

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

**La traducció catalana medieval del
Commentarium in septem psalmos poenitentiales
d'Innocenci III**

Edició i estudi

Sadurní Martí i Castellà

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0. Spain License.**

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA ROMÀNICA
Universitat de Barcelona

Programa *La crítica del text i les seves aplicacions* (1994-1995),
per optar al títol de Doctor en Filologia Romànica

Sadurn

Sadurní Martí i Castellà

La traducció catalana medieval del *Commentarium in
septem psalmos pœnitentiales* d'Innocenci III

Edició i estudi

CS

~~Tesi doctoral dirigida pel Dr. Xavier Renedo i Puig~~

Tutor: Dra. Gemma Avenoza Vera

Barcelona, 1998

Als meus pares

Taula d'agraïments

Voldria encapçalar aquests fulls amb el testimoni del meu agraïment a molts amics que, d'una manera o d'una altra, han contribuït a l'elaboració d'aquesta tesi. En primera lloc, a Xavier Renedo, que va encarregar-me-la fa uns quants anys, i a qui hores d'ara ja considero el meu germà gran. A Lola Badia, amb qui des de fa alguns anys comparteixo punts de vista, estats d'ànim i moltes hores de passadís al convent de sant Domènec, i a qui tinc la impressió de començar a deure més coses de les que mai podré pagar. A Modest Prats, que em va despertar el gust per la història de la llengua i a qui dec observacions i consells impagables. També voldria agrair l'ajut que he rebut de Lluís Cabré, Francesc Feliu, Laura Garcés, Marta Payeró, Albert Rossich, Pep Gómez, Marta Morera, i tants d'altres amics que em sap greu no poder nomenar. Tinc un deute especial amb monsignore Michelle Maccarone, a qui vaig conèixer pocs dies abans de la seva mort; ell em va obrir les portes de la Universitat del Laterà i em va posar en contacte amb l'amabilíssim monsenyor Luigi Monti, qui em facilità l'accés a materials inèdits. A Roma vaig gaudir de l'hospitalitat de Gloria Löwenthal al seu pis de la porta Panonia, i vaig tenir el goig de compartir bons moments amb Stefano Cingolani i la seva família. No trobo, finalment, paraules per agrair el suport de la meva família al llarg d'aquests anys; ni tampoc per agrair la paciència de Glòria Garcés que m'ha hagut de compartir amb Innocenci III durant uns quants anys. A tots una forta abraçada.

SUMARI

1. Innocenci III i la seva obra	
1.1. Innocenci III	*11
1.2. Innocenci III com a teòleg	*13
1.3. El <i>Commentarium in Septem Psalmos Poenitentiales</i>	*18
Estructura del comentari	*20
Esquelet doctrinal del <i>Commentarium</i>	*21
Història del text	*29
2. La traducció catalana del <i>Commentarium</i>	
2.1. El ms. 70 de la BUB. Descripció codicològica	*36
2.2. Estudi lingüístic del ms. 70 de la BUB	*42
Acotacions al lèxic de l' <i>Exposició dels salms penitencials</i>	*62
2.3. Relacions del testimoni català amb la tradició llatina	*67
2.3.1 Salts en el ms. català	*67
2.3.2 Comportament del testimoni català respecte de la tradició llatina	*71
a) Lliçons BR/PL	*71
b) Salts de PL no compartits per BR	*75
c) Salts de R no compartits per BPL	*78
d) Altres lliçons remarcables	*78
2.4. Estudi de la traducció	*79
El pròleg del traductor	*81
Els procediments de traducció	*83
Possibles errors de traducció	*99
2.4. Joan Romeu i altres personatges relacionats amb la traducció ...	*104
Joan Romeu OP	*104
Berenguer March, mestre de Montesa	*106
Altres lectors de la traducció	*108
2.5. Criteris d'edició	*110
3. Bibliografia	
4. Edició interpretativa de l' <i>Exposició dels salms penitencials</i>	
Pròlegs	5
Primer salm penitencial	45
Segon salm penitencial	91
Tercer salm penitencial	140
Quart salm penitencial	191
Cinquè salm penitencial	255
Sisè salm penitencial	314
Setè salm penitencial	334
Excusació	362
[Declaració de les penes d'infern e de les beatituds de paradís]	362
5. Aparat crític	366
6. Glossari	407
7. Índex bíblic i d'autors	419
8. Apèndix: Text llatí del <i>Commentarium in septem psalmos poenitentiales</i>	

Innocenci III i la seva obra

1. Innocenci III i la seva obra

1.1. Innocenci III

Una pràctica unanimitat considera Innocenci III, Lotario dei Segni en el segle, com el papa més influent de l'Edat mitjana. Nascut a Gavignagno, cap a 1160, en una família del patriciat romà dels Segni, va rebre les primeres lletres al monestir de Sant'Andrea in Coelio sota el mestratge de l'Abat Pere Ismael. De seguida van excel·lir les seves dotes perquè aviat accedirà a una canongia al mateix capítol romà de Sant Pere. Aquest ascens li va permetre d'accedir als privilegis escolars de l'elit i va viatjar a París i Bolonya que en aquell moment eren els centres més importants en l'estudi de la teologia i el dret canònic. A París hi coneixerà Pere de Corbell, deixeble de Pere Llombard, el qual en la seva carrera docent atorgarà un paper molt important a l'exegesi.¹ El 1187 a Bolonya freqüenta les lliçons de dret civil i eclesiàstic d'Ugucione da Pisa i tota la vida va sentir una especial devoció per la seva *Summa super decreto*.² De retorn a Roma Gregori VIII el promou a sots-diacon i de seguida Climent III l'eleva al cardenalat, amb el títol de sant Sergi i Bacus.³

La seva obra literària comença ben aviat, cap a 1195, i serà amb l'obra que el farà més cèlebre, el *De miseria humanae conditionis*.⁴ D'aquesta obra, enfilall de cites

¹ Entre els companys d'estudis de Lotari caldria remarcar, per l'amistat que els uní tota la vida, Stephen Langton, Robert de Courçon i Odon de Sully.

² La influència d'Ugucione es detecta sobretot en el pes que atorgarà el futur pontífex a la plenitud del poder del papat sobre el món temporal. Cf. Sayers (1994: 45): «Innocent was in no doubt as to the proper roles of kings and emperors. They were there to assist the papacy in its work of extending the Christian religion and maintaining a just society ... The Christian emperor ... he had power, but he had to be responsible in the exercise of it. The most solemn of his duties were to keep the peace, to spread Christianity and to declare the law».

³ Per als anys de formació continua essent essencial Maccarone (1943), ara actualitzable amb Maleczek (1985) i sobretot J. Sayers (1994:10-23). Els estudis clàssics sobre la vida d'Innocenci són Tillmann (1954), Amann (1961), Cheney (1973) i el monumental, i encara útil, Luchaire (1904-1908). Totalment caducat el text de P. Brischar (1883).

⁴ D'aquesta obra se n'ha conservat una traducció catalana (el *Libre del plant de l'hom*), recentment publicada per Vincenzo Minervini (Cf. Minervini 1996). Sembla que aquesta traducció no té cap mena de contacte amb la que ara publiquem: segurament no només tenen orígens diferents, sinó que també anaven destinats a públics diferents. Es poden llegir informacions complementàries a la traducció catalana del

bíbliques, se n'han conservat prop de dos milers de manuscrits i es considera una de les obres més divulgades i amb més influència de l'Edat mitjana. Sobre ella llegim en Maccarone (1971: 1769): "L'auteur cherche à montrer comment l'homme se trouve dans une situation de misère à tout moment et dans toutes les conditions, de la naissance au jugement general". L'obra és, realitat, una reflexió sobre l'home i la seva condició a l'ombra del pecat, que havia d'anar acompanyada d'un altre tractat complementari sobre l'amor i la gràcia divina, que el pontífex mai no va acabar.⁵

De gran abast i d'una importància teològica indubtable és el *De missarum mysteriis*, en el qual Innocenci fusiona la tradició litúrgica romana amb la tradició litúrgica parisenca, amb un especial interès per a la consagració de la doctrina eucarística.⁶ Una tercera obra enllaça amb aquest primer moment: *De quadripartita specie nuptiarum*, que és bàsicament un llarg comentari del salm 44, en què el pontífex inicia una recerca sobre les al·legories i les semblances en el llenguatge de la Bíblia.⁷

És elegit pontífex el 8 de gener de 1198 i de seguida impulsa un intens programa de reforma religiosa, que va mantenir fins al final de la seva vida.⁸ Hi ha sens dubte dos moments clau en el seu pontificat: en primer lloc els episodis d'enfrontament constant amb els Hohenstaufen, que van dur a diverses excomunionis i que va acabar finalment el famós diumenge de Bouvines (27.7.1214) quan Otó de Brunswick és vençut pels francesos; en segon lloc, Innocenci va deixar una petja importantíssima en la història de l'Església amb la celebració del Concili Laterà IV.⁹ Pertanyen al programa general de reforma d'Innocenci l'aprovació de noves formes de

Libre del plant de l'hom a V. Minervini (1994).

⁵ Per a una anàlisi en profunditat dels continguts d'aquest text i dels seus contactes amb altres obres d'Innocenci cf. el pròleg de Maccarone a la seva edició del *De miseria* (1955, esp. XXXII-XLII), i els articles de conjunt de M. Di Pinto (1956) i M. Bultot (1961).

⁶ M. Maccarone ha aprofundit en el procés de creació, les fonts i la influència posterior d'aquesta interpretació al·legòrico-mística de la litúrgia romana (cf. Maccarone 1972: 341-424 i Schneider 1963: 56-58). Podeu llegir aquesta obra a PL 217, cc. 763-916.

⁷ L'única edició moderna de l'obra es troba a PL 217, cc. 921-968.

⁸ Segons Jedin, els trets principals del pontificat d'Innocenci seran: a) manteniment de l'ordre en els estats de l'Església, b) defensa contra l'expansionisme nord-sud, c) intensificació de l'idea de creuada i foment de la seva realització, d) control de l'heterodòxia i e) reforma integral de l'Església (*in capite et membris*).

⁹ Innocenci confiava en les lleis i en la seva importància i en les resolucions hi va abocar tot el pensament que havia anat destil·lant al llarg dels anys de pontificat. Per dir-ho amb paraules de J. Sayers: «The authority of laws was his guiding principle. Upholding the law was an active, not a passive, activity. The banning of the ordeal symbolized a triumph for rational argument over the old magical formulas. The Church may have magical powers, but for Innocent they had no part in the legal process. Law meant the right ordering of society on earth and it reflected Divine Law» (Sayers 1993: 124).

vida religiosa,¹⁰ com la dels hospitalers de Guiu de Montpelher —reclamat a Roma per tal de dirigir el gran hospital de Santa Maria in Sassia— els trinitaris de Sant Joan de Malta i els humiliats; però ben aviat va tendir cap a una certa unificació dels costums o va recomanar diversos canvis en l'orientació de les regles monacals. En aquest sentit, doncs, l'aprovació de la regla de st. Francesc va ser una excepció (Matanic 1960: 571-575). El Concili va ser també el moment en què el papa va poder plasmar d'una manera duradora la seva visió sobre el dret canònic i l'organització de l'Església. A més a més del problema dels religiosos, el concili aborda el problema dels bisbes per als quals Innocenci proposa de seguir el model de Sant Gregori, el problema del clergat secular, el problema de la vida sacramental, etc., fins arribar a completar un llarg rosari de reformes.¹¹

El moment el Concili és també el moment en què es comença a formar el *Commentarium in septem psalmos poenitentiales*, que com veurem més tard, degué acabar-se el 1216, el mateix any de la mort d'Innocenci. El *Commentarium* és, conjuntament amb les resolucions del Concili, el recull de les darreres idees del pontífex, i en certa manera el seu testament teològic i doctrinal.

1.2. Innocenci III com a teòleg

Encara és fàcil trobar en la bibliografia teològica i filosòfica medieval afirmacions sobre la inexistència d'una teologia en Innocenci III. Òbviament aquesta idea es fonamenta en un determinat punt de vista sobre l'activitat filosòfica i teològica, però

¹⁰ És ben sabut, també, el paper que Innocenci III va jugar en la lluita contra l'heretgia. Davant de l'extensió del catarisme i del fracàs del Cister per aturar-lo, Innocenci confia en la idea de Diego de Acebes i Domingo de Guzmán que cal combatre l'heretgia amb vida senzilla i predicació; l'assassinat del cistercenc Pèire de Castelhnou (14.1.1208) situa la tensió al límit i Innocenci demana la intervenció de Felip August. L'esclafament de Béziers (21.7.1209) i Carcassona (8.8.1209) provoca les ires de Pere el Catòlic i el conflicte s'internacionalitza. Tot plegat acabarà amb la victòria de Simó de Monfort i la desfeta de Muret (1213). Cf. Jane Sayers (1994: 160-162); també es pot llegir una acolorida descripció d'aquest període al J. Ventura (1960). En relació amb el problema de l'heretgia s'ha parlat molt del paper d'Innocenci davant de les traduccions en vulgar de l'Escriptura. Crec que l'aportació més aclaridora és la Leonard E. Boyle (1985): «All we know about Innocent's part in this ... affair is that we have in this three letters, and the only time that an 'abolition' of the translations occurs in these letters is in the report of the Bis, as rehearsed by Innocent to the abbots, that the people in question would not drop the translation 'even if we were to order it to be abolished' ... I am convinced that Innocent's only interest in the Metz translations was that they provided a spur for preaching by people who by definition were not qualified for the office of preaching, or could not show that they had a divine mission to this effects» (pp. 104-106).

¹¹ Per a una visió general sobre el Concili Laterà IV, cf. Foreville (1972), Jedin (1973: 272-280) i Sayers (1993: 95-101).

una mirada no superficial als textos d'Innocenci ens permetria de demostrar que, encara que efectivament la seva intencionalitat no és eminentment teològica, és absurd negar que en les seves obres hi podem reseguir tots i cadascun dels grans problemes teològics i filosòfics del s. XII.

L. Monti ha argumentat (1961) que l'activitat teològica d'Innocenci es pot definir amb facilitat al llarg dels seus textos 'literaris' i de la seva producció homilètica i epistolar. L'actitud d'Innocenci és la que heretar dels seus mestres i, fora de l'àmbit de la seva formació, potser la figura més propera al tarannà teològic i ascètic del pontífex seria Bernat de Claravall, amb la seva suposada asistematicitat, tant ben explicada per E. Gilson.¹² En pocs moments trobem en Innocenci expansions científiques o dialèctiques i, ben al contrari, a vegades frena explícitament l'especulació per reconduir el discurs altra vegada cap a l'ascesi.¹³

En les obres d'Innocenci hi ha però alguns moments de plena contribució personal. Recordem especialment alguns punts del *Commentarium* sobre la pregària, la insistència sobre la necessitat de la confessió externa i la minuciositat en la precisió de les seves qualitats, les circumstàncies, la manera, la freqüència (recordem que Innocenci acabava d'establir el precepte anual al Laterà IV), el paper del ministre durant la confessió i el seu secret, la defensa de la doctrina trinitària de Pere Llombard, la satisfacció de la redempció, etc. En aquests i molts altres punts, Innocenci III, tot i seguir els autors precedents, aporta innegablement algunes innovacions i demostra punts de vista que, encara que no es puguin considerar originals, sí que podríem

¹² Efectivament, com indica Gilson, Bernat «sostiene que el conocimiento de las ciencias profanas es de ínfimo valor, comparado con el de las ciencias sagradas, y vigila de cerca de los filósofos-teólogos de su tiempo» (1958:280). Grabmann explica més precisament «nel suo orientamento pratico-mistico mantiene un atteggiamento di rifiuto verso l'applicazione della filosofia alla dottrina cristiana, quindi verso un elemento essenziale dello Scolasticismo ... È poi inconfutabile che la fisionomia pratico-mistica della vita spirituale di Bernardo no poteva concinarsi con la trattazione dialettica delle verità di fede e che la sua ferma opposizione ad Abelardo [significa] anche una critica della corrente scientifica da lui rappresentata» (1980:130-1).

¹³ Sobre la connexió bernardiana, Monti ha escrit «si trovano molti punti di contatto con il *Commentarium* del papa Innocenzo non solo per quanto riguarda il pensiero, ma anche per la forma spesso identica» (1961: 448). Resumeixo a continuació els contactes que anota (Monti 1961: 448-457), tot i que en algun cas l'argumentació no acaba de convèncer: a) misèria de l'home i ascensió cap a Déu, b) valor de la salmòdia, c) amor per l'Escriptura, d) sentit de la humilitat, de la penitència i del desig de Déu, e) el pecat original entès com a concupiscència, f) les contínues temptacions de la vida, g) acció però sense abandonar la meditació, h) constància de les tribulacions i temptacions i plany per les dels altres, i) connexió i harmonia de les quatre virtuts, j) idees sobre la Redempció, k) impossibilitat d'amagar el pecat, l) el pecador només es converteix si Déu li permet, m) utilitat simbòlica de la malaltia per a la purificació del guariment, n) penitència infructuosa dels damnats, o) cal sufocar el *vermis conscientiae* en vida per no haver-lo se suportar en l'eternitat, p) la voluptat i les riqueses són vanes i caduques, q) insistència en la utilitat de la confessió, r) cal tenir misericòrdia per rebre'n, s) cal tenir contrició en el cor, però també confessió a la boca.

qualificar-los de singulars.¹⁴

En relació amb la teologia del seu temps Innocenci III és un eclètic. No manté lligams purs amb una única escola, sinó que reflecteix la influència de diversos corrents contemporanis. Ja hem dit que el jove Lotario dei Segni va ser deixeble de Peire de Corbelh. Encara que les seves obres s'han perdut, i per tant es fa ben difícil d'assegurar-ne les posicions, sembla prou clar per la seva activitat documentada com a mestre a la Universitat de París que Pere va tenir un paper bel·ligerant amb la introducció de l'aristotelisme i, per tant, amb l'especulació científica excessiva.¹⁵ Entre els principals autors que tanmateix sí que podem documentar com a influents en Innocenci sens dubte el primer i el més influent és Pere Llombard i especialment les seves *Sententiae*. És tanta la influència d'aquesta obra sobre el comentari que L. Monti afirma que «in tal senso il Commentario si può mettere nella scuola lombardiana» (1961:462). És evident, per exemple, que tota la doctrina del pecat original i la trinitària estan perfectament en consonància amb la de les *Sententiae*. o amb les idees incorporades per P. Llombard al seu comentari dels salms.¹⁶ Ara bé, des del punt de vista de la penitència les influències vénen per un altre costat, sobretot de l'escola porretana,¹⁷ i no hem d'oblidar en cap moment el far que per a Innocenci va ser st. Bernat, especialment en els aspectes ascètics i espirituals.

L'influx posterior del *Commentarium* és molt limitat respecte d'altres obres d'Innocenci, com el *De sacro altaris mysterio*, els sermons, la canonística i, sobretot, el *De miseria humanae conditionis*. Efectivament, però aquella és la seva darrera obra i, en certa manera, en ella hi vénen recollides totes les altres, s'hi condensen, arriben al seu darrer

¹⁴ Per a l'argumentació, cf. L. Monti (1961: 458-462), de la qual n'extrec aquesta conclusió: «Innocenzo può essere considerato un teologo vero e proprio, non però nel senso odierno della parola. Va inquadrato nel suo tempo e giudicato in relazione ad esso: non era possibile nel 1216 scrivere una somma come farà poi san Tomaso: si poteva, però, ugualmente dare una visione dei problemi teologici più discussi, unendo le varie sentenze, con lo sforzo di arrivare a una sintesi. Questo Innocenzo ha provato a farlo nelle sue opere».

¹⁵ Innocenci ens diu sobre ell: "Sane licet dilectum filium magistrum P. de Corbolio, de cuius litteratura et scientia in longinquis et remotis partibus praedicatur, suae tantum probitatis et honestatis intuitu habere debeamus in visceribus charitatis: cum tamen ad memoriam reducimus nostram nos aliquando sub ipsius magisterio extitisse et ab eo divinarum audisse paginam Scripturarum (quod utique non pudet nos dicere, imo reputare volumus gloriosum) ad dilectionem ipsius afficimur proutiores et eius libentius augmento intendimus et honori" PL 214, c. 442. La biografia d'aquest mestre ens és pràcticament desconeguda i les poques extrems que se'n coneixen amb seguretat tenen a veure amb el seu paper de gestor de la Universitat de París. Cf. Grabmann (1980 II: 101, 431 i 556), Gilson (1958: 362), De Ghellinck (1969: 105, 111 i 463).

¹⁶ Al llarg de la nostra edició hem anotat, en la mesura del possible, passatges paral·lels entre el *Commentarium in psalmos* del Llombard i el *Commentarium* d'Innocenci.

¹⁷ Un dels primers en adonar-se'n va ser Landgraf (1917: 312), el qual cita el *Commentarium* en parlar de les obres de l'escola porretana. Sobre les escoles penitencials al s. XII, cf. Alszeghy (1950: 279-

estadi, i això també li dóna la seva importància. Vegem ara alguns dels punts essencials de la doctrina innocentina i com concorden amb els autors del seu temps.

Al *Commentarium* trobem repetides referències a la necessitat de manifestar externament, al sacerdot o al proïme, el penediment pels pecats comesos. Afirma que la penitència té tres punts necessaris i fonamentals: la contrició del cor, la confessió de la boca i la satisfacció per les obres.¹⁸ La confessió externa és una part indissociable de la satisfacció. La confessió és un judici diví i hom no ha de tenir por d'acusar-se davant de Déu si vol ser perdonat, etc. No hi trobarem, doncs, novetats importants, però hi ha repetidament una insistència per tal que es dugui a terme una confessió externa i la necessitat que aquesta sigui freqüent. En aquest pas evidentment hi ressona l'obligació anual de confessar-se que havia decretat el Concili laterà IV.¹⁹

Per a Innocenci en la confessió la contrició és important, però cal sobretot manifestar exteriorment el penediment pel pecat. La concordança d'aquesta concepció amb la de Pere Llombard és clara, encara que admetrà diverses excepcions, com per exemple aquelles vegades que el pecat només desapareix amb la confessió perquè amb la contrició no ha bastat ("dolor compunctionis non debet esse perfunctorius, sed continuus; non levis sed gravis, quia poenitere est poenam tenere" *Comm.* 998). Tanmateix, però, quan al *Commentarium* es fa referència al problema de l'atrició, hi ressona més aviat la doctrina d'Alà de Lilla i de l'escola dels porretans:²⁰

Mortale peccatum quantoque dimittitur, et quantum ad culpam et quantum ad poenam; quandoque dimittitur quantum ad culpam, sed non quantum ad poenam. Porro duplex est poena, temporalis videlicet et perpetua. Quandoque dimittitur culpa mortalis, dimittitur et poena perpetua; sed quandoque mortalis dimittitur culpa, quod temporalis non dimittitur poena; ut si tanta non sit contritio, quae ad deletionem sufficiat utriusque, propter quod frequenter iniugitur temporalis satisfactio poenitenti (*Comm.* 998)

Com és sabut, la distinció entre atrició i contrició neix en els cercles porretans a finals del s. XII, amb Alà de Lila i Simó de Tournai, i en això Innocenci sí que

281), Anciaux (1949) y Flórez (1993: 144-155).

¹⁸ "Conturbentur in corde per contritionis dolorem, erubescant in ore per confessionis pudorem, avertantur retrorsum in opere per satisfactionis laborem" *Comm.* 1076.

¹⁹ Sobre l'evolució i els problemes històrics de la confessió, cf. J. Délumeau (1990: 15-18) i, en general, J. Délumeau (1983). El decret 21 del Concili du el títol «De la confessió, del secreto de la confessió i de l'obligació de la comunió pasqual», i s'hi especifica que «Omnis utriusque sexus fidelis ... omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti» (DB. 437: cito de Foreville 1973:174).

²⁰ Cf. Florez (1993: 137) i Anciaux (1949: 250-255). Sobre la figura d'Alà de Lila, cf. Gilson (1956: 288-295) i Vilanova (1984: 430-434).

s'allunya del Llombard perquè en l'obra d'aquest darrer no hi ha cap distinció a favor de l'atrició. Innocenci se situa en un moment de l'evolució de la doctrina de la penitència en què l'abandonament de la penitència pública i dels llibres penitencials ha donat pas a una especialització de la confessió privada. És en aquest context que el debat sobre la contrició, l'atrició i el valor sacramental de la penitència és converteix en el nus d'una nova concepció de la confessió i del perdó.²¹

Malgrat que s'ha discutit molt sobre quina és la posició d'Innocenci pel que fa al receptor de la confessió (*cf.* Maccarone 1934:13, Monti 1961:302), sembla clar que en cap cas Innocenci va acceptar cap confessor que no fos un sacerdot (ni tan solament en cas de necessitat o en perill de mort). Aquesta és la visió que s'anava imposant per aquells anys i quedarà clarament reflectida en les resolucions del Laterà IV.

Una altra de les doctrines que amara el *Commentarium* —pel fet d'estar present a la lletra de diversos dels seus salms— és la doctrina sobre el pecat original. En certa manera s'aparta d'Abelard i Anselm perquè assumeix el pecat original com a quelcom de real i viu que es troba en tots els homes.²² Evidentment l'origen del pecat es troba en Adam («Haec firmata existit in Adam, qui per culpam quam commisit, incurrit poenam quam meruit...» *Comm.* 989). La transmissió del pecat no només es fa a través de l'ànima sinó també del cos, quan el pare i la mare conceben el fill, a través de la concupiscència.²³ El baptisme és fonamental per alliberar-se d'aquesta impuresa, i aquesta doctrina de llarga tradició (Agustí, Anselm, Abelard, Honori d'Autun) serà ratificada i canonitzada quan Innocenci arribi a la seu apostòlica.²⁴

²¹ Cf. per a aquest període i aquest problema *cf.* Florez (1996: 145-155), C. Vogel (1970: 22-28 i 1978) i per a les evolucions posteriors J. Délumeau (1990).

²² Durant tota l'Edat mitjana la doctrina fonamental sobre aquest tema prové de les reflexions d'Agustí (Rovira Belloso 1979: 101-152): «en los Padres pesaba, y mucho, asimismo la doctrina que sobre el pecado original había elaborado San Agustín ... La sentencia de Agustín basa el pecado original 'en la concupiscencia carnal', que tiene verdadera dimensión de pecado en los *engendrados* en concupiscencia (*concupiscibiliter*) y *propagados* desde Adán por la ley común del nacimiento. Por el Bautismo se borra en ellos el reato de toda culpa quedando en los bautizados la concupiscencia tan sólo *ad agonem*» (Rovira Belloso 1979:108-109). *Cf.* també Rahner (1967) i, per a la seva aplicació a la literatura catalana medieval, Renedo (1992 I: CCLXXXIV-CCLXXXIX).

²³ «Duplex est autem conceptio, una seminum, altera naturarum. Parentes enim actualem committunt culpa in prima, et proles originalem contrahit in secunda» *Comm.* 1001.

²⁴ Il·lustrem aquests problemes amb una carta dirigida pel papa a Imbert d'Arlès el 1207: «Dicimus distinguendum, quod peccatum est duplex: originale scilicet et actuale: originale quod absque consensu contrahitur, et actuale, quod committitur cum consensu. Originale igitur, quod sine consensu contrahitur, sine consensu per vim remittitur sacramenti; actuale vero, quod cum consensu contrahitur, sine consensu minime relaxatur ... Poena originalis peccati est carentia visionis Dei, actualis vero poena peccati est gehennae perpetuae cruciatus» PL 214,304c.

En la concepció de la redempció durant el segle XII hi ha anades i vingudes. Encara que romanguí la figura del dimoni com a motor del mal, mica en mica s'opera un canvi cap a les doctrines moralistes d'Abelard i Anselm. Innocenci insisteix al llarg del *Commentarium* en la figura de Crist com a prefigurador: Crist ens du a la redempció a través de la seva mort en la creu i amb el vessament de la seva pròpia sang. («Humanitas Christi est immolata pro mundanda humani generis lepra, et divinitas in passione est dimissa», *Comm.* 1088). En el mateix camí d'Abelard, admet un dualisme que separa el sacrifici de la creu de les raons determinants que l'han inclòs en el pla diví.²⁵ Manté la idea del *pretium*, del rescat de P. Llombard («Pretium autem redemptionis datum est regi ut liberet captivum a tyrannide carcerarii; datum est Domino ut liberaret hominem a potestate diaboli», *Comm.* 1021).²⁶

La lluita contemporània entre el Llombard i els porretans, especialment Joachino da Fiore i el seu *Liber de vera philosophia* també té el seu reflex al *Commentarium*. Al Concili Laterà IV el pontífex condemna definitivament la doctrina trinitària manifestada per Joachino,²⁷ i per tant consagrarà la del Llombard. El *Commentarium* va ser escrit l'any després del Concili i la doctrina lombardiana hi és present i, encara que a vegades amb expressions poc contundents, afirma repetidament la unitat de Déu i la Trinitat, d'essència i de persones.

1.3. El *Commentarium in Septem Psalmos Poenitentiales*

El *Commentarium* s'emmarca en una llarga tradició medieval de comentaris dels anomenats set salms penitencials (Ps 6, 32, 38, 51, 102, 130 i 145). Diversos autors de gran prestigi hi van abocar el seu treball d'exegesi: Alcuí, Sant Gregori, i altres com st. Agustí, st. Jeroni, Estrabó, P. Llombard, etc. hi fan referència en els seus comentaris

²⁵ Vegeu què en diu en un sermó: «Disposuit tamen coelestis altitudo consilii, ut per mortem suam genus humanum redimeret quatenus inimicos ad charitatem accenderet, superbos ad humilitatem reducere», *Sermone I de Tempore: in Dominica I adv. Domini*, PL 217, c.318).

²⁶ «Christus ergo est sacerdos idemque hostia et pretium nostrae reconciliationis, qui se in arra crucis non diabolo, sed Deo Trinitati obtulit, pro omnibus quantum ad pretii sufficientiam, sed pro electis tantum quantum ad efficaciam, quia praedestinati tantum salutem effecit», *Sententiae III XX V,1*.

²⁷ Cf. *De errore Abbatissae Joachim* DB. 431, on es diu, entre altres coses: «afirmem amb Pere l'existència d'una única realitat suprema, incompreensible i inefable, que és veritablement Pare, Fill i Esperit Sant, les tres persones conjuntament i cadascuna d'elles en particular. Conseqüentment en Déu hi ha no pas quatre elements sinó només una Trinitat perquè aquesta naturalesa suprema, és a dir, l'essència, la substància divina constitueix cadascuna d'aquestes tres persones, sigui quina sigui», tradueixo de Foreville 1973:158).

generals al saltiri.²⁸ Encara que l'origen concret d'aquesta classificació dels salms encara resta poc clar, es pot dir que a l'època de Cassiodor (485-580) ja era una realitat, perquè, en la seva *Expositio in Psalterium*, quan comenta el salm sisè, indica:

«nemento autem quod hic peniten poenitentium primus est psalmus, sequitur tricesimus primus, tricesimus septimus, quinquagesimus, centesimus primus, centesimus vigesimus nonus, centessimus quadragesimus secundus» (PL 70, c.60).

Tampoc sabem perquè s'ha triat només set salms en aquesta classificació, però Cassiodor hi veu un símbol místic:

«quos non credas incassum ad septenarium numerum fuisse perductos, quando et maiores nostri septem modis peccata nobis posse dimitti dixerunt: primo per baptismum; secundum per passionem martyrii; tertio pro eleemosinam; quarto per hoc quod remittimus peccata fratribus nostris; quinto cum converterit quis peccatorem ab errore viae suae; sexto per abundantiam charitatis; septimo per poenitentia» (PL 70, c. 60).

Sigui quina sigui la raó d'aquesta divisió, al llarg de l'Edat mitjana els salms penitencials van tenir una gran acceptació i eren recomanats constantment per a l'oració i l'estudi. És evident, però, que «benchè per l'uso che ne ha fatto la Chiesa, i sette Salmi tradizionali si possano giustamente considerare 'per excellentiam poenitentiales' ... non e difficile accorgersi che nel Salterio, oltre quei sette, ve ne sono anche altri» (Bernini 1953:XV).²⁹ Els salms penitencials, en paraules de Landolf de Saxònia, són aquells en què «invenies intimam confessionem peccatorum tuorum; et integram deprecationem divinae atque dominicae misericordia». ³⁰

Innocenci, doncs, parteix d'aquesta tradició i construeix el seu comentari als set salms penitencials a partir de dues fonts exegetiques fonamentals: l'*Expositio in septem psalmos poenitentiales* de st. Gregori (PL 79) i el *Commentarium in psalmos* de Pere Llombard (PL 91). Del primer n'adopta el repartiment en capítols i alguns arguments teològics; del segon tot l'engranatge en parts, tota l'argumentació general i, en definitiva, bona part de

²⁸ La bibliografia sobre els salms és immensa: com a guia és excel·lent l'article de Trublet-Solignac al *Dictionnaire de Spiritualité*. Sobre els salms penitencials és essencial el llibre de Bernini (1953).

²⁹ En la seva anàlisi Bernini allarga la consideració de salms penitencials a un total de 17 salms, dividits en tres blocs: a) salms amb demandes individuals (Ps 19, 25, 32, 38, 39, 40, 41, 51, 69, 130, 143), b) salms amb demandes col·lectives (Ps 79, 90, 106), c) salms en què es fa referència al pecat ja totalment perdonat (Ps 65, 85, 103). En aquesta classificació, doncs, no s'hi consideren alguns dels Salms penitencials tradicionals (Ps 6, 102, 145, en negreta els tinguts en compte).

³⁰ Al 'Praefatium' del seu *Expositio in psalterium* (cito de Bernini 1959:XV).

la lletra.³¹

L'obra es compon d'un pròleg general, on es passa revista a aspectes generals (numerologia, oració...) i de set grans blocs dedicat als set salms, dividits en capítols per a cadascun dels versicles, d'acord amb l'esticomíquia vacil·lant del moment (Gribomont 1963: 133-4; Light 1984: 70-2). Aquests capítols exegètics són en general poc sistemàtics i la doctrina pot acumular-se només en un o dos dels comentaris als versicles, mentre que l'altra part del capítol són essencialment comentaris de similituds o cadenes de cites bíbliques que reforcen els arguments donats.³²

Per evitar pèrdues a l'hora de localitzar referències creuades en l'obra i per a una major comprensió del seu funcionament, dibuixo a continuació el seu esquelet bàsic. Usem les divisions tal i com vénen establertes pel text d'Innocenci; només usem, però, els lernes quan apareixien explícitament en el text del *Commentarium*.

ESTRUCTURA DEL COMENTARI

Pròleg general	1: Aspectes de numerològics 2: Característiques dels salms penitencials 3-16: Diverses qüestions sobre l'oració
Primer salm 9 versos 3 parts	Pròleg 1-3: Generalitats sobre el salm 6 I 4-6 II 7-9 III 10-12
Segon salm 13 versos 4 parts	Pròleg 1-2: Generalitats sobre el salm 31 I 3-6: II 7-8: El penitent lloa la qualitat de la seva confessió III 9-10: Lloa la remissió dels pecats IV 11-15: Lloa l'enteniment (segon do de l'Esperit)
Tercer salm 21 versos	Pròleg 1-2: Generalitats sobre el salm 37 I 3-9: Penes trameses al penitent per Déu

³¹ La influència de Gregori en l'exegesi medieval és immensa, cf. Wasselynck (1965). Sempre que ha estat possible hem anotat en les notes de l'Edició els fragments literals de Gregori citats per Innocenci. Segons Spicq (1944:139-140), el *Commentarium* és «très représentatif de l'exégèse allégorique, théologique et surtout scolastique, par son souci des définitions, les divisions du texte en multiples péripopes, l'énumération des catégories des vertus et les problèmes proprement théologiques traités pour eux-mêmes, telles que les conditions de l'efficacité de la prière, etc.»

³² Com ell mateix indica ha escrit el llibre robant petits moments a les seves ocupacions, i el caràcter ascètico-moral i de meditació personal sobre els salms fa que el *Commentarium* no ofereixi argumentacions escolàstiques sinó una síntesi doctrinal dels problemes de tota mena que fa aflorar la literalitat, o la segona intenció, de cadascun dels salms penitencials (cf. Monti 1961: 459).

4 parts	II	10-16: Penes guanyades per si i causades pel proïsme
	III	17-22: El penitent demostra solaç entre les adversitats
	IV	23: Demana ajuda per no defallir entrwe les adversitats

Quart salm	Pròleg	1: Generalitats sobre el salm 50
20 versos	I	2-7: El penitent agreuja la seva pròpia culpa
5 parts	II	8-10: Recorda i lloa béns i gràcies que Déu li ha donat
	III	11-14: Demana perdó de les penes i oblit de les culpes
	IV	15-19: Conversió de pecador a predicador
	V	20-21: Pregària per la nova Església

Cinquè salm	Pròleg	1-2: Generalitats sobre el salm 101
25 versos	I	3-7: Misèries interiors del penitent
5 parts	II	8-12: Misèries exteriors del penitent
	III	13-17: Eficàcia de la penitència humil i veritable
	IV	18-22: Lloança de la misericòrdia de Déu
	V	23-27

Sisè salm	Pròleg	1: Generalitats sobre el salm 129
8 versos		1-8

Setè salm	Pròleg	1: Generalitats sobre el salm 142
13 versos	I	2-3
4 parts	II	4-7: Mals que sosté i béns que recorda
	III	8-11: Què demana a Déu, com i per què
	IV	12-14: Lloa els beneficis rebuts de Déu

ESQUELET DOCTRINAL DEL *COMMENTARIUM*

La trinitat

A llarg del *Comm.* trobem una insistència especial en els temes trinitaris, que van tenir un especial presència als debats del Concili Laterà IV Les persones divines són utilitzades repetidament com a similitud per il·lustrar imatges bíbliques (nom de Déu, facultats de l'ànima, oracions al llarg del dia...) Existeix, però, una especial preocupació a remarcar la unitat de les tres persones.

El pare És al pare a qui es dirigeix el penitent i de qui espera ser escoltat i alliberat de les misèries espirituals i materials. Tot i això Déu no espera ser invocat

sinó que ja prevé el pecador amb la seva gràcia (IV 16). En ell no hi ha ni ira ni furor, però el penitent fa servir paraules humanes per parlar de Déu (I 4). Déu és el creador (I 4), invocat pel penitent com al seu jutge, metge, guia, defensor i salvador (I 3). Déu sempre jutja amb equitat (I 4). La misericòrdia de Déu és immensa i per això el penitent mai té por de confessar-s'hi (IV 2).

El fill Crist és la cara del pare, és la seva presència. Crist, de qui es recorda diverses vegades la descendència del llinatge de David, és Déu veritable i home veritable (II 9), i per això prega com un home i escolta com a Déu (P 3 i VII 2). Al llarg del *Comm.* se l'anomena de moltes maneres (pare de tot, sants dels sants, Emmanuel...). Se'n recorda també el naixement virginal (V 7) i diversos moments de la seva vida són una bona guia per al penitent. Però l'ús més important que Innocenci fa d'aquesta figura és, evidentment, com a Redemptor i salvador.

L'esperit És el santificador, el que fa que els rectes siguin rectes i els justos justos. Sense ell res no és possible (IV 13). Inspirador de les Escripures, per això és anomenat escrivà superior (V 18).

L'home

És presentat com a compost d'ànima i cos. L'ànima presenta tres facultats: racional, irascible i concupiscible. El cos està constituït per quatre elements: terra, foc, aire i aigua. L'home té també dues virtuts: una material i una altra espiritual, per la qual l'ànima viu de Déu. L'afirmació de la misèria de l'home és contínua (material, corporal, però sobretot espiritual), actual però sobretot futura. L'home no té paraules per a parlar correctament de Déu. Diverses edats de l'home (infància, puerícia, adolescència, joventut, maduresa i vellesa), que es corresponen amb les set edats del món (V 15).

La causa d'aquesta misèria és sobretot el pecat que, encara que sigui perdonat, roman en intenció. Pecat original i actual. (I 5 i I 6). Altres causes exteriors se sumen a la misèria intrínseca per empitjorar la vida de l'home (III 7-8).

La vida humana és, doncs, molt miserable i es troba plena de malalties espirituals i corporals (I 4-5), d'opressions i opressors (II 10), de flagells (II 14), d'il·lusions (III 9), etc. i de penes que vénen dels enemics (món, dimoni, carn, vicis,

pecats, homes), dels mateixos amics i d'un mateix.

Però l'home no ha de desesperar sinó que ha de confiar en la bondat i la misericòrdia divines. El mateix cos de l'home serà glorificat i tindrà com a característiques la claredat, la subtilitat, l'agilitat i la impassibilitat.

Sobre la comunitat dels homes fa servir sovint la divisió incipients, proficients i pervenints (II 15 i IV 9).

Referint-se als penitents distingeix diverses maneres d'exercir el sagrament,ificant-t'ho per tres ocells: el pelicà, el ratpenat i el pardal (V 7).

El pecat

Diverses distincions sobre el pecat, que són el nervi de tot el comentari: el pecat original, suggerit per la concupiscència i representat per la serp (IV 7); el pecat venial, suggerit per la delectació i representat per la dona (*idem*); i el pecat mortal, suggerit per la raó i representat per l'home (IV 16)

Una altra divisió present al text: pecat de pensament en el cor, de paraula en la boca, d'obres en els costums. Pecats de fragilitat (impotència), de simplicitat (ignorància), de seguretat (enveja) (IV 1).

Una altra divisió interessant: pecat-delicte (II 7). El delicte es comet quan no es fa allò que caldria fer i per tant es té una conducta negligent; el pecat es comet quan es fa allò que no s'hauria de fer i per tant s'és injust.

Evidentment el tractament més acurat és el del pecat original i actual. El pecat actual es comet amb pensaments, paraules i obres a través dels cinc sentits, transgredient els manaments de Déu. El pecat original, ben al contrari, no es comet sinó que s'hereta dels pares. Això comporta una *labes* (brutícia del cos per la qual l'ànima es considera indigna de ser vista per Déu) i una *fomes* (malaltia natural o inclinació de l'home cap al pecat). Amb el baptesme remet la *labes* del pecat original però la *fomes* continua sent part part necessària de la condició humana (I 2, II 3).

El pecat original trenca l'equilibri entre les potències de l'ànima: la racional ja no distingeix correctament entre el bé i el mal, la irascible no pot rebutjar el mal i la concupiscible no troba el bé (doncs: ignorància, iracúndia i concupiscència).

Mentre es peca s'oblida Déu i les coses celestials. Per això a vegades en deriva una malaltia corporal. Quan la raó punxa com una espina i la consciència rosega com un cuc en surt afligida l'ànima, però també el cos. Per això si es vol tenir pau temporal

a banda de pau eterna cal abandonar el pecat (IV 1, IV 7, V 20)

El pecat algunes vegades és ignorat pels cristians i sempre pels infidels. Qui se'l coneix i el nega es fa mal; qui el reconeix fa un gran bé a la seva ànima i al seu cos. Tots han de lluitar contra el pecat perquè ningú, ni els virtuosos, n'estan exempts. Com més gran serà la lluita, més gran el premi. Per tant cal fugir de tot el que dugui al pecat.

El pitjor pecat d'un cristià és la desesperació, car Déu sempre està en condicions de perdonar (P 2, I 2, IV 9, VII 5).

L'oració

Se'n parla amb molta completesa, no només en els capítols que se li dediquen al pròleg general sinó també al llarg de tot el comentari. Se n'indica el subjecte, l'objecte, la finalitat, la qualitat, el lloc, el temps, el mode, els impediments, l'eficàcia, les circumstàncies, el temps de ser escoltat.

Gràcia i perdó

Els plans del penitent pels seus pecats i la intenció de confessar-los no són condició suficient per a obtenir el perdó: li cal encara la infusió de la gràcia, de la caritat que cobreix el pecat. (I 6). La gràcia s'ha perdut en l'acte de pecar i per reobtenir-la cal humiliar-se, penedir-se del pecat i deixar de fer el mal (IV 9). Tot i la infusió de la gràcia el penitent no està segur de ser perdonat perquè la salvació no és gratuïta sinó que s'ha de guanyar.

La justificació ve sempre dels dons de la gràcia, mai dels mèrits d'aquesta vida (VII 3). Déu a vegades, segons la seva voluntat, retarda el perdó per tal que sigui més efectiu.

L'Església

Simbolitzada per Sió i Jerusalem (IV 20). L'ha edificat Crist, que n'és el fonament principal. El secundari són els apòstols i els fidels són les pedres del mur. El ciment que tot ho uneix és la caritat (IV 20).

El cap de l'Església són els prelatos. Aquests exerceixen el seu poder també

sobre els prínceps seculars, de tal manera que poden castigar-los sinó, després d'haver estat advertits, no purguen els seus pecats. Els reis no han de lluitar contra la submissió al sacerdocí.

També es distingeix l'Església militant de la triumfant. A la primera no s'hi accepta ni els heretges ni els cismàtics; cal retornar reconciliar amb l'Església els desencaminats, però no els excomunicats, dels quals ens hem d'allunyar amb la voluntat i amb el cos. El poble jueu i el gentil han d'unir-se en una única fe per adorar Déu.

El sacrament del bapisme

Hi ha tres maneres de rentar el pecat de l'ànima: amb aigua, amb llàgrimes i amb sang (I 8). Tres efectes del bapisme: remissió de la culpa, relaxació de les penes i infusió de la gràcia (IV 9). Algunes vegades indica que el bapisme renta la culpa i també la pena (II 3 i IV 8).

Però en l'*Exposició* es parla sobretot del bapisme respecte al pecat original. El bapisme neteja la taca del pecat, però en roman la inclinació a pecar (II 2-3 i IV 7).

La fe és necessària per als adults que es vulguin batejar (IV 9). Alguns exemples de per què és més important el sacrament que la fe (IV 9).

El sacrament de la penitència

És evidentment el nucli central de reflexió de tot el text. La penitència es troba entre els tres «lavaments» que purifiquen l'ànima: el bapisme, la penitència i el martiri (I 8).

La confessió té tres parts principals: contrició, confessió i satisfacció. La contrició del cor implica el temor de la pena, el dolor de la culpa i l'amor a la gràcia. La confessió de la boca ha de manifestar els pecats, el seu nombre i la manera com han estat comesos. La satisfacció de les obres conté la pregària a Déu, l'almoina al proïsme i el dejuni (I 1, I 11, II 6, III 10, etc.)

La contrició remet el pecat; ha de ser no un dolor saltat sinó continu, no lleuger sinó greu, que ens du a abandonar el mal. Tanmateix, però, cal l'ajut del sacerdot per tal que no només es reconeixin internament els pecats a Déu, sinó que també s'expressin al sacerdot externament.

Distingeix diversos tipus de confessió (confessió del lloador, de l'afirmador, del desesperat, del simulador) però s'ocupa especialment de la del pecador (II 8). La

confessió ha de ser perfecta, cautelosa, humil, discreta, devota i eficaç. S'ha de fer sense presses i a més a més ha de ser precisa per tal que el penitent en tregui un profit suficient (II 7). Cal especificar els pecats un per un, no genèricament. S'enumeren les circumstàncies que poden agreujar el pecat: el lloc, el temps, el nombre, la persona que peca i aquella a la qual es peca. S'ha d'especificar en quina edat, grau, ordre i amb quina intenció s'han comès els pecats. Si s'han comès amb facilitat, amb freqüència, manifestament, perseverantment.

Si el pecat s'amaga, creix; si es mostra, es perdona. Per això és necessari confessar-lo a Déu i a un sacerdot idoni que puigui ajudar i no fer més mal. S'ha de confessar sense cercar excuses que minvin la importància dels pecats o la facin recaure en altres (amics, dimoni, Déu mateix, les constel·lacions, la natura). Cal acusar un mateix i no els altres, fins i tot en casos com l'adulteri o l'incest (II 8).

El pecat es perdona quant a la culpa i quant a la pena, però algunes vegades — especialment si la contrició és insuficient— no es remet tota la pena i es demana una satisfacció, que comprèn el dejuni, l'almoina, la pregària, les vetlles, el treball i la mortificació (III 19).

Retardar la confessió és una bogeria perquè el pecat ocult en cova d'altres; el retard en si ja és un pecat.

La confessió és un judici diví. En els judicis humans qui s'acusa és condemnat, en el diví qui s'acusa és perdonat (I 1).

Les virtuts

Es presenten set virtuts. Tres anomenades catòliques (fe, esperança i caritat) i quatre anomenades principals (prudència, justícia, fortalesa i templança). Aquestes darreres circunden la ment de l'home sant: la justícia al davant, amb les coses certes; la prudència darrera, amb les coses dubtoses; la templança a la dreta, amb les coses pròsperes; i la fortalesa a l'esquerra, amb les coses adverses (II 10). L'home demana ser alliberat de les opressions que envolten la seva ment (II 9).

Les virtuts teològiques (o catòliques) compareixen diverses vegades al llarg del tractat. La fe és el fonament de totes les coses, l'esperança acompanya sempre el penitent, la caritat tot ho suporta per amor de Déu i fa que estimem els enemics (III 18). Les virtuts poden coexistir amb els pecats, car l'home peca venialment d'una manera contínua (II 3).

A banda d'aquestes virtuts teològals i principals n'hi ha de secundàries que compareixen diverses vegades al text. Com la humilitat, que és a la base de tot, la paciència en la malaltia, el zel per la conversió del proïsme, la veritat, la confiança, la compassió...

Els vicis

Set vicis principals, simbolitzats pels set pobles expulsats de la terra promesa i pels set dimonis foragitats de Maria Magdalena: supèrbia, ira, accídia, avarícia, gula i luxúria (P 1). Es presenten tot sovint com a antítesis de les virtuts (nit-vici / dia-virtut; llum-virtut / tenebra-vici).

El vici principal és la supèrbia, simbolitzada pel llarg coll del cavall. Infla la ment indegudament i fa que amaguem els pecats i proclamem les nostres virtuts (III 5-6). També és remarcable l'espai dedicat a l'ira, la qual es presenta en tres espècies: natural, venial i criminal (I 4).

Els dons de l'Esperit sant

Set dons de l'Esperit sant: saviesa, enteniment, consell, fortalesa, ciència, pietat i temor. Innocenci recorda diverses vegades la intervenció septiforme de l'Esperit. Intervé sobre l'intel·lecte i sobre el temor, que distingeix en servil, inicial i filial (I 3).

Les lleis

Referint-se a les lleis en general al cinquè salm es distingeix entre llei de la natura, llei de l'Escriptura i llei de la gràcia (V 13). La primera es va fer silenci entre des de l'assassinat d'Abel fins a Moisès; la segona, des de l'adoració dels idols fins a Crist. En aquesta llei d'Escriptura hi intervé sobretot l'Esperit sant inspirant els autors.

Els novíssims

En les planes del comentari podem detectar-hi moltíssimes referències a la mort, al judici a l'infern, al paradís i al purgatori.

La mort Innocenci distingeix tres menes de mort: corporal, espiritual i infernal.

La primera separa l'ànima del cos, la segona l'ànima de Déu i la tercera el cos i l'ànima de la glòria (I 7).

En la mort corporal a vegades els dolors són tants que un no té consciència plena i oblida Déu. Es pot dir el mateix de la mort espiritual a causa de l'obstinació en el pecat. Però es sobretot en la mort de l'infern que només es pensa en Déu per odiar-lo i insultar-lo. S'anomena mort també el mateix pecat (I 2): mort en casa (pecat del cor), mort en la porta (pecat de llengua), mort en sepulcre (pecat d'obra).

Insistència constant en la universalitat de la mort i la incertesa del seu aveniment. Com que no sabrem mai quan ens passarà, convé estar sempre preparats per defugir el pecat.

El Judici Després dels sets dies de la vida vindrà el vuitè dia de la resurrecció i del Judici (I 1). En aquell dia tothom rebrà el que mereix, i per això el penitent cerca la gràcia i la benevolència de Déu perquè sap que mai resistirà un judici sumaríssim (I 3, I 4, IV 6, VII 3). Cal doncs actuar en la vida per evitar el judici sumaríssim de Déu.

Pel que fa a la persona del jutge, Innocenci distingeix entre un judici d'autoritat, en què judica tota la Trinitat, i un judici de manifestació, on judicarà només el fill (VII 3).

L'infern En el pròleg general recorda ja que els dimonis i els damnats també pregunten. Les distincions d'infern al llarg de l'*Exposició* es poden sintetitzar de la manera següent: infern és la misèria de la vida present, la profunditat dels vicis, el que porta el pecat, el *hiatus terrae*, el lloc de la pena (amb distincions entre infern superior i inferior) i el mateix diable. El sentit general, però, és el de gehenna (és a dir de l'infern dels condemnats): un lloc sense llei (I 2), ple de desesperació (*idem*), el lloc del suplici etern (*idem*).

L'infern també es pot assimilar a la mort per tal com separa l'ànima del cos (I 7).

Déu castigarà justament els malvats, convertint-los per sempre en els seus enemics. Els damnats en l'infern s'adonaran del seu mal i invocaran la misericòrdia divina, però no els servirà de res (I 7, VI 1-2).

L'infern és etern i té penes terribles (I 4). La força de les penes de l'infern i els efectes que produeixen en els damnats són tals que no es pot ni imaginar (I 7, III 3). Per això els damnats eternament odiaran el Senyor per sempre (III 22-3).

El purgatori (III 2-3)

El paradís En parla moltes vegades com a lloc de la pàtria celestial, és a dir el lloc del premi etern i de la veritable felicitat. Certament existeix una felicitat humana, però aquella que busca l'home és la celestial (II 3). La felicitat humana és falsa i caduca, i la divina és eterna i excelsa. El corrent intern de cada salm, de cada pregària, de cada penitència, de tota l'*Exposició* és aquest: la purificació de les culpes pregant Déu que empri la seva misericòrdia per poder assolir la salvació en la glòria del Paradís, on resideix tot el bé (III 10). El paradís és etern (III 22).

El desig de la pàtria celestial és una constant al llarg de l'*Exposició* (cf. p.e. ja des de l'inici, quan parla de la pregària (P 14)).

1.3.2. HISTÒRIA DEL TEXT

La difusió del *Commentarium* encara espera un estudi de conjunt. Els més de vint testimonis que s'han pogut documentar conservats en biblioteques diverses donen fe de la difusió d'aquesta obra exegetica, potser a l'ombra de l'èxit del *De miseria*, que és una de les obres amb difusió més extraordinària de l'Edat mitjana. El cert és que la importància del *De miseria* i altres obres d'Innocenci, especialment els seus sermons i les seves obres jurídiques, han condemnat a una certa marginalitat aquest comentari dels salms. Em fa l'efecte que un dels màxims responsables d'aquest estat de coses va ser la *Patrologia Latina*, on el *Commentarium* figura entre les obres de paternitat duptosa del pontífex. La influència d'aquesta venerable col·lecció ha estat tan gran que, en conseqüència, el *Commentarium* ha estat pràcticament bandejat dels estudis d'exegètica medieval.³³ S'ha d'agrair, en darrera instància, a la providencial atenció que monsenyor M. Maccarone va dedicar a la figura d'Innocenci III una inflexió decisiva en aquest estat de coses.

Maccarone (1943: 92), a qui es deuen els estudis més importants sobre la teologia i la història del pontificat d'Innocenci III (ara recollits a Maccarone 1972), va fer un gran esforç per resituar el *Commentarium* al lloc que li pertocava en el conjunt de l'obra. En aquest sentit va plantejar-se diversos interrogants sobre la seva adscripció als *dubia*

³³ Els dos principals estudis d'història de l'exegètica medieval, Lubach (1993) i Spicq (1944) dediquen un espai migradíssim al nostre pontífex, i gairebé sempre el lliguen amb qüestions de numerologia. Dels problemes numerològics que afecten el text en parlem en notes *ad hoc* per a cadascun dels salms. En especial s'han tingut en compte les precioses observacions de H. de Lubach (1993:1-40).

perquè, tant des d'un punt de vista d'història del text com pels seus continguts, el *Commentarium* havia de ser indubtablement d'Innocenci III. Afortunadament, Maccarone va poder localitzar en l'exemplar vaticà del *Commentarium* un èxPLICIT fonamental que, no només resolvia aquest problema, sinó que també aportava dades inesperades:

Explicit tractatum Innocenij ·papae· III quem composuit super VII psalmos poenitentiales · anno domini M^o CC^o XVJ^o. Pontificatus at sui XIX° mense aprilis et in uigilia pasche ·v^o· jdus mensis predictis literal (sic) dominicalis ·b· Sed translatus est apud populetum . Anno dominij M^o CC^o XXJ^o. Benedictus sit quod hoc scripsit

L'atribució de l'obra resta fora de dubtes, i se la pot datar amb precisió: va ser acabada el 19 d'abril de 1216, pocs mesos abans de la mort del pontífex. És, doncs, una obra de senectud que retorna en alguns moments a l'esperit i la lletra d'alguna de les seves obres de joventut, especialment del *De miseria*. L'exemplar vaticà és trescentista i en realitat reproduïx l'èxPLICIT d'un manuscrit que va ser copiat el 1221 «apud populetum», topònim que podria fer referència al monestir cistercenc de Poblet. Si la identificació es confirmés, permetria de defensar que Poblet ja tenia una còpia del *Commentarium* cinc anys després de la mort d'Innocenci, i, tal i com veurem després, aquest exemplar populetà se situaria en els mateixos orígens de la difusió del text. Per indicació de M. Maccarone, mons. Luigi Monti (1961) va aprofundir en els problemes del nostre text en la seva *laurea*, especialment en la teologia de l'obra i les seves connexions, tant amb la teologia del seu temps, com amb la de les altres obres d'Innocenci. L'estudi de Monti que hem tingut constantment en compte per elaborar aquesta tesi, continua essent l'únic estudi de conjunt del *Commentarium*.

La tradició llatina del *Commentarium* ens ha legat un bon ventall de manuscrits i edicions antigues que reflecteix un cens encara provisional, testimoni de la bona difusió d'aquesta obra. Dels quinze manuscrits que he pogut censar, quatre es troben a biblioteques de la Península Ibèrica, quatre més a França, dos a Anglaterra i un a Alemanya, Bèlgica, Vaticà, Txèquia i Suècia respectivament.³⁴

Alguns testimonis del *Commentarium* presenten al final del dòdex dues obretes: una, molt semblant a un capítol del *De miseria* ('Declaració de les penes d'infem'); l'altra, una suposada *Taula* que resumiria el contingut del comentari, atribuïda als catàlegs (i a vegades als mateixos manuscrits) a Pere de Tarantàsia. Per estil i

³⁴ Un primer cens dels testimonis llatins es pot comprovar a Stegmüller (1951 III: paràgraf 4005) i la corresponent entrada al *Supplementum* de 1976-80.

continguts, la primera de les obretes és certament innocentina, o bé un resum fet a partir d'algun pas del *De miseria* o del *Commentarium*.³⁵ La segona, que només apareix en índexs antics, em sembla fruit d'una confusió perquè en molts dels manuscrits llatins hi compareix una mena de taula, d'un parell de folis, dels llocs més importants del text. L'índex en qüestió es limita a repetir els termes clau del text (*poenitentia*, *foeditas*, etc.) i a col·locar-hi al costat la referència adequada per a la carta o foli en què es troba. Té tot l'aspecte, doncs, de ser una mena de sumari realitzat pels mateixos amanuenses i no crec que hi hagi cap necessitat d'atribuir-la a P. de Tarantàsia.

Siglae Codicum

B ¹	Basilea, Bibliothek der Universität, B.V.8, ff. 1a-83b ³⁶
B ²	Bratislava, Bibl. Universitãria, 51 (I F 52), ff. -64; 54 (I F 51), ff. 1-51 ³⁷
B ³	Brusel·les, Bibliothèque Royale, 299, ff. 1-78 ³⁸
C	Cambridge, Fitzwilliam Museum, 356 ³⁹
G	Grenoble, Bibliothèque Municipale, 250 (461) ⁴⁰
L	Laon, Bibliothèque Municipale, 272, ff. 1a-66va
O	Oxford, Bodleian Library, SC 27646 (Add. C.263), ff. 2-54 ⁴¹
P ¹	París, Bibliothèque Nationale, lat. 426, ff. 1-77 ⁴²

³⁵ El manuscrit català de l'*Exposició* també reproduïx aquest *Declaració de les penes d'infern i les beatituds de paradís* al final del text, i l'hem incorporat a la nostra edició.

³⁶ Conservat a la biblioteca universitària de Basilea; el text es conserva en 80 folis (B.V.8, ff. 1a-83b).

³⁷ El catàleg de Bratislava ens ha estat totalment inaccessible i per tant no tenim cap descripció homologable del testimoni. Tampoc no se'n parla a: *Rukopsky. Univerzitetnej kniznice v Bratislave, Dr. Imrich Kotvan*, Bratislava, Univerzita Kniznica v Bratislave, 1970.

³⁸ Còdex miscel·lani quatrecentista de 114 folis en pergami, més quatre de guarda. El text és a dues columnes i la matèria amida 290mm x 200mm. Inicials roges i blaves. Aquest volum també conté una exposició del parenostre, una del credo i una altra de l'avemaria. El nostre tractat ocupa els fulls 1-78. En el catàleg ve fixat com de Petrus de Tarantàsia. Cf. J. van den Gheyn SI (ed.), *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque Royale de Belgique*, I, 1901, Bruxelles, Lamentin, pp. 161-162.

³⁹ Còdex de 241 ff. de paper. El full amida 215x145 mm. Hi ha filigranes, però l'autor de la descripció ens informa que «have not been deciphered». De procedència anglesa, la caixa de text té 130x110mm. Hi ha de 28 a 31 línies per full. És de cap a 1480. Als folis 207b-209 hi ha «short extracts attributed to st. Bernard and to Innocent III on the me of the Psalms in praye, with two prayers to be said before and after the psalms». Cf. *A Descriptive Catalogue of the Additional... Fitzwilliam*, Francis Wormald i Phyllis M. Giles, Cambridge, Cambridge University Press, 1982, p. 353.

⁴⁰ Sembla que procedeix de l'abadia de Chartreux. És del segle XIII i té 82 fulls de pergami. Amida 215mm x 173mm. Inicials roges i rúbriques. Hi ha diverses «prières latines sur la première garde». Cf. *Catalogue M des Bibliothèques de la France*, VII, 1889, p. 93.

⁴¹ Duu la referència 27646: «In latin, on parchment: written perhaps in the second quarter of the 13th century, in England: 12 7/2 x 9 3/8 inches, 120 leaves, in two columns: with some illustrated capitals, etc». Cf. Falconer Madam, *A Summary Catalogue of Western Manuscripts in the British Library at Oxford*, Oxford, Clarendon Press, V, 1905, pp. 319-320.

⁴² És un volum miscel·lani en vitel·la amb obres d'Innocenci III, sant Tomàs, sant Jeroni i Sèneca.

P ²	París, Bibliothèque Nationale, lat. 1780, ff. 142-200 ⁴³
R	Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. lat. 699 ⁴⁴
S	Salamanca, Biblioteca Universitaria, 2252, ff. 1a-4b; 189a-219va ⁴⁵
T ^r	Toledo, Biblioteca de la Catedral, 156 ⁴⁶
T ^e	Toledo, Biblioteca de la Catedral, 157
U	Uppsala, C 140, ff. 2-138 ⁴⁷
V	València, Biblioteca Capitular, 219 ⁴⁸

a Anvers 1550

El *Commentarium* és als ff. 1-77 («avec prologue et table») i al 77 comença una «Note sur les peines de l'enfer et les sept béatitudes célestes». És del segle XIII, amb inicials miniades i rúbriques. En total té 86 ff. a dues columnes. La matèria amida 290x215mm, «Rel. s. XVIII sur marges rouges aux armes royales». Cf. *Catalogue M des bibliothèques de France*, I, 1939, p. 145

⁴³ És un descriptum de P¹ realitzat al segle XVIII. Cf. la bibliografia de la nota anterior.

⁴⁴ Custodiat a la Biblioteca Apostolica Vaticana, ha estat molt remarcable en la història del nostre text perquè va servir a M. Maccarone per atribuir i datar correctament aquest tractat. Es tracta d'una de les moltes còpies derivades de l'exemplar populetà de 1221 i, per tant, només posterior en un lustre a la redacció original del text. Vegem aquest èxplícit, que transcriu diplomàticament: «Explicit tractatum Innocenij papae-III quem composuit super VII psalmos poenitentiales · anno domini M^o CC^oXVJ^o. Pontificatus at sui XIX° mense aprilis et in uigilia pasche ·V^o. j^odis mensis predictis literal (sic) dominicalis ·b· Sed translatus est apud populeum · Anno dominij M^o CC^o XXJ^o. Benedictus sit quod hoc scripsit». A hores d'ara, però, sabem que alguns altres testimonis inaccessibles a mons. Maccarone també presenten aquest èxplícit, cosa que confirma la seva intuïció. Es tracta d'un còdex cartaci relligat en pergamí. Presenta el text a dues columnes, que amiden 190x60mm., de 30 a 35 ratlles. L'espai entre columnes és de 20 mm. L'espai entre les columnes i el marge és de 50 mm., i entre les columnes i el marge superior de 35 mm. i inferior de 75 mm. La lletra és una gòtica dels XIV-XV. Les capitals estan per fer (només indicades). En color vermell els símbols de paràgrafs i algunes lletres d'inici de frase. Les cites llatines estan subratllades. Els quaderns 1-5 estan formats per 2 fulls de pergamí contenint 3 fulls de paper, el sisè quadern són dos fulls de pergamí i el quadern 7 està format per dos fulls de pergamí que contenen 5 fulls de paper. Això fa un total de 86 folis. Els reclams són: 1) *culpe* 2) *cuij domino* 3) *sagitte* 4) *penitentes* 5) *ac* 6) *simul* 7) (no en té). Hi he localitzat dues filigranes diferents. Amb tota seguretat, la Briquet ^o15022 (de 1413) o bé Valls 1267 (de 1403), i potser la Briquet ^o7259 (de 1344) o Valls 1561 (de 1360). Algunes planes tacades per la humitat a la part superior, però legibles. Alguns folis ratats a la part superior. Els títols de les distincions són del XVI o del XVII (com les notes superiors). Els capítols de cada salm comencen amb calderons vermells i generalment totes les cites estan subratllades en vermell. Els llocs bíblics van al marge. Acabat irregular: capitals només indicades. Els llocs bíblics només estan indicats fins al f. 26 (i encara irregularment). Els subratllats capitals i calderons fins al f. 54. La relació entre salms i foliació és la següent: Pròleg (1ra), salm 1 (8rb), salm 2 (19vb), salm 3 (30va), salm 4 (42vb), salm 5 (59ra), salm 6 (75rb) i salm 7 (80ra).

⁴⁵ Pertanyent al fons de l'antic palau reial, actualment en catalogació, tots els nostres esforços per poder consultar aquest testimoni han estat en va.

⁴⁶ Els dos còdexs toledans tenen una excel·lent descripció actual, a la qual em remeto.⁴⁶ Els dos testimonis semblen exactament iguals (o gairebé): tots dos duen el *De novem penis* al final. T^r té 175 ff. de 305x210 mm i és a dos columnes. El nostre tractat a 1ra-61rb; T^e té només 68 ff. de 290x220 mm, a dos columnes. El nostre tractat a 1ra-67rb. Cf. Klaus Reinhardt i Ramon González al *Catálogo de códices bíblicos de la Catedral de Toledo*, Madrid, Fundación Ramon Areces, 1990 (Monumenta Ecclesiae Toletanae Historica, 2). La descripció dels nostres còdexs, a les pp. 90-93.

⁴⁷ Còdex trescentista en vitel·la. Cf. Margarete Andersson-Schmitt i Monika Hedlund (ed.), *Mittelalterliche Handschriften den Universitätsbibliothek Uppsala*, Uppsala, M.K., 1985, p. 345.

⁴⁸ Còdex trescentista escrit a dues columnes de 43 línies. El cos del còdex està format per plec de 6 ff. fr paper x 2 de pergamí. La matèria amida 290x215 mm. Té 59 ff. També conté el famós èxplícit de R. Cf. Elías Olmos Canalda, *Códices de la catedral de Valencia. Catálogo descriptivo*, València, 1943, p. 91. Per motius que desconec el microfilm que en vam demanar ja fa més de sis mesos que ha d'arribar i, per altres raons, m'ha estat impossible una consulta *in situ*. És evident que la recensió d'aquest testimoni s'haurà d'incorporar tan aviat com m'estigui a l'abast a la tradició llatina col·lacionada.

<i>b</i>	Coloniae 1551
<i>c</i>	Coloniae 1552
<i>d</i>	Coloniae 1575
<i>e</i>	Venetis 1578
<i>f</i>	Coloniae 1578

A manca d'un estudi sobre la tradició llatina s'ha mirat de controlar el text de PL (=a) amb altres testimonis, sense cap voluntat però d'establir un text crític llatí, sinó només amb la intenció de tenir una orientació a l'hora de comentar la traducció o d'intervenir sobre el text català. L'exemplar de col·lació bàsic és el famós testimoni vaticà R, que he consultat directament, i he establert una descripció codicològica, i he treballat sobre microfilms dels manuscrits ibèrics *T¹ T²*.⁴⁹ El resultat d'aquest control sistemàtic del text de PL es pot resseguir fàcilment en l'edició utilitària del text llatí del *Commentarium* que hem reproduït en apèndix. Essencialment, com es veurà més endavant, i dintre de les modestes intencions d'aquest treball, la tradició llatina no presenta grans complexitats i es pot reconstruir sense problemes greus. En els casos de conflicte entre el text català i PL, R sempre proporciona una solució satisfactòria i en els pocs casos en què no és així l'errada és atribuïble a la tradició catalana. En el text llatí editat en apèndix hem adequat el text de PL al repartiment en capítols, la puntuació i l'aparat bíblic de la nostra edició del text català. Hem situat, finalment, els llocs crítics llatins (generalment adiafores o salts per homoiotèuton) en notes a peu de plana que permetran fàcilment en un futur anar sumant altres exemplars llatins a la col·lació.

⁴⁹ Han hagut de quedar fora de l'abast d'aquesta tesi els testimonis francesos, belgues, anglesos, alemany, suec i txec. També m'he hagut de resignar a no incloure dades textuais de dos altres manuscrits hispànics: l'exemplar de Salamanca (que es troba en ple procés de catalogació car pertanyia a l'antiga Biblioteca Real i és de moment inaccessible) i el valencià (que encara no s'ha pogut consultar ni *in situ* ni a través de microfilm).

2. La traducció catalana del *Commentarium*

2.1. Descripció codicològica del ms. 70 de la BUB

La traducció catalana de l'*Exposició* ens ha pervingut en un únic manuscrit, custodiat actualment a la Biblioteca Universitària de Barcelona (ms. 70). A continuació descriurem amb detall l'estructura i les característiques del còdex, seguint especialment les recomanacions de Bohigas-Mundó-Soberanas (1971), Ruiz (1985) i Lemaire (1988).

1. SIGNATURA : Barcelona, Biblioteca Universitària, ms. 70.⁵⁰

2. DATAÇIÓ I ORIGEN : El còdex no presenta èxplícit ni dades internes que permetin de deduir-ne de manera fiable una datació. Aproximativament podríem indicar que la paleografia del manuscrit i certs trets d'impaginació el situen al pas del segle XIV al XV. Tenint en compte la composició material i la presència de les armes d'Aragó en el full d'obertura (Riquer 1983: 112-29) és molt probable que aquest manuscrit sigui l'«Innocenci sobre els salms» que el rei Martí reclama l'any 1404. Si això fos cert, l'any 1404 seria la data *ante quo* del manuscrit. Com que la traducció ha de ser posterior a 1382, any en què Berenguer March esdevé mestre de Montesa, la còpia s'hauria d'haver produït dintre d'aquests vint anys. És, doncs, una còpia realitzada en dates molt properes a la traducció de Romeu, sense que això, però hagi de tenir cap transcendència especial sobre la qualitat del seu text.

3. MATÈRIA : El còdex és totalment pergaminaci, matèria d'escriptura ja no gaire habitual al s. XIV catalano-aragonès, en què la vitel·la s'havia convertit en un suport de luxe. En general la preparació del còdex és minuciosa i denota la voluntat de crear un llibre més emparentat amb un breviari o un llibre d'hores que no pas amb un comentari bíblic habitual.

4. FOLIS : La foliació és antiga i conta un ítem per cada foli. En total hi ha 174 ff., sense cap full en blanc. La numeració antiga, en xifres romanes minúscules, comença en el foli de la miniatura. Fins al f. 4 la numeració es troba repetida per una altra mà

⁵⁰ Cf. Per a la descripció de l'exemplar de la Universitària, amb una reproducció del primer foli del còdex, cf. F. Miquel Rosell (1958 i:97).

contemporània a l'extrem superior dret; a partir d'aquest foli apareix regularment únicament a l'extrem inferior dret dels *rectos* de cada foli. A partir del f. 4 no sembla de la mateixa mà que el text. La numeració que s'ha fet modernament amb llapis presenta alguns errors.⁵¹

Del f. 1 al 145 és correcta i correlativa.⁵² El f. 146 és repetit dues vegades.⁵³ La foliació des de 146 a 161 és correcta i correlativa. La numeració antiga s'acaba al f. 161. Fins al foli final, que hauria de dur el número 176, trobem catorze folis numerats amb lletres minúscules (*a, b, c, d, e i f*), però aquesta numeració tampoc arriba fins al final del còdex.

5. MIDES : La matèria amida amida 270x195 mm, i els gruixuts són irregulars. La caixa amida 135x177 mm. Els folis presenten regularment entre 28 o 29 línies de text a línia tirada per cara.

6. COMPOSICIÓ MATERIAL : L'estructuració dels quaderns és molt regular, tot i algunes imprecisions. El còdex es compon de 22 plec, tots quèrns excepte els números 5 i 22, que són quintern i full solt més düern respectivament. No s'observen signatures en els quaderns.

Si posem en relació la foliació original i el número d'ordre dels plec, obtindrem la llista següent:

1: I-VIII	(4+4)
2: IX-XVI	(4+4)
3: XVII-XXIV	(4+4)
4: XXV-XXXII	(4+4)
5: XXXIII-XL	(5+5)
6: XLJ-L	(4+4)
7: LJ-LVIJ	(4+4)
8: LVIIJ-LXVJ	(4+4)
9: LXVIJ-LXXIIJ	(4+4)
10: LXXIIIJ-LXXXIJ	(4+4)
12: LXXXXIJ-LXXXXVIJ	(4+4)
11: LXXXIIJ-LXXXXJ	(4+4)

⁵¹ Repeteix el número 38 i el 150. Però del 159 passa al 161, de manera que fins al f. 166 (que com hem vist es repeteix en la numeració antiga) no coincideix amb la numeració antiga. Aquesta numeració en llapis arriba fins al darrer foli, el 176, encara que jo n'he comptat només 175.

⁵² Tanmateix el f. L va ser numerat primer com a XL, error que va ser subsanat posteriorment. Això mateix va passar amb el f. C, que va ser numerat primerament com a f. LXXXXV, error que va arranjar la mateixa mà.

⁵³ El numerador modern ho ha detectat i hi ha un *bis* escrit en llapis.

13: LXXXXVIIIJ-CVJ	(4+4)
14: CVIJ-CXIIIJ	(4+4)
15: CXV-CXXIIJ	(4+4)
16: CXXIIIJ-CXXX	(4+4)
17: CXXXJ-CXXXVIIJ	(4+4)
18: CXXXVIIIJ-CXLVJ	(4+4)
19: CXLVJ-CLIIJ	(4+4)
20: CLIIIJ-CLXJ	(4+4)
21: [8 fols. no numer.]	(4+4)
22: [5 fols. no numer.]	1+(2+2)

Excepte en el plec sisè, el final de fascicle sempre ve indicat per la presència d'un reclam en la part inferior del foli, sota la caixa d'escriptura, alternant-se els més senzills (centrats) amb els que presenten sanefes de color marró o dibuixos més elaborats. Dono a continuació la llista dels reclams amb les seves característiques principals:

1	∴ muel ∴	(a la dreta)
2	mista ala mja njt sera	(Cf. apartat 9)
3	maluat	(centrat)
4	laborau	(centrat)
5	per tu	(centrat)
6	[sense reclam]	
7	la caritat	(sanefa marró centrada)
8	extrems	(sanefa marró centrada)
9	pauruchs	(centrat)
10	coses que	(centrat)
11	los bons	(centrat)
12	la muller	(centrat)
13	—: per tu :—	(centrat)
14	saluador	(centrat)
15	cana :—	(centrat)
16	pa es doctrina	(centrat)
17	potestat	(centrat)
18	nom eencial	(centrat)
19	filij seruorum tuorum	(sanefa marró centrada)
20	: encara :	(sanefa marró centrada)
21	: strengui les :	(sanefa marró centrada)

7. RATLLAT (SISTEMA I TIPUS) : Les marques del ratllat amb mina de plom són nítides gairebé a totes les planes del còdex. Les ratlles formen un rectangle de 140x170 mm. al voltant del text.

8. ESCRITURA I MANS : La lletra és una gòtica arrodonida, a cavall dels s. XIV i XV, molt ampla i elegant. A vegades s'aprecien inclinacions i trets, especialment les cues

regressives, que l'acosten a la lletra bastarda. El color de la tinta varia segons l'estat del foli, però generalment tendeix al marró.

La mateixa mà, amb una tinta diferent, ha anat afegint revisions al text de l'escriptura principal, generalment als marges del manuscrit, en lletra gòtica cursiva. Les intervencions d'aquesta mà en el text s'assenyalen en l'aparat crític amb l'abreviatura *add.*⁵⁴

9. DECORACIÓ I IL·LUSTRACIÓ : El text presenta gran número d'accents i de pauses, que marcaven el ritme d'entonació en la lectura (bàsicament la barra inclinada / per a la pausa lleu i el punt . per a la forta). Encara que no d'una manera generalitzada, les cites bíbliques solen començar per una majúscula amb un xic de daurat (ara ja molt esgrogueït).

Els principis de salm presenten sempre alternativament una capital de color blau o vermell. Les rúbriques dels capítol presenten sempre el text llatí en negre amb una lletra dues vegades més gran que la del text normal, tan grossa com la de la rúbrica catalana (que tradueix la llatina) que sempre és vermella. Les lletres de les línies superior i inferior de la caixa allarguen els pals amunt o avall respectivament i tenen sanefes dibuixades en gairebé tots els folis (*cf.* làmina 5). Tot el text està farcit de crides vermelles que duen als llocs bíblics dels marges. A vegades s'en troben en tinta negra que ha afegit un revisador en corregir el text al marge.

És notable també la gran quantitat d'il·lustracions realitzades amb la mínima excusa (caplletres, reclams, etc.), a vegades amb resultats molt bells (*Cf.* làmines 1, 3, 4, 6).

10. REL·LIGAT : La relligadura és moderna (s. XIX ?) i es troba en tant mal estat (la tapa del davant es troba solta i la del darrera amb prou feines compleix la seva funció) que requeriria una restauració d'urgència.

11. SIGNATURES I POSSESSORS ANTICS : No s'observen signatures antigues ni rastres de

⁵⁴ En general la lletra del nostre copista coincideix extraordinàriament amb la que es pot veure en un document de Martí I (datat el 20.9.1404) que reproduïx Gimeno Blay (1985, làmina xv). Els seus comentaris a la làmina (p. 135) podrien servir perfectament per caracteritzar la lletra del nostre manuscrit: «escritura bas, tal vez excesivamente caligráfica, que más bien parece libraria que documental. Junto a las características bastardas descritas es perceptible asimismo un correcto seguimiento o imitación de las características fundamentales de la escritura gótica: marcado contraste de trazos finos y gruesos y la rotura de curvas, todo lo cual, junto con la utilización de trazos muy finos en abreviaturas y partes finales de palabra, produce un aligeramiento del conjunto».

12. PROVINENÇA : Tenim notícies de diversos exemplars de la traducció de Joan Romeu en biblioteques antigues. Jaume Ripoll Vilamajor va proporcionar a Torres Amat (1863: 563) l'incipit d'un manuscrit «en letra muy hermosa en fol., que existía en la bib. de los carmelitas descalzos de Barcelona antes de 25 de julio de 1835». Aquest manuscrit, si no és que s'ha perdut, encara no ha estat localitzat en cap biblioteca o arxiu. Per la seva banda J. Villanueva (1802-52 XVIII: 169-70) descriu així un altre exemplar de l'*Exposició* que es trobava al convent de sta. Caterina de Barcelona: «Otro vol. fol. men. vit. con adornos en el frontis é iniciales i del cual dá razon el prólogo, de quien son las siguientes palabras: Prolech primer sobre la inepció de la exposició de la postilla de Papa Ignocent tercer sobre los VII psalms penitencials segons la translacio Romana». La coincidència de l'incipit amb l'inici del còdex que avui custodia la Biblioteca Universitària de Barcelona i el fet que al lloc s'hi observi la marca característica de la biblioteca dels franciscans crec que assegura la identificació del manuscrit que avui editem amb el que posseïen els frares menors. Aquest manuscrit, com tants d'altres, va arribar a la Biblioteca Universitària durant les desamortitzacions.

13. NOTÍCIES HISTÒRIQUES (ELEMENTS INTERNS I EXTERNES)

De mà decimonònica, es pot llegir a la contratapa:

Exposició de la postilla de Papa Ignocent tercer sobre los 7 salms penitencials segons la translació romana, tralladada de llatí en romance per frare Joan Romeu del orde de preycadors; manuscrito en pergamino con notas marginales; textos y capitales colondas y magnifico frontispicio muy dorado e iluminado con unas armas de Cataluña sostenidas por dos ángeles, letra del siglo 14º, fol. pt. 2ª

De mà setcentista, al *recto* del primer full de guarda, de paper:

Explicacion de los siete salmos penitenciales hecha por Innocencio III y trasladada en catalan por fr. Juan Romen

Al *recto* del primer full de guarda de pergamí, potser del s. XIV o XV: «*toti folia 175*»

Al *verso* del darrer full de pergamí del còdex: «*fol. 175*»

No duu títol explícit, però: «*exposicio dela postilla de papa ignocent tercer sobre los vij psalms penitencials*».

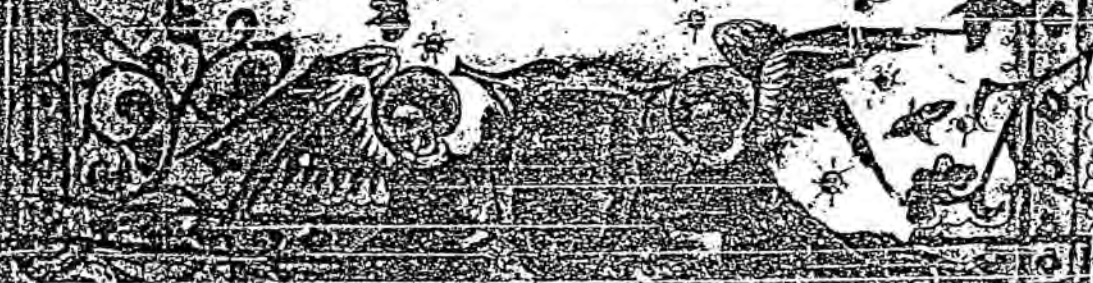
COMENTARI A LES IL·LUSTRACIONS

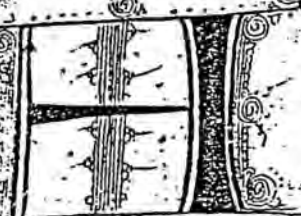
- (1) Recto del primer foli del còdex, on s'observa la qualitat de l'acabat decoratiu i la bellesa de la lletra. És remarcable, també, la presència de les barres de la casa de Catalunya-Aragó entre dos àngels en l'orla del peu de foli.
- (2) i (6) Exemple típic d'impaginació del manuscrit. Observi's la caplletra, la lletra acurada i el detall del final de capítol. Al marge s'hi poden llegir els llocs bíblics i una nota de lector (ff. 84^r i 94^v).
- (3) Reclams ornamentats del còdex (esquerra, de dalt a baix: ff. 16^v, 58^v, 66^v; dreta, de dalt a baix: ff. 153^v, 161^v, 8^{v*}).
- (4) Exemple del detallisme del copista. En rematar el capítol ha aprofitat les banderoles per dibuixar-hi diversos animals (f. 149^v). En aquesta làmina es pot també observar la lletra del copista, que s'acosta molt a la dels documents del rei Martí a principis del s. XV (cf. Gimeno Blay 1985: 135 i la làmina XV).
- (5) Banderoles típiques de la banda inferior dels folis (ff. 148^r i 94^v).

Oralech primer sobre la Incepçio de la expulçio de la pos-
 tilla de papa innocenc tercer. sobre los vij. psalmos peni-
 tencials. legons la translatio romana.

Et tant lo lau trellaur incorporat o
 amagat dins la fos de la terra fa pen-
 e no gens de profit entre que es prue-
 gut a netura desquels quil arguen-
 Et en ara sarmos que es trillaur in-
 fruct fms que se desfructa man-
 teltada e postada no pot la alim-
 fruct o es infructible. Perco mo-
 guda per caritat la moia vna de les vltra so ales aies
 devotes e contemplatives qui no ducen de ley e en los sen-
 tets e a penitencias de lurs pecats de bon cost son fructua-
 des per tal que subside los lra deuet a redre la soch de
 lra deuocao e encara los altres no molt ricaldets qui lo p-
 sent tractat seguran sien vnoocals per deuocao a fer gran-
 ales altres bones obres qndubit per lo reuerent lermoe fra-
 de Bernart uex merch per la caritat de seu mestre de la
 casa de la cava. Sena de lanta de laca de l'orde de Calatrava
 qui hauea loyren de l'orde de l'orde de la postilla sobre los
 vij. psalmos penitencials lita per
 papa innocenc tercer astarant e molt breuet sobre los
 dits psalmos tractant la quel per la gran prebilitat de
 lancia e gran dicultat de entenement la lencia ra ella
 no era per molts haument per los qndes
 legues ay clarament entia perne fruct per dicial ha-
 mla manera de gent generalment no donaua perco ro-
 de Johan romeu del orde de les freres quevauis. Justia

Eca
 Sape
 Eca

a moltra lo pendent el hauec
 encorreguda gran anxieta o gura
 de cor / pero diu lo meti cor con
 turbat es en mi / co es per acerbita
 o terribilitat de dolors / La encor
 reguda debilitat de cors / e per co
 diu desempat ma la ma fortalea
 co es per tenuitat o flaques de
 deumis / Encara ha encorreguda el auec de la iusti
 pero diu la lum dels meus ulls no es ab mi / co es p
 affluencia o habundancia de lagrimas / En aquec / En
 mana / ja fa fruytes d'iques de penitencia / Auegades lo
 cor del hom es conturbat ensi / co es quat per spectu
 compucio es entristit e es alligit o congoxat per amor
 desi / legons la paula de ysayas / recogitat he tots los
 meus anys en amargura de la ma anima / E auegades
 lo cor es turbat semblantmet en altre co es quat per
 esput de compacio per altre es alligit ensi e fet trist
 legons la paula del apolol / Qui es malalt e no no
 en malalt / que qui d'iques / qui es malalt que no
 nou sia co es per compacio / Qui es escandalizat /
 no no trem en mi mare / diu donche lo meu cor con
 turbat es en mi / Car en mi es don me deig doare
 de mi mare / car desempat ma la ma fortalea /
 Car l'ait es en ysayas / que los juts la lux fortalea
 de mudeu quat la corporal deposeu / e la spiritual e
 li reben / Per que diu l'apolol / Com en malalt /
 laures i odors son / e la lum dels meus ulls no es
 ab mi / ans es molt mes contra mi / Car la mort en
 trada co p les emeltras e lull ha robada la aia / per los
 ulls ja punts p opucio en la gra habundancia han qu
 tades lagrimas
 que la lum
 dels quax
 defallen
 quax no
 es ab
 mi

vs iusticia
 et la...
 p...

ad...

p...

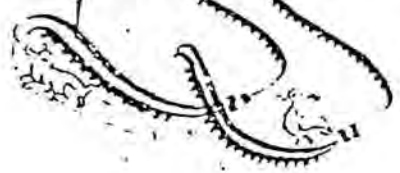
ad...

p...

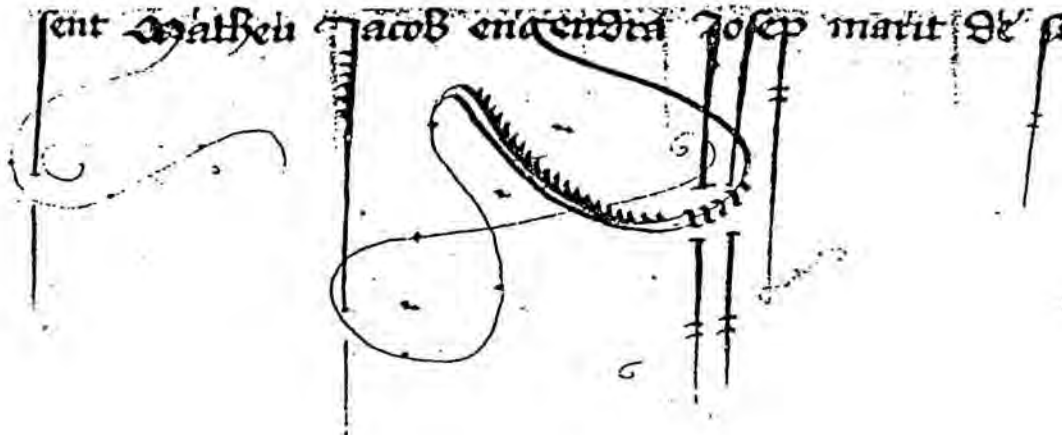
(3)

Nosolamet les obres dessus dites he fetes
 pero que sia anunaat en sion lo nom de
 nre senyor e la laor sua en iherlm. Ans
 encara en auster e auent los pobles ju
 daich e gentil en vna religio e en vna
 fe pero que sia fet vn corral e sia vn pastor Car vn
 deu es vna fe e vn bapisme. E en auster e admi ari
 mater los Regnes del mo pero q seruesque a nos. No
 senyor deu teu adoraras. E aquell tot sols tu seruras
 q es aell tot sols fuitut de adoraao en greguesch es ap
 pellada latria. Car aquest senyor es aquell qui ha en
 son destiment o uestedura en la sua arca snt l'ey dele
 l'ey e senyor de se
 morento al qual fun
 is Regnar segons q
 diu sent gregori

(4)

sent Matheu Jacob encardia Josep marit de sancta

(5)

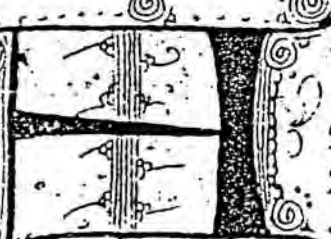
o sequex Bonesa porque la gracia del spirit sant

*si m pr et pshy
reor de pempria*

*(no) fisticio bay
com respmpid bay*

mathe xxv

questa es la derrera part daquest psalm en la qual lo pendent demana la aiuda diuinal pero q'entre tants e' tals per segui dors no defallesca demanat no solament que no sia desempavat ans encara aiudat

Car me' senyor deu en dues manes desempara lom es partex dell quat li tol o li linya la sua defensio desempant lo ala pena perq' diu aquest nom desempas senyor deu meu e' quat li tol la sua gra desemparat lo en la colpa porque apres hi aiusta not partesques demj En la jma manera deu lo pare son fill en la creu desempara pero deu lo fill cuidara deu meu porque mas desemparat axi com auerades me' senyor desempara aquell per lo

(6)

2.2. Estudi lingüístic del manuscrit

Aquest estudi lingüístic vol oferir un panorama de la grafia, morfologia i alguns aspectes de sintaxi de la llengua del manuscrit únic de l'*Exposició*. No pretén ser, doncs, un estudi sobre la llengua original de la traducció de Joan Romeu, ni pretén reconstruir-la.⁵⁵

1. GRAFIA

1.1. Elisions

1.1.1. Article i pronom personal àton de 3a persona, masc. i fem.

En posició prevocàlica, tant l'article com el pronom masculí apareixen majoritàriament elidits (943), excepte en alguns pocs casos: *lo arelotge, lo Apòstol, lo Apoqualipsi, lo averador, lo enteniment, lo excusa, lo edifici, lo Evangeli, lo impugna, lo impugne, lo odorat, lo unctà, lo Unigènit* 2. Pel que fa al femení, la tendència generalitzada és a la presència plena: *la a-* 125, *la e-* 60, *la i-* 104, *la o-* 116, *la u-* 48 (453 casos d'article femení sense elidir), amb alguns mots en que s'elideix sistemàticament l'article: *ànima, aigua, espina* (en la forma sense essa líquida), etc.

1.1.2. Pronoms àtons

Les formes dels pronoms *me te se ne* es presenten generalment elidides (*m'* 122, *t'* 47, *m'* 122, *s'* 131); també trobem alguns exemples de formes plenes (*me a-* 18, *me e-* 6, *me o-* 2; *te a-* 5, *te e-* 1, *te i-* 1; *se a-* 45, *se e-* 10, *se i-* 3, *se o-* 2).

⁵⁵ En l'elaboració d'aquest estudi lingüístic s'han tingut en compte diversos treballs: Badia i Margarit (1981), Veny (1971), Coromines (1983), Moll (1991) i Bruguera (1991). Només pel que fa a algun problema fem referència a bibliografia específica.

1.1.3. Preposicions

De apareix sempre elidit (404 vegades). *Sobre* no apareix mai elidida; set casos de *qu'*: *qu'endrecí, qu'és 3, scrit, qu'ell 2*.

1.2. Oclusiva velar sorda

Tant en posició final com medial la grafia més habitual en el manuscrit és *ch*, tot i que amb excepcions: en posició final trobem *Abathuc 1, dic 2, foc 1, loc 1, prec 1, volc 1* al costat però dels seus corresponents en *ch*. Alguns mots només apareixien en *-c*: *hac, hic, hoc, ic, oc*. En posició medial existeix una gran alternança de solucions, però amb tendència al predomini de la solució sense *hac*. En posició inicial sempre *c*, excepte en el mot d'origen grec *chaos* i un nombre important de mots que empren la grafia velar *qu*, amb *u* purament gràfica: p.e. *quadascí, quar* (Corominas 1971: 307), *aconseguesqua, Apoqualipsi, arqua, blanqua, blanquor, boqua, bosquages, canòniqua, cerqua, cerquar, cleriqua, isqua, poqua, quar, sequa, Zaquaries*. La grafia etimològica *cc* sempre en posició interior: *accepta, construcció, neccesària, peccat, suggecció*.

1.3. Oclusiva velar sonora

Normalment representada per *g* davant *a, o, u*. Presenta usos especials, però molt localitzats, com *gu + a*, on la *u* no té valor fonètic: p.e. *abstingua, afalagua, bigua, mitiguada, retingua, uaguabunts*.

1.4. Fricativa labiodental sorda

Troblem 125 casos d'ús de la grafia culta *ph*, sempre en mots d'origen grec o hebreu: *alpha 2, Asaph 1, ephesians 1, Josaphat 1, Pharaó 2, phariseu 3, phariseus 3, Phelip 1, phelisteus 1, philosophs 1, propheta 5, propheta 80, prophetant 1, prophetes 14, prophetic 1, Raphael 2, seraphins 2, sophistes 1, triumphant 2*. En un únic cas cal suposar una pronúncia fricativa labiodental de *p*: *Jepté 1*.

El copista usa regularment (125 vegades) la grafia *ff*, especialment en mots que presenten etimològicament aquesta solució (e.g. *suffiaent 6, offici 5*).

1.5. Fricativa alveolar sonora

Sempre representada per *s*, excepte en uns pocs casos després de *ena*: *onzè, onzè, onzens*,

quinzè.

1.6. Fricativa palatal sonora

Alternança de solucions en què les solucions que respecten la distribució J+A,O,U i G+E,I, compareixen al costat de solucions que se n'aparten:

a) *j* seguida de *e*: *contrariejen, dejen, haje, hajem, hajen, hajes, hoje, hopen, hojes, lejes, jemech, menjen, ojes, vejes, venjes*; altres vegades trobem les lògiques excepcions etimològiques en noms propis i grups cultes: *abjecció, jebuseu, Jepté, Jeremies, Jerosalem, Jerosolma, Jerusalem, Jesucrist, Jesús, subjecció*

b) *g* seguida de *a*: *enugosa, pigor, pigorades, pigoran, pigoraren, pigors*

c) *g* seguida de *e*: *abreugades 1, agreuga 4, agreugada 4, agreugades 4, agreugant 2, agreugar 2, agreugaren 1, agreugat 1, aleugada 1, aleugament 1, aleugat 2, denegant 1, denegat 1, desiga 13, desigada, desigant 4, desigar 2, desigaran, desigat 4, desigava 3, gloriega, gloriegar, gloriegaràs, gloriegaré 3, gloriegats 6, lagremegar, lagrimegà, lega 2, menga, mengar 5, mengaren, mengarets, mengave, miganit 3, migà 6, migana 1*

1.7. Fricativa palatal sorda

Alternança general de les solucions *x* i *ix*, tant en posició final: *aconsequex, adux, avorrex, quax, pex / afligeix, coneix*, etc. Cf. Veny (1971: 98) i Coromines (1971: 308).

1.8. Africada alveolar sorda

En posició final es representa gairebé exclusivament amb *ts* (*adorats, tots*), tret només de dos casos en què encara es manté la grafia occitanitzant *tx* (*occupatz, revellatz*). (Cf. Coromines 1971:288).

1.9. Africada palatal sorda

La posició final va variant entre les formes en *ig, g* i *tx*, sense un predomini especial de cap: **ig**) *deig 5, enmig 31, enuig 1, frig 2, fuiu 4, goig 34, goigs 5, infig 1, leigs 2, lig 34, mig 21, rebuig 1, trapig 1, veig 1*; **g**) *enug 2, fug 1, gog 1, leg 1, rebug 1, veg 1*; **tx**) *empatx*

En posició medial la grafia és, gairebé sempre, *tx*: *empatxar* i derivats (16), *portxer 1*; també trobem aquesta solució en la forma ultracorregida *nétxer 1* (en el text sempre *néxer*

4).

1.10. Africada palatal sonora

Normalment representades per *tg*: e.g. *arolotge* 1, *coratge* 10, *desitges* 1, *linatge* 8, *misatge* 2, *ymatge* 2, encara que en algunes ocasions, i especialment en alguns casos com *desigar* i derivats o *mig* i derivats ve representada per una *g* (cf. Coromines 1971: 289).

Els únics exemples medials de *tj* són de mots de la família de *jutjar* (*jutja* 2, *jutjara* 1, *jutjàs* 1, *jutjat* 5, *jutjats* 1) i l'adverbi *tojorn* 2 (Coromines 1971: 260).

1.11. Vibrant alveolar

La regularitat en la distinció *r* / *rr* és quasi perfecta i només detectem les anomalies típiques de processos fonètics causats per transformacions consonàntiques de les quals parlarem més endavant (e.g. *abrrre*, *solrrre*, *tolrrre*).

1.12. Nasal bilabial i nasal alveolar

Les grafies procedents del grup -MP'T- apareixen amb les formes *mp*, *np*, *m* i *n*. Un únic cas en *m* a comtats (< COMPUTARE). Grafia *np* (166 casos): e.g. *acompanyat* 1, *companyons* 3, *comparació* 2, *inputat* 3, *ronpeses* 1, *tronpa* 1. Grafia *mp* (885 casos): e.g. *acompany* 1, *companyes* 2, *comparat* 2, *temptador* 2.

En alguns casos (61) trobem amb grafies que contenen *p* antietimològica: e.g. *condempnar*, *dampnatge*, *erumpniós*, *sompmi* (cf. Badia i Margarit 1951: 80.II).

con-: excepcions: *comminacions* 1, *commoció* 1, *comutació* exemples de *comp-* (66), *comp-* (63): e.g. *competenment* 1, *conplüda* 1, *convits* 1. Hem detectat un únic cas de *-mf-* (*tribumfant* 1), contra 399 casos de *-nf-*: e.g. *confermació* 1, *confessió* 46, *infant* 6.

Alguns exemples de dobles en l'assimilació davant *b* o *p*: *aytanbé* / *aytambé*, *consenblants* / *consemblants*, *enbellit* / *embellit*, *enbers* / *emvers*, *enblanquiment* / *emblanquiment*, *enblanquit* / *emblanquit*, *enbriach* / *embriach*.

Curiosament només es detecten uns pocs casos de grafia *nn*: *Anna* 3, *gehenna* 1, *geenna* 1, *gehennal* 2, *innocent* 2, *innumerables* 3, *Susanna* 1. Tota la resta del text els mots que etimològicament n'haurien de dur, apareixen amb *en* simple.

1.14. Nasal palatal

La grafia generalitzada per representar la nasal palata és *ny* (e.g. *Senyor*, *menyspreant*, *almenys*, etc.), i al ms. no hi ha cap cas de grafia *yn* / *ynn*. En alguns pocs casos la grafia és una *n* simple, però és sempre en les típiques formes medievals dels mots procedents de NN llatina, especialment *enganar*, *engan*, etc. (cf. Coromines 1976, II: 47 i Badia 1951: 77). Tanmateix existeix un ús curiós del grup *ny* seguit de *i*: en alguns casos la vocal es manté (cenyits, punyien, etc.), però en altres la vocal desapareix: *punynt*, *constrenyment*, *estrenyment*, *punymnt*, *punyda*, *punyha*, *envergonyts*.

1.15. Lateral palatal

a) Posició inicial: Sempre *l*, tret d'uns pocs casos (*llau* del v. *lavar*, *llit*, *lloades*, *lloaven*, *llunyat*).
 b) Posició medial: Gairebé sempre *ll*. L'únic cas de grafia *yl* la trobem en aquesta posició (*peylls*).
 c) Posició final: La grafia va alternant entre *ll* i *l*, en alguns casos en les mateixes paraules (*anyel* / *anyell*, *daval* / *davall*, *él* / *ell*, *flagel* / *flagell*). El text, però, no respecta cap mena de distinció gràfica per a la resta de la iodització (cf. Coromines 1976 I: 13-51).

En el ms. es registren sis casos de la grafia occitanitzant *lh* (*aquelh* 1, *coltelh* 2, *meravelha* 1, *ulh* 2), que com es pot veure s'acumulen als primers plecs del còdex.

1.16. Grafies *i* / *y*, vocal, semivocal i semiconsonant

El copista usa generosament *y* per als usos de *i*, especialment en mots que presenten etimologies especials: *ydiotes* 1, *ydola* 1, *ydolatria* 1, *ygnor* 1 / *ignor* 1, *yimage* 2 (*yimatge* 2, *yimages* 1), *yimaginació* 1, *yimaginava* 1, *ypocrit* 3 (*ypocrits* 3) / *ipocrit* 1, *Ysaach* 1 (*Ysach* 1) / *Isach* 2, *Ysahias* 1 (*Ysahies* 8, *Ysaies* 2, *Ysajies* 58) / *Isahias* 1, *Ysmael* 1, *ysop* 2 / *isop* 10, *yvarçosament* 10 / *ivarçosament* 4.

Per representar la *i* en hiat trobem 247 vegades *hi* (*dehiem*, *prebicar*, etc.), 215 vegades *i* (*dechaiment*, *alegria*, *oi*, *tenuitat*, etc.), 136 vegades *y* (*benejda*, *fejja*, *tribuyda*, etc.) i només 2 vegades *hy* (*instituhyr*, *esuahyren*). Cf. Badia i Margarit (1951: 70 II.2) i Coromines (1971: 269-272).

La semivocal ve representada 596 vegades amb *y* i només 3 vegades amb *i*. La semiconsonant, 110 per *y*, i una vegada amb *i*.

El pronom àton adverbial *hi* apareix 65 vegades amb aquesta forma, però 25 vegades amb *y* i 18 vegades amb *i*.

1.17. La h

Varietat en la presentació de mots amb *h* etimològica: *hom* / *om*, *holocausts* / *olocausts*, *homey* / *omey*, *heretat* / *eretat*

Mots amb *h* antietimològica: *habominació* 1 / *abominació* 1, formes relacionades amb *habundància* 18, *hagranar* 1, 13 formes relacionades amb *hedifici* / com *edifici* 20, *hun* 1. Sobre l'ús de *h* per indicar l'existència de hiatus, cf. 1.16.

1.18. La s líquida

Molts mots (845) comencen per *s* líquida, sens dubte per cutisme gràfic: e.g. *scalfat* 1 / *escalfats* 1, *sciència* 17, *scriptures* 34 / *escriptures* 1, *scur* 3, *sdevenidor* 4 / *esdevenidor* 32, *smenuçarà* 1 / *esmenuçar* 1, *special* 8 / *especial* 1, *spina* 3 / *espina* 12, *stranyedat* 1. 102 formes del verb *estar* en *s-* contra 68 en *es-*. Una sola vegada compareix la forma antietimològica *scristal*.

1.19. Consonants dobles

Aquestes consonants dobles són, a vegades, un reflex etimològic, i altres vegades el resultat d'una analogia indeguda. Vegem-ne alguns exemples:

- a) CC: *abjecció*, *accusador*, *conjunció*, *contricció*, *occises*, *peccat*, *uncció*
- b) PP: *apparegua*, *appellà*, *oppressors*, *supplici*, *suppressió*
- c) FF: cf. 1.4
- d) SS: (en posició inicial): *ssaber*, *sscriptures*, *ssi*, *ssus*

2. FONÈTICA

VOCALISME TÒNIC

2.1.1. Tractament de A tònica

Conservació de la *a* etimològica en diversos verbs *nàxer*, *jaure*, al costat de solucions amb *e* evolucionada *néxer* / *netxer*, *jeure*, *treure* (cf. Badia 1951:47,II). Les formes *traure* sempre apareixen amb *a* (*traure* 1, *trauràs* 4, *trau* 6); les de *péixer* sempre amb *e* (*peix* 1, *peix* 1, *péixer* 1).

Documentem també la típica evolució medieval *a>e* en: *sent* 160 / *sant* 128, però *santa* 23 / *sancta* 2 (cf. Coromines 1976 I: 88).

Hi ha pocs rastres de diftongació de -ACT-: *desfeyts* 1, *feyt* 16 / *fet* 138, *feyta* 7 / *feta* 54, *feytes* 5 / *fetes* 27, *feyts* 3 / *fets* 29, com es pot veure sempre lligats amb formes del verb *feri* derivats. (Cf. Coromines 1976 I: 101, 105-107 i Veny 1971: 105).

2.1.2. Tractament de E i O tòniques

La forma majoritària per *Munt* és l'antiga *munt* 13 contra la més cultista *mont* 5 (cf. Coromines 1971: 252). Encara que totes les formes derivades de SUBINDE presenten la *i* etimològica (*sovinegant* 1, *sovinegar* 1, *sovinegat* 3, *sovinejades* 1, *sovinejament* 1, *sovinejant* 1, *sovinejat*), l'única forma atestada per a l'adverbi és *sovén* 27, i la locució adverbial *sovén e menut* 2

2.1.3. Tractament de U tònica

Al llarg del text l'evolució de U tònica és la normal i no es detecten anomalies remarcables.

2.1.4. El diftong AU

Diverses mostres del diftong AU no monoftongat: *aur* 14, *paucitat* 5, *pauruchs* 1, *tresaur* 4 (toys al pròleg de Romeu, i un *tresor* a 5,18). Algunes d'aquestes formes presenten una influència de l'occità, com també la forma *cauma* 2. Altres formes presenten un diftong antietimològic (*rauta* 5 / *rautes* 1) provocat per ultracorrecció. (Cf. Coromines 1971: 294)

VOCALISME ÀTON

2.2.1. Distinció de e i a àtones

La confusió gràfica és generalitzada (cf. la seva cronologia a Coromines 1971: 295), cosa que provaria un origen oriental del copista. Vegem-ne alguns exemples:

- a) posició pre-tònica: *enamichs*, *lesús*, *ançà*, *ascrita*, *metex*, etc.
- b) posició final absoluta no he localitzat pràcticament cap cas de confusió.
- c) Posició final seguida de consonant: *aquellas* 1, *cascurmas* 1, *certas* 1, *cosas* 1, *deenas* 1, *demanas* 1, *esgleyas* 1, *faças* 1, *giras* 1, *gràcias* 1, *hajas* 1, *stellas* 1, *las* 2, *manas* 1, *maneras* 1, *notas* 1,

obras 1, sias 2, totes 1, trametas 1; adóran 1, amonéstan 1, envergonyésquan, 1 etc.

En alguns casos s'ha mantingut la forma as del plural grec o hebreu: *Isaias, Zacarias,* etc.

2.2.2. Tractament de e / i, i / e, o / e

Detectem alguns fenòmens dissimilatoris, com: *ligit / legit, mellor / millor, volentat / voluntat,* etc. Per a la forma esperit: *sperit / spirit, esperit 9 sperit 8 / espit 99 spirit 83.* En alguns casos es detecta l'influx de la iod en formes com *avinguen / avenguen, contenguda / continguda, convinguessen / coninguessen,* encara que en el text solen abunda les formes no inflexionades (cf. Coromines 1971:295).

Els mots procedents de IN-, IM- es presenten a vegades en la forma *en-*: *enclina, enteció, enterpretada,* etc., però la grafia majoritària sol ser, per influència cultista, *in-*: *incarnació, incerquables, inclinat, intenció, interpretar, inproperació,* etc.

L'aparició de e epentètica davant de essa líquida està molt igualada ente les dues formes: *es-* (994), *s-* (873).

La forma habitual del verb ordenar i derivats és *ordonar,* amb només 7 casos amb *e* (cf. DCVB s.v. ORDENAR, p. 28a).

2.2.3. Distinció de o i u àtones

La confusió de la *o* àtona en *u* és constant al text. Pocs casos de dilació gràfica davant *u* tònica: *custuma* i derivats, però *costuma* també (cf. Coromines 1971: 297).

CONSONANTISME

2.3.1. Oclusives intervocàliques

Varietat en les formes que conserven oclusives intervocàliques: *alcí 36 / algí 5, alcun 22 / algun 6, alcuna 29 / alguna 3, alcunes 12 / algunes 7, alguns 20 / alguns 6.* Només trobem rastres de la forma patrimonial del verb *reconèixer*: *regoneg 1 regoneix 1 regonex 1.* (Cf. DeCat, s.v. CONÈIXER, p. 873)

2.3.2. Distinció o confusió entre africada alveolar sorda (ç, c, z) i fricativa alveolar sorda (s)

No sembla que els rastres de representacions diferenciades per a l'africació siguin clars, i més aviat hi trobem confusions constants: *aci* / *açí*, *açò* / *assò*, *açots* / *assots*, *agraç* / *agràs*, *comença* / *comensa*, etc. Coromines (1976 I: 16) afirma que «els casos de confusió de la ç ... amb la s sorda no comencen a notar-se en els manuscrits catalans fins prop del 1400», però Bruguera (1991: 52): dóna testimoni que la confusió ja era avançada cap a 1343.

2.3.3. Tractament de D, C + e, i, TI entre vocals

a) Caiguda en posició pretònica ocasionant un hiat (cf. Badia i Margarit 1951: 70 II, 71 III, 87 II i Coromines 1971:297-300): diverses formes del verb *fer* en el text: *fahia*, *faéssem*, etc; del verb *creure*: *creem*, *crehia*, etc.; *parçís*, *plaer*, *jubeus*, etc.

b) Alguns exemples de formes en hiat procedent de -ITIA, al costat de formes que ja han reforçat -z-: *altea* 7 / *altesa* 1, *avinentea* 1 / *avinentesa* 2, *bellea* 1 / *bellesa* 2, *bonea* 2 / *bonesa* 3, *flaquea* 1, *fortalea* 3 / *fortalesa* 28, *franquesa* 1, *granea* 11, *grexea* 1, *legea* 6 / *legesa* 1, *magrea* 3, *malea* 1, *nedeia* 2, *peresa* 1, *pobrea* 8 / *pobresa* 5, *poquea* 7, *pregonea* 2 / *pregonesa* 1, *riquesa* 1, *savieia* 4 / *saviesa* 40, *simplea* 1, *sordea* 1 / *surdesa* 3, *vellea* 25 / *vellesa* 1.

La forma *esgleya* 7, *sgleya* 38, *esgleyes* 1, *esgleyas* 1 és l'única present al text (Cf. Coromines 1971: 210)

2.3.4. Grups consonàntics llatins

a) CT: ha evolucionat ja normalment en *et*, excepte en els casos que ja s'han comentat supra del verb *fer* i derivats.

b) ND: generalment evolucionat en *n*, en alguns casos el retrobem encara en el text amb vacil·lacions: *acomanda* / *acomana*, *candelobre* / *canelobre*, *demanda* / *demana*, etc. Algunes formes de gerundi en -n: *obran*, *ploran*, *cometén*, *entenguén*, *havén*, *reprenén*, *exercín*, *obrin*, etc. (Cf. Badia 1951: 80 IV i Veny 1971: 117).

d) NV: generalment simplificada en *v*, en alguns casos en l'ESP presenta vacil·lacions per influx culte: *comvé* / *cové*, *convenen* / *covenen*, etc. (Cf. Badia 1951: 80 III).

2.3.5. Grups consonàntics romànics

a) N'R, L'R: en alguns casos no hi trobem l'ara habitual *d* epentètica: *convenria*, *engennrà*, però sempre al costat de solucions modernes *convendria*, *engendrarà* (cf. Badia 1951: 92 v-vi, i Veny 1971: 118-119); també formes en *lr*: *alre*, *defaltran*, *dolre*, *solre*, *tolre*, *voltran*, al

costat de formes evolucionades *altre, daldre, voldran*, etc.

b) T'R: coexisteixen solucions en *r* (*porien*) amb solucions envolucionades: *podrien*, etc.

c) WA: vacil·lació però amb tendència a les formes evolucionades: *esgarda / esguarda, gonyar, guanyar, regarda / reguarda*, etc. En relació amb aquest fenomen: *car* 994, *cor* 200, *quar* 1.

2.3.6. Consonants finals

a) -T: -NT Generalment l'evolució és l'actual, però en alguns casos la *te* final ha caigut, encara que només sigui gràficament: *ensutzamén, semén, solamén, soptilmén*, etc., reflectint-ne l'emudiment (Coromines 1971: 304-305).

3. MORFOSINTAXI

VESTIGIS DE LA DECLINACIÓ LLATINA

3.1. *Déus / Déu*: La forma *Déus* apareix la immensa majoria de les vegades en l'àmbit recte (subjecte o vocatiu), amb poques excepcions sobre les 470 localitzacions. *Res* és l'única forma present en el text. *Senyor* és també forma única. La distinció *hom / home* no té cap rendiment al text: un únic cas d'*home* contrasta amb 203 d'*hom*.

Casos aïllats: *trobaren lo servent sans, per forts temor corregit*,

PLURAL DELS SUBSTANTIUS I ADJECTIUS

3.2. Els mots masculins acabats en *s* o *ç* alternen la nova solució de plural *os* (clarament majoritària), amb uns quants casos de manteniment de l'antiga en *es*: *alises, comeses, compreses, diverses, divises, enteses, esteses, exteses, falses, justes, magnificoses, matexes, occises, osses, preses, profitoses, promeses, remeses, trameses, verses* (cf. Badia 1951: 114 II, Coromines 1971: 312).

Els masculins acabats en *-x* o *-tx* formen el plural afegint-hi una simple *essa* (*mateixs, matexs, peyxss*); en altres casos adopten la solució moderna (*fexos, mateixos*). Els femenins afegixen *es* (*angaxes* 5, *lexes* 1, *matexes* 2). Casos de plural en *-ys*: *argueys* 2, *coneyss*, *converteys* 2, *mateys* 9, *peys* 2, *presuemys*.

Els singulars masculins de *-st*, *-g* afegixen una *s*; amb algunes poques excepcions: (*braços, jaços, solaços*) de plural únic en *os*.

Femenins que formen el plural en *-as* (cf. confusions vocàliques *suprà*)

Forts es manté invariable en femení: *forts injúries*.

Hi ha alguns casos de plurals anòmals: *adultres, cicatrices, entegres*.

ADJECTIUS PRONOMINALS

3.3.1. *Demonstratius*

Masculí: *aquest* 330, *aquests* 51, *est* 2, *aqueç* 2, *axò* 4, *aquell* 208 (*aquelh* 1), *aquells* 264

Femení: *aquesta* 172, *aquestes* 86, *esta* 1, *aquella* 87 (*aquela* 1), *aquelles* 38 (*aquellas* 1)

Neutre: *açò* 111, *ço* 1765, *allò* 46

3.3.2. *Possessius*

Primera persona: *meu* 314, *meus* 179, *mon* 12, *mos* 31; *mia* 328, *mies* 82, *ma* 7, *mes* 3; *nostre* 452, *nostres* 40, *nostro* 10, *nostros* 2, *nostra* 31

Segona persona: *teu* 129, *teus* 60; *ton* 4; *tua* 377, *tues* 90, *ta* 1, *tes* 1; *vostre* 6, *vostres* 18, *vostra* 8

Tercera persona: *seu* 127, *sens* 76, *són* 49, *sos* 17; *sua* 235, *sues* 48, *sa* 20, *ses* 1; *lur* 79, *lurs* 63 (*lus* 5)

Com es veu fàcilment el predomini és totalment de les formes tòniques sobre les àtones. Es detecten cinc casos de reducció fonètica de la forma *lur* > *lus*.

3.3.3. *Indefinits*

àles 1, *algun* 22, *alguns* 20, *alcuna* 29, *alcunes* 12; *algún* 6 (*algú* 5), *alguns* 6, *alguna* 3, *algunes* 7; *altre* 140, *altres* 140, *altra* 111; *àles* 3; *cascú* 20, *cascun* 10, *cascuns* 7, *cascuna* 18, *cascunes* 23, *mateç* 304, *mateix* 16, *mateixs* 1, *mateixs* 1, *matexca* 22, *matexes* 2; *negú* 55, *negun* 30, *nengú* 1, *neguns* 2, *neguna* 21, *nenguna* 4, *negunes* 3; *null* 2, *nulla* 1, *nulles*; *qualque* 6; *res* 38; *sengles* 2; *tal* 160, *tals* 5; *tot* 199, *tots* 204, *tota* 98, *totes* 131; *tothom* 12; *un* 17, *uns* 7, *una* 13, *unes* 4;

3.3.4. *Quantitatius*

gens 5, *massa* 7, *menys* 14, *més* 110, *molt* 150, *molts* 52, *molta* 8, *moltes* 80; *plus* 1; *poch* 21, *pochs* 7, *pocha* 4; *pus* 126; *quant* 1, *quants* 16, *quanta* 11, *quantas* 2; *tant* 35, *tants* 19, *tan* 63, *tans* 4, *tanta* 17, *tantes* 5

3.3.5. Interrogatius

què 57, *qui* 13, *quin* 8, *quina* 25, *quines* 1

PRONOMS PERSONALS

3.4.1. Tònics

yo 239, *jo* 4, *mi* 319; *tu* 554; *él* 3, *ell* 380, *si* 44; *nós* 28, *nosaltres* 57; *vós* 3, *vosaltres* 53, *vosaltros* 1; *éls* 1, *ells* 82, *ella* 49, *elles* 5

3.4.2. Àtons

a) Formes simples: les formes habituals són les plenes, amb variants elidides o reduïdes. Les formes documentades en el text són:

		PREVERBALS		POSTVERBALS	
1	sing.	me		-me	´m
	pl.	nos		-nos	´ns
2	sing.	te	t´	-te	´t
	pl.	vos/us			
3	sing.	se		-se	´s
	pl.	lo/el	l´	-lo	´l
		la		-la	
		li		-li	
	pl.	los/hur/hur/l us	- los/ - hur/ -lus		´ls
		les		-les	
	neut.	ho/o/u		-ho/-o	
	adver.	ne/en		-ne	´n

		hi/y		-hi/-y	
--	--	------	--	--------	--

b) Combinacions binàries

·l me 6: *preguí nostre Senyor que·l me tolgués*

·l vos 2: *Lo goig vostre negú no·l vos tolgua*

lo li 1: *bé que lo li revel·le no com a hom mas com a Déu*

lo y 1 (li/lo): *ací com si Déus aquell delícte no li hagués perdonat fins que lo penident lo y hagués revelat*

·ls ne 1: *Los infançons demanaren pa i no era qui·ls ne trencàs*

la·m 1: *No girs la tua faç de mi, car si la·m gires seré semblant a...*

la·ns 1: *Digne és que açò que vol Centurió tu li atorchs, car e la sinagoga ell la·ns ha edificada*

me·n 2: *Feriren-me e no me·n dolguí*

me n' 1: *tot deute te havia remès, car me n'havies pregat*

se·n 23: *los pares menjaren agraç e les dents dels fills se·n muçaren*

s'i 9: *Pau, doncs, entre ells rahonablement no s'i podia fer*

n'i 2: *Car ací com entre los infeels n'i ha alguns que molt se dolen dels peccats*

ARTICLE

3.5. La forma de masculí absolutament predominant (més de dues-mil referències) és evidentment *lo / los*, tanmateix trobem 15 vegades la forma *el* i 4 vegades el plural *els*, sempre en posició postvocàlica. De totes maneres queda clar que la influència de la posició postvocàlica o postconsonàntica de l'article no té influència en la tria de les solucions del copista. En el text no hi apareix ni una sola vegada l'article personal.

VERB

3.6.1 Tema de present

a) Indicatiu present

1ª persona:

a) No hi ha pràcticament cap forma amb desinència zero:

b) formes amb vocal de suport: *parle, confiu*.

c) radicals acabats en *-c*: *dich, tinch, jaquesch, languesch, malaesch*, etc. (Cf. Badia 1951: 151-152, 155-156)

d) formes alterades per iod, que donen la pronunciació tx: *deleg, leg, regoneg, veg*.

3ª persona: Normalment acabades amb la *-a* llatina, però algunes amb *-e*

4ª persona: Es registra la forma antiga per al verb *dír*: *dehim*

5ª persona: Molt poc documentada, però no apareix cap persona que no tingui la terminació *-ts*: *arranquets, avets (portada), (demanar) devets, fets, havets, reebets, sabets, veets / vehets, volets*. Per a aquestes formes, cf. Coromines (1971: 268).

6ª persona: *acabucen, negen, s'acosten, roen, turmenten, volen*, etc.

b) Subjuntiu present

Les formes habituals de la primera conjugació comporten solucions amb apòcope en les persones singulars, però al llarg del text es produeixen variacions que van des de l'analogia al principi de la generalització de les solucions apocopades. E.g.: *acompany / accompanye, acost / acoste*, etc.

c) Imperatiu

Les úniques remarques que convindria fer a l'ús de l'imperatiu en el text són l'ús reiterat de les formes *veus / vet*, com a traduccions de ECCE. També hauríem de ressaltar l'ús exclusiu de la 5ª persona d'indicatiu en la seva terminació *-ts*: *aprenets, batets preguets, prenets*, etc.

3.6.2 Tema de perfet

a) Perfets febles

Paradigma de les formes de perfet feble

	I	II	III
1	-é	-í	-í
2	-est	-est	-ist
3	-à	-é	-í
4	-am	-em	-im
5	-às	-és	-ís
6	-aren	-eren	-iren

1 *alegrí'm, callí, cerquí, coneguí, considerí, cridí, dessequí, dígúí, dolgúí, endreçí, estengúí*

2 *acustumist, considerist, deliberist, demanist, diguist, donist, fist, fundist, lancist, matist, ocupist, perdonist, posist, prometist, remetist, sabist, stenguist, tolguist //*

3 *acabà, // aconseguí, benef'l, cobrí, complí, consentí, constituí, defallí, departí, destruí, elegí, encircubí, escriuí // caygué, fe, fenyé, hagué, isqué, jagué, meresqué, meté, obtengué, perdé, pogué, rebé, reemé, reté, sostengué, tolgué, tragué, vené,*

4 No se'n ha detectat cap forma

5 No se n'ha detectat cap forma

6 Formes en *-aren, -eren, -iren*: e.g. *abeuraren, desequaren, entraren, flastomaren, gitaren, etc.; caygueren, digueren, encorregeren, feren, opremereen, etc.; avorriren, compliren, defalliren, elegiren, feriren, hoïren, jaquiren, moriren.*

b) Perfets forts

a. perfets en **-i** *féu 20, fé 2, feren 5; veem 1, veé 3; vé 1 // fui 3, fo 5, fou 7, fos 47, foren 38*

b. perfets en **-si** *entès 45; mes 2; pres 29; promès 4; respòs 17; romàs 3 (amb velarització) dis 1 / dix 97; adux 2*

c. perfets en **-ui** *hac 9; tench 2; vench 8; volch 6; estech 4;*

Evidenment en cap dels exemples de perfet < -PUIT notem cap rastre de W: *reebé 4.*

c) Plusquamperfet d'indicatiu

6: *abeuraren 1, acostaren 10, adoraren 2, agreugaren 1, blanquejaren 1, cerquaren 1, desempararen 2, flastomaren 1, pigoraren 2, etc.*

d) Plusquamperfet de subjuntiu

a. Tipus -àssem: *ajudàs, ajustàs, aplegàs, callàs, celàs, confortàs, contractàs, creàs, cridàs, cubrinàs, deliuràs, demanàs / demanès, demostràs, denunciàs, desemparàs, donàs, edificàs, entràs, garbellàs, habundàs, jactàs, jutjàs, legàs, levàs, lexàs, loàs, manifestàs, obunbràs, pagàs, passàs, peccàs, pensàs, pregàs, profitàs, reclinàs, recompensàs, separàs, soltàs.*

b. Tipus -issem, -si, -ui: *aprengués, conegués, convencés, degués, desfés, digués, entengués, estés, hagués, meresqués, obrés, plogués, pogués, pretengués, reemés, respongués, retés, romangués, satisfés, segués, sostengués, tengué, tolgués, umplés, vebés, vencés, vengués / vingués, volgués // convenguessen, correguessen, dignuessen, noguessen, poguessen, prenguessen, tenguessen*

3.6.6. Anàlisi de la flexió verbal

a) 1a conj.: Verbs en *-ar* (entre parèntesis quadrats les formes reconstruïdes de l'infinitiu, entre parèntesis rodons les variants per a un mateix infinitiu).

abastar, abeurar, abraçar, abreujar, acabar, acceptar, acompanyar, acostar, açotar, acusar, acostumar, administrar, adorar, adulterar, afalagar, afermar, afonar, afrenar, agenollar, agreugar, aguitar, agullonejar, aïrar, ajudar, ajustar, alapidar, alçar, alegrar, alienar, al·legar, allenegar, alleujar, amagar, amar, amenar, aminuar, amonestar, anadir, anar, anticipar, anunciar, apagar, apaguar, apar, aparellar, aplegar, aplicar, aportar, appar, appellar, aprimar, aprofitar, aprovar, arar, arrancar, arrapar, arromançar, arronsar, assagetar, asuaujar, atansar, atestar, atorgar, atrobar, aturar, averar, badar, banyar, bastar, batallar, batejar, becar, besar, blanquejar, blastomar, brollar, bufar, bufetejar, buydar, caçar, callar, canviar, caminar, cantar, captivar, carregar, cascar, castigar, cavar, cavalcar, celar, cerquar, cessar, clamar, clarejar, clarificar, cobdiciar, cobejar, cogitar, colpejar, comanar, començar, comentar, comparar, compilar, comprovar, comptar, comunicar, concerquar, concordar, condemnar, confermar, confessar, confiar, confirmar, confortar, conjurar, companyar,

*conperar, consellar, conservar, considerar, consolar, conspirar, consumir, contemplar (contenplar),
 continuar, contorbar, contractar, contrariejar, contrastar (contrestar), contraure, conturbar, conversar,
 convidar, coronar, crear, cremar, crespar, cridar, cruciar, crucificar, curar, cuydar, cuytar, damnar,
 dar, davallar, declarar, declinar, defectar, defensar, degastar, dejunar, deliberar, delitar, deliurar,
 demanar, demostrar, demudar, denejar, denunciar, deportar, depositar, derrocar, desempantar,
 desesperar, desfiar, deshonrar, degastar, desigar, designar, desitjar, despertar, despullar, dessecar,
 destilar, destinar, desviar, determinar, devallar, devorar, difamar, discordar, disposar ?, dissimular,
 dissipar, distar, doblar, domdar, donar, dreçar, durar, edificar, empatxar, encarnar, encorbar,
 enderrocar, endreçar, enganar, engentrar, enrorar, ensenyar, entrar, ergullar, erorar, escampar,
 escapar, excusar, esmenar, esmenuçar, espaventar, esperar, explicar, esprovar, esquivar, estar, esvellar,
 exorar, expressar, follegar, fructificar, furtar, gardar, girar, gitar, gloriegar, gloriejar, glorificar,
 guardar, habitar, humiliar, ignorar, imputar, interposar, investigar, justificar, jutgar, ladrar,
 lagremegar, lavar, levar, lexar, ligar, liurar, loar, logar, lunyar, manifestar, maravellar, marfar,
 mengar, menjar, ministrat, mostrar, mudar, multiplicar, mundar, naftrar, negar, nomenar, notar,
 obrar, observar, oposar, orar, ordonar, parlar, passar, peccar, pensar, penssar, perdonar, perlar,
 perpetrar, perseverar, plorar, porgar, portar, posar, precipitar, pregar, prebicar, preicar, preycar,
 profetar, profutar, pronunciar, proposar, prorogar, provar, pujar, rebujar, recitar, recomptar, recordar,
 recrear, reformar, refrenar, refrescar, regar, regirar, regnar, regordonar, renovellar, semblar,
 resucitar, retornar, revocar, ruxcar, sacrificar, sadollar, salpiscar, salvar, sanar, santificar, scanpar,
 scapar, seglar, senyorejar, separar (seperar), servir, sguardar, significar, sovinegar, sperar, squivar,
 star, sucitar, superbiegar, tancar, tardar, tocar, toquar, torbar, tornar, transladar, treballar,
 trespassar, trigar, trobar, verificar, vessar, vetlar, vivificar, volar, zelar*

b) 2a conj.: Verbs en -re

*adscriure, apendre, asseure, atendre, auciore, batre, beure, caure, cloure, cobre, coltre, cometre,
 comoure, compondre, concebre, concloure, confondre, compendre, contendre, corrompre, creure, decebre,
 defendre, deliure, desprenre, desplaure, deure, dissoldre, doltre, encendre, engendre, entendre,
 expondre, jaure, moure, noure, offendre, pendre, perdre, plaure, pondre, rebre, reebre, reembre, rembre,
 remembre, remetre, remoure, rependre, requerre, respondre, respondre, retraure, retre, romandre,
 rompre, seure, soltre, tembre, trametre, traure, vendre, veure, viure*

c) 2a conj.: Verbs en -er

acórrer, apparer, atènyer, aver, concórrer, conèxer, constrènyer, convèncer, córrer, costrènyer, crèxer,

desparèixer, encórrer, ésser, desfer, fer, haver, logrer, loguer, merèixer, nétxer, néxer, ofer, péixer, pertànyer, requer, restrènyer, saber, satisfer, seber, sofer, ssaber, voler

d) 3a conj.: Verbs en -ir

abstenir, acomplir, aconseguir, adedir, adormir, aduir, aflaquir, afligir, amollir, apoquir, argüir, assignar, assistir, atribuir, aunir, avenir, avorrir, blandir, beneir, cenyir, circuir, cobrir, collir, conjunyar, complir, conplir, conseguir, consentir, constituir, construir, contenir, conotradir, contravenir, convenir, convertir, corregir, cruiçar, decernir, defallir, delenquir, delir, departir, depertir, descobrir, destruir, detenir, disminuir, dir, discernir, dispersar, dissentir, distingir, dividir, dormir, enmustir, escarnir, esprimir, exercir, exir, ferir, finir, florir, fugir, gir, hoir, instruir, jaquir, legir, mantenir, morir, obeir, obrir, obtenir, offerir, omplir, penedir, perseguir, pervenir, podrir, ponir, provehir, punir, reduhir, referir, remir, repetir, requir, resplandir, restituir, scurir, seguir, sentir, servir, soferir, sofrir, sostenir, tenir, venir

ADVERBIS

3.7.1. De mode

Certes 'certament' (amb la variant *cert* 13) té un gran rendiment a l'ESP (68): *Cert aquell phariseu callà, dementre cridàs, qui pugant en lo temple...; Certes mentre l'ànima en aquest segle peregrinarà e caminarà...*

Acabats en *-ment*: *actualment, afectuosament, alegrement, altament, amagadament, amargosament, antigament, ardidament, assíduament, carnalment, celadament, certament, cinquenament, clarament, colpablement (colpablement), complidament, comunament, condicionalment, competentment, consegüentment, constrenyiment, consubstancialment, continuadament, continuament, convenientment, coniventment, coniventsment, coralment, corporalment, cruelment, cuytadament, delitament, delitosament, denejament, departidament, desastrugament, desemblantment, designadament, desordonadament, detrament, dignament, diligentment, discretament, distintament (distintament), dolçament, dretament, durament, equalment (egalment), enginyosament, espatxadament, especialment, essencialment, estretament, estudiosament, eternalment, evidentment, expressament, fàcilment, falsament, feelment, fentament, fermament, ferventment, fictament, finalment, flaquament, follament, forçadament, fortment, francosament, franquament, generalment, gloriosament, graciosament,*

greument, grosserament, habundantment, habundosament, humilment, incautelosament, incessantment, inconperablement, inconprehensiblement, indiferentment, indignament, indiscretament, inefablement, inicament (iniguament, iniquament), injustament, inpròpiament, inpròpriament, inspirament, inútilment, invisiblement, ivarçosament (ivarçossament), justament, largament, legítimament, lentment, leugerament, longament, luxuriosament, majorment, malament, maliciosament, malvadament, manifestament, menudament, menyspreament, meritòriament, misericordiosament, moralment, mortalment, naturalment, negligentment, notablement, novellament, ordonadament, originalment, pacientment, perdurablement, perfetament, perpetualment, perseverantment, perversament, piadosament, plament, plenament, plenàriament, pluralment, poderosament, primerament, principalment, probablement, profitosament, prolixament, pròpiament, quartament, rahonablement, realment, reverentment, sanament, saviament, scientment, secretament, segonament, segurament, semblantment, senblantment, senyaladament, sientment, simplament, singularment, sobirament, sobiranament, sobtosament, solament, soltament, soptosament, spaxadament, specialment, spiritualment, stretament, studiosament, suaument, subtilment, sufficientment, superbiosament, sutçament, tempradament, terçament, tercerament, totalment, universalment, vehement, venialment, verament, verdaderament, vertaderament, vertederament, violentment, vituperosament, volenterosament, yvarçosament

3.7.2. De lloc

ací 55, aquí 27; allí 32; alt 5,21 5,21 6,7 7,10 7,12 7,12; avant 22, per avant 3, més avant 13; atràs 7; davant 148, devant 2; decosta 3,16; dins 20; dedintre 2,8; dedins 25; defora 19

3.8.3. De temps

ladonchs 1; lavors 65, labores 2, lavòs 4; tostemps 66, totstemps 3; ara 49; après 80; demà 3; encara 224; ja 70; prest 1,5; tantost 32, en tant 3, tart 3,9 vuy 3, huy 2

3.8.4. D'afirmació

si 11; hoc 7, oc 1

3.8.5. De negació

no 1542, non 3

3.10.1 CONJUNCIONS COORDINATIVES

a) *Copulatives*

e més de 4000 casos, *et* 2, *he* 13

ne 123: “No retrets mal per mal, ne maledicció per maledicció” III22

ni 151: “Humil, car no s glorienga exalçant ni loant lo peccat” II7

b) *Disjuntives*

o 1410, *ho* 9

c) *Adversatives*

mas 407, *emperò* 414, *mas emperò* 5

adés... adés 1: “Car aquell qui adés per la lum de veritat és il·luminat, e adés per caliga o broma de iniquitat és obscurat” 18

c) *Consecutives*

doncs 129, *donques* 1, *lladoncs*

3.10.2. SUBORDINATIVES

Adverbials

LOCALS: *on* 30, *a on* 4

TEMPORALS: *quan* (*quant* 216, *con* 8). De simultaneïtat: *dementre* 14, *mentre* 19, *dementre que* 8, *mentre que* 2, *en tant* 2, *en tant que* 4. De posterioritat: *pús* 126, *pús que* 2, *aprés que* 10, *despuys* 24. De inici: *des que* 3. De final: *entrò* (*a*) 5, *entrò en* 1, *entrosús* 1, *entrò lo* 1, *entrò ara* 1, *tro* 11, *tro que* 1, *tant que* 1, *fins que* 6. De continuïtat: *tota vegada que* 1. De successió immediata: *tantost* 30, *tantost que* 1, *tantost com* 1

CAUSALS: *car* 994, *quar* 1, *cor* 4, *per tal com* 14, *per tal que* 66, *pus* 13, *pus que* 3, *per ço car* 2, *per ço que* 305.

MODALS: *com* 532, *així com* 446, *segons que* 73. Comparatius: *quant més* 4, *com pus* 5, *com menys* 1.

Consecutives: *així que* 5, *en tal manera que* 1, *on* 47.

FINALS: *que*, *perquè*, *per ço que* 302, *per tal que* 63. Com és sabut tret d'*a fi*, també són causals però en indicatiu.

CONDICIONALS: *si* 375

CONCESSIVES: *encara que* 5, *jassia que* 1, *jatsia (jatssia) que* 38, *bé que* 20, *jatsia* 4, *jatssia emperò* 1.

4. Acotacions al lèxic de l'*Exposició dels salms penitencials*

Anotem a continuació alguns mots que, als reculls lexicogràfics, es presenten en accepcions diferents a l'emprada en el nostre text o bé que no s'hi documenten fins a una data més tardana.

ACERBITAT: 'Crueltat, rigor d'una cosa dolorosa' (DCVB, doc. el 1495 en la traducció del IV llibre del *Cartoixà*). Efectivament, llegim al *DeCat*: «*acerbissim* i *acerbitat* foren usats per Roís de Corella en el seu *Cartoixà*, i aquell ho fou per Isabel de Villena» (s.v. ACERB, p.27⁹). La documentació d'aquest substantiu es podria retrotraure a c. 1400.

AFONAR: 'enviar al fons, enfonsar'. Les documentacions del DCVB i *DeCat* el situen a mitjans del s. XV al Tirant i A. March («perqu'ell no és bastant l'arm' a complaure, / e menys lo cor dels obs li dóna: / puja'l en alt, e natura l'affona», March LXXXVII 27 i *Tirant*: «que los cossos morts qu'en la mar lançaven no's podien afonar davall l'aygua» Ag. I, 307, 148, *DeCat*, s.v. FONNS, pp. 99-100).

AGRAÇ: 'ràim verd encara no assaonat; suc d'aquest ràim'. Aquest mateix pas bíblic, traduït per B.Oliver a l'*Excitatori* (104): "la tua entrada en aquest món és estada ab pecat e ab colpa --- desestruga condició, la nostra, com abans que pequem ja som en pecat enfangats! --- los nostres pares han menjat l'*agràs* e les nostres dents se són mussades" (cito del *DeCat*, s.v. AGRE, p. 75^a).

AQUELL PER AQUELL: construcció equivalent a 'aquell mateix', cf. DCVB I, p. 803 (*Tirant*: «com la majestat vostra sigui aquella per aquella qui en lo cel es prenosticat jo us degue amar e servir» c. 234).

ATESTAR: 'testificar, manifestar certa una cosa' (DCBV), però només documentat en G. Verí. Per altra banda el *DeCat* només diu de passada (s.v. TESTAR, p.467a) que és «poc usat en català».

ACER: (< ACIARIUM) Com apunta Corominas, «freqüent a l'Edat Mitjana tot i que no en tenim massa exemples abans del segle XIV», (s.v. ACER, 26b) i llista un doc. rossellonès de finals del xiv i després ja March i Martorell (els mateixos autors on ho documenta el DCVB).

BITUM: nova documentació contemporània d'aquest mot, usat per F. Eiximenis i st. Vicent Ferrer. Coromines en situa la primera documentació cap a 1380.

CABEÇUT: Els repertoris són molt precisos pel que fa a aquest article que aquí significa 'obstinats, tossuts'. El DCVB no el documenta dins al s. XIX a Mallorca i el *DeCat* (s.v. CAP, p. 511b) es limita a col·locar-lo en una llista de derivats relacionats amb el mallorquí *cabecer*.

CADUCA: 'fràgil, inconsistent'. La primera documentació proposada al *DeCat* (s.v. CAURE, p. 643b) i al DCBV és del *Curial e Güelfa*.

CALABRUXÓ O PEDRUSCHA: 'pedregada, calamarsa'. *Pedruscha* al *DeCat* com a " 'pedruscall, val[encià]" (s.v. PEDRA, p. 368a) i sense més especificacions al DCVB.

CALLAMENT: 'taciturnitat, acte de callar'. També a Canals (cf. Casanova 1991:57).

CONVENGES: 'cridar judicialment'. També present a A. Canals (*Valeri Màxim II* 90,187) i al *Tractat de luxúria* d'Eiximenis (Renedo 1992 II: 696): 'citar judicialment, declarar culpable a través d'un judici' (< CONVENIO). Cf. també *DeCat* (s.v. venir, p.114b-115^a): «De 'prometre en conveni' es passava a 'fer prometre', pràcticament 'obligar'».

CAUMA: 'xafogor, calor desmesurada'. En l'ús de l'*Exposició* aquest mot sembla un occitanisme, paral·lel a altres trets occitanitzants que ja s'han comentat (*cauma*, 'grande chaleur', *Petit Levy*, 72). Al *DeCat* (s.v. CALMA, p. 440) es comenta la forma deslabialitzada *calma* ja present al *Diccionari de rims* de J. March (1372) i més tard al Procés de les Olives (1497), però *cauma* es considera «occ. ant., s. XIV».

COMPACIENT: 'que pateix pels dolors d'altri'. La primera doc. a DCVB és a les *Transformacions* de F. Alegre. Al *DeCat* només apareix en una llista de derivats de *pacient*.

CONCERCAR: 'cercar' La forma no apareix en cap dels repertoris lexicogràfics consultats.

CONSTRENYIR: Present en un doc. de 1381 al DCVB, sobre el qual s'afirma que «és dubtós que la forma *c*: en aquest document no sia una errada de còpia». El *DeCat* (s.v. ESTRÈNYER, p. 798a) analitza amb detall les formes de *constrènyer* sense citar aquesta variant lèxical.

D'ACÈN: 'd'aquí'. Aquest adverbi prové d'ECCE HINC, i es troba ben documentat des de Desclot, especialment en els sermons de st. Vicent (*DeCat*, s.v. EST, p. 725b).

DISTORT: el DCVB el localitza en la trad. de la *Commedia* d'A. Febrer («guerxa dels ulls, sobre'ls peus distorta» *Purg.* XIX 8) i evidentment el considera un italianisme. El *DeCat* només el cita en la llista de derivats de TÒRCER.

DOBLÀRIES: 'mesura o quantitat equivalent a una altra que es pren com a unitat'. Present a A. Canals (cf. E. Casanova 1988: 87).

EMBALÇ: 'cingle, precipici'. Segons el *DeCat* (s.v. BALÇ, p. 574b), no documenta el mot (i encara en forma verbal) fins al *Spill de Castellbò* [o *Castellà*? p. XL] (a. 1518). Tanmateix ja apareix amb aquest mateix ús al *Tractat de luxúria* d'Eiximenis: "com un cavall saltàs sobre sa mare per conèixer-la carnalment, après que viu que era sa mare per gran dolor lexàs caure d'un gran enbalç e mori". (Renedo 1992,II:120)]

ESQUILADOR: 'persona que esquila'. El DCVB només el data al *Tomba-truites* de Pascual Tirado (1930), i del *DeCat* (s.v. ESQUILAR) el cita en una llista de derivats sense més informacions.

FLAGICI: 'fuet, assot'. *DeCat* (s.v. FLAGELL, p.10a): "*Flagici* i *flagiciós*, llatínismes crus i rars, de FLAGITUM i FLAGITOSUM". També amb aquest ús a les *Històries troyanes* (DCVB).

GACH: El *jach* és una mena de gec o gipó, procedent del fr. antic *jaque*. Convien diverses formes (*jac, jaca, jaque*), i jac es troba documentat en un inventari vigatà del 1408. (*DeCat*, s.v. GEC, p. 447a).

HUYA, HUAYA cf. **VE**

INACOSTABLE: No documentat fins a T. Llorente al DCBV i absent del *DeCat*. podria ser la primera documentació d'aquest mot, que format doblat amb *inaccessible*: «axí com a lum inaccessible o inacostable» (I 9,\$).

INFANÇONS: Tant el DCVB com el *DeCat* tenen nombrosos dubtes sobre la catalanitat d'aquest mot. El primer diu que és aragonès, i Coromines afirma «A base de infans el llatí vulgar celtibèric formà un derivat *INFANTIO, -ONIS, 'jove noble', mot que no ha estat mai català i només s'ha usat en els pobles de la nostra frontera lingüística, com a nom dels pagessos 'nobles' exempts de pagar tributs i de fer servei ... Com José María de Lacarra eruditament explica, és un mot més antic que el seu equivalent *hidalgo* ... i romangué sempre únic usat a Aragó» (s.v. INFANT, p. 850). En l'Exposició hi apareix quatre vegades (I 8, III 5, V 6, VI 7) traduint sempre FILIUS.

LAUPELL: Mot que no s'ha pogut documentar en els repertoris. Unna vegada apareix associat a *gach* 'gec', i una altra duu la glossa «axí com de vestadura doble, ço és laudell» (III 22).

MANADES: (tr. "manipulos") 'tot allò que abracem formant feix en una mà', completament d'acord amb el que Romeu mateix glossa: *manades, ço és les mans plenes*. Cf. *DeCat*, s.v. MÀ, p. 320ab. La forma masculina *manat*, documentada en un inventari de 1430; la femenina, no es troba fins al Lacavalleria ("manat o manada: fasciculus, manipulus").

MARTURIZATS: Per a aquesta forma, vegeu el sensacional *DeCat*, s.v. MÀRTIR, p. 507*ab*: “en la forma més antiga, transmesa pels refugiats de les catacumbes, quan encara la *ypsilon* grega sonava poc o molt labial, conservada ... en forma semiculta, amb *u* (<U) gràcies a la metafonia de la *i* següent, fou *marturiat*”, i se cita el *Desconhort* i les *Vides de sants rosseloneses*.

MELLA: Mot de difícil documentació que sempre acompanya sinonímicament *zizània* («zizània o mella» I 9 i I 10, «cor los grans són mesclats ab les palles e la zizània o mella ab lo forment» I 10). No l'hem localitzat als diccionaris ni als glossaris.

ME(N)TICULOSA: (VII 3) ‘paorosa, terrible’ (<metus). El traductor (o més probablement el copista) han retocat el mot i l'han transformat en *miraculosa*, que no s'ajusta al sentit del context. L'ús de *meticulós* amb aquest sentit, però, no està documentat en català fins al 1900.

MEROR: En el context («torbació de meror, plor o compassió» I 5 : «Turbatio mœroris et compassionis»), sembla un llatíisme derivat d'un *moeror*, -*oris* ‘tristesa profunda’. El tornem a retrobar a VIII 39 («sexta, gaudium sine merore») i en aquella ocasió és traduït: «la sexta és goig sens tristor».

NEGRURA: Documentat per primera vegada als diccionaris a l'inventari quirúrgic de Diego de Cauliac (1492).

OBLIVIÓ: ‘oblit, descuit’. Forma llatinitzant també present en Canals, *Valeri Màxim* I 247,490 (*cf.* Casanova 1991:71).

PAREDADOR: ‘home que té per ofici fer paret, sobretot paret seca’. El DCVB no documenta el mot fins al s. XIX; el *DeCat* (s.v. PARET, p. 289*b*), sense anotacions cronològiques, el presenta com a menorquí i mallorquí. Tanmateix *paredar* està documentat des de ben antic (*Llegendes rimades de Sevilla*, Desclot, Muntaner...).

PERFÍDIA: ‘manca de fe, deslleialtat, mala fe; contumàcia’. En origen *porfia* (Muntaner) i més tard fixat en el clàssic *porfídia*, corrent entre els autors del s. XV. Coromines explica que «també s'ha mantingut entre nosaltres el vocalisme primitiu *perfidia* (i *perfidios*), dominant sobretot en la llengua del Principat, ja en el *DTa*. (1647) ... i que trobem en molts escriptors Renaixentistes» (s.v. FE, p. 920*b*).

(POTESTAR) L'À POTESTAT: ‘l'ha posseït’. Coromines (*DeCat*, s.v. PODER, p. 635*b*) apunta que es troba un és verbal de *podestar* “en textos medievals de jueus catalanes i castellans” a partir d'un article de Blondheim (1943:527). Que el mot fins ara només hagi estat documentat en ambients judaïtzants no vol dir que no estigués més extès, com prova —em sembla que sense més implicacions— aquesta documentació a l'*Exposició*.

PREPUCI: No he sabut trobar documentacions anteriors a la del DCVB i el *DeCat*: finals del s. XV, Diego de Cauliac (1492).

PRESCRIT E PROPOSAT: ‘ordenat, manat’. El mot no està documentat, segon *DeCat* (s.v. ESCRIURE, p. 560*b*) abans del diccionari de Lacavalleria (1695).

RAHOR O TALLANPENES: la primera és una forma ben documentada; la segona és una forma no documentada al *DeCat* (cal veure DCVB). Sembla un terme tècnic de

copista: un ganivet destinat a fer punta a la ploma.

RAUTA: La *rauta* (llegiu *rota*) és l'equivalent medieval de la cítara («chitaras»). Coromines en situa la primera doc. catalana cap a 1378 i indica que en català procedeix del fr. ant. *rote*. La forma antietimològica amb AU podria ser una ultracorrecció occitanizant, ja que en alguns moments el copista adopta solucions gràfiques d'aquesta llengua (cf. Estudi lingüístic). Aquest instrument cordòfon, però, continua essent de difícil identificació per a la musicologia medieval: «Tour à tour présentée comme une 'lyre ronde', une harpe, une 'lyre d'archet' (*cruth*), une 'harpe-psalterion' (*Harfenzither*), ou même comme une grande 'vièle de gambe' en huit, la *rote* semble vouloir résister opiniâtement à tous les essais d'identification» (Le Vot 1993:165).

RECRUEN: 'empitjoren, especialment en un mal'; més endavant (III23) també el substantiu *recruament*. DeCat (s.v. CRU, p. 1068a) el documenta contemporàniament a st. Vicent (encara que el situa al quatrecent).

SALPASER: 'estri per a fer el salpàs'. Documentat a finals del s. XIV en F. de Malla (1397). DeCat, s.v. SAL, p. 611a).

SMENUÇARÀ: 'farà a bocins petits'. El DeCat (s.v. MENYS, p. 596a) apunta que aquest "derivat romànic de MINUTIA" és "no recent, si bé menys desenvolupat entre nosaltres", amb un exemple del *Liber Elegantiarum* (1472). Altres evolucions, com *esmenuar*, *esmenuat* o *esmenuadament* estan documentades en A. Canals (Casanova 1988, s.v.)

TERBOLINA: 'remolí desfermat (de vent, també d'aigua)', segons la definició que Coromines dona de *terbolí* (DeCat, s.v. TORBAR, pp. 578b-579a). Tant la forma en masculí com la femenina (usada en *l'Excitatori* d'Oliver) apareixen documentades a començaments del s. XV. Cf. un altre exemple a v5,22. *remolí:* amb el mateix sentit que *terbolina*, com prova el binomi. La primera menció d'aquest mot remunta al glossari de Munic de cap a 1400 (DeCat, s.v. MOLDRE, p. 744a). Coromines manlleua una bona definició, molt apropiada per al nostre text, del *Thesaurus puerilis* d'Onofre Pou: "tempestat --- remolí de vent o torvellino: typho, vertex, turbo".

TREÛT: 'tribut', però "en cat. antic la forma més corrent, ja en el s. XIII, fou la quasi hereditària *treüt* o *traüt* ... La vacil·lació entre *traüt* i el cultisme integral *tribut*" s'accentua al s. XIV i des de principis del va guanyany terreny el cultisme (DeCat, s.v. TRIBUT, p. 827ab)

VE, ÇO ÉS HUYA: 'ai, ai d'aquells' *Ve* es correspon amb la interjecció llatina UAE. L'altre membre del binomi té un origen paral·lel al *guay* castellà (cf. Corominas-Pascual, *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, s.v. GUAY, p. 254), documentat en català en el *Recull d'Eximilis* (II 19): «Huay de tu ... que deixes de parlar» (DCVB).

2.3. Relacions del testimoni català amb la tradició llatina

2.3.1. Salts en el ms. català:

Tot i que la presentació cal·ligràfica del manuscrit és excel·lent —ja hem comentat com s'assembla a un breviari o un llibre d'hores—, l'atenció del copista és variable i la preocupació per la bellesa de l'escriptura dóna lloc a diversos salts, generalment per homoiotèuton. Aquests errors del copista, potser més abundants del normal, enfarfeguen l'aparat i obliguen a esmenar petits detalls d'una manera contínua.⁵⁶ Llisto a continuació el conjunt d'aquests passos per la importància que poden tenir quan s'aprofundeixi més en la tradició llatina del text:

- P 1,72: de VII graons era lo puyament sagrat Doncs,
- S'ha saltat un tros important del text llatí: *septem graduum erat ascensus atrii exterioris, et in octo gradibus erat ascensus atrii interioris*
- P 9,6: e hou lo pregant tantost en lo començament ... a vegades, prolongua e hou-lo en la fi
- Salt per homoiotèuton a vegades... a vegades: *quandoque portrahit et exaudit in medio*
- P 16,15: qui dehien no ésser loch ... de adoració sinó en Jerosalem
- Salt per homoiotèuton *no ésser loch... no ésser loch*, corresponent al text llatí *adorationis nisi in Gararym: et Iudæorum, qui asserebant*
- II 9,6: per la qual és justificat l'om malvat ...
- Manca la traducció de *et sanctificantur iniquus*
- III 5,31: “Spirit és qui vivifica, la carn no profita gens” Carn és la fembra,
- Salt corresponent a: *Coniugale opus, unde: erunt duo in carne una*
- III 8,6: viu per temps breu de misèries”. ... les quals atorgua que és ple,
- Salt per homoiotèuton *misèries... misèries*, corresponent a: *Brevis est*

⁵⁶ Per al detall de les esmenes i la seva discussió remeto a l'entrada corresponent en l'Aparat d'esmenes i llocs crítics. Per a les qüestions d'ecdotica em baso fonamentalment en Blecua (1983) i Brambilla Ageno (1984).

vita, sed multae sunt miseriae, quibus...

- III 17,12: han parlat mos enemichs e tractans grans mals ...”; loa lo propòsit de satisfacció,
- Manca *super te magna locuti sunt.*
- III 18,9: “que” a vegades “no m'esquamesquen mos enemichs” ... no puguen escarnir.
- Sembla un salt per homoiotèleton *enemichs... enemichs,* corresponent al llatí *hoc est ne illud agam, propter quod inimici*
- IV 3,6: e multitud a les miseracions o propietats ... moltes són en obra
- Salt per homoiotèleton *miseracions... miseracions,* corresponent al llatí: *quia misericordia Dei una est in natura, sed miserationis eius.*
- IV 4,20: tantes vegades com és remesa tota la culpa ...
- S'ha deixat el final de la frase: *toties etiam remittitur tota poena*
- IV 5,31: Per ço l'altra letra pus propi enteniment ...
- No s'ha trad. ni la darrera frase ni la darrera cita del capítol: *Unde littera illa magis proprium exprimit intellectus qua dicitur: Peccatum meum contra me est semper, ut videlicet quasi contrarium illud perseguar, non velut amicum amplectar*
- IV 7,61: per la qual sutzura és indigna de la visió divinal ... segons que diu Jhesucrist:
- S'ha saltat *propter quam indigna est visione divina, vel potius carentia divinae visionis est dignae*
- IV 11,39: no pas de mi mas “dels meus peccats” ... car no poria star devant la tua faç.
- Salt d'igual a igual *meus pecats... meus pecats:* “ne animadvertas in me propter peccata mea”.
- IV 11,40: “Gira —encara— la tua faç dels meus peccats” ... Tu, donchs, Senyor, gira la tua faç
- Salt d'igual a igual *meus pecats... meus pecats: quia ego adverto ante faciem meam peccatum meum.*
- IV 11,47: no't remembren los meus peccats ... venjança prengues.

- Un alte salt de B *peccats... peccats: neque vindictas sumas de peccatis meis*
- IV 12,33: mals diu Jhesucrist: "... furts, adulteris, perjuris, homeys,
- Hi manca la tradució de *ex corde exeunt malae cogitationes*
- IV 15,67: temor és de Déu, mas no és ab Déu ... car scrit és:
- Salt per homoiotèleuton *Déu.. Déu*, corresponent a: *Amor ex Deo pariter et cum Deo.*
- IV 18,23: mas aquest novell és no solament ... racional (ço és ver hom),
- Salt per homoiotèleuton *racional... racional*, corresponent al llatí: *solum non rationabile sed etiam irrationale.*
- IV 18,43: pres com si matava un hom ... e qui mata alcuna altra bístia per a fer sacrifici,
- El text català no duu la traducció de: *et qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem.* Homiotèleuton *qui mata... qui mata*
- IV 20,34: "Lo fonament ... negú no n'i pot posar altre
- No ha traduït *positum est praeter*
- v 5,29 : "los dies meus defalliren axí com a fum" ... yvarçosament desaparex.
- Salt per homoiotèleuton *fum... fum*, corresponent a: *sicut fumus, hoc est velociter vita mea transit, sicut fumus velociter evanescit.*
- v 13,47: "e dix-los: Pau sia ab vosaltros" ... Paul: "Nosaltres som,
- Salt *Pau...Pau*, corresponent a : *sed dices, hoc stare non posse, propter quod Paulus Apostolus ait*
- v 16,17: mas lavòs lo veurem faç a faç ... conexents-lo,
- Salt *faç... faç*, corresponent a: *non per speculum, sed faciem*
- v 18,13: "Lo poble qui serà creat, loarà nostre Senyor" ... com sia per natura molt alt,
- Salt per homoiotèleuton *Senyor... senyor*, corresponent a: *Deinde causam exponit, quare a populo, qui creabiturm, laudabitur Dominus.*
- v 24,35: "En lo començament, tu, Senyor", ... pot ésser entès,
- No s'ha traduït o copiat *terram fundasti.*

- v 24,77: e per ço aquell matex: ... “Lo nostre ventre ajustat o acostat s'és en terra”.
- Salt corresponent al llatí: *unde terra nostra dabit fructum suum. Saecularis conversatio, unde.*
- vi 7,41: confús com perlarà ab los seus enemichs ... són los demonis,
- Salt per homoiotèleuton *enemichs... enemichs*, corresponent a: *cum loquetur inimicis suis in porta. Inimici namque sunt daemones.*
- vii 3,28 dels meus mèrits ... mals, no | dignes pas de gràcia, ans de pena;
- Salt per homoiotèleuton *mèrits... mèrits*, corresponent al text llatí: *meritorum meorum me volueris, iudicare absque dubio justificare non potero cum sint merita mea mala.*
- vii 3,41: “Munde és lo meu cor, e pur són de peccat?” ... sobre la terra.
- *Salt d'igual a igual peccat... peccat*, corresponent a: *Nec infans unius diei, sine peccato est super terra*
- vii 3,45 “en juhi qui la mia justícia ... condampne,
- Hi manca : *quia meam justitiam non constituo, sed injustitiam meam damno, per un possible salt justitiam... injustitiam*
- vii 3,97 ”, en les quals me remembra que fuy prosperat ... E no sens rahó,
- *Salt prosperat... prosperat* corresponent al text llatí: *et etiam meditabar un factis manuum tuarum, quibus me desiderio prosperandum.*
- vii 3,107: e per ço ... que per los meus enemichs, car “a tu són fugit”,
- *Salt d'igual a igual meus enemichs... meus enemichs*, corresponent al text llatí: *et ne ab inimicis meis iterum comprehendar, eripe me de inimicis meis quoniam ad te confugi.*
- vii 4,23 : car “humilitat m'à e gitat m'à en terra”, ... axí com la serpent maleyta per nostre Senyor Déus.
- *Salt per homoiotèleuton terra... terra*, corresponent al llatí: *id est in terrenis voluptatibus, vitam meam, ut in terram comederem.*
- vii 6,11: “pensava en los fets de les tues mans”, ... de les quals coses totes sperança de liberació o deliurament yo concep o pens

- Possible salt per homoiotèleton *mans... mans*, corresponent a: *pertinentibus ad redemptionem et gratiam, quae fecerunt prope manus tuae.*
- VII 8,14: demana ésser deliurat dels enemichs ... e demostra la causa o rahó dient:
- Salt per homoiotèleton *enemichs... enemichs*, corresponent a: *unde, eripe me de inimicis meis.*
- VII 13,27: que “en la tua misericòrdia” ... “destruiràs en bé tots mos enemichs”,
- Salt d'igual a igual *misericòrdia... misericòrdia*, corresponent a: *id est per effectum misericordiae tuae.*
- VII 12,33 Del spirit de potestat ... diu l'Apòstol:
- Manca un fragment important de text: *Nec non spiritus potentatis, unde: Ubi era impetus, id est potestas spiritus illic gaudiebantur, sive ad bonum salutare, sive ad malum damnabile. Et de quo Apostolus...*

2.3.2. Comportament del testimoni català respecte la tradició llatina

a) Lliçons BR / PL

- P 4,27 Dicunt ei, etiam. Ait illis PL : om. B etc. R
La cita bíblica és completa a PL, mentre que BR la donen truncada
- P 4,25 *volentat de la rahó*
orationis PL rationis R
- P 5,10 *en ella ... (+B)*
...Ait Dominus exercitum PL
- P 6,32 per ço que aquests qui volen d'ací passar aquí a vosaltres no puguen
PL: segueix *Neque inde hunc transmeare*
R: igual que B
- II 2,8 Confessats uns als altres vostres peccats
PL: segueix *et orate pro invicem ut salvemini*
R: igual que B
- II 3,10 La benayurança d'aquesta via.
PL: *vitae* PL R: *vie*
- II 5,35 *callava los mèrits e cridava los peccats*
Al final del paràgraf a PL, al mateix lloc a R

- II 5,41 *Lo crit dels sodomites e dels gomoreus és multiplicat, e lo peccat d'ells és molt agreugat* B
 PL: Clamor Sodomorum ascendit coram me
 R: Clamor sodomitorum et gomorreum multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis
- II 6,15 *dies e nits*
 PL: noctes et dies R: dies et noctes
- II 6,31 *ço és greument m'à ferit*
 PL: id est graviter me afflixit et percussit
 R: hoc est graviter me percussit
- II 7,11 *exalçant ni loant*
 PL: excusando R: extollendo
- II 8,22 *Convertit són en misèria mia*
 PL: segueix *dum configitur spina*
 R: com B
- II 9,30 *per ço que refret la mia lengua (+B)*
 PL: segueix *quia crucior in hac flamma*
- II 9,37 *Aygües furtives pus dolçes són (+B)*
 PL: segueix *dulciores sunt caeteris*
- II 9,67 *No mengarets res que sia cruu d'aquell, ço és de l'anyel, ne cuyt en aygua (+B)*
 PL: segueix *ne coctum aqua sed assatum tantum igne*
- II 11,64 *e tal error empatxa lo dret camí*
 PL: *intellectum rectum* R: *iterum rectum*
- II 11,65 *per unció o untament del Spirit Sant*
 PL: *spiritus* R: *spiritus sancti*
- II 15,12 *aquells se alegren de vicis, e aquests de virtuts*
 R: *isti... illi* PL: *justi... injusti*
- III 1, 10 *tres sàbbats són: forà, intrínsech o dedins, e sobirà*
 PL: *exterius et superius* R: *interius, exterius et superius*
- III 4,27 *No m'arguesques*
 PL: *quasi dicat: Ne arguas* R: *quasi Ne arguas*
- III 5,28 *Carn és terrenal consideració ... Carn és legal observància*
 PL: *Legalis observantia... Terrenalis consideratio*
 R: *Terrenalis consideratio... Legalis observantia*
- III 5,108 *pauruchs fets per los altres, mas per a si mateix fets ben segurs*

PL: *pavidi quidem pro suis, sed pro aliis securi*
R: *pavidi quidem pro aliis, sed pro se ipsius securi*

III 5,115 la cobejança de la carn
PL: *concupiscentia corporis* R: *carnis concupiscentia*

III 6,23 e ab propòsit de penedir
PL: *et sine proposito poenitendi* R: *et proposito poenitendi*

El sentit del fragment demana aquest *propòsit de penedir*, i per tant la lliçó de PL ha de ser un error.

III 8,8 Qui porà comptar les misèries de l'hom (+B)
PL: *...omnes hominis miserias*

III 8,8 ço és treballs, temors e dolors
PL: *timores, dolores et labores* R: *labores, timores et dolores*

III 8,22 en la fi los amà
PL: *usque in finem* R: *in finem*

III 10,66 Bagassa d'altri sia la mia muller
PL: *tua* R: *mea*
La lliçó de R concorda perfectament amb la cita en qüestió: Jb 31,10.

III 11,7 los mals de la via present
PL: *malis mundi* R: *malis vie*

III 12,13 ço és quant per sperit de conpunció
PL: *dolorem* R: *compunctionis spiritum*

III 13,23 los vehins
PL: *vicini mei* R: *vicini*

III 13,24 denegant-me tot consell e tota ajuda
PL: *auxilium salutis* R: *salutis consilium et auxilium*

III 16,14 peraulas de Jhesucrist, no mudada la veu, dient
PL: *nisi* R: *non* R

III 16,36 un dels ministres assistens
PL: *ministorum Annae* R: *assistens ministrorum*

III 19,13 La mia dolor ... tostemps és davant mi
PL: *enphatice* R: *in facie*

III 22,64 Huya a vosaltres, savis de la Ley, car portats la clau de sciència!
PL: *Vae nobis legisperitis, qui tulistis clavem scientiae, ipsi non introistis, et eos qui introibant, prohibuistis*
R: *Vae nobis legisperitis, qui tulistis clavem scientiae*

III 22, 76 blasfèmia e oÿ

Invertit a PL, però no a R

IV 1,12

onzens

PL: *denarios* R: *undenarios*

Sembla un error clar de PL perquè en el context és parla d'onzens.

IV 1,69

David, no solament adulteri, que està en cometre ço que no devia fer, ans encara del delicte, que està en ometre o en lexar ço que hom deu fer, homey perpetrà

PL: *David autem non solum adulterium et homicidium perpetravit, verum etiam et dolum et contemptum adiecit*

R: *David autem non solum adulterium in comitendo, verum etiam a delicto quod in omitendo consistit homicidium perpetravit, verum etiam dolum et contemptum adiecit*

IV 4,14

qui seguretat de pensa e serenitat de consciència

PL: *securitatem et serenitatem conscientiae*

R: *securitatem mentis et serenitatem conscientiae*

IV 7,12

La màcula és sutzura, per la qual la ànima és feta immunda e sutza per l'ensutzamén del cors

PL: *Labes est foeditas corporis*

R: *Labes est foeditas quae ex contagio corporis*

IV 11,5

tercera part

PL: *quarta pars* R: *tertia pars*

IV 12,27

qui és per gràcia recreat

PL: *creatur* R: *recreatur*

IV 12,33

furts, adulteris, perjuris, homeys, falsos testimonis, o semblants obres (+R)

PL: *furta, adulteria, homicidia, falsa testimonia, perjuria et similia*

IV 16,39

la ardor o fervor de la intenció

PL: *intentionis odorem* R: *intentionis ardorem*

IV 17,29

Amaràs nostre senyor Déu teu (+R)

PL: segueix *ex toto corde* PL

IV 18,17

enceniment

PL: *incensum* R: *incendium*

IV 18,18

als preveres e als offerens

PL: *sacerdotibus offerentibus* R: *sacerdotes et offerentibus*

IV 18,34

delicte

PL: *dilecto* R: *delicto*

V 5,22

ambició

PL: *admonitionis* R: *ambitionis*

- v 11,15 És umbra de la letra
PL: *lucis* R: *litterae*
- v 18,36 Si alguna novella creatura és en Jhesucrist (+R)
PL: *In Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed nova creatura; et*
- v 21,6 nom essencial
PL: *inessentiale* R: *essentiale*
- v 23,5 En la Sgleya és loat ací lo seu propòsit de singular perfecció
PL: *persecutionis* R: *perfectionis*
- v 23,7 És loat lo mèrit
PL: *initium* R: *meritum*
- v 23,29 ab ells “trosús a la fi del setgle” (+R)
PL: *cum eis erit cunctis diebus*
- v 24,60 Terra és l'àer sotslunar
PL: *sublimalis* R: *sublunaris*
- v 24,67 la mia sanch
PL: *sanguinem justum* R: *sanguinem meum*
- VI 14,44 disciplina a Ell, e càstich de la nostra pau és sobre Ell, per la blanura o batiment del qual som sanats”. Verament les nostres colpes o nafres Ell ha portades, e les nostres dolors Ell ha sostengudes, e nostre Senyor ha posat en Ell les iniquitats de tots nosaltres
PL: *etc.*
R: *disciplina pacis nostrae super eum et livore eius sanati sumus. Vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit et domus posuit in eo iniquitatem omnis nostris*
- VII 12,59 me vivificaràs
PL: *justificabis* R: *vivificabis*

b) Salts de PL no compartits per BR

- P 2,28 e jusana mola ... specialment se convertesqua
PL: *om.* R: *molam spiritualiter convertatur*
- P 5,22 *Hoit he una gran veu en lo cel dient*
PL: *om.* R: *audivi vocem magan in celo dicentem*
- P 8,25 *e no·ls volch hoir*
PL: *om.* R: *nec exaudivit eos*

- P 10,12 *e nostre Senyor no la prolongarà*
 PL: *om.* R: et Dominus non elongabit
- I 12,61 deseparada, e regirar-s'an al temps passat, remenbrant dels mals que feyt han, e diran: ¿Quèns ha aprofitada supèrbia e jactància o vanaglòria de nostres riqueses? Quin bé nos ha portat? Passades són totes aquelles coses axí com a umbra
 PL: *om.*
 R: *converterunt quoniam retrorsum recogitando quae fecerint et dicendo: Quid fecerint et dicendo: Quid profui superbia? Et iactancia divitiarum quid contulit nobis? Transierunt omnia tanquam umbra*
- II 5,54 *Abel*
 PL: *om.* R: Abel
- II 8,47 *'confessaré', en l'esdevenidor, car confessar de bocha après remissió del peccat succeex*
 PL: *om.*
 R: Confitebor dixi futurus quae confiteri ore post remissione peccati succedit
- II 13,27 ço és refrena la arogància o supèrbia e jactància dels superbiosos
 PL: *om.*
 R: *id est frena arrogantia superbi*
- II 14,11 Aquets, ço és los juts, se alegren de coses sperituais o eternal
 PL: *om.*
 R: *isti exaltant de spiritualibus et eternis*
- III 2, 17 greus, car “axí, com a càrrech fexuch, agreugades són sobre mi
 PL: *om.*
 R: *gravis quia sicut onus gravis gravata sunt super me*
- III 10,18 “Senyor, davant tu és tot lo meu desig, e lo meu gemech no és a tu amagat”. D'aquests altres, ha profitat quant al mèrit de paciència, e per ço posa dejús, dient: (+R)
 PL: *om.* per un possible salt per homoiotèuton entre *verba dicendi*
- III 13,11 los meus vehins e proïsmes, de lunny stigueren (+R)
 PL: *om.*
- IV 1,48 deus haver mercè, e saps de qui deus haver mercè
 PL: *om.* R: *debet etiam miseri et scis cuius miserearis*
- IV 9,33 mas vertader e perpetual de les coses tues espirituais e eternal, e axí, per verdadera e spiritual alegria
 Salt important a PL *spirituali... spiritualibus* (“sed vera et spirituali laetitia, exultabunt...”), que R tampoc no té: “sed verum atque et perpetuum de spiritualibus et eternis, et sic vera et spirituale leticia”.
- IV 12,14 e'n altre psalm: “Dessus alt defallí lo meu spirit”

- PL: *om.* R: *in alio psalmo dicit desuper defecit spiritus meus*
- IV 12,30 David, qui perpetrà adulteri,
PL: *om.* R: *qui adulteravit*
- IV 18, 49 per ço que anàssets en los meus palaus? Ne d'aquí avant no m'offirats degun sacrifici, car debades seria offert
PL: *om.*
R: *Cum veniretis ante conspectum meum quis quaesivit hoc de manibus vestris. Ut ambulateris in atris meis. Ne offeratis ultra sacrificium frustra*
- IV 19, 21 sosté treball de satisfacció, e lo cors és contrit quant sosté
PL: *om.* per un salt *sustinet... sustinet*
R: *satisfactionis labores Et cor contritur quando sustinet compunctionis dolores*
- IV 20, 14 qui fan o entenen aytal vida stan alt en lo munt de Sion. Vida laycal és activa o seglar, e aquells qui fan o tenen
PL: *om.* per un salt *gerentes... gerentes*
R: *gerentes ¿? superius in monte Syon vita laicalis est activa et secularis, et talem vitam gerentes*
- V 8,10 e en cendra fa greu penitència e humil; e per ço és dit: "Cendra
PL: *om.* per un salt per homoiotèleton *cinere... cinere*
R: *cinere gravem et humilem agit poenitentiam. Unde cinere sicut*
- V 14,31 E allí fon sobrehedificat l'Avengeli, on era stada fundada profecia
PL: *om.*
R: *praedicationem evangelicam, ubi fundata fuerat prophetia*
- V 18,21 e en altre loch seran aquestes coses requestes d'aquesta generació
PL: *om.* per un salt *generaione... generatione*
R: *Et requirentur hec a generatione ista*
- V 23,73 e puerícia, d'una part (+R)
PL: *om.*
- V 25,64 és mudat en lo lit, axí los justs sovén en moltes maneres són mudats
PL: *om.* per salt d'igual a igual *mutatur... mutatur*
R: *mutatur in lecto sicut? justi frequenter et multiplicati mutatur*
- II 4,56 Per ço com hagués dit: "Benayurat és aquell al qual no imputarà nostre Senyor peccat", tantost hi ajusta: "no ha en l'esperit d'ell engan", ço és fal·làcia o falsia de ficció
PL: *quoniam est in spiritu eius dolus, id est fallacia fictionis*
R: *ideo cum dixisset: Beatus vir cui non imputabitur Deus peccatum; protinus addidit: nec est in spiritu eius dolus, id est fallacia fictionis*
- PL ha comès un salt per homoiotèleton *dolus... dolus*

c) Salts de R no compartits per BPL

- II 5,34 robador, adultre
 PL: *Raptores, injusti, adulteri* R: *om.*
- III 9,13 Lo món proposa delectació, la carn la aprova faent-ne deducció,
 lo diable despuys porta-ho a conclusió (+PL)
 R: *om.* per un salt per homoiotèleton *mundus... mundus*

d) Altres lliçons remarcables

- II 8,38 Certes per ço que no retorne per menyspreu, si per ventura
 has meyspreu a confessar
 PL R: *om.*
- III 1,26 plorant lo demèrit del peccat en què era caygut
 PL: *cogebant eum, et deperditum peccatoris (pectoris R)*
- III 8,3 Mesquí, afligit són e torbat entrò a la fi; tot lo dia entristit entrava
 R: *Miseratus, afflictus sum et turbatus usque in finem; tota die contristatus ingrediebar.*
- La lliçó de R és més propera a la de la traducció que no pas la del títol llatí del ms., que és idèntic al de PL: *Miser factus et turbatus sum, usque in finem; tota die constrictatus ingrediebar*
- IV 5,31 Remembra-li, donchs, lo peccat, ço és a dolre sa pensa,
 si a delir lo pensa, sinó pas a refrescar-lo e a retornar-lo
 PL R: *Recogitat inquam ad dolendum videlicet ad delendum, non ad refrigerandum aut iterandum*
- Traducció confosa d'un pas llatí ben clar.
- IV 18,23 En un pas en què el ms. català té un salt d'igual a igual *racional... racional*
 es produeix una interessant divisió dels manuscrits llatins: *solum non rationabile, sed etiam rationale* PL +T¹ *rationabile sed etiam irrationabile* R
- VI 3,38 e farro(?)
 PL: *opus* R: *onus*
- VII 3,46 Cosa meticulosa
 PL: *meticulosum* R: *menticulosum*
- VII 2,28: *sentència* *censurae* PL R

Les poques dades que aporta la col·lació, doncs, serveixen fonamentalment per assegurar l'autenticitat del text català quan el testimoni llatí de base (PL) presenta un salt. Tanmateix en moltes altres ocasions, però, s'observa una tendència molt clara, bàsicament en equipolències, que permet d'emparentar el testimoni català amb R i allunyar-lo de les solucions de PL (+ T¹). No sembla, però, a la llum del que s'ha vist, que la recensió llatina presenti esculls insalvables, sinó més aviat petits canvis en adiafores i algun que altre error singular. En qualsevol cas aquestes conclusions provisionals només podran ser confirmades quan s'incorporin a la col·lació llatina altres testimonis que permetin de dibuixar amb un mínim de seguretat l'organització d'aquesta tradició.

2.4. Estudi de la traducció

La traducció de Joan Romeu de l'*Exposició dels salms penitencials* s'ha d'emmarcar en el doll de versions de tema religiós realitzades a la Corona d'Aragó durant el pas del Trescents al Quatrecent, que té el seu punt culminant durant el regnat de Martí I.⁵⁷ Té com a finalitat l'edificació espiritual d'un home de gran influència, el mestre de Montesa, Berenguer March, que havia tingut diversos problemes amb els monarques del moment. Crec que es pot defensar que Joan Romeu coneix perfectament el text i els seus problemes (és un predicador i té estudis universitaris), i és un traductor més que acceptable; el seu zel per la literalitat, però, i la por d'intervenir massa en la traducció han proporcionat un text a vegades difícil de llegir. Les dificultats provenen també de la banda d'Innocenci i del fet que el seu comentari és més una juxtaposició de cites i petites gloses, que no un discurs articulat que permeti el lluïment del traductor. La *literalitat*, doncs, és doble i problemàtica: seguir la lletra i el sentit del text d'Innocenci (*l'estil de l'actor seguint tota ora*), i al mateix temps mirar de reflectir amb precisió els versets glossats de la Bíblia. La feina del traductor, doncs, ha consistit a mantenir la lletra i el fons, amb un important esforç (com es veurà il·lustrat de seguida) per a la contextualització i l'explicació. És en aquesta direcció que Romeu farceix la seva traducció de petites gloses o comentaris explicatius de diverses menes, i, també, en un esforç per restar fidel a la llengua sàvia i evitar el *compendi* o pèrdua de continguts que suposa el seu pas als vulgars, omple el text dels ja coneguts binomis sinonímics. Per explicar d'una manera més ordenada quins són els principis del seu estil de traductor analitzarem, en primer lloc, el pròleg amb què encapçala la seva traducció, i més endavant els seus principals trets de traductor.

⁵⁷ Per a una visió de conjunt del panorama català, cf. Badia 1991 («des iniciatives dels monarques de la casa de Barcelona i d'altres personatges encimbellats posen en marxa una vertadera allau de traduccions d'autors antics. A partir dels anys de Joan I i, sobretot en els del seu germà i successor Martí I, s'intensifica l'activitat en aquest camp», p.41). Un bon estudi de conjunt sobre tècniques de traducció a C. Wittlin (1991). Els problemes de traducció a l'Edat mitjana tenen tractaments excel·lents als clàssics F.R. Amos (1920) i G. Folena (1973), i darrerament a J. Beer (1989), R. Copeland (1991), R. Ellis (1991) i R. Ellis i R. Tixier (1994).

El pròleg del traductor

Joan Romeu, com és habitual en l'època, encapçala el volum amb una endreça en la qual se'ns donen diverses informacions contextuals i culturals. Parafrasegem-ne les idees principals. El mestre de Montesa «havia sobiran voler de saber e entendre la postil·la sobre los VII psalms penitencials feta per papa Innocent tercer», i n'encarrega una traducció ja que l'obra és difícil «per la gran profunditat de sciència e gran dificultat de entendement», cosa que comporta que «la sentència en ella contenguda no era per molts, majorment per les persones llegues, axí clarament entesa». Els concixements de llatí que calia tenir per entendre sense problemes els continguts teològics del text, doncs, n'aconsellaven una traducció al vulgar. El dominicà Joan Romeu l'emprèn, tot i que es declara «insuficient a declarar, expondre e manifestar lo tresaur spirital qui en la dita postil·la sots térmens scurs, alts e ben clausulats incorporat o amagat estava». El text d'Innocenci té «térmens scurs», és a dir de mal traduir pel seu contingut teològic, i «alts e ben clausulats», és a dir amb dificultats estilístiques importants. Tot i aquestes dificultats emprèn la labor «per manament e assídua instigació del dit senyor maestre», el qual —i aquesta idea és repeteix dues vegades al pròleg— «aquest tresaur a tots egualment ésser clar e manifestat fort desijava». El procediment de traducció ha estat «reduhir, de mot a mot, de llatí en romanç ... l'estil de l'actor seguint tota ora» i, més endavant, assenyala també que l'ha «scrit e arromançat sots breu compendí». El pròleg es tanca amb la consuetudinària *petitio benevolentiae*, en la qual Romeu aprofita per glossar breument les virtuts dels salms penitencials.

Des del punt de vista crític el pròleg no és especialment original: hi retrobem la tòpica habitual. En primer lloc la qualificació del llatí com a llengua difícil, profunda en els continguts i complexa en les formes (també per aquelles persones que en tenen algun coneixement). Ja ho indicava Jaume Conesa en la seva traducció de les *Històries Troianes*: traduïa per a algú que coneixia el llatí, «empero per la subtilitat dels latins, segons los quals les dites històries són compostes, dehia que no les podia perfetament entendre» (cito de Nadal 1992:20; cf. també Prats 1983: 29-31). Aquest és un problema sentit i compartit per altres vulgaritzacions romàniques: per exemple, Jean Daudin, a la seva traducció del *De Remediis*, apunta: «Combien que en moult de choses le langage françois ne soit pas grandement differant du latin, nientmoins y il à tres grant foison de mos latins que à peine pevent estre dis ou ne pevent estre dis en françois qu'ilz

perdent l'eloquence et l'aornement du latin» (cito de Lusignan 1986:149).⁵⁸ Allò que Romeu anomena «breu compendi» seria, doncs, la reducció de sentit i d'estil que comporta la traducció de la llengua sàvia traduït al vulgar.⁵⁹

El traductor insisteix en l'aspror de la feina i en el fet d'haver estat instigat repetidament per acabar la seva tasca. Crec que aquesta actitud, a banda del tòpic, reflecteix un estat d'ànim dels traductors, especialment els religiosos, davant de la divulgació de coneixements 'perillosos' als laics poc preparats.⁶⁰ Aquest instint de protecció lliga perfectament amb la preocupació d'Antoni Canals per l'accés a l'alta cultura de persones no gaire preparades,⁶¹ i proporcionaria el fil roig de la definició de 'lector ideal' de Francesc Eiximenis: «persones simples e legues e sens grans letres».⁶²

⁵⁸ L'acarament de llatí i vulgar en els pròlegs té una llarguíssima tradició de «complexe d'infèriorité dont ils sont atteints au regard d'une langue parfaite. Point de mots assez forts pour vanter l'excellence d'un langage qui tire sa gloire de son ancienneté, de son universalité et de sa 'brièveté'» (Bérier 1983:256). Com afirma el traductor Laurent de Premierfait «aucuns qui ce livre verront mis en langage de France diront, comme je pense, que la majesté et la gravité des paroles et des sentences sont moult humilées et amendries par mon langage vulgair qui par necessité de motz est petit et legier» (ibidem). També Enric de Villena afirmava quelcom de semblant: «por mengua de vocablos, non se pueden tan propianmente significar los conceuimientos mentales segund en la latina lengua se fazer pueden» (pròleg a la trad. de l'*Eneida*, cito de Morreale 1959:8).

⁵⁹ «La forma amb què els nostres traductors medievals, requerits generalment per persones d'autoritat, resolen aquestes dificultats és la que resulta d'aplicar el mètode de la versió *verbum verbo* ... La diversa aplicació d'aquestes tècniques va ser motiu també ben aviat de justificar també diverses versions d'un mateix text ... Lentament, en l'ànim dels traductors medievals s'anava obrint pas, al costat del reconeixement de l'alteritat de la superioritat del llatí, la consciència del geni propi del romanç» (Cf. Nadal Prats II: 191-192). Sobre aquesta darrera afirmació, cf. J. Monfrin (1963) i també l'estudi de Lola Badia (Digna Vallvé 1984) sobre les idees sobre la traducció d'Arnau d'Alfarràs.

⁶⁰ Comparteixo l'opinió de F. Bérier sobre les 'raons' dels traductors per negar-se a traduir o per romancejar a l'hora d'enllestir les traduccions. Més enllà dels tòpics, sembla realista afirmar que: «Traduire est donc considéré par les praticiens de l'époque comme un travail pénible, dont on ne peut tirer aucune fierté; cette vision des choses est le fruit de l'expérience mais dissimule mal probablement un réflexe de défense de la part d'un intellectuel auquel on demande de faire de la vulgarisation, quand il s'adonnerait plutôt à ce vice impuni, la lecture du latin, plutôt qu'à l'écriture du français, préférant s'instruire plutôt qu'instruire les autres. Par ailleurs l'absence de toute théorie qui puisse baliser l'avancement de son travail, le traducteur se retrouve la plupart de temps sur un terrain mouvant» (Bérier 1983:239).

⁶¹ Al pròleg del *De providència* explica qui són aquests devots cortesans. El primer de tots és el rei Martí, el qual «una veguada me entrelliguaçà axí ab una qüestió que-m féu del temps de la mort de Jesuchrist, e pigà'm axí ab la instància, que-m donà tant apparent, que un gran temps stiguí entre mi mateix» (Canals, *De providència*, p. 86). Efectivament el rei Martí, que els propis contemporanis qualificaven com a 'massa devot' contribuï de manera decisiva a crear un ambient 'elevant' amb preocupacions religioses a la cort. Per dir-ho amb paraules de Jordi Rubió: «En el regnat del rei Martí, anomenat 'lo eclesiàstich' per un cronista que recull una tradició contemporània ... la nota religiosa és la predominant en les lectures i afeccions del monarca. Els seus consellers eclesiàstics li escrivien amb una llibertat que sembla més aviat pròpia del secret de confessionalari que no de la correspondència oficial» (Rubí Balaguer 1984:241).

⁶² X.Renedo, seguint una pista d'A. Hauf, ha proposat l'existència «d'un públic laic, format per membres de les classes urbanes benestants i també per membres de la noblesa i de la casa reial, amb una notable curiositat teològica i filosòfica» (Renedo 1992 I: CCLXVIII). L'obra d'Eiximenis té com a objectiu «les persones *grosseres*, grosseres no pas per manca d'intel·ligència natural sinó per manca d'estudis ... Aquest públic laic és format sobretot per la burgesia de les grans ciutats, és a dir per la mateixa classe social a la qual pertanyia Eiximenis ... La major part dels posseïdors d'obres d'Eiximenis eren —sense deixar de banda la noblesa— mercaders, juristes, notaris, argenters, escrivans, farmacèutics, apotecaris,

La traducció al vulgar facilitava l'apropament dels llecs a matèries difícils sense els controls i filtres necessaris que els frares postulaven en la seva forma d'entendre la divulgació.⁶³ Calia doncs una orientació que corregís les desviacions dels qui tenen un afany excessiu que va més enllà del que pertoca a un llec.⁶⁴

El traductor, doncs, ha de vetllar per donar un text correcte no només en sentit gramatical sinó també doctrinal («lo tresaur spirital qui en la dita postil·la sots térmens scurs, alts e ben clausulats encorporat o amagat estava»). Com veurem més endavant aquesta correcció s'aconsegueix mitjançant petites glosses que ceneixen la interpretació dels conceptes difícils. En qualsevol cas, però, seguint una tradició ben assentada Romeu ha traduït *verbum verbo*, no només a causa de les dificultats lingüístiques, sinó també per les restriccions interpretatives amb què convé oferir un text d'exegesi bíblica. L'actitud de Romeu és sorprenent perquè, encara que el text tingui moltíssimes mini glosses per ajudar a la comprensió literal, rares són les vegades en què el teòleg intervé per explicar un terme difícil o glossar un fragment perillós, en una actitud que s'adapta perfectament al que ha indicat al pròleg.

Els procediments de traducció

El primer que crida l'atenció en la traducció de Romeu és la seva literalitat. N'acabem de veure les raons: en general el traductor no gosa allunyar-se massa de la frase llatina, i això fa que en determinats moments, com veurem hi trobem fragments 'llatinizants' o encara amb una vesta absolutament llatina; en altres passos, però, la prosa de Romeu és perfectament reeixida i l'equilibri entre la literalitat i llegibilitat són extraordinaris.⁶⁵

fusters i fins i tot hortolans...» (Renedo 1992 I: CCLX).

⁶³ «E, en aytals qüestions, és major perill entre els hòmens de paratge, per ço com ligen molt e tots los libres adés seran vulguitzats, e per ço com conversen ab molt abte hom, e per la rahó natural en què habunden» Canals, *De providència*, p. 86.

⁶⁴ Aquestes cops de timó es poden detectar, per exemple, en l'adaptació catalana de la *Summa teologica* eiximeniana a la seva Vida de Jesucrist: «en el text català ... es tendeix a simplificar, a resumir els punts i a suprimir dins el possible el vocabulari massa especialitzat ... Eiximenis parafraseja lliurement els conceptes, traduint-los de la forma més directa i comprensible al poble, com faria qualsevol predicador» (Hauf 1990:159). Sobre la necessitat d'adaptar per als llecs dels grans continguts teològics, cf. també Hauf (1988: 207-209).

⁶⁵ L'única referència comentada a la nostra traducció que coneixement són les notes escadusseres que dedica C. Wittlin a la traducció del salm 6: «El text bíblic és citat tant en forma de lemes com en referències a l'original dintre del comentari. Sovint és possible, doncs, trobar un mot traduït dues o més vegades ... [Aquestes variacions] mostren que per a Joan Romeu no existia encara un text català 'oficial'» (Wittlin 1991: 42).

Deixeu-me donar-ne un exemple. En un passatge del text Innocenci fa una llista amb la típica rima interna de la prosa llatina (en un procediment que farà tan seu la predicació);⁶⁶ Romeu no només entén el joc, sinó que també el tradueix amb gràcia:

Aquets són los tres falsos sophistes qui l'ànima mesquina, ab lurs versúcies o falses maneres, deceben e scarnexen. Lo món proposa delectació, la carn la aprova faent-ne deducció, lo diable despuys porta-ho a conclusió. Lo món proposa mundanals blanures, la carn pren il·lícits delits o delicadures, lo diable conclou turmens eternals e grans pressures.

Isti enim sunt tres fallaces sophistae, qui miseriam animam suis versutiis circumvenerunt et seducunt. Proponit mundus, assumit caro, concludit diabolus. Mundus proponit saecularia blandimenta, caro assumit illicita desideria, diabolus concludit sempiterna tormenta.

En altres ocasions Romeu és menys literal, sempre amb però amb l'ull posat en la comprensibilitat per al lector:

* majorment senyor infinit **o intermenable ab lo servent tant bax e tant mesquí;**

- *praesertim immensum cum infimo* (VII 3)

* “La reyna de Austre **o de les parts de migjorn** se levarà

- *Regina Austri surget* (VII 3)

Algunes vegades el traductor ha proposat un circumloqui per traduir un concepte llatí d'equivalència difícil en el català de l'època. Entre aquestes *traduccions explicatives*, podem remarcar-ne els següents exemples:

in excelsis = ‘en les altees pus sobiranes’ (P 5)

stando = ‘esteses sobre terra’ (P 14)

salutaris = ‘plena de salut’ (I 5)

exhalabo = ‘me exirà del cos’ (VII 3)

naufragando = ‘negant en mar’ (VI 2)

tenebras interiores = ‘tenebres interiors o dedins lo cor’ (I 9)

vestibulum = ‘l'espai hon se vestien’ (I 8)

antonomastice = ‘segons manera de parlar figurativa’ (VII 2)

substracto = ‘demig d'ells foragitat’ (VI 1)

adversentur = ‘com adversaris me noguessen’ (III 13)

detractores = ‘detractadós e difamadós, lo bé girant en mal’ (III 17)

ommitendo = ‘jaquir o no fer ço que hom és tengut de fer’ (IV 1)

⁶⁶ Cf. Francesc Eiximenis, *Ars praedicandi populo*, pp. 25-26.

o altres vegades en què el circumloqui va acompanyat del mot que s'intenta traduir, és a dir trobem a la vegada el terme traduït i la glossa:

- calix* = 'lo calçe de la passió' (P 4)
decurrat = 'faça son cors o envers sa fi córregua' (I 1)
in hoc seculo = 'en aquest segle mentre vivien' (I 7)
mediocres = 'migancers, ço és que no són forts ne flachs, mas tenen la migania'
(III 10)
Sathanas = 'Sathanàs, ço és adversari' (III 22)— és defensió de iniquitat
fictilis = 'fictil —fàcilment se trenca' (P 12)
renatus = 'reenat, ço és altra vegada nat' (IV 9)
stolas = 'stoles, ço és saber les sues vestedures' (I 8)
manipulos = 'manades, ço és les mans plenes' (I 8)
interioribus = 'entrànees, ço és dins del cor' (I 8)
quadripartitus = 'quadripartit, ço és en quatre parts' (II 2)
immaculati = 'inmaculats (ço és qui són sens màcula de peccat)' (II 3)
diapsalma = '*diapsalma*, ço és la divisió del psalm és ací posada' (II 7)
docilitas = 'docilitat ..., ço és facilitat de apendre' (II 11)
commitendo = 'fer o cometre ço que hom no deu fer' (IV 1)

En alguns moments es pot notar que Romeu intenta embellir algun pas del text afegint-hi colors personals o fragments amb una intenció vagament estilística, com els següents:

- * Per què, de cor perpensant en la ley de nostre Senyor, un petit tractat he compilat,
- *et in lege Domini aliquid meditetur* (P 0)
- * per ço que suaument axí com a encens sia fragrant e odorant davant Déu
- *ut suaviter tanquam incensum redoleat* (P 10)
- * Per gran desig de aquest anyel era encesa e cremava per amor aquella, ço és la sposa,
que dehia en los *Càntichs*:
- *Huius ille desiderio aestuabat, qui dicebat in Cantichis* (VI 6)
- * enmig dels arbres de peradís terrenal
- *in medio paradisi* (V 4)
- * per virtut de verdadera e fructuosa penitència, la qual en la *Exposició dels psalms penitencials, en aquest petit volum escrivint, segons mon poch saber he declarada, a la or e glòria del nom de Jesucrist*
- *per virtutem verae ac fructiferae poenitentiae, quam in hac POENITENTIALIUM EXPOSITIONE PSALMORUM utcunque descripsi*

Malgrat això és evident que la declarada intenció de literalitat fa que se li escolin estructures llatines potser massa literals:

- * tostemps vivent a pregar o interposar-se davant Déu lo Pare per nosaltres.
- *semper ad interpellandum pro nobis* (VI 5)
- * Car en la gehenna o infern no y ha recordació de Déu per aconseguir salut
- *quoniam in gehenna non est recordatio ad salutem* (I 7)
- * per ço que ells fesen penitència en aquest segle mentre vivien fructuosa
- *quatenus agerent poenitentiam in hoc seculo fructuosam* (I 7)
- * part aquella, emperò, la qual necessitat de la primera corrupció aporta
- *praeter illam duntaxat, quam necessitas primae corruptionis inducit* (IV 9)
- * retornant les tues carreres
- *iterans vias tuas* (IV 4)
- * desigant de tots punts lur no ésser e d'aquell, ço és de Déu
- *optantes illum omnino non esse* (I 7)
- * per sentència de vet per la Esgleya són departits de nosaltres
- *per excommunicationis sententiam ab Ecclesia sunt praecisi* (I 10)

Altres vegades el traductor ha introduït afegitons al text que tenen intencions diverses, però que podríem sintetitzar en: *a)* afegitons *contextuals* (que faciliten la lectura del text amb elements referencials del mateix text o amb petites glosses) i *b)* afegitons *conceptuals* (que el traductor ha manllevat de la seva pròpia cultura o de fonts diferents al nostre text).

En el primer grup hi retrobem, per exemple, el que s'ha anomenat *contextualització-determinació*, és a dir aquell els petits canvis que tendeixen a omplir de significació els pronoms i altres elements anafòrics:

- * per ço que, en los dits psalms penitencials, ab humil spirit e ab cor contrit,
- *ut in illis humiliato spiritu et corde contrito* (P 0)
- * la Veritat matexa (ço és Jesucrist)
- *ipsa Veritas* (P 10)
- * aquella (ço és la esposa de Jesucrist), que diu en lo *Càntich*:
- *illam sequuntur quae dicit in Canticis* (P 14)
- * diu lo Psalmista: "A ell —ço és a Déu—
- *inquir Psalmographus: Ad ipsum* (II 5)

* Car aquell (ço és Déus) no dormirà a la pena, si aquest (ço és lo poble) no dorm en la colpa

- *Nam ille non dormitabit a poena nisi hic dormiat a culpa* (IV 11)

També en aquest grup hi inclourem l'ús d'elements, generalment petits incisos o mots, que remetèn al context immediat i, per tant, concreten amb precisió el concepte al qual s'està fent referència:

* Lo rich, pus per si no fon hoït, pregà per altres, dient:

- *Rursus ait* (P 7)

* car morir volia cuytadament, abans del temps que Déu assignat li havia;

- *quia prae prope ante tempus mori voluit,* (P 11)

* specialment la faç tenint vers orient,

- *Specialiter quoque ad orientem* (P 16)

* Per la caritat a la qual termena o fenex lo present psalm

- *Ex charitate* (I 3)

* no y ajustasses “en la tua”, ço és ira, o “en la tua”, ço és furor,

- non adderes *in tua*, videlicet, vel *in tuo*, (I 4)

* del qual aquestes peraules ni semblants pròpiament verificar no's poden,

- *de quo non possunt ista* (I 4)

* Part aquestes altres tres morts, és altra mort, que és mort de gràcia

- *Est praeterea mors gratiae* (I 7)

* Doncs, “benayurats són aquells que ací ploren, car ells seran consolats”, ço és en l'altra vida

- *Ergo beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (I 8)

* per ço que ls hòmens perfets per los peccats venials deformes o leges no sien demostrats,

- *ut non ostendatur per illa deformes* (II 3)

* mudada la persona de tercera en segona,

- *mutata persona* (II 9)

* e axí la un massa corrent e l'altre massa desviant no s'acostaran a tu,

- *et sic non approximant ad te* (II 11)

* Lo primer sàbbat és sacrament e no és la cosa significada per sacrament.

- *Primus Sabbatum est sacramentum et non res.* (III 1)

* e per ço sent Johan: “Ne de sanch”, ço és de peccats, “ne per voluntat de la carn”,

ço és de fembra, “ni per voluntat d'hom, mas de Déu nats són”.

- *unde: Non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt* (III 5)

* cinquenament, allí hon diu, en la fi del psalm:

- *quinto* (V 2)

* qui's reten del nombre cinquè per si matex multiplicat, e en si matex reduït o retornat (car cinch vegades cinch seran XXV).

- *qui redduntur ex quinario per seipsum multiplicato et in seipsum reducto* (V 2)

* haurà viscut CLX anys, los quals si's depertexen en sis parts eguals, cascunes parts hauran XXVI anys e VIII mesos entegres (e XVI mig mesos, qui fan VIII mesos),

- *centum sexaginta annis vixisse, qui si dividantur in sex partes aequales, singulae habebunt viginti sex annos et octo menses integros, sedecim autem dimidios* (V 13)

* Altra rahó d'aquesta trigua o dilació, ço és perquè lo Fill de Déu és vengut en aquell temps ha haver mercè, e no enans ni après, toca lo Savi en les peraules dessús dites

- *Illa vero huius dilationis est ratio, quam Sapiens in praemissis verbis insinuat* (V 13)

* De quanta virtut e eficàcia sia la humil e vera penitència, manifestament és provat per açò com lo penident aquest, no solament lo do de indulgència ha obtengut, ans encara sperit de propheta.

- *Quanta sit virtutis et efficaciae vera et humilis poenitentia manifeste probatur etiam secundum spiritum prophetiae* (V 13)

Afegitons contextuals d'una altra qualitat són els que fan referència a *informacions bíbliques* que es donen per suposades en el text llatí i que Romeu incorpora per al lector en vulgar:

* e VII foren les Sgleyes, hedificades en Àsia la Manor, a les quals escriví sent Johan evangelista

- *Ioannes etiam scribens septem Ecclesiis* (P 1)

* No són hoïts, axí com lavors quant dix Jesucrist al demoni:

- *Non exaudiuntur, ut ibi:* (P 6)

* e a vegades són hoïts; axí com en aquell sant hom |^{8v} Job, quant lo demoni Sathan dix a Déu:

- *et quandoque exaudiuntur, ut ibi* (P 6)

* axí com és dit dessús, que dix Déus als martirizats qui demanaven de lur mort venjança:

- *sicut superius dictum est:* (P 9)

* Per ço “Anna (mare de Samuel) parlava en lo seu cor,

* Hont lo rey Herodes la nativitat de Jhesucrist temporal, ton torbat e tota jerusalem ab ell

- *Audiens Herodes rex turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo* (I 5)

* Jhesús torbà si matex e lagrimejà en la mort de Lätzer

- *Jesus turbavit seipsum, et lacrymatus est* (I 5)

* segons que la Veritat testifica, dient de sant Maria Magdalena

- *inquit quod Veritas ait:* (I 6)

* quant los jueus corronperen los guardians del sepulcre ab moneda

- *quando custodes pecunia corruerunt* (III 16)

* Vejes -dix Jhesucrist al malalt-, sa és fet;

- *Ecce, inquit, sane factus es* (III 7)

* Uries, cavaller e vassall leal seu

- *Uriam* (IV 1)

* axí com Jhesucrist dix a sent Thomàs: "Per ço com m'as vist, m'as cregut".

- *sicut alibi dicitur: Quia vidisti me, credidisti* (V 4)

* D'aquella faç, dix Cahim a Déu: "De la tua faç no me amagaré

- *De illa legitur: A facie tua non abscondar* (V 4)

* sobre lo sacrament o secret" del rey Nabugodenosor, per tal que ells no perissen ab los altres savis de Babilònia.

- *super sacramento regis, ne ipsi perirent* (VI 2)

* Per gran desig de aquest anyel era encesa e cremava per amor aquella, ço és la sposa, que dehia en los Càntichs:

- *Huius ille desiderio aestuabat, qui dicebat in Canticis* (VI 6)

Altres vegades, els incisos ajuden a la comprensió d'un pas concret amb afegits

'enciclopèdics' mínims:

* axí com és si lo fill ab sa mare jau carnalment, perpetrant tan detestable e tan horrible incest?

- *puta, si filius cum matre detestabilem perpetrarit incestum?* (II 8)

* donada la mà al fadrí qui'l guiava

- *data manu puero* (I 11)

- Unde *Anna loquebatur in corde suo* (P 10)

* axí com se lig en lo *Libre dels Judges* que dix Déu als fills de Israel:

- *sicut in libro Iudicum dicitur*: (P 10)

- * deliura'm dels oppressors o tribuladors, qui les pressures me donen
- *redime me a circumdantibus me* (II 10)
- * D'aquest nombre vintè cinch parts són ajustades: I, II, quatre, V, X (unitat, binari, quaternari, quinari, deenari).
- *Vicenarii vero quinque aggregatis sunt partes.* (IV 1)
- * Emperò aquesta paraula *per ypothesim* e condicionalment és dita, ço és 'si estaven' Moysès e Samuel davant mi, pregant per aquest poble, res no acabarien o obtendrien,
- *Sed hoc per ypothesim dicitur, id est si starent,* (p6)
- * e exercir los adoloscens o fadrins (qui han de XIII a XXV anys) e los jóvens (qui han de XXV a L anys),
- *adolescentes vel iuvenes exercere* (V 23)

En altres casos retrobem petits resums esquemàtics tant del que s'explicarà a continuació, com del que s'acaba d'analitzar:

- * Axí que ni fon hoit per si ni per los altres. (P 7)

És una recapitulació només present en la tradició catalana per cloure el sentit d'aquest fragment.

- * car los reprovats no han memòria de |^{20v} Déu, ne aquells qui són damnats no han loch de loar Déus. (I 2)

- * És mort en casa, com lo peccat és en la cogitació; mort en la porta, com lo peccat és en la bocha; mort en lo monument, com lo peccat és en obra. (I 2)

En aquest pas el traductor ha fos les dues frases anteriors relacionant-ne els conceptes que s'acabaven d'enunciar per separa.

- * per ço com tu, Senyor, és metge meu, per tal descobre yo a tu les mies nafres, dient: "Sana'm, Senyor, car ensemps torbats són tots los meus ossos e la mia ànima és molt torbada" (I 3)

- * Ací ret o conjuny la primera part del vers tantost passat ab la segona part del present, e conjuny la segona del vers passat ab la primera del vers present, dient:

- *Redde singulas singulis*

- * La mà de Déu és lo fill seu, la potència, la gràcia, la ajuda, la protecció, la operació. (III 4)

- *Septem modis ponitur manus in scriptura sacra.*

- *Aquest és un pas típic de la traducció de Romeu on situa, abans de l'exposició, un petit resum, a tall d'esquema, del que es trobarà després.*

- * La cara de Déu en moltes maneres és presa en les Scriptures (III 5)

• *El text llatí senzillament enumera els diversos sentits de la cara de Déu en les Escriptures*

* En moltes maneres és entès spirit en les Scriptures: spirit divinal, spirit personal, spirit angelical, spirit humanal, spirit diabolical, spirit animal, spirit de gràcia, spirit de profecia, spirit de Scriptura, spirit de intel·ligència, spirit de potestat, spirit de voluntat, spirit de indignació, spirit de contemplançió, spirit de virtuts, spirit de vicis, spirit de malalties, spirit de tempestats. (VII 12)

És un resum col·locat al davant d'una enumeració de llocs bíblics relacionats amb 'spirit'

* Sobre aquest pas se deu notar que entre les altres maneres de peccat són dues

- *Notandum vero quod est peccatum obreptionis...*

* Tres confessions són: confessió de peccador, confessió de loador, confessió de afermador, ço és confessió de hom qui pecca, de hom qui loa, de hom qui aferma.

- *Est confessio peccatoris, confessio laudatoris, et confessio assertoris* (II 8)

* Tu, legidor savi, nota enaprés en los reemuts pluralitat, e en lo redemptor humilitat e en la redempció utilitat (IV 9)

Si passem als afegitons *conceptuals* podrem detectar de seguida aquelles informacions de procedència teològica i moral que Romeu introdueix a la traducció per tal d'acompanyar la lectura. Aquestes glosses són abundants i n'hem seleccionat les més significatives:

* E VII peticions se contenen en la oració dominical, ço és del *Pater noster*:

- *Septem quoque petitiones continentur in Oratione Dominica* (P 1)

* sinó tan solament la divinal essència o peraules significans coses de molt gran perfecció.

- *nisi divinam essentiam praedicare* (I 4)

* E per ço "torbats són" no solament los membres dèbils ans bé los membres forts, e no solament als uns ans bé tots "los meus ossos", e la mia ànima, ço és la sensualitat, és molt torbada...

- *Et ideo conturbata sunt ossa mea, id est animae sensualitas turbata est valde...* (I 5)

* ans encara tres virtuts tehologicals —que són fe, sperança e caritat— e IV cardenals —són prudència, justícia, fortalesa e temperància les quatre cardenals—

- *verum etiam tres catholicas et quatuor principales virtutes significat* (P 1)

* comença del primer aveniment de Jesucrist, ço és en carn humana, e durarà trossús al derrer aveniment, ço és al judici.

- *incepit adventu et usque ad ultimum pedurabit* (I 1)

* en lo huytèn dia, ço és lo dia de la resurrecció general, la qual per huytè dia és significada lo juhí final, serà conplit

- *quod in octava resurrectionis agetur* (I 1)

- * Qui menja e beu indignament -ço és lo cors e la sang de Jhesucrist-, en juhí seu -ço és de dampnació- lo menja e'l beu..."
 - *Qui manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit...* (I 5)
- * cessant la causa del mal, que és la colpa, cesse la malaltia corporal, que és la pena.
 - *quatenus cessante causa, cesset et effectus.* (I 5)
- * Totstemps, doncs, espiritualment, o a vegades encara corporalment, en aquest segle los bons se separen dels mals, mas verament en l'esdevenidor espiritualment e corporalment de separaran.
 - *Semper ergo spiritualiter, et aliquando etiam corporaliter separabuntur omnino.* (I 10)
- * car axí com en la generació natural sens consentiment se tira o ss'aconsegueix lo peccat original, axí en la generació baptesmal sens consentiment és relexat o remès, e pasa la obligació de la pena e roman la operació e inclinació a la colpa. E en lo peccat actual és per lo contrari: passa l'acte o operació de la colpa e roman la obligació a la pena trossús que sia totalment relexada la obligació de la pena.
 - *quia sicut in regeneratione, sine consensu dimittitur, transitque reatus, donec penitus dimittatur* (I 8)
- * Lo pare e la mare cometen colpa actual en la primera, e la creatura que és engendrada aconseguí colpa original en la segona (quant la ànima és unida novellament a la carn dels cors de la creatura);
 - *Parentes enim actualem committitur culpam in prima, et proles originalem contrahit in secunda* (IV 7)
- * lo peccat original passa o cessa, après lo baptesme quant a la colpa e obligació de la pena, e roman actualment quant a la inclinació dèbil o languiment de natura, de la qual se leven e proceexen los actes o moviments de peccar en l'om;
 - *originale peccatum transit reatu quantum ad labem, et remanet actu quantum ad fomitem, ex quo surgunt actus vel motus peccandi* (IV 7)
- * dels reposats —ço és dels finats en Déu—,
 - *quiescentium* (I 1)
- * la serp és concupiscència, la qual consella o induex l'om pròpiament ab decepció originalment ha peccat; la fembra, ço és delectació, venialment —car los moviments de la delectació primers són venials
 - *Serpens id est concupiscentia, suggerit originaliter; mulier, id est delectatio, comedit venialiter* (I 2)
- * la pensa, qui és cap de l'ànima
 - *menti* (III 6)
- * Mas diràs, ¿com poria yo perdre l'Espirit Sant, si primerament yo no era desenperat o jaquit per ell? Car negú no per ço que no ha! Certes, l'Espirit Sant és separat o tolt axí bé quant fenex ésser haüt, com quant comença no ésser haüt (ço és a dir l'Espirit Sant és separat e tolt de l'hom, axí a la fi del temps passat, en lo qual és stat haüt en ell, com al començament del temps qui's deu seguir après, car un punt matex és la fi de l'ésser alcuna cosa en lo començament e del seu no ésser).
 - *Sed dices: Quomodo possem Spiritum sanctum amittere, nisi prius essem ab ipso dimissus? Nemo enim quod non habet, amittit; sed Spiritus sanctus amittitur vel aufertur, non tam quando haberi*

desinit, quam quando incipit non haberi. (IV 13)

* e a cascú d'ells, crear, salvar e santificar se convengua, com sien un en essència, substància e natura

- *et singulis creare, salvare ac sanctificare conveniat, cum sit unum* (IV 14)

* ço és com la nit de colpa fes lo mig camí (ço és tengués lo segon scilenci),

- *scilicet cum nox culpae medium iter perageret* (V 13)

* Lo primer peccat, ço és de impotència, és contra Déu lo Pare, a qui és atribuït poder. Lo segon, és de ignorància contra Déu lo Fill, a qui es atribuït saber. Lo terç, és de invidència contra Déu l'Espirit Sant, a qui és atribuït voler.

- *Hoc est peccatum in Patrem, in Filium et in Spiritum sanctum*

* fenex a benayurança esdevenidora, que és en la ciutat de paradís;

- *desinit in beatitudine patriae* (II 1)

* De benayurances, una és benayurança en la via e altra en la pàtria (Via és appellada esta vida present; pàtria és parahís, qui és terra o pàtria dels benayurats).

- *Beatitudinum alia est in via, et alia in patria* (II 3)

* més és vist pertànyer lo juhí a saviesa, que a potència o benignitat, ço és al Fill més que al Pare ne al Spirit Sant.

- *magis ad sapientiam quam ad potentiam vel benignitatem videtur iudicium pertinere.* (VII 3)

* Del spirit personal, ço és del Spirit Sant, en special, e terça persona en la Trinitat, diu

- *Specialiter autem tertia in Trinitate persona, unde* (VII 12)

* qui ha, ço és saber que Déu qui ha en si divinitat, essència, substància, natura, ésser, poder, saber, voler, e axí de altres perfeccions absolutes o comunes a tres persones divinals, Ell no és altre o altra cosa realment distincta de aquestes perfeccions que ha essencials o naturals. Ne neguna d'aquestes perfeccions dessús dites és alrre o altra cosa realment distincta de Déu qui les ha, ans cascuna d'aquestes perfeccions és Déu realment e indistincta, e Déu essencialment és cascuna d'aquelles, jatsia que inpròpiament sia dit Déus haver essència, haver divinitat, haver ésser, haver poder, e axí de les altres perfeccions, com Déus sia cascuna d'aquelles e cascuna d'aquelles sia Déus. E açò és que y ajusta après, dient: (V 26)

* per tres forces o potències naturals que són en ella,

- *propter tres vires animae naturales* (P 1)

* mas algunes coses creades per gràcia de Déu, no pas per natura, són perpetualment conservades, com e dels àngels sia scrit

- *sed quaedam ex gratia perpetuo conservabuntur, cum et de angelis scriptum est* (V 25)

* deliurant-los de les errors de lurs pares, qui en peccats los han fets néxer

- *a paternos illos erroribus liberando* (V 20)

Com és típic en les traduccions medievals quan, algunes vegades, la paraula és

un terme llatí de difícil equivalència el traductor l'ha acompanyat amb la seva traducció i per tant en el text hi llegim tant un com l'altre coordinats.⁶⁷ Tenim molts exemples d'aquests dobles sinonímics al llarg del text. Vegem-ne alguns exemples:

1. Primer element llatinitzant

SUBSTANTIUS acte o obra I 9, II 6, II 6, II 8, III 7, III 18, III 22, V 25 (*actus*);
acte o operació I 8, II 3, II 3, II 3 (*actus*); afecció o volentat I 4 (*affectus*); afeccions o
desigs IV 12 (*affectiones*); aflluència o habundància V 9, V 9, III 12 (*affluentia*); angles o
cantons P 11 (*anguli*); argument o provació IV 21 (*argumentum*); arogància o altea de
cor II 11 (*arrogantia*); aspersió o escampament IV 8 (*aspersio*); beneplàcit o plaer V 16, VII
3, P 5, IV 14, IV 20 (*beneplacitum*); breu compendi o summa V 24 (*compendium*); causa o
raió P 11, I 3, I 6, III 17, III 19, III 22, IV 8, V 2, V 6, VI 1, VII 8 (*causa*); cenacle o palau P
15 (*coenaculum*); cerviç o cap III 10 (*cervix*); chaos o distància infinida P 6 (*chaos*);
clamor o crit II 4 (*clamor*); cohabitació o comunió I 10 (*cohabitatio*); cominacions o
menaces III 4, III 4 (*comminatio*); comunió o conversació I 10 (*communio*) comutació o
mudament III 20 (*commutatio*); conjugí o matrimoni IV 7 (*coniugium*); conjugí o jou de
matrimoni II 12 (*coniugium*); conjuració o conspiració V 10 (*coniuratio*); contumèlia o
peraules injurioses II 10 (*contumelia*); convalsència o millorament III 23 (*convalescentia*);
còpula o ajustament carnal IV 7 (*copula*); còpula o ajustament conjugal IV 7 (*copula*);
corp o inclinat P 14 (*curvatus*); crims o peccats II 8 (*crimina*); custòdia o guarda II 5
(*custodia*); delictes o peccats IV 7, IV 7, I 6 (*delicta*); deprecació o pregària I 2 (*depraecatio*);
designació o senyaladament II 8 (*designatio*); disciplina o castich IV 6, IV 14 (*disciplina*);
disciplina o correcció III 19 (*disciplina*); distinció o depertiment II 7, IV 21 (*distinguere*);
diuturnitat o longitut de dies I 9 (*diuturnitas*); domicili o stage V 20 (*domicilium*);
edificants o paredadors IV 20 (*aedificantes*); encadenaments o ligaments V 20 (*vincula*);
encenedor o enflamador IV 12 (*incentor*); encorbament o inclinament III 10 (*incurvatus*);
equitat o egualtat II 3 (*aequitas*); erumpna o misèria II 2, II 7 (*aerumna*); esca o vianda I
9 (*esca*); espècia o bellesa II 3 (*species*); feditat o pudor III 5 (*foeditas*); felicitat o
benayurança V 27 (*felicitas*); flagell o açot II 13, II 11, II 11 (*flagella*); frixori o paella I 5, I
5, V 5 (*frixorium*); frixori o fregiment III 18 (*frixorium*); gehenna o infern VII 4, VII 8, V

⁶⁷ Cf. Wittlin (1991:34-82). La bibliografia romànica sobre el tema és immensa, i em limito a citar V. Bertolucci Pizzorusso (1957), C. Buridant (1980) i (1983), P. Dembrowsky (1976), Di Stefano (1977), Elwert (1954 i 1958), Favati (1971), Nordahl (1976), Löfstedt (1976), Möntmann (1955), Taylor (1965).

11, VII 14, I 7, III 22, I 12 (*gehenna*); gravitat o càrrech V 14 (*gravedo*); gravitat o greuge II 6 (*gravitas*); hòstia o sacrifici I 8 (*hostia*); ignomínia o infàmia I 5 (*ignominia*); il·lusions o escarns III 9 (*illusiones*); increpacions o reprehensions III 16 (*increpaciones*); indici o senyal V 13 (*indicium*); indústria o malícia IV 5 (*industria*); instància o perseverança P 10 (*instantia*); intel·ligència o enteniment VI 3, VII 12 (*intelligentia*); investigació o inquisició III 20 (*investigatio*); invidència o enveja I 2 (*invidentia*); jumens o bèsties folles III 7, III 5, III 7 (*iumenta*); locució o parleria IV 19 (*locutio*); lucernes o lums P 1 (*lucernae*); lum o claredat V 25, V 25, V 25 (*lux*); magnitud o granea I 5 (*magnitudo*); maxil·les o barres II 13, II 13, II 13 (*maxillae*); medul·les e molls IV 2 (*medullae*); miseració o pietat IV 1, IV 1, IV 3, IV 3, V 18, VII 6 (*miserationes*); misteri o secret II 2, V 13, V 21, VI 2, VI 2 (*mysterium*); mundació o nedeia IV 8 (*mundatio*); nequícia (de) o de peccat VII 12 (*nequitia*); obsecració o pregària VII 1 (*obsecratio*); oci o repòs P 0, P 14, I 8 (*otium*); octava o huytèn I 1, I 1 (*octava*); oprepció o turbació I 9, I 9 (*obreptio*); opressors o tribuladors II 10, II 10, II 10 (*oppressores*); pàtria o paraís III 11, III 11 (*patria*); paucitat o poquea V 23, V 23, V 23, V 23 (*paucitas*); peràbola o semblança V 13 (*parabola*); perssuasions o consells III 9 (*persuasiones*); peticions o demandes V 2 (*petitiones*); postulació o demanda VII 1 (*postulatio*); pravitat o malea IV 6 (*pravitas*); pravitat o malvestat V 25 (*pravitas*); premi o logrer P10, II 15 (*praemium*); premi o remuneració IV 9, IV 9, IV 18 (*praemia*); prevaricador o trencador IV 15 (*praevaricator*); propiciació o misericòrdia P 4, VI1, VI5, VI5, VI5, VI6 (*propitiatio*); purificació o denejament IV 8 (*purificatio*); pusil·laminat o coardia II 10 (*pusillanimitas*); quinari o nonbre cinquè V 2, V 13 (*quinarii*); recreació o segona creació V 18 (*recreatio*); senari o nombre sisè P 1, VI 1 (*senarium*); simulació o ficció V 5 (*simulatio*); spècies o maneres I 5, IV19 (*species*); stultícia o follia III 7 (*stultitia*); sublimitat o altea IV 6, V 18, V 19 (*sublimitas*); sugestió o consell V 6, V 7 (*suggestio*); sugestió o consell III 6, VI 7, VI 7, V 6 (*suggestio*); supplici o turment I 2, III 22 (*supplicium*); suppressió o callament III 20 (*suppressio*); surditat o surdesa III 15 (*surditas*); taciturnitat o callar II 5 (*taciturnitas*); tenuació o aminvament III 20 (*attenuatio*); tenuitat o flaquea III 12 (*tenuitas*); tranquil·litat o repòs III 5 (*tranquillitas*); transgressió o transpassament VI 1, IV 18 (*transgressio*); uncció o untament II 11, VI 5 (*unctio*); unitat o cosa una P 1 (*unitas*); utilitat o profit II 9 (*utilitas*); vehemència o fortalesa III 3 (*vehementia*); vènia o perdó III 23 (*venia*); versúcies o falses maneres III 9 (*versutia*); vestiment o vestedura V 22, V 25 (*vestmentum*); vexació o congoxa III 10 (*vexatio*); via o carrera P 1, II 11, IV 15, IV 15, IV 16, V 23, VII 8, VII 10, VII 10, VII 10, VII 11, VII 12, VII 12, VII 12, VII 12, VII 12, VII 12 (*via*); vicis o peccats I 7, III 6, III7, V 7 (*vitia*); vies o camins II 11 (*viae*); vincle o ligam I 12 (*vinculum*); voluptat o delit I 8, , II

9, III 5, IV 5, V 24 (*voluptas*); voluptat o desig IV 12, IV 12 (*voluptas*); vots e pregàries IV 17 (*vota*); ypothesim (per) e condicionalment P 6 (*per hypotesin*); zizània o mella I 9, I 10, I 10 (*zizana*).

ADJECTIUS adverses o contràries VI 1, II 10, II 10, II 14 (*adversa*); afligit e passionat III 1 (*afflictus*); afligit e torbat I 5 (*afflictus*); cauterizada o corrompuda III 15 (*cauteriata*); compendiosa o breu P 10 (*compendiosa*); concupiscible o cobejosa IV 7 (*concupiscibilis*); concurrent o ensemps comptant I 1 (*concurrrens*); cruciat o turmentat I 7, III 1 (*cruciat*); deformada o leja II 3, IV 12 (*deformes*); delides o destrohides II 3 (*deletae*); delit o destrouit I 12, II 3 (*deletus*); divises o seperades IV 20 (*dividere*); dòcil o fàcil II 11 (*docilis*); elat o elevat V 2 (*elatus*); encorbada o enclinada VII 10 (*curvatus*); envellit o antigat I 2 (*inveteratus*); gehennal o infernal I 7 (*gehennalis*); gratuïta o graciosa I 6 (*gratuita*); greu o fexuga III 5 (*gravis*); il·lícites o desonestes III 7 (*illicita*); inbecil·les o dèbils I 5 (*imbecilli*); infusa o tramesa P 1 (*infusa*); immaculat o sens màcula II 10, VI 8 (*immaculatus*); immunda o sutza III 7 (*immundus*); imperfets o defectuosos V 23 (*imperfecti*); inproperi o escarn I 12 (*improperium*); inútil e infructuosa I 7 (*inutilis*); investigables o incerqables VI 2 (*investigabilis*); iracible o irosa IV 7 (*irascibilis*); libidinosa o luxuriosa III 9, IV 8, IV 7, V 7, II 12 (*libidinosus*); meridià o de mig III 4 (*meridianus*); obscurat o entenebrat I 8 (*obscuratus*); opressos o tribulats III 17 (*opressus*); pacífiques o de pau II 4 (*pacifica*); peregrines o stranyes I 4 (*peregrina*); pèrfida o perfidiosa V 24 (*perfida*); pèssimes o leges I 8 (*pessimae*); pol·lut o sutze II 5 (*pollutus*); prava o malvada II 6, III 9, V 17 (*prava*); primitius o primers V 14 (*primitivus*); profunctòria o superficial III 19 (*perfunctorius*); prohibits o vedats IV 20 (*perhiberi*); prostat o gitat III 10 (*prostratus*); punt (en) o en moment II 15 (*in puncto*); redargüit o reprès IV 5 (*redargutus*); reduït o retomat V 2 (*reducere*); seglàs o mundanals III 9 (*saeculares*); stàbils o fermes V 14 (*stabiles*)

VERBS absolt e deliurat II 8 (*absolvere*); ascrita o atribuhida I 4 (*adscrita*); cometre o fer II 7, II 7 (*commitere*); constituït e posat P 2 (*constituere*); contenint o concloint V 13 (*continens*); designa o significa P 2, IV 1, V 13 (*designatio*); discernir o departir I 2, I 5, IV 12 (*discernere*); empremsa o costreny III 4 (*configere*); empremsat o premut III 6 (*deprimere*); enblanquit o canejat IV 9 (*dealbare*); envestigant o encercant P 0 (*investigans*); estimulava o punyha III 1 (*stimulare*); expon o declara II 7 (*exponere*);

fabricada (has) o obrada V 25 (*fabricare*); flagel·lat o batut II 11 (*flagellare*); insta o contravé II 10, II 10, II 10 (*instare*); jacten o loen II 11 (*iactare*); luesquen o claregen V 25 (*lucere*); mitigades o debilitades II 3 (*mitigare*); munda o deneja IV 4, IV 9, VI 8 (*mundare*); ocie o mat II 1, II 1 (*occidere*); oraràs o pregaràs III 8 (*orare*); percucient o deferint II 6 (*percutere*); precipitar o enderrocar II 8 (*praecipitare*); presumint o confiant V 23 (*praesumere*); prevaricant o transpasant P 1 (*praevaricare*); prevaricant o trencant I 2 (*praevaricare*); referir o haver sguart II 3, III 10 (*referre*); referir o sguardar I 1, I 1, II 3, III 1, IV 1, IV 1, IV 1, IV 1, IV 1, IV 1, IV 8, IV 12, IV 18, IV 19 (*referre*); requerit o demanat III 7 (*requirere*); resistint e contrastant II 12 (*resistere*); servir o guardar V 20 (*servare*); simulant o fenyén II 4, III 9 (*simulare*); sufficient o abastant VI 8 (*sufficere*); zelar e ésser engelosit III 5 (*zelare*)

3. Segon element llatinitzant

SUBSTANTIUS: abellimens o ablanimens III 9 (*blanditiae*); alegria o exultació II 15 (*exultatio*); colp o percussió III 2, III 2, III 4 (*percussio*); cures e ocupacions P 0 (*occupationes*); deliurament o liberació VII 12, II 10 (*liberatio*); entrevall o interposició V 2 (*interpositio*); ordinació o disposició IV 21 (*dispositio*); pietats o miseracions IV 3 (*miserationes*); prevere o sacerdot IV 6, IV 18 (*sacerdos*); prometença o promissió IV 14 (*promissio*); scodrinants o escrutans V 25 (*scrutantes*); supèrbia o elació V 5, V 5 (*elatio*); surditat o surdesa III 15 (*surditas*); temences o temors I 3 (*timores*); tempestat o fortuna II 9 (*fortuna*); terra o pàtria II 3 (*patria*); terra o regió IV 15 (*regio*); trigua o dilació V 13 (*dilatio*)

ADJECTIUS: aflaquit o afligit III 8 (*afflictus*); aromàtiques e fragrans V 5 (*fragrans*); gras o saginat IV 21 (*saginat*); guarida o sanada III 7 (*sanati*); matats o ocisos IV 21, IV 21 (*occisus*); sabent o scient II 7 (*sciens*); superiosos o elats II 13 (*elatus*); trist o contristat III 2 (*contristatus*)

VERBS: declarat o exposat III 18 (*exponere*); disponen o ordenen I 1 (*ordinare*); entorn (estan) o m circuexen II 7 (*circumdare*)

3. Grups sense contacte formals amb el mot que tradueixen

SUBSTANTIUS: almoiner e reguardonador IV 11 (*elargitor*); bades o talayes V 21 (*speculatores*); blavura o batiment IV 6 (*livor*); calabrujó o pedruscha III 22, I 7 (*grandò*); cartrons o cóvens P 1 (*sportae*); contesa e batalla III 5 (*pugna*); còpula carnal o ajustament conjugal IV 7 (*coitus coniugalis*); desastres o dampnatges III 18 (*incommodia*); encadenaments o ligaments V 20 (*vincula*); exorament o supèrbia II 13 (*lascivia*); forces o potències IV 7, V 5, P 1, I 5, I 5, IV 7 (*vires*); frau o engan III 14 (*dolus*); freqüentació o sovinejament III 7 (*consuetudo*); gach o laudell II 7 (*diplois*); goig o alegria IV 9 (*exultatio*); gola o obertura I 7 (*hiatus*); guàrdies e vetlles II 6 (*custodes*); lascívia o luxúria III 9 (*libido*); peroles o calderes V 9 (*lebetes*); plom e livell P 5 (*perpendicularum*); podridura o brach II 5 (*sanies*); principi o començament V 15, V 24, V 24, VI 9 (*initium*); rahor o tallanpenes IV 3 (*novacula*); regadiu o regament III 11 (*irriguum*); terbolina o remolí I 8 (*turbo*); terme final e acabament I 1 (*consumatio*); venjança o punició III 3, III 3 (*ultio*)

ADJECTIUS: alienats o venuts IV 1 (*revocatus*); despesech e degastador P 8 (*prodigus*); envellit o antigat I 2 (*inveteratus*); eternal e perdurable V 25 (*sempiternus*); ferit o batut V 5 (*percussus*); indiscret o indeliberat II 12 (*improvidus*); instruit o ensenyat V 18 (*docere*); intrínsech o dedins I 4, III 1, III 6 (*interiores*); plasant e graciós IV 19 (*beneplacitum*); soptosa e rabent V 13 (*repentinus*); tediosa o enugosa P 10 (*inutilis*)

VERBS: acabants o termenans II 15 (*pervenientes*); ajusta o aplega IV 21 (*congregi*); batallen o cavalquen III 4 (*militare*); blandesquen o afalaguen III 14 (*mollire*); cascarà e smenuçarà III 6 (*contere*); cobdícia o desiga I 5 (*appetere*); conjunydes o ligades IV 20 (*conectere*); destinat o deputat V 5 (*addictus*); empremsa o costreny III 4 (*configere*); empremsat o premut III 6 (*deprimere*); enblanquit o canejat IV 9 (*dealbare*); ensenya o instruex II 11 (*docere*); especifica o manifesta VII 8 (*exprimere*); exoren o superbiegen II 13 (*insolescere*); exponent o declarant III 22, IV 6 (*disserere*); fig o puny II 6 (*configitur*); gitat e luyat II 8 (*proicere*); inflictes e donades III 13 (*inferre*); jaquir o lexar II 7 (*omittere*); menyspreada o gitada en no cura VI 7 (*contemnere*); penssats e engrexats II 13 (*impinguere*); prem o constreny III 6 (*deprimere*); relexat o remès I 8 (*dimittere*); retrahen o luyen III 4 (*reducere*); salpiscar o enrorar IV 9, IV 9, IV 9, IV 9, IV 9, IV 9, IV 9 (*aspergere*);

sobre o vença I 4 (*exsuperare*); traspassa e sobrepuja IV 1 (*transcendere*)

3. POSSIBLES ERRORS DE TRADUCCIÓ

En alguns passos sembla que el traductor ha comès errors d'interpretació del text llatí. La cautela ha de guiar però aquesta anàlisi perquè: en quin percentatge els errors deriven de la pròpia tradició manuscrita llatina de la qual Romeu manlleua el text llatí de la seva traducció? Fins a quin punt alguns d'aquests errors no són el resultat de la manipulació dels copistes posteriors del text català? Crec que és fàcilment comprensible que les respostes a aquestes preguntes són més aviat espinoses. Tanmateix plantejem aquí els nostres dubtes sobre alguns passos que, en la recensió del nostre manuscrit, semblen atribuïble —amb totes les precaucions— a errors de traducció.

I 4,42: *com demostra gest*

- El traductor ha confós gestit ('frisar') amb gestat ('gesticular') i això ha provocat un text només comprensible a mitges.

I 4,48: *E per consegüent ... molt gran perfecció*

- La tradició llatina sembla corrompuda en els testimonis que consultem, però la traducció s'arriba a entendre bé. Potser l'antígraf de Romeu tenia una lliçó més acceptable, de la qual tradueix el dominicà.

I 5,108: *e la mia ... mia regió*

- Si es compara amb l'original llatí sembla que ha innovat molt.

I 7, 40: *desigant de tots punts lur no ésser e d'aquell ço és Déu*

- En el text llatí no es diu enlloc que els malvats no desitgin el no res, sinó que desitgen la inexistència del Déu que els condemna.

I 11,8: *nodrits són qui lo peccat engendrat no lexen venir en la bocha, a la qual serà ve*

- El text llatí és: "Nutrientes sunt qui fovent peccatum generatum in opere, quibus erit væ", i per tant és molt probable que l'antígraf contigués alguna mena de problema textual.

- I 2,24: *Aquesta és mort*
- La lliçó llatina és “haec” però sembla que hauria de dir “haec sunt”. En conseqüència la traducció hauria d’haver estat ‘Hi ha’ o ‘Són’ (com es pot llegir en un pas semblant al mateix capítol: I 2,19).
- I 6,51: *Car los delictes o peccats, qui l’entén?*
- La presència del pronom enterboleix la traducció, però podríem defensar que es tracta de l’efecte d’una traducció literalíssima.
- I 6,75: *Encara no he acabat de parlar, dient*
- És una mala traducció, però comprensible de “Adhuc te loquente”.
- I 8,141: *entre dies e nits acompanyat per altesa e altra voluntat*
- Traducció equivocada, o error de copista, d’un “inter dies et nocti alterno commutatur affectu”.
- I 9,22-24: *dementre que lo peccador per ira pròpia no és permès de contemplar lo sol de justícia, e la furor divinal*
- Ha traduït literalment convertint l’agent en subjecte.
- II 1, 15: *d’aquell hom al qual Déus dóna justícia, ço és accepta justament sens les obres de la llig*
- El text és de difícil comprensió perquè no ha traduït correctament el “cui Deus fert accepto” llatí.
- II 6, 23-24: *quant la carn cobejant contra l’esperit*
- Hauria d’haver traduït un “dum” que marcava que la ‘sindèresi’ intenta manar l’home *mentre* s’enfronten la carn i la raó. En qualsevol cas pot arribar a acceptar-se com a traducció molt poc literal.
- II 6, 27: *car lavors la sanch ixc defora, quant la colpa, que per sang és entesa*
- Mala traducció d’un “cum” llatí.

- II 10, 71: *En tu són gloriejat del ventre ançà de la mia mare*
- Possiblement hi ha hagut una confusió paleogràfica entre “iactatus” i “laetatus”.
- II 14, 22: *tant no romangua que axí·s desviy per la carrera ampla que duu e porta a la mort vage*
- Hem esmenat aquest fragment amb dos verbs principals per traduir el “evagetur” llatí, eliminant el darrer mot.
- III 1,28: *Les quals ... havia perdut*
- El text català s’entén perfectament i, per tant, és possible que l’error estigui en els testimonis llatins que consulto. Seguint aquesta hipòtesi possiblement el text llatí devia dir: “quidem cogebant eum, et demeritum peccati et deperditum aeternitatis sabbatum deplorando”...
- III 1,52: *e per la penitència, la qual se demostra haver en les penes*
- Aquesta *penitència* hauria de traduir el “patientiam” llatí, que té molt més sentit en el context. Possible error d’origen paleogràfic
- III 2,27: *La oració, doncs, turmentat davant cridà a nostre Senyor*
- El *turmentat* és un error perquè hauria de traduir un “praemittens”
- III 5,13: *De la tua cara, lo meu juhi esquivava primer*
- El verb hauria de traduir un “procedat” que, per alguna raó, s’ha confós amb una altra cosa.
- III 18, 36: *E pot ésser açò entès ... han parlat grans mals*
- El passatge segurament ha estat mal traduït per un “etsi” malentès. El sentit hauria de ser: ‘Això es pot entendre d’una altra manera: que encara que hagués dit que *los seus enemichs no s’alegren sobre ell, tanmateix això no va ser escoltat*’.
- III 22,69: *Lo sol d’enteniment nos és exít de iniquitat e de perdició*
- Sembla com si hi manqués un element, que es retroba comprovant el lloc bíblic: “et iustitiae lumen non luxit nobis, et sol intelligentiae

non est ortus nobis. Lassati sumus...”

IV 5,21: *a tu tot sol he peccat”; no crech per ignorància*

- *Crech* és un error manifest perquè hauria de traduir un *quidem*, encara que podria ser un error de còpia per un *cert* o un *certes*.

IV 8, 13: *Déus a ell los seus secrets manifesta*

- Fa més sentit la traducció que no pas el llatí “occultat” (potser l’antrígraf deia “manifestat”?).

IV 10, 18: *Aquell, axí matex, qui deya*

- Tradueix malament un *huic*.

IV 12, 17: *Del spirit deffallí lo meu spirit*

- Tradueix un “Desuper defecit spes meum” (Ps 76,4), però hi ha dos problemes. Un és el “desuper”, que no forma part de la cita bíblica; l’altre és “spes”, que segurament és una variant adiafóra llatina per “spiritus”

IV 12,33: *diu Salamó a l’hom: “Atura e guarda lo teu cor...”*

- En realitat ha de traduir “De bonis legitur: Omni custodia serva cor tuum...” . Ha confós “omni” amb “hominis”.

IV 20,53: *l’orde dels prelats, qui són posats alt*

- “qui positi sunt in specula”. És possible que aquí hi hagi un error a la traducció (potser hi ha hagut una confusió entre un “in specula” i una altra cosa), o potser ha traduït de manera una mica lliure “posar en els miralls” com “posar en un lloc alt” (?).

V 18,34: *car per aquelles coses que per spirit de propheta són prenosticades, los cristians molt més seran salvats o fermats en la fe que ls jueus, entenguén...*

- El traductor s’ha embolicat introduint els jueus en una glossa perquè el fragment parla de la importància de les profecies per als cristians. És una comparativa referida als propis cristians (“Christiani amplius solidabuntur... quam intelligent”) i la presència dels jueus ho ha embolicat.

v 23,65:

com yo desig de la mia peregrinació sia termenat en breus dies

- De fet s'ha deixat un element de la frase llatina (“in hoc peregrinationis exsilio permanere”), però tot i l'absència d'*exsilio*, continua sent comprensible.

VI 8,28:

car si l'om retés alguna creatura iracional, per la substància o creatura racional tolta e furtada

- Error de traducció de “quia si quid de irrationabili reddetur creatura, pro rationabili substantia minus esset”.

VII 2,16:

no en les mies forces, mas en la tua virtut; no confiant-me...

- Possible error del traductor (o del copista) perquè la frase següent hauria de començar amb un *ne* que s'ha convertit en un pronom feble del verb: “mas en la tua virtut confiant; ne...” (cal tenir en compte que el *no* està afegit per una altra mà.

VII 4,9:

recompta e los mals que sosté, e los béns que li recorden

- Aquest darrer verb és la traducció lliure d'un “agit”

VII 12,28

“Si per l'esperit de la carn viurets”

- Hauria de traduir «Si spiritu facta carnis mortificaveris, vivetis». Pot ser un error de traducció, però també podria un error de copista.

2.4. Joan Romeu i altres personatges relacionats amb la traducció

Joan Romeu OP

La reconstrucció de la biografia de Joan Romeu no ha tingut fortuna. Del seu origen, la seva formació i la seva personalitat n'han pervingut poques pistes i les llacunes són molt més importants que les dades certes. L'única font per a l'estudi de la seva persona continua sent l'article del Josep M. Coll (1949). Les aportacions més recents repeteixen essencialment la informació del pare Coll sobre les aparicions del nostre dominicà a les actes dels concilis provincials de l'Orde a Aragó: Collell Costa (1965: 248-249), A. Robles (1972: 149), Reinhardt/Santiago-Otero (1986:209) i Santiago-Otero (1988).⁶⁸ Fora de la documentació dominicana encara no s'ha pogut trobar cap rastre de Romeu.⁶⁹ Coll afirma que «de tengo por hijo de hábito del convento de Gerona y natural de su comarca», perquè els infants professaven els seus primers anys a l'orde en el convent més proper al seu lloc de naixement. Coll el filia així d'acord amb la seva primera documentació, les Actes del Capítol provincial de 1366, en què apareix estudiant segon any de lògica al convent de Girona: feia, doncs, poc més de dos anys que havia professat a l'orde, i per tant devia néixer cap a 1340.⁷⁰

A les Actes del Concili de 1368, celebrat a Tarragona, el trobem al convent de Lleida.⁷¹ L'any següent el Capítol de Barcelona el localitza a Lleida estudiant l'últim any de lògica.⁷² El 1370 el Capítol de València l'envia a Mallorca a estudiar ciències naturals.⁷³ L'any següent el Concili de Sant Mateu el situa al *Studium Naturarum* barceloní, cursant segon de Filosofia.⁷⁴ Les actes del Capítol de Saragossa, 1372, ens el

⁶⁸ Cf. també RHCEE III, p. 106 i Kaeppli (1970-1980: núm. 2620).

⁶⁹ El pare Coll, basant-se el seu currículum acadèmic sosté que «fué notable religioso de su tiempo ... se nos antoja de una excesiva modestia» (Coll 1949:36).

⁷⁰ 1366, Acta del Concili Provincial OP, Girona (Coll 1949:32).

⁷¹ 1368, Acta del Concili Provincial OP, Tarragona (Coll 1949:32).

⁷² 1369, Acta del Concili Provincial OP, Barcelona (Coll 1949:32).

⁷³ 1369, Acta del Concili Provincial OP, Barcelona (Coll 1949:32).

⁷⁴ 1371, Acta Concili Provincial OP, Sant Mateu (Coll 1949:33).

localitzen al convent de Barcelona com a lector de lògica.⁷⁵

Seguint el currículum habitual de l'època «dos años debió enseñar lógica ... según costumbre, y suponiendo que cursara cuatro años de Teología y enseñara dos años de Filosofía debió terminar completamente su carrera hacia el año 1380» (Coll 1949:34). Efectivament, les actes que darrerament ha exhumat A. Robles (1985) permeten de situar-lo com a substitut al convent de París (Osca 1378)⁷⁶ i, encara, se'l proposa per ser enviat al Estudi General de París el 1381 (Xàtiva 1379).⁷⁷ El Capítol general dels predicadors d'Avinyó en el situa el 1386 «ad legendum Sententias» a París. El pare Coll, però, afirma que «mucho dudamos que fuera aquel año al Estudio de París», perquè durant aquests anys la província d'Aragó seguia l'obediència de Roma.⁷⁸

En qualsevol cas, si Romeu va estar-se uns anys a París —cosa ben possible, tenit en compte el currículum del dominicà—, va haver de tornar al país en algun moment entre el 25 de juliol de 1382 i el 8 de març de 1409, dates entre les quals Berenguer March, el comandatari de la traducció del *Commentarium*, va ser Mestre de Montesa.⁷⁹

La datació de la traducció és delicada perquè, com ja hem dit en parlar del manuscrit, les dues dates frontissa serien 1382 i 1404. Si Romeu hagués cursat realment els seus estudis tal i com els tenim documentats, podríem perfilar una mica més la datació i acostar la data *post quem* a finals dels anys vuitanta. Preguntes com On es va realitzar la traducció? o en quin moment? hauran de quedar de moment sense resposta perquè la documentació consultada no permet de respondre-les amb seguretat.

⁷⁵ 1372, Acta Concili Provincial OP, Saragossa (Coll 1949:34).

⁷⁶ El 1378 és nomenat substitut de Pere Moliner a l'Estudi de París: «pro tertio anno quantum nostra interest assignamus ad idem Studium pro natione Cathaloniae fr. Petrum Molinerii, ad quem si contingerit impedivi ponimus ibidem loco ipsius fr. Joannem Romei» (Robles 1985:230).

⁷⁷ «Assignamus ad Studium Parisiense pro anno presenti... Item pro anno immediate sequenti assignamus ad item studium pro natione Cataloniae fr. Joannem Romey, et pro natione Navarrae ipsis redentibus sic quod eis in futurum nullum praejuditium generetur fr. Dominicum Galindo, quod si contigerit impedivi instituimus eis fratres Bernardum Dulcis et Petrum de Turo» (Robles 1985:230).

⁷⁸ 1386, Acta Concili General OP, París (Coll 1949:34).

⁷⁹ En els estudis d'història literària les primeres referències vénen del *Gründriss* de G. Gröber (1897) on es troba situat entre els «Kommentaren der heil. bücher ... welche sich auf Verlangen des Fr. Berenguer March, odernmeister von Montesa (1392-1409) 'tralladada de lati en romanç per frare Joan Romeu del orde dels frares preycadors'. Ein Hs. diesen letzteren Übersetzung befand sich im Kloster von San Francisco de Barcelona» p. 93. Vegeu també les referències a Rubió Balaguer (1984:242) i Ruiz Calonja (1954:113). Corminas, en el seu *Suplemento* (1849: 227) afirma també, sense cap dada ulterior, que Joan Romeu també és l'autor d'una obra anomenada *Tuba sacerdotalis*, de la qual res no sabem.

Berenguer March, mestre de Montesa

Berenguer March, III del llinatge, era germà de Pere i Jaume March. Com confirma el testament de Pere II, encara no havia nascut el 1338. En la línia valenciana del llinatge la personalitat de Berenguer va tenir una importància excepcional perquè el 25 de juliol de 1382 va ser elegit mestre de l'orde de Montesa i de sant Jordi d'Alfama. La dignitat és molt important en l'estructura de poder del regne i per a la seva elecció Berenguer va comptar amb l'oposició del rei Pere III, el qual havia proposat un altre candidat: Ramon de Vilanova. El poder de Berenguer devia ser important perquè tot i aquest impediment, i del setge que el rei va imposar al convent de Sant Mateu, Pere III va acabar acceptant aquesta elecció el 29 de setembre. Com explica Aurea Javierre el rei va explicar les seves raons «en un expresivo documento en el que, después de alabar sus grandes dotes de sabiduría y prudencia, admite su excelente preparación para el gobierno de la orden y le prometo, bajo juramento, no seguir apoyando las pretensiones de Raimundo de Vilanova e incluso hacerle desistir de ellas» (Javierre Mur 1968: 121). És a dir que el rei, de donar suport incondicional a Vilanova i ordenar a Aznar Pardo de la Casta que assetgés el castell de Montesa, passa a tractar despectivament el seu defensat. Tant és així que el 21 de setembre promet imposar-li «silencio perpétuo» a canvi d'una generosa aportació, d'uns 23.000 florins, amb que l'orde havia de contribuir a la campanya de Sardenya.⁸⁰

L'accés a aquesta dignitat és el resultat d'una carrera ascendent de la família March en el terrer valencià. Berenguer ja participava de ben jove en diverses responsabilitats polítiques: possiblement havia estat batlle de Tamarit,⁸¹ i amb tota seguretat comanador d'Onda, d'Ares (com apareix a les corts de Montsó de 1375-76), de Perpuxent, de Xivert. Participa amb regularitat a les corts del regne (1382-4, 1401-7), sovint al costat d'altres membres significats de la seva família. Curiosament el 1384 s'ofereix a la cort per armar una galera contra els sarraïns, i al 1390 ja l'acusen d'haver malaguanyat aquells diners en afers poc clars (Díaz Borràs 1993: 287). Potser a causa d'aquests afers poc clars o de les pretensions de les pròpies poblacions contra l'orde, va tenir continus conflictes amb els seus feudataris (Onda 1393, Vilafamés). Com a

⁸⁰ La biografia de Berenguer March és fàcilment reconstruïble des dels anys del seu mestratge, per la dignitat que representava. En general, cf. Chiner (1995)

⁸¹ Així ho proposa J. Pujol: «és possible ... que sigui aquest mateix personatge el Berenguer March que el 29 d'octubre de 1359 exerceix com a batlle del castell de Tamarit (veg. CDI, 45: ACA, Cartes reials

gestor, tanmateix, és important el paper de l'orde en el desenvolupament de la ganaderia i l'agricultura del Maestrat (*cf.* Chiner 1995: 37).

El 1396, mentre es trobava a Castelló d'Empúries, va arribar-li un interdicte que el confinava a la ciutat de Girona, de la qual no podia sortir fins que el Consell no decidís sobre la seva persona.⁸² Se l'acusava de «apropiar se o fer se apropiar e donar o fer donar a sos complices e sequasses alguns bens, drets, regalies e jurisdiccions», és a dir essencialment de nepotisme i tracte de favor. Si comparem aquesta llista amb la dels altres encartats, als quals se'ls acusava entre altres coses de conspiració contra el monarca, les acusacions contra el mestre de Muntesa semblen menors i lligades exclusivament a delictes de caràcter econòmic i de mala administració. Poc temps després, però, el 7 de desembre de 1398, havia estat absolt de tots els càrrecs, i el trobem, sorprenentment, al costat del nou monarca el 13 d'abril de 1399, dia de la cerimònia de coronació de Martí I, en la qual va ser adobat cavaller pel mateix monarca (amb setze frares de la seva companyia) i va dur la senyera reial, dignitat no pas petita i que demostra que, maglrat l'ensurt de 1396, havia recuperat tot el seu poder i es col·locava també com a confident del rei.

Deu anys després, el 8 de març de 1409, Berenguer March moria al convent de l'Orde a Sant Mateu. La seva successió va dur també molt conflictes per l'enfrontament de dues tendències: una, defensada pel monarca, proposava Guillem Alamany de Cervelló; l'altra, elegida pel capítol, Nicolau de Próixida. El conflicte es va anar afermant fins a la sentència arbitral de Bonifaci Ferrer (1410) que nomenava mestre Romeu de Corbera. J. Pujol insinua encertadament que la gestió patrimonial de Berenguer «involucra directament Lluís March» (Pujol 1991: 84). Efectivament, en algunes de les anotacions del Registre de cartes de l'Orde conservat a l'AHN apareix repetidament Lluís March com a relacionat amb el patrimoni de Berenguer en les terres de l'Orde, i per tant no ens estranya gens l'afirmació de Samper que el 22 de juny de 1386 Berenguer va nomenar Lluís March com a lloctinent general de l'orde al

de Pere III, caixa 31, carta 658)» (Pujol 1991:83n).

⁸² «Contra lo Maestre de Muntesa. E primerament sia interrogat si sab o ha hoyt dir que lo maestre de Muntesa, axí per propri profit seu com per favor de sos amichs com encare en dan d alguns as qui el no volia be, haie consellat o fet consellar al dit senyor o senyora de fer torts e injusticies, axí en apropiar se o fer se apropiar e donar o fer donar a sos complices e sequasses alguns bens, drets, regalies e jurisdiccions. Interrogat si sab o ha hoyt dir aquell desus dit maestre haia consellat al dit senyor o senyora malament e falsa de no tenir lo dit senyor corts o parlaments general a sos pobles, desviant la dita cort o parlament a fi que el romangues en liga o colligacio e consell del dit senyor e per ço que l dit senyor rey o reyna fahessen ço que el dit maestre volgues, les quals coses cessaren si cort general o parlament general se tinguessen, e totes les dites coses feya e consellava lo dit maestre en gran e irreparable dan del dit senyor, regnes e terres seus e de tota la cosa publica» (7.12.1398), *Procés contra consellers, domèstics i curials de Joan I, ACA*, reg. 2273, ff. 128v i ss. *Cf.* Gustà (1957-58:390-91).

Maestrat. Sembla que va la implicació de la família en la gestió de l'orde el que va ocasionar més problemes al mestre, i aquests conflictes legals s'allargassen sobre els seus beneficiats un cop el mestre ja és mort.⁸³

El *Commentarium in septem psalmos poenitentiales* es un dels volums que apareix en l'inventari dels llibres de Pere March,⁸⁴ que com a remarcat L. Cabré (1994: 42) reflecteix clarament una línia de lectures ascetico-moral.⁸⁵ I cal tenir en compte també que els volums d'aquesta biblioteca, en bona part, com ha indicat Chiner, «passarien a formar part de la biblioteca d'Ausiàs» (Chiner 1995: 165).⁸⁶

Altres lectors de l'obra

Tenim constància documental que el rei Martí posseïa una còpia de l'*Exposició*, que és el que reclama, en una preciosa carta, a la seva muller el 4 de març de 1404:

Lo rey. Reyna molt cara muller: per ço car sabem que n haurets plaer, vos certificam que ns som trobats molt ben en lo cami; es ver que caminant la nostra mula en que cavalcavem entropessa e caygue, mes per la gracia de Deu no ns havem fet algun dan, e empero com fom en lo loch del Pug, acordam de dinar nos hic e romandre esta nit, e axi ho havem fet. dema partirem e continuarem nostre cami, Deus volent, e pregam vos que nos scrivats sovint de vostre esser e salut, car singular plaer nos en facets. e sie, reyna molt cara muller, tots temps en vostra curosa guarda la santa Divinitat. tramets nos, si us plaura, lo *Ignocent, sobre los psalms*, que tenits nostre, per que ns hi puxam deportar per lo cami. dada en lo loch del Puig, sots nostre segell secret, a .iiii.

⁸³ Carreras Valls ha documentat entre 1409 i 1412 Lluís March cobrant impostos a les batllies de Sant Mateu, Càlig, Traiguera, La Jana, Canet, Rossell, Xert i Castell, benefici que li havia atorgat en vida Berenguer March. La vídua de Lluís March, Violant Sentbreç, cobra durant els anys 1409, 1411 i 1413 cinquanta llioures d'un censal a càrrec del Mestre de Montesa. Finalment el 5 de setembre de 1413, Ramon de Torrelles, Jaume March i Lluís March donen poders a Hug de Corbera per tal de poder cobrar els censals d'Onda i Vilafamés. (Per a aquestes notícies, cf. Chiner 1995:264).

⁸⁴ Llegim en l'inventari de Pere March IV (16.6.1391): «Item fo atrobat un libre de paper ab cubertes de pregamí cubert de aluda vermella appellat *Ignocent*»; i més endavant «Item hun libre vermell de paper ab cubertes de fust cubert d'aluda. Nota de *Ignocent sobre los psalms*». Crec, com ja apunta Cabré (1993:40), es tracta amb tota seguretat del *De miseria* i del *Commentarium* encara, possiblement, en la seva versió llatina.

⁸⁵ Recordem de passada com el *De miseria* va influir en l'obra de Pere March: cf. les notes de Lluís Cabré a *Al punt c'om naix comença de morir* (P. March, *Obra completa*, pp. 131-139), que segueixen essencialment la identificació de la font de Josep Romeu Figueras (1983).

⁸⁶ Ausiàs posseïa ja el text en la versió encarregada pel seu oncle. Efectivament en l'inventari realitzat a la mort d'Ausiàs March (1458) hi retrobem el volum del *Commentarium*. «Item hun libre en paper cubert de fust ab aluda groga en pla son *Exposicions dels Salmos*». Apuntem aquí, i deixem la recerca en profunditat per a una altra ocasió que Jaume Turró ha emparentat el *Cantic Espiritual* d'Ausiàs March amb la reflexió sobre els salms penitencials (cf. Turró 1996, 114-119).

dies de març de l'any .mcccciiii. rex Martinus.
Dominus rex mandavit mihi Guillelmo Poncii⁸⁷

Queda clar doncs que de seguida que es va realitzar la traducció el rei en tenia una còpia, que, com hem vist és la que després passarà al convent dels franciscans de Barcelona, on la va veure Villanueva. Les lectures pietoses de Martí I ja s'han comentat més amunt i ara només voldria suggerir una idea: és possible que aquesta traducció anés lligada a les dificultats jurídiques que va passar Berenguer després de la mort de Joan I. No podríem entendre-les com una mena de retractació? És una idea que convidria aprofundir perquè ens sembla ben suggerent d'una manera de fer dels cortesans que envoltaven el rei. En qualsevol cas quedi ara dit amb totes les precaucions.

Només tenim constància d'un altre exemplar del nostre text en un inventari antic: el d'Antoni Cases (1448):

14. Item, un altre libre en latí e en vulgar cathalà, scrit en pergamins de forma de full de paper, ab cubertes de posts empremtades, cubertes de cuyro de vadell, ab .II. gaffets, ab parxes de ceda vermella e blanca, e dos scudets de lautó. Lo qual és intitulat: *Exposició dels Set Psalms penitencials*. E comensa en letra vermella: 'Pròlech primer, etc.' E en letra negra: 'Attestant lo savi, etc.'. E fina: 'per tots los segles. Amén'.⁸⁸

Tinc la fundada sospita que l'*Exposició dels salms* que apareix en l'inventari de Jaume Sapila (30.7-13.8.1492) no es pot identificar amb el nostre text.⁸⁹

21. Item altre libre scrit en pergamins, a corandells, en romans, de forma menor, apellat *Exposició de los Set Salms*, en romans, ab cubertes de cuyro grauat, ab gaffets e bolles, en la primera cabletrat d'or. E fineix en lo segon corandell 'per null temps'. E comens en lo darrer 'Déu lo pare'.⁹⁰

⁸⁷ Cito de Rubió i Lluch (1908-21:429) el document corresponent a ACA, reg. 2247, f. 62v.

⁸⁸ AHPB, Bemat Pi, lligall 25: Inventari del mercader Antoni Cases, any 1448, ff. 13v-20v. Cito de Madurell (1973:74).

⁸⁹ Sobre altres traduccions dels salms penitencials en català hem pogut conèixer recentment una nova troballa a la biblioteca Lambert Mata de Ripoll (cf. Mercè Lopez Casas 1996) i la bibliografia corresponent de l'article per a altres traduccions antigues. No he pogut detectar connexions entre el comentari d'Innocenci i el de Pere Riu O.Carm. al salm 'Miserere'. Aquest darrer deriva de fonts més tardanes (essencialment Nicolau de Lira) i usa abundantment la glossa ordinària i doctrina teològica del XIV. En tinc una transcripció parcial i tinc la intenció d'estudiar-ne en breu els problemes textuais derivats de dos testimonis lleugerament diferents. Per a Pere Riu, cf. Xiberta (1927) i més en general (1941). També Reinhardt/Santiago-Otero (1988: 280-283).

⁹⁰ Madurell-Rubió (1973:120).

2.5. Criteris d'edició

Per a editar el manuscrit únic de l'*Exposició dels salms penitencials* segueixo el text base (*ms. B*) controlant-lo sistemàticament tant amb les lliçons de *a* (=PL) com les de *R*. Com ja s'ha comentat del resultat d'aquesta col·lació se'n dedueix, provisionalment, que *B* presenta un text generalment més proper a *R* que a *PL*. El copista comet molts errors, de caràcter mínim, que obliguen a intervenir més del que voldríem sobre el text. Sempre que s'ha esmenat el manuscrit únic se'n dóna les raons en l'aparat.⁹¹

1. Resolc sense indicació expressa les abreviatures, regularitzo l'ús de majúscules i de les grafies *v/u*, *i/j*; només es regularitza la parella *c/ç* quan pot dur a errors de lectura. Fem servir els criteris d'accentuació, l'apòstrof i el guionet segons els criteris moderns i s'emptra el punt volat per a les elisions que avui no tenen representació gràfica. En alguns casos (no pas pocs) en què l'afebliment del pronom es dubtós no es fa servir el guió. També s'han separat les paraules segons les normes actuals, i s'ha situat una *ela* geminada en aquells casos d'*ela* doble al manuscrit que en la normativa actual duen aquesta grafia. Transcric sistemàticament com a *Jhesucrist*, *Jhesús*, *cristià*, *cristiana*, *Israel* i *Jherusalem* el variat conjunt d'abreviatures d'aquestes paraules, però respecto les comptades vegades que el copista ha escrit *Jesucrist* o *Jesús*. Es transforma *q* en *qu* segons l'ús actual, resolent les abreviatures o grafies estranyes. Es restitueix el grup *par* en abreviatures amb valor *per*, per comparació amb les desaglutinades. No conservo, però, les aglutinacions de preposició i article davant de mot començat per vocal o *hac*: *del home* o *sen anava*, es transcriuen sistemàticament *l'home* i *se n'anava*.

2. Quan apareixen xifres romanes en el text s'han eliminat els punts volats i els numerals que solen acompanyar-los (*·xviii^a* es presenta sempre com a *XVIII*). Hem adoptat una presentació gràfica per als versicles bíblics que afavorís una comprensió ràpida del text: per comptes del sistema de *PL*, que dóna el text de l'Esriptura en cursiva, nosaltres l'hem situat entre cometes dobles i hem reservat la cursiva per a aquells casos en què se cita un llibre bíblic o un concepte. Per tal de no enfarfegar més encara el text, els llocs bíblics que

⁹¹ He tingut especialment en compte les observacions de Faral (1955) sobre les alternatives de presentació dels *unica*. M'han estat molt útils les prevencions i observacions de D'Agostino sobre els problemes que representa esmenar manuscrits únics (1984: 6-91).

el manuscrit presenta al marge han estat incorporats directament a l'aparat bíblic i no se'n dóna cap referència en el cos del text.

3. En nota a peu de plana o a l'aparat es van indicant les diferents variants de la tradició llatina. Quan hi ha acord entre els testimonis llatins col·locats la referència és *LLatí*. Quan les solucions són diferents, s'indica en cada cas les sigles dels testimonis.

4. Per guanyar claredat de lectura, no indico amb cap signe especial les addicions, supressions o modificacions que s'han realitzat en el text del manuscrit únic. Aquestes observacions s'han consignat exclusivament a l'aparat crític, que dóna informació exhaustiva sobre els problemes de transcripció i aporta les justificacions de les esmenes, així com comentaris generals sobre les tries de l'editor. Les llacunes del text català es marquen en l'edició amb tres punts suspensius; una nota *ad hoc* indica sempre el text llatí corresponent i el possible origen de l'error.

Bibliografia

3. BIBLIOGRAFIA

S'han abreujat els noms de les revistes i de les obres de consulta general més citades. Les referències a articles o llibres apareixen en aquesta forma: B. Schimid (1988: 123) o bé Schmid (1988 I: 335) quan es tracta d'una obra en més d'un volum.

Sempre que ha estat possible, s'ha donat la referència bibliogràfica completa. Per tant, se cita el títol i la data de publicació originals, així com les reedicions i les traduccions que se n'han fet. Indico amb un asterisc la paginació de referència que faig servir.

REVISTES

AEM	Anuario de estudios medievales (Barcelona)
AIEG	<i>Annals de l'Institut d'Estudis Gironins</i> , Girona.
AST	<i>Analecta sacra tarraconensia</i> , Barcelona.
ATCA	<i>Arxiu de textos catalans antics</i> , Barcelona.
BRABLB	<i>Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona</i>
BSCC	<i>Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura</i> (Castelló de la Plana)
CCM	<i>Cahiers de civilisation médiévale</i> (Toulouse)
CN	Cultura neolatina (Roma)
EF	<i>Estudios franciscanos</i> , Barcelona.
ER	<i>Estudis romànics</i> , Barcelona.
EUC	<i>Estudis universitaris catalans</i> , Barcelona.
GSLI	<i>Giornale storico della letteratura italiana</i> ,
HR	<i>Hispanic Review</i> , Philadelphia.
L&L	<i>Llengua & literatura</i> , Barcelona.
MR	<i>Medioevo romanzo</i> , Bologna.
RABM	<i>Revista de archivos, bibliotecas y museos</i> , Madrid.
RBC	<i>Revista de bibliografía catalana</i> , Barcelona.
RCT	<i>Revista catalana de teología</i> , Barcelona.
RH	<i>Revue hispanique</i> , Paris.
Rom	<i>Romania</i> , Paris.
RPh	<i>Romance Philology</i> , Berkeley (California).
RSPT	<i>Revue des sciences philosophiques et théologiques</i> , Paris.
RTAM	<i>Récherches de théologie ancienne et médiévale</i> , Louvain.
RVF	<i>Revista valenciana de filología</i> , València.
SM	<i>Studi medievali</i> , Spoleto.
SMV	<i>Studi mediolatini e volgari</i> ,
SN	<i>Studia Neophilologica</i> ,
Sp	<i>Speculum</i> , New York.
TraLiLi	<i>Travaux de Linguistique et de Littérature</i>

COL·LECCIONS

BAC	Biblioteca de autores cristianos (Madrid, Editorial Católica).
CCCM	Corpus Christianorum. Continatio Medievalis (Turnhout, Brepols).
CCSL	Corpus Christianorum. Series Latina (Turnhout, Brepols).
ENC	Els nostres clàssics (Barcelona, Barcino).
PAM	Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
PUF	Presses Universitaires Françaises, Paris.

- Actes Barcelona : *Actas del VII Congreso Internacional de Lingüística Románica*, Barcelona, 1953.
- Actes Cambridge : *The Medieval Translator. The Theory and Practice of Translation in the Middle Ages*, Cambridge, 1989.
- Actes Strasbourg : *Actes du Xe Congrès International de Linguistique et de Philologie romanes. Strasbourg 1962*, ed. Georges Straka, Paris, Klincksieck, 1965, 3 vols. (Actes et colloques, 4).
- Actes Madrid : *XI Congreso internacional de lingüística y filología románicas. Actas*, Madrid, Revista de Filología Española, 1968, 4 vols. (Anejos de la RFE, 86).
- Actes Montpellier : *Actes du VI Congrès International de langue et littérature d'oc et d'études franco-provençales*, 2 vols., Montpellier, 1971.
- Actes Napoli : *XV Congresso internazionale di linguistica e filologia romanza. Napoli, 15-20 aprile 1974. Atti*, Napoli-Amsterdam, Macchiaroli-John Benjamins, 1978, 5 vols.
- Actes Paris 1965 : *Actes du X Congrès International de Linguistique et de Philologie romanes, Paris*, Paris, 1965.
- Actes Paris 1986 : *Traductions et traducteurs au Moyen Âge. Actes du colloque international du CNRS organisé à Paris, Institut de recherche et d'histoire des textes, les 26-28 mai 1986*, ed. Geneviève Contamine, Paris, Éditions du CNRS, 1989, xii+381 pp. (Documents, études et répertoires).
- Actes Roma: Actes de l'ILLC
- Actes Spoleto : *La Bibbia nell'alto medioevo (26.4-2.5.1962)*, Spoleto, Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 1963 (Settimane di studio del CISAM, 10).
- Actes Todi : *Le scuole degli Ordini mendicanti (Secoli XIII-XIV). Atti del XVII Convegno (11-14 ottobre 1976) del Centro di Studi sulla Spiritualità Medievale*, Todi, Accademia Tudentina, 1978, 470 pp.
- Actes Trier : *Actes du XVIIIe Congrès International de Linguistique et de Philologie romanes. Université de Trèves (Trier) 1986*, ed. Dieter Kremer, Tübingen, Niemeyer, 1989, 8 vols.
- Actes Vaticano : *Cancellaria e cultura nel Medio Evo. XVI Congresso Internazionale di Scienze Storiche, 1985.*, ed. Germano Gualdo, Città del Vaticano, Archivio Segreto, 1991.
- Ageno, Franca Brambilla, *L'edizione critica dei testi volgari*, Padova, Antenore, 1984², 289 pp. (Medioevo e Umanesimo, 22)
- Aguiló Fuster, Mariano, *Catálogo de las obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Madrid, Sucesores de Rivadeneyra, 1923. [pp. 8-13]

- Alcuí de York, *Expositio in psalmos poenitentiales*, a *Patrologia Latina*, v. 100, cc. 569-596.
- Alton, E.H., i D.E.W. Wormell, «Ovid in the mediaeval schoolroom», *Hermathena* 94-95 (1960-1961), pp. 21-38, 67-82.
- Alturo i Perucho, Jesús, «Fragment d'una traducció catalana medieval dels *Moralia in Iob*, de sant Gregori el Gran», *Faventia*, 7.2 (1985), pp. 35-51.
- Amann, E., s.v. «Innocence III», a *Dictionnaire de Théologie catholique*, Paris, Librairie Letouzey et Ané, VII, 1923, cc. 1961-1981.
- Amos, F.R., *Early Theories of Translation*, New York, 1920.
- Anciaux, Paul, *La Théologie du Sacrement de la Penitence au XII siècle*, Louvain, 1949.
- Archivo Histórico Nacional. Sección de Ordenes Militares, *Sección de Ordenes Militares: índice de expedientillos y datas de hábitos de caballeros en Santiago, Calatrava, Alcántara y Montesa / Archivo Histórico Nacional*, Madrid, Servicio de Publicaciones del Ministerio de Educación y Ciencia, DL 1976. (uab)
- Auerbach, Erik, *Literatursprache und Publikum in der lateinischen Spätantike und in Mittelalter*, Bern, Francke, 1958; trad. cast. *Lenguaje literario y público en la baja latinidad y n la Edad media*, Barcelona, Seix Barral, 1969 (Biblioteca Breve).*
- Avalle, d'Arco Silvio, *Principi di critica testuale*, Padova, Antenore, 1972, XII+137 pp. (Vulgares elonquentes, 7).
- Badia, Lola, «Sobre la traducció catalana del *Decameron* de 1429», *BRABLB*, 35 (1973-1974), pp. 69-101.
- , «Frontí i Vegeci, mestres de cavalleria en català als segles XIV i XV», *BRABLB*, 39 (1983-1984), pp. 191-215.
- [Digna Vallvé], «Amau d'Alfarràs, un bon estilista del segle XV», *El Crotalón. Anuario de Filología Española*, 1 (1984), pp. 831-840.
- , «La filosofia natural de Guillem de Conches en català», *BRABLB*, 40 (1985-86), pp. 137-170.
- , «Per la presència d'Ovidi en l'Edat Mitjana catalana, amb notes sobre les traduccions de les *Heroides* i de les *Metamorfosis* al vulgar», a *Misc. Riquer*, I, pp. 29-109; ara a Badia [1993:39-71].*
- , *De Bernat Metge a Joan Roís de Corella. Estudis sobre la cultura literària de la tardor medieval catalana*, Barcelona, Quaderns Crema, 1990, 196 pp. (Assaig, 6).
- , «Traduccions al català dels segles XIV-XV i innovació cultural i literària», *Estudi General*, 11 (1991), pp. 31-50.
- , *Tradició i modernitat als segles XIV i XV. Estudis de cultura literària i lectures d'Ausiàs March*, València-Barcelona, Institut de Filologia Valenciana-PAM, 1993, 271 pp.

- Badia i Margarit, Antoni M., *Gramàtica històrica catalana*, Madrid, Gredos, 1951 (BRH); trad. cat. *Gramàtica històrica catalana*, València, Tres i Quatre, 1981, XXXJ+413 pp. (Biblioteca d'estudis i investigacions, 4).*
- Baila Herrera, Francisco, *Los eclesiásticos de la orden ecuestre de Montesa*, Castelló de la Plana, 1982, 258 pp.
- Bataillon, Louis-Jean, «De la 'lectio' a la 'praedicatio'. Commentaires bibliques et sermons au XIIIe siècle», *RSPT*, 70 (1986), pp. 559-575.
- Batlle, Carmen, «Las bibliotecas de los ciudadanos de Barcelona en el siglo XV», a *Livre et lecture en Espagne et en France sous l'ancien régime. Colloque de la Casa Velázquez*, Paris, Éditions ADPF, 1981, pp. 15-34.
- Beer, Jeanette ed., *Medieval Translators and their Craft*, Kalamazoo, W. Michigan University, 1989 (Studies in Medieval Culture, 25).
- Beltrán de Heredia, Vicente, «Los Dominicos y la enseñanza de la teología en el Reino de Aragón», *EF*, 34 (1924), pp. 38-58.
- Berger, Samuel, «Nouvelles recherches sur les bibles provençales et catalanes», *Rom*, 19 (1890), pp. 505-561; reed. a Berger [1977:97-151].*
- , *La bible romane au Moyen Age. Bibles provençales, vaudoises, catalanes, italiennes, castillanes et portugaises*, Genève, Slatkine, 1977, 339 pp.
- Bertini, Giovanni M., «Entorn de la pietat afectiva a la Catalunya medieval», *ER*, 10 (1962), pp. 155-71.
- Bertolucci Pizzorusso, Valeria, «L'iterazione sinonimica in testi prosastici mediolatini», *Studi mediolatini e volgari*, 5 (1957), 7-29.
- Bérier, François, «La Traduction en français», a *GRLMA*, VIII.2, 1983, pp. 219-265.
- Bernini, Giuseppe SI, *Le preghiere penitenziali del Salterio. Contributo alla teologia dell'A.T.*, Romae, Apud aedes Universitatis Gregoriana, 1953, XXIII+321 pp. (Analecta Gregoriana, LXII. Series Facultatis Theologicae Sectio A n. 9).
- Blecua, Alberto, *Manual de crítica textual*, Madrid, Castalia, 1983 (Liteartura y sociedad, 33)
- Blumenkranz, Bernhard, «Une version occitane de la Bible dans le *Breviari d'Amor* de Matfre Ermengaud, fin 13e siècle», *Archives juives*, 18 (1982), pp. 20-24.
- Bofarull, Francisco de, *El castillo y la baronía de Aramprunyá*, Barcelona, 1911.
- Bogaert, Pierre-Maurice ed., *Les Bibles en français. Histoire illustrée du Moyen Age à nos jours*, Turnhout, Brepols, 1991.
- Bohigas, Pere, «Petita contribució a l'inventari d'obres catalanes de pietat popular anteriors al segle XIV», *AST*, 28 (1955), pp. 355-368; reed. amb addicions a

Bohigas [1982:262-272].*

- , *La ilustración y la decoración del libro manuscrito en Cataluña. Contribución al estudio de la historia de la miniatura catalana*, 3 vols., Barcelona, Asociación de Bibliófilos de Barcelona, 1965.
- , «Dos fragments catalans dels Evangelis, restes de la traducció de la Bíblia de Bonifaci Ferrer», a *Saggi e ricerche in memoria di Ettore Li Gotti*, Palermo, I, 1962, pp. 171-185; reed. a Bohigas [1982:77-93].*
- , «La Bíblia a Catalunya», a *Actes del Segon Congrés de Liturgia de Montserrat*, II, pp. 125-140; reed. a Bohigas [1982:57-76].*
- , *Aportació a l'estudi de la literatura catalana*, Barcelona, PAM, 1982, xxi+454 pp. (Biblioteca Abat Oliba, 23).
- , *Sobre manuscrits i biblioteques*, Barcelona, Curial-PAM, 291 pp. (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 10).
- Bonnard, J., *Les traductions de la Bible en vers français*, Paris, 1884; reed. anastática, Genève, 1967.
- Borghi, L., «La lingua della Bibbia di Lione (ms. Palais des Arts 36). Vocalismo», *CN*, 30 (1970), pp. 5-58.
- Bozóky, Ezina, «Les Glosses sur le Pater Noster en provençal», a *Misc. Remy*, II, pp. 234-54.
- Bultot, R., «Mépris du monde, misère et dignité de l'homme dans la pensée d'Innocent III», *CCM*, 4 (1961), pp. 441-456.
- Beer, Jeanette i Kenneth Lloyd-Jones ed., *Translation and the transmission of the culture 1300-1600*, Medieval Institute Publications, 1995 (Studies in medieval culture, 35).
- Brayer, Edith, «Catalogue des textes liturgiques et des petits genres religieux», a *GRLMA*, vi.1, 1968, pp. 1-21 i vi.2, pp. 19-53.
- Brischar, Paul, *Papst Innocenz III und seine Zeit*, Fribourg, 1883.
- Bruguera, Jordi ed., *Llibre dels fets del rei En Jaume*, Barcelona, Barcino, 1991, 2 vols. (ENC.B, 10-11)
- Brundage, James A., *Law, Sex, and Christian Society in Medieval Europe*, Chicago, The Univ. of Chicago Press, 1987, 674 pp.
- Bruni, Francesco ed., «Semantica della sottigliezza. Note sulla distribuzione della cultura nel Basso Medioevo», *SM*, 19 (1978), pp. 1-36; reed. a Bruni [1991:91-133].*
- , «Traduzione, tradizione e diffusione della cultura: contributo alla lingua dei semicolti», *Quaderni storici*, 38 (1978), pp. 532-554.

- , «Boncompagno da Signa, Guido delle Colonne, Jean de Meung: metamorfosi dei classici nel Duecento», *MR*, 12 (1987), pp. 103-128; reed. a Bruni [1991:43-70].*
- , *Testi e chierici del medioevo*, Genova, Marietti, 1991, 302 pp. (Collana di Saggistica, 50).
- Buridant, Claude, *La traduction du Pseudo-Turpin du manuscrit Vatican Regina 624*, Genève, Droz, 1976, 161 pp. (Publications romanes et françaises, 142).
- , *Les problèmes de traduction du latin en français au XIIIe siècle à partir de l'Historie de France en français de Charlemagne à Philippe-Auguste*, Lille, Université de Lille, 1978; Tesi doctoral inèdita.
- , «Les binomes synonymiques. Esquisse d'une histoire des couples de synonymes du moyen âge au XVIIe siècle», *Synonymes. Bulletin du Centre d'Analyse du discours*, 4 (1980), pp. 5-79
- , «'Translatio medievalis': Théorie et pratique de la traduction médiévale», *Tral·li*, 21.1 (1983), pp. 81-136.
- , *La traduction de l'«Historia orientalis» de Jacques de Vitry*, Paris, 1986 (Bibliothèque française et romane B. Editions critiques de textes, 19).
- Burrow, J.A., *The Ages of the Man. A Study in Medieval Writing and Thought*, Oxford, Clarendon Press, 1988, IX+211 pp.
- Bustos Tovar, Juan de, *Contribución al estudio del cultismo léxico medieval*, Madrid, Real Academia Española, 1974 (Anejos del Boletín de la Real Academia Española, 28).
- Camps, Dom Guiu, «Cinc-cents anys de la primera edició catalana de la Bíblia», *RCT*, 3 (1978), pp. 3-16.
- Canals, Antoni, *Scipió e Aníbal. De providència. De arra de ànima*, ed. Martí de Riquer, Barcelona, Barcino, 1935, 192 pp. (ENC.A, 49).
- , *Scala de contemplació*, ed. Juan Roig i Gironella, SI, Barcelona, Balmesiana, 1975, 189 pp. (Biblioteca històrica, serie II, XXVIII).
- Canellas López, Ángel i Trenchs, José, *Cancillería y cultura. La cultura de los escribanos y notarios de la Corona de Aragón (1344-1479)*, Zaragoza, Cátedra Zurita-Institución Fernando el Católico, 1988 (Folia Stuttgartensia).
- Casado Quintanilla, Blas, «La cancillería y las escribanías de la Orden de Calatrava», *AEM*, 14 (1984), pp. 73-99.
- Casanova, Emili ed., *Espill de consciència. Text doctrinari del segle XIV*, Barcelona, Edicions del Mall, 1981, 64 pp. (Biblioteca Escriny. Col·lecció de textos medievals breus, 2).
- , *El lèxic d'Antoni Canals*, València-Barcelona, Institut de Filologia Valenciana-PAM, 1988, 291 pp. (Biblioteca Sanchis Guarner, 13).

- Catalán, Diego, «La Biblia en la literatura medieval española», *HR*, 33 (1965), pp. 310-318.
- Cátedra, Pedro M. *Exégesis, ciencia, literatura. La exposición del salmo 'Quoniam videbo' de Enrique de Villena*, Madrid, El Crotalón, 1986, 162 pp. (Anejos del Anuario de Filología Española de El Crotalón. Textos, 1).
- Chavi, Paul, *Traducteurs d'autrefois (moyen âge et renaissance). Dictionnaire des traducteurs et de la littérature traduite en ancien et moyen français (842-1600)*, Paris-Genève, Champion-Slatkine, 1988, 2 vols.
- Cheney, Christopher R., *Pope Innocent III and England*, Stuttgart, Hiersemann, 1976, xii+433 pp. (Pápste und papsttum, 9).
- Chiesa, P., «Ad verbum o ad sensum? Modelli e coscienza metodologica della traduzione tra tarda antichità e alto medioevo», *Medioevo e Rinascimento*, 1 (1987), pp. 1-51.
- Chiner Gimeno, Jaume J., *Ausiàs March i la València del segle XV (1400-1459)*, València, Generalitat, 1997, 657 pp.
- Clédat, Léon, *Le Nouveau Testament au XIII siècle en langue provençale, suivi d'un rituel cathare*, Paris, Clédat, 1887.
- Codina i Formosa, J.B., «Fragmentos de los libros de los Macabeos en lengua catalana», *BRABLB*, 8 (1915-16), pp. 361-372.
- Coll, José María, OP, «¿Quién es el autor del 'Saltiri' catalán en prosa?», *AST*, 20 (1947), pp. 243-248.
- , «Tres escritores dominicos gerundenses del siglo XIV, en lengua vernácula. Fr. Arnaldo Simó, Fr. Antonio Ginebreda y Fr. Juan Romeu», *AIEG*, 4 (1949), pp. 5-36.
- Collell, Antonio, *Escritores dominicos del Principado de Cataluña*, Barcelona, Casa Provincial de la Caridad [Diputación de Barcelona], 1965, 304 pp.
- Colon, Germán, *La llengua catalana en els seus textos*, Barcelona, Curial, 1978, 2 vols., 278 i 202 pp. (Biblioteca de Cultura Catalana, 39 i 40).
- Conques, Jeroni, *Llibre de Job. Versió del segle XVI*, ed. Jaume Riera i Sans, Barcelona, Curial-Universitat de Barcelona, 110 pp. (Biblioteca Torres Amat, 3).
- Copeland, Rita, *Rhetoric, Hermeneutics and Translation in the Middle Ages. Academic traditions and vernacular texts*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991, XIV+295 pp. (Cambridge studies in medieval literature, 23).
- Corminas, Juan, *Suplemento á las Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes publicadas por el excmo. é ilm. sr. d. Félix Torres Amat*, Burgos, Imprenta de Arnaiz, 268 pp.; reed. anastática Barcelona-Sueca, Curial, 1973 (Biblioteca documents de cultura-facsímils, 2). [p. 227]

- Coromines, Joan, *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, Club Editor, 1971; 1983³, 446 pp. (El pi de les tres branques, 2-3).
- , *Entre dos llenguatges*, Barcelona, Curial, 1976-1977, 3 vols. (Biblioteca de cultura catalana, 19, 20 i 21).
- Coutoure, Roger A. OMI, *L'imputabilité morale des premiers mouvements de sensualité (de saint Thomas aux salmanticenses)*, Roma, Presses de l'Université Grégorienne, 1962, XXV+328 pp. (Analecta gregoriana, 124 = Series Facultatis Theologicae, sectio B, 41).
- D'Agostino, Armando ed., *La critica dei testi latini medievali e umanistici*, Roma, Jouvence, 1984.
- Daniélou, Jean, SI, *Sacramentum Futuris. Études sur les origines de la typologie biblique*, Paris, 1950.
- DCECH: Corominas, Joan i Pascual, José Antonio, *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, Madrid, Gredos, 1980-83, 6 vols.
- DCVB: Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll, *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca, Moll, 1975², 10 vols.
- DeCat: Coromines, Joan, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial, 1980-1990, 9 vols.
- Delumeau, Jean, *Le péché et la peur*, Paris, Fayard, 1983.
- , *L'aveu et le pardon. Les difficultés de la confession XIIIe-XVIIIe siècle*, Paris, Fayard, 1990; trad. esp. *La confesión y el perdón. Las dificultades de la confesión, siglos XIII a XVIII*, Madrid, Alianza, 1992.*
- Dembrowski, Peter F., «Les binômes synonymiques en ancien français», [Hom. a H. Lewicka] *Kwartalnik Neofilologiczny*, 23 81976), pp. 81-90.
- De miseria*: Innocenci III, Lotharius Cardinalis, *De miseria humanae conditionis*, ed. Michelle Maccarone, Lucani, 1955 (Thesaurus Mundi).
- De Poerck, Guy i Rika Van Deyck, «La Bible et l'activité traductrice dans les pays romans avant 1300», *GRLMA* [1968, vi.1:21-48].
- Di Pinto, M., «Il *De miseria conditionis humanae* di Innocenzo III» a *Studi medievali in onore di Antonino De Stefano*, Palermo, Società Siciliana per la Storia Patria, 1956, pp. 177-201.
- Di Stefano, Giuseppe, «Le traducteur comme lexicographe», a *Actes Nàpols* [1977, IV:45-56]; ara també a *Essais sur le Moyen Français*, Padova, 1977, pp. 49-96.
- Diago, Francisco, *Historia de la Provincia de Aragón de la Orden de Predicadores*, Barcelona, Sebastián de Cormellas, 1599.

- Díaz Borràs, A., *Los orígenes de la piratería islámica en Valencia. La ofensiva musulmana trescentista y la reacción cristiana*, Barcelona, CSIC, 1993.
- Díaz Manteca, Eugenio, «Notas para el estudio de los antecedentes históricos de Montesa», *Estudis castellanencs*, 2 (1984-1985), pp. 613-642.
- , «Notes documentals per l'estudi de la Unió al Maestrat de Montesa», *BSCC*, 61 (1985), pp. 93-141.
- , *El Libro de poblaciones y privilegios de la Orden de Santa María de Montesa: 1234-1426*, Castelló, Diputació de Castelló, 1987, 489 pp. (Història i documents)
- , «Documentos pontificios de la Orden de Montesa (s. XI-XIV) conservados en el Archivo Histórico Nacional», *Estudis castellanencs*, 4 (1990), pp. 613-642.
- Duoais, Charles, *Essai sur l'organisation des études dans l'Ordre des Frères Prêcheurs*, Paris-Toulouse, Picard-Privat, 1884.
- , «Les anciennes versions catalanes de la Bible», *Revue historique du diocèse de Perpignan*, 9 (1929), pp. 287-289.
- Eiximenis, Francesc, *Lo libre de les dones*, ed. Frank Naccarato, Barcelona, Universitat de Barcelona-Curial, 1981, 2 vols. (Bibliolteca Torres Amat, 9-10).
- , *Dotzè llibre del Crestià II*, ed. Curt Wittlin et alii, Girona, Col·legi Universitari-Diputació, 1986-1987, 2 vols. (Obres de F. Eiximenis, 3-4).
- Eixemenó, Joan, *Contemplació de la Passió de Nostre Senyor Jesucrist*, ed. Albert Hauf, Montserrat, PAM, 1986 (Biblioteca Marian Aguiló, 9).
- Ellis, Roger ed., *The medieval translator*, London, Center for Medieval Studies (Queen Mary and Westfield College) Univ. of London, 1991.
- Ellis, Roger i René Tixier ed., *The medieval translator: traduire au Moyen Age*, Brepols, 1994, XVI+488 pp.
- Elwert, Theodor W., «La dittologia sinonimica nella poesia romanza della origini e nella scuola poetica siciliana», *Bolletino del Centro di Studi Filologici e Linguistici Siciliani*, 2 (1954), pp. 152-177; ara reed. a *Saggi di letteratura italiana*, Wiesbaden, 1970, pp. 171-204.
- , «Zur synonymendoppelung als Interpretationshilfe», *Archiv für das Studium der Neueren Sprachen*, 195 (1958), pp. 24-26.
- Enciso, J., «Prohibiciones españolas de las versiones bíblicas en romance antes del Tridentino», *Estudios Bíblicos*, 3 (1944), pp. 531-60.
- Evans, G.R., *The Language and Logic of the Bible: the earlier Middle Ages*, Cambridge, Cambridge University Press, 1984, XIX+199 pp. (Cambridge Paperbacks. Religion).
- Faral, Edmond, «À propos de l'édition des textes anciens. Le cas du manuscrit

- unique», a *Recueil de travaux offerts à M. Clovis Brunel*, Paris, 1955, 2 vols., pp. 409-421.
- Favati, Guido, «Vida e morte dell'iterazione sinonimica come dittologia», *Studi e testi romanzî e mediolatini*, 2 (1971), 275-285.
- Fernández de Castro, E.F., *El salterio de David en la cultura española*, Madrid, 1928.
- Ferrán Salvador, V., *El castillo de Montesa: historia y descripción del mismo precedida de un bosquejo histórico*, Valencia, 1926.
- , «Los Maestros de la Orden Militar de Montesa en la historia valenciana», *Anales del centro de cultura valenciana*, 15 (1954), pp. 115-138.
- Ferrando Francés, Antoni, *Narcís Vinyoles i la seua obra*, València, Univ. de València-Dep. de Lingüística Valenciana, 1978, 254 pp. (Monografies i assaigs, 2).
- , «L'Omèlia sobre lo psalm 'De profundis' de Jeroni Fuster», a *Misc. Fuster* [1993 VI: 79-106].
- Flórez, Gonzalo, *Penitencia y unción de enfermos*, Madrid, BAC, 1993, XVII+379 pp. (Sapientia Fidei, 2).
- Folena, Gianfranco, «'Volgarizzare' e 'tradurre'. Idea e terminologia della traduzione dal Medio Evo italiano e romanzo a l'Umanesimo europeo», a *La traduzione. Saggi e studi*, Trieste, 1973, pp. 59-120; reed. a *Volgarizzare e tradurre*, Milano, Einaudi, 1994, xi+97 pp. (Piccola Biblioteca Einaudi, 605).*
- Foreville, Raimunda, *Lateranense IV*, Vitoria, Eset, 1974, 249 pp. (Historia de los concilios ecuménicos, 6.2).
- Foulché-Delbosch, R. «La Bible en catalan», a *Primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1908, pp. 538-540.
- Fuentes, Celedonio, *Escritores dominicos del Reino de Valencia*, Valencia, F. Ángeles Pitarch, 1930, 375 pp.
- , *Escritores dominicos del Reino de Aragón*, Zaragoza, Gambón, 1932, 330 pp.
- Fullana, Luís, «Los caballeros de apellido March en Cataluña y en Valencia», *BSCC*, (1935-54), 16 pp. 432-465; 17 pp. 107-172, 205-255, 297-322 i 364-444.
- García-Guijardo Ramos, Luis, *Datos para el estudio de la renta feudal maestral de la orden de Montesa en el siglo XV*, Valencia, Inst. Valenciano de Estudios Históricos, 1978, 186 p.
- Garrido, Pablo M., s.v. «Riu, Pierre de Perpignan», a *Dictionnaire de Spiritualité*, Paris, Beauchesne, XIII.1, cc. 692-693.
- Gautier, Paul, *Le pêcheur et la penitence au Moyen Âge*, Paris, Cerf, 1969. 245 pp.
- Gesta. Gesta Innocentii PP III*, a *Patrologia Latina*, vol. 214, cc. XVIII-CCXVIII.

- Ghellinck, Joseph de, *Le mouvement théologique du XIIIe siècle*, Bruges, 1969 (Museum Lessianum, Section historique, 10).
- Gilson, Etienne, *La théologie mystique de Saint Bernard*, Paris, Vrin, 1947 (Études de philosophie médiévale, 20).
- , *La philosophie au Moyen Âge. Des origines patristiques jusqu'à la fin du XIVe siècle*, Paris, Payot, [1952] 1962³ (Bibliothèque historique); trad. esp. *La filosofía de la Edad Media. Desde los orígenes patristicos hasta el fin del siglo XIV*, Madrid, Gredos, [1958] 1965², 730 pp. (Biblioteca Hispánica de Filosofía, 12).*
- Grabmann, Martin, *Geschichte der scholastischen Methode* (1906-1911); trad. it. *Storia del metodo scolastico*, Firenze, La Nuova Italia, 2 vols., 1980 (Strumenti. Ristampe anastatiche, 59).*
- Gregori el Gran, sant, *In septem psalmos poenitentiales expositio*, a *Patrologia Llatina*, v. 79, cc. 550-658.
- Gribomont, Jacques, «L'Eglise et les traductions de la Bible et éditions critiques de la Vulgate», a *Studie Biblijne i archeologiczne*, Poznan, 1963, pp. 123-162.
- Gudiol i Cunill, Josep, *Una antiga traducció catalana dels quatre evangelis (Còdex de Palau). Transcripció precedida d'una introducció*, Vic, 1910, XII+121 pp.
- Guinot, Enric, «La fundación de la Orden Militar de Santa María de Montesa», *Saitabi*, 35 (1985), pp. 73-86.
- , *Feudalismo en expansión. Antecedentes y desarrollo del señorío de la Orden de Montesa. Siglos XIII y XIV*, Castelló de la Plana, 1986.
- Haebler, K., «The Valencian Bible of 1478», *RH*, 21 (1909), pp. 234-238.
- Hamel, C. de, *The Production and Circulation of Glossed Books of the Bible*, Oxford, Bodleian Library, 1978; tesi doctoral inèdita.
- Harris, M.R., «Old Waldesians: Some Linguistics and Editorial Observations», *RPh*, 38 (1984-85), 200-225.
- ed., *The Occitan Translations of John XII and XIII-XVII from the Fourteenth-Century Franciscan Codex (Assisi, Chiesa Nuova, ms. 9)*, Philadelphia, The American Philosophical Society, 1985 (Transactions, 75.4).
- , «The Occitan Epistle to the Laodiceans: Towards an Edition of ms. PA 36 (Lyon, Bibl. Mun.)», a *Miscellanea di studi romanzzi offerta a Giuliano Gasca Queirazza per il suo 65° compleanno*, ed. A. Cornagliotti et al., Alessandria, Dell'Orso, 1988, 2 vols., pp. 427-446.
- Hasenohr, Geneviève, «Place et rôle des traductions dans la pastorale française du XVe siècle», a *Actes Paris* (1989:365-75).
- Hauf, Albert G., «El Tractat del molí espiritual de Fra Antoni Canals, O.P.», a *Misc.*

- Casacuberta (1981 II: 185-215); ara a Hauf (1990: 187-218).*
- , «El *De Triplici Statu Mundi* de Fr. Francesc Eiximenis, O.F.M.», a Misc. Aramon (1979 I: 265-83).
- , «El *Psalterium alias laudatorium* i la *Vita Christi*, obres complementàries?», a Misc. Bastardes (1989 I: 205-229).
- , «La *Vita* de Jesucristo como tratado de teología en lengua vernácula destinado a seglares», *Archivum franciscanum historicum*, 71 (1978), pp. 37-64; ara a Hauf (1990:151-184).*
- , *D'Eiximenis a Sor Isabel de Villena. Aportació a l'estudi de la nostra cultura medieval*, València-Barcelona, Institut de Filologia Valenciana-PAM, 420 pp. (Biblioteca Sanchis Guarner, 19).
- Hinnebusch, W.A., *The History of the Dominican Order*, New York, Alba House, 2 vols., 1966-1973.
- Humphreys, K.W., *The Book Provisions of the medieval Friars, 1215-1400*, Amsterdam, 1964.
- Hurter, Friederich Emmanuel von, *Geschichte Innocenz III und seiner Zeitgenossen*, Hamburg, 1832-34; trad. it. *Storia di papa Innocenzo III e de' suoi contemporanei*, Milano, Coi tippi della ditta Ant. Auzione e C., 1857, 2 vols., XXIII+305 i 382 pp.*
- Huygens, Robert Burchard Constantijn ed., *Accessus ad auctores. Bernard d'Utrecht, Conrad d'Hirsau: Dialogus super auctores*, Leiden, Brill, 1970, 136 pp.
- Javierre Mur, A.L., *Privilegios reales de la orden de Montesa en la edad media. Catálogo de la serie existente en el AHN*, Madrid, s.f.
- , «Privilegios comerciales de la Orden de Montesa en el reino de Cerdeña», a *VI Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, Madrid, 1959, pp. 571-578.
- , «Pedro IV el Ceremonioso y la Orden de Montesa», a *Martínez Ferrando, archivero. Miscelánea de estudios dedicados a su memoria*, Barcelona, Asociación Nacional de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos, 1968, pp. 197-216.
- Javierre Mur, A.L. i C. Gutiérrez Arroyo, *Guía de la sección de Ordenes militares*, Madrid, s.f. [1949?].
- Jedin, Hubert, *Manual de historia de la Iglesia*, Barcelona, Herder, III (1973).
- Jorgensen Loncheff, Beatrice, *Bibliography of Old Catalan Texts*, Madison, Hispanic Seminary of medieval Studies. [p. 79]
- Jouanna, E. ed., *Édition de deux traductions du livre d'Esther, en catalan, d'après deux manuscrits du XVe siècle*, Paris, Institut d'Études Hispaniques, 1972; tesi doctoral.
- Kaeppli, Thomas, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*, Roma, Istituto Istorico

Domenicano, 3 vols., 1970-1980.

Leclercq, Jean, *L'amour des lettres et le désir de Dieu. Initiation aux auteurs monastiques du Moyen Âge*, Paris, Cerf, 1957; 1961².

—, *Cultura umanistica e desiderio di Dio*, Firenze, 1965.

Leclercq, Jean, L. Vandenbroucke i L. Boyer, *La spiritualité du Moyen Age*, 1961, tom II de l'*Histoire de la spiritualité chrétienne*, Paris.

Le Goff, Jacques, *La naissance du Purgatoire*, Paris, Gallimard, 1981, 509 pp. (Folio Histoire, 31).

Lewis, C.S., *The Discarded Image. An Introduction to Medieval and Renaissance Literature*, Cambridge, Cambridge University Press, [1964] 1994 (Canto), x+232 pp.; trad. esp. *La imagen del mundo. Introducción a la literatura medieval y renacentista*, Barcelona, Antoni Bosch, 1980, XII+178 pp. (Ensayo).

Light, Laura, «Versions et révisions du texte biblique», a Riché-Lobrichon 1984:55-93.

Llamazares, J.F., *Historia de las Ordenes Militares*, Madrid, 1862.

Llombard, Pere, *Commentarium in psalmos*, a Patrologia Llatina, vol. 191.

Lobrichon, Guy, «Une nouveauté: les glosses de la Bible», a Riché-Lobrichon [1984:95-114].

Löfstedt, Lena, «La reduplication synonymique de Jean de Meun dans sa traduction de Végèce», *Neophilologische Mitteilungen*, 57 (1976), pp. 449-470.

Lomax, Derek, «Las Ordenes Militares en la Península Ibérica durante la Edad Media», a *Repertorio de Historia de las ciencias eclesiásticas de España*, Salamanca, Instituto de Historia de la Teología Española, 1976, VI, pp. 9-109.

Lootin, O., *Psychologie et morale aux XIIe et XIIIe siècles*, Gembloux, 1959.

López, Atanasio, «Confesores de la Familia Real de Aragón», *ALA*, 31 (1929), pp. 145-240 i 289-337.

López Casas, Mercè, «El manuscrit XII de la Biblioteca Lambert Mata de Ripoll», *Boletín Bibliográfico de la AHLM*, 10 (1996), pp. 363-376.

Lourdaux, W. i Verhelst, D. ed., *The Bible and Medieval Culture*, Louvain, Institut d'Études Médiévales, 1979 (Medievalia Lovanensia Series, 1. Studia, 7).

Lubac, Henri de, *Exégèse médiévale. Les quatre sense de l'Écriture*, Paris, Desclée de Broower, [1959-64] 1979, 2 vols.

Lucas, R.H., «Medieval French Translations of the Latin Classics to 1500», *Speculum*, 45 (1970), pp. 225-253.

Luchaire, Achille, *Innocent III*, Paris, Hachette, 1904-08, 6 vols.

- Lusignan, Serge, *Parles vulgairement. Les intellectuels et la langue française aux XIIIe et XIVe siècles*, Paris-Montréal, Vrin-Presses de l'Université de Montréal, 1986, 204 pp. (Études médiévales).
- Maccarone, Michelle, «Innocenzo III prima del pontificato», *Archivio della R. Deputazione romana di Storia Patria*, 9 (1943), pp. 59-134.
- , «Riforma e sviluppo della vita religiosa con Innocenzo III», *Rivista di Storia della Chiesa d'Italia*, 16 (1962), p. 29-72.
- , s.v. «Innocent III», a *Dictionnaire de Spiritualité*, Paris, Beauchesne, VII.2, 1971, cc. 1767-1773.
- , *Studi su Innocenzo III*, Padova, Antenore, 1972, x+452 pp. (Italia sacra. Studi e documenti si storia ecclesiastica, 17).
- Madurell i Marimon, Josep M., «Manuscritos trescentistas y cuatrocentistas», *Hispania Sacra*, 4 (1951), pp. 401-454; 5 (1952), pp. 165-178.
- , «Encuademadores y libreros barceloneses judíos y conversos (1322-1458)», *Sefarad*, 21 (1961), pp. 299-338; 22 (1962), pp. 345-372; 23 (1963), pp. 74-103.
- , *Manuscrits en català anteriors a la impremta (1321-1474). Contribució al seu estudi*, Barcelona, Associació Nacional de Bibliotecaris, Arxiviers i Arqueòlegs. Delegació de Catalunya i Balears, 1974, 154 pp. (Biblioteca professional de ANABA. Bibliografias).
- , «Documents culturals medievals (1307-1485)», *BRABLB*, 38 (1979-82), pp. 301-473.
- Madurell i Marimon, Josep M. i Jordi Rubió i Balaguer, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*, Barcelona, Gremio de editores, de libreros y de maestros impresores, 1955, 2 vols.
- Maierù, Alfonso, «Tecniche di insegnamento», a *Actes Todi* [1978:307-352].
- Maleczek, W., s.v. «Innozenz III», a *Lexicon des Mittelalters*, 1985.
- P. March, *Obra*: March, Pere, *Obra completa*, ed. Lluís Cabré, Barcelona, Barcino, 1993, 296 pp. (Els Nostres Clàssics, A, 132).
- Marchello-Nizia, Christiane, *Histoire de la langue française aux XIVe et XVe siècles*, Paris, Bordas, 1979; Dunod 1992, 378 pp.*
- Marinoni, M.C. ed., *La versione valdese del libro di Tobia*, Bari, Schena, 1986 (Traduttologia, 2).
- Martelli, Carlo Alberto, «La tecnica delle traduzioni della Bibbia nell'Alto Medioevo», a *Actes Spoleto* [1963: 657-681].
- Martínez Romero, Tomàs, «Una aproximació a les traduccions peninsulars de les

- Epistolae ad Lucilium*. La doble traducció catalana», *L&L*, 1 (1986), pp. 111-49.
- Massó i Torrents, Jaume, «Inventari dels bens mobles del rey Martí d'Aragó», *RH*, 12 (1905), pp. 413-590.
- Matanic, A., «Papa Innocenzo III di fronte a San Domenico e a San Francesco», *Antonianum*, 35 (1960), pp. 568-577.
- Mateu Ibars, Josefina, *La Librería de la Orden de Montesa en el siglo XVIII*, Madrid, CSIC.Instituto Miguel de Cervantes, 1974, 301 pp (Colección bibliográfica CSIC, 14).
- Meissner, F.J., «Maistre Nicolas Oresme et la lexicographie française», *Cahiers de lexicographie française*, 40 (1982), pp. 51-66.
- Menéndez Pidal, G., «Como trabajaron las escuelas alfonsíes», *NRFH*, 5 (1951), pp. 363-380.
- Meyer, Paul, recensió de Berger (1884) a *Rom*, 17 (1888), pp. 121-144.
- Millás Vallicrosa, José María, «El literalismo de los traductores de la Corte de Alfonso el Sabio», a *Estudios sobre historia de la ciencia española*, Barcelona, 1949, pp. 349-358.
- Minervini, Vincenzo, «La versione italiana del *De Miseria Humanae Conditionis*: progetto di edizione», a *La cultura catalana tra l'Umanesimo e il Barocco*, ed. C. Romero i R. Arqués, Padova, Programma, 1994, pp. 145-154.
- Minervini, Vincenzo ed., *Libre del plant de l'hom. Versió catalana del Liber De Miseria Humanae Conditionis*, Brindisi, Schena, 1996 (Philologica, 2).
- Miquel Rossell, F., *Inventario general de manuscritos de la Biblioteca Universtaria de Barcelona*, Madrid, 2 vols.
- Miret i Sans, Jaume, «Notes biogràfiques d'en Pere Salvatge i fr. Romeu Sa Bruguera, ab mostres de la Bíblia Catalana rimada de la XIII^a centúria», a *Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Dedicat al rey Jaume I y a la seva època*, Barcelona, I, 1909, pp. 147-171.
- , «Adició a la memòria *Notes biogràfiques d'en Pere Selvatge y Fray Romeu Sa Bruguera*», a *Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, dedicat al rey Jaume I y la seva època*, II, Barcelona, 1909, pp. 1069-1070.
- , «El Llibre de Daniel de la Bíblia catalana rimada de Sevilla», *RH*, 36 (1916), pp. 72-134.
- Misc. Delbouille : *Mélanges de linguistique romane et de philologie médiévale offerts à M. Maurice Delbouille*, ed. P. Renson i Madeleine Tyssens, Bruxelles, Gembloux, 1964, 2 vols.
- Misc. Fuster : *Miscel·lània Joan Fuster. Estudis de llengua i literatura catalanes*, ed. Antoni Ferrando i Albert G. Hauf, València-Barcelona, Universitat de València-PAM, 1992-1996, 6 vols.

- Misc. Remy : *Studia occitanica in memoriam Paul Remy*, ed. Hans-Erich Keller, Kalamazoo (Mich.), Western Michigan University, 1986, 2 vols.
- Misc. Riquer : *Studia in honorem prof. M. de Riquer*, Barcelona, Quaderns Crema, 1986-1998 4 vols.
- Misc. Rubió i Lluch : *Miscel·lània d'homenatge a don Antoni Rubió i Lluch*, Barcelona, 1936, 3 vols.
- Misc. Smalley : *The Bible in the Medieval World. Essays in memory of Beryl Smalley*, Katherine Walsh i Diana Wood (eds.), Oxford, Blackwell, 1985, xiii+338 pp.
- Mitjà, Marina, «Procés contra els consellers, domèstics i curials de Joan I, entre ells Bernat Metge», *BRABLB*, 27 (1957-58), pp. 375-417.
- Moll, Francesc de Borja, *Gramàtica històrica catalana*, Madrid, Gredos, 1952 (BRH); trad. cat. *Gramàtica històrica catalana*, València, Universitat de València, 1991, 288 pp. (Col·lecció Honoris Causa, 8).*
- , *Textos i estudis medievals*, Barcelona, PAM, 1982 (Biblioteca Abat Oliba).
- Monfrin, Jacques, «Humanisme et traductions au Moyen Age», *Journal des savants*, 1963, pp. 153-176.
- Möntmann, Walter, *Beiträge zum Gebrauch der Figur der Synonymis in der altfranzösischen Literatur*, Münster, 1955.
- Morreale, Margherita, «Apuntes bibliogràfics para la iniciación al estudio de las traducciones bíblicas medievales en catalán», *AST*, 31 (1958), pp. 271-290.
- , «Apuntes para la historia de la traducción en la Edad Media», *Revista de Literatura*, 15 (1959), pp. 3-10.
- , «Apuntes bibliogràfics para la iniciación al estudio de las traducciones bíblicas medievales en castellano», *Sefarad*, 20 (1960), pp. 66-109.
- Monti, Luigi, *Il «Commentarium in septem psalmos poenitentiales» di Innocenzo III*, Roma, Pontificia Università Lateranense, 1961, v+464 pp.; tesi doctoral inèdita.
- Morel-Fatio, Alfred, «§15. Heilige Schrift; Übersetzungen; kommentare», a Gustav Gröber, *Grundriss der Romanischen Philologie*, 1897, II.2, pp. 86-90.
- Nadal, Josep M., «Dir lo latí en so de romanç», *Caplletra. Revista de Filologia*, 6 (1989), pp. 171-177; reed. a Nadal (1992: 88-101).*
- , *Llengua escrita i llengua nacional*, Barcelona, Quaderns Crema, 1992, 180 pp. (Assaig minor, 6).
- Nadal, Josep M. i Prats, Modest, *Història de la llengua catalana*, Barcelona, Ed. 62, 1982-1996, 2 vols. (Estudis i documents, 33-34).

- Nordahl, Helge, «Aspects rhétoriques des tautologies binaires dans la vie de saint Eustace», *Revue belge de philologie et d'histoire*, 54 (1976), pp. 773-779.
- Olivar, Marçal, «Notes entorn la influència de l'*ars dictandi* sobre la prosa catalana de cancelleria de finals del segle XIV», *EUC*, 22 (1936), pp. 631-653; reed. a Olivar [1991:81-104]. *
- , *Obra dispersa. Llibre en homenatge en el seu 90è aniversari*, ed. Francesc Fontbona i Amadeu-J. Soberanas, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1991, 310 pp.
- Papès, Amédée, «Documents inédits relatifs à Pere March et à Auzias March», *RBC*, 1 (1901), pp. 129-153.
- , *Auzias March et ses prédécesseurs. Essai sur la poésie amoureuse et philosophique en Catalogne aux XIIe et XVe siècles*, Paris, Champion, xix+469 pp. (Bibliothèque de l'ÉIIE).
- , «Les origines paternelles d'Auzias March d'après de nouveaux documents», *BII*, 50 (1948), pp. 313-332.
- Perarnau, Josep, «Tractats catalans De poenitencia, de Sant Ramon de Penyafort (1329) al bisbe de La Seu d'Urgell, Guillem Arnau de Palau», *Licritos del V'edat*, 7 (1977), pp. 259-298.
- , «Aportació al tema de les traduccions bíbliques catalanes medievals», *RCT*, 3 (1978), pp. 17-98.
- , «Noves dades sobre traduccions catalanes de la Bíblia en els segles XIV i XV», *ATCA*, 2 (1983), pp. 349-356.
- , Ressenya de Reinhardt/Santiago-Otero [1986] a *ATCA*, 7-8 (1988-89), pp. 344-346.
- Perez Castañeda, Mª Ángeles i Mª Dolores Couto de León, *Pruebas para ingreso de religiosos en las ordenes de Calatrava, Alcántara y Montesa*, Madrid, Ministerio de Cultura, Subdirección General de Archivos, 1980. (uab)
- Perez Castañeda, Mª Ángeles i Mª Dolores Couto de León, *Pruebas para contraer matrimonio en las órdenes de Calatrava, Alcántara y Montesa*, Madrid, Ministerio de Cultura, Subdirección General de Archivos, 1980. (uab)
- Piaget, Arthur, «Traducteurs», a L. Petit de Julleville, *Histoire de la langue et de la littérature française des origines à 1900*, Paris, Colin, 1896, II, pp. 258-270.
- Pitts, B.A., «Versions of the Apocalypse in Medieval French Verse», *Sp*, 58 (1983), pp. 31-59.
- Pou i Martí, José María OFM, *Visionarios, Beguinos y Fraticelos catalanes (siglos XIII-XV)*, Vic, s.e., 1930; ed. facsímil: Madrid, Colegio Cardenal Cisneros, 1991, CXXIX+534 pp.*
- Prats, Modest, «Un vocabulari català a la versió del *De Regimini Principum* de Gil de

- Roma», a Actes Roma (1983:29-87).
- , «Per a una valoració de la versió catalana de la Divina Comèdia d'Andreu Febrer», a Misc. Riquer [III:97-107].
- , «Un altre vocabulari d'adverbis llatí-català», a Misc. Badia [VIII:41-56].
- Prigent, Pierre, *Apocalypse 1,2. Histoire de l'exégèse*, Tübingen, 1959 (Beiträge zur Geschichte der Biblischen Exegese, 2).
- Puig i Oliver, Jaume de, «El *Tractatus de quattuor sensibus sacrae scripturae* de Felip Ribot, OSC. Edició i estudi», *ATCA*, 16 (1997), pp. 299-384.
- J. March, *Obra*: Pujol, Josep, *L'obra de Jacme March. Edició i estudi*, Bellaterra, Univ. Autònoma de Barcelona; tesi doctoral, cf. J. March.
- Rades y Andrada, F., *Crónica de la Orden de Calatrava*, Toledo, 1572.
- Rahner, J., «Péché originel et évolution», *Concilium*, 26 (1967), 67-89.
- Reinhardt, Klaus, *Die biblischen Autoren Spaniens bis zum Konzil von Trient*, Salamanca, 1976 (Instituto de Historia de la Teología Española. Subsidia, 7).
- Reinhardt, Klaus i Santiago-Otero, Horacio, *Biblioteca bíblica ibérica medieval*, Madrid, Centro de Estudios Históricos CSIC, 1986, xxvii+380 pp. (Nomenclátor de autores medievales hispánicos, 1).
- Renedo, Xavier, «Una imatge de la memòria entre les *Moralitates* de Robert Holcot i el *Dotzè* de Francesc Eiximenis», a Actes de les jornades d'homenatge a Dolors Condom (= AIEG, 31 (1990-1), pp. 53-61.
- , *El «Tractat de Luxúria» del 'Terç del Crestià' de Francesc Eiximenis. Edició i Estudi*, Bellaterra, 1992, 2 vols.; Tesi doctoral inèdita.
- Riché, Pierre, *Éducation et culture dans l'occident barbare*, Paris, Seuil, 1962.
- , *Écoles et enseignement dans le Haut Moyen Âge*, Paris, Aubier Montaigne, 1979.
- Riché, Pierre i Lobrichon, Guy ed., *Le Moyen Âge et la Bible*, Paris, Beauchesne, 1984, 639 pp. (Bible de tous les temps, 4).
- Riera i Sans, Jaume, «Catàleg d'obres en català traduïdes en castellà durant els segles XIV i XV», a *Segon congrés internacional de la llengua catalana. VIII Àrea. 7 Història de la Llengua*, ed. Antoni Ferrando, València, Institut de Filologia Valenciana, 1989, pp. 699-710.
- Riquer, Martí de, *Heràldica catalana. Des de l'any 1150 al 1550*, Barcelona, Quaderns Crema, 2 vols.
- Riquer, Martí de (amb Antoni Comas i Joaquim Molas), *Història de la literatura catalana*, Barcelona, Ariel, 1964: reed. 1982.

- Robles, Laureano, *Escritores dominicos de la Corona de Aragón. Siglos XIII-XIV*, Salamanca, 1972, 304 pp. [§38]
- , «Estudiantes dominicos de la provincia de Aragón en los 'Studia Generalia' europeos (siglos XIII-XIV)», *Revista española de teología*, 45 (1985), pp. 201-237.
- Rodrigo Lizondo, Mateu, «Sobre l'ascendència d'Ausias March», *Revista Valenciana de Filologia*, 7.4 (1981), pp. 351-372.
- Romeu Figueras, Josep, «Pere March 'Al punt c'om naix comença de morir'», a Misc. Pere Bohigas III, 1984, pp. 85-119.
- Rouse, R.H., «L'evolution des attitudes envers l'autorité écrite: Le développement des instruments de travail au XIIIe siècle», a *Culture et travail intellectuel dans l'Occident médiéval*, Paris, CNRS, 1981.
- Rouse, R.H. i Rouse, M.A., «Biblical *Distinctiones* in the Thirteenth Century», *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge*, 41 (1974), pp. 27-37.
- Rouse, R.H., «Florilegia and Latin Classical Authors in Twelfth and Thirteenth Century Orleans», *Viator*, 10 (1979), pp. 131-160.
- Rovira Bellosó, José M^o, *Trento. Una interpretació teològica*, Barcelona, Herder, 1979, 389 pp. (Colectánea San Paciano, 25).
- Rubio, Fernando OSA ed., Lope Fernández de Minaya, *Tratado breve de penitencia e de las señales por do se conosce quando es verdadera*, a *Prosistas castellanos del siglo XV*, vol. II, Madrid, 1964, pp. 265-267 (Biblioteca de Autores Españoles, 171)
- Rubió i Balaguer, Jordi, *Història de la literatura catalana*, I, Barcelona, PAM, 1984, 491 pp. (Biblioteca Abat Oliba, 35: Obres de Jordi Rubió i Balaguer, i).
- Rubió i Lluch, Antoni, *Documents per l'història de la cultura catalana mig-eva*, Barcelona, IEC. 2 vols. 1908-1921.. [docs. I, 490 [1404]; II (no Romeu) 323].
- Ruiz, Elisa, *Manual de codicologia*, Madrid, Fundación Germán Sánchez Ruipérez-Ed. Pirámide, 1988, 432 pp. (Biblioteca del Libro. Serie Mayor, M).
- Ruiz Calonja, A., *Historia de la literatura catalana*, Barcelona, 1954.
- Rychner, Jean, «Observations sur la traduction de Tite-Live par Pierre Bersuire», *Journal des Savants*, (1963), pp. 242-267.
- Samper y Gordejuela, Hipólito, *Montesa ilustrada: origen, fundacion, principios, institutos, casos, progressos, ivrisdiccion, derechos, privilegios, preeminencias, dignidades, oficios, beneficios, heroes y varones ilustres de la Real, ínclita y nobilissima religion militar de N.S. Santa Maria de Montesa y San George de Alfama*, Valencia, Real Colegio de la Orden, 1669, 2 vols.
- Santiago-Otero, Horacio, «Comentarios bíblicos en lengua vernácula (s. XII-XIV)», a

'Hispania Sacra'. Estudios en honor del prof. Dr. José Orlandis Rovira en su septuagésimo aniversario, ed. Josep-Ignasi Sarayana i Eloi Tejero, Pamplona, Ediciones de la Universidad de Navarra, 1988 (Colección Historia de la Iglesia, 14), pp. 351-64.

Sayers, Jane, *Innocent III. Leader of Europe 1198-1216*, London-New York, Longman, XIII+222 pp. (The Medieval World)

Schib, Gret, *Vocabulari de Sant Vicent Ferrer*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1977, 268 pp. (Publicacions de la Fundació Salvador Vives Casajuana, 50).

Schneider, R., *Innozenz der Dritte*, München, 1963.

Segre, Cesare, «Introduzione», a *Volgarizzamenti del Due e Trecento*, ed. Cesare Segre, Torino, UTET, 1953 (Classici italiani, 5); reed. a Segre [1991:49-78]. *

Segre, Cesare, «Jean de Meun e Bono Giamboni traduttori di Vegezio. Saggio sui volgarizzamenti in Francia e in Italia», a *Atti dell'Accademia delle scienze di Torino*, 87.2 (1952-1953), pp. 119-153.; reed. a Segre [1991:271-300]. *

Segre, Cesare, *Lingua, stile e società. Studi sulla storia della prosa italiana*, Milano, Feltrinelli, [1963, 1974²] 1991, 458 pp. (Campi del sapere).

Smalley, Beryl, «Gilbertus Universalis, Bishop of London (1128-1134) and the Problem of the *Glossa Ordinaria*», *RTAM*, 7 (1935-36), pp. 235 ss.; 8, pp. 24 ss.

—, «La *Glossa Ordinaria*. Quelques prédécesseurs d'Anselme de Laon», *RTAM*, 9 (1937), pp. 365 ss.

—, «Les commentaires bibliques de l'Ecole romane: Glose ordinaire et gloses périmées», *CCM*, 4 (1961), pp. 15-22.

—, «L'exégèse biblique dans la littérature latine», a *Actes Spoleto* (1963:631-656).

—, «An Early Twelfth-Century Commentator on the Literal Sense of Leviticus», *RTAM*, 36 (1969), pp. 78 i ss.

—, *The Study of Bible in the Middle Ages*, Oxford, Blackwell, [1952] 1984³, xxxviii+406 pp.

—, *The Gospels in the Schools c. 1100-c. 1280*, London, The Hamblendon Press, 1985.

Smeets, Jean Robert, «Les traductions, adaptations et paraphrases de la Bible en vers», *GRLMA*, VI.1, 1968, pp. 48-57 i VI.2, pp. 81-86.

—, «Les traductions-adaptations versifiées de la Bible en ancien français», a *Les genres littéraires dans les sources théologiques et philosophiques médiévales*, Louvain-la-Neuve, 1982, pp. 249-258.

Spicq, Ceslas, OP, *Esquisse d'une histoire de l'exégèse latine au Moyen Age*, Paris, Vrin, 1944, 403 pp. (Bibliothèque Thomiste, 26).

- Stegmüller, Fridericus, *Repertorium Biblicum Medii Aevi*, Matriti, CSIC, 1950-1980, 10 vols. i Stegmüller, Friederich i Reinhardt, N., *Supplementum*, Matriti, 1976-80, 3 vols.
- Taylor, Robert, «Les néologismes chez Nicolas Oresme traducteur du XIVe siècle», a *Actes Paris* (II:727-736).
- Tillmann, Hellene, *Papst Innozenz III*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht; trad. angl. *Pope Innocent III*, Amsterdam, North-Holland Publishing Company, 1980, XVIII+374 pp. (Europe in the Middle Ages. Selected Studies, 3.2) . *
- Torres Amat, Félix, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña*, Barcelona, J. Verdaguer, 1836, XLIII+719 pp.; reed. Barcelona-Sueca, Curial, 1973 (Biblioteca documents de cultura-facsímils, 1).
- Tramoyeres Blasco, C., «La biblia valenciana de Bonifaci Ferrer», *RABM*, 21 (1909), pp. 234-248.
- Tresor*. Latini, Brunetto, *Llibre del Tresor*, ed. Curt Wittlin, Barcelona, Barcino, 4 vols., 1971-1989 (ENC.A, 102, 111, 122 i 125).
- Trublet, Jacques i Solignac, Aimé, s.v. «Psaumes», a *Dictionnaire de Spiritualité*, VII.2, 1986, cc. 2504-2568.
- Turró, Jaume ed., Romeu Lull, *Obra completa*, Barcelona, Barcino, 1996 (ENC.A 135).
- Ullmann, W., *The Growth of Papal Government in the Middle Ages. A Study in the Ideological Relation of Clerical to Lay Power*, London, 1964.
- , *A History of Political Thought in the Middle Ages*, London, Penguin, 1965.
- , *A Short History of the Papacy in the Middle Ages*, London, 1972.
- Vargas Zúñiga, A. de, «Catálogo de los caballeros y religiosos de la Orden de Montesa (1390-1700)», *Hidalguía*, 5 (1957), pp. 297-299.
- Vàrvaro, Alberto, *Letteratura romanza del Medioevo*, Napoli, Liguori, 1968; trad. esp. *Literatura románica de la Edad Media. Estructuras y formas*, Barcelona, Ariel, 1983. *
- Vauchez, André, *La spiritualité du moyen âge occidental (VIIIe-XIIe siècles)*, Paris, Presses Universitaires de France, 1975, 176 pp.
- Ventura, Jordi, *Pere el Catòlic i Simó de Montfort*, Barcelona, Aedos, 1960; reed. a Barcelona, Selecta-Catalònia, 1996 (Antilop, 41).
- , *La Bíblia valenciana. Recuperació de la història d'un incunable català*, Barcelona, Curial, 1993, 237 pp. (Biblioteca Torres Amat, n.s. 12).
- Veny, Joan ed., Jacme d'Agramont, *Regiment de preservació de pestilència (s. xiv)*,

- Tarragona, Diputació provincial, 1971.
- Vera e Isla, Fernando de la, *Traducciones en verso del salmo L de David «Miserere mei Deus» y noticia de varias versiones poéticas que de dicho salmo se han hecho en lengua castellana y de sus autores*, Madrid, 1879.
- Verger, Jacques, «*Studia et universités*», a *Actes Todi* [1978:173-203].
- Vernet, André, *La Bible au Moyen Age. Bibliographie*, Paris, Éditions du CNRS, 1989.
- Vernet, Félix, *La spiritualité médiévale*, Paris, Bloud et Gay, 1929 (Bibliothèque catholique des sciences religieuses).
- Verrié, Frederic-Paul ed., *Crònica del regnat de Martí I*, Barcelona, 1951.
- Vicent Ferrer, st., *Sermons de quaresma*, València, Tres i Quatre, 19
- Viciano, Martí de, *Tercera parte de la Crònica de Valencia*, València, 1563. [117-132]
- Vilanova, Evangelista, *Història de la teologia cristiana. Des dels orígens al segle XV*, Barcelona, Facultat de Teologia-Herder, 1984, 787 pp. (Collectània Sant Pacià, 32).
- Villanueva, Jaime L., *De la lección de la Sagrada Escritura en la lengua vulgar*, Valencia, 1791, apènd. pp. CXXVII-CXXXII.
- , *Viage literario a las iglesias de España*, Madrid, Imprenta de la Real Academia de la Historia, XVIII, 1851. [169-170 i 334-338]
- Villarroya, José, *Real Maestrazgo de Montesa : tratado de todos los derechos, bienes y pertenencias del Patrimonio y Maestrazgo de la Real y Militar Orden de Sta. Maria de Montesa y S. Jorge de Alfama*, Valencia, Benito Monfort, 1787, 2 v. (=UB)
- Vives, José, «Exposición medieval del Pater Noster en la traducción catalana de fray Antonio Canals», *AST*, 28 (1955), pp. 133-156.
- , «Exposiciones del Ave María y Salve en la traducción catalana de fray Antonio Canals», *AST*, 29.1 (1956), pp. 79-94.
- Vogel, Cyrille, *Il peccatore e la penitenza nel medioevo*, ed. Chiara Achille Cesarini, Torino, Ele Di Ci, [1969, 1970] 1988², 326 pp.
- Vogel, Carl, *Les «libri paenitentiales»*, Tournhout, Brepols, 1978, 116 pp. (Typologie des sources du Moyen Âge Occidental, 27).
- Wasselynck, R., «L'influence de l'exégèse de saint Gregorie le Grand sur les commentaires bibliques médiévaux (VIIe-XIIe siècles)», *RTAM*, 32 (1965), pp. 183-192.
- Wielockx, R., «Autour de la *Glossa ordinaria*», *RTAM*, 49 (1982), pp. 222-228.
- Willmart, André, *Auteurs spirituels et textes dévots du moyen âge latin. Étude d'histoire*

littéraire, Paris, 1932.

- Wittlin, Curt, «Sens lima e correcció de pus dols estil': fra Nicolau Quilis traduïnt el llibre *De officiis* de Ciceró», *BRABLB*, 35 (1973-74), pp 125-158.
- , «Les traducteurs au Moyen Âge: Observations sur leurs technique et difficultés», *ACILR XIII*, 1976, II.
- , «Semicorreccions en traduccions medievals», a Misc. Aramon, [1979, I:599-604].
- , «Les traduccions catalanes de la *Somme le Roi (De vicis e virtuts)* de fra Llorenç», *BSCC*, 59 (1983), pp. 395-433.
- , «La revisió lingüística de l'antiga traducció catalana del *De regimine principum* d'Egidi Romà feta en 1480 pel mestre Aleix de Barcelona», a Actes Tampa-St. Augustine [1987:111-134].
- , «Una traducció catalana parcial del *Tresor* de Brunetto Latini conservada a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona», a Misc. Gili [1988:625-637].
- , *Repertori d'expressions multinominals i de grups de sinònims en traduccions catalanes antigues*, Barcelona, IEC, (Repertoris de la Secció Filològica, 1).
- , «Observacions sobre el *Psalteri* de Joan Roís de Corella i d'altres traduccions dels salms», a Misc. Carbonell (1991 I:27-59); ara a Wittlin (1995: 19-47).
- , *De la traducció literal a la creació literària. Estudis filològics i literaris sobre textos antics catalans i valencians*, València-Barcelona, Univ. de València-PAM, 1995 (Biblioteca Sanchis Guarner, 34).
- Wunderli, Peter ed., *La plus ancienne traduction provençale (XIIe s.) des chapitres XIII-XIV de l'Évangile de Saint Jean*, Paris, Klincksieck, 1969, xxxiv+54 pp. (Bibliothèque française et romane, D.4).
- , *Die okzitanische Bibelübersetzungen des Mittelalters. Gelöste und ungelöste Fragen*, Frankfurt am Main, 1969 (Analecta Romanica, 24).
- Xibert, Bartomeu M., «El mestre fra Pere Riu, carmelità rossellonès (vers 1380), i son comentari al salm *Miserere*», *La Paraula Cristiana*, 5 (1927), pp. 56-63.
- , *De scriptoribus scholasticis saeculi XIV ex ordine Carmelitanum*, Louvain, 1931.
- Ximeno, Vicenç, *Escritores del reino de Valencia*, Valencia, 1747.
- Yañez Neira, M.D., s.v. «Ordenes Militares (3. Montesa)», a *Diccionario de Historia Eclesiástica Española*, Madrid, III, 1973, cc. 1815-1816.
- Zapater y López, M.R., *Cister militante en la campaña de la iglesia contra la sarracena furia. Historia general de las ilustrísimas, ínclitas y nobilísimas cavallerías del Templo de Salomón, Calatrava, Alcántara, Avis, Montesa y Christo*, 2 vols., Çaragoça, Agustín Verges, 1662, [10]+618+[26] pp.

Zink, Michel, *La prédication en langue romane avant 1300*, Paris, Champion, 1976.

Zurita, *Anales*] Zurita, Jerónimo, *Anales de la Corona de Aragón*, Zaragoza, 1562; reed. Ángel Canellas López, Zaragoza, CSIC, 1978.

EXPOSICIÓ DELS SALMS PENITENCIALS

PRÒLEG GENERAL

Pròlech primer¹
**Sobre la inepció de la exposició
 de la postil·la de papa Ignocent tercer
 sobre los VII psalms penitencials,
 segons la translació romana²**

4

8

12

16

20

24

Atestant lo Savi “tresaur encorporat o amagat dins la faç de la terra fa poch o no gens de profit” entrò que és pervengut a notícia d'aquells qui'l cerquen, tot en axí sciència, que és tresaur infinit, fins que és clarificada, manifestada e practicada no porta alcun fruyt o és imperceptible; per ço, moguda per caritat, la mia pensa, de fer alcun bé a les ànimes devotes e contemplatives, qui en dilecció de Déu e en los seus fets e a penitències de lurs peccats de bon grat són inclinades,³ per tal que subsidi los sia donat a encendre lo foch de lur devoció; e encara los altres, no molt escalfats, qui lo present tractat legiran, sien provocats per devoció a fer oració e àles altres bones obres; induhit per lo reverent senyor frare Berenguer March, per la gràcia de Déu maestres de la Casa de la Cavalleria de Santa Maria de Muntesa de l'Orde de Calatrava, qui havia sobiran voler de saber e entendre la postil·la sobre los VII psalms penitencials feta per papa Innocent tercer, altament e molt devota sobre los dits psalms tractant; la qual per la gran profunditat de sciència e gran dificultat de entenement la sentència en ella contenguda no era per molts, majorment per les persones legues, axí clarament entesa, per què fruyt penitencial a tota manera de gent generalment no donava; per ço yo, frare Johan Romeu, de l'Orde dels Frares Preyçadors, jatsia |^{1v} reput mi insuficient a declarar, expondre e manifestar lo tresaur spirital qui en la dita postil·la sots térmens scurs, alts e ben clausulats encorporat o amagat estava, emperò mijançant la gràcia divinal, *qui sua dona singulis dividit prout libet*, per manament e assídua instigació del dit senyor mestre, qui aquest tresaur a tots egualment ésser clar e manifestat fort desijava, la dita postil·la ab los dessus dits VII psalms he treballat a reduhir, de mot a mot, de latí en romanç,

¹ Aquest és el pròleg que el traductor, «Johan Romeu, de l'Orde dels Frares preyçadors» col·loca al davant de l'obra que li ha encarregat de traduir «Berenguer March, per la gràcia de Déu maestres de la Casa de la Cavalleria de Santa Maria de Muntesa de l'Orde de Calatrava». Sobre aquests dos personatges, cf. INTRODUCCIÓ.

² Innocenci pren com a base del seu comentari la «translació romana» de st. Jeroni. Però al llarg de l'obra va fent referències a problemes o canvis d'interpretació que provoquen altres traduccions, especialment a la dels Setanta. Aquests excursos se solen introduir amb l'expressió, *segons altra letra*. Cf., p.e. l 12:^{1e}, segons altra letra, “fortment”, per tal que la torbació no sia solament gran ans vehement’.

³ És a dir: ‘que estimen Déu i les obres de Déu i estan disposats de bon grat a fer penitència dels seus pecats’.

tant com mon petit saber ha bastat, l'estil de l'actor seguint tota ora.⁴ Los quals VII psalms penitencials són elets e triats de tots los altres; e bé que sien poch en nombre, emperò en si
28 contenen molt de bé: enclinen Déu haver mercè; han special virtut e a spiritual salut són inductius e profitosos, car tracten de vèries e diverses matèries útils e specials, endreçades a estret remordiment de consciència, a dret stíl de penitència, a esvellar l'om adormit, a esmenar lo temps fallit, a esquivar tot mal delit e a Déu contenplar dia e ⁵nit, per tal que sia
32 de mellor cor Déu amat, servit e loat.

Lo present libre he scrit e arromançat sots breu compendi,⁶ suplicant ab spirit cli tots los ligens que si en res en la exposició següent del dit libre he menyscabat, que la caritat lur hi soplesqua, preguant que m vullen ans defendre que rependre per ço que'l Sant Spirit
36 dessús dit e nomenat a ells e a mi perdó tots nostres fallimens en aquest segle, e en l'altre, vehent-lo faç a faç, perpetualment ensemps en si mateys nos faça viure. *Amen.* |^{2r}

⁴ Romeu treu a col·lació els tòpics habituals dels traductors coetanis de textos llatins, i encara amb més raó en una obra de caràcter exegetíc: l'autor havia escrit perfectament, en una llengua perfecta i qualsevol intent de traduir-ho està condemnat al fracàs; per evitar-ho tradueix literalment (*de mot a mot*) de la llengua sàvia al vulgar (*de llatí en romanç*), mirant de seguir l'estil de l'autor (*l'estil de l'actor seguint tota ora*)

⁶ La idea que en el pas de la llengua sàvia als vulgars es perdien nocions essencials del text també és recurrent i està atestada en una llarga tradició romànica (*cf.* ESTUDI DE LA TRADUCCIÓ).

[Pròlech principal]

**Comença la exposició dels VII psalms penitencials,
feta per papa Innocent terç e tralladada de latí en romanç
per frare Johan Romeu, de l'Orde dels Frares Preyçadors**

4

Per tal que, entre diverses cures urgens e ocupacions moltes e sol·licituts continuades, les quals, no solament per la cura de mon regiment, ans encara per la malícia del temps present, sofrir ultra mes forces, me sia, en la profunditat de tants e tan grans negocis, de mi matex
8 quax tot lunnyat, per tant, totjorn volenters furt a mi alcunes ores, en les quals m'esforç de revocar e retornar lo meu spirit, e reduhir-lo a ssi matex cascuna hora, per ço que de si no sia divisit ni's departesca o, en altres coses ocupat, ell no sia totalment de si alienat en aquest segle.⁷ Per què, de cor perpensant en la ley de nostre Senyor, un petit tractat he
12 compilat, per tal que aquell inspirant, "l'esperit del qual là on vol spira", lo meu spirit, en tal forma a propis que als altres, per la cura que tench, no sia axí comunicat ni als fets lurs tant entès, que a mi matex, de tots punts, sia tolt, e per null temps a mi restituhit ésser no puscha.⁸ Car ell, unigènita peraula de Déu lo pare, no devallà axí del pare, que no romangués
16 ab lo pare, ell testificant: "Negú no puja al cel, sinó aquell qui del cel és devallat, Fill de l'hom, qui és en lo cel"; los flums, semblantment, no ixen axí de la mar, que no retornen a la mar, car segons la sentència de |^{2v} Salamó: "Al loch d'on ixen los flums, retornen, per ço que altra vegada n'isquen".

20

Car, axí com "qui tocha la pegunta s'ensutzeex de aquella", axí, de les ocupacions e de les sol·licituts d'aquest segle, ne roman⁹ sovén gran colpa, la qual, sens dupte, per greu penitència deu ésser purgada; e per ço, no ha molt qu'endrecí l'ull al Salmista, qui pus plenament e pus perfeta de virtut de penitència ha tractat, majorment en los VII salms
24 penitencials, de VII dons del Sant Spirit inspirats,¹⁰ per ço que, ab ell entrant en lo santuari,

⁷ L'obra arrenca amb un passatge paral·lel al del pròleg, escrit en la joventut del pontífex, del *De miseria* (Prol.2): "Modicum otti, quod inter multas angustias nuper ea, quam nosti, occasione captavi, non ex toto michi preterit otiosum, sed ad deprimendam superbiam, que caput est omnium vitiorum, viltatem humanæ conditionis utcumque descripsi".

⁸ Aquest passatge presenta diverses dificultats, especialment perquè el text català s'aparta diverses vegades de les lliçons llatines. El sentit sembla, però, 'voldria transmetre els coneixements d'aquest tractat, però a la vegada aplicar-me'ls a mi mateix'.

⁹ Llatí: «contrahitur».

¹⁰ Llatí: «septiformi munere inspiratis».

entengua los secrets no coneguts,¹¹ si, per ventura, la clau “de David, qui tanca e negú no obra, qui obra e negú no tanca”, a mi obrir vulla, per ço que, en los dits psalms penitencials,¹² ab humil spirit e ab cor contrit, la humanal misèria e la divinal misericòrdia
28 investigant o encercant, del decaïment humanal¹³ recorregua a la font de la pietat divinal.¹⁴ E aquell ensenyant, qui ensenya a l'hom sciència, aquell puscha axí entendre, expondre e declarar què degen¹⁵ profitar a glòria del seu nom e a salut de la mia ànima, e a profit, no solament del ligent, mas encara de l'hoent. E jatssia, emperò, no ygnor ço qu'és scrit,¹⁶
32 segons la sentència del Savi, que en temps de oci o repòs la saviesa deja ésser scrita, “e aquell qui de fet és humiliat, percebrà aquela”,¹⁷ emperò, yo, no la dolçor de la saviesa, mas la amargor de penitència, en aquesta poqua e pobra çena ministrar he ordonat.

¹¹ Llatí: «intellegam novissima».

¹² Llatí: «illis» senzillament.

¹³ Llatí: «de torrente praecipitationis humanae».

¹⁴ És una recerca sobre el *decaïment humanal*, per tal d'aconseguir les claus de la pietat divina.

¹⁵ Llatí: «debeat et possit».

¹⁶ Llatí: «non ignorem, quod, juxta sententiam».

¹⁷ Llatí: «actu percipiat eam» .

[P 1]

Capítol primer
**De la recomendació del nombre setenari
 e de la preheminència d'aquell¹⁸ |^{3r}**

- 4 Jatsia que molts sien los psalms penitencials,¹⁹ emperò, per rahó del misteri o sagrament, VII tan solament de molts ne són exceptats, los quals per apropiat vocable 'penitencials' són appellats: axí com, e si molts han scrits los evangelis, quatre emperò són tan solament rebuts, de molts, per rahó del sagrament, los quals especialment són 'evangelistes' nomenats.²⁰
- 8 Car²¹ lo nombre setenari o setè és sagrat per los VII dons del Sant Spirit,²² los quals

¹⁸ CAPÍTOL PRIMER : Dels molts salms sobre la penitència, només set són pròpiament anomenats 'penitencials' (com els evangelistes). Set en consonància amb els set dons de l'Esperit Sant (saviesa, enteniment, consell, fortalesa, ciència, pietat i temor). Diverses comparacions: set columnes a la casa de la saviesa, set lluernes, set ulls, set bous, set espigues, set segells, set cartrons, set botzines al Jubileu, set fills de Job, set diaques elegits pels apòstols, set Esglésies a l'Àsia Menor, etc. Set peticions en l'oració dominical o «Pater Noster» (tres de vida futura, tres de vida present i una d'ambdues). Set beatituds al Sermó de la Muntanya. Set dies de la setmana. La Cinquagesma del Jubileu. El temps es repeteix sempre amb el nombre set. L'home també compleix un setenari: tres potències de l'ànima (memòria, enteniment i voluntat) i quatre elements (aigua, aire, terra i foc). El set és el primer nombre senar que conté el «primer nombre perfet», el sis, perquè «es ret de les sues parts ajustades» (3+3) i multiplicat per un d'aquests membres dona lloc al «primer nombre perfet de les deenas» (18=9+9?). Més comparacions. El set significa també les tres virtuts teologals («fe, sperança e caritat») i les quatre virtuts «cardenals» («prudència, justícia, fortalesa e temperància»). Més llocs paral·lels. Set també és resultat de 5+2 i 6+1, amb exemples. A més, 7x4=28. Més exemples: «pregons e maravellozes, habundans e magnificoses són los sagramens del nombre stenar, los quals no solament per los theòlechs, ans encara per los filosofos, molt altament són comendats». Els salms penitencials són set per tal que els pecats mortals («vanaglòria, ira, enveja, accídia, avarícia, gula, luxúria»), significats pels set pobles foragitats de la Terra de promissió («etheu, gergueseu, amoneu, cananeu, ferezeu, eveu, jebuseu») i els set esperits que s'endugué Satanàs en la seva caiguda.

¹⁹ El salteri conté un bon plec de salms de contingut penitencial; d'aquests, només s'han acceptat com a canònicament penitencials els salms 6, 32, 38, 51, 102, 130 i 143, que són els que Innocenci comenta en aquest obra. Per als salms de contingut penitencial, en general, i els seus problemes teològics, en particular, es pot consultar Bernini [1953].

²⁰ Alcuí explica en el *praefatio* al seu comentari: «Proinde subito inter nos habitus de poenitentiae psalmis, qui essent, vel qualiter intelligendi, vel usitandi fuissent, inquirebat; quos septem esse ex venerabilium patrum discretione mox inventum est ... Notissimum quippe est in sancta Scriptura magnam habere perfectionem septenarium in significatione ubique numerum, vel ex eo maxime, quod Sancti Spiritus dona, prophetali definitione, in Christo esse, ab Isaia summo prophetarum dictum», c. 571.

²¹ Aquest *car* no introdueix cap subordinada causal, sinó que s'usa diverses vegades al llarg del text com a element d'ill·lació entre paràgrafs sense connexió sintàctica (aquí, tradueix un "enim").

²² Aquest capítol està dividit en diversos blocs d'autoritats: un dedicat a demostrar les virtuts del número set en relació amb els set dons de l'Esperit Sant (saviesa, enteniment, consell, fortalesa, ciència i pietat o temor), i l'altre, a demostrar la concordància d'aquest número amb les tres virtuts teologals (fe, esperança i caritat) i les quatre cardinals (prudència, justícia, fortalesa i temprància). Més endavant també s'analitza numerològicament el set com a format per 3+4 o 5+2.

Isahias recompta dient: “Reposarà sobre ell l'esperit de nostre Senyor, spirit de saviesa e spirit d'enteniment, spirit de consell, spirit de fortalesa, spirit de sciència, spirit de pietat, e complir-l'à l'esperit de la temor de nostre senyor Déu”; e, per ço: “La saviesa hedificà a ssi
12 matexa casa, tallà e posà VII colones en aquella”; e, encara, VII lucernes o lums són legits que foren en un candelobre, e VII ulls foren vists en una pedra; axí matex, VII bous foren vists pujar d'un flum, e VII spigues foren vistes multiplicar e exir d'un era, e VII segels foren vists en un libre, e VII foren los cartrons o cóvens qui foren vists plens de cantells de pa o de
16 releu, e VII foren les butzines les quals usaven en lo jubileu; e Job hac VII fills qui, ab tres germanes, lurs convits fahien cascuns dies; e VII foren los hòmens, plens del Spirit Sant, los quals los apòstols elegiren en diaques; e VII foren les Sgleyes, hedificades en Àsia la Manor, a les quals escriví sent Johan evangelista;²³ e VII foren²⁴ “los candelobres d'aur, enmig dels
20 quals” sent Johan fa testimoni haver vist “un semblant al Fill de l'hom, vestit ab un roquet de |^{3v} bisbe, tenint en la sua man drete VII stel·las”, les quals “VII esgleyas són VII àngels”; e “VII foren los corns e VII foren los hulls de l'anyell, estant, axí com a mort, enmig de la cadira, que són VII spirits de Déu, trameses per tota la terra”.

24 E VII peticions se contenen en la oració dominical, ço és del *Pater noster*: tres pertanyens a la vida sdevenidora, e tres pertanyens a la vida present, e la d'enmig, qui pertany a la una vida e a l'altra.²⁵ Semblantment, VII són les VII beatituts que s departexen en lo sermó de nostre senyor Jesucrist, que féu en lo mont als seus dexeables, car la huytena
28 beatitut retorna a la primera, axí com lo huytèn dia de la setmana retorna al començament. VII són los dies de la setmana;²⁶ lo VII dia e la VII setmana, lo VII mes e lo VII any, feriat eren en la ley, e majorment la solempnitat de la festa de Cinquagèsima, la qual, après del setè dia, setenari seguia, i després del setenari de VII anys, se seguia observància de l'any cinquantè del
32 jubileu.

Aquest nombre setenar és nombre special de universalitat,²⁷ car per VII dies se continua e s repetex tot lo temps; per ço Jesucrist dix a sent Pere: “No't dich trosús a VII, mas fins a setanta vegades VII”,²⁸ e: “Lo VII dia reposà Déus de” tota “obra que hagués feta”;

²³ Aquesta tirallonga d'autoritats bíbliques referides al nombre 7 es pot trobar pràcticament calcada en Alcuí, *cf.* c. 571-2.

²⁴ La il·lació no és gaire correcta perquè Llatí diu «perhibet se vidisse in medio».

²⁵ Eiximenis comenta aquests triple divisió del Pare nostre als cap. 341-344 del *Libre de les dones*. També es pot resseguir en el comentari atribuït a fra Antoni Canals (*cf.* INTRODUCCIÓ).

²⁶ Aquesta darrera frase no apareix en la tradició llatina.

²⁷ Llatí: «universitatis, et quietis, et perfectionis, et sanctificationis».

²⁸ No s'ha traduït la glosa llatina «id est sempre».

36 e, en semblant dia, reposà Jesucrist en lo sepulcre. E de les parts del nombre setenar és acabat perfetament tot hom: complit, per lo nombre ternari, quant a l'ànima, per tres forces o potències naturals que són en ella, e per lo nombre quaternari, quant al cors, per los quatre elemens que són en ell.

40 Aquest nombre setenar, entre los nombres inpars és lo primer nombre continent en si lo primer nombre per- |^{4r} fet, qui's compon e's ret de les sues parts ajustades, qui és lo senari ho sisè,²⁹ e, sols multiplicats en si per una d'aquelles,³⁰ de si matex engendra o ret lo primer nombre perfet de les deenas, per ço que ell, qui és primer, en si perfecció contengua
44 special, e sols engendre dobla numeral perfecció.³¹ De³² la santificació del qual nombre VII és manat en la ley: "Menbre't que'l dia del dissapte santífichs".

E per ço, Déus, per Josuè, VII generacions de gents estranyes³³ de la terra de promissió foragità, e VII demonis de la Magdalena³⁴ Jesucrist foragità, significant la expulsió
48 de VII peccats o VII vicis capitals; per la qual expulsió, infusa o tramesa la gràcia dels VII dons del Sant Spirit,³⁵ la ànima és de tot santificada. Car lo nombre setenar no solament los VII principals dons del Sant Spirit significa, ans encara tres virtuts tehologicals³⁶ —que són fe, sperança e caritat— e IV cardenals —són prudència, justícia, fortaleza e temperància les
52 quatre cardenals—, axí matex signifiquen los dos diners qui foren dats per lo samarità al senyor del stable,³⁷ en poder del qual romàs lo nafrat, e los V senys corporals;³⁸ significa, semblantment, un babtisme e VI obres de pietat, les quals santificació perfeta, ensemps ab totes les coses desús dites, obren.

56 Aquest nombre setenari, no solament és de nombres quaternari e ternari, ans encara de nombres quint e binari, e, encara, de senari o sisè e de unitat ha composició;³⁹ tot axí que

²⁹ El sis es considerava un nombre perfecte perquè és el resultat de la suma de 3+3 i, per tant, duplica el primer nombre primer. Cf. notes a VI1.

³⁰ Llatí: «per suarum alteram partium».

³¹ És a dir, el número 7 conté el 6, que és el més perfecte per tal com és la suma de 3+3. El set era un dels nombres preferits pels comentaristes, també, perquè està "formée par l'addition du premier nombre tout impair et du premier nombre tout pair" (Lubach 1964,4:21).

³² Abans d'aquesta frase, Llatí diu «ut dictum est generalem».

³³ Llatí: diu només «gentes».

³⁴ Llatí: «de Maria».

³⁵ Llatí: «septiformis».

³⁶ Llatí: «catholicas».

³⁷ Llatí diu senzillament: «duos denarios stabularii».

³⁸ Llatí: «et quinque corporis sensus». És a dir, duu al número 7 la suma dels dos diners més els cinc senys corporals.

³⁹ Fins ara s'havia analitzat la combinació de 4+3 o 3+4, ara es repassen també 5+2 i 6+1.

l'hom, compost perfetament de ànima e de cors, duplicats dos e v besans, per exercici de pietat, de treball trespàs e vinga a repòs, segons que u dix la Veritat:⁴⁰ “Marta, Marta, ansiosa
60 ést, e torbes-te vés moltes coses; mas una cosa és neccesària: Maria, la millor part ha elegida, que no |^{4v} serà tolta d'ella”; la qual unitat o cosa una ell matex lo Psalmista affectuosament desigava:⁴¹ “Una cosa —ço diu— he demanada a nostre Senyor, e aquesta requerré que yo habite en la casa sua⁴² tots los dies de la mia vida”.

64 D'acèn⁴³ és, encara, que lo compte d'aquest nombre setenar, quadruplicat, ateny a nombre de XXVIII, car la gràcia del Sant Spirit, en VII dons o VII formes depertida e donada, en dobla vestadura, duplicat lo diner qui serà retut e donat a aquells qui treballen en la vinya, los porta al huytèn dia de la benayurada resurrecció, per lo qual “Déus serà totes coses en
68 tots”: loguer, premi e guardó de cascuns; la qual resurrecció, lo huytèn dia de la resurrecció dominical significant ha figurada.⁴⁴ Per què rahonablement és dit: “Dóna VII parts, e encara huyt”, no postposant allò qui pertany a açò que dit és pel propheta Michees: “Suscitaràs sobre ell VII pastors e VII pròmens los principals”; e, segons la derrera visió de Ezechiél, de
72 VII graons era lo puyament sagrat⁴⁵ Doncs, pregons e maravellozes, habundans e magnificoses són los sacramens del nombre setenar, los quals no solament per los theòlechs, ans encara per los philosophs, molt altament són comendats. Mas, a comendació dels set psalms penitencials, al present, les coses damunt dites assats hi basten, dels quals salms
76 moltes d'altres coses en lur esposició seran toquades; açò anadit que, per ço los psalms penitencials per nombre setenar són compreses e posats, per tal que·ls peccats, los quals sots aquest nombre prevaricant o transpasant la ley havem comeses, sots nombre semblant

⁴⁰ Al llarg de tot aquest comentari *la Veritat* designa les paraules de Jesús a la Bíblia. Per exemple, «axí ho mostra la Veritat matexa, ço és Jesucrist» (P 10,2).

⁴¹ No s'ha tr. un «dicens» de Llatí.

⁴² Llatí: «domo Domini».

⁴³ La nota està més endavant i s'ha copiar.

⁴⁴ Al llarg del text ho trobem repetidament *figura, figurat* quan es parla dels símbols de l'Escriptura que s'han d'interpretar a partir de l'ortodòxia que marcava l'exegesi escolar: “la mar Roga, qui fon figura de bapisme” (113), “segons l'enteniment al·legòrich o figurat” (V16), etc. Les dificultats de l'Escriptura plantejaven problemes als exegetes i, a vegades aquesta interpretació duia a controvèrsies. Per al concepte de figura i al·legoria és fonamental Lubach (1964,4:125-149): «Moins le symbole est traduisible en langage clair, plus il arrive que se pressent les inventions allégoriques en vue de le cerner ou de le suggerer. Nos auteurs n'avaient parfaitement conscience, lorsque, réfléchissant avec saint Augustin sur la 'merveilleuse profondeur de l'écriture, ils distinguaient tout en les unissant l'intelligence unique du texte et ses significations multiples. C'était déclarer la polyvalence orientée du symbole», p.180.

⁴⁵ Salt en el text català: l'entrada de l'atri exterior tenia vuit graons, i vuit més l'entrada de l'atri interior?

penedint puscham delir.⁴⁶

80

Set són los vicis |^{5r} principals, dels quals tots los peccats nexen (ço és vanaglòria, ira, enveja, accídia, avarícia, gula, luxúria), significats per set pobles los quals Déus foragità de la terra de promissió (ço és etheu, gergueseu, amoneu, cananeu, ferezeu, eveu, jebuseu), e, encara, per VII spirits malvats, los quals l'esperit inmunde amenà ab si, per ço que, “en la casa
84 ab escobes hagrajada e ornada”, per habitar en ella entrassen.⁴⁷ Per tal com, axí com les màcules dels VII crims capitals, en aquest setgle, per setmana de VII dies són comeses, axí per VII psalms penitencials de tots punts se delesquen, los quals, continuadament, davant nostre Senyor, ab spirit contrit e humiliat, recitar tothorn se deuen.⁴⁸

⁴⁶ La visió dels set salms penitencials com a principals armes contra els set pecats capitals són una de les imatges constants de l'*Exposició*.

⁴⁷ Traducció latinitzant de «ut domum scopis mundatam et ornatam, ad habitandum intrarent».

⁴⁸ Eiximenis assenyala els salms penitencials entre les oracions que el bon príncep ha de pronunciar diàriament: “Après, levant-se, dix que digués l'avangeli de sent Joahn, faent-ne semblants creus, a la fi dient axí: *Verbum caro factum est*. E après tantost, que començàs los psalms penitencials, e digués-los ab letanis” (*DC* II.1 c.480).

Capítol de la conveniència e diferència dels VII psalms penitencials entre ells⁴⁹

Aquests VII psalms, III són ensemps semblans e tres són dessemblans, en los principis,
4 quant a les figures e veus, per tal forma dispots que tostemp entre dos consemblans un dels
dessemblans és constituït e posat, e entre dos dessemblans un dels consemblants és col·locat.
Los consemblants són lo primer, terç, quint e setè; los dessemblants són lo segon, quart e
sisè.

8 Mas, dels quatre consemblans, los dos primers són entre si totalment consemblants;
semblantment, los dos derrers són semblants quant a les figures e a les veus, car |^{5v} en una
perfeta oració concorden. Mas los dos primers e los dos derrers, entre si, en partida són
semblants en les coses dessús dites, car concorden solament en la primera dicció. Ver que,
12 en los primers, demana lo hom penitent la furor de Déu de ell ésser girada, en los derrers,
demana la sua oració ésser hoÿda. Dels tres dessemblants, dos són entre ssi totalment
dessemblants, ço és lo primer, qui parla de la beatitut de gràcia, e lo darrer, qui fa menció de
la profunditat de misèria; mas lo psalm migà, quant a les figures e veus, ab tots discorda,
16 mas, quant a la intenció e a l'enteniment, ab tots concorda, car parla del deliment de la colpa
e de l'impetrament de la misericòrdia; per les quals dues coses tots los psalms penitencials
són trobats e ordonats. On axí com lo quart psalm entre tots és lo d'enmig, axí matex
l'enteniment e la sentència d'aquell.

20 Mas, que entre dos psalms consemblants un dels dessemblants hi sia constituït, e
entre dos dels dessemblants un dels consemblants hi sia col·locat, açò dretament designa o
significa que, com los psalms penitencials pertanguen solament als viandans, que nagunes
persones no són en aquesta via present tan perfetes, a les quals no s'i entrevenga alcun

⁴⁹ CAPÍTOL P2 : Entre els set salms, quatre són semblants en els principis, les figures i les veus, i tres diferents, i els diferents (2, 4 i 6) es van intercalant entre els semblants: 1 (2) 3 (4) 5 (6) 7. Els semblants també estan dividits internament i s'agrupen 1-3 / 5-7 «quant a les figures e les veus, car en una perfeta oració concorden». Però tots quatre són parcialment semblants perquè concorden «en la primera dicció», encara que als primers el penitent demani que Déu allunyi la seva furor i als segons que escolti les seves oracions. Els dissemblants també estan dividits: 2 i 6 són totalment dissemblants; 4, però, concorda «quant a la intenció» amb tots els altres salms —encara que sigui diferent «quant a les figures e veus»— perquè el «deliment de colpa» i d'impetrament de la misericòrdia en són tema comú. A més el salm 4 és «lo d'enmig» i també són centrals «l'enteniment e la sentència d'aquell». L'alternança semblant-dissemblant significa que ningú és totalment perfecte ni totalment imperfecte en aquesta vida.

24 destorb e imperfecció; ni, a questa mateixa via, són alcunes persones tant males, a les quals
no·ls sia impetrat alcun bé, per ço que en los perfets no caygua presumció ne als mals sia
tribuïda desesperació; ço que més cové e és al penident nescessari, per ço que, |^{6r} per la
misericòrdia massa confiant,⁵⁰ no presumescha, ni de la justícia massa havent pahor, no·s
28 desper, mas entre la subirana e jusana mola tenint la migana, ab cor contrit e penident,
specialment⁵¹ se convertesqua.

⁵⁰ Llatí: «sperando»

⁵¹ Tot això no és a PL, però R: “molam spiritualiter convertatur”.

[P 3]

Capítol III

**De la preheminiència e excel·lència de la psalmòdia
sobre tota oració, après la dominical⁵²**

- 4 Mas, com entre totes espècies de oració, après la oració dominical, haja preheminiència la
salmòdia, si algun aquests salms specials subtilment⁵³ vol investigar, en ells trobarà de orar e
de pregar perfeta forma a obtenir gràcia de la divinal misericòrdia. On algunes circumstàncies
de oració leugerament seran tochades, per ço que, per elles lo coratge instruït, en aquests
8 psalms la virtut de la oració pus fàcilment conseqüesca. Doncs, notar sí's deu tantost que
pregua Jesucrist, preguen àngels, preguen demonis, preguen hòmens, preguen bons, preguen
mals, preguen vius, preguen morts, preguen per si e preguen per altres; mas entre aquets és
gran e molta differència.

⁵² CAPÍTOL III : La salmòdia és la millor oració, després de la dominical. Dedicarà un espai a parlar de l'oració perquè pregar és comú a tothom: a «Jesucrist», als «àngels», als «demonis», als «hòmens», als «bons», als «mals», als «vius», als «morts»; i tots aquests preguen de diverses maneres: «per si», «per altres», etc.

⁵³ Les 'subtilitats' queden volgudament de banda en l'ESP perquè Innocenci vol un tractat destinat a la devoció universal i no un tractat tècnic. Només en una ocasió (a IV 7, parlant del pecat original) es permet alguna digressió subtil, però tot seguit afegeix: "E aquestes subtilitats basten en aquest loch ésser dites de present, car jatsia aquesta matèria sia fort disputable, emperò molt més és plorable". Aquest bandeig de les subtilitats per part dels divulgadors del coneixement a l'Edat mitjana —especialment en l'àmbit franciscà— en benefici dels qui no tenen 'grans lletres' ha estat excel·lentment estudiat per X. Renedo en la Introducció a la seva tesi doctoral (1992, 1), a qui remeto per a tots aquests problemes.

Capítol quart
**De la prerogativa e efficàcia singular
 sobre tota oració feta per Jesucrist⁵⁴ |^{6v}**

4 Jesucrist, vullés que prech per si, vullés per altres, la sua oració tostemps és hoÿda. Preguà
 per si en la creu, dient: “Pare, en les tues mans coman lo meu spirit”, e de present fon hoÿt,
 car, inclinât lo cap, liurà lo seu spirit. Preguà Jesucrist per altres, dient: “Pare, perdona'ls, car
 no saben què's fan”, e de mantinent la sua oració fon hoÿda per tots aquells per qui preguà;
 8 axí com Ell diu en altre loch: “Pare, gràcias te faç, per ço com m'as hoÿt; mas yo bé sabia
 que tostemps me ous”. Pregà, doncs, per si mateix Jesucrist, e la sua oració fon hoÿda; d'on
 Déu lo pare diu a Ell: “Demana, e donar-t'é les gents en heretat tua, e en possessió los
 térmens de la terra”. Preguà per altres, e fon hoÿt semblantment; on com Jesucrist hagués
 12 dit: “Pare sant, serva e guarda aquells que m'as dat, e'n nom meu que sían una cosa, axí com
 nós”,⁵⁵ consegüentment hi ajustà: “E yo, la claredat que tu has a mi donada he donada a ells,
 per ço que sían una cosa, axí com nós som una cosa”.

Veus que, aquell matex qui pregua, hou axí mateix. Pregua en quant hom, hou en
 16 quant Déu. E per ço sanament se deu entendre ço que, del Spirit Sant, diu l'Apòstol:
 “L'Espirit Sant prega per nosaltres ab gemechs inenarrables”, car axí fa a nosaltres Déu
 pregar. Dretament “havem advocat davant Déu lo pare: Jesucrist just, hi⁵⁶ ell és propiciació o
 misericòrdia per los peccats nostres”; “qui —segons l'Apòstol—” tostemps “pregua per nós”
 20 a Déu lo Pare, “tostems vivent, se |^{7r} entreposà a pregar Déu per nosaltres”. Qui, encara,
 segons aquell matex Apòstol, “estant en humana carn passible,⁵⁷ pregàries e supplicacions
 féu a aquell qui'l podia salvar de mort, e ab gran clamor e fort, e ab làgremes offerint, e fou
 hoÿt per la sua reverència”; e no preguà que passàs d'ell lo calce de la passió, com dix: “Abba

⁵⁴ CAPÍTOL QUART : Tant si Jesucrist va pregar «per si» o «per altres» la seva oració sempre fou escoltada. En la creu pregà per si e pels altres, i va ser escoltat per si mateix, car «preguà en quant home, hou en quant Déu». Discussió sobre si Déu escoltà les paraules de Crist a la creu, donat que va morir: «preguà no solament e simpla ans condicionalment ... Pregava que, si fer-se podia, passàs d'ell aquella ora».

⁵⁵ Llatí: «ut sint unum, sicut et nos unum sumus».

⁵⁶ *hi*: entengui's *i*.

⁵⁷ Llatí: «in diebus carnis suae».

- 24 Pare, totes coses són a tu possibles,⁵⁸ pas ultra mi aquest calze”, ço és aquesta passió. Ver que, e sinó segons la volentat de la rahó,⁵⁹ mas segons la volentat de la sensualitat digués açò, emperò pot-se entendre en açò ésser hoït, car lo calce de la passió d'Ell passà als altres, axí com Ell ho havia dit als fills de Zebedeu dient: “Podets beure lo calçe que yo deig beure? ...”⁶⁰
- 28 Lo meu calçe de cert beurets”. O encara mils se pot entendre que, axí com preguà, axí fon hoït, car Ell preguà, no soltament e simpla, ans condicionalment, dient axí: “Pare, si a tu plau, lo calze aquest fes-lo passar de mi”; item: “Pare meu, si és possible, pas de mi aquest calce”. Pregava que, si fer-se podia, passàs d'ell aquella ora; per ço hi ajustà: “Emperò, no axí com yo vull, mas axí com tu”, no la mia volentat, mas la tua sia feta; e axí obtengué ço que demanava.

⁵⁸ Llatí: «si possibile est».

⁵⁹ En la recensió de PL es llegeix «orationis», en la de R «rationis».

⁶⁰ Hi manca «Dicunt ei, etiam. Ait illis», que és a PL, però a R es resol amb un etc.

[P 5]

Capitol cinquè

**De la acceptació divinal sobre les pregàries
a Déu fetes per los àngels⁶¹ | ^{7v}**

4 Semblantment preguen los àngels, e són tostemps hoïts per Déu. Mas, pregant per los altres,
offeren a Déu sufragis de molts prechs; pregant per si matex, dels beneficis que han reebuts
per Déus reten a Ell loables gràcies e mercès. Preguà l'àngel a Déu, dient: “Senyor de les
8 hosts, ¿trosús quant staràs, que no hauràs mercè de Jerusalem ne de les ciutats de Judea, per
les quals tu ést irat, aquest és ja lo setantèn any? E respòs nostre Senyor a l'àngel peraules
bones, peraules consolatòries: “Tornaré (ço diu) a Jerusalem en misericòrdies; la mia casa
serà hedificada en ella,⁶² e lo meu plom e livell sobre Jerusalem serà estès”.

Los àngels, semblantment, les pregàries dels fels oferen a Déu, axí com dix l'àngel
12 sent Raphael a Tobies: “Quant tu oraves ab làgrames, yo offerí la tua oració a nostre senyor
Déu”; i en l'*Apocalipsi* legim que: “L'àngel vénch, i estech davant l'altar, tenint en la mà sua un
encensser d'aur; e foren donats a ell molts encens, per ço que offerís a Déu de les oracions
dels sants”,⁶³ e “pujà lo fum dels encens de la mà de l'àngel davant Déu”. Són dits los àngels
16 offerir a Déu les pregàries dels feels, e per ço com demostren aquells haver en si gracioses e
acceptables, o per tal que sobre les pregàries dels feels lo divinal beneplàcit o plaer ells sàpien
o coneguen, lo qual denuncien als hòmens a vegades; e per ço dix l'àngel a Corneli: “Les tues
oracions e almoynes són pujades en memòria davant |^{8r} Déu”.

20 Per si matexes reten a Déu los àngels loables gràcies e mercès, axí com és escrit:
“Feta és ab àngel gran multitut de cavalleria celestial, loants Déu e diens: Glòria sia dada a
Déu en les altees pus sobiranes”. E en altre loch: “Hoït he una gran veu en lo cel dient:⁶⁴ Ara
és feta salut e virtut, e regne de Déu nostre e potestat de Jesucrist, Fill seu, car foragitat és

⁶¹ CAPÍTOL CINQUÈ : Les pregàries dels àngels són escoltades. Quan els àngels preguen pels altres, ofereixen molts pregàries a Déu; quan ho fan per a si, donen gràcies i mercès dels béns rebuts. Els àngels també fan d'intermediaris entre les oracions dels fidels i Déu, ja sigui perquè les consideren acceptables o bé perquè saben que seran escoltades («lo qual denuncien als hòmens a vegades»).

⁶² No s'ha traduït un «ait Dominus exercitum» de PL, que tampoc és a R.

⁶³ Llatí: «orationibus sanctorum omnium super altare aureum quod est ante conspectum Dei. Et ascendit».

⁶⁴ Aquesta frase no és a PL però sí a R: “audivi vocem magnam in celo dicentem”.

24 l'acusador dels nostres frares, qui·ls acusava, e ells han vençut aquell per la sanch de l'Anyell; e per ço alegrats-vos cels, e vosaltres qui habitats en ells”.

[P 6]
Capítol VI
Sobre la veritat de les pregàries a Déu fetes
per los demonis⁶⁵

4 Los demonis per si mateix Déu pregunen, e no pas per altres, ans Déu pregunen contra altres;
e a vegades són hoïts, e altres de vegades no són hoïts. Com lavors⁶⁶ quant “pregaren
Jesucrist que·ls lexàs entrar en” los porchs “e permeté·ho. Isqueren, doncs, los demonis de
l'hom, e entraren en los porchs”. No són hoïts, axí com lavors quant dix Jesucrist al demoni:
8 Inmunde sperit,⁶⁷ “e ix d'aquest hom”, qui havia primerament cridat ab gran veu: “Lexa'm
estar! ¿Què't fa a tu ne a nós Jesús de Natzaret? Yo sé que tu ést sant de Déu”.

Preguen los demonis contra altres, e a vegades són hoïts; axí com en aquell sant hom
|^{8v} Job, quant lo demoni Sathan dix a Déu: “Tramet la tua mà, e toca lo seu os e la sua
12 carn;”⁶⁸ e lavors tu veuràs que en la faç te beneyrà⁶⁹ per ço que li faràs. Dix, doncs, Déus al
Sathan: Vet que·n la tua mà és; emperò la ànima sua serva”. A vegades, los demonis oren
contra altres, e no són hoïts; axí com lavors com Jesucrist dix a sent Pere: “Simon, vet que·l
Sathan ha demanat que vosaltres garbellàs axí com lo forment; mas yo he pregat per tu, que
16 la tua fe no defallesca, e tu, alcun temps convertit, conferma los teus frares”.

Encara més,⁷⁰ pregunen les ànimes bones dels defunts,⁷¹ e són hoïdes, axí per si, com
per los altres. Axí·s diu en l'*Apochalipsi*: “Yo he vist, sots l'altar, les ànimes d'aquells qui foren
occises per la paraula de Déu; e cridaven ab gran veu dients: Senyor molt sant e” vertader,
20 ¿“a quina fita⁷² no jutges e venges la nostra sanch d'aquells qui habiten en la terra? E és·los

⁶⁵ CAPÍTOL VI : Els dimonis oren per a si mateixos o contra els altres, i poden ser escoltats o no.

⁶⁶ Llatí: «exaudiuntur. Exaudiuntur, ut ubi»

⁶⁷ No ha trad. un “obtumesce” de Llatí.

⁶⁸ Llatí: «tange carnem ejus, et os ejus».

⁶⁹ Llatí: «benedicat tibi». Esmeno un *maleyrà* erroni

⁷⁰ El salt al cap. 7 hauria de situar-se aquí, però el ms. el presenta desplaçat. Tant a PL com a RT¹ el salt de capítol és ben net.

⁷¹ Les ànimes dels difunts bons pregunen per ells i pels altres, i són escoltades. Les ànimes dels difunts dolents pregunen, però no són escoltades ni per ells ni pels altres.

⁷² És a dir ‘per què, amb quin objectiu’, traduint un “usquequo”.

dit que's reposasen un poch de temps, fins que sien complits los conservents⁷³ e els frares
lurs, los quals deuen morir axí com ells". Semblantment en lo *Segon Libre dels Macabeus* se lig:
"Aquest és amador dels frares e del poble de Israel; aquest és qui molt preguia per lo poble e
24 per tota la ciutat santa de Jerusalem: Jeremies, propheta de nostre Senyor". Veu aquelh⁷⁴ qui
havia estesa la sua man dreita e havia dat un coltelh d'aur a Judà,⁷⁵ dient: "Pren lo sant
coltelh, do de Déu, en⁷⁶ lo qual foragitaràs los adversaris del meu poble de Israel". Què és
aço, doncs, que's lig per lo propheta: "Si estaven⁷⁷ Moysès e Sa- |^{9r} muel davant mi, no serà
28 la mia ànima vers aquest poble?"⁷⁸ Emperò aquesta paraula *per ypothesim* e condicionalment és
dita, ço és 'si estaven' Moysès e Samuel davant mi, pregant per aquest poble, res no
acabarien o obtendrien,⁷⁹ axí com en altre loch és dit: "En totes aquestes coses, entre
vosaltres e nós gran chaos o distància infinida és fermada, per ço que aquests qui volen d'ací
32 passar aquí a vosaltres no pugen",⁸⁰ ço és si u volien, no porien.

⁷³ *complits los conservents*: literalment 'alliberats els companys d'esclavatge'.

⁷⁴ La grafia occitana *lh* per a la *ela* palatal apareix sis vegades en el ms.: *aque**lh***, *coltel**h*** (2), *meravel**ha***, *u**lh*** (2).

⁷⁵ Jeremies: és el somni de Judes Macabeu (2Ma 15,16)

⁷⁶ S'ha d'entendre *amb*, però ja en llatí duu "in quo".

⁷⁷ El llatí "Si steterint" ('ni que estiguessin', 'encara que estiguessin') no ha estat ben traduït. Esmeno d'acord amb la glossa que hi ha dues ratlles més avall.

⁷⁸ En aquest pas Déu indica a Jeremies que deixi d'intercedir pel seu poble (Jr 15,1).

⁷⁹ És una glossa per entendre el sentit de *per ypothesym*.

⁸⁰ No s'ha traduït "neque inde huc transmeare" de PL, però a R tampoc hi és.

[P 7]
Capítol VII⁸¹

**Sobre la diversitat de les pregàries dels hòmens
morts, que fan a Déu en l'altre segle**

4 Les ànimes dels mals hòmens morts preguen,⁸² mas ne per si ne per altres són hoïdes. Açò
appar car lo rich hom mort, qui fon soterrat en infern, cridava: “Pare Abraam, hajes mercè
de mi, e tramet Làtzer que bany lo cap del dit en aygua, per ço que refret la mia lengua, car
8 fort són turmentat en aquesta flama. E dix-li Abraam: Fill, recorde't, tu has reebuts molts
béns en la tua vida, e Làtzer semblantment molt mals; mas ara aquest és ací consolat, e tu ést
aquí turmentat”.

Lo rich, pus per si no fon hoït, pregà per altres,⁸³ dient: “Pare, prech-te que tu
trametas Làtzer en casa del meu pare, car yo he aquí cinch frares, per ço que testifich a ells
12 que no vinguen en aquest loch dels turments. E dix-li Abraham: Ells ja han Moysès e los
prophetes, hoyen aquells”. Axí que ni fon hoït per si ni per los altres.⁸⁴

Semblantment, los hò- |^{9v} mens bons, vivents en aquest món, preguen per si, per los
altres, e encara preguen contra altres; e alcunes vegades són hoïts, e altres vegades no. Pregà
16 sent Pere per si matex, lo qual, “com començava a negar, cridà dient: Senyor, fes-me saull”, e
meresch que fos hoït, “car Jesucrist estès la sua mà e pres-lo, dient: O, hom de pocha fe,
¿per què has duptat?”. Preguà sent Paul tres vegades, per ço que Jesucrist lo punyiment del
moviment de la carn,⁸⁵ d'ell separàs; e dix-li Jesucrist: “Baste a tu la mia gràcia, car la virtut en
20 la infirmitat se acaba e pren perfecció”.

A vegades, semblantment, preguen contra altres, e són hoïts per Déu. Per ço diu
sent Jacme Apòstol: “Helies, hom era passible, semblant de nós; e, faent oració, preguà que

⁸¹ CAPÍTOL VII : L'enunciat del capítol ha estat mal situat perquè de les «pregàries dels hòmens morts» ja se n'ha començat a parlar als darrers paràgrafs del capítol anterior. La divisió general del capítol s'hauria de fixar, doncs: a) pregàries de les *ànimes bones dels defunts* i b) pregàries de les *ànimes dels mals hòmens morts*.

⁸² Els homes bons preguen per als altres i contra els altres, i a vegades són escoltats i a vegades no. Els homes dolents preguen per a si, per als altres i a vegades són escoltats i a vegades no.

⁸³ Aquesta frase només es troba en el ms. català, tot i que sembla necessària pel sentit.

⁸⁴ Encara aquí caldria situar la frontera del cap. 7, perquè ara comença a parlar de les pregàries dels «hòmens bons vivents», tema del cap. 8. Aquest vuitè capítol comença amb la segona part de la seva temàtica: pregàries dels «hòmens mals vivents en aquest segle’.

⁸⁵ *lo punyiment del moviment de la carn*. “stimulus carnis”. La traducció introdueix el terme tècnic *moviment*, al qual es farà referència diverses vegades al llarg del text (especialment a IV).

no plugués sobre la terra, e no ploch tres anys e VI mesos; après féu oració que plugués, e lo
24 cel donà pluja e la terra donà son fruyt”. A vegades, pregunen per altres, e no són pas hoïts; e
per ço és dit al propheta Jeremies: “No vulles pregar per aquest poble”; e per tal dehia
Jeremies: “Com yo cridaré e pregaré a Déu, no m'hoirà, car foragitada ha de si la mia
oració”; axí matex diu Déu a Samuel: “¿Per quina fi tu plores Saül, com yo l'haje foragitat de
28 mi e desesperat?” Axí matex, pregunen contra altres, e a vegades no són hoïts; axí com sent
Jacme e sent Johan, qui digueren a Jesucrist: “Senyor, vols que digam que foch davall del cel
e que crem aquells? Girà's Jesucrist e reptà'ls, e dix: No sabets de qual spirit sots?”

**De les pregàries dels hòmens mals e bons
vivents en aquest segle |^{10c}**

4 Per semblant forma pregunen los hòmens mals, vivents en aquest segle, per si mateys, e són
hoïts alcunes de vegades; axí com lo phariseu qui “pregà” Jesucrist “que volgués menjar ab
ell; e Jesucrist, entrat en casa del phariseu, asech-se a menjar”.⁸⁶ Semblantment fou hoït
8 aquell jove despesech e degastador, qui dix a son pare:⁸⁷ “Pare, dona'm la part de la heretat
qui pertany a mi. E departí ab ell la part dels béns qui li pertanyen”. Car, ço que lo cech
il·luminat⁸⁸ diu en l'*Avangeli* (“Sabem que Déus los peccadors no hou”), axí com a fals dit per
tots los doctors és reprovat; car, aytals, pregant per altres, a vegades són hoïts; axí com
lavors quant los pus ancians dels jueus pregaren Jesucrist per lo servent de centurió,⁸⁹ dient-li
12 que “Digne és que açò que vol centurió tu li atorchs, car ell ama la gent nostra, e la sinagoga
ell la'ns ha edificada. E Jesucrist anava ab ells. E tornats los missatgers qui eren stats
trameses a casa de centurió, trobaren lo servent sans qui era stat malalt”.

A vegades, los mals hòmens d'aquest món pregunen Déus per si, e no són pas hoïts;⁹⁰
16 axí com se lig de aquell Anthiochus:⁹¹ “Lo malvat o proterviós pregava a nostre senyor
Déus, del qual no devia atrobar misericòrdia ni aconseguir”. No solament en aquesta vida,
ans encara en la esdevenidora, los mals hòmens no són hoïts; e per ço, les vèrgens fades,⁹²
tancada la porta, cridaràn: “—Senyor, Senyor, obri'ns!— E serà'ls respost: —Verament vos
20 dich que no sé qui us sòts”.

A vegades, axí matex, los mals hòmens, pregant per altres, per Déus no són hoïts;

⁸⁶ Llatí: «discubuit».

⁸⁷ Llatí: «Filius prodigus qui ait pater».

⁸⁸ El *cech il·luminat* és l'orb de naixement que Jesús guareix miraculosament (Jn 9,1-12). Interrogat més tard pels fariseus sobre Jesús, el cec els respon: “Scimus autem quia peccatores Deus non audit; sed si quis Dei cultor est, et voluntatem eius facit, hunc exaudit” (Jn 9,31).

⁸⁹ Les tres aparicions d'aquest mot en les ratlles que segueixen indiquen que el traductor l'ha confós amb un nom propi. En qualsevol cas, mantinc però la forma en minúscula.

⁹⁰ Llatí: «exaudiuntur a Deo».

⁹¹ Deixo sense accentuació la forma llatinitzant del nom d'Antioc (2Ma 9,13).

⁹² Es tracta d'una de les paràboles més belles del text de Mateu (25,1-13), on cinc verges sàvies representen aquells que en els seus actes estan alerta del judici de Déu després de la resurrecció, i cinc verges *fades* signifiquen aquells que no tenen en compte el darrer Judici en els seus actes.

axí |^{10v} com nostre senyor Déus dix a alguns inichs sacerdots: “Yo maleyré a les vostres benediccions”; ço és, les pregàries, les quals per beneir lo poble vosaltres fêts, no les hoiré, 24 ans molt més les maleiré, ço és axí com a maleites totalment les reprovaré. E per ço diu lo propheta: “Cridaren a nostre Senyor, e no·ls volch hoir”.⁹³

⁹³ Aquest darrer fragment és a R “nec exaudivit eos”.

[P 9]
Capítol novè
Sobre l'anticipament e prolongament que fa
nostre Senyor en hoir les pregàries,
segons que·ls és expedient⁹⁴

4

Ver que nostre senyor Déus, a vegades, cuyta e hou lo pregant tantost en lo començament ...⁹⁵ a vegades, prolongua e hou-lo en la fi. En lo començament de les pregàries hoý nostre senyor Déus Daniel: “Yo só —diu Daniel— perlant, encara, en la mia oració, veus l'àngel Grabiel, volant tost, qui·m tocha en temps del sacrifici vespertí; e perla ab mi, dient: Del començament⁹⁶ de les tues pregàries és exida la peraula de Déu”, etc.; e, en altre loch, tu perlant encara, diu Déu: Yo diré: vet-me ací present.

12 Prolongà nostre senyor Déus alcun poch de temps hoir los pares antichs feels, cridant: Vine, Senyor, e no vullés tardar; perdona los peccats del teu poble de Irael. Als quals respòs lo propheta Abathuc: “Si tarda lo Senyor, espera'l; car venint vendrà e no tardarà”.

16 A vegades, Déus prolongua hoir trosús a la fi, axí com és dit dessús, que dix Déus als martirizats qui demanaven de lur mort venjança: “Esperats-vos fins que sia complit lo nombre dels vostres frares”; car si nostre senyor Déus no prolongava de hoir trosús a la fi, lo Psalmista |¹¹ no diria: “O Senyor, fins a la fi oblidaràs mi? Fins a quant giras la tua faç de mi?”.⁹⁷ “Leva't, Senyor! Per què t'adorms? Leva't, e en la fi no·m foragits de tu. Per què gires la tua cara?”

⁹⁴ CAPÍTOL NOVÈ : Déu pot escoltar la pregària tan bon punt ha començat, emmig de l'oració o quan ja ha acabat la pregària.

⁹⁵ El copista ha fet un salt corresponent a 'a vegades, demora e escolta enmig'. Cf. APARAT.

⁹⁶ Del començament: 'ja des del principi'

⁹⁷ Aquestes dues cites vénen separades per un *iterum* en el text llatí.

**Sobre VIII condicions que deu haver tota oració,
a açò que meresqua per Déu ésser hoïda**⁹⁸

4 Deu ésser la oració feel, humil, piadosa, devota, entesa,⁹⁹ compendiosa, contínua e discreta. E aquella que aytal serà, merex sens dubte de ésser hoïda. Que la oració deja ésser feel, axí ho mostra la Veritat matexa (ço és Jesucrist), dient: Tot ço “que demanarets en vostra oració creent, aconseguirets”; car “sens fe, impossible és de plaure a Déu”, ans “l'om just viu per
8 fe”. Per ço diu sent Jacme Apòstol: “Si alcun de vosaltres ha mester saviesa, deman-la a Déu, e dar-la-y ha, emperò deman-la en fe no duptant en res”.

Que la oració deja ésser humil, lo Savi hi protesta dient: “La oració de l'humiliant si matex penetrarà los núvols, e, trosús que s'acoste a Déu, no serà consolada, e no se'n pertirà
12 fins que la quart l'Altisme”, e nostre Senyor no la prolongarà.¹⁰⁰ D'ací és que'l “publichà” aquell qui pugà en lo temple per orar, “de luny estant, no volia los ulls encara levar al cel, mas feria los seus pits, dient: Senyor Déus, sies piadós a mi peccador”; qui, segons sentència de la Veritat, responent, aquest publicà “justificat se'n devallà en la sua casa; car tot hom qui
16 s'exalça, serà humiliat, e qui s'humilia, exalçat serà”.

Que la oració deja ésser piadosa, que deman aquelles co- |^{11v} ses que pertanyen a salut,¹⁰¹ ell matex Jesucrist o diu: “Demanats e rebrets, per ço que'l goig vostre sia ple”; car, tot ço que “demanarets a Déu lo Pare en nom meu” —ço és en nom de Jesús Salvador—¹⁰²
20 emperò que pertanga a vostra salut, de cert vos serà donat. Si demanats per vosaltres, segons que demanar devets, vos serà, doncs, atorgat, o en lo present o en l'esdevenidor.

Que la oració deja ésser devota, per ço que suaument axí com a encens sia fragrant e odorant davant Déu, lo Psalmista ho demostra: “Sia endreçada —ço diu— la mia oració, axí

⁹⁸ CAPÍTOL X : L'oració ha de complir vuit condicions per ser escoltada per Déu: fidel, humil, piadosa, devota («per ço que així com a encens sia fragrant e odorant davant Déu»), conscient («que no solament proceescha de la bocha ans del cor»), breu, contínua («de tanta virtut és la instància o perseverança de la oració que fa atorgar a Déu ço que ell primer havia expressament negat») i discreta. A qui compleix aquestes condicions Déu li atorga el que demana, «ans bé alre e molt més que no demana».

⁹⁹ *entesa*: ‘veritablement sentida’

¹⁰⁰ Lliçó coincident amb R “et Dominus non elongabit”.

¹⁰¹ Llatí: «ad anime salutem».

¹⁰² Llatí: «in nomine Christi Jesu, id est in nomine Salvatoris».

24 com l'encens davant tu, Senyor". Aquest és l'encens digne, ofert en odor de suavitat, del qual
en altre loch se lig que "pugà lo fum de l'encens o perfums", fins davant nostre Senyor, "de
les oracions dels sans". Devem, doncs, provehir que, "les mosques morint", no façen perdre
"la suavitat de l'engüent", ço és que les cogitacions males qui'ns enfesten no tolguen la
28 devoció de la oració.

Que la oració deja ésser entesa, que no solament proceescha de la bocha, ans del cor,
axí u diu l'Escriptura: "Delita't en nostre Senyor, e dar-t'à les peticions del teu coratge".
"Davant mi (ço diu en altre loch) és la oració que faç al Déu de la mia vida". Aytal fon la
32 oració de Josaphat, que, axí com se lig en lo *Peralipèmenon*, "tot se donà a pregar Déu". Per ço
"Anna (mare de Samuel) parlava en lo seu cor, e'ls seus labis solament eren moguts, e la veu
gens no era hoÿda", e axí trametia "la sua ànima davant Déu". Car és escrit: "Ans que faces
oració, apparella la tua ànima". Emperò cové que la pronunciació de la bocha accompany a la
36 devoció del cor, car ço que fa lo bufar a encendre'l carbó,¹⁰³ allò matex fa la pronunciació de
les paraules a la devoció.

Que la oració deja ésser compendiosa o breu, Jesucrist o diu: "Vosaltres, |^{12r} quant
farets oració, no vullats molt parlar, axí com los gentils infels¹⁰⁴ cuyden-se que en lo lur molt
40 parlar sien hoïts"; e per ço Jesucrist tantost breu oració als seus dexebles ensenyà dient: "Axí
pregarets: 'Pare nostre qui és en lo cel, etc.'"; açò, encara, en altre loch se lig: "No torns
peraula en la tua oració", car "molt perlar no y defall peccat". ¿Què és, doncs, açò que's lig
que Jesucrist, en la passió "posat en angoxa, a Déu lo Pare pus prolixament pregava?". E:
44 "Estava en oració, vetlant de nit?" Ver que molt perlar inútil o infructuós no és entès, tant
quant la oració és devota, mas lo molt parlar és entès com, per inútil prolixitat de peraulas, la
oració és feta tediosa o enugosa.¹⁰⁵

Que la oració deja ésser continuada, axí ho diu l'Apòstol: "Pregats sens entrevall"; e
48 per ço, segons que diu la Veritat: "Cové tostemp orar, e no defallir", car, axí com diu sent
Jacme: "Molt val la oració de just continuada", car la oració "del just engrexa l'altar"; e per
ço "oració sens entrevall, per la Sgleya, era feta a Déu" per sent Pere, e fon del càrrec
deliurat. Per tal manera, Jesucrist dient: "Demanats, e serà-us donat; cercats, e trobarets;
52 toquats, e serà-us ubert"; d'ací és que, aquell qui perseverat havia tocant, "per la sua
continuació o importunitat", de l'amich obtench aytant pans "com havia necessaris"; e la
vídua, que era tant importuna o enujosa al jutge inich, per lo jutge matex, del seu adversari

¹⁰³ Llatí: «quod facit flatus carbonis».

¹⁰⁴ *gentils infels*: traduïnt un «ethnici» llat.

¹⁰⁵ "Primerament, ells en persona feien oracions especials, no longues axí com a clergues, mas curtes e pròpies e ardents" (Eiximenis, DC II.1 479,6-8)

meresqué d'aver venjança. Hoc, que de tanta virtut és la instància o perseverança de la
56 oració, que fa atorgar a Déu ço que ell primer havia expressament negat; axí com se lig en lo
Libre dels Judges que dix Déu als fills de Israel: “No m'emtrametré, duymés, que us deliure.¹⁰⁶
Anats e invocats los déus que ha- |^{12v} vets elegits: deliuren-vos ells en lo temps de la vostra
angoxa’. E digueren los fills de Israel a nostre Senyor Déu: ‘Peccat havem. Tu ret a nós tot
60 ço que a tu plau; tan solament deliura'ns ara””; “lo qual, hac dolor sobre lurs misèries”, e per
man de Jepte¹⁰⁷ deliurà'ls de les mans dels fills de Amon. D'acèn és encara que, jatsia
Jesucrist respongués a la fembra camanea: “No és bo pendre lo pa dels fills, e trametre'l als
cans”, emperò, per ço com aquella no havia cessat detràs Ell e sos dexebles cridar, dient:
64 “Senyor, ver és, mas los cadells menjen de les miques qui caen de la taula de lurs senyors”,
meresqué hoír: “O fembra, gran és la tua fe. Sia't fet axí com vols”.

Que la oració deja ésser discreta, Jesucrist o mostra dient: “Demanats primerament
lo regne de Déu e la sua justícia, e totes aquestes coses seran a vós aplicades”. Per ço
68 ensenyà orar als feels en aquesta forma: “A nós venga lo teu regne; sia feta la tua volentat axí
com en lo cel e en la terra; lo pa nostre cotidià dóna'l a nós huy”, mostrant de cert que
discretament deuen ésser demanades les coses eternals en premi o logre (e per ço és dit: “A
nós vingua lo teu regne”), e les spirituals a mèrit (e per ço és dit: “Sia feta la tua volentat axí
72 com en lo Cel e en la terra”), e les temporals, despuys, a sosteniment (e per ço és dit: “Lo pa
nostre cotidià, dóna'l-nos huy”).¹⁰⁸ Discretament, demanar-se deu, encara, que siam deliurats
dels mals passats, presents e esdevenidors. Dels mals passats és dit: “Jaquex-nos los nostres
deutes”; dels mals presents és dit: “Deliura'ns del mals”; e dels mals esdevenidós és dit: “E
76 no·ns dugues en temptació”. |^{13r}

Qui prega en tal forma a vegades obté davant Déu, no solament encara allò que
demana, ans bé alre e molt més que no demana. Axí com Zacharies qui, com fos entrat en lo
temple de nostre Senyor, “e tota la multitut del poble, a hora del sacrifici de l'encens, pregàs
80 defora”, hoí Zaquaries de l'àngel: “No hages temor, Zacharies”, car “oÿda és la tua oració, e
la tua muller Helisabet te parirà un fill, e appellaràs lo nom d'aquell Johan”. Ezechies, com
fos malalt e hoÿs Ysahies propheta dient: “Ordena la tua casa, car tu morràs e no viuràs’,
girà la sua cara a la paret, e pregà nostre Senyor ab gran plor”; e, tantost, per aquell matex
84 propheta hoí aquestes peraules: “Diu nostre Senyor Déu de David, pare teu: Hoïda he la tua

¹⁰⁶ Es a dir: ‘des d'ara no em preocuparé d'alliberar-vos’.

¹⁰⁷ La grafia llatina és amb *ph* i cal suposar una pronúncia labiodental d'aquesta *p*.

¹⁰⁸ «Hae sunt septem petitiones, quae continentur in oratione Dominica ... Bonorum autem quaedam sunt aeternalia, quaedam temporalia. Aeternalia petuntur in praemium, spiritualia in meritum, temporalia petuntur in sustentaculum» (*Sermone I de Tempore in dominica I adventus Domine*, PL 217, c. 364.

oració, e vista he la tua làgrema”. E vet que sanat-t’è e ajustaré als teus dies “XV anys, e de la mà del rey de Síria te deliuraré, e defensaré aquesta” ciutat, etc. Un sanyal meravellós fon fet: que lo sol tornà atràs en lo arolotge per X graus a petició d’ell, axí com, a pregàries de Josué, lo sol per espay de un dia estech enmig del cel. Axí matex Salamó hoí per nostre Senyor: Per ço com has feta aytal demanda, “e no has demanats” molts dies “ni riqueses”¹⁰⁹ o les ànimes dels teus enemichs (ço és venjança), mas ha demanada “saviesa” per conèxer vertader juhí, vet que t’he fet segons les tues peraules, he t’è donat cor savi e entenent, en tant “que negú, 88 ans de tu, no sia stat semblat a tu, ni, après de tu,” no se’n levarà altre; ans encara, aquelles coses que no has demanades t’è donades, ço és riquesa e glòria, per tal que’n tots los dies passats, en los reys no sia stat negú semblant a tu. |^{13v}

¹⁰⁹ Les proposicions estan invertides en la recensió llatina.

**Sobre VI coses que reten les pregàries indignes
que no sien hoïdes per nostre Senyor¹¹⁰**

- 4 Les pregàries són indignes de ésser hoïdes a vegades per la persona, a vegades per la causa, a vegades per la intenció, a vegades per la manera, a vegades per l'orde e a vegades per la fi. Per la persona són indignes, axí com dix nostre Senyor per Ysahias: “Com haurets multiplicat quadascú vostra oració, no la hoïré, car les vostres mans plenes són de sanch”.
- 8 No tan solament per la persona d'aquell qui pregua, ans encara per la persona d'aquell per qui és pregat, segons que nostre Senyor manà a Jeremies dient: “No vulles pregar per aquest poble”.

Per la causa o rahó són indignes les pregàries a vegades, segons que sent Jacme apòstol diu: “Demanats, e no reebets, per ço com malament o demanats, segons que vosaltres en vostres concupisciències o demostrats. Adultres!, no sabets que la amistat d'aquest món enamiga és de Déu?” D'aytal oració és dit: “Com serà jutgat, hisca'n condemnat, e la sua oració sie feta en pecat”.

16 Per la intenció són indignes les pregàries a vegades, tals com eren d'aquell qui dix a nostre Senyor: “‘Mestre, digues a mon frare que departescha ab mi la heretat’. E respòs-li Jesucrist: ‘Hom, ¿qui m'ha constituït jutge de cert¹¹¹ |^{14r} sobre vosaltres?’ E dix a aquells: ‘Vejats e guardats-vos de tota avarícia”.

20 Per la manera són indignes les pregàries, aytals com eren les de sent Pere,¹¹² qui, com hagués hoït que Jesucrist degués sostenir mort e passió, indiscretament e carnalment perlant, dix-li: “Ja no t'esdevenga, Senyor, ço que dius”; e per ço meresqué de hoir: “Vés après mi, Satanàs, car no saps les coses que de Déu són”.¹¹³ Per semblant forma, Helies, 24 com demanés a nostre senyor Déus¹¹⁴ “que morís”, per la manera, indignament o demanà,

¹¹⁰ CAPÍTOL ONZÈ : A vegades Déu no escolta les pregàries per sis raons: per mor de la persona («d'aquell qui pregua, ans encara per la persona per qui és pregat»), la causa, la intenció, la manera, l'ordre i la fi.

¹¹¹ Llatí: «judicem ac divisorem super vos».

¹¹² Llatí: «Simonis Petri».

¹¹³ Crist adreça aquestes paraules a Pere quan el deixeble posa en dubte l'anunci que el mestre ha fet de la seva pròpia mort (Mt 16,23)

¹¹⁴ Llatí: «animae suae».

car morir volia cuytadament, abans del temps que Déu assignat li havia; e per ço no meresqué de ésser hoït.

Per l'orde són indignes les pregàries, tals com eren les dels fills de Zebedeu, qui, per
28 lur mare secretament tramesa,¹¹⁵ demanaren premi ans de mèrit, e ans de la batalla corona de
victòria. Hon, com lur mare hagués dit a Jesucrist: “Digues que aquests dos fills meus
seguen la un a la dreita part, e l'altre a la sinistra tua en lo teu regne”, respòs a aquells Jesús:
“Podets beure lo calze de la passió que yo deig beure? ...¹¹⁶ Lo calze meu certes beurets ...”,
32 car segons que diu l'Apòstol: “No serà coronat sinó aquell qui legítimament haurà batallat”.

Per la fi són indignes les pregàries aquelles que nostre Senyor reprovà dient: “Com
pregats, no preguets axí com los ypocrits, qui amen més pregar estant en sinagoges o en los
angles o cantons de les places,¹¹⁷ per ço que de los hòmens sien vists; de cert vos dich que ja
36 han rebut lur premi e loguer. Mas tu, com pregaràs, entra la tua cambra e, tancada la porta,
prega¹¹⁸ lo teu Pare. E lo Pare teu, qui u haurà vist en loch amagat, regordonar-t'o ha”. |^{14v}

¹¹⁵ Llatí: «submissam».

¹¹⁶ S'hi troba a faltar un tros important de l'evangeli de Mateu: «*Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dextram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo*» (20,21-23).

¹¹⁷ Llatí: «qui amant primos recubitus in synagogis».

¹¹⁸ Llatí: «in abscondito ora Patrem tuum».

[P 12]

Capítol dotzè

**Sobre tres empatxamens que no jaquexen la oració
pervenir a Déu en nulla forma¹¹⁹**

4 Enaprés són tres coses principals, entre les altres, que empatxen la oració, e a Déu passar no la jaquexen, ço és: paella, mur o núvol.¹²⁰ Ço és concupiscència de la carn, és a saber luxúria, en la qual, axí com en la paella, la carn de tot frig; concupiscència dels ulls, ço és cupiditat, en la qual les riqueses, axí com a pedres, són ajustades en lo mur; e supèrbia de vida, ço és jactància, la qual, axí com a núvol sens aygua, és portada entorn pels vents; dels quals empatxaments, sent Johan apòstol diu: “Tot ço que és en lo món, és concupiscència de la carn o concupiscència dels ulls o supèrbia de vida”.

D'aytal paella és legit en Ezechiel: “E tu, Fill de l'hom, pren una paella de ferre, e posar-la has entre tu e la ciutat, e fermaràs la tua cara contra ella”. D'aquest mur és dit per lo Psalmista: “En tu, Senyor, seré deliurat de temptació, e en lo Déu meu transpassaré lo mur”. E d'aquest núvol és legit en Jeremies: “Núvol t'as posat denant, per ço que no pas a tu la oració”. O podem dir que la paella de ferre és duresa de pensa, lo mur fictil —fàcilment se trenca— és defensió de iniquitat e la núvol obscura és calitge de error,¹²¹ los quals, sens dubte, la oració no lexen a les orelles de nostre Senyor pervenir. |^{15r}

¹¹⁹ CAPÍTOL DOTZÈ : Hi ha tres condicions que priven absolutament que Déu escolti una pregària: paella (ligada a la concupiscència de la carn: «luxúria»), mur (ligat a la concup. dels ulls: «cupiditat») o núvol (ligat a la «supèrbia de vida, ço és jactància»). Aquests tres símbols també reben altres comparacions: la «paella de ferre» («duresa de pensa»), el «mur fictil» («defensió d'iniquitat») i «la núvol obscura» («calitge de error»).

¹²⁰ F. Eiximenis dedica el cap. 352 del *Libre de les dones* a «Què empatxen la oració que no plau a Déu». El segon empatxament del capítol és «ésser en grans peccats e mal viure, car oració d'hom peccador no pug a aDéu» (p. 513).

¹²¹ Llatí: «mentis caligo».

Sobre tres partides de oració, ço és mental, vocal e de obra

- Més avant és feta oració de cor, oració de boca, oració de obra.¹²² De la oració del cor diu l'Apòstol: "Oraré ab l'esperit e pregaré ab la pensa".¹²³ De la oració de la bocha diu lo Psalmista: "A ell —ço és a Déu— ab la mia bocha he cridat e són-me alegrat sots la mia lengua". De la oració de la obra protesta lo Savi, dient: Amagua "la almoyna" en si "del pobre, e" ella "pregarà per tu", car no cessa orar qui no cessa bé a fer.

¹²² «Amable fill, oració és en tres maneres: la primera és com l'ànima membra e entén e ama Déu, e ço per què adora Déu; la segona és con la boca anomena o parla ço que la ànima membra e entén e ama; terça és com hom, faent bones obres, cogitant e amant bé, fa oració a Déu», R. Llull, *Doctrina pueril*, p. 198.

¹²³ Manca un tros de la cita: «psallam spiritu, psallam et mente».

Sobre VII pregàries en les quals és legut pregar a Déu en tota hora¹²⁴

Encara, alguns preguen Déus jaent, altres sient, altres stant. Jaent pregà David quant “per lo
 4 seu fill preguà nostre Senyor; he, entrat, separat dels altres, jagué sobre la terra”. Semblant
 Ezechies, qui, “jaent en lo lit, girà la sua faç a la paret, e pregà nostre Senyor”, qui li dix:
 “Hoÿda he la tua oració, e vista he la tua làgrema”, |^{15v} e vet que sanat t'é. Moysès, axí
 matex, sient sobre la pedra, la qual Aaron e Ur havien sots ell posada, orava, quant Josuè
 8 vencé Malech. Helies, semblantment, com “segués sots un ginebre”, pregà nostre Senyor e
 “demanà que morís”.¹²⁵ Mas lo publichà, “estant, de luny pregava, ni gosava los ulls levar al
 cel”. Per semblant forma Judich, estant denant lo llit de Olofernes, pregava que nostre
 Senyor la confortàs.

12 Encara més, alguns preguen ab ulls e ab mans levades en lo cel; altres, cap e genolls
 ficats en terra; altres, ab lo cors corp o inclinat; e altres, totalment esteses sobre terra.
 “Levats los ulls” al cel, preguà Jesucrist quant Làtzer resucità e quant dix: “Pare, clarifica lo
 teu Fill”. Les mans esteses, preguà Moysès quant Josuè vencé a Malech;¹²⁶ per ço diu lo
 16 profeta Jeremies: “Levem los nostres coratges, ab les mans, a nostre Senyor en los cels”.
 Genolls ficats,¹²⁷ pregava l'Apòstol quant dehia: “Yo doblech o fich los meus genolls davant
 lo pare del meu senyor Jesucrist, del qual és tota paternitat en lo cel e en la terra nomenada”.
 Helies, en lo pus alt loch del munt de Carmel, “inclinat en terra, posà la sua faç entre los seus
 20 genolls”, pregant nostre Senyor que donàs pluja, “e gran pluja fon feta sobre la terra”.
 Heliseu, enclinat, horà quant “s'encorbà sobre l'infant; e preguà nostre Senyor, e escalfà's la
 carn de l'infant”. Helies, per cas semblant, “extès-se sobre altre infant, e igualà's e medí's ab
 ell”, dient: “Senyor Déu meu”, prec-te “que la ànima d'aquest infant retorn en lo seu cors”; e
 24 nostre Senyor hoÿ la veu de Helies”. Prostrats e tots exteses pregaren “XXIII pròmens, los

¹²⁴ CAPÍTOL QUATORCÈ : Set maneres com es pot orar: «jaent» (humilitat), «sient» (repòs de contemplació) o «stant» (desig de paradís i esperança de resurrecció); «ab ulls e mans levades en lo cel», amb «cap e genolls ficats en terra», «ab lo cors inclinat» o «totalment esteses sobre terra».

¹²⁵ Llatí: «et petivit animae suae ut moreretur».

¹²⁶ Llatí: «Amalech».

¹²⁷ *Genolls ficats*: literalment ‘amb els genolls posats a terra’. El verb *ficar* té en l'ESP el sentit de ‘clavar, penetrar’: “Dementre es fica l'espina” II 6.

pus vells qui's |^{16r} gitaren davant l'anyel, havent cascuns rautes e copes d'aur¹²⁸ plenes de odoraments, que són oracions dels sants. E tots los àngels estaven entorn de la cadira, e dels ancians, e dels animals,¹²⁹ e gitaren-se davant la cadira, sobre lurs cares, e adoraren Déu”.

28 E en aquells qui jaent pregunen, afecció és notada de humilitat a la qual, majorment, la recordació de la humanal condició convida o inclina; e per ço dehia Job: “Senyor Déus, prech-te que't remembre que, axí com a fanch, me has fet e en pols me retornaràs”. En aquests qui seent pregunen, oci o repòs de contemplació és significat; del qual és legit que,
32 com nostre Senyor hagués donat a David repòs de tots sos enemichs, “entrat, sech-se davant nostre Senyor e dix: ‘Qui són yo, Senyor meu?’”, etc. “Tu, Senyor, has revelat a la orella del teu servent, dient: ‘Casa hedificaré a tu, per tal lo teu servent ha trobat en lo seu cor, que prech a tu per aquesta rahó’”.¹³⁰ E per ço, si l'om en la oració devota parla a Déu,
36 no res menys en ella e per ella ensemps tasta la dolçor de la divinal contemplació, dementre lo pregador devot veu o contemple Déu axí com a present.

Mas en aquets qui pregunen stant, lo desig de paradís¹³¹ és significat, al qual majorment la esperança de la sobirana promisió los induex; e per tal, dehia lo Psalmista:
40 “Alegrat me só en les coses que'm són dites que en la casa de nostre Senyor hirem; los nostres peus tots drets staven en los teus palaus, Jerusalem”. Aquests, despuys, qui, genolls ficats, mans exteses e ulls al cel levats pregunen, seguexen aquella (ço és la esposa de Jesucrist), que diu en lo *Càntich*: “Tira a mi après de tu, e correrem ensems en la odor dels
44 teus engüens”. |^{16v}

¹²⁸ Llatí: «chitaras aureas, et phialas».

¹²⁹ Llatí: «vigniti quatuor senioreem et animalium».

¹³⁰ Llatí: «oratione».

¹³¹ *paradís*: traduïnt «patria caelestialis».

Sobre X ores, entre nit e dia, les quals hom és tengut de pregar Déu¹³²

Consegüentment, segons los eximplis dels sants pares antichs, tres vegades en la nit e VII
 4 vegades en lo dia se deu pregar nostre Senyor;¹³³ per ço Daniel propheta, “entrat dins la sua
 casa, ab les finestres ubertes devers Jerusalem, en lo seu cenacle o palau tres temps en lo dia
 ficava los seus genolls, e adorave e confessave davant nostre senyor Déu, axí com e d'abans
 acostumat havia”. E per tal dehia el Psalmista: “Vespre e maytí e a migdia recomptaré e
 8 anunciaré la tua laor, e hoyràs la mia veu”; e, aquest matex, que diu de si: “VII vegades en lo
 dia he dita laor a tu, sobre los juhís de la tua justícia”. Lo qual nombre setenar, axí matex, la
 Sgleya en les ores canòniques observa al present: tres vegades en la nit,¹³⁴ per la fe de la Santa
 Trinitat, e VII vegades entre dia e nit per los VII dons del Sant Spirit, qui il·lumina los pregans
 12 en la fe per dons de gràcia, e'ls esclarex.

Ver que, segons testimoni de les Santes Scriptures, tres vegades nostre senyor Déus
 se deu pregar de nits: en lo començament de la nit, a la miganit e a la fi. Del començament
 diu Jeremies: “Leva, e loa Déus en la nit en lo començament de les tues vigílies,¹³⁵ e denant la
 16 faç de nostre senyor Déu tu escampa lo teu cor axí com aygua”. De la miganit diu lo Psal-
 |^{17r} mista: “A la miganit me levava a confessar a tu sobre los juhís de les tues justificacions”.
 De la fi de la nit protesta Jeremies: “Leva't bon matí, car molta és la tua fe”, e lo Psalmista
 diu: “Maytí, la mia oració anticiparà tu, Senyor”.

20 E axí, la ànima del feel en oració vetle de nit contra les temptacions dels prínceps de
 les tenebres, segons que nostre Senyor manà, dient: “Vellats e pregats per ço que no entrets
 en temptació”. Mas, a totes les ores de pregar, la ora matinal és preposada, de la qual dehia al
 Psalmista: “Senyor Déus, Déu meu, ans del jorn clar a tu vetle”. E lo Savi protesta dient: Lo
 24 just “son cor dóna a vetlar abans del jorn clar, a nostre senyor Déus, qui l'à fet”; e'n la qual

¹³² CAPÍTOL QUINZÈ : Cal pregar a Déu deu vegades cada dia: tres en la nit («per la fe de la Santa Trinitat») i set durant el dia («per los VII dons del Sant Spirit»). El setenari es correspon amb les hores canòniques d'oració i són les oracions més importants. Durant la nit s'ha de pregar «en lo començament», a «la miganit» i «a la fi».

¹³³ Llatí: «ter aut septies in die est orandum», sense parlar de les nits.

¹³⁴ Llatí: «ter in die».

¹³⁵ És a dir 'llevat al començament de la nit'

hora, Jacob, qui tota la nit havia luytat ab l'àngel, meresqué de ésser benehit.

[P 16]
Capítol XVI⁴

Sobre tres lochs en los quals tota oració envés Déu és pus meritòria¹³⁶

Jatsia que l'hom feel Déus en tot loch pusque pregar, emperò, pus competentment en tres
4 lochs: en lo temple, en loch alt e'n loch amagat. Del temple dix nostre Senyor: "La mia casa,
casa de oració serà appellada"; e Salamó diu: "Com alcun vendrà, donchs, e pregarà en
aquest loch, tu, Senyor, hoiràs aquell en lo cel, en lo firmament de la tua habitació,¹³⁷ e faràs
totes les coses per les quals ell te invocarà". En loch alt Jesucrist costumava pujar |^{17v} a fer
8 oració, del qual és legit en l'Evangeli que "pujà en lo mont tot sols orar". Lo loch bé amagat
lohà a orar Jesucrist matex: "Tu (ço diu), com pregaràs, entra en la tua cambra, e, tancada la
porta, en loch amagat prega lo teu Pare".¹³⁸

Car Jesucrist, del loch de la adoració per la fembra samaritana interrogat, respòs:
12 "Fembra, creu a mi, car venguda és la hora quan, ni en aquest mont, ni en Jerosolma,
adorarets Déus lo Pare; mas los vers adoradors adoraran Déus lo pare en sperit e en veritat",
per aquestes peraules reprovant la error dels samaritans, qui dehien no ésser loch ...¹³⁹ de
adoració sinó en Jerosalem.¹⁴⁰ Emperò, specialment nostre senyor Déus deu ésser adorat en
16 lo temple, segons que és dit per lo Psalmista: "Adorats nostre Senyor" en lo palau o en la
sala "santa sua"; specialment la faç tenint vers orient, segons que diu Salamó: "Vers sol ixent
cové adorar", per ço que a nosaltres, adorans, Déu isqua e aparegua "lum verdadera"¹⁴¹ que
il·lumina tot hom venint en aquest món". Car en los temples sants e esgleyes sagrades¹⁴² los
20 àngels de Déu, als feels cristians adorans, estan davant ells, per tal que lurs oracions devotes

¹³⁶ CAPÍTOL XVI : Els tres llocs més adequats per a la pregària són: en el temple mirant *vers orient*, en un lloc elevat i en un lloc amagat. El temple tanmateix es recomana *specialment*, car als *temples sants e esgleyes sagrades los àngels de Déu als feels cristians adorans estan davant ells, per tal que lurs oracions devotes a nostre Senyor offiran*.

¹³⁷ *habitació*: en el sentit antic de 'lloc on hom habita'. En el text, literalment 'en el firmament on tu habites'.

¹³⁸ «Si tu vols orar, entra-te'n dins la tua casa e, tancada la porta, ora e supplica al teu Pare, e lo teu Pare, qui veurà que no'n vols haver vanaglòria, mas solament vols la sua gràcia o ço qui t'és mester, dar-t'ho ha per sa gran bonea», F. Eiximenis, *Libre de les dones*, CCCXLIX, p. 508.

¹³⁹ Salt corresponent a «adorationis nisi in Gararym: et Iudæorum, qui asserebant». Cf. APARAT

¹⁴⁰ El text llatí diu «Gararym» ('Garizim'), muntanya a seixanta quilòmetres del nord de Jerusalem.

¹⁴¹ Llatí: «lux iustitiae vera».

¹⁴² Llatí: «in sacris basilicis» PL.

a nostre Senyor offiran, segons la peraula del Psalmista: “En presència dels àngels, Senyor, a tu cantaré; adorar-t'è al teu sant temple e confessaré lo teu nom sant”.

PRIMER PSALM PENITENCIAL (Ps 6)

[I 1]
Capítol XVII

Sobre lo pròlech principal del primer psalm
dels VII penitencials, en lo qual lo penident pregua a Déu
havent temor del huytèn dia, ço és del dia del juhí final o
resurrecció general |^{18r}

*Domine, ne in furore tuo arguas me;
neque in ira tua corripas me*¹

Com tot lo temps per repetició de VII dies comunament faça son cors e envers sa fi
córregua, per lo huytèn dia és entès lo derrer dia, ço és de la resurrecció e del judici, ja
significada² per lo huytèn dia de la circumcisió.³ Ço que⁴ per altra rahó nomenat és huytèn
12 dia, ço és per tal com, après de VII edats d'aquest segle, succehirà lo huytèn dia la setena
edat dels reposats —ço és dels finats en Déu—, concurrent o ensemps comptant ab la
sisena edat dels militans o viandans, la qual comença del primer aveniment de Jesucrist,
ço és en carn humana, e durarà trossús al derrer aveniment, ço és al judici.⁵ E per ço,
16 doncs, per octava o huytèn dia és entès o designat lo dia del judici, car après dues vides,
per nombre setenar designades, lo dia del juhí succehirà.⁶ Car axí com dues són les parts

¹ CAPÍTOL XVII Comentari general sobre el títol *In finem David pro octava*. El significat últim d'aquest ordinal sembla que fa referència al mode d'acompanyament musical del salm (hebr. Haixeminit). El número vuit és una figura de la resurrecció, paral·lela al vuitè dia de la vida dels homes. Seguit de comparacions amb vuit: la sisena edat «dels viandans» serà succeïda per la «VII edat» dels mort en Déu i la «huytèna edat ... ço és lo dia del judici». L'home té una vida corporal i una altra espiritual (a semblança de les dues parts del seu cors: «la forana ... e la intrínseca»), compostes per les dues parts que componen el número set (cos: quatre elements, ànima: tres forces «racional, irascible o concupiscible»). També, al cos hi ha quatre humors i tres propietats de l'ànima. Aquest salm, atribuït a David, remet a la nostra fi en aquest segle i la recompensa en la vida sobrenatural, és a dir a Jesucrist.

² El femení sembla que concordi amb *resurrecció*, però també podríem relacionar-lo amb el gènere vacil·lant del *dies* llatí.

³ Lligam figural entre la cerimonia de la circumcisió, que la tradició jueva celebrava vuit dies després del naixement d'un infant, i el vuitè dia de la vida dels homes o Judici Final. Alcuí, situa la següent glossa a continuació del terme *pro octava*: «id est pro desiderio futurae resurrectionis», c. 575.

⁴ *Ço que*. referit a *lo dia del judici*. La traducció del lligam llatí «Qui alia quoque ratione censetur» és una mica forçada.

⁵ També segueix aquest mateix esquema st. Gregori en els prolegòmens a Ps 6: «Pro octava vero psalmus iste factus asseritur, quia pro consideratione futurae resurrectionis Domino decantatur. Omne presentis vitae tempus septem diebus evolvitur; et ideo eterna dies, quae expleta horum dierum vicissitudine futura est, octava vocatur», c.551.

⁶ «Vel ideo dies iudicii dicitur octavus, quia post duas vitas futurus est, scilicet carnalem et spiritualem. Duae enim vitae sunt, quae in presenti aguntur. Una est delectatione carnis, quae pertinet ad corpus ... Altera vero vita pertinet ad animum, qui est novus homo, regeneratus per Christum», P.

de l'hom: la forana, que és lo cors, e la intrínseca, qu'és l'ànima o l'esperit, axí dues són les vides sues: una és corporal, per la qual viu lo cors per la ànima, altra és spiritual, per la qual lo seu spirit viu per Déus.⁷ Aquestes dues vides per nombre setenar són designades, per dues parts que són d'aquest:⁸ nombre quaternari, qui's referex o s'esgarda al cors per los quatre elemens —ço és terra, aygua, àer e foch—, dels |^{18v} quals se compon lo cors; e per lo ternari, qui's referex o s'esguarda al spirit per les tres forces sues —ço és 24 racionable, iracisble o concupiscible—, en les quals l'esperit ha subsistència o està; com en lo cors sien quatre humors, qui segons quatre temps de l'any se disponen o s'ordenen, e en l'esperit sien tres propietats, per les quals resenbla a la indivídua Trinitat.⁹ E per tal, après aquestes dues vides, axí com a octava o huytèn après setenar, lo dia del juhí se 28 seguirà, en lo qual lo jutge just a cascú respondrà segons sos mèrits. E per ço lo peccador e penident, havent temor, hora e crida dient: “Senyor, en la tua ira no m'arguesques”.

Lo seny o sentència del títol d'aquest psalm és aytal: Lo psalm aquest endreça nosaltres a la nostra fi —ço és Jesucrist, qui és terme final de tots feels e acabament—¹⁰ 32 en aquesta present vida a justícia o en lo setgle esdevenidor a corona.¹¹ És atribuït a David,¹² ço és a l'hom penident dels seus peccats, en persona del qual David parla en aquest psalm. Lo psalm aquest és compost de huytava e huytè,¹³ ço és per la temença del dia del juhí final lo qual en lo huytèn dia, ço és lo dia de la resurrecció general, la qual per 36 huytè dia és significada lo juhí final, serà complit.¹⁴ En lo qual psalm ha deprecativa confessió, car en ell colpa hi és atorgada e confessada, e vènya hi és postulada; la qual

Llombard, c. 103.

⁷ «Sicut enim duae sunt vitae, coelestis qua spiritus vivit ex Deo, et terrena qua caro vivit ex spiritu» (*De sacro altaris mysterio*, PL 217, c.844).

⁸ El cos humà té una part corporal i una part espiritual, configurades pel número 7, desmembrable en 4 (elements: *terra, aygua, àer e foch*) i 3 (forces de l'esperit: *racionable, iracisble o concupiscible*). També es corresponen amb les *quatre humors* que s'ordenen *segons quatre temps de l'any* i amb les *tres propietats* de l'esperit que l'acosten a la Trinitat.

⁹ P. Llombard reproduïx l'esquema, i semblantment st. Gregori: «Caro enim ex quatuor constat elementis, anima tribus vegetatur naturis. Est enim rationalis ad discernendum, concupiscibilis ad virtutes appetendum, irascibilis ad vitia aversandum», c. 551. Les referències trinitàries al llarg del text són constants i representen una especial preocupació per a Innocenci, cf. Estudi preliminar.

¹⁰ «in finem, id est Christus», Alcuí, c.575.

¹¹ En el pròleg d'aquest salm Innocenci segueix quasi literalment el Llombard, com per exemple en aquest pas: «Et est sensus, Psalmus iste, qui dicitur psalmus eo quod monet ad bene agendum, dirigens nos, in finem, id est in Christum, qui est consumatio fidelium, in praesenti ad iustitiam, in futuro ad coronam», c. 103.

¹² Alguns dels salms penitencials s'atribuïen tradicionalment al rei David (entès com a *l'hom penident dels seus peccats*), tal i com indicaven els títols de les diverses tradicions bíbliques.

¹³ És a dir que té vuit parts, concordant amb les edats.

¹⁴ També ara segueix *literaliter* P. Llombard: «Attribuitur David, id est poenitenti, qui hoc loquitur, poenitens et timens de peccatis suis. Psalmus dico compositum pro octava, id est pro metu iudicii», c. 103.

confessió de culpa, ja tssia que davant los jutges setglars o en for judicial criminal¹⁵ induescha o port sentència condempnativa, emperò davant Déu merex sentència de
40 absolució difinitiva.¹⁶ | ^{19x}

¹⁵ *for judicial criminal*: lliçó poc clara perquè s'ha traduït malament el text llatí «apud iudices seculares».

¹⁶ «Concessio quoque deprecativa est hic, ubi peccatum conceditur, et venia postulatur, quae, licet apud iudices saeculares locum non habeat, apud Deum tamen multum valet, cui placet peccati confessio et damnatio», P. Llombard, c. 104.

**Sobre lo nombre dels versos que conté
lo primer psalm dels VII psalms penitencials,
e de la significació d'aquell nombre¹⁷**

4

Aquest psalm, segons la translació que la Esgleya romana té,¹⁸ en sí conté nou versos,¹⁹ per los quals lo penitent puja de grau en grau²⁰ a les nou òrdens dels àngels,²¹ car “major goig és als àngels de Déu sobre I peccador faent penitència, que sobre noranta-nou justs
8 qui no han necessària penitència”. Jatsia que lo nombre de deu versos que aquest psalm conté segons altra translació,²² bé convengua a rahó, car l'om qui és caygut per ofensa, resucita per penitència, per ço que per ell lo deèn orde restaurat sia o reperat.

Encara, aquest psalm no sens rahó tres ternaris²³ ha de versos, car la penitència
12 deu haver tres parts: contricció en lo cor, confessió en la bocha e satisfacció en la obra, e cascuna part per ternari és distincta o en altres tres parts departida, car en la contricció deu haver lo penitent temor de la pena, dolor de la colpa e amor de la gràcia; en la

¹⁷ CAPÍTOL XVIII El salm, segons la «translació romana» té nou versicles, en concordança amb els nou ordres d'àngels; en altres versions en té deu. Tres parts («ternaris») diferents, d'acord amb les etapes de la penitència: contricció («temor de la pena, dolor de la colpa e amor de gràcia»), confessió («deu manifestar veritat de la fe, del nombre i de la manera») i satisfacció («deu endreçar l'oració a Déu, l'almoyna al prohisme e lo dejuni a ssi mateix»). Té nou versicles per significar també la diversitat dels pecats: original, venial, mortal; de pensament, de paraula i d'obra; de fragilitat, de simplicitat i de malignitat. En el primer, ternari «tem e hora» perquè se li perdoni la pena transitòria i la pena perpètua, la ferida corporal i la espiritual, que Déu no trigui a donar-li la glòria celestial. Al segon versicle, «gemega e plora» perquè ha oblidat el pensament i ha callat la lloança, i perquè la seva raó no pot discernir entre el bé i el mal i ha ofès reiteradament Déu. Al tercer versicle, «se alegra e vènya desigant implora»; s'alegra que Déu l'escolti «en plors, en oracions en en pregàries».

¹⁸ Encara que el text bíblic usat per Innocenci era el de sant Jeroni, al llarg del text hi ha referències a problemes de traducció o cita termes hebreus o grecs procedents de les altres traduccions a què tenia accés i també manlevva notes dels comentaris lingüístics del comentari de P. Lombard.

¹⁹ Hem vist que tenia vuit parts, però ara té nous versos («versicles»). És molt possible que aquí vers equivalgui a versicle, encara que a principis del s. XIII l'esticomíquia variava en funció de les tradicions textuals. Cf. L. Light 1984:66-75.

²⁰ *de grau en grau*. 'd'escaló en escaló, progressivament'.

²¹ Les nou ordres angelicals són glossades per Eiximenis al *Llibre dels àngels*, en un passatge on explícitament segueix Pseudo-Dionís: «Tot l'estament angelical és partit per tres principats principals, qui és major, mijà e menor. La primera jerarquia contén aquests tres òrdens: ço és seraphín, cherubim e trons. La segona contén dominacions, principats e potestats. La terça contén virtuts, archàngels e àngels» (ed. S. Gascon, 1992, 1:50).

²² Possiblement es refereixi a la traducció grega dels Setanta.

²³ Els versos (que eren nou), s'organitzen en tres ternaris corresponents a les parts de la penitència (contricció, confessió i satisfacció).

confessió deu manifestar veritat del fet, del nombre e de la manera; en la satisfacció deu
16 endreçar la oració a Déu, la almoyna al prohisme e lo dejuni a ssi matex.²⁴

Per semblant forma, IX verses són en aquest psalm per IX diversitats de pec- |^{19v}
cats,²⁵ de les quals diversitats deu haver gran dolor lo penident, ço és per lo peccat
original, per lo peccat venial e per lo peccat mortal. Aquests són serp e fembra e hom: la
20 serp és concupiscència, la qual consella o induex l'om pròpiament ab decepció
originalment ha peccat;²⁶ la fembra, ço és delectació, venialment —car los moviments de
la delectació primers són venials;²⁷ l'om, ço és la rahó, consent mortalment. Encara, és
peccat de cogitació, de locució e de operació. De cogitació, en lo cor; de locució, en la
24 bocha; de operació, en la consuetut. Aquesta²⁸ és mort en casa, mort en la porta e mort
en lo monument.²⁹ És mort en casa, com lo peccat és en la cogitació; mort en la porta,
com lo peccat és en la bocha; mort en lo monument, com lo peccat és en obra.³⁰
Semblantment, és peccat de fragilitat, de simplicitat e de malignitat. De fragilitat, per
28 inpotència; de simplicitat, per ignorància; e de malignitat, per invidència o enveja.³¹ Lo
primer peccat, ço és de inpotència, és contra Déu lo Pare, a qui és atribuït poder. Lo
segon, és de ignorància contra Déu lo Fill, a qui es atribuït saber. Lo terç, és de
invidència contra Déu l'Espirit Sant, a qui és atribuït voler.

32 En lo primer ternari dels verses d'aquest psalm lo penident tem e hora, en lo

²⁴ F. Eiximenis dedica diversos capítols del *Llibre de les dones* a explicar i desenvolupar aquests conceptes (CCCXX: Qui posa què són tres parts de penitència e tracta què és contricció; CCCXXI-CCCXXIX: dedicats a la confessió i CCCXXX-CCCXXXVI, dedicats a «la terça part de vera penitència qui és satisfacció; qui tracta què és ne per què se deu fer e con ha tres parts, ço és dejuni, almoyna e oració»).

²⁵ Nou versos com els pecats: original, venial i mortal; de cogitació, de locució i d'operació; de fragilitat, de simplicitat i de malignitat.

²⁶ *ha peccat*: 'a pecat'. És una traducció quasi glossada de «id est concupiscentia suggerit originaliter». La *concupiscència* s'adquireix, doncs, amb el naixement (*originalment*), com demostra abastament comentant el quart salm penitencial.

²⁷ La discussió medieval sobre les implicacions dels anomenats moviments de l'ànima (*moviments de la delectació primers*) va tenir una llarga repercussió. Els teòlegs estaven dividits essencialment entre aquells que defensaven la mortalitat o la venialitat dels pecats que es derivaven d'aquests moviments (*cf.* en general R.A. Coutoure 1962). Aquesta matèria va ser objecte d'un tractament detallat (que reflecteix tota la subtilitat de la casuística) als capítols 231-236 del *Segon del Crestià* d'Eiximenis. Allí es defineixen els primers moviments com aquells «qui són dins nostra carn corrupta qui inclinen l'om soptosament segons la fortalea de la corrupció qui és en la persona aquella a perseguir desordenadament la creatura a la qual es moguda per aquell moviment o a mal o a bé què » (cito de X. Renedo 1992, II:735). Els primers moviments es poden produir de dues maneres: «ço és o com dins nós la sensualitat e corrupció carnal per sa pròpia misèria e corrupció natural mou l'om a qualche cogitació, o quant los seyns forans comprenens fora l'om alcuna cosa mouen l'om per ço que comprenen a pensar en ço que representen a l'hom o per veura, o per oyr o per lurs altres obres» (734).

²⁸ *Aquesta*: és la trad. poc aconseguida d'un «haec» llatí, que caldria interpretar com a 'hi ha'.

²⁹ *moniment*: 'tomba, sepulcre'.

³⁰ En aquesta darrera frase Romeu sembla voler suplir amb una glossa el llatí massa sintètic de l'enumeració anterior.

³¹ *invidència o enveja*: els procediments de trad. de cultismes són rarament tan clars com en aquest binomi. Aquí s'ha transliterat al català el terme culte llatí «invidentia» i s'hi ha acoblat la traducció catalana.

segon ternari gemega e plora, en lo derrer ternari se alegra e, vènia desigant, implora.³² Tem e hora perquè li sia remoguda³³ dobla penitència e que d'ell sia curada dobla plaga e que d'ell sia toltà doble triga. Doncs, tem e hora que d'ell sia remoguda doble pena, ço és
36 transitòria e perpetua, e açò mostra en lo primer vers, dient: “Senyor, en la tua ira no m'arguesques, ni en la tua furor |^{20r} me corregesques”. Quax qui diu pus clarament: Senyor, no m'arguesques en ira, condemnant-me a pena eternal en l'esdevenidor, ni m'arguesques en furor, punint-me en lo present. De la plaga corporal e spiritual prega
40 ésser deliurat en lo segon vers, dient: “Sana'm, Senyor, car conturbats són tots los meus ossos e la mia ànima és fort torbada”. Quax qui diu: “Sana'm” de malaltia corporal, “car tots los meus ossos són conturbats”, e: “Sana'm, Senyor”, de malaltia spiritual, “car la mia ànima és molt torbada”.

44 Aprés demana lo Psalmista que li sia toltà³⁴ dobla trigua, ço és que sia fora de la misèria mundanal e que li sia donada la glòria celestial, e açò mostra en lo terç vers, dient: “E tu, Senyor, algun poch gira't envers mi e deliura la mia ànima. Fes-me saul per la tua misericòrdia”. Quax qui diu pus clarament: “E tu, Senyor”, un poch trigues de sanar-me.
48 Quax qui digua: No trichs, mas deliura la mia ànima de la present misèria. E encara: “Senyor, gira't envers mi”, quax qui diu: No't trichs, mes fes-me saul en la glòria esdevenidora.

Has hoït com lo ver penitent en lo primer ternari dels versos d'aquest psalm tem
52 e hora; hoges en quina manera en lo segon ternari gemega e plora.³⁵ “Treballet he —ço diu— en lo meu gemech. Lavaré cascunes nits lo meu lit, ab les mies làgremes lo meu jaç regaré”. Gemega, doncs, e plora per la obliuó de la pensa e per lo callament de la laor. Per la obliuó de la pensa, la qual los reprovats o malvats han en la mort, e per lo silenci
56 de la laor, la qual en infern han los damnats, car los reprovats no han memòria de |^{20v} Déu, ne aquells qui són damnats no han loch de loar Déus.³⁶ Dels quals, en lo quart vers, diu: “Car no és negú en la mort qui menbrant sia³⁷ de tu, en infern doncs qui confessarà a tu?” Quax qui vol dir: Per ço “yo he treballat en lo meu gemech, car no és negú mort
60 —ço és en peccat mortal— qui sia menbrant de tu”, ço és qui menbrant sia stat de la tua ley, la qual prevaricant o trencant menysprea. E per ço, Senyor, “yo levaré cascunes nits

³² El primer ternari és de por: tem i ora perquè se li perdoni la pena temporal i l'eterna (vers 1), se li esborri la ferida corporal i l'espiritual (vers 2), i se li faciliti abandonar la misèria del món per al glòria del cel (vers 3).

³³ *remoguda*: ‘separada, tretà’ (<REMOVEO llat.)

³⁴ *tolta*: ‘llevada, perdonada’

³⁵ El segon ternari és de penediment (gemega i plora): 4 vers (oblit de la pensa i callament de laor), 5 vers (la raó es desperta), 6 vers (la raó està obcecada).

³⁶ Glossa del traductor que resumeix i avança algunes de les idees que s'expondran més endavant.

³⁷ *qui menbrant sia de tu*: ‘et recordi’ però amb regust llatinitzant («qui memor sit tui»).

lo meu lit”, car en infern, ço és en lo pus pregon loch de desesperació,³⁸ qui serà aquell qui confés tu? Quaix qui diu: De tots punts no negú, car dels reprovats cascun de la tua pietat despera. O en la mort, ço és en l'estament del peccador ja mort, no és negú qui menbrant sia de tu a obtenir salut. Senyor, doncs, “en infern”, ço és en lo loch del gehenal³⁹ supplici o turment, “qui confessarà tu?” Quaix qui digua: A laor tua, no negú. *Item* gemega e plora lo penident aquest per lo juhí de la rahó, que veu en si torbat de discernir o departir entre bé o mal, e per l'envellit o antigat exercici de offendre Déus tojorn, de quèn lo sisèn vers ajusta, dient: “Torbat és per gran ira lo meu ull. Envellit són entre tots mos enamichs”. Quax qui digua: Lo meu ull, ço és lo meu enteniment, “és torbat”, ço és obscurit e entenebrat, “per gran ira” que empatxa la rahó. “E són envellit” per longa costuma de peccar “entre tots mos enemichs”, ço és entre tots vicis e peccats, los quals me són enemichs fort capitals.

Has hoït en quina manera lo penident en lo segon ternari gemega e plora; hojes en quina forma en lo terç ternari se alegra e, desigant, implora.⁴⁰ Alegra's que sia hoït en tres coses: ço és en plors, en oracions e en pregàries. En plors, per tolre la pena; en oracions, per |^{21r} delir⁴¹ la colpa; en pregàries, per conseguir la gràcia. Dels plors per Déus hoïts, diu primerament: “Nostre senyor Déus ha hoïda la veu del meu plor”; de les pregàries, hi ajusta dient: “Nostre Senyor ha hoïda la mia deprecació o pregària”; de les oracions atorgades posa despuy:⁴² “Nostre Senyor Déus ha reebuda la mia oració”.

Desitga, après, als enemichs, mogut de caritat, dolor de compunció, pudor o vergonya de confessió e treball de satisfacció. Desiga als enamichs dolor de compunció o contricció, com diu: “Que sien torbats”; desiga'ls vergonya de la confessió, com diu: “Que hajen vergonya en lur faç o confusió”; desiga'ls treball de satisfacció, com diu: “Que's convertesquen sens trigua, ans fort ivarçossament”, per ço que sien soptosament de tots mals deliurats.

³⁸ *desperació*: la forma habitual en el ms. present l'increment *es* (*desesperació*, etc.), però en tres llocs hi compareix sense increment.

³⁹ La *gehenna* és l'infern dels hebreus. Al llarg de la Bíblia aquest terme, que deriva en un inici de la vall d'Hinnom, va adquirir un valor de lloc de càstig, que es consolida amb els escrits neotestamentaris, especialment en l'Evangeli de Mateu (Mt 25,41 i altres). En l'*Exposició* representa l'infern entès també com a lloc de càstig i alterna amb la denominació *infern*, que és la majoritària.

⁴⁰ El tercer ternari és de convicció: s'alegra de ser escoltat en plors, oracions i pregàries. Després demana per als enemics dolor de compunció, vergonya de confessió i treball de satisfacció.

⁴¹ *delir*: 'esborrar, netejar' (<DELEO llat.)

⁴² *despuy*: és l'única forma present d'aquest adv. També trobem *après*, però ni una sola vegada cap *després*.

**Sobre VI demandes que fa a Déu
lo penident en aquest psalm primer⁴³**

4 Sis peticions fa en aquest psalm lo penident: dues per temença de la pena present e de la esdevenidora —dels quals diu: “Senyor, en la tua ira no m'arguesques ni en la tua furor me corregesques”—; encara, fa dues peticions, ço és per la dolor de la colpa corporal e spiritual —de les quals diu: “Hajes mercè de mi, Senyor, car malalt són. Sana'm, Senyor,
8 car conturbats són los meus ossos”—; encara, fa altres dues peticions per amor de la gràcia, migençant la qual deu ésser |^{21v} deliurat e salvat, de les quals dues coses hi ajusta dient: “Gira't, Senyor, vers mi e deliura la mia ànima. Fes-me saul per la tua misericòrdia”—. En les quals tres diversitats de peticions són notables tres temences o
12 temors: servil, inicial e filial.

E a cascunes peticions ret sa causa o rahó: “No arguesques —ço diu— en la ira, car no és negú en la mort qui sia menbrant de tu. Ne'm corregesques en furor, car en infern negú no confessarà a tu”; encara: “Mercè hajes de mi, Senyor, car treballat he en
16 lo meu gemech. Sana'm, Senyor, car yo lavaré cascunes nits lo meu lit; ab les mies làgremes, lo meu jaç regaré”; encara: “Senyor, gira't envers mi e deliura la mia ànima, car conturbat és per gran ira lo meu ulh. Fes-me saul per la tua misericòrdia, car envellit són entre tots mos enemichs”. Emperò, Senyor, no'm desesper miserablement, abans he
20 sperança misericordiosament, dient: “Lunyats-vos de mi tots quants obrats iniquitat”.

E monstre's lo penident ésser hoït en les sues peticions. En les primeres: “Car sapiats —ço diu— que Déus lo Pare ha hoïda la veu del meu plor”; e en les segones: “Car hoïda ha Déus” lo Fill “la mia deprecació e pregària”; e en les terceres: “Car Déus”
24 l'Esperit sant “la mia oració ha reebuda”. Doncs: “Sien envergonyats tots mos enemichs, convertesquen-se ivarçossament e hajen gran vergonya”.

Mas per ço que lo penident aquest pus fàcilment obtenga ço que demana, acapta benivolència.⁴⁴ Primerament, de la persona del jutge, demostrant la sua potència, |^{22r} e

⁴³ CAPÍTOL XIX En aquest salm el penitent formula sis demandes: dues per por de la pena actual i futura, dues pel dolor de la culpa corporal i espiritual, dues per l'amor a la gràcia que l'ha de deliurar i salvar. Ho fa perquè té tres pors («servil, inicial e final»). Per tal d'obtenir la benevolència divina, el penitent impreca diverses instàncies: al jutge, per lo mal que sosté, per l'oportunitat del lloc, per sa pròpia persona, per la devoció intrínseca, per la mortificació de la carn, per la turbació del cor, per l'allunyament dels mals i per la destrucció dels enemics. El salm comença temorós (demanant perdó) però acaba en caritat (demanant la conversió i el perdó per als seus enemics).

⁴⁴ *benivolència*: una altra vegada una forma en què l'evolució de I breu llat. no ha acabat d'evolucionar.

28 per ço diu: “Senyor, en la tua ira no m'arguesques”, enaprés⁴⁵ demostrant la sua misericòrdia.⁴⁶ Acepta, segonament, benivolència per lo mal que sosté, car en la carn ha malaltia, de la qual diu: “La mia ànima és molt torbada”.⁴⁷ Terçament,⁴⁸ per la oportunitat del loch, per ço hi ajusta, dient: “En infern, qui confessarà tu?”

32 Quartament, accepta benivolència per sa pròpia persona, per la devoció intrínseca, com diu: “Treballat he en lo meu gemech”. Semblantment, per la mortificació de la carn, com diu: “Levaré cascunas nits lo meu lit”.⁴⁹ Axí matex e per la turbació del cor, per ço posa dejús: “Torbat és per gran ira lo meu ulh”. Per semblant forma, per la seperació dels

36 mals, per ço diu: “Partits-vos de mi, vosaltres tots qui obrats iniquitat”, etc. Més avant, per dilecció dels enemichs, e per ço diu: “Sien torbats tots mos enemichs, convertesquen-se ivarçosament e hajen fort vergonya”.

Encara, lo psalm aquest comença a temor, car “començament de saviesa és

40 temor de nostre senyor Déu”, e fenex en caritat, car “fi del manament de deu és caritat”. On sàpies que, per la temor de Déu, a la qual comença lo present psalm, demana lo penident a Déu en lo començament que no'l vulla argüir en ira ne'l corregescha en furor. Per la caritat a la qual termena o fenex lo present psalm, desija lo penident als enemichs

44 en la fi que hagen gran vergonya, que sien torbats en lurs penses per conpunció e que cuytadament se convertesquen. Aquesta és la fi de tot compliment de bona obra, axí com en altre loch és dit, ço és manament de caritat, qui és molt ample car fins als enemichs s'estén, segons que nostre Senyor manà, dient: “Amats vostres enamichs, e fets bé a

48 aquells qui avorrits vos han e pregats per los scarnidors e perseguadors vostres”.

Dretament, |^{22v} dons, a temor comença e en caritat acaba, car “perfeta caritat gita la temor”. Comença, doncs, a temor e fenex en amor. Comença a tristor e fenex en alegria. Diu, donchs: “Senyor, en la tua ira no m'arguesques”.⁵⁰ Quax qui volgués dir:

52 Senyor, tu ést Déu meu, jutge meu,⁵¹ duch e guiador meu,⁵² defenedor meu, salvador meu. Per ço com ést Déu meu, per tal t'é pahor, dient: “Senyor, en la tua ira no m'arguesques”; per ço com tu ést jutge meu, per tal supplich a tu, dient: “Hajes mercè de mi, Senyor”; per ço com tu, Senyor, és metge meu, per tal descobre yo a tu les mies

⁴⁵ *enaprés*: ‘després’

⁴⁶ No s'ha traduït: «ubi dicit, *Salvum me fac propter misericordiam tuam*».

⁴⁷ Manca la traducció de: «et infirmitatem habet in mente, de qua ait: *Anima mea turbata est valde*».

⁴⁸ Abans de «oportunitate loci» la recensió llatina diu «ab opportunitate temporis, unde ait: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui*: etc».

⁴⁹ A Llatí segueix: «et lacrymis meis stratum meum rigabo».

⁵⁰ Llatí contínua: «neque in furore tuo corripas me».

⁵¹ Abans del *jutge* al text llatí hi compareix un «*medicus meus*» i el lloc bíblic corresponent, que en la tradició catalana s'ha desplaçat dues frases més endavant (*per ço com tu, Senyor, és metge meu... molt torbada*).

⁵² *duc* ‘guia, inspirador’, com corrobora el binomi sinònim que l'acompanya: «*guiador*».

56 nafres, dient: “Sana'm, Senyor, car ensemps torbats són tots los meus ossos e la mia ànima és molt torbada”; per ço com tu és guiador meu, per tal he yo desig de seguir-te, dient: “Gira't, Senyor, envers mi e deliura la mia ànima”; per ço com tu és defenador meu, per tal te deman ajuda, dient: “Fes-me saul per la tua misericòrdia”». ⁵³ “Tu, doncs, 60 senyor...”, etc.

⁵³ Manca un tros: «Quia tu es salvator meus, ideo salutem flagito, dicens: *Salvum me fac propter misericordiam tuam.*»

[14]
Capítol vintè
Sobre la exposició dels versos
del primer psalm penitencial⁵⁴

*Domine non in ira tua arguas me
neque in furore tuo corripas me*

Senyor, en la tua ira no m'arguesques,
ni en la tua furor me correguesques |^{23r}

8 Digues-me, peccador, pus que penident desíges merèixer indulgència dels teus peccats e remissió, per quina rahó presumeys, quant parles a aquell Senyor, en ell empatxar la ira e furor, dient: “Senyor, en la ira tua no m'arguesques ni en la furor tua me correguesques?”⁵⁵ Car cert no ha misericòrdia mas a ira, no ha⁵⁶ benignitat mas a furor, sol ésser lo jutge e
12 senyor provocat, lo qual de si hou ésser nomenat irós o encara furiós, car aquestes coses són vistes tornar no pas a glòria ans ha injúria, no ha laor ans a vituperi.

Diguesses almenys: “No m'arguesques en ira ne m correguesques en furor” per ço que a major expressió e declaració no y ajustasses “en la tua”, ço és ira, o “en la tua”, ço
16 és furor, car, per ventura, menys se n'esquivaria l'enteniment e la hoÿda més ho sostendria, si açò dehies sens aquella paraula “en la tua”. Mas, qui és vertaderament feel qui sens enug port e pacientment scolt furor e ira ésser ascrita o atribuhida a son Senyor, més que més a aquell lo qual sap e conex molt simple e benigne? Majorment, com en
20 altre loch li demanas, dient: “En la veritat tua oges-me e n la tua justícia”, e ací digues: “En la ira tua no m'arguesques ni en la tua furor me correguesques”, de cert dónes a entendre que la sua ira sobrepug la sua justícia e la sua furor sobre o vença la sua veritat, ço que no's deu dir ni sentir o entendre d'aquell qui jutga lo setgle de la terra en justícia e

⁵⁴ CAPÍTOL VINTÈ Per què l'home penitent s'atreveix a dir que Déu és irat i furiós? Quaestio sobre la particula «tua» del salm: l'home no ha parlar sobre Déu com sol parlar de si mateix, tot i que «les paraules traen l'home de les creatures, car per aules bonees o suficiens no ha l'home per les quals parlar de Déu, segons qu'és la sua propietat». En les criatures el cor les fa exterioritzar la ira i el furor és «vehement ... condició de l'indignant». No s'està parlant de Déu en realitat, sinó de «forts e vehement turbació de l'home» a causa dels seus pecats i es fa una projecció de la condició humana a l'actitud divina («no em corregeixis com si fossis un home irat...»). Demana que el corregeixi en aquesta vida present, no en l'esdevenidora. La ira és condició del pare (per esmenar el seu fill), del senyor (per corregir el servent) i del jutge (contra el culpable). Demana que se li apliqui la primera, que se li mitigui la segona i que se li allunyi la tercera. L'home té tres menes d'ira: natural, venial e criminal.

⁵⁵ Tot aquest capítol es presenta com una *quaestio* sobre la incongruència d'anomenar irós al Déu a qui es demana misericòrdia.

⁵⁶ *ha*: en tots dos casos es tracta de la preposició *a*. No modifiquem la grafia per coherència amb els criteris d'edició.

24 egualtat, e los |^{23v} pobles en la sua veritat.⁵⁷ E com d'aquell l'Escl'itura testifich: "Tu, Senyor de virtuts, ab tranquil'itat jutges", doncs, ¿qui ést tu qui li goses dir: "Senyor, en ira no m'arguesques", etc.? Quax que diga lo penident: Per què reprens ab argumens? Per què per qüestions m'estrenys?, com tanta sie la pahor de la pena e tant lo plor de la colpa
28 que, entre en les angoxes e dolors de la temor, quax confús en la penssa, envides puga respondre?

"Car, per sobres de habundància del cor, la bocha parla", e per ço proceex⁵⁸ de la bocha les coses que són portades en lo cor, d'on les mies peraules de temor plenes són e
32 de dolor.⁵⁹ Deman-te, emperò, que no vullés argüir lo peccador ni corregir lo penident en ira ni en furor. Ni és meravella si lo penident per aytals peraules parla de Déu, com ell matex per aytals peraules parlà de si per Ezechiél profeta, dient: "Vejes —diu ell a la terra de Israel—, en breu escamparé la mia ira sobre tu e compliré la furor mia en tu".
36 Per què, doncs, dubtarà l'om perlar de Déu, ço que ell matex parla de si, com de Déu haja après l'om ço que deu parlar d'ell? Ver que a parlar del Creador les peraules trau l'om de les creatures, car paraules idònees o suficiens no ha l'om per les quals parle de Déu segons qu'és la sua propietat; e per tal peregrines o stranyes peraules acapta per ço que
40 segons alcuna semblança puga perlar de Déu.⁶⁰

En les creatures, certament, ira és furor de coratge, de les partides intrínseques o dedins a les partides foranes pervenint⁶¹ —com alcú, per la injúria a ell feta, precogitada venjança desiga complir. Mas furor és vehement o forts comoció de l'indignant, com
44 demostra gest⁶² contra alcú en vessar tota sa ira.⁶³ Àles de vegades, doncs, se pren un per altre, axí com ací on, segons una translació, és haüt: "Senyor, en la furor tua no m'arguesques ni en la tua ira me cor- |^{24r} regesques"; segons altra translació, és dit: "Senyor, en la ira tua no m'arguesques ni en la furor tua me corregesques"; car en

⁵⁷ *egualtat... veritat*: amplificació del text del salm (97,7).

⁵⁸ Mantenim la falsa concondança.

⁵⁹ F. Eiximenis tradueix i comenta aquest mateix pas (Mt 12,34), al cap. 532 del *Terç del crestià*: «E vol dir que comunament parlar la bocha molt d'açò que és abundantment e copiosa en lo cor. Car veuràs per exepriència que hom erguyllós e pompós tostemp parla de ses laors e sens vergonya, per dolent que ell sia; hom avar tostemp parla de guanys o de estalvis; hom luxuriós tostemp parla de fembres» (cf. Renedo 1992, II:19).

⁶⁰ L'home no pot parlar directament de la divinitat sinó que necessita uns filtres que facin comprensible el seu llenguatge a si mateix i als altres homes. En paraules de G.R. Evans, a causa del pecat original, «he became blind in his spiritual understanding ... It is upon this supposition, that man, trought his own fault, is no longer able to understand what God says to him except dimly and imperfectly, that the whole of mediaeval exegesis is founded», (1985:17).

⁶¹ La ira és cova en l'interior i es projecta cap a fora del cos.

⁶² *demostra gest* trad. un sintètic «gestib» llat.

⁶³ La *furor* és la percepció exterior de la ira que es manifesta especialment amb el gest (*demostra gest* < «gestib»).

48 greguesch⁶⁴ una cosa mateixa és furor e ira,⁶⁵ on en la una e l'altra d'aquestes se lig en les Scriptures, e ira de furor, e furor de ira.⁶⁶

E, per consegüent, yo dient furor e ira de Déu no significh ni dó a entendre afecció o volentat d'alcuna turbació en ell, del qual aquestes peraules ni semblants
52 pròpiament verificar⁶⁷ no's poden, sinó tan solament la divinal essència o peraules significans coses de molt gran perfecció.⁶⁸ Per ira, doncs, o furor de Déu significh o dó a entendre obra o fet⁶⁹ de vehement o forts turbació en l'om, en lo qual, per lo mèrit dels seus peccats, aytals coses se exercexen. E axí diu lo penident: "Senyor", qui sobre totes
56 coses has poder, al qual res contrestar no pot, "no m'arguesques en la tua ira", ço és no'm jutges e confones ho'm convenges a manera de irat, qui per la injúria a ell feta, precogitada venjança s'esforça de exercir o de complir. "Ne'm corregesques en la furor tua", ço és no'm ponesques ni'm flagells a manera de furiós, qui per vehement o forts
60 indignació comogut, s'esforça d'escampar tota la sua ira; car si segons exigència o mereximent dels meus demèrits te volies haver envers mi, de cert no poria estar davant la faç de la tua ira ne poria sostenir lo moviment de la tua furor, com tants e tans grans, e axí stranys⁷⁰ e greus, sien los peccats, colpes, delictes e crims meus, per los quals yo,
64 desconexent ensemps e enich, la ira he merescuda e la furor. Per què no seria pena sufficient o condigna venjança, si lamp cahia del cel que tot me partís e m'acabava, e la terra obria la sua bocha e'm sorbia o'm tragava tot viu.

Vull, emperò, desig e deman⁷¹ que en aquesta present vida arguesques a mi e'm
68 corregesques |^{24v} en spirit de blanura —axí com pare qui son fill qui ama corregex, e tu, Senyor, aquells que ames argueys e castigues— "per ço que'n l'esdevenidor, tu, Senyor", qui pots lo cors e l'ànima fer perdre en la gehenna, ço és en lo loch del foch infernal, "ne arguesques mi en la tua ira" quant a la sentència de condempnació, "ne'm corregesques
72 en la furor tua" quant a la gehenna de perdició. No'm vuller, doncs, argüir en lo juhí ne

⁶⁴ *greguesch*: 'grec'. S'està referint a la trad. dels Setanta, on el terme presenta sempre la forma.

⁶⁵ Innocenci III segueix un doble text en el seu comentari: la Vulgata de Jeroni i la traducció grega dels Setanta. Sovint fa referència a dus traduccions. En grec, aquest terme és *latría*.

⁶⁶ P. Lombard indica els problemes d'aquesta confusió: «Furor idem est ex Graeco, quod ira unde et hic varie dicitur».

⁶⁷ Aquest *verificar* trad. un «praedicare» llatí i és una mica forçat (hauria de dir més aviat *dir* o *predicar*).

⁶⁸ Aquest passatge mira d'esmenar la possible contradicció amb diversos llocs bíblics on es formula la imperturbabilitat divina (com p.e. Sv 12: «Tu autem, Domine virtutum, cum tranquillitate iudicas»). P. Lombard, manllevant bona part de l'argumentació d'Agustí (*Enarrationes* VI 3) comenta aquest problema, afirmant: «Quod autem tranquillum est, perturbatum non est. Non ergo in Deum iudicem cadit perturbatio; sed furor ejus idem accipitur quod ira, scilicet iudicium quo malis quasi iratus videbitur, et velut furibundus», c. 104.

⁶⁹ La trad. més lògic hauria estat *efecte* («effectum»).

⁷⁰ *stranys* trad. un «enormia» llat. que tenia el sentit d'«irregular, mal fet».

⁷¹ Llatí: «Volo tamen et cupio, opto et depono».

corregir en infern. Mas per ço que negú no entenga del juhí de salvació, ajust-hi: “en la tua ira”, quant⁷² tu matex accusador e advocat, testimoni e jutge,⁷³ contra los reprovats al·legaràs: “Fam haguí, e no·m donàs a mengar. Set haguí, e no·m donàs a beure. Nuu era, e no·m cobrís”, etc. ...⁷⁴ “quant no fés bé a un dels petits meus ne a mi·l fes”. “Ne·m corregesques”, ço és no·m ponesques en infern. Mas per ço que negú no u entena de pena leugera e transitòria, ajust-hi “en la furor tua”, ço és en lo foch infernal, inextingible e eternal, del qual tu, faent cara terrible, intonaràs e cridaràs: “Anats, maleyts, en lo foch eternal, qui apparellat és al diable e als àngels d'ell”. Verament aquell dia, “dia serà de ira, dia de tribulació e de angoxa, dia de calamitat e de misèria, dia grant e molt amargós, dia de turbació e de calitga, dia de furor e de terror”, en lo qual, “si l'om just anvides serà saul, l'om impiadós e l'hom peccador on apparexeran?”

84 Doncs, com sia cosa molt horrible caure en les mans de Déu vivent, per ço tot tremolós e dolorós crit a nostre Senyor, dient: “Senyor, no m'arquesques en la tua ira ne·m corregesques en la tua furor”. Cert, si ab tota pau e tranquil·litat me arguhies en lo juhí, no poria ésser deliurat —car si innocent me mostrava, |^{25r} malvat me
88 comprovaries— ¡quant més poria ésser deliurat si argueys mi en ira! Doncs: “No entres en juhí ab lo teu servent, car no seria justificat davant tu tot vivent”.

Emperò ira's lo pare, ira's lo senyor, ira's lo jutge. Lo pare se ira contra son fill, per ço que l'esmén e·l corregescha;⁷⁵ lo senyor se ira contra son servent, per ço que·l ponesque e l'açote; lo jutge se ira contra lo colpable, per ço que·l reprove e·l condempne. La primera ira deman que·m sie donada, la segona ira prech que·m sia mitigada, la tercera ira suplich que·m sia del tot lunyada. De la primera parla lo Psalmista: “Irat és, e has-nos haguda mercè”. Greu és la ira de Déu quant en tal forma no és irat, ço és ab
92 misericòrdia. Per ço diu per lo propheta Ezechiel: Lo zel meu s'és partit de tu: duymés no·m vulla aïrar contra tu. De la segona diu lo Psalmista: “Mitigada as tota la tua ira; llunyat m'as de ira de la tua indignació”. Doncs: Com irat seràs, de misericòrdia te recordaràs. De la tercera és escrit: Encès és lo foch de la mia ira e cremarà entrossús
96 bax⁷⁶ en los inferns. Doncs, Senyor, lunya la tua ira de nós per ço que no t'ahires eternalment envés nós.

La ira de l'hom se departex en tres maneres, ço és natural, venial e criminal.⁷⁷ De

⁷² *quant*: Està traduïnt un «quoniam» llatí i cal donar-li un sentit causal.

⁷³ La tr. canvia l'ordre de PL: «judex et advocatus, accusator et testis»

⁷⁴ L'etcètera no sembla en va en aquest cas, perquè el copista s'ha saltat el final de la cita de Mateu i un tros de test: « ... Tunc respondebunt ei impii dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospotem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, et non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis dicens: Amen dico vobis».

⁷⁵ L'ordre del binomi llatí és el contrari.

⁷⁶ En el sentit de 'fins a baix'.

⁷⁷ Els cap. 238-239 del *Llibre de les dones* de F. Eiximenis estan dedicats a comentar aquesta divisió.

la primera, diu lo Psalmista: "Trats-vos, e no vullats peccar". Hajas aquesta ira, si la ira
104 piadosa del pare desiges de haver. De la segona ira, se lig: "Lo sol no's ponga sobre la ira
vostra". Tempra aquesta ira, si la ira justa del Senyor envers tu desiges que sia mitigada.
De la terça ira, és scrit: "La ira de l'hom no obra la justícia de Déu". Aquesta ira tu
esquiva en tot partit, si la ira rigorosa del jutge desitges de tots punts que sie de tu
108 lunyada. Car "tot hom qui s'ira contra son frare digne és de juhi". D'aytal ira perla lo
Psalmista, dient: "Ira vendrà a aquells segons semblança de serp e furor axí com a serp
sorda"⁷⁸. Aquesta ira e furor de tot foragita de tu, si la furor e la ira de Déu desiges |^{25v}
lunyar de tu matex. Digues, doncs: "Hajes mercè de mi", etc.

⁷⁸ *serp sorda* trad. «aspidis insanabilis». En el *Tresor* de B. Latini llegim de l'àspid: "E sapiats que àspide porta en són cap la pus luent e preciosa pedra, que hom appelle corboncle; e quant l'encantador li vol lavar la pedra diu ses paraules, e quant la mala bèstia se n'apercep, fica la una de ses orelles en terra e l'altra clou ab sa coha, en manera que torna sorda e no hou les paraules dels conjurs" (I CXXXII,12-17). Però aquesta és una tradició antiga que també podem llegir en st. Isidor, que possiblement és la font de Brunetto: "Fertur autem aspis, cum coeperit pati incantatorem, qui eam quibusdam carminibus propriis evocat ut eam de caverna producat: illa, cum exire noluerit, unam aurem in terram premit, alteram cauda obturat et operit, atque [ita] voces illas magicas non audiens non exit ad incantantem." (*Etimologiae*, XII 4.12)

Segueix-se lo primer ves del primer psalm:

*Miserere mei, Domine, quia infirmus sum;
sana me, Domine, quia conturbata sunt ossa mea.
Et anima mea turbata est valde*

4

Hajes mercè de mi, Senyor, car malalt són;
sana'm, Senyor, car conturbats són tots los meus ossos,
e la mia ànima és molt torbada⁷⁹

- 8 Ret los mots del primer vers als mots del segon e tercer vers, dient:⁸⁰ “Senyor, no m'arguesques en ira”, mas “hajes mercè de mi, car malalt són” en lo cors “e conturbats són tots los meus ossos”; e “no'm corregesques en la tua furor, mas sana'm, car malalt són” en la pensa, d'on “la mia ànima és molt torbada”. Cert gran és la malaltia del cors
12 “car conturbats són tots los meus ossos”, mas molt major és la malaltia de la pensa, car “la mia ànima és molt torbada”. Aquella malaltia, ço és del cors, és pena de la qual diu l'Apòstol: “Usa un poch de vi per rahó del ventrell⁸¹ e de les tues malalties freqüentades e sovinejades”. Aquesta malaltia, |^{26t} ço és de la ànima, és colpa de la qual diu lo Psalmista:
16 “Los enemichs meus, qui'm tribulen, ells enmaletiren e caygueren”.

Doncs: “Hajes mercè de mi, Senyor, car malalt són”. E no pas axí com aquell qui dehia: “Com enmaletesch, lavòs són poderós e pus forts”, car aytals malalts cenyits e dotats són de fortaleza; ne són malalt axí com aquella qui dehia: “Environats-me de
20 flors e ornats-me de pomes, car per amor languesch”, car aytal malaltia és sens tot dubte plena de salut;⁸² ne són malalt axí com aquells dels quals se diu: “Enfermaran e periran de la⁸³ tua faç”, cor aquells enmaletiren e no y hac qui'ls ajudàs; ne són malalt axí com aquells dels quals se lig: “Déus los ha liurats en passions de ignomínia o infàmia” per ço

⁷⁹ [15] El cos pot enmmalaltir físicament («pena») o espiritual («colpa») i Déu és el «metge» que pot guarir-lo. El penitent és un malalt els pecats del qual han precedit a les penes físiques, tot i que la malaltia corporal no sempre s'origini en el pecat. Qui tingui el cos malalat ha de demanar «medicina espiritual» per acabar amb la causa del mal. Tanmateix, la malaltia obeeix a vegades els desigins divins (com en Llätzer, Job, Tobies) o s'origina en la pena per la malaltia dels altres (Apòstol i Jesucrist). L'home s'ha d'abstenir de pecar perquè quan el cos emmalalteix, l'ànima es torba «e l'ànima torbada torba lo cors», etc. També es pot entendre el cos com a esperit i l'ànima com la «sensualitat quant a la carn ... frèvol e malalta». Distinció entre esperit («la pensa») i ànima («la sensualitat»). Les potències de l'esperit (racional, irascible, concupiscible) estan afectades per quatre pertorbacions reduïbles a misèria, culpa, pena i gràcia.

⁸⁰ Aquesta frase és traducció glossada de «Redde singula singulis».

⁸¹ per rahó del ventrell: 'per a l'estòmac'.

⁸² plena de salut traduint un senzill «salutaris».

⁸³ de la tua faç, però Llatí diu: «a facie tua».

24 que fassen coses que no's convenguessen de fer, car aytal malaltia sens dubte és mortal. Mas d'aquells malalts ésser confés dels quals se lig: "Multiplicades són les lurs malalties, car, après los peccats, se cuytaren les infirmitats". E són axí matex d'aquells malalts dels quals és scrit: "La consciència de ells, com sia malalta, s'ensutzex".

28 Per ço veus com me cuyte, cridant: "Sana'm, Senyor, car conturbats són tots los meus ossos". No pas los teus, mas los meus; car dels teus és scrit: "Os d'aquell no esmanuerets o l'os d'aquell no trencarets", car tu has os de divinitat, del qual tu dius: "Acostat s'és lo meu os a la mia carn"; has encara os de humanitat, del qual diu la Sgleya:
32 "Aquest os és dels ossos meus e aquesta carn de la carn mia".

Mas no u dic d'aquells ossos dels quals se diu en lo psalm axí: "Com aygua són versat, e dispergits són tots los meus ossos", e la Sgleya diu:⁸⁴ En la terra "dalt del cel tramès foch en los meus ossos"; ne u diu d'aquells ossos que més són torbants que
36 torbats, dels quals perla |^{26v} lo sant Job dient: "Los ossos d'aquell són canons de metall e lo podrimen en los ossos de aquell" —les entràmenes del qual plenes són de grex e los ossos d'aquell se reguen dels mols seus mateixos. Mas yo u dic dels ossos meus, "car conturbats són tots los meus ossos", ço és les virtuts e les forces de la mia ànima.⁸⁵ Los
40 quals ossos, per diversos vicis⁸⁶ se torben, segons que's lig en lo psalm: "Nostre Senyor dissipà los ossos d'aquells qui als hòmens plaen; confusos són, car Déus los ha menyspreats". Aquests ossos, per vicis e peccats són tots corbats⁸⁷ pus són cremats,⁸⁸ axí's diu en lo psalm: "Los ossos meus se cremaren per gran cauma", ço és calor, e són
44 estats frits en lo frixori o paella. Doncs, Senyor, sana e defensa tots los meus ossos per ço que un d'ells no se'n trench, en tal manera que temor tua sia dels meus ossos regament.

Spiritual, doncs, malaltia és colpa e corporal malaltia és pena, la qual emperò se
48 esdevé sovén per la colpa, segons que la Veritat dix a l'hom qui havia haüda malaltia XXXVIII anys: "Vet que feyt és sa. D'aquí avant no vulles peccar, per ço que pigor no t'esdevenga"; e l'Apòstol, que diu: "Qui menga e beu indignament —ço és lo cors e la sanch de Jesucrist— en juhí seu —ço és de dampnació— lo menja e'l beu, no
52 perjudicant lo cors de nostre senyor Déu", e per ço diu ell: "Entre vosaltres ha molts malalts e inbecilles⁸⁹ o dèbils e molts qui dormien —ço és en peccats". Donchs, consell

⁸⁴ Llatí afegeix «in Threnis», és a dir al llibre de les *Lamentacions*.

⁸⁵ «Sana me, scilicet interius omni vitorum labe emunda; quoniam conturbata sunt ossa mea, id est virtutes animae obscuratae sunt, et extenuatae virtutes simul conturbatae sunt», st. Gregori, c. 553.

⁸⁶ *vicis* trad. un «vitia externa» llat.

⁸⁷ corbats: el copista sol confondre sistemàticament aquest mot amb torbats. El context és certament sempre coincident.

⁸⁸ *pus són cremats* no és a Llatí.

⁸⁹ *inbecilles*: és literalment la forma llatina no traduïda, per això no hi apliquem els criteris de transcripció.

molt sant és que aquell qui medicina ha mester corporal, primerament deman e prenga medicina spiritual, per ço que, cessant la causa del mal, que és la colpa, cesse la malaltia
56 corporal, que és la pena. E bé que la malaltia corporal sovén se esdevena per peccat, emperò no ve tostemps per lo peccat, segons que u prova l'Apòstol, dient: “Per ço que la magnitud o granea |^{27r} de les revelacions no'm faça ergullar, donat m'és agulló de la mia carn, l'àngel Sathanàs o adversari,⁹⁰ qui dó collades. Per la qual cosa tres vegades preguí
60 nostre Senyor que'l me tolgués, e dix-me: —Abastar-t'à de la mia gràcia, car virtut, ço és de paciència, en malaltia és perfeta e acabada”.

Veus que malalt era l'Apòstol, e açò per conservació de la sua humilitat. E, de Làtzer malalt, dix la Veritat en l'*Avengeli*: “La malaltia aquesta no és mortal, ans és per la
64 glòria de Déu a demostrar,⁹¹ per ço que glorificat sia lo Fill de Déu per ella”. E com fos interrogat per los seus dexebles, dient: “Maestre, qui peccà: aquest, o son pare e sa mare, que sech degué néixer?” Respòs: “Ne aquest no peccà ni son pare ni sa mare perquè sech degué néixer, mas per ço és nat sech que fossen manifestades les obres del poder
68 de Déu en ell”. Veus que malalt era Làtzer e malalt era lo sech per demostració de la virtut divinal. De Job, axí matex, se lig que era malalt per ço que fos provada virtut de paciència en ell, “qui, sient⁹² en lo femer, ab troç de test rahia lo podrimer de la sua cara”. Semblantment Tobies, sobre los ulls del qual caygué la femta calenta del niu de la
72 oronella e fon feyt cech. Aquesta malaltia o temptació permès o consentí nostre Senyor que li vingués per ço que'n l'esdevenidor fos donat exemple de la sua paciència, axí com d'aquell sant hom Job.

Àles vegades, axí matex, alcú és malalt com ha compassió de les malalties dels
76 proïsmes. Axí com l'Apòstol, qui dehia: “Qui és malalt, que yo no u sia?” —quax que digués: Si alcú ho és, sí'm són yo, ço és per compassió— e: “Qui és escandalizat, que yo no crem en mi matex?”⁹³ E lo Salvador nostre, Jesucrist, nafrat és stat per les nostres iniquitats, malmenat és per los nostres peccats, disciplina de la nostra pau és sobre |^{27v}
80 Ell, per la blanura del qual són sanats, etc.⁹⁴ Per aquestes, e moltes altres, causes o rahons a vegades, sens negun mèrit de peccat, és tramesa malaltia corporal, e sí pus sovén és tramesa per peccat. Doncs: “Senyor, sana'm”, axí com piadós e savi metge; car yo són malalt, tu metge; yo he malaltia, tu sanitat; yo malalt per colpa, tu sana'm per gràcia. “Car
84 conturbats són tots los meus ossos e la mia ànima és molt torbada”, car l'ànima torbada, torba lo cors; testificant lo savi Salamó, qui diu: “L'esperit trist dessecha los ossos”, e, per ço, en altre loch, dix: “A la veu del meu gemech, se acostaren los meus ossos a la mia

⁹⁰ *adversari*: en hebreu Sathanas vol dir literalment 'adversari'

⁹¹ Magnífica estructura de finalitat.

⁹² *sient*: 'seient'.

⁹³ Forma sintètica, però clara de 'qui s'escandalitzi que jo no em cremi?'

⁹⁴ Etc = «et Dominus infirmitate voluit contereere eum».

carn". E no solament los ossos són dessecats per l'esperit trist, ans són frits axí com en lo
88 frixori o paella. Car per allò per què l'om pecca, per allò és punit; car tant com l'espina de
la rahó puny l'esperit per lo peccat e lo verme de la consciència mort lo coratge per lo
delicte, no solament l'ànima és frita e cruciada ans bé lo cors és afligit e torbat. Per què
92 bo és a l'hom cessar e abstenir-se del peccat, no solament per lo repòs eternal, lo qual en
lo setgle esdevenidor demana de aconseguir, ans axí matex per lo repòs temporal, del
qual en lo present setgle ha experiència, car, segons l'Apòstol, pietat ha en si promissió
de la vida present e de la vida esdevenidora.

En altra manera se pot açò entendre, ço és que per⁹⁵ los ossos, les forces o
96 potències de la pensa sien enteses quant al spirit —qui és forts e prest—, e per la ànima
sia entesa la sensualitat quant a la carn —que és frèvol e malalta—, segons que dix nostre
Senyor: "Spirit és prest aperellat, mas carn és malalta". Bé que'l spirit sia ànima, emperò a
vegades ha distinció |²⁸ entre spirit e ànima, on per l'esperit és entesa la sobirana partida
100 o potència —ço és la pensa— e per l'ànima és entesa la jusana —ço és sensualitat. Al
qual enteniment perla l'Apòstol com diu: "Viva és la peraula de Déu e de gran eficàcia, e
pus penetrable que negun coltell tallant de dues parts, que ateny fins a la divisió de la
ànima e'l spirit".

104 Del spirit diu, doncs, lo penident: "Sana'm, Senyor", de la obligació del peccat. E
deus-me verament sanar "car conturbats són tots los meus ossos", ço és les forces o
potències de la mia ànima, ço és: la potència razonable, que discern o depertex entre bé
e mal; la potència irascible, que esquiva mal; e la potència concupiscible, que cobdicia o
108 desiga bé, conturbades són totes, a penitència de salut.

La potència racionable és torbada dementre ella entre bé e mal subtilment no
departeix. La potència iracible és torbada dementre ella lo mal fortment no l'ha squivat.
Potència concupiscible és torbada⁹⁶ dementre ella lo mal delitosament ha desigat. E per
112 ço "torbats són" no solament los membres dèbils, ans bé los membres forts, e no
solament als uns, ans bé tots "los meus ossos", e la mia ànima, ço és la sensualitat, és
molt torbada, car gran offensa, greu pena requir, perquè, pus yo delectat carnalment he
offès, spiritualment conturbat me penida, en tal forma que per altra via retorn en la mia
116 regió.

On, sàpies que alcuna és turbació de temor e de comoció, de la qual és dit per
sent Matheu: "Hoint lo rey Herodes la nativitat de Jesucrist temporal, fon torbat e tota
Jerusalem ab ell". És altra turbació de furor e confusió, de la qual diu lo Psalmista:
120 "Torbats són axí com a nbriachs, e tota lur saviesa és devorada". És altra turbació de
treball e ocupació, de la qual nostre Senyor |^{28v} dix: "Marta, Marta, ansiosa ést e torbes-
te envers molts negocis". És altra turbació de dolor e de compuncció, de la qual diu la

⁹⁵ Perquè és una correcció errònia per completar el sentit de la construcció: *ço és que...*

⁹⁶ He resituït el text perquè en realitat era al marge. Cf. APARAT.

esposa en los *Càntichs*. “La mia ànima és molt torbada per les carreres de Aminadab”. És
124 altra, torbació de meror, plor o de compasió, de la qual diu sent Johan que Jhesús torbà
si matex e lagrimejà en la mort de Làtzer. És altra, torbació de estopor e de admiració, de
la qual diu sent Luch que “Madona santa Maria fon torbada en la peraula de l’àngel, e
cogitava quina era aquella salutació”.

128 Moltes altres spècies o maneres ne són de torbacions, mas totes se reduexen e
vénen a quatre, ço és: de misèria, de colpa, de pena e de gràcia, de les quals tracta lo
penident en aquest psalm. “Conturbats són —doncs, ço diu— tots los meus ossos, e la
mia ànima és molt torbada”; de què diu lo propheta: “Torbat és per gran ira lo meu ull,
132 d'on sien conturbats tots mos enemichs”.

[16]

*Et tu, Domine, usquequo convertere, Domine;
et eripe animam: salvum me fac propter misericordiam tuam*

4 **E tu, Senyor, un poch gira't envés mi
e deliura la mia ànima, e fes-me saul per la tua misericòrdia⁹⁷**

On deus notar que l'ànima en l'om se pren en moltes maneres, ço és: per tota la persona, enaprés, per la present vida, per l'esperit racional, per l'esperit animal, per la intenció de la pensa, per la sensualitat de la carn. De la primera |^{29r} és scrit: “Lo mascle del qual la
8 sua carn del prepuci seu viril circuncisa no serà stada, perirà aquella ànima del poble seu”; de la segona, dix sent Paul: “No faç la mia ànima pus preciosa que mi mateix”; de la terça, Ezechiel: “L'ànima que peccarà, ella morrà”; de la quarta és scrit: “La ànima de la carn és en la sanch”; de la quinta, diu Job:⁹⁸ “Per què port yo la mia ànima en les mies
12 mans”; de la sexta, lo Psalmista: “Conturbat és en ira lo meu ull, l'ànima mia e lo ventre meu”.

Doncs: “Deliura, Senyor, la mia ànima”, ço és mi matex e l'esperit meu, e cuyta't per tal que'm deliures, car per cert la mia ànima és molt torbada a fer penitència. Tu,
16 doncs, Senyor, qui és molt benigne e misericordiós, “convertex-te o gira't” envers mi;⁹⁹ car bé que per lo propheta sia dit: “Convertits-vos a mi, e yo convertir-m'è a vosaltres”, emperò si tu no't gires e't convertes a mi, yo a tu convertir no'm puch; e si tu primer no vens a mi, yo a tu venir no puch. Mas per ço com a perfeta conversió tu tostemp
20 apperellat estàs, axí com lo propheta testifica dient: axí com lo gran matí lo trobaren prest e aparellat, per ço yo pus segurament vench a tu, dient: “Convertex-te a mi, Senyor”, ço és fes-me perfetament convertir de error a veritat, de vicis a virtuts.

Emperò, axí com¹⁰⁰ nostre senyor Déus en tres maneres se convertex e's gira¹⁰¹

⁹⁷ [16] L'ànima s'entén de moltes maneres: persona, vida present, esperit racional, esperit animal, intenció del pensament, sensualitat de la carn. L'home per mèrits propis difícilment aconseguirà la misericòrdia d'ivina, perquè el Senyor vol la conversió i ho fa patent per diversos camins (donant gràcia espiritual, remetent la pena temporal, atorgant-li salut eternal). A més l'home no és totalment conscient dels seus pecats si Déu no l'il·lumina per reconèixer-los. I a vegades el Senyor allarga aquesta il·luminació expressament per reforçar la conversió, però mai fins a la mort.

⁹⁸ Aquesta cita en realitat pertany a Ps 118, no a Job.

⁹⁹ El trad. (o el copista) s'ha deixat: «et ego convertar a te».

¹⁰⁰ És una oració paral·lelística i complexa on s'explica a la vegada com Déu s'aparta d'algú (*axí com...*) i com s'hi acosta (*semblantment...*).

¹⁰¹ *e's gira*: en el sentit de 'canviar de direcció o d'estat'.

24 d'alcú: primerament, quant li leva o luna la gràcia spiritual, de la qual diu lo Psalmista:¹⁰²
“La tua faç no vullés girar de mi”; enaprés,¹⁰³ quant li dóna pena temporal, de la qual diu
aquell matex: “La tua faç has girada de mi, per què són feyt molt torbat”; terçament,
quant ponex alcú per venjança eternal, del qual, aquell mateix: “Lunya la tua ira de nós,
28 per ço que eternalment no t'aïres envers nosaltres”; semblantment, en tres maneres
nostre senyor Déu se convertex a alcú: primerament, quant li dóna gràcia spiritual, per ço
és dit ací: “Gira't, Senyor, envers mi e |^{29v} deliura la mia ànima”; segonament, quant li
remet la pena temporal, per tal diu: “Convertex-te, Senyor, envers mi un poch e sies
32 deprecable sobre los teus servents”; terçament, quant li atorga salut eternal, de la qual
parla Zacharies dient: “Convertits-vos a mi, e yo convertir-m'è a vosaltres”. Axí com si
dehia: “Convertits-vos a mi” desemparant malícia, “e yo convertir-m'è a vosaltres”
donant salut e gràcia.

36 E axí, sens dificultat e triga,¹⁰⁴ Senyor, “deliura la mia ànima” de la present misèria
“e fes-me saul” en la glòria eternal, per la tua misericòrdia, de la qual solament he jo
esperança, no pas per negun mèrit meu, del qual en res no confiu; e axí, no al·lech lo
meu mèrit, lo qual merex pena, mas deman la tua misericòrdia, que dóna gràcia.¹⁰⁵ Veus
40 que lo peccador aquest de la sua colpa molt se dolia, per ço dehia: “La mia ànima és molt
torbada”; indulgència postulava, per tal cridava: “Mercè hajes de mi, Senyor, car malalt
són”; emperò, encara, gràcia de justificació no obtenia, per ço demanava: “E tu,
Senyor,¹⁰⁶ un poch gira't envers mi e deliura la mia ànima”.

44 Mas diràs: ¿Què's requer més a ço que'l penident se convertescha, sinó que molt
se dolgua dels peccats comeses, proposant-los feelment confessar, e dels esdevenidors
cometre totalment abstenir?, car scrit és: “En cascuna hora que'l peccador se convertirà e
lo seu peccat gemegarà, de nenguna de les sues iniquitats no'm recordarà”; e'n altre loch,
48 que és scrit: “Yo he dit: ‘Confessar-m'è,¹⁰⁷ e tu, Senyor, has-me remesa la inpietat del
meu cor”. Doncs, si axí és, com l'om sàpia com se penit, sap doncs quant se convertex, e
per consegüent quant és justificat. Emperò justificar no's pot si caritat en ell no és
infusa,¹⁰⁸ segons que la Veritat testifica, dient de santa Maria Magdalena: “Remesos li són
52 molts |^{30r} peccats, per ço com ha molt amat”. “Caritat cobre multitud de peccats”. Sap,

¹⁰² Llatí diu només: «unde alibi dicit».

¹⁰³ *enaprés* per comptes del «secundo» de Llatí.

¹⁰⁴ Tradueix un «sine difficultate prorsus e mora»

¹⁰⁵ «Et hoc, propter misericordiam tuam, non meritis meis, quia justa damnatio debetur peccanti, et datur praeceptum praetereunti», P. Lombard, c.106; «non de meritis meis confidens, me ut salvum facias supplico, sed de sola misericordia tua praesumens impetrare, quod non de meritis meis spero», st. Gregori, c. 554.

¹⁰⁶ A Llatí sempre segueix un «usquequo».

¹⁰⁷ Llatí: «Dixi: Confitebor adversum me injustitia meam Domino...»

¹⁰⁸ No ha traduït un «prius» que acompanya el verb.

doncs, lo penident quant Déus li dóna gràcia o caritat; doncs, com és ver ço que diu l'Apòstol: “No he sospita que de res sia culpable, emperò en açò no són justificat”. Car los delictes o peccats, qui l'entén?¹⁰⁹ E per ço pregua David a nostre Senyor, dient: “Dels meus peccats amagats munda'm, nostre Senyor”; e Job, axí matex, que diu: “Si són estat simple, açò la mia ànima o ha ignorat”. Per ço diu Salamó: “Qui pot dir: Munde és lo meu cor e pur són de peccat?”. Quax qui digua: No negú, si ja per ventura no li és revelat.

60 Car axí com entre los infeels n'i ha alguns qui molt se dolen dels peccats comesos e ab cor ferm de confessar han propòsit bo de abstenir-se de cometre, emperò ja per axò no són justificats, per ço com han en si algun delicte, lo qual no entenen —aquell, ço és a ssaber, aquel del qual dix Jhesucrist: “Qui no creu, ja és jutgat”. Axí, per ventura,¹¹⁰ algun peccat gran és amagat al cristià, per lo qual amagament, car d'aquell peccat no és punit, entretant la justificació és retardada, o, per ventura, per tal com menys se dol que no li cové de dolre, o axí matex per altra causa o rahó a Déu coneguda e a nosaltres ignota.

Qui és aquell qui gos cert terme posar a la gràcia divinal, que digua: Si tanta dolor ha lo peccador o en tal manera lo peccat li és remès,¹¹¹ ja no seria doncs gratuïta o graciosa, ans deguda e forçada la justificació del peccador. És ver que divinal dispensació proceeix¹¹² que, axí com algunes vegades la indulgència demanada és retardada, axí algunes de vegades aquella que Déus sap que deu donar no és sabuda,¹¹³ car més és spedient que lo justificat dupte ja e si és just,¹¹⁴ que si l'om injust creu de si matex que |^{30v} sia justificat.

Algunes vegades se tarda la curació per ço que'l malalt no's cuyt o's pens que, no per la virtut del metge, ans per vigor de natura —o per ço com la malaltia és stada petita— és stat abans guarit, e axí tingua en vil lo metge e menyspreu la malaltia. Per tal, doncs, que's desfiu de la sua virtut, e conega de la granea de la malaltia e deman la ajuda del mege, se trigua la curació trosús que crit sovén, dient: “Sana'm, Senyor, la mia ànima”, car peccat he contra tu. Encara, fins en aquest punt aquest malalt tant en aquest no havia cridat que meresqués que li fos dit per Déu: Encara no he acabat de parlar,¹¹⁵ diré: Vet m'ací. Per la dificultat, doncs, de la cura més és squivada la malatia, car ço que

¹⁰⁹ Construcció pleonàstica. El pronom trenca el règim verbal.

¹¹⁰ Aquestes dues frases formen part, pròpiament, d'una mateixa argumentació: *Quandoquidem... Sic forsitan*

¹¹¹ És una oració on no s'ha traduït un fragment llatí: «*sin autem, non dimittitur illi peccatum*»

¹¹² «*ex divina justissima dispensatione*»

¹¹³ Traducció poc precisa de «*sic interdum praestita nesciatur*»

¹¹⁴ És a dir: ‘Convé més justificat que el just dubti de la seva gràcia, que no que l'injust cregui que ja l'ha aconseguit’.

¹¹⁵ Curiosa traducció analítica de «*Adhuc te loquente dicam: Adsum*».

leugerament és sanat, no és molt esquivat. E per tal se triga la curació de la malaltia, per ço que pus diligentment sia tenguda a prop la custòdia de la sanitat; mas, emperò, no deu 84 trigar fins après la mort, aytal curació.¹¹⁶

¹¹⁶ «Quid non intelegant significari animam luctantem cum morbis suis, diu autem dilatam a medico, ut ei persuaderetur in quae mala se peccando praecipitauerit? Quod enim facile sanatur non multum cauetur; ex difficultate autem sanationis, erit diligentior custodia receptae sanitatis», st Agustí, *Enarrationes* VI 4.

[17]

*Quia non est in morte qui memor sit tui,
in inferno autem quis confitebitur tibi?*

**Car en la mort no és negú que sia membrant de tu,
donchs, en infern, qui confessarà a tu?**¹¹⁷

4

Tres morts són: corporal, espiritual e gehennal. De la primera diu l'Apòstol: "Lo cors és mort per pecat". Doncs: "Qui és l'om qui viu, e no veurà la mort?" Quax qui diga: No negú, car |^{31r} no és negú vivent en aquest món qui a la final mort corporal no
8 encorregua. De la segona, aquell matex: "La vídua que en delits viu, morta és"; e: "És algun peccat qui dóna mort, e per aquell no dich que algú prech". Quax que digués: Algun peccat mortal és, per la remissió del qual a Déu no se'n deu pregar, car ni en aquest setgle ni en l'esdevenidor serà remès. De la terça mort diu sent Johan: "Aquell qui
12 vençrà, no serà nafrat per la mort segona";¹¹⁸ e: "Axí com ovelles, aquests són posats en infern, e la mort peix-los en la pastura gehennal". Quax que digués: Axí com la ovella pasturant no arrancha la erba, mas pex-se'n per ço que la erba tostemp renascha e rebrot a pastura, axí la mort gehennal no consuma o acaba l'om de tot, ans aflaquent lo
16 deleix per ço que tostemp viva a la mort.¹¹⁹ Part aquestes tres morts, és altra mort, que és mort de gràcia, de la qual diu l'Apòstol: "Mort sòts e la vostra vida amagada és ab Jesucrist";¹²⁰ e Salamó, diu: "Forts és dilecció, axí com la mort allí matex ..."¹²¹ Moltes aygues no poden apagar la caritat"; e Jhesucrist matex per lo profeta se appella mort de la
20 mort, dient: "O mort, yo seré la tua mort, e a tu, infern, yo seré mos teu".

Mort de natura separa lo cors de la ànima; mort de colpa separa la ànima de Déu;

¹¹⁷ [17] Tres menes de mort: corporal («separa lo cors de la ànima»), espiritual («separa la ànima de Déu») i infernal («separa lo cors e l'ànima de la glòria de Paradís»). A més hi ha la mort de gràcia («separa lo cor del món»). Només en la quarta mort Déu és sempre recordat. En les Escripures, hi ha diverses menes d'infern: misèria de la vida present, impiadós que conduceix a la mort als altres, gola o obertura de la terra, el lloc penal que és a sota de la terra. En infern hi ha una part sobirana («dim de infern o si de Abraam») i una altra jussana («tartarus o gehenna»). Per infern s'entén també el diable. Dues menes de confessions en les Escripures: una de llaors i una altra de pecadors, la qual només trobem en infern i és totalment infructuosa.

¹¹⁸ La *mort segona* és la mort després del retorn de Jesús.

¹¹⁹ «Est enim mors corporalis, spiritualis et gehennalis; mors corporalis extinguit naturam, mors spiritualis adimit gratiam, mors gehennalis impedit gloriam. Prima mors ergo mala, secunda peior, tertia pessima est» (*Sermone X in festo Conversionis D. Pauli*, PL 217, c. 495).

¹²⁰ Llatí: «abscondita est cum Christo in Deo».

¹²¹ No s'ha traduït «et dura sicut infernus æmulatio. *Lampades ejus, lampades ignis atque flammaram».*

mort de gehena separa lo cors e l'ànima¹²² de la glòria de paraís; mort de gràcia separa lo cor del món. E la primera mort en los demés no és, en la segona anvides és e'n la terça
24 negún temps no és qui de Déu menbrant sia, en aquell pas, a salut sua; mas en la quarta
tostemps és hom menbrant de Déu.¹²³ En l'article de la mort corporal, a vegades tanta és
la congoxa de la dolor e tanta la molèstia o tristor de la passió, que aquell qui's mor axí
pert la memòria, que de negunes coses no li remembre; |^{31v} e, jatsia que de negú qui's
28 muyra no's deja nengú desesperar dementre que és en aquesta present vida, segura cosa
emperò no és fins al derrer article de la mort prorogar la sua penitència; mas, lavors és
molt segur de l'hom de penedir¹²⁴ quant ell pot peccar e la penitència lo refrena.
Jaquesca, donchs, lo punt duptós e retingua lo cert qui vol de perill ésser deliure.

32 Per semblant manera deu ésser entès de la speritual mort, "car no és degú
detengut per aquesta mort qui de Déus sia menbrant", car tanta és la obstinació d'aquell
crim, que lo peccador, desesperant de vènia, anvides negun temps de Déu li recorde per
tornar a penitència, la qual menyspreant, la supèrbia de si la foragita. E certes per just
36 juhí lo peccador és punit per tal e tan greu pena, ço és que, com se mor, ell oblit e no li
recorde encara de si matex, qui dementre que vivia no li recordava de Déu.

Encara, de la mort gehennal o infernal axí's pot e's deu entendre: "no és negú
en" aquesta "mort qui remenbrant sia de Déu", car en la gehenna o infern no y ha
40 recordació de Déu per aconseguir salut, ans molt més per a turment; car los malvats
malehiran l'Altisme e blastomaran lo Sobiran clamant-se d'Ell, dient que és maligne qui'ls
ha creats a sostenir pena e negun temps no és inclinat a vènia, desigant de tots punts lur
no ésser e d'aquell, ço és de Déu, per lo qual se clamen de tan desaventurat ésser. E per
44 ço rahonablement se seguex: "En infern, donchs, qui's confessarà a tu?"

En la Scriptura Santa, a vegades infern és appellat misèria de la vida present; e per
ço, lo Psalmista: "Los perills de infern me trobaren".¹²⁵ A vegades per infern és entesa la
profunditat de vicis o peccats; e per ço diu ell |^{32r} matex: "Los peccadors devallen en
48 infern".¹²⁶ A vegades per infern és entès l'infel o l'impriadós qui tira los altres a mort; e
per ço aquell matex Psalmista: "Les dolós de infern m'an incircuít". A vegades per infern
és entesa la gola o obertura de la terra; per tal és dit: "Uberta és la terra sots los peus
d'aquells qui devallaren en infern vivens o tots vius". A vegades per infern és entès lo
52 loch penal qui és sots la terra; e per ço, Ysahies: "Infern dejús és conturbat en l'encontre

¹²² Llatí: «animam et corpus».

¹²³ «Ideo hinc festino dimitti, quia post mortem vel in inferno non accipitur confessio. Et hoc est, quoniam non est in morte qui memor sit tui, ad veniam, scilicet in morte, id est postquam mortuus est», P. Lombard, c.106.

¹²⁴ Llatí: «securum est homini poenitere».

¹²⁵ Seria la traducció més lògica de «invenerunt me».

¹²⁶ Llatí: «Descenderunt in infernum viventes».

del teu aveniment". Del qual infern són dues parts: sobirana e jusana,¹²⁷ e per ço diu lo Psalmista: "Delirada és la mia ànima de l'infern jusà". L'infern sobirà era appellat lim de infern o si de Abraam; del qual lo benayurat Job diu: "En infern devallarà la mia ànima".
56 E l'infern jusà és appellat tartarus o gehenna, del qual dix Jhesucrist: "Mort és l'om rich, e soterrat és en infern". E cert en aquest infern negú totalment nostre Senyor no confessa. Hoc e per infern és entès lo diable; del qual, Ysahies: "Infern ha examplada la sua ànima sens negun terme".

60 Car, segons l'*Apochalipsi* de sent Johan, "los hòmens flastomaren nostre senyor Déu per la plaga del calabruç o per pedruscha qui fon feyta fort gran", quant més¹²⁸ en infern los hòmens blastomaran nostre Senyor entre les altres per lo gran turment del foch, qui serà pus fort que hom no'l pot cogitar! Dretament, doncs, lo propheta Ysaïes
64 dehia: "Infern no confesarà a tu, ne la mort no't loarà"; e lo Psalmista: "Senyor, los morts no't loaran, ni tots aquells qui devallen en infern",¹²⁹ car del mort, axí com de aquell qui no és, perex confessió.

Mas dues confessions són legides en la Santa Scriptura: una de laors, altra de
68 peccadors.¹³⁰ De la primera, lo Psalmista: |^{32v} "Confessats a nostre Senyor en la rauta, e'n lo saltiri de X cordes cantats e loats-lo". De la segona confessió diu sent Jacme: "Confessats los uns als altres los vostros peccats". Jatssia, doncs, que en infern no sia la confessió de laors de Déu, en ell emperò és la confessió dels peccadors, la qual és inútil e
72 de tots punts infructuosa; segons que lo savi Salamó protesta, dient: "Los peccadors gemegant, per gran angoxa d'esperit faent penitència, diran entre si mateys: 'Errat havem lunyant-nos de la carrera de veritat e de justícia lum de gràcia no-ns és apereguda. Què-ns ha profitada nostra supèrbia? O jactància de nostres riqueses, què-ns han gonyat? Totes
76 aquelles coses passades són axí com umbra". Aytals peraules e semblants dien en infern aquells qui per lurs peccats hi són entrats.¹³¹ Doncs aquests, com confessar s'an a pena, mas no-s convertiran a vènia,¹³² car justa cosa és que, pus no u volgueren quant pogueren, que quant o volen no u puguen. Per tal aquell hom rich qui era cruciat o

¹²⁷ Descripció de l'infern com a *lloc penal*. Té dues parts: una *sobirana* (*lim* o *si de Abraam*) i una altra de *jusana* (*tartarus* o *gehenna*). R. Llull, en una descripció quadripartita distingeix: infern («on són los damnats qui nul temps no n'exiran»), purgatori («en lo qual hom fa penitència per ço cor no l'ha complida en aquest món»), Abrae, o sinus Abrae segons un altre ms. («lo loch on entraren los prophetes, ans que fos encarnat lo fill de Déu») i un quart infern («on entraren los albatz qui no són batejats»), *Doctrina pueril*, p. 237.

¹²⁸ Es tracta de la construcció *car... quant*.

¹²⁹ La segona part d'aquesta cita, només a PL.

¹³⁰ En ordre invers a Llatí. D'aquestes dues menes de confessió (*de llaor, de mort*) l'única vàlida és la primera, perquè la demanda de pietat en l'infern ja és inútil.

¹³¹ A Llatí simplement es llegeix «qui peccaverunt».

¹³² Llatí: «confitebuntur ad poenam, sed non convertentur ad veniam». És una confessió forçada pel patiment de l'infern i, doncs, no gaire sincera.

- 80 turmentat en la flama de infern, dehi·a Abraam: “—Prech-te, pare, que trametes Làtzer a la casa de mon pare, car yo he v germans, e que·ls testifich del mal e pena que sostench per ço que ells no vinguen en aquest loch dels turmens—. Al qual, com Abraam hagués respost: ‘Han Moysès e los prophetes, hojen aquells’”, lo rich replicà: “No, pare
- 84 Abraam, mas si algú dels morts va a·quells,¹³³ faran penitència”. Fahia é l penitència en infern, mas per tal com coneixa que era inútil e infructuosa, pregava que fos denunciad açò a sos frares, per ço que ells fesen penitència en aquest segle mentre vivien¹³⁴ fructuosa.
- 88 E per tal no del temps esdevenidor, mas del passad aquest penident diu: “Treballat he...” |^{33r}

¹³³ Llatí: «si quis ex mortuis resurrexerit, credent».

¹³⁴ Possiblement Romeu va afegir una miniglossa a *aquest segle*. Hi ha un curiós hipèrbaton entre *penitència* i el seu modificador *fructuosa*.

[I 8]

*Laboravi in gemitu meo,
lavabo per singulas noctes lectum meum,
lacrimis meis stratum meum rigabo*

4 **Treballat he en lo meu gemech;
lavaré lo meu lit cascunes nits,
ab les mies làgremes lo meu jaç regaré¹³⁵**

Treballa l'om just en son cor, treballa en la bocha e treballa en la obra. Del primer treball,
8 diu: "Treballat he en lo meu gemech"; en lo segon, diu: "Treballí cridant";¹³⁶ del tercer:
"Los treballs de les tues mans menjaràs, car ést benauyrat". Déus és dit treballar per
paciència, quant ve que algú spera a penitència; per ço diu Ysahies: "Lurs obres fetes són
a mi enujoses, les quals sostenint he treballat". Mas treballa lo diable per fraudulència, per
12 tal que'ls altres tire a nequícia; per ço lo Psalmista: "Sots la sua lengua és treball e dolor".
Enaprés és treball de peregrinació mundanal; de la qual, Job: "L'om nex a treball, l'ocel a
volar". Encara és treball de transgressió humanal; de la qual, David: "En los treballs dels
hòmens no són, e ab los hòmens no seran flagel·lats". Més avant és treball de dampnació
16 eternal; del qual diu ell ma- |^{33v} tex: "Treballarà eternalment e viurà encara en la fi"¹³⁷

De gemech qui's fa atart e és poch no haguera dit: "Treballat he en lo meu
gemech, mas de treball qui dura molts dies e és continuat", car no treballa en gemech
aquell qui tantost riu: sens dubte no gemega axí com penident, car no sosté pena ans més
20 la escarnex, car de jemech a rialles partex. Mas aquell treballava¹³⁸ en gemech, qui dehia:
"Trist e contristat entrava", ço és en la casa de la mia consciència; "cridava ab gemech

¹³⁵ [I 8] L'home treballa per la penitència amb el cor, la boca i l'obra. Déu quan algú vol fer penitència treballa amb paciència i el diable amb «fraudulència». Altres menes de treballs: «peregrinació mundanal», «transgressió humanal», «dampnació eternal». Si es vol fer penitència s'ha de partir a causa de la tristor (com «da coloma») i s'ha de gemegar per dins i plorar per fora, i no pas esporàdicament, sinó contínuament (nit i dia). El llit és el lloc més adequat per plorar amargament (nit = «culpa que la pensa entenebra», llit = «consciència» tranquil·la). Menes de llit en les Escripures. Hi ha set nits (paral·leles als set vicis) que duen a pecar. Tres menes de «davaments»: amb aigua, amb llàgrimes i amb sang (el primer i el darrer sense el central no valen res, «car lo bapisme ne lo martiri sens penitència no profiten a salut»). Comentari sobre el pecat original en els infants. Llàgrimes de home «planyent» i penident, «conspascent» i «amant coralment», «contemplant e alegrant», de «inpecrant» e de «malahint e desesperant».

¹³⁶ Es menja el final del versicle, present a Llatí.

¹³⁷ L'home, doncs, ha de practicar en aquest vida diverses menes de treball (de cor, de boca, d'obra) i sofrir altres treballs exteriors (Déu provoca paciència, del dimoni a fraudulència). També provoquen treballs la peregrinació mundanal, la transgressió humanal i la damnació eternal.

¹³⁸ A Llatí modificat per un «verov».

del meu cor”, e “la mia dolor damunt¹³⁹ mi és tostemp”. Dretament la coloma ha gemech per cant. E tu, ànima penident, si vols ésser feta coloma per ço que no hages fel
24 de peccat, per lo cant hages gemech e per rialles plor.¹⁴⁰

Emperò dues coses són necessàries al penident: que dedins gemech e defora plor. E per ço, aquest, com hagués dit: “Treballat he en lo meu gemech”, tantost hi ajustà: “Lavaré”, ço és estendré lo lit meu material “cascunes nits” temporals, e “lo meu
28 jaç regaré ab làgremes”, no solament entrànees, ço és dins en lo cor, ans encara ab làgremes foranes en los ulls del cors.

Dretament lo penident no una vegada solament, mas sovén deu plorar —per tal diu aquest: “Levaré per cascunes nits lo meu lit”—; ni un poch deu plorar ans molt —e
32 per ço hi ajusta: “Ab les mies làgrimes lo meu jaç regaré”—, com là hon ha regament, allí ha habundància de humor. No diu *en les nits* mas “per les nits”, ne diu ‘per algunes’ mas “per cascunes”, per ço que mostre que ell ha agut conti- |^{34r} nuat e sovinegat plor, reprenén la durícia d'aquells qui anvides o nullstemp se poden a làgremes amollir. Car
36 pensa fort e dura e cor de pedra e coratge de ferre ha qui, per amor de si, axí bé en lo cors en lo qual deu morir com en la penssa en la qual per ventura ja és mort,¹⁴¹ no gemega ne gita sospirs, no escampa làgremes ni compon.¹⁴² Sàpia, doncs, aquell colpablement ésser dur e durament ésser culpable, qui la mort corporal del seu amich
40 forment plora e la mort speritual¹⁴³ no plora. ¡O penident, atén a les làgrimes d'aquella peccadora que, “estant detràs als peus” de Jhesucrist, “ab làgrimes regava los seus peus e ab los cabells del seu cap los exugava”! E tu vé e fé semblant, si vols ab ella hoyr: “Los peccats teus te són remesos”.

44 E jassia que no solament en la nit deja l'om cridar a Déu¹⁴⁴ ans bé en lo dia, emperò per ço diu “en les nits” e no diu “per los dies” car pus habundosamente e pus sovén sol hom lagremegar de nit quant ve que és sols en loch amagat, que no fa de dia quant és ab molts en loch públich —majorment com en la nit repose de tot tabustol e sia
48 luny de tot brogit, e en lo dia de treball en gran trapig constituhit.

Per la nit és entesa culpa que la pensa entenebra e obscureix per caliga o broma de peccats; e per lo lit és entesa la consciència, en la qual dorm l'esperit quant reposa de tota iniquitat o treball de vicis. Diu, doncs: “Levaré lo meu lit”, ço és denejant la mia
52 consciència, “per cascunes nits”, ço és per cascunes colpes, car lo penident, per sengles

¹³⁹ Llatí: «ante».

¹⁴⁰ En els bestiars medievals se sol dir que els coloms “ploren en loch de cantar, e fan lurs nius en forats e entre pedres prop les aygües” (*Tresor*, I CLI,5).

¹⁴¹ El copista no ha fet la concordància de «mortua» amb el subjecte sinó amb «mente».

¹⁴² Llatí: «et lacrymas non effundit».

¹⁴³ Llatí: «spiritualem animae suae mortem».

¹⁴⁴ Llatí: «sit lacrymandum».

colpes deu sacrificar sengles hòsties, per ço que segons la ley divinal digne |^{34v} sacrifici
offra a Déu per lo peccat —aquell sacrifici vertader del qual en altre loch se lig: “Sacrifici
a Déu”, ço és plasent, “és l'esperit contribulat”, en lo qual tots los budells de la hòstia o
56 sacrifici sien lavats.¹⁴⁵

De aytals nits diu l'Apòstol: “Aquells qui dormen, en la nit dormen e aquells qui
són embriachs, en la nit són embriachs”. “Aquella nit tenebrosa, terbolina o remolí de
vent l'à potestat. En la qual és dit: —Concebut és l'om”. D'aquest lit, diu Job: “Si yo
60 dich: —Lo meu lit me consolarà e seré aleugat parlant ab mi matex en lo meu jaç,
espaventar-m'as per sompnis o¹⁴⁶ per visions de gran horror me cubriràs”.

En moltes altres maneres és pres lo lit de l'hom en les Scriptures. És lit oci o
repòs de contenplació; e per ço diu sent Luch: “Dos són en un lit: la u serà pres, l'altra
64 serà lexat”. És lit mundanal prosperitat; e per ço, Salamó: “En lo lit meu per algunes nits
cerquí aquell lo qual amava la mia ànima”. És lit corporal infirmitat; e per ço diu lo
Psalmita: “Nostre Senyor li aport ajuda, sobre lo lit de la sua dolor”. És lit carnal
voluptat; e per ço diu lo propheta Amós: “Dormits en los lits de vori e luxuriats en
68 vostros jaços”. És lit peresa de negligència; e per ço, sent Johan: “Posaré ella en lo lit e
tots aquells qui forniquen ab ella”. És lit doctrina eretical; e per ço, Salamó: “Yo he
construhit lo meu lit ab cordes, dedins la cambra”. És lit profunditat de l'infern; e per ço
diu Job: “En tenebres he stes lo meu lit”. Mas ací és pres e entès lo lit per lo secret de la
72 consciència o per la voluptat |^{35r} carnal.

Dretament, axí com són VII dies, ço és VII dons del Sant Spirit, per los quals vida
speritual és acabada en claredat de virtuts, axí són VII les nits, ço és VII vicis,¹⁴⁷ per los
quals vida carnal és acabada en tenebres de peccats. Aquells, ço és los dies, són significats
76 per VII lums posats en lo canelobre del tabernacle e per VII ulls en una pedra fermats. E
aquestes, ço és les nits, són designades per VII gens males foragitades de la terra de
promissió e per VII spirits pus malvats que altres, los quals pres e ajusta ab si matex
l'esperit inmundè.

80 Doncs, diu: “Lavaré per cascunes nits lo lit meu”. Tres lavaments són: en aygua,
en làgrames e en sanch. Del primer diu sent Johan que “Jhesús meté aygua en lo bací e”
lavà “los peus dels dexebls”, car “qui no serà reenat, ço és altra vegada nat, de l'aygua, e
per lo Spirit Sant no entrarà en lo regne de Déu”. Del segon és dit ací: “Lavaré per
84 cascunes nits lo lit meu, ab les mies làgremes lo meu jaç regaré”; e lo propheta Ysaïes:
“Si lava nostre senyor Déu les sutzures dels fills de Sion, e la sanch de Jherusalem haurà

¹⁴⁵ Tot i que la puntuació d'aquest pas és difícil, s'ha intentat arribar a una solució de compromís per no haver d'esmenar el text.

¹⁴⁶ Llatí: «et».

¹⁴⁷ Llatí: «vitia principalia».

lavada en spirit de juý e en spirit de ardor”.¹⁴⁸ Del terçer lavament és scrit en l'*Apochalípsí*:
 “Aquests són qui són venguts en gran tribulació e levaren les sues stoles, ço és saber les
 88 sues vestedures, e blanquejaren-les en sanch de l'Anyell”; “Qui-ns¹⁴⁹ ha lavats dels peccats
 nostres en la sua sanch?”.¹⁵⁰ Lo primer e lo derrer lavaments, sens lo d'enmig o segon,
 poch se valen: car lo babitsme ne lo martiri, sens penitència, no profiten a salut, com¹⁵¹ al
 92 penident no sia remès peccat, l'oreginal peccat |^{35v} tan solament exceptat, lo qual sens
 penitència als infançons és remès en lo babtisme; car axí com en la generació natural sens
 consentiment se tira o ss'aconsegueix lo peccat original, axí en la generació babtismal sens
 consentiment és relexat o remès, e pasa la obligació de la pena e roman la operació e
 inclinació a la colpa. E en lo peccat actual és per lo contrari: passa l'acte o operació de la
 96 colpa e roman la obligació a la pena, trossús que sia totalment relexada la obligació de la
 pena.¹⁵²

Mas per ço com no havia dit ab què lavarà, determena-o ajustant-hi: “Ab
 làgrimes lo jaç meu regaré”. Són làgremes de hom planyent e de hom penident; làgremes
 100 de compascient e amant coralment; làgremes de contenplant e alegrant; làgremes de
 inpeccant e de malahint e desesperant. De les primeres làgremes se lig que plorà Ezechies
 ab plor gran, e dit li fon: “Hoïda é la oració tua e vista he la làgrema tua, e vet que t'he
 sanat”. “E aquella fembra —axí matex— que era peccadora en la ciutat de Jherusalem, ab
 104 làgremes se pres a regar los peus” de Jhesucrist, “exugant-los ab los cabells del seu cap”.
 E dit li fon: Remeses te són “los peccats”. De les segones làgremes, és scrit que “com
 Jesús veé” santa Maria Magdalena¹⁵³ “plorant e los jueus qui eren venguts ab ella plorant,
 comoch-se e torbà si matex e lagrimegà. E digueren los juheus: ‘Vegats com l'amava’”.
 108 Josep, per semblantment, “quant hagués |^{36r} abraçat e's fos reclinat en lo coll de
 Benjamí, frare seu, plorà, e Benjamí axí matex plorant sobre lo seu coll”. De les terceres
 làgremes diu lo Psalmista:¹⁵⁴ “A mi foren les mies làgremes pans de dia e de nit, car
 entra¹⁵⁵ en lo loch del tabernacle meravellós, trosús a la casa de Déu”. Tobies per
 112 semblant forma “ab la muller sua besà” son fill, “e prengueren-se abduys a plorar de

¹⁴⁸ La traducció s'aparata lleugerament de la tradició llatina.

¹⁴⁹ Abans hi ha un «Et iterum» a Llatí.

¹⁵⁰ Cf. un pas paral·lel d'Innocenci: «Est autem triplex baptismus, in aqua, in sanguine et in lacrymis; in aqua regenerationis, in lacrymis compunctionis, et in sanguine passionis» (*Sermone VII de tempore in Dominica III in adventum Domini*, PL 217, c. 343).

¹⁵¹ La construcció *car... cor* tradueix una correlativa llatina *quia... cum*

¹⁵² Tot el punt anterior no apareix a PL i sembla una glossa *savante* de Romeu sobre la doctrina anselmiana (Cf. INTRODUCCIÓ).

¹⁵³ El traductor, o més aviat algun copista espavilat, s'ha equivocat de persona: es tracta de la germana de Llätzer, no pas de Maria Magdalena (Jn 11,33-36). L'error podria tenir el seu origen en una altra cita recent de la Magdalena.

¹⁵⁴ Llatí: «Propheta».

¹⁵⁵ Llatí: «ambulabo».

goig". De les quartes làgrimes diu nostre Senyor: "Trametets-lo en les tenebres foranes, allí serà plor e tremolament de dens". "Ploraran¹⁵⁶ —doncs—, e planyer-s'an sobre ella tots los reys de la terra qui han fornicat ab ella e visqueren en delits".

116 Mas "nostre Senyor exugarà tota làgrima dels hulls" dels sants, "e d'aquí avant no serà més plor, ne clamor, ne crit, ne dolor nenguna, car en aquesta vida present primerament ho han passat". Doncs, "benayurats són aquells que ací ploren, car ells seran consolats", ço és en l'altra vida. Per ço diu lo Psalmista: "Anant anaven e ploraven
120 sembrants les lurs sements. E venints vendran ab alegria portants lurs manades", ço és les mans plenes de molts mèrits. Emperò "aquells qui's s'alegren en les coses pèssimes o leges",¹⁵⁷ tenen "lo tanboret e la rauta e alegren-se al" so de "l'orgue, mas en un punt devallen als inferns", car "les rialles ab dolor seran mesclades e los estrems dels goigs plor
124 los occupa".¹⁵⁸

"Ab làgrimes —doncs—, lo meu jaç regaré", car les làgrimes laven la consciència de les sutzures dels peccats; les quals làgrimes com pus a amargoses són al penident, tant són pus dolçes al |^{36v} perdonant. D'aytals làgrimes diu sent Matheu que "sent Pere, exit
128 defora, plorà amargosament". E Ysaïes: "Los àngels de pau amargosament ploraven", e los sacerdots orants de pau, "amargosament ploraven",¹⁵⁹ segons ço que diu Joel: "Entre l'espai hon se vestien¹⁶⁰ e l'altar, ploraven los sacerdots e los ministres de nostre Senyor", car "los labis del sacerdot guarden la sciència, l'àngel del Senyor de les hosts ell és".¹⁶¹
132 Habundosamente plorava Anna ab lo cor molt amargós.

Doncs, "ab làgrimes" entrans¹⁶² o exins del mig del cor, ço és per amargor de penitència, "el jaç" —ço és la sensualitat— "regaré",¹⁶³ per tant que sia fèrtil, la qual¹⁶⁴ primerament seca era, per tal que, regada, dignes fruyts de penitència produescha, la qual
136 de primer quant era secha espines e carts engendrava. D'aquest jaç en altre loch diu lo Psalmista: "Senyor, tot lo jaç d'aquell és girat en la sua malaltia". D'aquesta peraula, doncs, que diu: "Lavaré per cascunes nits lo meu lit", evidentment sí't demostra e sí't cull que no és sufficient confessió ni bastant que l'om confés en general¹⁶⁵ molts peccats

¹⁵⁶ Abans un «et alibi» a Llatí.

¹⁵⁷ Llatí: «qui laetantur cum malefecrint, et exultant in rebus pessimis». A més aquí s'acaba la cita i després en comença una altra: «qui tenent tympanum, et citharam...».

¹⁵⁸ Llatí: «occupabio».

¹⁵⁹ Llatí: «Angeli pacis, id est sacerdotes orantes pro pace, amare flebant».

¹⁶⁰ Traducció analítica de «vestibulum».

¹⁶¹ Traducció literalíssima de: «Angelus enim Domini exercituum est».

¹⁶² Llatí «interioribus»

¹⁶³ S'ha deixat el *rigabo* llatí, imprescindible per al fragment.

¹⁶⁴ En realitat està concordant amb *sensualitat*.

¹⁶⁵ Llatí: «non sufficit, quod homo confiteatur in genere».

140 haver comeses, ans cové e és necessari que daval a la espècia de cascun peccat per ço que de cascun haja contricció, majorment d'aquells dels quals se pot recordar per estudi de inquisició.¹⁶⁶

Més avant distinció e departiment pot ésser feyt entre lo lit e jaç de dia, car per 144 lo lit, en lo qual lo cors reposa ab delectació, és significada la voluptat o delit del cors. Per lo jaç, sobre'l qual són ajustats molts draps, axí com matalafs, axí com hom hi vol dormir de dia, és entès ajustament¹⁶⁷ dels peccats, |^{37r} lo qual per làgrimes de penitència sia lavat e ben regat e sia delida multitud de peccats e voluntat de peccar.¹⁶⁸ E per ço diu “per 148 cascunes nits” e no diu “per cascuns dies”, que¹⁶⁹ dóna a entendre que los dies e les nits passava en altra manera, car aquell qui adés per lum de veritat és il·luminat, e adés per caliga o broma de iniquitat és obscurat o entenebrat, axí és com estant entre dies e nits acompanyat per altesa e altra voluntat,¹⁷⁰ axí que la nit foscha pas e sostenga, si per la carn 152 servex a la ley de peccat, e lo dia vertederament guart, si per la pensa servex a la ley de Déu.

Axí donchs, com si no li bastava ço que dit havia de temps passat, dient: “En lo meu gemech he treballat”, ajusta-y tantost del temps esdevenidor, per ço que lo penident 156 lo profit demostre en ço que de gemech proceex a làgrimes, e de làgrimes ve a confessió.

¹⁶⁶ És a dir: No és suficient reconèixer que s'ha pecat, sinó que convé repassar específicament tots i cadascun dels pecats comesos per a demanar-ne perdó, especialment aquells que convé pensar-hi molt per recordar-se'n?

¹⁶⁷ *ajustament*, 'aplegament, reunió', traducció d'un «cumulus» llatí.

¹⁶⁸ Llatí: «voluptas peccandi».

¹⁶⁹ Correlació e *per ço... que*

¹⁷⁰ Traducció alterada de: «inter dies et nocti alterno commutatur affectu».

[1 9]

*Turbatus est a furore oculus meus,
inveteram inter omnes inimicos meos*

**Torbat és per gran ira lo meu ull,
envellit són entre tots mos enemichs**¹⁷¹ | ^{37v}

4

Ací ret o conjuny la primera part del vers tantost passat ab la segona part del present, e conjuny la segona del vers passat ab la primera del vers present, dient:¹⁷² “Lavaré per cascunes nits lo lit meu, car “envellit són entre tots mos enemichs”. “Ab les mies 8 làgremes lo jaç meu regaré”, car “torbat és per ira lo meu ull”.

Sobre aquest pas se deu notar que entre les altres maneres de peccat són dues: peccat de oprepció o turbació, qui tost és desemparat,¹⁷³ e peccat de consuetut, lo qual per lonch temps és sovinegat. Per cascunes de aquestes maneres se dol lo penident haver
12 peccat: de oprepció o turbació, per ço diu: “Torbat és per ira lo meu ull”, car ira a vegades és appellada breu furor, segons l'Apòstol: “Lo sol no's pongua sobre la vostra ira”; e per peccat de lingua costuma, per ço hi ajusta: “Envellit me són entre tots mos enemichs”, car vellea de diuturnitat o de longitut de dies proceeix.

16 “Lo meu ull”, ço és lo enteniment o la rahó o la intenció, “turbada és per ira” o “per furor”, que és una cosa mateixa, car “la ira de l'hom la justícia de Déu no obra” e “la ira empatxa l'enteniment que no puga conèixer la cosa verdadera”. De aquest ull diu lo Psalmista: “Revela los meus ulls”, ço és clarifica'ls-me, “e consideraré les maravelles de la
20 tua ley”. Car “los ulls del savi en lo seu cap són”. E: “Si lo teu ull és fet simple, tot lo teu cors serà luent”. Aytals ulls a vegades se torben per ira pròpia e a vegades són turbats per furor divinal aytanbé; |^{38c} car dementre que lo peccador per ira pròpia no és permès de contenplar lo sol de justícia, e la furor divinal,¹⁷⁴ per just juhí e cert, en est segle
24 present tenebres interiós o dedins lo cor —ço és ceguedat de pensa— li fa encorre, e és

¹⁷¹ [1 9] Passem a la segona part del vers, però lligant-la amb la primera. Entre d'altres pecats, trobem els d'opressió i el de consuetud («lonch temps ... sovinegat»). Diferents menes d'ull (= enteniment, raó, intenció), que es poden torbar per ira pròpia o per furor de Déu. Per «consetut mala» s'entén la llarga convivència de l'home amb els pecats en aquest món (món i dimoni, carn i home), que impedeixen que l'ànima arribi neta al judici: lo món ho impedeix «ab los elements», la carn «ab los senys corporals», el dimoni «ab los vicis e peccats», l'om «ab les bísties e ab tots los animals». La freqüentació del pecat torna l'home vell «deg e inútil, infructuós». [Aquí hi ha un fragment difícil]. Moltes menes de vellesa: [de cors, de sensualitat], de raó, de costum, d'ignorància, de culpa, de vida, de llei, de temps i d'eternitat.

¹⁷² El trad. ha afegit una glossa explicativa al sintètic llatí «redde singulas singulis»

¹⁷³ Llatí: “cito deseritur”.

¹⁷⁴ En la traducció s'ha convertit l'agent en subjecte: «solem justitiae non sinitur contemplari, a furore divino».

donat en seny reprovat, per què encorrerà en l'esdevenidor tenebres foranes, car l'om impiadós serà remogut e empatxat que no vegi la glòria de Déu. Car nostre Senyor “sta o habita en si axí com lum inaccessible o inacostable”, defora la qual l'om impiadós
28 totalment serà en l'esdevenidor de tot separat de Déu; e axí aquelles tenebres són dites foranes, car fan l'om ésser totalment fora la lum.

No solament, doncs, he peccat e defallit a vegades per oprepció e torbació, ans encara he peccat sovén per consuetut mala, cor “envellit me són” per longa custuma
32 “entre tots mos enemichs”. Certes mentre que la ànima en aquest segle peregrina e camina envers Déu, molts e grans enemichs sosté, dels quals diu Jeremies: “Los seus enamichs són en lo cap d'ella”.¹⁷⁵ Los enemichs de la ànima són lo món e la carn, lo demoni e l'om. Lo món la inpugna ab los elements, per ço diu Salamó: “Pugnarà lo setgle
36 de les terres contra aquells qui no han seny”.¹⁷⁶ La carn la inpugna ab los senys corporals, e per ço, Jeremies: “La mort” entra “per les finestres”; car l'ull l'ànima despulla,¹⁷⁷ ço és de tot bé. Lo demoni lo inpugna ab los vicis e peccats, e per ço, sent Pau: “No és donada a nosaltres luyta contra la carn e la sanch, ans contra los regidors de tenebres”.¹⁷⁸ L'om la
40 inpugna ab les bísties e ab tots los animals, |^{38v} e per ço, lo Psalmista: “Si los hòmens se levassen contra nós per ventura, tots vius nos hagueren engollits”; e en altre loch: “Posaren los cosos dels servents teus en esca o vianda als ocells del cel, e les carns del teu sant”¹⁷⁹ a les bísties de la terra”.

44 Enemichs són, doncs, de la misericòrdia los demonis, los hòmens, los vicis e peccats, lo món e la carn, de les quals diu Geremies: “Los enemichs nostres nos escarniren”. E per ço diu lo Psalmista: “Sien confusos, doncs, e tornen atràs los enemichs meus”. E en altre loch: “Dels enemichs meus me donist lo dos. Per ço los
48 pesseguiré e pendré-los”. Car axí com lo diable és enemich de virtuts, del qual diu sant Matheu que “l'om enemich hi sembra desobre zizània o mella”, axí Déus és enemich dels vicis e peccats, qui diu de si matex: “Enemich seré als enemichs teus”. Verament, doncs, “cavalleria és vida de l'hom sobre la terra”.¹⁸⁰

52 Diu, donchs, lo penident: “Envellit me són”, ço és per consuetut longa he peccat, “entre tots mos enemichs”, qui de totes parts me perseguexen e'm tiren a mal, yo

¹⁷⁵ Traducció estranya de: «Facti sunt inimici ejus in capite».

¹⁷⁶ Traducció analítica d'un «insensatos» llatí.

¹⁷⁷ Llatí: «Oculus animam depraedatur». El subjecte, doncs, és *null*.

¹⁷⁸ Hi ha un salt corresponent a: «sed adversus spiritualia in coelestibus, adversus rectores mundi tenebrarum harum».

¹⁷⁹ Llatí: «sanctorum tuorum».

¹⁸⁰ Vegeu un pas paral·lel al *De Misèria*: «Militia ergo est vita hominis super terram. An non ne vera militia est, cum multiplices hostes semper undique insidiantur ut capiant, persequantur ut perimant, daemon et homo mundus et caro? Daemon cum vitiis, homo cum bestiis, mundus cum elementis, caro cum sensibus» (I 19).

ja leg e inútil, infructuós són feyt, a semblança de vestidura vella que no és apta, ans no à
bellea. Hoc tan greu és la vellea del peccat, e com greu lo peccat de la vellea,¹⁸¹ per la qual
56 la colpa axí's convertex en natura e natura axí's passa en culpa.

Emperò moltes són les vellees: vellea de rahó, vellea de custuma, vellea de
ignorància, vellea de colpa, vellea de vida, vellea de ley, vellea de temps e vellea de
eternitat.¹⁸² De la vellea de cors diu lo Psalmista: "Tots axí com vestidura s'envelliran".
60 De la vellea |^{39r} de sensualitat diu l'Apòstol: "L'om vell nostre, ab nosaltres és crucificat".
De la vellea de rahó diu lo Psalmista: "Per tal com he callat se són envellits tots los meus
ossos". De la vellea de custuma diu l'Apòstol: "Deposats l'om vell ab los seus actes o
obres". De la vellea de ignorància diu Ysahies: "La vella error anada se n'és". De la vellea
64 de vida diu sant March: "Negú no met vi novell en odre vell". De la vellea de colpa diu
Daniel: "O envellit de mals dies". De la vellea de ley diu l'Apòstol: "No en la vellea de la
letra, mas en la novelletat del spirit". De la vellea del temps és dit: "De les partides velles
de l'anyell, les pus velles menjarets". De la vellea de eternitat diu Daniel: "Lo vell, de dies
68 seu e los libres són uberts".

E jatsia que'l peccador aquest entre sos enemichs sia envellit, emperò no's
desespera, ans corregit he hoït per nostre Senyor, diu a'quells: "Separats-vos de mi", etc.

¹⁸¹ Correlació llatina "O quam... o quam.." (*hoc tan greu... e com greu*).

¹⁸² Hi ha alguns salts i canvis d'ordre: l'ordre llat. «vetustas corporis ... sensualitatis ... rationis ... consuetudinis ... ignorantiae ... culpae ... legis ... vitae ... temporis ... aeternitatis». L'ordre del desplegament del comentari s'assembla més al del text llatí.

[1 10]

*Dicite a me omnes qui operamini iniquitatem
quia exaudivit Dominus vocem flectus mei*

**Partits-vos de mi tots aquells qui obrats iniquitat,
car hoït ha nostre Senyor la veu del meu plor**¹⁸³ |^{39v}

4
Axí com¹⁸⁴ yo són separat de vosaltres: e si enncara no u són en loch, emperò ya ho són en vot, e si no són separat en lo cors, emperò ya u són en lo cor. Car no'ns podem en aquest món ne'ns devem corporalment separar de tot en tot dels mals hòmens, si ja no
8 de aquells qui per demèrit o culpa de lurs peccats, per sentència de vet per la Esgleya són departits de nosaltres, ab los quals "ni mengar ni conversar devem", segons la peraula de l'Apòstol; e'n altra manera segons aquest matex Apòstol, que diu: Convendria'ns "exir d'aquest món". Car nostre Senyor mane: No vullats arrancar la zizània o mella "per ço
12 que ab ella ensemps no arranquets lo forment". "Lexats la u e l'altre crèxer fins a les meses". Diré als segadós: Collits primerament la zizània e ligat-la e fets-la fexos a cremar, e lo forment plegats-lo e portats-lo al meu graner.

Entretant, doncs, ans que en la era sia ventat (cor los grans són mesclats ab les
16 palles e la zizània o la mella ab lo forment), cové los bons ensemps ésser ab los mals.¹⁸⁵ Hon Loth habitava en Sodoma e Job en la terra de Hus, e l'espòs que diu a sa esposa en los *Càntichs*: "Axí com lo liri entre espines, axí la amiga mia entre les filles". E per tal Jhesucrist ab publicans e ab peccadors mengave. És ver que, bé que los hòmens justs
20 no's degen seperar dels peccadors en aquest món corporalment quant a la general comunió e conversació, emperò, quant sens scàndel se pot fer, separar-se deuen d'aquells quant a la familiar cohabitació e conviure; car les custumes, |^{40r} del viure ensemps se formen e's trahon; e per ço l'Apòstol: "Corrompen bones custumes mals parlars", e "la
24 luna, quant és mirada, la negrura trau bax de la terra".¹⁸⁶ Per ço diu lo Salmista: "Ab los

¹⁸³ [1 10] Els pecadors espiritualment, i a vegades corporalment, se separaran dels dolents; en l'esdevenidor, estaran totalment separats. El pecador es troba, en intenció, separat de pecat, però no convé que l'home se separi «de tot en tot dels mals hòmens», excepte dels excomunicats. No s'han de separar «quant a la general comunió o conversació», però quan es pot fer sense escandol sí «quant a la familiar cohabitació» («car les custumes, del viure ensemps se formen e's tràhon»).

¹⁸⁴ A Llatí abans hi ha un «quasi dicat» no traduït.

¹⁸⁵ L'home no s'ha d'allunyar de les persones dolentes, sinó només d'aquelles que han estat formalment excomunicades per l'Església. Més endavant, però, aconsella que n'evitin la vida familiar o la relació continuada perquè el contacte amb aquests individus fomenta la corrupció. En realitat la separació definitiva procedirà del judici diví després de la mort coporal.

¹⁸⁶ Això no és a Llatí, on diu «Uvaque compacta livorem ducit ab uva».

sants seràs sant e ab l'om ignocent seràs ignocent, e com seràs ab l'om pervers te pervertràs"; e en altre loch: "Ab los hòmens qui obren e fan iniquitats no comunicaré, ni conversaré ab los elets d'ells"; e ell matex: "Yo elegiré ésser menyspreat en casa de nostre
28 Senyor, més que habitar en lo tabernacle dels peccadors".

Tostemps, doncs, spiritualment, o a vegades encara corporalment, en aquest segle los bons se separen dels mals, mas verament en l'esdevenidor spiritualment e corporalment se separaran. Diu, doncs, lo penident justificat per nostre senyor Déus:
32 "Partits-vos de mi tots quants obrats iniquitat, car hoïda ha lo Senyor la veu del meu plor".

*Exaudivit, Dominus, deprecationem meam,
Dominus, oracionem meam suscepit*

**Nostro Senyor ha hoïda la mia pregària;
Nostre Senyor la mia oració ha reebuda**¹⁸⁷

4

Per tres coses havia pregat Déu lo penident en lo primer ternari, ço és per la pena que li fos perdonada, per la plaga que li fos sanada e per la triga que li fos lunyada. Sobre aquestes |^{40v} tres demandes hoït per nostre Senyor, se alegra, dient: “Hoïda ha lo Senyor
8 la veu del meu plor”.¹⁸⁸

És ver que tres plors són: plor en lo cor, plor en la bocha, plor en la obra. En lo cor ab dolor, en la bocha ab clamor, en la obra ab treball. Del primer se lig que com Anna¹⁸⁹ fos trista, “ab cor amargós, ploran largament, ab gran voler pregà fahent oració a
12 nostre Senyor; e parlava dins en son cor, tan solament los labis de la sua bocha movia,¹⁹⁰
e la veu gens no era hoïda”. Del segon, diu Jeremies: “En Ramà, que és ciutat après de Gabaa, hoïda és la veu de Rachel, molt malament plorant los fills seus”. Del terç, diu sent Luch que “aquella fembra que era en la ciutat de Jherusalem peccadora, estant darrera
16 après dels peus de Jhesucrist, ab làgrimes”, etc.

Emperò alguns són qui per gran alegria moltes vegades ploren de l'adveniment de alguns, axí com se lig que Tobies, donada la mà al fadrí qui'l guiava, “isque a carrera a son fill, qui venia de Rages, e rebent besà'l, e'l e sa muller prengueren-se a plorar de goig”.
20 Axí matex Josep, veent son pare, Jacob, “reclinàs sobre lo coll seu e entre los abraçamens plorà; e dix son pare: ‘Ja alegre muyra duymés, pus he vista la tua cara’”.

És ver que àles de vegades per gran alegria e per gran tristor molts no poden contenir ni cobrir les veus que no serien sentides hen lo plor,¹⁹¹ on se lig que “Josep
24 contenir o abstenir més avant no's podia, e alçà la sua veu ab plor, la qual hoÿren los egepcians e tota la casa de Pharaó”, e manifestà's a sos germans. Davit, axí matex, pujant en lo tabernacle, de la porta plorà e cridà gran crit dient: “Fill meu, Absalon, Absalon, fill meu, çquan acabarà que yo muyra per tu?” |^{41r}

¹⁸⁷ [I 11] En el primer ternari l'home havia pregat perquè se li perdonés la pena, se li curés la ferida i la redempció no li trigués. Tres menes de plor: al cor «ab dolor», a la boca «ab clamor» i amb l'obra «ab treball». Altres ploren per gran alegria de rebre algú enyorat per llarg temps.

¹⁸⁸ No s'ha tr. «Dominus orationem meam assumpsit».

¹⁸⁹ Anna, mare de Samuel (1Sa 1)

¹⁹⁰ És a dir: ‘Movia els llavis sense articulat cap so’.

¹⁹¹ Llatí: «non possunt interdum continere voces a fletu, unde legitur...».

28 Primerament, doncs, lo penident molt trist dehia: “Ab les mies lagrimes lo jaç
meu regaré”; mas ara, fort alegre, diu: “Hoïda ha lo Senyor la veu del meu plor, e lo
Senyor ha hoïda la pregària mia”. Lo Senyor, la oració mia ha reebuda. Per ço, doncs,
com nostre Senyor lo penident ha hoït misericordiosament, desiga Ell que per exemple
32 seu los seus enemichs se peniden doblement, dient axí: “Hajen vergonya”, etc.

*Erubescant et conturbentur omnes inimici mei;
avertantur retrosum, et erubescant valde velociter*

Hajen vergonya e sien torbats tots mos enemichs;
tornen atràs e hajen vergonya fort ivarçosament¹⁹²

4

8

12

16

“Sien torbats” en lo cor per dolor de contricció, hajen vergonya en la bocha per confusió de confessió,¹⁹³ “tornen atràs” en la obra per treball de satisfacció. E retornan altra vegada: “Hajen vergonya”, car en la recordació dels pecats¹⁹⁴ deu lo penident dedins haver vergonya |^{41v} de Déu, defora haver vergonya de l'hom.¹⁹⁵ Car la vergonya del confessant pena és no pocha del penident e la vergonya de la confessió part és no pocha de la satisfacció. ¡Ab quanta confusió los peccats que ha fets alcú confessa davant altre, qui sens gran vergonya pensar no·ls gosa dins si matex!¹⁹⁶ Mas molt més deu ell haver vergonya davant Déu —qui totes coses veu— perpetrant tan leges obres e tan vils e sutzes (com peccats qui dir no·s deuen per la legesa), que no davant l'om qui·ls hou quant se confessa, al qual no revel·la alcunes de les leges que ha fetes, bé que lo li revel·le no com a hom mas com a Déu.

“Hagen vergonya”, donchs, dels peccats seus faent-ne penitència. Car jatsia que alguna vergonya sia mala, de la qual nostre Senyor diu: “Qui haurà envergonyat mi e mes peraules, lo Fill de l'hom aquest envergonyarà”, e: “Lavors hi començaràs ab confusió tenir lo loch derrer”, emperò aquesta vergonya és bona, de què parla l'Apòstol: “¿Quin

¹⁹² [I 12] Desitja que la contricció torbi el cor dels enemics, la confusió els avergonyeixi la boca i la satisfacció els faci tornar enrera les obres. L'home «en la recordació» dels seus pecats s'ha d'avergonyir «dedins» (és a dir davant Déu) i «defora» (davant els homes). La vergonya que passa el confessor és una gran pena per qui es confessa, i la vergonya de qui es confessa és ja una part important de l'expiació. Aquesta vergonya del pecat comès és bona. La torbació que sent el penident ha de ser tanta que «baste a remoure la pena eternal», car sinó ell només hauria tingut atricció (que reconeix la pena però no la subsana) però no contricció. El trencament del lligam de culpa criminal és equivalent a la remissió de la pena infernal. Desitja que el perdó torni enrera en el temps per tal que les virtuts que es convertiren en vicis puguin ser restaurades, perquè «no remet tostemps tota la pena quantes de vegades se perdona la colpa». Cal confessar els pecats sense dilació perquè el pes dels pecats no confessats fa caure fàcilment en nous pecats. Comparació amb les «prenyades» (amaguen el pecat al seu cor) i els «nodrints» (no deixen que el pecat s'expliqui). Els versets es poden referir a l'esperit de profecia que espera que en el futur el dolents reconeixeran els seus errors. La fi del salm es connecta així amb l'inici: allò que demanava per a si a l'inici ara demana que es doni en el futur als reprovats que ho mereixin.

¹⁹³ *confusió de confessió*: tradueix un «*confessionis pudorem*» de PL.

¹⁹⁴ *dels pecats*: traduint un «*factorum*» PL.

¹⁹⁵ A PL diu exactament: «*et in confessione peccaminum debet foris erubescere hominem*».

¹⁹⁶ La traducció és ambigua, però significa 'amb quanta inutilitat es confessa al confessor aquell qui no té vergonya dels seus peccats'.

20 fruyt havets haüt en aquestes coses en les quals ara havets vergonya?”, e lo propheta
Jeremies, qui enpropera o retrau lo mal a aquella que no volia haver haüda vergonya dels
peccats, dient-li: “Front de pública fembra t'és feyt e'n ta cara”, no sabist “haver
vergonya”; Eliseu, axí matex, dis a Joram, rey de Irael: “Viu lo Senyor de les hosts,
24 davant la prèsenca del qual stich, que si de la cara de Josafat, rey de Judea, no havia
vergonya, ni m'aguere pres esment de tu ni t'haguera guardat sol”. Car axí com lo Savi
testifica: “Alcuna confusió és que porta ab si glòria e altra confusió és que porta ab si
infàmia”. D'aquesta vergonya diu lo propheta Ysaïes que “diu la mar: Sidon, |^{42r} hajes
28 vergonya”.

Desiga, doncs, lo penident que sien torbats sos enemichs; e, segons altra letra,
“fortment”, per tal que la torbació sia no solament gran, ans vehement e forts.
Vehement vol dir tant com ve, ço és huyava e adiments, ço és removent un ésser de la
32 huaya o dampnació eternal, car sinó és aytal e tanta la torbació del penident que baste a
remoure la pena eternal, lo penident sens dupte no ha haüda contricció sinó solament
atrició, que porta pena mas vènia no dóna.¹⁹⁷ Car aquestes dues coses són par eguals
entre si matexes, ço és que lo deute de la pena gehennal o infernal se remeta, e que lo
36 vincl o ligam de la colpa criminal se perdone.

Encara, desiga que “tornen atràs”, ço és del tems passat, per ço que axí com de
virtuts caygueren en vicis, males obres exercín o perpetrant ça enrriere, axí ara d'ací avant
que's retornen de vicis a virtuts, bons mèrits obran; car no remet tostemp tota la pena
40 quantes de vegades se perdona tota la colpa.

E per ço que diu: “Ffort yvarçosament”, nos mostra que la confessió en neguna
manera no's deu trigar, car lo peccat qui per penitència no és delit o destrouit,
soptosament per lo seu pes tira l'om a l'altre peccat: com¹⁹⁸ lo trigar de confessar sia
44 peccar.

“No sabets”, diu nostre Senyor, “lo dia ne la hora”. “Ve, ço és huaya vinga,
maledicció sia a vosaltres, fembres prenyades e nodrints, en aquells dies”. Aquelles
persones són prenyades que celen lo peccat concebut en lo cor; nodrints són qui lo
48 peccat engendrat no lexen venir en la bocha, a la qual serà ve,¹⁹⁹ ço és dampnació en
aquells dies.

Encara pot ésser entès açò que sia peraula dita, no a perfecció de |^{41v} ço que
desiga, mas de ço perfeta per spirit de profecia. Quax qui digua: nostre Senyor m'à hoït,
52 mas tots mos enemichs hajan vergonya e sien torbats, ço és seran torbats e envergonyts,
no cert ací en lo present, on los mals escarnexen los bons, mas en l'esdevenidor, on los

¹⁹⁷ Definició d'atrició: una pena pel peccat que no és suficient per tal que es perdonin els pecats majors. L'atrició és dolorosa però no conduceix necessàriament al perdó. (Cf. INTRODUCCIÓ)

¹⁹⁸ És un *cum* llatí conclusiu: «cum sit ipsum differre, peccare».

¹⁹⁹ Llatí: «qui erit vae».

mals, havent vergonya de sí mateys, diran dels bons: “Aquests són los quals algunes vegades havem haüt en gran derisió e en semblança de inproperi o escarn. Nosaltres, 56 folls, la lur vida estimavem folla e lur fi sens honor. Vejats com són comtats entre los fills de Déu, e entre los sants és posada la lur sort”. E veent açò seran torbats per temor horrible, e maravellar-s'an en la sobtositat de la lur salut desesparada, e regirar-s'an al temps passat, remenbrant dels mals que feyt han, e diran: ¿Què'ns ha aprofitada supèrbia e jactància o vanaglòria de nostres riqueses? Quin bé nos ha portat? Passades són totes 60 aquelles coses axí com a umbra.²⁰⁰

Doncs: “Hajen vergonya fort cuytadament”, car “lavors quant diran: ‘Pau e seguretat és ab nos’, lavors repentina o soptosa vendrà la mort”, e caurà en ells misèria 64 descuydada. Ab tant, segons açò, la fi del psalm és reduhida e es retorna al començament, car ço que'n lo començament demana pregant que de si fos remogut, ara a la fi del psalm diu que l'esdevenidor serà donat al reprovats qui açò hauran merescut.

²⁰⁰ *desesperada... com a umbra*: Aquest fragment ha estat omès en la recensió de PL. Prenem com a referència la lliçó del ms. R: ‘converterunt quoniam retrorsum recogitando quae fecerint et dicendo: Quid profui superbia? Et iactancia diviciarum quid contulit nobis? Transierunt omnia tanquam umbra.’

SEGON SALM PENITENCIAL (Ps 31)

[II 1]

Capítol primer

**Sobre lo pròlech del segon psalm penitencial:
David penident confessa haver haüt vertader enteniment
e spiritual sobre la terra¹ |^{43r}**

4

*Beati quorum remisse sunt iniquitates,
et quorum tecta sunt peccata*

Lo títol d'aquest psalm no ha ops altra exposició que lo psalm matex, car en la exposició
8 del psalm lo títol se exponrà, al qual lo psalm concorda no solament de sentència ans bé
de peraula, e majorment aquí on diu: “Enteniment te daré e instruir-t'è. No vullats ésser
axí com cavall e mul, en los quals no és enteniment”.

Principalment aquest psalm tracta de la gràcia e misericòrdia de Déu,² e per ço
12 l'Apòstol, en la *Epístola als Romans*, d'aquest psalm pren argument de la gràcia contra
aquells qui de lurs obres³ se gloriegen e de lurs mèrits se jacten, dient, doncs, l'Apòstol
benayurança ésser d'aquell hom al qual Déus dóna justícia, ço és accepta justament sens
les obres de la lig,⁴ axí com diu ací lo propheta: “Benayurats són aquells dels quals són
16 remeses les iniquitats”, etc.

Comença, doncs, a benayurança de la via present e fenex a benayurança
esdevenidora, que és en la ciutat de paradís;⁵ comença a gràcia e termena en glòria, on
com en lo començament del psalm se diga: “Benayurats són aquells dels quals remeses
20 són les iniquitats”, en la fi és conclòs axí: “Gloriegats-vos |^{43v} tots aquells qui sòts drets
de cor”.

Considerar-se deu, emperò, que d'aquests VII psalms, dos són dels quals la u e
l'altre especial títol prenen de la fèria, ço és lo primer e lo tercer; item dos són dels quals

¹ CAPÍTOL PRIMER : Aquest salm tracta de la gran misericòrdia de Déu. Parla de la «benayurança» de la vida present (=gràcia) i de la futura (=glòria). Classifica els salms penitencials pels seus títols. En aquest salm David s'aparta de l'enteniment carnal i s'acosta a l'espiritual, perquè «axí com l'espírit vivifica la carn, axí l'enteniment vivifica la letra, la qual sens spiritual enteniment jau morta».

² P. Lombard: «Psalmus iste agit de gratia et misericordia Dei, qua Christiani sumums» (c. 315-6).

³ Hauria de dir *de lurs bones* obres, concordant amb el text llatí («operibus glorientur bonis»).

⁴ Possible glossa de Romeu. Potser l'error ve provocar perquè una confusió en l'ús del participi *ac-*
cepto

⁵ Ha introduït una glossa a *benayurança esdevenidora* («patria» PL R).

24 la un e l'altre propri títol han per ço que contenen,⁶ ço és lo segon e lo quint; enaprés, ne són dos dels quals e la un e l'altre singular títol obtenen de la istòria, ço és lo quart e lo setè. Solament lo sisè ab los altres del *canticum graduum* se lig haver títol comú.⁷

Encara més, com David confés sobre los vells haver entès, apar de cert que
28 aquest psalm, al qual prescrit e proposat és l'enteniment de David, contenga en si l'enteniment profunde o pregon aquell vertaderament del qual la Veritat diu: “Spirit és qui vivifica, la carn no profita res”, ço és enteniment speritual e no carnal; car axí com l'espirit vivifica la carn, axí l'enteniment vivifica la letra, la qual sens speritual enteniment
32 jau morta, ans diu més l'Apòstol: que “la letra ociu o mata; l'espirit vivifica”. Car Daviu quax contràries e repugnans sentències en aquest psalm proposa, per ço que l'enteniment carnal ocie o mat e l'enteniment speritual vivifique; diu, doncs: “Benayurats són aquells dels quals remeses són les iniquitats e dels quals cuberts són los peccats”. Si, donchs, les
36 iniquitats són remeses, en quina manera són cobertes? O si són cubertes, en quina manera són remeses? Enaprés, per ço diu: “Com callí, s'envelliren los meus ossos mentre cridava tot lo dia”. Si calla, com, doncs, crida? E si crida, com, doncs, calla? Aytals e semblants sentències proposa Jesucrist en l'*Avengeli*: “Qui ama la sua ànima en a- |^{44r}
40 quest món, aquella perdrà; e qui avorrex la sua ànima en aquest món, en la vida eternal la guarda”. *Item*. “La mia doctrina no és mia”, e: “En juhí o judici yo són vengut en aquest món per ço que aquells qui no veen vegem, e aquells qui veen sien fets cechs”. David, doncs, ací lo seu enteniment lunya de l'enteniment carnal e tira'l a l'enteniment speritual,
44 lo qual reebé per aquell qui axí matex “al gall” donà “intel·ligència” e prudència de enteniment eternalment.

⁶ per ço que contenen. traducció analítica del llatí «a continentia».

⁷ Segueix una classificació general dels salms penitencials: uns concorden pel títol referit a la fèria (1 i 3); uns altres han adquirit un títol propi (2 i 5); uns altres treuen e títol de la interpretació històrica del seu contingut (4 i 6); i finalment un (6) només es relaciona amb els salms de la seqüència del *canticum gradum*. Els primers (6 i 38) fan referència a dies concrets de la celebració; els segons (32 i 51) tenen un títol consagrat; els tercers (102 i 142) glossen una 'història' bíblica: la súplica del dissortat, i la persecució de David per Absalon.

[II 2]
Capítol segon
Sobre la divisió e declaració en general
d'aquest segon psalm de penitència,
e del nombre del seus versos
e de la significació d'aquells⁸

4 Aquest psalm, segons la nostra translació, XIII versos ha, qui són ordonats e han esguart
al misteri o secret de la Trinitat e als X manaments de la ley, exprimint o declarant la fe e
8 la operació necessàries a conseguir la benayurança eternal, car lo “just per fe viu” e “fe
sens obras morta és reputada”. Mas segons altra translació, XIII versos ha, designans o
significans la ley e l'*Evangelí*, per X manaments de la ley e IIII evangelis, per ço que's
demostre que l'enteniment que ha David, ço és lo penident en aquest psalm, és
12 consonant a l'*Avengeli* o a la ley concordant.

Qua- |^{44v} dripartit, ço és en quatre parts, aquest psalm és partit. En la primera
part, lo⁹ penident primerament loa en nostre senyor Déus gràcia e misericòrdia¹⁰ grans;¹¹
gràcia, per la qual Déus graciosament lo ligam de la colpa dissol e trenca, e misericòrdia,
16 per la qual Déus misericordiosament lo deute de la pena remet, mostrant, doncs, lo
penident que d'açò's seguex benayurança.¹² Per ço qui, primerament: “Benayurats són
aquells dels quals remeses són les iniquitats”, e: “Benayurat és l'om al qual no inputarà o
atribuirà nostre Senyor peccat”. Segonament, reprèn en si negligència e supèrbia:
20 negligència, per la qual los peccats seus longament e mala ha callats; e supèrbia, per la
qual los mèrits seus malament per lonch temps ha cridats, mostrant que d'açò s'esdevé

⁸ CAPÍTOL SEGON : El salm té 13 versicles a semblança de la trinitat i dels deu manaments de la llei, per declarar la fe i les obres necessàries a la glòria (Segons una altra traducció en té 14 significant els manaments i els evangelis, l'enteniment de David «és consonant a l'Avengeli»). El salm té quatre parts: a) lloança de la gràcia i misericòrdia de Déu, b) reprensió de la pròpia supèrbia ni negligència, c) agreuja la pròpia venjaça.

⁹ Llatí: “In prima parte poenitens prima commendat in Deo».

¹⁰ Llatí: «misericordiam et gratiam».

¹¹ Aquests *grans* em sembla sospitós: sembla que havia traduït malament el *gràcia* i que més tard ho va esmenar (el *gràcia* és a l'entrelínia) sense eliminar la paraula anterior.

¹² P. Lombard: «Quatuor sunt partes: primo dicit initium boni esse per indulgentia Dei, se vero sequentem illud vitium hominem fuisse miserum, sed per misericordiam Dei conversus fuisse ad verum intellectum, ad quem opportunius expertus casum alios deceptus revocat, in quo stantes confirmat» (c. 317).

envelliment,¹³ per com hi ajusta: “Per tal com he callat, s'envelliren los meus ossos, mentre cridàs tot lo dia”. Terçament, enbers si agreuja e multiplica la venjança, car: “La
24 mà de nostre Senyor és agreujada sobre ell”, e misèria, car: “Convertit és en erumpna”, ço és misèria, mostrand que d'açò se'n seguex aflicció de què's “trenca per la espina” e's consent o cruix per opressió; per ço hi ajusta: “Per tal com de nit e de dia agreujada és sobre mi la tua mà, convertit són en erumpna o misèria, d'on la mia spina se trenca”.

28 Loant, doncs, gràcia e misericòrdia, comença axí dient: “Benayurats són aquells dels quals remeses són les iniquitats”. |^{45r}

¹³ Llatí: «ostendens quid inde proveniret, id est inveteratio».

*Beati quorum remisse sunt iniquitates,
et quorum tecta sunt peccata*

**Benayurats són aquells dels quals remeses són les iniquitats,
e dels quals cuberts són los peccats¹⁴**

4

De benayurances, una és benayurança en la via e altra en la pàtria (Via és appellada aquesta vida present; pàtria és parahís, qui és terra o pàtria dels benayurats).¹⁵ De la primera benayurança diu lo Psalmista: “Benayurats són los immaculats” (ço és qui són
8 sens màcula de peccat) “en la via, qui van en la ley de nostre Senyor”. D'aquella benayurança que és en pàtria diu ell matex: “Benayurats són qui habiten en la tua casa, Senyor, car en los segles dels segles te loaran”. La benayurança d'aquesta via¹⁶ sta en la fe, la benayurança de la pàtria està en espècie; la benayurança de la pàtria està en esperança
12 (ço és de conseguir Déu), la benayurança de la via¹⁷ és de Déu aconseguir. De la benayurança aquesta que és de la via, és preposat: “Benayurats són aquells dels quals remeses són les iniquitats”; d'aquella benayurança, ço és de la pàtria, és scrit ço que's
16 bocha frau”. E per ço |^{45v} parlant d'aquesta benayurança que és haüda en la vida present, usa verb de temps present lo propheta, dient: “Benayurats són aquells dels quals remeses

¹⁴ [II 3] : Quatre menes de benaurança: una en la via (=vida present), una en la pàtria (=vida eterna). La primera «sta en la fe», la segona «en esperança» de Déu. Per a la primera usa «verbs de temps present», per a l'altra «verbs de temps futur o esdevenidor». Dues menes més: una divinal (sobirana i eterna), l'altra mundanal (falsa i caduca). La primera és la de «qui ha immortalitat», la segona del qui «de béns temporals habunda». Hi ha culpes originals (s'hereten) i actuals (es cometen). Les actuals poden ser de pensament, de paraula i d'obra. També es poden classificar les culpes com a pecats originals («remeten»), venials («es cobren») i mortals (que no s'han d'atribuir a l'home benaurat). Els fills hereten el pecat dels seus pares, però també són condemnats fins que són batejats; després desapareix la culpa, però resta la inclinació al pecat. El pecat venial es produeix a causa dels vicis, però també el cometen els virtuosos encara que la caritat els oculta. Doncs, benaurats els virtuosos en aquesta present vida a qui s'ha esborrat el pecat original; i benaurats els virtuosos a qui els pecats venials han amagat la caritat. Els pecats de pensament són fàcilment ocultables car «no ixen defora per obra» i la gràcia els cobreix (com el baptisme cobreix l'original). Déu pot decidir no veure els pecats per no haver-los de punir. Abans de la fe i el baptisme, anomenem iniquitats (que «sens neguna satisfacció són reemeses») el que després anomenarem pecats (que «studiosamenet ... són cuberts»). Iniquitat, pecat i frau es poden correspondre també a la ofensa (a Déu), a la colpa (a si mateix) i al delicte (al proïsme).

¹⁵ Aquesta glossa explica també algunes de les traduccions anteriors (i posteriors) dels termes *via* / *vida* i *pàtria* / *paradís*.

¹⁶ Vacil·lació en la tradició llatina: PL «vitae» R «vie».

¹⁷ Les repeticions i errors han provocat una alteració en la distribució: ara tocaria «vitae».

són les iniquitats”.¹⁸ Parlant de la benayurança que s'espera haver en la vida esdevenidora, usa verb de temps futur o esdevenidor, dient: “Benayurat és l'om al qual no inputarà
20 nostre Senyor peccat”. Més avant, és beatitut divinal, que és sobirana e eternal, e és
beatitut mundanal, que és falsa e caduca. La primera d'aquestes dues, segons que diu
l'Apòstol, ha “sols e solament lo benayurat qui ha immortalitat”.¹⁹ La segona ha aquell qui
de béns temporals habunda, del qual diu lo Salmista:²⁰ “Benayurat digueren lo poble al
24 qual aquestes coses són en servey”; mas aquells qui benayurats te dien, ells te deceben.

De les colpes, algunes són originals (que's contrahen e's tiren), altres són actuals
(que's cometen). De les originals diu: “Benayurats són aquells dels quals remeses són les
iniquitats”; de les²¹ actuals: “Dels quals cuberts són los peccats”. Encara les actuals
28 departex en peccats de cogitacions, locucions e accions: de peccats de cogitacions diu
primer: “Dels quals cuberts són los peccats”; dels peccats de accions e de obres diu,
despuys: “Benayurat és l'om al qual no inputarà nostre Senyor peccat”; dels peccats de
locucions ajusta més: “Ni és en la sua bocha frau”. En altra manera se pot fer distinció
32 entre aquests mals: que per la colpa sien enteses tres maneres de peccats, ço és de
originals, de venials e mortals. Dels originals diu: “Benayurats són aquells dels quals
remeses són les iniquitats”; dels venials ajusta: “E dels quals cuberts són los peccats”; dels
|^{46r} mortals diu dejús: “Benayurat és l'om al qual no inputarà nostre Senyor peccat”. Dels
36 originals diu que remetèn, dels venials diu que's cobren, dels mortals que no s'inputen o
atribuesquen a l'hom benayurat.²²

Si soptilmén notes ne't pres esment, sàviament diferència ha entre aquests, car
peccat original és appellat iniquitat en quant aquest vocable de ‘iniquitat’ és privatiu de
40 equitat o egualtat. E equitat és que lo pare no port la iniquitat del fill, ne'l fill la iniquitat
del pare,²³ “mas la ànima que peccarà, que ella muyra”. Lo peccat original los fills no'l
comenten, mas contrahen o tiren-lo del pare e de la mare; emperò dampnen-se per
aquell, per ço poden dir: “Los pares mengaren agraç e les dens dels fills se'n muçaren”. E

¹⁸ No s'ha traduït el final del versicle: «et quorum tecta sunt peccata».

¹⁹ Manca: «solus beatus et potens, qui solus habet immortalitatem».

²⁰ Llatí: «Propheta», però cita un salm (144,15).

²¹ Llatí: «et de actualibus addit».

²² P. Lombard: «Iniquitates autem dicit, fomitem peccati, scilicet concupiscibilitatem, quae ante baptismum non tantum poena, sed culpa est, non utique actualis sed et originalis; post baptismum vero poena est et non culpa. In baptismo enim deletur originale peccatum: non ut non sit, sed ut peccatum ultra non sit» (c. 317-8).

²³ L'ordre és invers a Llatí.

44 per ço com, part aquesta equitat lo peccat original és punit en los fills,²⁴ appar que
semblantment lo peccat original iniquitat és appellada, jatsia que per altra justa causa la
sua pena s'esdevença. E lavors lo peccat original és gran e ardent en l'om, quant, e segons
la obligació, e segons l'acte o operació sia en ell, per ço que la obligació a la colpa e l'acte
48 o operació a l'inclinació se referesça o s'esguart. Ver que en lo bapisme la colpa és
mundada, mas la inclinació roman; car passa la obligació e roman l'acte o operació. E per
ço lo peccat original és remès o mitigat après lo bapisme, lo qual ans del bapisme era
tan gran, car si no és delit o destruhit quant a la inclinació, emperò és delit quant a la
52 colpa, per tal que ja per aquell peccat l'om no sia obligat a colpa, mas que sia exercitat a
luyta. Mas lo peccat venial no solament és haüt ab vicis, ans encara ab virtuts se exercita,
car l'om ornat de virtuts sovén comet peccat venial; mas com |^{46v} és despullat de virtuts,
aquell lavors roman tot nuu, car les vestidures de la ànima són virtuts, e la màcula en l'om
56 nuu és demostrada, la qual sots los vestits és cuberta o amagada. E per tal quant alcú és
vestit de virtut de caritat, que és vestidura nupcial, sots ella quax cubert està en l'om lo
peccat venial, car axí y està que en res quax no y contrasta: car açò que fa una gota de
aygua en lo forn del foc, allò fa en la caritat venial ofensa, axí com la pudor leugera en
60 la bona e suau odor no és sentida.

Aquells, doncs, són “benayurats” de la beatitut de via, dels “quals són remeses les
iniquitats”, ço és dels quals les colpes originals són mitigades o debilitades en lo bapisme,
per ço que en aquest cors mortal no senyoregen, car e si no són delides o destruhides
64 quant a la rael e inclinació per l'acte qui roman, emperò ja són delides quant a la colpa
per la obligació que passa. Semblantment, benayurats són aquells de beatitut de via, “dels
quals los peccats venials cuberts són”, ço és per cobriment de caritat velats o cuberts, car
“caritat cobre multitud de peccats”, ço és de venials, dels quals tanta és la multitud que
68 encara l'om perfet en aquesta vida sens alguns d'ells totalment estar no puscha; mas per la
caritat són cuberts, per ço que ls hòmens perfets per los peccats venials deformes o leges
no sien demostrats, los quals per espècia o bellesa de caritat notablement són informats;
ço que dels peccats de cogitacions se pot majorment entendre, los quals, pus que no ixen
72 defora per obra, per umbra de |^{47r} gràcia són cuberts dins en lo cor, o, sens distinció,
per les iniquitats remeses són enteses los peccats cuberts, los quals axí són cuberts en lo
bapisme com en la mar Roga (que fon figura del bapisme) los egipcians foren cuberts
(qui figuraven los peccats) perseguints los jueus (ço és perseguints les virtuts); los quals,

²⁴ És a dir: ‘per això com en contra d’aquesta igualtat (justícia?) el peccat original acaba afectant els fills’

76 ço és peccat e bapisme ensemps, se contrariegen,²⁵ car axí com la mar Roga cobrí e destrouí los egipcians, axí l'aygua del bapisme cobre e deleg la colpa original.

Poden-se entendre en altra manera peccats ésser cuberts, car axí com ço qui és cubert no és vist, axí los peccats són cuberts a Déu qui no són vists per Ell; car peccats
80 ésser vists per nostre senyor Déu no és aldre sinó per Ell los pecats ésser punits,²⁶ segons que en altre loch diu lo Psalmista: "Senyor, gira la tua faç dels meus peccats", dons nostre senyor Déus aquells peccats que ha volgut que cuberts sien, no s'és volgut girar a veure'ls, e los peccats que no són vists per Déus no són punits per Ell, com un matex sia a Ell los
84 peccats veure e aquells punir; hon consegüentment hi ajusta: "Benayurat és l'om al qual no inputarà nostre Senyor peccat".

O iniquitats són dites, les quals van primeres a la fe e al bapisme, mas peccats són dits que succehexen après la fe e al bapisme. Aquelles, ço és les iniquitats, axí com a
88 deute qui grosserament²⁷ se remet, sens nenguna satisfacció són remeses, car lo bapisme la colpa remet e la pena. Aquets, ço és los peccats, studiosament, ço és per estudi de satisfacció, són cuberts per ço que en lo dia del Juhí no sien revelats, en lo qual dia los secrets |^{47v} dels coratges seran manifests, e les obres de tenebres amagades seran ubertes
92 e fort clares, per tal que'ls peccats ací cuberts sien allí descuberts;²⁸ car si tu los cobres, Déus los descobre; e si tu los descobres, Déus lo cobre. Ho iniquitat, peccat e frau distinctament se poden referir o haver sguart a la ofensa, la qual alcú comet en Déu, a la colpa que comet en si, e al delicte que comet en lo proïsme, segons que en altre loch se
96 diu: "Peccat havem ab los pares nostres, injustament nos hi haguem, iniquitat fem".

Doncs: "Benayurat és l'om", etc.

²⁵ Llatí diu senzillament: «*quae duo sibi invicem adversantur*».

²⁶ P. Llombard: «*Non ergo dicit tecta peccata, tanquam ibi sit et vivat, sed ita deleta ut Deus non videat, id est puniat aeternaliter. Videre enim Dei est peccata punire*» (c. 318).

²⁷ *grosserament*: 'fàcilment, simplement', traduïnt un «*gratis*» de PL R. Es complementa amb el *studiosament* que segueix: les iniquitats són fàcils de perdonar; els pecats necessiten una pena i una remissió més elaborada. Per a les implicacions de la *grosser / subtil* en el món de la divulgació del coneixement medieval, especialment entre els predicadors, cf. Renedo (1992, I, *passim*).

²⁸ A continuació s'ha deixat el fragment «*et hic detecta, sint ibi tecta*».

[II 4]

*Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum,
nec esse in spiritu eius dolus*²⁹

Benayurat és l'om al qual no imputarà nostre Senyor peccat,
ni és en la boqua d'ell engan³⁰

4

Peccat mortal és remès a vegades quant a la culpa e quant a la pena; a vegades és remès quant a la culpa, mas no totalment quant a la pena. E, per consegüent, són dues penes: pena temporal e pena perpetua.

8

Tostemps que és remesa la culpa mortal, és remesa e la pena perpetua; mas a vegades és remesa la culpa mortal, quant la pena temporal no és remesa —axí com és quant la contricció |^{48r} no és tanta que baste sufficientment a delimit o a delir la culpa mortal e la pena temporal—, e per ço fort sovén és manada al penident satisfacció temporal. Car jatsia que Nathan propheta digués a David: “Nostre Senyor lo teu peccat ha transportat e perdonat”, emperò primer li havia ja dit: “Tu matist ab coltell Uries etheu e ocupist la muller sua:³¹ per ço no's partirà negun temps coltell de la tua casa”.

12

Com doncs imputar sia en pena tenir, lo peccador lavors no és inputat a algun peccat quant no és tengut en pena, ço és quant axís remet lo peccat que la pena és de tots punts relexada. Lo qual remetiment de cert se farà “quant aquest cors nostre corruptible vestirà incorrupció”, car “lavors nostre senyor Déus exugarà tota làgrema dels ulls dels sants, e ja no serà d'aquí avant ne plor ne clamor o crit, ni neguna dolor o plant”.³² En temps passat, aquell “hom és benayurat al qual no ha imputat nostre Senyor peccat”, ço és qui's guarda de peccat criminal, lo qual nostre Senyor imputarà a pena eternal. E per ço “no ha imputat aquest peccat”, car les iniquitats sues ha remeses e los peccats d'ell ha cuberts. Mas per ço com no és entès tota vegada que sia dit en temps

²⁹ El text llatí de PL s'assembla més a la traducció catalana (“ne est in ore eius dolus”) que no el títol llatí del propi ms. català, exactament igual que R.

³⁰ [II 4] : El pecat mortal pot ser perdonat quant a la culpa i a la pena (pena temporal=pecat venial), o només totalment quant a la culpa (pena eterna=pecat mortal). Per això a vegades es demana una «satisfacció temporal». Aquell qui amaga el seu pecat no és perdonat. Tres menes d'engany: en cor, en boca, en obra, però tots tres tenen el seu origen al cor. L'engany pot ser a fi de bé o de mal; passa el mateix amb la ficció i la dissimulació.

³¹ Llatí: «et uxorem ejus accepisti in uxorem».

³² Manca «quoniam praeterita transierunt».

24 present, “benayurat és aquell al qual no és inputat peccat” és ligit en temps esdevenidor, per tal que si ara de present és en ell peccat mortal, que a la final per penitència li serà remès; consegüentment, hi ajusta més: “Ne'n la bocha d'ell engan”. Axí com si dehia pus manifestament: Aquell hom és benayurat (e si no u és |^{48v} encara per clara conexença de
28 Déu³³ emperò ja u és per fe) al qual nostre Senyor finalment no li imputarà peccat a pena e ara “no és engan en la sua bocha”, ço és escusació en sos peccats.

Car ara de present lo penident confessa vertaderament lo seu peccat a vènia, per ço que no s'escuse mes que s'acuse: aytal com fon aquell Nathanael, del qual dix nostre
32 Senyor: “Vejats vertader israelita, en lo qual no és engan”; e aquell humil publicà que dix a nostre Senyor: “Déus, sias piadós a mi, peccador”.³⁴ Car engan ha en la sua boqua qui aferma de si ésser just, com sia injust; del qual engan aquell se ret quiti qui no escusa lo seu peccat mas acusa lo seu excés,³⁵ per ço que axí com a vertader penident son peccat
36 vertaderament confés.

L'altra translació ha “en espirit”, ço és “no és engan en lo seu cor”. Car engan és en lo cor, engan és en la bocha, engan és en la obra. Del primer engan diu lo Psalmista: “Tot lo dia pensaven engans”; del segon, se lig: “Parlat ha perauls pacífiques o de pau
40 en gran engan”; del tercer, lo Psalmista: “No defallí de les places d'aquell usura e engan”. Emperò tots engans del cor proceexen; per ço a remoure tots engans diu “que no és en l'espirit d'él engan”.

És ver que a vegades és pres engan en bé, segons que dehia l'Apòstol: “Com yo
44 fos enginyós, ab engan vos prengui”. Mas aquell engan és de fal·làcia e aquest de prudència, e és axí com de ficció; car és ficció mala, de la qual diu Salamó: “L'Espirit Sant fugirà a l'hom qui fictament reb diciplina”; e és ficció bona, de la qual diu sent Luch que
48 “Jesús se fenyé e pus luny anar”. E axí matex és dissimu- |^{49r} lació: car és simulació mala, de la qual diu Salamó: “L'om fals ab la bocha decep lo seu amich”; e és simulació bona, per la qual David se simulà o's fenyé foll denant Achis, rey de Gehet. Nostre Senyor, encara, dissimula los peccats dels hòmens per ço com los espera a penitència.

Per tal, doncs, que³⁶ no basta ni és cosa sufficient que alcú se abstingua de peccar
52 per ço que per nostre Senyor no li sia inputat a pena, si ja no u fa per ço que glòria eternal aconsegués: com lo ypocrit per vana glòria se luny de mal, lo qual emperò

³³ La frase tradueix el «per speciem» de Llatí.

³⁴ P. Lombard: «Dolus est, ut cum sit peccator, justum qui se praedicet. Qui ver se occusat, dolo caret: talis era Nathanae, de quo Dominus dicit...» (c. 318).

³⁵ Llatí: «qui suum non excusat excessum».

³⁶ Entengui's amb sentit conclusiu.

benayurat no és ans de tots punts desaventurat és, car “en l'esperit d'ell és engan”. Per ço com hagués dit: “Benayurat és aquell al qual no imputarà nostre Senyor peccat”, tantost
56 hi ajusta: “no ha en l'esperit d'ell engan”, ço és fal·làcia o falsia de ficció.³⁷ Aquell doncs és o serà “benayurat al qual no imputarà nostre Senyor peccat, ni és en la sua bocha” o “en l'esperit d'ell engan”.

³⁷ L'ordre de la trad. catalana és més proper a R que a PL, que s'ha saltat un tros de text. El text en la versió de R diu: “... sed prorsus infelix, quoniam est in spiritu eius dolus, ideo cum dixisset: *Beatus vir cui non imputabitur Deus peccatum*, protinus addidit: *nec est in spiritu eius dolus*, id est fallacia fictionis. Ille...”.

*Quoniam tacui inveteraverunt ossa mea,
dum clamarem tota die*

**Per tal com he callat s'envelliren los meus ossos,
mentre cridàs tot lo dia³⁸**

4

Maravellosa sentència, que un matex ha callat e cridat tot lo dia. Mas callà los seus crims, los quals podia ver- |^{49v} taderament cridar, e cridà los seus mèrits, que podia vertaderament callar.³⁹ Callà los crims per ço que'ls celàs, e cride'ls per ço que se'n jactàs 8 o se'n loàs. Callà per ço que no profitàs, ha cridat per ço que defallís. Donchs, e malament ha callat e malament ha cridat, e per ço lo penident hi entreposa: "Per ço com he callat, s'envelliren los meus ossos, dementre cridàs tot lo dia".

Açò diu a semblança de l'hom qui al metge amaga la plagua, la qual per ço 12 s'envellex car no guarex, e per tal no guarex car és amagada. Car axí com la podridura o brach sots lo cuyro ajustat multiplica infladura e dolor fins que és ubert lo cuyr e lavors cessa e és mitigada la infladura e la dolor,⁴⁰ axí lo podrimer de peccat ajustat sots l'amagatall del cor infla la penssa e torba lo coratge,⁴¹ trosús que'l⁴² podriment de peccat 16 per confessió foragitat, la inflació e torbació tantost sia mitiguada e aleugada. Per lo qual aleugament no solament l'espirit de l'hom ne reb salut, ans encara lo seu cor se n'alegra, per ço com sent en si ésser aleugat de tan gran càrrech com era primerament tan agreujat.⁴³

³⁸ [II 5] : El penident ha callat els seus pecats i ha cridat les seves vanaglòries. Semblança del metge i la pústula: el penident, si amaga la seva ferida, se li va agreujant fins que s'hi dóna «aleugament». En les Escripures els crits són del cor, de la boca, de l'obra. Però la vexació que pateix el cos per l'ocultació dels seus pecats duu coneixement.

³⁹ He desplaçat a continuació la frase *callà los crims per ço que'ls celàs* per acomodar-la a la seqüència lògica llatina (PL R). Abans es trobava després de *vertaderament cridar*.

⁴⁰ Llatí: «donec ea per apertionem educta, tumor sedetur et dolor».

⁴¹ Llatí: «inflat animum et perturbat».

⁴² Caldria poder puntuar *que, el*, però l'aglutinació no ho permet («donec ipsa per confessionem eiecta, inflationem et perturbationis molestia penitus mitigetur»).

⁴³ P. Llombard: «Tacuit enim quaedam, non tacuit quaedam; tacuit unde proficeret, non tacuit unde deficeret; tacuit confessionem, clamavit de meritis praesumptionem. Sana membra medico ostendebat, vulnerata tegebat. Ideo non fui curatus, non fui sanatus, sed inveteratus, id est remansit in vetustate, quia confitendo non amavit novitatem» (c. 319).

20 Jatsia doncs que generalment deja l'om callar de tota peraula noïble, emperò no
deu callar de la confessió del peccat, axí com ací's diu: "Per ço com he callat, s'envelliren
los meus ossos, dementre cridàs tot lo dia". E no⁴⁴ per laor de Déu, axí com en altre loch
diu sent Luch: "Si los hòmens callaven, les pedres cridarien". Ne encara per reprensió de
24 iniquitat, dient lo propheta Ysabies: "Ve, ço és huya, a mi car he callat, car yo són hom
pol·lut o sutze en los labis". Ni encara preïcació de la veritat, aquell matex propheta
testificant: "Per Sion no |^{50r} callaré e per Jherusalem no cessaré", etc., si per ventura no
són cans o porcs aquells qui houen (dels quals la Veritat diu: "No vullats donar lo sant als
28 cans ni les perles⁴⁵ trametre denant los porchs").

D'on lo Psalmista dehia: "Posí a la boca mia custòdia o guarda dementre que'l
peccador és contra mi; callat he e són humiliat, e callí dels béns". E per ço diu Salamó
que "és temps de parlar e temps de callar".⁴⁶ Cert, aquell phariseu callà dementre cridàs,
32 qui pugant en lo temple per ço que fes oració callava los peccats e pronunciava los
mèrits, dient: "Gràcies faç a tu, Senyor, car no són aytal com altres dels hòmens"
robador, adultes,⁴⁷ ni encara aytal com aquest publicà, dejun dos dies en la semana,⁴⁸
delma dó de totes coses que posseech". E lo publicà, per lo contrari, callava los mèrits e
36 cridava los peccats,⁴⁹ qui stant ben luny no gossava levar los ulls al cel, mas feria los seus
pits, dient: "Déus, piadós sies a mi, peccador".

Mas dich-vos vertaderament, dix nostre Senyor, que aquest se'n davallà en la sua
casa justificat d'aquell. E callà encara en la bocha celant lo delicte, dementre cridàs per
40 obra sovinejant los peccats.⁵⁰ Car lavors lo crit del peccat puga alt, com lo seu
perpetrament o començament és tots jorns sovinegat; per ço dix nostre Senyor: "Lo crit
dels sodomites e dels gomoreus és multiplicat, e lo peccat d'ells és molt agreugat".⁵¹ Com
algú en va s'esforça amagar ço que sovinegar no cessa! Ver que alguns se gloriegen "de ço
44 que mal hauran feyt e alegren-se en coses malvades", lur |^{50v} peccat axí com a Sodoma
denuncians.

⁴⁴ Llegeixi's 'e no deu callar'.

⁴⁵ Llatí: «margaritas».

⁴⁶ Invertit a Llatí.

⁴⁷ PL «raptores, injusti, adulteri»; *om.* R

⁴⁸ Llatí: «jejuno bis in Sabbato».

⁴⁹ A PL aquest incís es troba al final d'aquest paràgraf, però exactament com a ESP a R.

⁵⁰ Llatí: «peccatum».

⁵¹ La cita es correspon amb R ("Clamor sodomitorum et gomorreum multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis"), mentre que PL duu: «Clamor Sodomorum ascendit coram me».

Certes moltes són les diversitats de les clamors o dels crits e'n ben e'n mal que són legides en les Scriptures divinals; mas totes referexen e's reduexen a tres, ço és a crit
48 de cor, de bocha e de obra. Del crit del cor, diu lo Psalmista: "A tu cridí, dementre que lo meu cor era ansiat e congocat"; e l'Apòstol diu: "En lo qual, ço és en lo cor, cridam: Abba —ço és pare". Del crit de la bocha, aquell matex Psalmista, dient: "A Ell, ço és a Déu, en la mia bocha he cridat, e alegrí'm sots la mia lengua"; e lo propheta Ysayes:
52 "Crida, no cesses, axí com a tronpa exalça la tua veu". Del crit de obra dix nostre Senyor: "Devallaré e veuré ja⁵² lo crit qui és vengut a mi si l'an conplit per obra"; e en altre loch: "La veu de la sanch de ton frare Abel⁵³ crida a mi de la terra".

Mas què s'és esdevengut e de la un e de l'altre, ço és de la taciturnitat o callar o
56 del cridar? Entreposa e diu: "Envelliren-se tots los meus ossos",⁵⁴ ço és l'ànima, segons les forces intrínseques e dedins ella. Car axí com l'om forà, ço és lo cors, com s'envellex defall en la virtut, axí tota la fortaleza de l'hom intrínsech, ço és de la ànima, que és significada per ossos: car axí com los ossos són entre la carn e aquella sostenen, axí
60 enfre⁵⁵ lo cors és l'ànima e aquell governa, lo qual defall per la vellea del peccat. Mas per ço que la vexació dóna enteniment, ajusta-y dejús, dient:⁵⁶

⁵² Aquest *ja* tradueix un «*utrum*».

⁵³ *Abel*, tal i com indica R, però aquest nom no apareix a PL.

⁵⁴ Llatí continua el versicle («*dum clamaret tota die*») abans d'introduir la glossa.

⁵⁵ Llatí: «*infra*».

⁵⁶ St. Gregori: «*Per ossa nimirum virtutes accipimus, quia per eas animam, sicut corpus per ossa sustentamus. Quae profecto inveterantur quando a statu suae fortitudinis infirmantur. Sicut enim morborum infestationis corporis ossa debilitant, vitiorum importunae turbationis animae virtutes infirmant*» (c.560).

[II 6]

*Quoniam die ac nocte gravata est super |^{51r} me manus tua,
 conversus sum in erumpna mea dum confringitur spina*

Per ço com de dia e de nit sobre mi la tua mà és agreugada,
 4 convertit són en la mia misèria mentre en mi
 la espina s'és ficada⁵⁷

Die e nit són preses e enteses en les Scriptures en moltes e diverses maneres, ço és lum e tenebres, per ço: “Appella nostre Senyor lum dia e tenebres nit”. Són dia e nit
 8 prosperitat e adversitat, per ço Ysaïes: “Sobre tots los murs teus, Jherusalem, constituí guardies e vetles; tot lo dia e tota la nit no callaran” loant lo nom de nostre Senyor. Són dia e nit veritat e ignorància, per ço, sent Paul: “La nit és passada e lo dia s'és acostat”. Són dia e nit prudència e simplicitat, per ço, lo Psalmista: “Al dia tramet e declara peraula
 12 e la nit a la nit demostra sciència”. Són dia e nit justícia e iniquitat; per ço, sent Johan: “Si alcú irà⁵⁸ de dia no offèn o fa offensa car la lum de aquest món veu; mas si irà en la nit, offèn o fa offensa car la lum no és en ell”. E en moltes altres maneres se prenen dies e nits,⁵⁹ de les quals lonch seria posar eximplis de cascunes.

16 Ver que per dia e nit en aquest loch se pot entendre claredat e obscuritat, e que sia aytal lo seny: “Per |^{51v} ço com de dia e de nit (ço és en manifest e amagat) la tua mà (ço és la tua correcció) agreujada és sobre mi” (ço és greument me ha afligit o aflaquit), a custuma o manera de metge fort savi, la mà del qual quant necessitat o requir crema e
 20 talla per ço que guarescha e sana; per tal “en aquesta erumpna (ço és greu afflictió) “convertit són” a tu, metge meu, “dementre la espina” de temor (o de la raó) “se fica” a

⁵⁷ [II 6] : Dia i nit tenen molts significats en les Escriptures: llum i tenebres, prosperitat i adversitat, veritat i ignorància, prudència i simplicitat, justícia i iniquitat. Déu de nit i dia (obertament i subtil) influeix en la remissió dels pecats amb l'agulló de la raó, car la «consciència punyda cuyta de anar a la salut» e la sindèresi («part sobirana de la rahó») «tostemps puny e agulloneja, contradiu e murmura contra peccat». Espina pot ser també la culpa que fereix el pensament i malmet el consentiment i fa sagnar l'acte. Hi ha espines bones, que fereixen (temor de Déu i adversitat del segle) i defensen (sol·licitud i exemple de virtuts), i espines dolentes, que ofeguen (ocupacions del segle i moviments desordenats i il·lícits) i maten (culpes mortals i heretgies malvades). Coses que fan agreujar el penident: la fortaleza de l'agreujant, la grandesa del greuge, la freqüència de l'agreujar. La mà de Déu es demostra creant, amenaçant, percutint, defensant o donant.

⁵⁸ Llatí: «ambulaverit».

⁵⁹ Invertit a PL, però en el mateix ordre “dies et noctes” a R.

la pensa, per ço com la consciència punyda cuyta de anar a la salut. Car⁶⁰ la part sobirana de rahó, la qual sindèresis és appellada, tostemps puny e agulloneja,⁶¹ contradiu e
24 murmura contra peccat, quant⁶² “la carn cobejant contra l'esperit e l'esperit contra la carn”
batalla, sovén, per la sensualitat, la rahó consentint sia vençuda.

Emperò, encara, per espina pot ésser entesa la colpa qui puny, e nafra e trau sanch. Puny en la cogitació, e nafra en lo consentiment e trau sanch en l'acte o obra; car
28 lavors la sanch ix defora, quant⁶³ la colpa, que per sanch és entesa, segons allò: “Sanch ha tocada sanch, va encara a l'acte o obra forana”. Que sia lo seny: “Per ço com dia e nit (ço és continuadament) la tua mà (ço és la tua venjança) agreugada és sobre mi (ço és greument m'à ferit),⁶⁴ convertit són en erumpna (ço és feyt són erumpniós o
32 desaventurat e mesquí) dementre la espina se fica o fig (ço és, a ssaber, quant la colpa fins al consentiment e a l'acte o obra és pervenguda); car lavòs l'espina fig o puny, quant infig o dóna plagua aflictiva”. O, segons altra letra: “Mentra l'espina se trenca”, ço és dementre supèrbia és humiliada: la qual axí en l'esperit leva lo cor, com la espina en la |^{52r}
36 esquena dreça lo cors; lo trencament, emperò, de la qual espina o supèrbia no humilia a mort, mas dreça a salut e vida.

Són donques espines qui punyen e espines que defenen, e aquestes són bones; e són espines que offeguen e espines que maten, e aquestes són males. Spines que punyen
40 són temor de Déu e adversitat del setgle; de aquelles se diu: “Convertit són en erumpna —ço és en treball e misèria— dementre l'aspina's trenca”; d'aquestes espines diu lo propheta Ossee: “Vet que yo encircuiré les carreres tues d'espines”. Spines que defenen són espines de sol·licitut e eximpli de virtuts; d'aquestes espines és dit: “Encircuhi la tua
44 possessió de espines”; e en altre loch, lo Savi: “Environat he les tues orelles d'espines, no vulles hoir lengua malvada”.

Spines que offeguen són les ocupacions del setgle o moviments desordonats o il·lícits,⁶⁵ d'aquestes diu sent Luch: “Exides ensemps, les espines offegaren la labor”; e
48 d'aquestes és dit en altre loch: “Spines e carts engenrarà a tu”. Spines que maten són colpes mortals e heretgies praves e malvades; d'aquestes, Salamó: Spines e carts nexen

⁶⁰ Llatí: «Quia»

⁶¹ En aquest punt *PL* presenta un «id est» innecessari, com demostra la lliçó de *R*, que simplement juxtaposa els elements

⁶² Traducció dubtosa d'un «dum».

⁶³ Tradueix un «cum» llatí.

⁶⁴ *PL*: «id est graviter me afflixit et percussit». *R*: “hoc est graviter me percussit”

⁶⁵ D'aquests *moviments desordenats* se'n tornarà a parlar més endavant, *cf.* v 4.

“en les mans de l'enbriach”,⁶⁶ d'aytals, dix Jesucrist: “E no cullen d'espines rayms e de carts figues?” Doncs: “La via dels justs és sens ofensa”, mas “lo camí” dels impiadosos 52 “és axí com bardices d'espines”; e: “Axí com lo liri entre espines, axí la mia amiga entre les filles”.

Ver que moltes coses són per les quals lo penident agreujat se mostra, ço és: la fortaleza de l'agreugant, com diu: “La tua mà”; la granea del greuge, com diu dejús: 56 “Agreugada és sobre mi”; l'asiduitat e continuació de l'agreugar, com |^{52v} hic ajusta: “De dia e de nit”; la infirmitat de l'agreugar, com diu: “Convertit són en erumpna mia”; l'agulló e punyment de la gravitat o greuge del càrrech, com sí segueix: “Dementre que's fica l'espina”.

60 La mà de nostre Senyor en diverses officis o obres envés nosaltres se demostra. A vegades en offici de creant, per ço, Job: “Les mans tues, Senyor, me feren e'm formaren”; a vegades, de menaçant, per ço, Ysaïes: “Encara la mà sua és estesa”; a vegades, de percucient o de ferint, per ço, Job: “La mà de nostre Senyor m'à tocat”; a 64 vegades defensant, per ço, Ysaïes: “Sots umbra de la sua mà, defensant m'à”; a vegades, de donant, per ço, lo Psalmista: “Tu obres et la tua mà complex⁶⁷ tot animal de benedicció”. Segex-se:

⁶⁶ Pr 26,9. És una cita escapçada.

⁶⁷ Traducció inexacta de «Aperis tu manum tuam et imple...».

[II 7]

*Delictum meum cognitum tibi feci,
et injusticias meas non abscondi*

**Lo meu delicte a tu lo he fet conèixer,
e les mies injustícies no t'è amagades⁶⁸**

4

En aquesta segona part loa lo penident la sua confessió, mostrant aquella ésser perfeta, cautelosa e humil, discreta, devota e poderosa.

Perfeta, car confessa los delictes⁶⁹ e confessa los peccats; per ço diu: “Lo meu
8 delicte a tu he fet conegut e les injustícies no he cubertes”. Cautelosa, car no per cas ni
per fortuna,⁷⁰ ans ab cert propòsit e deliberat se confessa. On diu |^{53r} dejús: “Diguí,
confessaré contra mi la mia injustícia a nostre Senyor”. Humil, car no's gloriega exalçant
ni loant⁷¹ lo peccat, mas humilia's, si matex acusant; per ço diu: “Avant confessaré contra
12 mi”. Discreta, car no recompta la offensa de l'altre, mas pronuncia la sua colpa pròpia;
per ço diu dejús: “Pronunciaré la mia injustícia a nostre Senyor”. Devota, car
indiferentment no la fa a cascun hom, ans reverentment la pronuncia a nostre senyor
Déu; per ço diu: “Pronunciaré ma confessió a nostre Senyor”. Poderosa o feyta ab
16 efficàcia,⁷² car no la ha pronunciada ni feyta en va, ans a gran profit; per ço diu: “E tu
remetist la impietat del meu cor”. Doncs: “Lo meu delicte a tu he feyt conegut e les mies
injustícies no he cubertes”.

Ací és escrita *diapsalma*, ço és la divisió del psalm és ací posada, car com, primer,
20 hagués tractat de gràcia, per la qual són remeses iniquitats e són cuberts los peccats per
ço que no sien imputats a pena; e, segonament, hagués tractat de colpa, per la qual los

⁶⁸ [II 7] : El penident loa la seva confessió, la qual ha de ser perfecta (confessa els delictes i els pecats), cautelosa (no és casual, sinó intencionada), humil (s'humilia declarant el pecat), discreta (denuncia la seva culpa, no l'aliena), devota (es confessa a Déu i no a cap home) i poderosa (eficaç perquè la fa per obtenir un gran profit). Comença la quarta part, diapsalma, del salm: en la primera ha parlat de la gràcia, en la segona de la culpa, en la tercera dels efectes de la culpa; ara, n'expon les raons. Molts tipus de cobriment: de natura, Escritura, gràcia, penitència, concupiscència, culpa, gehena; a més, de corrupció, de confusió, de mort, de bell ornament. Delicte és no fer el degut (omissió, negligència), i pecat fer el que no es deu (comissió, injustícia).

⁶⁹ Estranyament Llatí diu «dilecta»

⁷⁰ Llatí: «non ex casu fortuito».

⁷¹ Aquest doblet hauria de traduir un «excusando» PL, R «extollendo».

⁷² Tr. un «efficacem».

peccats són callats e los mèrits són cridats, d'on los ossos s'envellexen; e, terçament, hagués tractat de pena, segons la qual la mà de nostre Senyor se agreuge e la espina
 24 trenca, d'on lo peccador se convertex en erumpna: ara, quax distinguint o depertint, les rahons de cascunes d'aquestes coses dessús tocades expon o declara, començant saviament al mig, per ço que pus convenientment conjunya los extrems. Axí com si hagués dit plus clar: Per ço com he callat, s'envelliren tots los meus ossos, dementre cri-
 28 dàs tot lo dia. Per tal, “lo meu delict he feyt conegut a tu e les mies injustícies no he cubertes”; ans he dit: “Confessaré, Senyor, contra mi la mia injustícia e tu has-me remesa la mia iniquitat⁷³ del meu cor”; e per ço com “benayurats són aquells dels quals són remeses les |^{53v} iniquitats e dels quals cuberts són los peccats”; e⁷⁴ “benayurat és l'om, al
 32 qual no imputarà nostre Senyor peccat, ni en la bocha del qual engan no ha”; per ço, “per aquesta —ço és benayurança— pregarà a tu tot hom sant en temps convinent”. “Emperò en lo diluvi de les moltes aygües a Ell no s'acostaran”. Car: “De dia e de nit agreujada és sobre mi la tua mà e convertit me són en erumpna o misèria,⁷⁵ dementre
 36 que's trenca la spina”. E per ço “tu ést refugi a mi de la pressura que m'encircuex: goig e alegria mia, deliura'm de aquells qui m'estan entorn o'm circueyen”, car tu firs e sanes, tu “mortifiques e vivifiques, tu portes als inferns e'n retornes aquells que't plau”. Doncs, “lo meu delict e fet conegut a tu, e la mia injustícia no he cuberta”.

40 Molts són los cobriments: cobriment de natura, cobriment d'Escriptura, cobriment de gràcia, cobriment de penitència, cobriment de consciència, cobriment de colpa, cobriment de gehena. Del primer és dit en l'*Avangeli*: “Ne Salamó en tota la sua glòria és cubert axí com un d'aquets”; e lo Psalmista: “Axí com a cobertor los mudarà e seran
 44 mudats”. Del segon, l'Apòstol: “En aquells qui's perden o perexen, l'*Avangeli* és cubert”; e, Moysès: Les cortines feytes són a cobrir lo tabernacle⁷⁶ “de seda violada, de porpra, d'escarlata, de lenç mot blanch e delicat entorn e obrat de obra de agulla”. Del tercer, sent Pere: “Caritat cobre multitud de peccats”; e, lo Psalmista: “Tu has cuberts tots los
 48 peccats lurs”. Del quart, ell mateix: “Cubert he en dejuni la mia ànima”; e: “Sien cuberts per confusió e vergonya qui cerquen mals a mi”. Del quint, Moysès: “Lo vaxell qui no” ha “cobertor imunde és”. Del sisè, lo Psalmista: “Cubert són de iniquitat e de la lur impietat”. Del setè, diu Job: “Iré e no retornaré |^{54r} a la terra tenebrosa e cuberta de

⁷³ Llatí: «impietatem»: no sé si esmenar-ho o no.

⁷⁴ No s'ha tr. un «quoniam» de PL, que tampoc és a R perquè es pot sobreentendre.

⁷⁵ A Llatí només «aerumna mea».

⁷⁶ Llatí: «tabernaculum Dei».

52 caliga de mort". És, encara, cobriment de corrupció, del qual diu Job: "Vèrmens los cobriran"; és cobriment de confusió, del qual diu lo Psalmista: "Sien cuberts de la sua confusió, axí com de gach o de laudell"; és cobriment de mort, del qual diu ell mateix: "Cubert-nos ha de la umbra de mort"; és cobriment de bell ornament, del qual diu
56 Ezechiel a Lucifer: "Tota pedra preciosa és cobriment teu".

D'aquestes coses se pot traure distinció ensemps del cobriment, a açò que dit és dessús dels peccats cuberts. Entre delicte e peccat ha gran distinció o depertiment: car delicte està en jaquir o lejar, peccat està en cometre o en fer; car delicte és no fer ço que
60 fer-se deu, e peccat és fer ço que fer no-s deu; delicte és en omisió, peccat és en comissió; al delicte pertany negligència, per ço que deu fer, omet o lexa;⁷⁷ al peccat pertany injustícia, que ço que fer no-s deu, comet. Per ço, doncs, com lo penident aquest callant havia comès delicte he cridant havia peccat, per tal diu ara: "Lo meu delicte é fet
64 conegut a tu", car delenquent e callant:⁷⁸ "la mia injustícia no he cuberta", per ço com cridant he peccat: manifestament demostrant que'l penident deu confessar los delictes ensemps e los peccats, com a vegades lo delicte sia molt pus greu que no'l peccat. Car en lo *Libre dels levites* distintament és manat que sia offert sacrifici per lo delicte e per lo
68 peccat. Mas diràs: Com Déus sàpia totes coses, hoc encara ans que's facen, axí com aquell qui primer és cert de totes e conexent ensemps de cascunes e tots peccats, delictes, mals e béns li sien clars, ¿què és que aquest penident diu a Déu: "Lo delicte meu he fet conegut a tu", axí com si aquell delicte primerament fos a Déu amagat, e despuys, per
72 confessió del penident, sia a Déu manifest?

Saber-se |^{54v} deu, donchs, que a vegades lo sabent al sabent, a vegades lo no sabent al no sabent, a vegades lo sabent al no sabent e a vegades lo no sabent al sabent o scient alguna cosa manifesta, car cert quant s'esdevé que dos saben alguna cosa, e sobre la
76 cosa sabuda la un obre sa consciència a l'altro, lavors lo sabent al sabent fa coneguda aquella cosa que sabia. Mas quant són dos que ignoren alguna cosa, e aquell qui no la entén diu la cosa a aquell qui tantost com ha hoït ho entén, lavores fa coneguda la cosa lo no sabent al no sabent. E per aquestes dues partides declarades, les altres dues damunt
80 dites se poden declarar. Lo penident, doncs, lo seu peccat o delicte és dit que fa ésser conegut a Déu quant, per confessió, sobre'l peccat a Déu obre la sua consciència, per tal que ço que primerament volia ésser amagat, ara se estudi de confessar. Per ço, doncs, que algú no entengués perversament ço que havia dit que lo seu delicte ell havia fet

⁷⁷ No s'ha traduït un «et» de la recensió llatina.

⁷⁸ Llatí: «quia delinquit tacendo: et».

84 conegut a Déu —axí com si Déus aquell delicte no hagués sabut fins que lo penident lo y
hagués revelat— determenant hi ajusta: “Les mies injustícies no he amagades o cubertes,
ans he dit: Confessaré”, mostrant que una cosa mateixa és lo delicte a Déu fer conegut
que és la injustícia no amagar, ans molt més confessar. Diu, doncs: “Les mies injustícies
88 no he cubertes” ans bé ubertes per ço que tu les cobrisses; he-les descubertes per ço que
ensemps tu les cobrisses; he-les conegudes per ço que tu les perdonasses.

[II 8]

*Dixi: Pronunciabo adversum me injustitias meas, Domine;
et tu remisisti impietatem peccati mei* |^{55r}

4 **Yo he dit: Pronunciaré contra mi les mies injustícies;
e nostre Senyor ha-me remesa la impietat del meu cor**⁷⁹

Tres confessions són: confessió de peccador, confessió de loador, confessió de afermador, ço és confessió de hom qui pecca, de hom qui loa, de hom qui aferma. De la primera, diu sent Jacme: “Confessats uns als altres vostres peccats”;⁸⁰ de la segona, diu Jesucrist: 8 “Confés a tu, Pare del cel e de la terra”; de la terça, diu sent Johan evangelista de sent Johan babtista: “Confessa e no u nega, confessa que no són yo Crist”.

En cascuna d'aquestes maneres alguns se confessen bé, altres mals. Bé confessà David, qui com hagués dit: “Peccat he”, tantost hoí del propheta: “e nostre Senyor ha 12 transportat he perdonat lo teu peccat”. Mal se confessà Judes, qui com hagués dit: “Peccat he, trahint la sanch just”, tantost se n'anà “ab lo dogal e's penjà”. Encara, se confessen bé aquells qui dien: “Confessarem a tu, Déus, confessarem e invocarem lo nom teu”. Malament confessen aquells a Déu, dels quals se diu: “Confessaran a tu com 16 los faràs bé”, e en altre loch: “Si no seran sadollats, murmuraran”.⁸¹ Encara, bé confessen a Déu aquells dels quals, Jesucrist: “Qui confessarà mi davant los hòmens e yo confassaré aquell davant lo meu Pare”; mal confessen aquells, dels quals diu l'Apòstol: Confessen “que conexen Déu, mas per fets o per obres o neguen”.

20 Dretament aquestes coses són necessàries al peccador per ço que com a verdader

⁷⁹ [II 8] : Tres menes de confessió: d'home que pecca, que loa o que afirma. D'aquestes maneres, uns se confessen bé (David), altres malament (Judes). Per tal que el penident sigui justificat davant de Déu cal que s'allunyi del mal, que sigui punit i es dolgui del que ha fet, que reconegui de cor i confessi les ofenses, que pronuncii amb la seva boca els pecats. Ho diu en futur i passat perquè abans que l'home hagi reconegut el seu pecat per la boca, Déu ja l'ha perdonat per la pena del seu cor. Però cal confessar-la al preverer per tal com menyspreant la confessió no tornés el pecat (a més hi ha el confesseu-vos els uns als altres els pecats). La confessió «defora» l'ha de fer un sacerdot. Després de la remissió ha de venir la satisfacció. Alguns confessen els seus pecats, però culpant-ne els altres (com Adam): bé els fets o la casualitat (els heretges dualistes, els astròlegs...), contradient el lliure arbitri. Cal confessar d'un mateix perquè, sigui qui sigui l'instigador, hom hi consenteix. El confessor ha de declarar com si fos davant d'un tribunal, encara que el judici divinal i l'humà són diferents. Hi ha confessió de miserable desesperat, d'hom confessant falsament, de ploricó, debades.

⁸⁰ No ha tr. «et orate pro invicem ut salvemini» PL, però tampoc no és a R.

⁸¹ En la recensió de P aquestes dues darreres cites llatines estan fusionades en una de sola, mentre que una majúscula comença el text de la segona cita a R.

penitent sia justificat per Déus, ço és que's convertescha e's partescha de mal (per tal diu: |^{55v} "Convertit són en misèria mia",⁸² car per lo mal de pena me partí de mal e de colpa); per ço que sia punit e's dolgua de ço que fet ha (per ço diu: "Fig e puny la spina",
24 car penitència⁸³ munda la consciència); per ço que de cor respònega e confés les offenses (per ço diu: "Lo delictu meu he fet a tu conegut e les mies injustícies no he cubertes"); per ço que propós encara de bocha los seus peccats pronunciar (on: Dit he: "Pronunciaré contra mi les mies injustícies, Senyor"; e axí és present la remissió dels
28 peccats, on: "Tu has remesa la inpietat del meu cor").

No diu de temps passat "pronunciat he"; no diu de temps esdevenidor "remetràs", ans per lo contrari diu en temps esdevenidor "pronunciaré" e de temps passat "has remeses" per ço que clarament demostre que lo peccat, primerament, és
32 remès per conpunció del cor per nostre senyor Déu, ans que per l'om si⁸⁴ pronunciat per confessió de bocha. On par manifestament que açò ni s'entén ni's deu entendre de la confessió de dintre, la qual per lo cor és feyta a Déu, sens la qual negun temps lo peccat no és remès, ans és entès de la confessió forana, la qual és feyta per la bocha a l'hom, ço
36 és al prevere, la qual confessió de bocha sovén e menut seguex la remissió del peccat. Mas per ventura oposar-t'i as, dient: ¿A què, doncs, he necessari confessar lo peccat, si ja és de tots punts remès? Certes per ço que no retorne per menyspreu, si per ventura has meyspreu a confessar,⁸⁵ car manament és lo qual trespassar no és legut, e és aquest:
40 "Confessats uns a altres vostres peccats". Manament és axí matex en lo *Libre dels levites* que l'hom en lo cuyr del qual apparex color vària vinga al sacerdot e que's mostre a ell. Per què és dat a'ntendre que la confessió del peccat —designada per lebroisia— |^{56r} deu ésser feta al sacerdot. Açò matex és donat a'ntendre per ço que és manat en la ley: que lo
44 vedell sia aduyt a la porta del tabernacle e davant nostre Senyor sia sacrificat.

Consegüentment, après la colpa remesa és necessària satisfacció, de la qual no és petita part confusió de la vergonya que sosté lo peccador en la confessió. Doncs, en lo cor "yo he dit: Confessaré" de bocha. "He dit", de temps passat, car dir en lo cor primer
48 va a la remissió del peccat; 'confessaré', en l'esdevenidor, car confessar de bocha après remissió del peccat succeex.⁸⁷ "He dit", doncs, no axí com a inprovehit ni axí com a

⁸² No ha tr. «dum configitur spina» PL. Tampoc no és a R

⁸³ Llatí: «ex poenitentia».

⁸⁴ *it*: entengui's 'sigui, hagi estat'.

⁸⁵ Aquesta frase no és a PL però sí a R.

⁸⁶ La frase no és a PL.

⁸⁷ Això no és a PL, però sí a R: "Confitebor dixi futuris quae confiteri ore post remissione peccati

indeliberat e incautelós, per cas fortunat, mas axí com a savi e diligent, ab cert propòsit yo he deliberat, estatuit, proposat,⁸⁸ açò és saber: “Confesaré”; mas contra qui? “Contra mi matex”. A qui? A “nostre Senyor”, davant lo sant vicari, ço és lo sacerdot. Quina cosa? Les injustícies mies per mi matex comeses. Per què? Car “tu”, qui tot sol pots los peccats remetre, “has remesa la impietat del meu cor”. Car jatsia que alcuna iniquitat per acte o obra del cors sia comesa, principalment emperò se comet per affecció del cor, segons que la Veritat diu: “Del cor ixen males cogitacions, homeys, adulteris, fornicacions, furts, falses testimonis, blasfèmies. Aquestes coses són qui ensutzeen molt l'om”. E per ço peccat mortal appella impietat del cor.

Mas són alguns qui certament lo peccat confessen, emperò no contra si matex, car retornen-lo o en lo proïsme, o en lo diable o en Déu, axí com los primers pares. Adam dix: “La fembra que donada m'as en companyia me donà del fruyt de l'arbre e meng'ñ”. Eva semblantment respòs: “La serp me decebé e meng'ñ”. Alscuns, emperò, atribuxen lo peccat a fat o cas qui s'esdevé o a natura, axí com alscuns eretges mentints, dients dues natures ésser en l'om: una bona, segons l'esperit, la qual natura dien ésser creada per lo Déu |^{56v} bo, actor o creador de lum; e altra natura mala segons lo cors, la qual dien ésser en l'om⁸⁹ per lo Déu mal, príncep de tenebres. O axí com altres qui menten, dient que totes aquestes coses jusanes s'esdevenen en lo món segons disposició de les steles, la qual appellen contil·lació;⁹⁰ e altres, de tot orats, afermant que totes coses s'esdevenen per cas. Emperò totes aquestes, e altres concordans en allò matex tolen e maten libertat de franch arbitre, com l'om per si matex sia bastant de caure:⁹¹ car ell tot sol pot si matex precipitar o enderrocar, ço és en peccat, mas caygut e tot trencat del caure⁹² no's pot tot sols ni per si matex levar, ans ha mester ajuda d'altre.⁹³

Diga, doncs: Yo són qui he peccat, yo són qui follament me són haüt envés tu, Déu meu; mas tu, Senyor, hajes mercè de mi, sana la mia ànima, car he peccat a tu, car

succedit”.

⁸⁸ Llatí: «et propositum».

⁸⁹ Llatí no presenta aquest *en l'om*.

⁹⁰ Completa traducció de «ex dispositione stellarum, quam constellationem appellant, omnia inferiora contigeret».

⁹¹ La tr. d'aquest fragment és escassament literal.

⁹² Traducció insegura de «ex casu».

⁹³ Tot aquest passatge es pot llegir paral·lelament en P. Llombard: «Quando enim inveniuntur un peccato, dicunt: Non hoc feci, aut non est hoc peccatum sed Deus voluit. Alii dicunt: Fatum mihi fecit, stellae mihi fecerunt. Et ita per circuitu volunt pervenire ad Deum accusandum, non de compendio ad Deum placandum. Stellas enim ipse fecit et ordinavit. Et ita per eas volunt ostendere quod Deus fecit ut peccaret» (c. 320).

he consentit al temptador, al qual devia dissentir. On dretament lo penident aquest diu:
76 “Pronunciaré les injustícies mies a nostre Senyor”. Quax: No les dels altres, mes les mies
pròpies; car jatsia que a vegades les injustícies o iniquitats, altri instigant, sien
propensades, emperò tostems lo peccador consentint són comeses e perpetrades. Mas
sàviament te guarda, peccador, que axí no confesses tos peccats que los peccats dels
80 altres reveles, per tal que per ventura com confesses l'adulteri no traesques aquella ab la
qual l'adulteri has comès; car no dels altres, ans les tues iniquitats deus confessar.

Mas ¿què serà si lo peccador no pot declarar la circumstància de la colpa sens la
designació o senyaladament⁹⁴ de la persona: axí com és si lo fill ab sa mare jau
84 carnalment, perpetrant tan detestable e tan horrible incest? Ffaci, doncs, ço que pot, ço és
que axí declar la sua colpa que cel·le de aquella la offensa, emperò axí no cele la offensa
de aquella que no revele la sua colpa, majorment davant confessor |^{57c} idòneu o scient,
discret e honest, qui puga profiter e no noure.

88 Tu, doncs, peccador, per quants se vulla crims o peccats sies carregat, no duptes
ni hajes paor de confessar-los a nostre Senyor, axí com aquell qui convengut e confessat
en juhí degué ésser condempnat; car altra cosa és en juhí divinal, que no és en lo juhí
humanal. Car qui acusa si matex davant Déu, Déu lo excusa: e qui davant Déu se excusa,
92 Déu lo acusa. Cert, en lo juhí humanal, com lo culpable o acusat confessa son peccat, lo
jutge és instruït e informat; mas en lo juhí divinal, com lo culpable confessa son peccat,
nostre Senyor li perdona e del peccat no li recorda. Car, “en cascuna hora que'l peccador
se convertirà e lo peccat gemegarà, de neguna de les sues iniquitats no recordaré”, diu
96 nostre Senyor. E'n aquell juhí, ço és humanal, com lo culpable confessa son peccat, és
condempnat; mas en aquest juhí, ço és divinal, com lo culpable confessa son peccat, és
absolt e deliurat. Per ço dit he: “Pronunciaré contra mi les mies injustícies, Senyor, e tu
has-me remesa la impietat del meu cor”. Digues, doncs, les iniquitats tues “per ço que
100 sies justificat”; car “lo just”, al començament de les peraules, “acusador és de si matex”.
E: “Qui amaga los seus peccats, no serà endreçat: e qui confessats los haurà, e aquells
lexarà, misericòrdia aconseguirà”, axí com David, qui com hagués dit a Nathan
propheta:⁹⁵ “Peccat he a nostre Senyor”,⁹⁶ tantost Nathan li dix: “Nostre Senyor ha
104 transportat lo teu pecat”; e per ço Ysaïes, no sens rahó, cridava a Déu, dient:
“Confessaré a tu, Senyor, car irat ést contra mi, girada s'és la tua furor e has-me

⁹⁴ *senyaladament*: devia voler dir *assenyaladament*.

⁹⁵ Aquests mots són a R.

⁹⁶ R presenta aquesta lliçó.

consolat”.

Ver que no és aytal tota confessió, car és confessió de miserable desesperant, axí
108 com de Judes qui dix: “Peccat he”, trahint la sanch justa; mas anà-se'n e ab lo laç “se
pengà”. Cahim, així mateix, |^{57v} qui dix a nostre Senyor: “Major és la mia iniquitat que
vènia que pogués merèxer”; qui “vagabunt e errat” inútilment anà sobre la terra. E és
confessió de hom fent⁹⁷ falsament, axí com de Saül, qui com hagués dit a Samuel:
112 “Peccat he, car he trencat lo manament de nostre Senyor, tement lo poble; mas prech-te
que portes ara lo meu peccat”, dix Samuel a Saül: “Per ço com has gitada de tu matex la
peraula de nostre Senyor, t'à gitat e lunnyat de si matex nostre senyor Déus”. E és
confessió de plorant debades, axí com d'aquells qui en infern digueren: “Errat havem de
116 la via de veritat, e justícia e lum⁹⁸ no·ns ha il·luminats. Què·ns ha aprofitada nostra
supèrbia? Ni la jactància de les ringles,⁹⁹ quin bé nos han portat? Totes aquelles coses són
posades axí com a umbra, e nosaltres en la nostra malignitat som consumats, car
esperança de l'impíados és axí com a flor seca del cart, que lo vent lo se'n porta, e axí
120 com escuma que per vent e pluga s'escampa”. Mas verdadera e humil confessió e molt
sana és aquella, de la qual tantost se seguex:

⁹⁷ És el part. pas. de *fingir* ‘fent’

⁹⁸ Tr. dubtosa de «Erravimus a via veritatis, et lumen justitiae» PL R

⁹⁹ Aquest *de les ringles* tradueix un “divitiarum”

*Pro hac orabit ad te omnis sanctus tuus in tempore opportuno.
Verumtamen in diluvio aquarum multarum ad eum non aproximabunt*

Per aquesta pregarà a tu tot sant en tems conivent.

4 **Emperò en lo diluvi de moltes aygües, a Ell no s'acostaran** ¹⁰⁰ | ^{58r}

En aquesta terça part lo penident loa remissió de peccats, per la qual és justificat l'om malvat ...¹⁰¹ depertint entre nostre Senyor santificant e lo servent santificat, e entre la causa de santificació e lo temps de santificar, com diu: “Per aquesta pregarà a tu tot sant
8 en temps covinent”. Assats appar qui és aquell qui pregua, car “tot sant”, ço és lo servent santificat; e appar a qui pregua, car “a tu”, ço és Senyor santificant; e per què prega, car “per aquesta”, ço és per remisió de impietat, la qual és causa de santificació; e quant
12 de santificar.

Mas, per consegüent, se demostra doble utilitat o profit de santetat: una en l'esdevenidor, car “en lo diluvi de les aygües moltes, aquestes aygües no s'acostaran a ell”, ço és al sant; e l'altra utilitat és en la vida present, car diu lo sant a Déu: “Tu és mon
16 refugi de la presura que'm circuex”. Quaix que digués: En l'esdevenidor tu deliuraràs lo sant¹⁰² de angoxa e en lo present lo sant defenses de presura. “Per aquesta”, doncs, ço és per la remissió de peccat o per la impietat a tolre, “pregarà a tu tot sant en temps covinent”; car negú no és axí sant en aquesta vida present que sia de tot menys de peccat,
20 car, “si dehiem que peccat no havem, nosaltres nos enganam e veritat en nosaltres no és”. Donchs, cascú en aquesta vida present, per sant que sia, à obs remissió de peccat; e per ço, “per aquesta pregarà a tu tot sant en temps conivent”, ço és dementre lo temps
| ^{58v} és apte a remissió dels peccats, ço és la vida present. Per tal dehia lo propheta Ysaïes:

¹⁰⁰ [II 9] : Tercera part del salm: el penident lloa la remissió dels pecats i distingeix entre qui santifica (Déu) i el santificat (servent), i la causa i el moment de la santificació. La santetat té un doble profit: en el futur (serà perdonat en el Judici) i en el present (és defensat del mal). En aquesta vida s'ha de pregar per obtenir la remissió dels pecats, en l'altra és inútil. El diluvi no només és mal, sino també bé; l'aigua també es pren en moltes maneres: de natura, de doctrina, de perversa doctrina, de sana doctrina, de saviesa, de gràcia, de culpa, de pena, de misèria; aigua és esperit, enteniment espiritual, baptisme, poble.

¹⁰¹ Manca la tr. «et sanctificatur iniquus» PL R («i són justificat els inics»).

¹⁰² Aquest pas és a R

24 “Cercats nostre Senyor dementre que trobar-se pot, invocats-lo dementre és prop”; car
“prop és lo Senyor a tots aquells qui l'invoquen en veritat”. E diu, yo tu perlant,¹⁰³ encara,
(quax qui diu: Anvides comences de parlar), diré: “Vet m'ací”. Mas cert en l'altra vida
inútilment pregua qui no pregua profitosament en esta vida, axí com aquell hom rich,
28 soterrat en infern, qui com hagués cridat: “ ‘Pare Abraham, hajes mercè de mi e tramet
Làtzer que bany la extremitat del seu dit en aygua per ço que refret la mia lengua’”.¹⁰⁴ Dix-
li Abraham: ‘Fill, recorde't que béns has rebuts en la tua vida e Làtzer semblantment
mals, mas ara aquest és consolat e tu ést¹⁰⁵ cruciat’ ”. E en totes aquestes coses entre
32 nosaltres e vosaltres gran profunditat e distància és posada. Cridaran axí matex les verges
fades, dients: “Senyor, Senyor, obri a nosaltres”; a les quals respondrà¹⁰⁶ dient: “De cert
vos dich que no u sé qui us sòts”.

Ver que si “per aquesta (ço és remissió de peccat) pregue a tu tot sant en temps
36 conivent”, emperò aquells qui són “en diluvi de moltes aygües” (ço és en flux de
voluptats o delits carnals), dels quals diu Salamó: “Aygües furtives pus dolçes són”;¹⁰⁷ o
en confusió de diverses sectes, de les quals diu ell matex: “Qui vessa les aygües, cap és de
bregues”; “no s'acostaran a Ell”, ço és a Déu, és a ssaber a tu, mudada la persona de
40 tercera en segona, axí com en altre loch se diu: “Del Senyor és la salut e sobre lo teu
poble la benedició tua”, car, cert, aytals indignes són que s'acosten a nostre Senyor.¹⁰⁸ O
aquelles aygües no s'acostaran a ell, ço és al sant, car “moltes aygües no poden apagar
|^{59r} la caritat”, axí com les aygües en lo diluvi no s'acostaren a Noè, car en lo dia del Juhí
44 l'om sant de penes e de angoxes serà finalment deliure. Axí com si dehia: Jatsia que en
aquest segle l'om sant no fretur de tota colpa, d'on pregua “per aquesta”, ço és per
remissió de impietat, emperò “en lo diluvi de moltes aygües, aquelles a ell, ço és al sant,
no s'acostaran”, car lavors confusió extrema o final no'l conpendrà.

48 Ay, e quants s'í acabucen e y negen en aquests diluvis! Per ço's deu cridar ab lo
propheta: “Saul me fes Déu, car les ayguas entraran fins a la mia ànima. Enfangat són en
lo lim pregon e no y és sosteniment. Venguí en l'altura de la mar e tempestat o fortuna
gità'm a fons”. Emperò diluvi se pren no solament en mal, segons allò: Faré perdre per

¹⁰³ Llatí: «te loquentem».

¹⁰⁴ No ha tr. «quia crucior in hac flamma». Tampoc no és a R.

¹⁰⁵ Llatí: «vero cruciaris».

¹⁰⁶ Llatí: «Dominus respondit».

¹⁰⁷ PL «dulciores sunt caeteris», però no a R.

¹⁰⁸ P. Llombard: «Ii, inquam, omnes non approximabunt ad eum, id est, ad Deum, mutat enim hic personam, ut saepe facit» (c. 321).

52 les aygües del diluvi “tota carn” (ço que entendre's deu de peccat mortal o del juhí final),
ans en bé és diluvi, segons allò: “Nostre Senyor” fa habitar o star “lo diluvi” (ço que's
deu entendre del sagrament de la regeneració humanal o de la profunditat de la
disposició o ordinació divina).

56 Aygua, encara, és presa en moltes maneres en la Scriptura divina; car és aygua de
natura, aygua de doctrina, aygua de saviesa, aygua de gràcia, aygua de colpa, aygua de
pena, aygua de misèria. De la aygua de natura, diu Moysès: “L'esperit de nostre Senyor
era portat sobre les aygües”, e lo Psalmista: “Les aygües que són sobre lo cel lo en lo nom
60 de nostre Senyor”. De aygua de doctrina diu ell matex: “Tenebrosa aygua en les nuus de
l'àer”; mas és aygua de perversa doctrina, de la qual, Salamó: “Qui vessa o escanpa
aygues, cap és de baralla”, e són aygües de sana doctrina, de les quals diu ell matex: “Les
tues aygües departex-les en les places”; emperò les aygües perverses |^{59v} o males poden
64 ésser sanades, segons allò: “Sanades he aquestes aygües, e en ells d'aquí avant no serà
mort ni esterelitat o infructuositat”. De aygua de saviesa diu lo Savi: “De l'aygua de la
saviesa de salut li darà a beure”, e diu-se a diferència de aygua de saviesa setglar, de la qual
és manat: “No mengarets res que sia cruu d'aquell, ço és de l'anyel, ne cuyt en aygua”.¹⁰⁹
68 De la aygua de gràcia, nostre Senyor: “Qui beurà de la aygua que yo li daré, serà feyta en
ell font de aygua saltant en la vida eternal”. De la aygua de colpa dix Jacob a son fill
Rubèn: “Scampat ést” axí “com aygua, no cresques”. De la aygua de pena és dit: “Passats
som per foch e aygua, e as-nos duyt en refrigeri”. De la aygua de misèria diu ell matex:
72 “Entraren les aygües tro a la mia ànima”.

E són aquestes misèries e angoxes, no solament temporals e transitòries, ans bé
interminables (ço és sens terme) e perpetuats, de les quals diu Moysès: “Negats són axí
com a plom en les aygues fort poderoses”. E en altre loch, Job: Pessaran “de aygues de
76 neus en calor molt gran”. Encara més, l'espirit és dit aygua, per ço sent Johan: “Flums
d'aygua viva brollaran del ventre seu”. És dit, axí matex, aygua l'enteniment spiritual, de
què's diu: “Omplits les ýdries d'aygua”. És dit aygua lo bapisme, on del costat de
Jesucrist “sanch e aygua” brollaren. És dit aygua lo poble, on aygues moltes són los
80 pobles.¹¹⁰ E en altre loch: “Tots allenegam axí com aygues que no retornen”.

¹⁰⁹ PL «ne coctum aqua sed assatum tantum igne», però no a R

¹¹⁰ Llatí: «populi multi sunt».

[II 10]

*Tu es michi refugium a pressura que circumdedit me:
exaltacio mea, redime a circumdantibus me* |^{60r}

4 **Tu és mon refugi de la pressura que m'encircuex:
alegria, vulles-me reembre d'aquells qui m'encircuexen**¹¹¹

A vegades los oppresós o tribuladors qui donen oppresions empatxen e¹¹² contrasten; a vegades los oppresós en donar opresions no insten e no entenen, e les opresions no insten o no entenen, e les opresions empatxen e contrasten; e a vegades les opresions
8 no contrasten e los oppressors o tribuladors insten o contravenen. E si los opressors no contravenen o no insten a aquells qui són frèvolts, emperò les opresions hi contrasten, car leugerament caen per adversitats; e si los oppressors insten e contravenen a aquells qui són forts, emperò les oppresions no contrasten ni no noen per ço com fortment
12 contrasten a les adversitats; mas aquells qui són migancés, ço és qui no són forts ne flachs, mas tenen la migania, com insten o contravenen los oppressors, contrasten les oppresions: e per ço com és cosa molt difícil ésser en foch e no cremar-se.

L'om sant pregua no solament que sia deliurat de les oppresions, ans encara dels
16 oppressors qui donen oppresions, com diu: “Tu és a mi refugi de la pressura que m'encircuex: alegria mia, vulles-me reembre dels enrevironants”. Axí com si dehia: Deliura'm de les mies opresions (quar “tu és a mi refugi de la pressura que m'encircuex”), mas també vulles me reembre “dels enrevironats” (ço és deliura'm dels
20 oppressors o tribuladors, qui les |^{60v} pressures me donen).

Dretament quatre principals virtuts són que la pensa de l'hom sant encircuexen,

¹¹¹ [II 10] : Els oppressors a vegades “empatxen e contrasten”, a vegades “no insten e no entenen”; les oppresions igualment. A vegades les opresions “no contrasten” i els oppressors “insten o contravenen”. Els oppressors no contrasten als frèvolts però sí les oppresions. Als forts els oppressors “insten e contravenen” però les oppresions no els “contrasten ni no noen”. Als “migancés”, els oppressors els “insten o convenen” i les oppresions els “contrasten”: només es poden refugiar en la intercessió de Déu. Les virtuts que envolten l'home sa són 4: justícia (darrera, coses certes), prudència (davant, dubtoses), temperància (dreta, “prosperades”) i fortlesa (esquerra, adverses). La iniquitat ataca la part davantera (prudència), fatuïtat la darrera (justícia), superfluïtat la dreta (temperància), pusil·lanimitat esquerra (fortlesa). Per això l'home prega ser deslliurat dels qui l'envolten. Alguns entristeixen a causa de les opresions, altres —com els apòstols— se n'alegren i en treuen profit. La redempció a vegades és fa per la gràcia de Déu, a vegades per preu donat pels homes, a vegades la redempció és Crist mateix.

¹¹² S'ha trad. malament la coordinada llat “Interdum et oppressores insistunt et oppresiones insistunt” .

ço és: justícia, prudència, temperància e fortalesa, car l'om sant ha en la part davant, justícia; ha en la part darrera, prudència; ha en la dreta part, temperància; ha en la part
24 sinistra, fortalesa. Aquets lochs bé's convenen o són deguts a les virtuts, car les coses davant són certes; les detràs són duptoses; les que són a la part dreta són prosperades; les que són a la sinistra són adverses o contràries. En les coses certes deu ésser exercida justícia, e en les coses duptoses deu ésser posada prudència, e'n les prosperades és
28 necessària temperància, e'n les coses adverses o contràries, expedient fortalesa. Quant, doncs, iniquitat pren o stren justícia, oppressió insta o contravé a la part davant; quant fatuïtat pren o estreny prudència, oppressió justa a la part detràs; quant superfluitat pren temperància, oppressió insta¹¹³ a la part dreta; quant pusil·laminat o coardia pren
32 fortalesa, insta oppressió a la part sinistra.

E com diversses oppressions ensemps aquestes virtuts inpugnen, lavors a totes parts encircuexen la pensa. E per ço el sant pregua dels enrevirants ésser remut, ço és que de les oppressions que a tots caps li són apperellades sia deliurat. Aquesta sola petició
36 ofer lo penident en aquest psalm, axí com a petició prenyada e habundosa, continent en si enteniment enclòs de moltes peticions, la qual més la jaquex a ésser entesa que no la porta a ésser departida o declarada, per ço que la petició haja esguart o's referescha a l'enteniment, del qual primerament en lo títol d'aquest psalm és: *L'enteniment de David*.

40 És ver que alguns entre les pressures defallen e s'entristexen, altres hi profiten e s'alegren, axí com los apòstols, dels |^{61r} quals diu sent Luch que “anaven alegres partint davant la presència del consell, car dignes són estats haüts per lo nom de Jesús sostenir contumèlia o perales injurioses”. Per ço diu sent Jacme apòstol: “Tot goig, frares meus,
44 reputets ésser en vosaltres, quant caurets en vàries e diversses temptacions”. E sant Pau, qui diu: “Sovén són alegres, e en les tribulacions no defallens”. Per ço, doncs, que l'hom sant mostre que no és defallit, ans ha profitat entre les pressures, entreposa e diu: “Alegria mia (ço és tu, Déu meu, en lo qual e del qual yo entre pressures m'alegre), vullés-
48 me rembre dels circumstans” (ço és de les oppressions o pressures “qui m'encircuexen”).¹¹⁴

Ver que redempció a vegades largament entesa és dita deliurament o liberació, la qual se fa axí mateix per sola gràcia de Déu (per ço diu lo Psalmista: “Reemuts-los ha de la mà del enemich e de diverses regions los ha ajustats”; e encara més: Deliurat los ha
52 dels malvolents¹¹⁵ e à'ls reemuts de mà dels enemichs); a vegades pròpiament és

¹¹³ En aquest fragment hi apareixen indistintament *insta* / *justa*, de significat equivalent, i per això els hem mantingut exactament com al ms.

¹¹⁴ Petit canvi d'ordre respecte de Llatí.

¹¹⁵ Llatí: «de manu odientium».

deliuració o deliurament que's fa per preu donat (per ço sent Pere: "Reemuts som, no per preu corruptible ne d'aur ne d'argent, mas per la sanch preciosa de l'Anyel immaculat o sens màcula"; e en altre loch: "Reemuts nos has, Senyor, en la tua sanch"). A vegades, 56 axí matex, redempció és appellada lo redemptor matex, segons que diu l'Apòstol: "Jesucrist és fet a nosaltres saviesa e redempció", e lo Psalmista: "Redempció ha tramesa nostre Senyor al poble seu". E'l preu de la redempció és donat al rey per ço que deliuràs lo catiu del tiran o cruel carceller. E's donat a Déu per ço que deliuràs l'om de potestat 60 del diable, de servitut de peccat e de les penes d'infern; per ço diu Déu per lo propheta: "Yo he reemuts aquells e ells han parlat contra mi mentides". "Ell reembrà Israel de totes iniquitats sues". "Sperant |^{61v} en la redempció del cors nostre". Semblantment: "Esperam lo Salvador, senyor nostre Jesucrist, qui reformarà lo cors de la nostra 64 humilitat, configurat al cors de la sua claredat"; qui'ns deliurarà de la mà de infern e de les portes de la mort.¹¹⁶

Donchs, vulles-me reembre "d'aquells qui m'encircuexen": del diable, del peccat o de l'infern; car tu ést a mi refugi de la presura. O piadós, o clement, o misericordiós, o 68 Déu tan bo: a tu'm cové de fugir; de tu irat a tu benigne he a tu placat;¹¹⁷ de tu offès a tu piadós; de tu jutge a tu pare; car si fugir volia, escapar no poria; si'm volia cobrir, no poria ésser defès: com no sia negú qui de la mà tua pugua escapar. "Car, a hon iré lunyar-me del teu spirit? A on fugiré de la tua cara? Si pug en lo cel, tu allí ést; e si devall en 72 infern, tu allí ést". Tu, doncs, e no altre, és a mi sobiran e molt alt refugi de la presura que m'encircuex, ço és de la tribulació que de totes parts em circueix o'm conturba. En tu són gloriejat¹¹⁸ del ventre ançà de la mia mare; tu és protector meu e tu ést tostemps lo meu cantar. Si tu ést present, res no'm defallirà; si tu ést absent, res no'm profitarà.

76 Segueix-se: "Enteniment te daré".

¹¹⁶ Les dues frases invertides a PL R

¹¹⁷ Entengui's 'placat'.

¹¹⁸ Trad. un «iactatus» (llançat), segurament confós pel traductor amb un «daetatus».

*Intellectum tibi dabo, et instruum te in via hac qua gradieris;
firmabo super te oculos meos*

4 **Enteniment te daré, e instruir-t'é en aquesta via, per la qual iràs;
fermaré sobre tu los meus ulls** ¹¹⁹ | ^{62r}

En aquesta part darrera, lo penident loa l'enteniment, qui és lo segon en los dons del Sant Spirit, del qual és primerament escrit lo títol de: *L'enteniment de David*. Dretament, dos talens o dues maneres de béns són a l'hom molt necessàries, ço és enteniment e 8 operació. A l'enteniment és fort necessària disciplina e a operació és necessària perseverància. Aquestes quatre coses són notades en aquest primer ves: l'enteniment (com diu: "Enteniment te daré"), la disciplina (com y és ajustat: "Instruir-t'é"), la operació (com diu dejús: "En la carrera aquesta per la qual iràs"), la perseverança (com se 12 segueix: "Fermaré sobre tu los meus ulls").

Emperò, envés lo primer talent, ço és l'enteniment, són dues coses necessàries: docilitat del dexeble, ço és facilitat de apendre, e doctrina del mestre. De la primera és dit: "Enteniment te daré", per ço que sies dòcil o fàcil en apendre. E de aquesta, ço és de 16 la doctrina, hi és ajustat: e "instruhyr-t'é", per ço que la docilitat del dexeble se profit per la doctrina del mestre. Al segon talent o segon bé dues coses són necessàries al viandant en via de bona obra: peu de temor, qui és sinistre, per ço que per temor de pena se declín e's luny de mal; e peu de amor, qui és dret peu, per ço que per amor de justícia 20 vaja a bé. E com no sien en l'om les vies sues, mas per nostre Senyor los seus passos sien dreçats, per ço, doncs, que l'hom persever en bé fins a la fi nostre Senyor li promet ajuda, com diu: "En aquesta via o carrera per la qual iràs" per lo peu de temor luyant-te

¹¹⁹ [II 11] : Última part del salm: s'hi lloa el segon do de l'Espert Sant: l'enteniment. Dues menes de bé necessàries a l'home: enteniment (disciplina) i obra (perseverança). Per a l'enteniment es necessita docilitat del deixeble i doctrina del mestre. Per a l'obra, peu de temor (esquerre, per allunyar-se del mal) i peu d'amor (dret, per acostar-se al bé). Déu condueix els passos dels homes i fixa els seus ulls, que tot ho veuen, sobre ells: ull de correcció (els flagells et separen del mal), ull de consolació (els beneficis et duen al bé) i també els "set spirits de Déu tramesos en tota la terra". Les dues coses que impedeixen la disciplina: la supèrbia (arrogància "o altea de cor") i la follia (imprudència i indiscreció). Els símbols de l'un i de l'altre són el cavall i el mul, que no tenen enteniment i cal regir-los, un amb el mós per tal que no corri massa, l'altre amb el flagell per tal que no es desvii. L'home ha de ser temerós, però no pas desesperat, car ha de refrenar les conseqüències dels pecats: els qui tenen esperança, "misericòrdia los enrevironarà". Els pecadors són punits externament però també internament. Déu ajuda en dues formes els vianants contra els pecats que els assetgen en el segle: amb doctrina (perquè esquivin els errors dels camins) i amb fortaleza (perquè llancin lluny els atacs dels enemics). Els béns, però, els obté per la gràcia de Déu, no pas per mèrits propis.

de mal, e per lo peu de amor anant a bé, fermaré sobre tu los meus ulls, ço és ull de
24 correcció, per ço que per flagells |^{62v} te revoch e't gir de mal, e ull de consolació, per ço
que per beneficis te provocho o t'inclín a bé; dels quals ulls en altre loch se lig: "Los ulls de
nostre Senyor sobre los justs", car aquest és als ulls del qual totes coses són nues e
ubertes, car "los seus ulls són axí com a flama de foch". No dos ulls tan solament ans és
28 dit que n'à set, qui són set spirits de Déu tramesos en tota la terra.

Ver que dues coses són que empatxen disciplina, ço és supèrbia e follia. Los
superbiosos, per gran arogància o altea de cor que han, com se senten alcun bé, no volen
apendre; e los folls per la inprudència e indiscreció que han, aprendre no poden. E lo
32 superbiós és designat o entès per cavall e lo foll és designat per mul, dels quals amonesta,
com diu: "No vullats ésser axí fets com a cavall o mul, en los quals no és enteniment".
Mas en quina manera aquests aytals se degen constrènyer e castigar, per avant o demostra
com hi ajusta: "En lo mos e fre, les galtes o barres lurs costreny". Ajustant-hi molts
36 flagells dels peccadors. Lo cavall, doncs, ço és lo superbiós, refrenat deu ésser per ço que
per gran arrogància no córrega massa; e lo mul, ço és lo foll, deu ésser flagel·lat o batut,
per ço que per inprudència massa no's desviu; e axí la un massa corrent e l'altre massa
desviant no s'acostaran a tu, qui per ells deus ésser conegut, colt e honrat.

40 Tembre deu hom, donchs, mas no desesperar, car jatsia que molts sien los flagells
o açots dels peccadors, de què diu primerament: "En lo mos e en lo fre les galtes o
barres d'aquells constrènyer has que no s'acosten a tu; aquells emperò que esperança han
en nostre Senyor, misericòrdia los enrevironarà". E per ço hi ajusta: "Alegrats-vos, justs,
44 en nostre Senyor; alegrats-vos e gloriegats-vos tots quants sóts drets de cor". |^{63r}

Certes, los flagells o açots dels peccadors són molts, car no solament los
peccadors són punits defora en lo cors, ans encara són cruciats dins en lur cor, car, "per
allò per què l'om pecca, per allò matex és punit e cruciat". Mas, "los esperants en nostre
48 Senyor, misericòrdia los enciruhirà", en lo present donant-los virtuts e en l'esdevenidor
donant-los salut. Donchs: "Alegrats-vos, juts, en nostre Senyor, e alegrats-vos" per la
vestedura de la carn, "e gloriegats-vos tots quants sóts drets de cor" per la vestedura de la
ànima: car dobles vestedures reebrets de la mà de nostre Senyor. E, doncs, alegrats-vos
52 en lo cos e alegrats-vos en lo cor, segons allò: "Lo meu cor e la carn mia se alegraren en
Déu viu".

Lo sant havia pregat que fos liberat dels circumstans, e Déu la sua oració hoint,
tantost al pregant respòs: "Enteniment te daré e instruir-t'è en la via aquesta, per la qual
56 iràs; fermaré sobre tu los meus ulls". Contra los circumstans, qui aguayten les vies o

camins per ço que los viandans prenguen e·ls roben e·ls destrouesquen, dobla ajuda promet nostre Senyor, ço és doctrina e fortalesa, per ço que per la doctrina esquiven les errós dels camins e per la fortalesa lançen lunny los aguayts dels enemichs. A la doctrina
60 pertany ço que és promès, dient: “Enteniment te daré” per ço que conegues que tots béns procehexen de gràcia; “e instruir-t’è” per tal que per ventura no·t desvius, los béns atribuint als teus mèrits, mas tot quant te coneys haver de bé, no pas als teus mèrits ans a la gràcia divinal o atribuesques. Car verament qui lo contrari en si sent ni creu és fort
64 decebut e molt desviat, e tal error empatxa lo dret camí¹²⁰ per lo qual hom pervé a vera benayurança. “E instruir-t’è” per uncció o untament del Spirit Sant,¹²¹ qui ensenya o instruex de totes coses spirit de veritat, doctor del doctors, mestre dels mestres. |^{62v} E a fortalesa se pertany ço qui és ajustat: “En aquesta via per la qual iràs (ço és en lo cos de la
68 vida present) fermaré sobre tu los meus ulls”, ço és a tu daré ferma ajuda de defensió e custòdia bé segura. Car bé e diligentment solem guardar e tenir a prop ço que studiosament e curosa volem que sia guardat, per tal, doncs, com tu leves envés mi los teus ulls “e yo fermaré sobre tu los meus ulls”.¹²² E reebut l’enteniment, e instruit per
72 nostre senyor Déu, gira’s lo penident als superbiosos e folls, qui los lus mèrits jacten o loen e lurs peccats defenen, e diu: “No vullats ésser fets”, etc.

¹²⁰ PL «intellectum rectum»: a R “iterum rectum”.

¹²¹ PL «spiritus» R «spiritus sancti»

¹²² La correlació *per tal com... e yo* no tradueix exactament la de la frase, però essencialment el sentit és el mateix.

[II 12]
*Nolite fieri sicut equus et mulus,
quibus non est intellectus*

No vullats ésser fets axí com a cavall e mul,
en los quals no és enteniment¹²³

4

Cavall en bé e en mal és pres o entès. Bon cavall és lo cors de Jesucrist; per ço diu sent Johan: “Veus un cavall blanch, e aquell qui sehia sobre ell era appellat feel e vertader”.

Cavall és àngel o cascun sant; per ço diu ell mateix: “La ost que era en lo cel seguia a
8 aquell en cavalls blancs”. Cavall és cascun preycador; |^{63r} per ço Job: “E doncs, ¿no daràs al cavall fortaleza o fermaràs lo ligam al coll del relinxant?” Cavall és l'om just; per ço diu Salamó: “Lo cavall és apperellat al dia de la batalla e nostre Senyor li donarà virtut”.

12 Cavall mal és l'om luxuriós; per ço, Ezechiel: “Axí com lo flux o moviments dels cavalls, axí lo flux o moviments d'aquells”. Cavall es l'om indiscret o indeliberat; per ço diu Michees: “Tolrré los cavalls de mig de tu”. Cavall és l'om superbiós; per ço lo Psalmista: “Aquests en carros, e aquests en cavalls, e nosaltres en nom de nostre Senyor,
16 Déu nostre, serem exaltats”. Cavall és l'om presumptuós; per ço diu ell mateix: “Lo cavall és fals a la salut, mas ja en la habundància de la sua virtut no's salvarà”. Cavall és l'om molt delicat e frèvol; per ço ell mateix: “Dormiren aquells qui pugaren als cavalls”, e Jacob qui dix: “Mordent les ungles del cavall per ço que caygua lo seu cavaller detràs”.
20 Encara, són cavalls roigs, negres e castanys, los quals veheren Ezechiel, Zacharies e sent Johan, que són los tirans, heretges, ypocrits.

Doncs: “No vullats ésser fets axí com a cavall e mul”. No diu axí com a bou, qui és assats humil, ne diu axí com a ca, qui és molt enginyós, mas “axí com a cavall”, qui
24 designa l'om superbiós qui, estès lo coll, va ab lo cap alt, e lo mul, qui significa l'om foll qui és indiscret e fals.¹²⁴ E en lo *Tobies*, per cavall e mul libidinosos o luxuriosos són

¹²³ [II 12] : El cavall pot ser entès com a bé (cos de Crist, àngels i sants, predicadors, home just) o com a mal (home luxuriós, indiscret, superbiós, presumptuós, “delicat e frèvol”). Els cavalls “roigs, negres e castanys” són entesos per diversos profetes com a “tirans, heretges, ypocrits”. Segons Tobies, els cavalls són “libidinosos” i els muls són com l'home “ingrat o desconexent, qui reb gràcia, mas no la ret”.

¹²⁴ P. Lombard: «Ergo o vos quos invito, nolite fieri sicut equus, non dicit sicut bos qui est humilis, sed equus, qui erecta cervice incedit, per quem significantur superbi: sicut per mulum stolti et pigri» (c. 322-3).

enteses, testificant Raphael, qui dix: “Aquells qui conjungi o jou de matrimoni axí reeben en si, que de lur penssa foragiten Déu per ço que a lur luxúria o desig mal puguen
28 entendre, axí com a cavall o mul, en los quals no és enteniment, lo demoni ha potestat sobre ells”. O, encara, per mul, qui és engenrat mas no engendra, és designat o entès l'om ingrati o desconexent, qui reb gràcia |^{63v} mas no la ret. Aytals són superbiosos e arogans qui contra Déu lo cap en alt estenen, atribuint a lurs mèrits ço que atribuir-se
32 deu a la gràcia divinal, axí com a folls e furiosos dient: “Los labis nostres, de nosaltres e per nosaltres són. Qui es nostre Senyor?” E per ço en aytals no és enteniment a conèixer humilment la veritat, car “tota cosa excel·lent donada e tot do perfet dessús del cel és devallant del pare de lums”. O per cavall és entès aquell qui porta lo diable cavaller sobre
36 si, e per mul és entès aquell qui porta càrrech de peccat; e en aytals no és enteniment, qui no volen entendre per ço que no façen res de bé, ans iniquitat smaginen en los lits lurs.

Mas tu, Déu, “en lo mos he fre”, etc.

*In camo et freno maxillas eorum constringe,
qui non aproximant ad te*

**En lo mos e ab lo fre constreny les galtes e aquells
qui no s'acosten a tu¹²⁵**

4

Per ço com mos és aquella part del fre que és mesa en la bocha del cavall, e tota part és menor que lo seu tot, dretament per fre e mos major e menor estrenyment pot ésser designat, per los quals les barres d'aytals mul e cavall (ço és supèrbia e follia), són
8 contrets |⁶⁴ per ço que ells dels seus mèrits no's gloriegen, car per affliccions majors e menors constrenyedores e refrenadores són les boques, que criden los mèrits e callen los peccats d'aquells, ço és qui no s'acosten a tu per humil confessió, ans se partexen de tu per superbiosa laor e jactació.

12 Per ço, doncs, com lo cavall e el mul quant més són pensats e engraxats, tant pus greument exoren o superbiegen, a refrenar lur exorament o supèrbia restrènyer-se deu a vegades lur vianda e apoquir. Per ço diu: "En lo mos e fre constrenyen les lus maxil·les o barres", ajustant-hi lo flagell o açot ab lo constrenyment del mengar. Per ço
16 diu: "Molts flagells dels peccadors"; ço és: los deuen ésser donats maxil·les o barres (*a mandendo*, ço és mengar són dites), les quals mengar no poden quant ve que són per lo fre e per lo mos costretes. Axí los hòmens superbiosos o elats e los folls o desconexents o ingrats, de la sanitat dels corsos lurs e de la habundància dels béns temporals, a exorar, a
20 superbiegar, a follegar són acostumats,¹²⁶ mas a costrenyer e a refrenar la lur nequícia per fre de malaltia e per mos de pobrea són a vegades restrets, per ço que la vexació de pobresa e de malaltia¹²⁷ los dó enteniment pus que no han.¹²⁸

On tantost se pot axí entendre: "No vullats ésser feyts axí com a cavall e mul",

¹²⁵ [II 13] : El mos i el fre del cavall poden ser comparats amb la supèrbia i la follia respectivament perquè estrenyen més o menys l'home per tal que no es vanagloriïn. El mul i el cavall com més grassos i consentits, més se'ls deu controlar el menjar... i a més fuetejar-los degudament. Déu humilia els superbs (i elats) i folls (i desconeixents) "per fre de malaltia e per mós de pobrea".

¹²⁶Llatí: « Sic elati homines et ingrati de incolumitate corporum et abundantia rerum superbire consueverunt et insolescere ».

¹²⁷ Llatí: « freno infirmitatis et chamo pauperitatis ».

¹²⁸ Llatí: « sunt aliquando coercendi, ut vexatio eis tribuat intellectum ». PL R

24 ço és no vullats superbiegar e exorar axí com fan los elats e ergullosos, ni follegar axí
com los desconexents, “en los quals no és enteniment”; mas tu, senyor Déus, qui coneix
a cascuns mals quin remey s’i pertany de donar, “costrènyer les maxil·les o barres
d’aquells”, ço és refrena la arogància o supèrbia e jactància¹²⁹ dels superbiosos “ab lo fre e
28 ab lo mos”, ço és per dampnatge o pèrdia dels béns temporals e per diverses malalties
|^{64v} e aflaquiment de lurs persones. Veus que aquells qui no entenen, a cavall són
conperats e a mul, axí com se diu en altre loch: “L’om, com en honor fos posat, no u
entès; per ço és comparat a jumens folls e semblant és feyt a aquells”. Per ço, donchs,
32 com aquells qui refrenar no’s volen¹³⁰ per lo fre, deuen ésser castigats per lo flagell o per
l’açot.

Ajusta-hi dient: “Molts flagells...”

¹²⁹ Aquest pas és a R

¹³⁰ Llatí: «non possunt».

[II 14]
*Multa flagella peccatorum,
sperantes autem in Domino, misericordia circumdabit*

4 **Molts seran los flagells dels peccadors,
mas los sperants en nostre Senyor, misericòrdia los environarà¹³¹**

És flagell de correcció, del qual diu Salamó: “El pare, lo fill que ama corregex”; e
“Flagel·la tot fill que reb en la dilecció”.¹³² És flagell de detracció, del qual diu Job: “Del
flagell de la lengua te amagaràs, e no tembràs calamitat o misèria quant vindrà”. És flagell
8 de aflicció, del qual lo Psalmista: “Fflagellat fuy tot lo dia”. És flagel de condempnació,
del qual, ell matex: “No s'acostarà a tu mal e'l flagell no s'atançarà a la tua casa”.

Donchs, són flagel·lats los justs e són flagel·lats los injusts, “car moltes són les
tribulacions dels juts”. Ver que aquells (ço és los injusts) són flagel·lats per |^{65r} ço que, si's
12 peniden, sien corregits, e si no's peniden, sien condempnats; aquets (ço és los juts) són
tribulats per ço que sien purgats de mal e provats en bé, car ço que fan les vergues al gra
e lo foch a l'aur, allò matex fa la tribulació a l'om just.

Molts són appellats flagells dels peccadors, car en la carn són flagel·lats defora e
16 en la pensa són flagel·lats dedins; són flagel·lats en la vida present e són flagel·lats en la
vida esdevenidora; són flagel·lats per colpa e són flagel·lats per pena; són flagel·lats per
nostre senyor Déu e són flagel·lats per hom; són flagel·lats per lo món e són flagel·lats
per lo demoni. Ni és negú qui comptar pogués tots los flagells dels peccadors. Ni és
20 maravella si a l'animal mal afrenat o posat lo fre encara lo flagell s'i és ajustat.¹³³ Plàcia
Déu que axí sia ell subjugat que sia simplit totalment e domdat! Car és temença que
l'animal massa resistint e contrastant, mal a refrenar e brau tant no romangua, que axí's
desviï per la carrera ampla que duu e porta a la mort.

24 “Mas los esperans en nostre Senyor”, ara en aquest setgle per gràcia, ara per
mèrit, la misericòrdia de Déu los environarà, ço és en totas cosas lus serà present

¹³¹ [II 14] : Quatre menes de flagell en les Escriptures: de correcció, de detracció, d'aflicció i de condempnació. Es flagel·la l'injust per tal que es penedeixi o sigui condemnat; el just, per tal que es purgui i se'n provi el bé. Els flagells dels peccadors són múltiples. Els qui esperen en aquest segle els envoltarà la misericòrdia providència de Déu per gràcia o per mèrit.

¹³² Tr. d'un senzill “corripit”

¹³³ Llatí: «Nec mirum, si adhibito freno indomito animali addatur flagellum».

aconseguir salut en tot loch, en tot temps, en tota causa e en tot negoci, en les coses certes e duptoses, pròspères o benaventurades, adverses o contràries, en lo cos e en lo
28 cor, e en lo present e en l'esdevenidor.

Doncs: “Malaÿt és l'om qui confia en hom e posa la carn sua per braç seu o ajuda”. E per tal: “Alegrats-vos”, etc.

[II 15]
Letamini in Domino,
et exultate justi, et gloriamini omnes recti corde | ^{65v}

4 **Alegrats-vos en nostre Senyor, juts,
e alegrats-vos e gloriegats-vos tots los dreturés de cor**¹³⁴

En los esperants en nostro Senyor justs e drets, tres órdenz hic són designants: de començans, de profitans e de acabants o termenans. Als primers se dóna misericòrdia, e per ço diu: “Los sperants en nostre Senyor, misericòrdia los enrevironarà”; als segons se
8 dóna alegria, e per ço diu: “Alegrats-vos justs e'n nostro Senyor alegrats-vos”; e als tercers se dóna glòria, e per ço diu: “Gloriegats-vos tots quants sóts drets de cor”.

Alegren-se los juts e alegren-se los injuts, mas los juts se alegren en Déu e los injuts se alegren en lo món. Aquets, ço és los juts, se alegren de coses sperituals o
12 eternalz,¹³⁵ e aquells se alegren de coses carnals e mundanals; aquells se alegren de vicis, e aquests de virtutz.¹³⁶ D'aquests diu lo Psalmista: “Alegrar-s'an los sants en glòria, alegrar-s'an en lurs lits”; de aquells, Salamó: “Alegren-se com hajen feyt mal, alegren-se en coses leges e fort males”. Ver que lo goig d'aquets és ben aventurat e perpetual, segons que diu
16 sent Johan: “Demanats e reebrets o conseqüirets, per ço que'l vostro goig sia ple”; e: “Negú¹³⁷ no'l vos tolga”. Mas lo goig de aquells és desaventurat e un moment transitori, segons que diu Job: “Tenen lo tanboret e la rauta, e alegren-se al so de l'orgua, e despenen lurs dies en sos solaços e en grans béns,¹³⁸ e en punt o en moment devallen a
20 l'infern”. Sabut havia açò aquell qui dit havia: “La mia rauta s'és girada en plor, e lo goig meu és en veu de plorans”. “Car los | ^{66r} extrems del goig, plor los occupa”.

Alegrar-se deu hom, donchs, d'aquelles coses les quals s'espéran o s'esguàrdan a

¹³⁴ [II 15] : Hi ha tres ordres de justos que esperen en Déu: “començants”, “profitans” i “acabants”. Al primer, se li dóna misericòrdia; al segon, alegria; al tercer, glòria. S'alegren els justos (en Déu, en coses espirituals i eternes) i els injustos (en el món, en coses carnals i mundanes). El goig dels justos és benaventurat i perpetu, el dels injustos és desaventurat i transitori. L'home s'ha d'alegrar per l'obtingut per premi i per mèrit. El salm, doncs, comença amb penes i acaba en glòria (com és “costuma e manera ... en los psalms ... penitencials”).

¹³⁵ PL s'ha deixat un tros, que sí que és a R: «isti exaltant de spiritualibus et eternis».

¹³⁶ PL «Justi de virtutibus, injusti de vitiis», però R «isti... illi».

¹³⁷ No ha trad. abans un «gaudium vestrum».

¹³⁸ Això tradueix un simple “in bonis”.

mèrit o a premi, a gràcia o a glòria, a virtut o a salut, de les quals se alegraven aquells als
24 quals Jesucrist dehia: “Hajats goig e alegrat-vos, car lo vostre premi o loguer molt és en
los cels”. E'l propheta qui dehia: “En nostre Senyor me alegraré e alegrar-m'è a Déu,
Déu meu”. Per aquests dos goigs, la un dels quals es haüt dels mèrits, e l'altre, que és haüt
dels premis, dobla lo Psalmista, quant diu: “Alegrat-vos en nostre Senyor, alegrats-vos”,
28 etc. E l'Apòstol, qui retorna, axí mateix dient: “Alegrau-vos en nostre Senyor tostemps;
e'n cara us dich: alegrats-vos!” No solament los juts se deuen alegrar, oc encara gloriegar;
per ço hi ajusta: “E gloriegats-vos tots quants sòts drets de cor”. Ço és vosaltres qui
podets dir a l'Apòstol:¹³⁹ “Lo testimoni de la nostra consciència, aquesta és la nostra
32 glòria”. Car “tota glòria de la filla del rey és dins ella”.

Cascú, donchs, provar vulla la sua obra, e haurà gran glòria en si mateix tan
solament, e no'n altro, car lo ypocrit glòria cerqua en altro e no en si mateix, mas “la
glòria sua és axí com la flor del fenaç”, la qual “vuy és bella e fresca, e demà és mesa en
36 lo forn”. Axí, tota la esperança de l'ypocrit perirà per ço com falsa glòria caça davant los
hòmens, e verdadera glòria no cerqua davant Déu. Car aquell cor és ben dret, que no és
per alcuna pravitat distort, ans envés Déu per pura entenció és endreçat.

Veus que David, en lo començament d'aquest psalm, com de colpes o de penes
40 hagués feyta menció, ara en la fi conclou e fenex en glòria e alegria o exultació; la qual
custuma o manera en aquest psalm, axí com en los altres psalms penitencials, observa.

|^{66v}

¹³⁹ Llatí: «cum Apostolo».

TERCER PSALM PENITENCIAL (Ps 37)

[III 1]

*Domine, ne in ira tua arguas me,
neque in furore tuo corripas me*

Capítol primer

**Sobre lo pròlech del tercer psalm,
en lo qual Daviu penident
ha remembrament del sàbat o repòs,
departit en tres maneres¹**

4

8 En alguns lochs de la Santa Scriptura, se cull manifestament que sàbbat, e setè és enterpretat, e repòs, e dretament és scrit que “reposà Déus lo setè dia de tota obra que hagués feta”.² Ver que tres sàbbats són: forà, intrínsech o dedins,³ e sobirà (ço és temporal, espritual e eternal). Del primer se lig en l'*Avengeli*: “Sàbbat és: No t'és legut deportar-te'n en lo lit”. Del segon és dit per l'Apòstol: “Serà lexat lo sababtisme⁴ al poble de Déu”.⁵ Del tercer, és scrit⁶ per lo propheta: “Serà lo sàbbat del sàbbat”.

Lo primer sàbbat és sacrament e no és la cosa significada per sacrament. Lo segon és lo sacrament e la cosa significada per lo sacrament. Lo tercer o derrer sàbbat és 16 la cosa significada per lo sacrament e no és sacrament.⁷ Car lo primer significa e no és significat, e lo derrer és significat e no significa, mas lo migà significa e és significat. Per ço, donchs, com lo primer sàbbat significa e no és significat, lo penident tracte en aquest psalm de la re- |^{67r} menbrança del migà e derrer sàbbats, ço és del sàbbat espritual e

¹ [III 1] Sàbat en les Escripures es pot entendre tant com a repòs que com al número set. S'hi distingeixien tres sàbats: exterior (temporal), interior (espritual) i sobirà (eternal). El penident només té el temporal i enyora l'espritual perquè l'ha perdut i l'etern, perquè no el mereix. El salm té vint-i-un versos dividits en tres ternaris de set versos, corresponents a cadascun dels sàbats. A més al sàbat temporal es corresponen els set dies de la setmana, a l'espritual les set virtuts, a l'eternal set dons: tres de l'ànima glorificada (visió, dilecció, delectació), quatre del cos glorificat (claredat, subtilitat, agilitat, impassibilitat).

² “Sed quia in sex diebus rerum genera distincta sunt, et in septimo, licet non fuerit novum genus rerum institutum, fuit tamen in eo quasi quidam novus status, sanctificationis operum et requietionis opificis” (*Sententiae*, II XV.10,2).

³ PL diu «exterius et superius», s'ha deixat el “interius”, que sí que és a R

⁴ Traduint: «Relinquetur sabbatismus populo Dei».

⁵ És a dir ‘el poble de Déu encara té el sàbat com a dia de repòs’

⁶ Llatí: «vero scribitur».

⁷ L'ordre és lleugerament diferent a la tradició llatina: «Primum Sabbatum est sacramentum, et non res. Ultimum autem est res, et non sacramentum. Medium vero res est, et sacramentum».

20 eternal, remembrant lo repòs de l'un e de l'altre: hun, que havia perdut, e altre, que havia demerescut per peccat.

Per ço dehia: “No és sanitat en la mia carn davant la cara de la tua ira; no és pau als meus ossos davant la faç dels meus peccats”. E encorregut havia aflicció de pensa e
24 de cors per peccat; e per tal lo verme de la consciència rohia la pensa dedins, e l'agulló de la passió estimulava o punyha lo cors defora. E per ço una vegada tracta de colpes e altra de penes, en moltes maneres agreugant la sua misèria. Les quals, lo forçaven sovén de reduhir a la sua pensa, plorant lo demèrit del peccat en què era caygut, per lo qual lo
28 sàbbat o repòs de la eternitat havia perdut.⁸ Car, axí com l'aygua après gran set és dolça, e, après gran calor la umbra és suau e frescha, axí après gran treball lo repòs és delitable, més que més repòs de la pensa, lo qual lo just ha en si entre les angoxes del cors. Del qual dix Jesucrist als apòstols: “La mia pau vos jaquesch, la pau mia vos dó; no en aquella
32 manera que'l món la dóna, yo la dó a vosaltres”. Aquest, ço és Jesucrist, sens tot dupte és font pròpia e vera, en la qual no's comunica o's mescla font estranya; al qual, tant com pus ferventment sospira lo penident après lo peccat, e y ten, quant ell pus dolçament e pus suau com era just n'avia tastat.⁹

36 Aquest psalm, segons la translació que la Esgleya romana té, ha tres setenaris de verssos, ço és vint-e-un verssos; los quals tres setenaris, als tres dessús dits sàbbats no sens rahó són referits o s'esguarden, car sàbbat és dit, no solament lo dia setè, ans encara la setmana de dies |^{67v} e cascun dia de la setmana. Lo setèn dia, axí com allí: “Menbre't
40 que lo dia del sàbbat santifichs”. La setmana de dies, axí com allí: “Dejun dos dies en lo sàbbat”. E pren-se per cascun dia axí com allí: “Gran matí, un dels sàbbats vénen al monument”.

Al sàbbat temporal pertanyen set dies, al sàbbat spiritual pertanyen set virtuts e al
44 sàbbat eternal pertanyen set dons o set excel·lències: tres de la ànima glorificada (ço és visió o conexença, dilecció e delectació), e quatre del cors glorificat (ço és claredat, suptilitat, agilitat o laugeria, e impassibilitat). Mas cascuns dies de la setmana han pròpies laors en los títols dels psalms per lo sàbbat (part lo tercer, la rahó del qual, en altre loch,
48 segons que he pogut, la he assignada). Mas ací sàbbat és posat per repòs, segons allò: “Sàbbat, de repòs és”; e, en altre loch: “Repòs de sàbbat santificat és per nostre Senyor”. En lo sàbbat temporal reposa lo jueu, en lo sàbbat spiritual reposa lo just, en lo sàbbat

⁸ Frag. de traducció poc literal: PL « Quae quidem cogebant eum, et deperditum peccatoris (pectoris R) et demeritum æternitatis, Sabbatum deplorando ad mentem sæpius revocare», possiblement perquè l'antígraf era defectuós.

⁹ És a dir: la manera com l'home plora i es lamenta després de pecar està directament relacionada amb la intensitat amb què havia conegut Crist abans de pecar'.

eternal reposa lo benayurat. Lo primer reposa de treball e obra manual;¹⁰ lo segon reposa
52 de acte e obra criminal; e aquest tercer reposa de deffalliment de corrupció mundanal.
Per la penitència, doncs, la qual aquest se mostra haver de les colpes, e per la penitència,
la qual se demostra haver en les penes, si matex proposa als altres en eximpli, per ço
que ls altres lo resemben, axí com a altre Job, fortment afligit e passionat, e greument
56 cruciat o turmentat.

¹⁰ Llatí: «ab operis effectus».

[III 2]
Capítol segon
**Sobre la divisió e declaració en general
d'aquest tercer psalm, del nombre dels seus versos,
e de la significació d'aquells**¹¹ |^{68r}

Lo psalm aquest ha quatre parts. En la primera endreça lo penident la sua oració a nostre Senyor, demanant ésser deliurat, e de la pena de infern (com diu: “Senyor, en la ira tua no m'arguesques”), e encara de la pena de purgatori (com hi ajusta: “Ni en la tua furor
8 me corregesques”). La oració, doncs, proposada primerament declara les penes que sosté; segonament, les colpes que ha comeses; tercerament, les misèries que ha encorregudes. Quax qui digua: Yo són qui sostench moltes penes, e grans, ço és nafra de colp o de percussió, càrrech de opressió, aflicció de la carn, vexació de la penssa. Nafra
12 de colp o de percussió, “car les tues sagetes ficades se són a mi”; lo càrrech de opressió, car “confirmada (ço és fermament agreugada) has sobre mi la tua mà”; l'aflicció de la carn, car “no és sanitat en la mia carn, davant la faç de la tua ira”; vexació de la penssa, car “no és pau als meus ossos, davant la faç dels meus peccats”.

16 Ni és maravella, car yo són qui moltes coses he comeses grans e greus, pudents e folles. Grans, “car les mies iniquitats són pugades sobre lo meu cap”; greus, car “axí, com a càrrech fexuch, agreugades són sobre mi”;¹² pudens, car “podriren-se les mies nafres”; e folles, car pigorades són “davant la faç de la mia follia”. Per què yo són qui he
20 encorregudes moltes misèries contínues e fort largues, sperituals e corporals. Contínues, car “tot lo dia trist o contristat entrava”; longues, car “afligit són” de misèries “e torbat són” entrò a la mia fi; sperituals, “car la mia ànima conplida és de il·lusions”; e corporals, car “no és sanitat en la mia carn”. La oració, donchs, trametent davant cridà a nostre
24 Senyor, dient: “Senyor, en la tua ira”, etc. |^{68v}

¹¹ [III 2] El salm té quatre parts. La primera part està dedicada a l'oració en què el penident demana ser lliurat de les penes de l'infern i del purgatori. En l'oració declara les seves penes, les seves culpes i les seves misèries.

¹² Aquesta segons frase no apareix a PL, però sí a R.

[III 3]

*Domine, ne in ira tua arguas me,
neque in furore tuo corripas me*

Senyor, en la tua ira no m'arguesques,
ni en la tua furor me corregesques¹³

4

Alscuns passaran per foch e seran salvats, altres passaran al foch e seran dampnats.¹⁴ Seran salvats aquells qui passaran per lo foch de purgatori,¹⁵ dels quals l'Apòstol diu que sauls seran fets, "axí emperò que passaran per foch"; car la obra de cascú quina és, lo foch la provarà. Seran dampnats aquells qui passaran al foch de infern, als quals nostre 8 Senyor dirà: "Anats, maleïts, al foch eternal, qui apperellat és al diable e als àngels seus", car "lo verme d'ells no morrà, ni lo foch no s'apagarà". De la un foch e de l'altre lo penitent demana ésser deliure, com diu: "Senyor, en la ira tua no m'arguesques, ni en la 12 furor tua me corregesques". Quax qui digua: Senyor, pare e Déu de la mia vida, "no m'arguesques en la ira tua", ço és no'm convengues en |^{69r} lo juhí estret, en lo qual tu als reprovats apparexeràs irat, com diràs a aquells qui estaran a la part esquerra: "Fam haguí e no'm donàs a menjar; haguí set e no'm donàs a beure; car, lavors, quant a un dels meus 16 petits no fes aquestes coses, ni a mi las fes"¹⁶ (veus la *redarguens*);¹⁷ "Anats, donchs, malaïts en foch eternal" (veus la ira del jutge).

Mas no solament diu "no m'arguesques en la ira tua", ans encara "ni en la furor

¹³ [III 3] Els qui siguin destinats al purgatori se salvaran, però no els que hagin d'anar a l'infern. El penitent demana ser lliurat, però, de totes dues penes. La mà de Déu s'entén en aquest pas com a venjança divinal, encara que en les Escriptures també s'interpreti com a Crist, la potència, la gràcia, l'ajuda, la protecció i l'operació. La mà de la venjança divina va actuar sobre Adam i nosaltres en patim les conseqüències.

¹⁴ "Tres llocs són en lo altre món on són rebudes les ànimes que passen d'esta vida. Lo primer és infern, e és la fe *tantum*, lo segon és purgatori e és esperança singularment; lo terç lloc és paraís, e és caritat excel·lentment, e és espiritual" (*SQ* I,53). La distinció entre purgatori i infern com a llocs de penitència és a la base d'aquest capítol.

¹⁵ En un sermó per a la festa de Tots Sants de 1202, Innocenci III formula una de les primeres definicions orgàniques del purgatori que, durant aquells anys, s'anava introduint com a concepte en la teologia. Dels cinc llocs on, tradicionalment, s'allotjaven els esperits humans (cel, paraís terrestre, vida actual, purgatori, infern), el quart ("inter medium et infimum") era el lloc "in quo puniuntur qui poenitentiam non egerunt in via, vel aliquam maculam venialem portaverunt in morte" (PL 578-590; cito de Le Goff 1981:237). «Jusqu'à la fin du XIIe siècle le Purgatoire n'existe pas comme substantif. Le Purgatoire n'existe pas» (Le Goff 1981:12).

¹⁶ Llatí: «Quandiu enim uni ex his minimis meis non fecistis, nec mihi fecistis».

¹⁷ Llatí: «Ecce redargutio peccatorum», és a dir 'refutació'.

tua me corregesques”, ço és no'm ponesques, en purgatori, per foch, en lo qual, tanta
20 serà la vehemència o fortaleza de l'enceniment, que quaix serà vist que mostres la tua
furor encara en los elets,¹⁸ com, la menor pena que serà en purgatori, sia extimada major
que quanta pena és en aquest món. Qui serà, donchs, qui aquell tro de ira o aquell lamp
de furor porà sostenir? Squiva donchs la colpa, si vols fugir la pena. E, encara, preguia lo
24 penident que Déus irat no li don pena per venjança o punició, mas axí com aquell a qui
ha perdonat, que li dón correcció;¹⁹ que sia lo seny aquest: “Senyor, arguex-me”, mas “no
en ira”, “corregint-me”, mas “no en furor”.

“No²⁰ m'arguesques, donchs, en ira”, mas arguex-me en misericòrdia: scrit²¹ és
28 que “Déus, aquells qui ama, arguex e castigua”; “Ni'm corregesques en furor”, ans en
mansuetut,²² car “lo pare, son fill que ama, corregex”; per ço que la pena prochesqua de
misericòrdia e termén a correcció, no partescha de ira e fenescha a venjança o punició.²³
E, certes, Senyor, bastar-me deuen los mals que sostench en lo present, per ço que no
32 sostengua en l'esdevenidor. “Car les tues sagetes”, etc. |^{69v}

¹⁸ *elets*: són els elegits que, després de passat pel Purgatori, seran salvats.

¹⁹ Llatí: «sed ad correctionem misertus».

²⁰ Quasi dicat: Ne PL quasi Ne R

²¹ Llatí: «quia».

²² Tot això no és a PL R.

²³ Sant Vicent Ferrer fa una descripció sucinta, però precisa, del Purgatori i de l'infern: “Sapiats que en lo cor de la terra ha quatre cases. La una és plena de foch e de dimonis, e allí van los impenidents ... *Item*, l'altra casa après és plena de foch ardent actiu, mas no'y ha dimonis e apelle's purgototi, e allí van les ànimes dels crestians que no han fet penitència condigna deçà, mas han la gràcia de Déu” (*Sermons*, v:166). I en un altre pas: “A purgatori està esperança singularment. Aquells han fe e esperança e caritat e bona amor uns als altres; mas esperança singularment certa e infal·lible, que saben que no poden pecar: axí com los de infern no poden fer algun bé, car així com l'ànima és fora del cos, axí com és trobada, així roman. Si fas ferir ton fill e se humiliia e te demana perdó, perdonar-li has; e si se gira contra tu, perseverant en malícia, creixerà-li la pena ... Cascun, hom e dona, és arbre plantat en est món, e a la fi, així com caurà, així estarà tostemps: per tal han esperança, singularment los de purgatori” (*SQ* 1,54).

[III 4]

*Quoniam sagite tue infixae sunt mi,
et confirmasti super me manum tuam*

**Car les tues sagetes se són ficades en mi,
e has fermada sobre mi la tua mà**

4

Los colps o percussions, donchs, que passen²⁴ moltes són, grans e són fondes. Moltes, “car sagetes” (no una tan solament, mas moltes); grans, car tues, certes no de hom, ans de Déu; ffondes, car “ficades se són a mi”, no defora en lo cuyr, mas dedintre en lo cor.

8 E les oppressions són importables, car “confermada has”, ço és ab gran virtut, “sobre mi”, ço és de loch alt, “la tua mà”, ço és poderosa e robusta.

Sagetes de nostro Senyor són comminacions o menaços divinals, les quals, per temor del juhí tant estret, al cor del peccador són ficades, segons que en altre loch diu lo
12 Psalmista: “Emprensa o costreny les mies carns ab la tua temor, car dels teus juhís he haüda paor”; d'on lo benayurat Job diu: “Les sagetes de nostro Senyor són en mi, la indignació de les quals se beu lo meu esperit; e les terrós de nostre Senyor batallen o cavalquen contra mi”. Donchs, “les tues sagetes”, ço és les tues cominacions o menaços
16 |^{70r} de les penes eternal, “ficades són en mi”, axí agudes que atenyen a les entràmenes del cors; e per ço, ferit per gran temor, són forçat de cridar: “Senyor, en la tua ira no m'arguesques”. Aytals sagetes, quant se fiquen, no maten ni mortifiquen ans vivifiquen; no duen o porten als inferns ans retornen, car per temor de la pena retrahen o lunyen la
20 mà de l'acte de colpa.²⁵

O les sagetes de nostre Senyor són penes donades en aflicció per nostre senyor Déu; e per ço, Moysès: “Embriagaré les mies sagetes de sanch, e lo coltell meu devorará carns, e les mies sagetes despendré e acabaré en ells”. Aquesta és la sageta de salut de
24 nostre Senyor, e la sageta de salut contra Síria. No són aytals les segetes heretges, de les quals diu lo Psalmista: “Apparallaren les lurs sagetes en lo carcax, per ço que asageten en l'ora scura los drets de cor”; ne són aytals les segetes dels jueus, de les quals dix ell matex: “Les sagetes dels petits feytes són plagues d'ells”; més, encara, aytal és la sageta del diable,
28 de la qual diu ell matex: “No hauràs temor de la sageta volant en lo dia, ni del negoci

²⁴ A Llatí és «ego patior», però ho podria haver traduït com un impersonal.

²⁵ Les penes que Déu tramet als pecadors l'ajuden a retornar al camí dret.

anant en tenebres, ni de lur encorrimment, e del demoni meridià o de migdia”.²⁶ Mas les sagetes de nostre Senyor són peraules divinals, de les quals en altre loch és dit: “Les sagetes tues són agudes poderosament”; *item*. “Les tues sagetes passaren ultra, e la veu del teu tro en la roda”; e encara més: “Tramet les tues sagetes e conturbar-los has”. Aquestes e semblants sagetes trameten Jesucrist e los seus sants, qui axí matex sagetes són appellats, e per ço |^{70v} Ysaïes: “Posat m'à axí com a sageta eleta”; e lo Psalmista: “Axí com les sagetes en mà del poderós, axí los fills dels foragitats del món”. Donchs: “les tues sagetes”, ço és les penes per tu inflictes, “ficades són en mi e axí matex has confirmada sobre mi la tua mà”.

La mà de Déu és lo fill seu, la potència, la gràcia, la ajuda, la protecció, la operació.²⁷ La mà divinal és lo Fill, e per ço, Moysès: Portar-me'n he en lo cel la mia mà; e lo Psalmista: “Tramet la tua mà d'alt”. És mà divinal la potència, e per ço diu lo Psalmista: “De la fortalesa de la tua mà yo deffallí”; e “en la tua mà seran totes les partides e térmens de la terra”. Mà divinal és la gràcia, e per ço diu ell matex: Obrint tu “la tua mà, totes coses se ompliran de bonea”; e “obres tu la tua mà e compleixes tot animal de benedicció”. Mà divinal és la ajuda sua, e per ço diu ell matex: “Com caurà lo just, no's cascarà: car nostre Senyor desots li posarà la sua mà”; e “En les mans tues” són los meus temps. Mà divinal és la sua protecció, e per ço diu Ysaïes: “Sots umbra de la sua mà, me defès”. Mà divinal és operació sua o obra, e per ço diu Job: “Les mans tues, Senyor, me feren e'm formaren”;²⁸ e lo Psalmista: “Les obres de les tues mans són los cels”.

Mas, en aquest loch, la mà de nostre Senyor és presa per la venjança divinal, e per ço Job: “La tua mà fes-la luny de mi, e la tua temor no m'esglaye”; e Ysaïes: “Encara la tua mà és estesa”. Aquesta mà de Déu estech fermada sobre Adam, qui per la colpa qui comès encorrech pena que meresch, axí com nostre Senyor li |^{71r} havia menaçat, dient: “En qualsevol dia que del fruyter menjaràs, de mort morràs”. E en nosaltres és confirmada aquesta mà, qui tiram de Adam colpa e pena, trosús a la fi sens fi.²⁹ Certes, aquell, ço és Adam, fo rael o naximent de nostres misèries, e nosaltres som extensió o

²⁶ *PL R* presenten més esqüeta aquesta cita (“A sagitta volante per diem a demonio meridiano”). La Vulgata dóna una versió molt semblant a la catalana: “Non timebis a timore nocturno; a sagitta volante in die; a negotio perambulante in tenebris, ab incursu, et ad daemonio meridiano” (Ps 90,5-6).

²⁷ L'enumeració no és a *PL R*. El primer testimoni té, a més, un: «Septem modis ponitur manus in scriptura sacra» no traduït.

²⁸ *PL* continua: “totum in circuitu”.

²⁹ Llatí segueix: “usque ad finem vitae, utinam non duret sine fine post finem» (“fins al final de la vida, i tan de bo que no duri per sempre després de la fi”).

generació de misèries.

E axí diu lo penident: O Déus, “has confirmada”, ço és fermament agreujada, “sobre mi la tua mà”, ço és la tua venjança, en penes sens nombre e en misèries infinides, 60 les quals, en tant me conturben, que per gran dolor són forçat de cridar: “Senyor meu, ni en furor tua no m corregesques”. E, en tant, “és confirmada sobre mi la tua mà”, que “no és sanitat”, etc.

[III 5]

*Non est sanitas in carne mea, a vultu ire tue;
non est pax ossibus meis, a faciem peccatorum meorum*

4 No és sanitat en la mia carn, davant la cara de la tua ira;
no és pau als meus ossos, de la faç dels meus peccats³⁰

La cara de Déu en moltes maneres és presa en les Scriptures. Cara de Déu lo pare és Déus lo fill, e per ço lo Psalmista: “En la lum de la tua cara irem”; e encara: “Ell il·lumin la sua cara sobre nosaltres”. La cara de Déu és la conexença que havem d'Ell,³¹ e per ço, 8 ell matex: Cer- |^{71v} quat he, Senyor, la tua cara: la tua cara, “Senyor, requerré”. La cara de Déu és la sua misericòrdia e pietat,³² e per ço ell matex: “De la tua cara, lo meu juhí esquiva³³ primer”. La cara de Déu és la sua indignació, e per ço ell matex: “La cara de nostre Senyor sobre aquells qui fan mal”. La cara de Déu és la sua rahó, e per ço ell 12 matex: “Signat és sobre nosaltres lo lum de la tua cara, Senyor”. La cara de Déu és la sua benignitat, e per ço ell matex: “La tua cara pregaran tots los rics del poble”. La cara donchs o la faç de Déu és ací entesa per la conexença, car en la cara és conegut cascú. En la cara se conex la ira, e sovén en la faç és conegut lo peccat, segons la peraula del 16 poeta: “Hay, e com és difícil que lo crim no isqua de la cara”.³⁴

Semblantment, carn en la Santa Scriptura és entesa en moltes e diverses maneres. A vegades, se pren per tot l'om, axí com allí: “La peraula carn és feta”, e, encara: “Veurà tota la carn salut de Déu”, ço és lo fill seu. Carn és una partida de l'hom, e per ço, sent 20 Luch: “Palpats e vejats, car esperit carn ne ossos no ha, axí com veets que yo he”. Carn és

³⁰ [III 5] La cara de Déu pot entendre's diverses maneres: el fill de Déu, el coneixement que en tenim, misericòrdia i pietat, indignació, raó i benignitat. Aquí s'entén com a coneixement perquè la cara delata l'estat d'esperit. Igualment la carn té moltes altres distincions en l'Esclitura: l'home, una part de l'home, la naturalesa animal, la fragilitat humana, la sensualitat, la corruptibilitat, la «carnal conversació», la consideració terrenal, l'observància legal, l'enteniment literal, la dona, el parentiu, la culpa i la pena. Per més que sigui afligit el bon penitent té paciència i està en pau, com el lleó. Pau de pecadors, pau de justos, pau de benaurats. Els bons no tenen pau ni pecant ni veient el pecat; els dolents tenen pau veient-lo però no comentent-lo; els pitjors tenen pau de totes maneres. Ara bé, no tenir pau amb el pecat sempre és bo i tenir-ne sempre és dolent; però tenir pau del pecat a vegades és bo i a vegades dolent.

³¹ Llatí: «Cognitio», només.

³² Llatí: «Propitiatio».

³³ Hi ha un error en la traducció del verb “procedat” (“provenir”). Hauria de dir ‘que el meu judici procedeixi de la teva cara’. Possiblement perquè l'antígraf deia “recedat”: o el text estava malmès o el traductor es va confondre.

³⁴ Cf. Ovidi, *Metamorfosis*, II,447.

la natura de l'animal, e l'Apòstol: "Altra és la carn dels ocells, e altra la dels peys, e altra de les bísties"; e lo Psalmista: "Déus dóna a menjar a tota carn".³⁵ Carn és la fragilitat humanal, e per ço és dit: "No romandrà lo meu esperit en l'om, cor carn és"; e Ysaïes: 24 "Tota carn és fenaç". Carn és la sensualitat, e per ço sent Paul: "L'esperit cobeja contra la carn e la carn contra l'esperit". Carn és la corruptilitat, e per ço ell matex: "Jatsia que Jesucrist hajam conegut segons la carn, mas ara ja no'l conexem". Carn és carnal o delitosa conversació, e per ço ell matex: "Carn e sanch, lo regne de Déu no posseiran".³⁶ 28 Carn és terrenal consideració, e per ço, sent Ma- |^{72r} theu: "Carn e sanch no ha revelat a tu". Carn és legal observància, e per ço l'Apòstol: "Aquells qui us volen plaure en la carn, aquets vos forcen de ésser circuncisos". Carn és enteniment licteral,³⁷ e per ço diu sent Johan: "Spirit és qui vivifica, la carn no profita gens"³⁸ Carn és la fembra, e per ço 32 sent Johan: "Ne de sanch", ço és de peccats, "ne per voluntat de la carn", ço és de fembra, "ni per voluntat d'hom,"³⁹ mas de Déu nats són". Carn és parentiu o consanguinitat, e per ço diu l'Apòstol: "Negin temps, negú la sua carn no hac en oÿ o avorrimt". Carn és la colpa, e per ço lo Psalmista: "Dementre se acosten a mi, los 36 colpables pensen que menjén a mi les carns". Carn és la pena, e per ço diu Job: "De les mies carns vos sadollats".

Doncs, "no és negin temps sanitat en la mia carn", la qual, per peccat, a necessitat de morir és diputada, car no és sa assats ço que leugerament se pot nafrar, 40 "davant la cara de la tua ira", ço és per la consideració de la tua indignació, la qual per temor del juhí esdevenidor, no solament la pensa conturba, mas la carn afligeix; ni solament la carn, que frèvol és, ans encara los ossos, que pus forts són reputats; car "no és pau", ço és tranquil·litat o repòs, "als ossos meus", ço és a les forces de la mia pensa. 44 "Davant la faç", ço és per la recordació dels meus peccats, qui conturben los meus ossos, car "l'esperit trist desseca los ossos"; e "¿Qui és, qui contrastàs al spirit, e pau haga haguda?" Quax qui digua: No degú, car "no és pau als impiadosos", diu nostre Senyor; car "per allò que pecca l'om, per allò és punit".

48 Mas l'om just confia e espera com a leó, del qual diu Salamó: "Lo leó, molt pus

³⁵ Traduint un "Dat Deus escam omni carni"

³⁶ A PL ara ve «Legalis observantia unde: Qui volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi». L'ordre està capgirat: vindrà després de l'actual frase. Però a R l'ordre és idèntic a *ms*.

³⁷ Sobre els sentits bíbics, cf. *supra* a la INTRODUCCIÓ. Vegeu també el que en dirà el mateix Innocenci a VI3.

³⁸ A Llatí ara ve «Conjugale opus, unde: Erunt duo in carne una». En aquest cas és un salt de *ms*.

³⁹ Llatí: «neque ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis».

fort que totes altres bísties, no haurà paor de l'encontre de negú". E axí, lo just, ço que⁴⁰ li esdevena, tostemp està |^{72v} sens turbació, car ni per adversitat és pres ni torbat, ni com és prosperat no's desconex ni és elat. Alegre vetla, folgat dorm e en pau se'n va
52 segur; e, per ço com tem Déu, totes coses lo temen. En lo present, gran loguer de la sua justícia aconseguí, e en l'esdevenidor, molt gran benayurança aconseguidor.⁴¹

Mas, és pau de peccadors, pau de juts e pau de benayurats. De la primera dix Jhesucrist: "No són vengut metre pau, mas coltell", e lo Psalmista: "He zelat e són
56 engelosit sobre los inichs, veent la pau dels peccadors". De la segona pau diu sent Johan: "La mia pau vos dó, la mia pau vos jaquesch", e lo Psalmista: "Pau molta és a aquells qui amen lo nom teu". De la tercera diu ell matex: "En pau en mi matex dormiré e reposaré", e l'Apòstol: "La pau de Déu, que sobrepuja tot seny, quart los vostres
60 coratges".⁴² Encara és altra pau, que és comuna a bons e a mals, de la qual és escrit: "Bona peraula de nostre Senyor sia⁴³ pau e veritat en los meus dies". E ell matex, Jhesucrist, és dita pau nostra, qui féu, de la una cosa e de l'altra, un ensemps en un hom novell, pau fahent ab aquells qui prop eren e ab aquells qui luny eren d'Ell".

64 Emperò, són alguns qui, ni del peccat, ni ab lo peccat, han pau, e aquets són bons; són altres qui pau han del peccat, mas no han pau ab lo peccat, e aquets són molt mals; mas altres són qui han pau ab lo peccat e han pau del peccat, e aquets són pus mals. Car, aquells qui axí són donats "en seny reprovat", e són venuts "sots lo peccat",
68 per ço que volenterosament al peccat se donen e del peccat no curen (ço és departir-se'n), per ço, aquells, e pau han ab lo peccat, en lo qual suaument e dolça se deliten, e del peccat han pau, so- |^{73r} bre el qual gens no's remorden. Dels quals diu Salamó: "Alegrense com hauran feyt mal, e han goig en les obres fort malvades"; car l'impiadós, "com serà
72 vengut en la pregonesa dels peccats, lavors meysprea". Car, axí com aquells qui, segons l'Apòstol, "les coses que de la ley són naturalment fan, e-lls són ley a ssi matex",⁴⁴ axí, aquells qui les coses que de peccat són volenterosament fan, ells són axí matex peccat, ço és causa de peccat, en tant que a ells ço que'ls plau sia legut, mas no'ls plàcia ço que'ls és
76 legut. Negats en la pregonea de iniquitat, e sorbits o engolits de tot per lo peccat, no

⁴⁰ Llatí: «quidquid».

⁴¹ Traducció literalíssima de: "Magnam in præsentí iustitiæ suæ mercedem adeptus, in futuro maximam adepturus"

⁴² Manca «et intelligentias vestras», que tampoc és a R

⁴³ Llatí: «sit mihi».

⁴⁴ És una correctíssima traducció del passatge de l'Epístola als Romans on es fa referència a aquells pagans que, sense haver conegut la Llei, la segueixen per instint natural, i per tant ells mateixos són la font de la llei (Rm 2,14).

cogitant de la pena, ni havent cura de la culpa, són feyts “cavall e mul, en los quals no és enteniment”, anant derrere lus cobejances. Los quals, sí com són flagel·lats per ço que s convertesquen, no senten les nafres ne atenen als batimens; segons que diu Salamó:
 80 “Feriren-me, e no me'n dolguí; tiraren-me, e no u senti”. E açò majorment és fet com lo peccador és loat en los desigs de la sua ànima, e aquell qui iniques obres fa és beneït. Aytals feren pacte o pau ab la mort, o per gran perfídia no crehents, o per malícia desesperans, axí com a quatrídua o mort de quatre dies, pudent ja en lo monument.
 84 Certes, aquells qui obren o fan peccat e's deliten en ell, mas, emperò, són impugnats e remorduts per ell, aytals han pau ab lo peccat, mas no han pau del peccat: car deliten-se en la culpa, mas són remorduts per la consciència. E aytals són impugnats, mas no contrasten: car los moviments senten e'ls consenten,⁴⁵ “foragitats de si matex e'nlaçats”⁴⁶
 88 per lur cobejança”. Lurs infançons o fills no'ls lançen a la paret, ans aquells nodrexen en |^{73v} lo lur matex desig, jaens o durmens en la voluptat o delit desordonat, e en la feditat o pudor del peccat, axí com a jumens o bísties que en la lur femta se podrexen, a les quals la pudor és odorant e olent, e la amargura los és dolça.

92 Per lo contrari és d'alcuns qui sostenen temptacions, mas com repugnans contrasten a les impugnacions, e aquests ni ab lo peccat han pau, ni del peccat; car ab ell luyten, per ço que'l peccat en lur mortal cos no senyoreig. Greu o fexuga és la luyta, mas profitosa és lur contesa e batalla; car, si n'è pena, sí's guanya corona, car tant com la
 96 batalla és pus forts e pus difícil, tant la victòria és pus gloriosa. Ver que, aquells que les temptacions han vençudes, en tant que no solament no consenten a les temptacions mes encara aquelles no senten (si ja no són temptacions molt leugeres, que la pau de la pensa en res no torben), sens dupte aquets verament han pau del peccat, mas no han pau ab lo
 100 peccat; per què, ab lo Apòstol, podem dir: “La glòria nostra aquesta és testimoni de la consciència nostra”, com aquells, ço és los sants, se puguen⁴⁷ verdaderament de la pau dels peccadors en nostre Senyor gloriejar, los quals, e la culpa criminal no'ls mort, e la consiència cauterizada, ço és nafrada o corumpuda, no'ls remort, car jatssia que fort
 104 greus peccats per ventura hagen comeses, emperò de tots punts los deliren o han desfeyts per dignes fruyts de penitència. Com, donchs, ja l'esperit, ço es Sant, peribesqua o faça testimoni als spirits d'aquells que ells⁴⁸ sien fills de Déu, lavors pau han del peccat, e no pas ab lo peccat, feyts verdaders pacífichs o hòmens de pau, los quals fills de Déu

⁴⁵ No refrenen doncs els ‘primers moviments’. Cf. IV7 i les seves notes.

⁴⁶ Traduint un “illectus”.

⁴⁷ Llegiu ‘puguen’.

108 són nomenats: |^{74r} pauruchs fets per los altres, mas per a si mateix fets ben segurs.⁴⁹

Appar, donchs, que no haver pau ab lo peccat totstemp és bo, e pau haver ab lo peccat tostemp és mal; mas haver pau del peccat a vegades és bo e a vegades és mal. No vullats, donchs, pau haver ab lo peccat, ne vullés fer per res amistat ab la serpent, per tal
112 que ella ab son verí no t'enverín ni't mat; car pus mortal és lo verí del peccat, que no el de la serpent, car aquest mata lo cors, mas aquell mata la ànima, sens la qual lo cors no viu.

Per què, si per la cobejança de la carn⁵⁰ enlaçat, a vegades has pau ab lo peccat,
116 guarda't almenys que del peccat no hajes pau: car si, ab lo peccat e del peccat has pau ni amistat, vivent entre los morts seràs deputat. Donchs, quina serà la rahó per què “sanitat no sia en la carn” de l'hom “davant la faç de la ira” de Déu, ni sia “pau als ossos davant la faç dels peccats”, consegüentment o demostra dient: “Car les mies iniquitats”, etc.

⁴⁸ Llatí: “ipsi”.

⁴⁹ PL “pavidi quidem pro suis, sed pro aliis securi” R “pavidi quidem pro aliis, sed pro se ipsius securi”

⁵⁰ PL «concupiscentia corporis», però R “carnis concupiscentia”

*Quoniam iniquitates mee supergressae sunt super capud meum,
et sicut onus grave gravate sunt super me*

4 **Car les mies iniquitats se posaren sobre lo meu cap,
e axí com a càrrega fexuga agreugades són sobre mi**⁵¹ | ^{74v}

Cap és pres en diverses maneres en les Scriptures. “Cap de la fembra és l’om, cap de l’hom és Jhesucrist, cap de Jesucrist és Déu”; e per ço diu la esposa: “Lo cap” del meu amat axí és com “aur molt fi”; “Ell —ço és Jhesucrist— és cap del cors de la Esgleya”.

- 8 Cap de la ànima és la pensa, e per ço diu lo Psalmista: “Engrexat has ab oli lo meu cap”. Cap de la cosa és son principi, e per ço ell matex: “En lo cap del libre, escrit és de mi”. Cap de la província és la seu metropolitana, e per ço Ysaïes: “Lo cap de Síria és Domàs”. Cap del poble és lo príncep, e per ço diu lo Psalmista: “Constituhiràs-me en cap de les
12 gens”. Cap dels inichs és lo diable, e per ço Abatuch: “Ferit has lo cap de la casa de l’impiados”;⁵² e lo Psalmista: “Tu has trencat lo cap del gran drach, e has-lo donat a menjar al poble dels etiops”. Cap de tota mala obra és suggecció o consell diabolical, e per ço diu Job: “Lo cap de la serp consellarà e matarà ab lengua de vibra”; e Déu per
16 Moysès: “Ella cascarà e smenuçarà lo teu cap, e tu aguaytaràs lo seu taló”. Cap dels vicis o peccats és supèrbia, e per ço diu Job: Execa lo seu cap tro als nus del cel, “axí com a femer serà perdut en la fi”.

Cap, donchs, de l’hom intrínsech o dedins, ço és de la ànima, que és dedins lo
20 cors, és la pensa o rahó; del qual diu Salamó: “Los ulls del savi en lo cap seu”, ço és fe e enteniment són en la pensa de l’hom savi, car los ulls corporals són en lo cap de l’hom foll. A aquest cap, alcuna | ^{75r} iniquitat li és sotsposada, aquella iniquitat, la qual ab temor de Déu e ab propòsit de penedir⁵³ és comesa, aquella és sotsposada o sotsmesa a la rahó,
24 car lo peccador, en la iniquitat, lo juhí de la rahó ha en reverència. Mas, aquella iniquitat qu’és comesa sens temor de Déu e sens propòsit de penedir, és sobreposada a la pensa, que és cap de la ànima; car lo peccador, en aquella iniquitat stant, lo juhí de la pensa

⁵¹ [III 6] Diverses dintincions de cap en les Escriptures. El cap interior de l’home és la raó. Quan les iniquitats es cometen amb temor de Déu la raó mana a la consciència; quan no es té por de Déu, la iniquitat es comet menyspreant la raó, i això duu a la supèrbia, que és un pes molt feixuc per a l’home.

⁵² No ha tr. «denudasti fundamenta ejus uesque ad collum».

⁵³ PL «et sine proposito poenitendi», és un error: ms. i R no duen el *sine*.

menysprea. Cascuna d'aquestes dues iniquitats carregua o agreuga: aquesta primera, axí
28 com a càrrech migancer, e, aquesta derrera, axí com a càrrech fexuch, qui fa afonar⁵⁴ l'om
e en lo fon bax lo fa afonar. E açò és que diu: “Les iniquitats mies” les quals yo sens
temor de Déu, e sens propòsit de penedir, he comeses, “sobreposaren”, ço és posaren-se
sobre “lo meu cap” (o, segons l'altra letra, “sobrepujaren lo meu cap”), ço és
32 menysprearen o opremeren la rahó de la mia ànima. E, per tal, “agreujades són sobre
mi”, no axí com a càrrech migancer, ans “axí com a càrrech greu e fexuch”, lo qual fins
en lo pregon dels vicis fa l'om negar, car iniquitat, segons lo propheta Zacharies, sobre
un càrrech de plom seure és descrita e figurada, car la mesquina de pensa, la qual prem o
36 constreny, no la lexa ni la permet al cel dreçar, ans la força baix a l'infern negar.

O “iniquitats mies sobrepujaren”, ço és en supèrbia posaren “lo meu cap”, ço és
la mia pensa en gran supèrbia pujaren, e, per ço com “tot hom qui s'exalça serà
humilitat”, “axí com a càrregua fexuga agreugades són sobre mi”, ço és los càrrechs grans
40 de les penes greument m'an empremsat o premut. Quaix que digués: Yo'm som exalçat
en esperit de supèrbia, |^{75v} car “les mies iniquitats sobrepujaren lo meu cap”, e Déus ha'm
humilitat en lo pes o càrrech de la pena, car “axí com a càrregua fexuga agreujades són
sobre mi”.

44 Emperò és càrrech de Jhesucrist, càrrech del món e càrrech del diable.⁵⁵ Del
primer diu Jhesucrist: “Lo meu jou suau és, e lo meu càrrech, leuger”. Del segon diu
Ysaïes: “Càrrech de Babilònia, lo qual vehé Ysaïes, fill de Amós”. Del tercer diu
Jeremies: “No vullats portar” càrregues “en dia del sàbbat”, car, bé que sia scrit: “Cascú
48 lo seu càrrech portarà”, amonesta emperò l'Apòstol dient: “La un de l'altre portats los
càrrechs, e axí complirets la ley de Jesucrist”.

No solament, emperò, “les iniquitats mies sobrepujaren lo meu cap”, ans encara:
“Podriren”, etc.

⁵⁴ *afonar*: ‘enfonsar’. El sentit llat. és clar: «Utraque gravat, sed ista sicut onus mediocre, illa vero sicut onus grave, quod in profundum demergit» PL R

⁵⁵ No s'ha tr. la continuació de Llatí: «primum gratiae, secundum poenae, tertium culpa».

[III 7]
*Conputruerunt et deterioraverunt cicatrices mee,
a facie insipientie mee*

**Podriren e sobresanaren-se les mies plagues,
de la faç de la mia follia⁵⁶**

4

Alcuna cosa se podrex per moltes de rahons.⁵⁷ A vegades, per rahó de la matèria de què és, e per ço, Jeremies: Lo braguer de li se podrí, que amaguà Jeremies en lo riu de Eufrates.⁵⁸ |^{76r} A vegades se podrex per rahó de la pena, e per ço és dit dels phelisteus:
8 “Podriren-se les anques per mal de morenes”. A vegades, se podrex la cosa per rahó de la colpa, e per ço diu Joel: “Podriren-se los juments o bèsties en lur femta”. Podrex-se⁵⁹ per rahó de gràcia, e per ço diu Ysaïes: “Podri’s lo jou, partit de la faç de l’oli”. Emperò citatrix és lo loch de la nafra ja guarida o sanada, mas aci⁶⁰ és pres o entès ço qui conté
12 per ço qui és contengut: e’n cicatrices en la carn són enteses les plagues que, après que són guarides, recruen; e, cert, lavores les derrereres són molt pigors que les primeres. Axí, les nafres en la pensa són les colpes, les quals, après que són perdonades, recruen o retornen, e són lavors aquestes molt pus greus que aquelles.

16 Diu, donchs: “Les mies nafres”, ço és los peccats qui’m foren remeses per lo babtisme o per penitència, “podriren-se”, ço és convertiren-se en podriment, mentre són retornats a la obligació de la pena, que és podrimer de la pensa.⁶¹ ¡Ay qui vehia la ànima peccadora! ¡E com és lega cosa e sutzal! Com pudent, com podrida, com plagada e molt
20 pus lebrosa que carn lebrosa! “E pigoraren-se”, ço és pigor que de primer són feytes per

⁵⁶ [III 7] Sobre la putrefacció de les ferides. Causes: per la matèria, per la pena, per la culpa, per la gràcia. Imatge del retorn al pecat: Les cicatrius són la marca d’una nafra espiritual guarida, que es torna molt més greu que la primera vegada si s’infecta. Això passa o bé perquè no s’havien guarit correctament o bé perquè no s’ha anat en compte amb les coses nocives.

⁵⁷ Llatí: «multis modis», que és més exacte amb el que segueix.

⁵⁸ *braguer de li*: ‘cenyidor, cinturó’. El cenyidor de lli de Jeremies és un símil pel qual Déu adverteix el poble d’Israel sobre el trencament de l’aliança.

⁵⁹ No ha traduït *a vegades*

⁶⁰ És una correlació *emperò... mas aci* (“autem... sed”)

⁶¹ P. Llobard: «Iniquitates sunt supergressae caput meum, quia cicatrices meae, id est plagae peccatorum, per baptismum sanatae computruerunt, cum jam peccato iterum consentitur et corruptae sunt, dum ad actum perducitur» (c. 383).

lo vici o peccat de la ingratitud o desconexença, “davant la faç de la mia follia”,⁶² que
appar axí com a faç manifesta. ¿Quina stultícia o follia és pus evident, ni pus manifesta,
que l'hom penident retorne al peccat, axí com lo ca al vòmit? Inmunda o sutza és la
24 vianda que'l ca menja, mas molt pus inmunda e pus sutza és lo vòmit al qual retorna.

O les “nafres mies se podriren” en los altres, |^{76v} qui per eximpli del meu
peccat,⁶³ quaix per la pudor del podrimer són corronputs, “e pigoran-se” a mi, qui
sovinegant lo peccat pigor són fet “davant la faç de la mia follia” clarament e manifesta;⁶⁴
28 car no he usat de les grans forces en lo baptisme rabudes.

¿E qui és, donchs, fet pus foll que'l peccador qui conex lo peccat, e'l comet
derrocant-se sientment en la mort? Cert, pus foll és que'l brut animal, car lo brut, si veu
l'embalç, lunya's d'ell, per ço que no lenech ni encepègant caygua en ell; e si, per ventura,
32 en alcun loch encorre dificultat que no y pusqua segurament passar o star, no i pot allí
sens dificultat o força ésser retornat. Mas l'om, per les coses il·lícites o desonestes
tostemps ab delit és tirat, e en los delictes contínuament se delite.

Guarda't, doncs, penident, de retornar⁶⁵ lo peccat, per ço que, per lo vici de
36 ingratitud, no't sia requerit o demanat lo deute que ja t'era perdonat. “Vejes —dix
Jhesucrist al malalt—, sa és fet; ja duymés no vulles peccar, per ço que pigor no
t'esdevengua”. Guarda't, axí mateix, que'l peccat no'l faces en secret o amagat; mas molt
més té guarda en ubert o manifest, car lo peccat secret nou e contrasta a aquell qui'l fa
40 tan solament, mas lo peccat manifest nou e contrasta a aquell qui'l fa, e a quell qui'l veu,
o'l sap o'l resembra.

O “les nafres mies”, ço és los meus peccats, que yo torn a fer après la penitència,
“se podriren” en mi per la obra⁶⁶ qui's seguí, car podrir-me feren (ço és en sutçura de
44 vicis e peccats enmustir e marfar) axí com a “jumens” o bèsties folles, les quals,
testificant lo propheta Joel, “se podriren en lur fempta”, e axí com aquells dels quals se
podri- |^{77r} ren les lurs anques per mal de morenes; e, axí's “pigoraren davant la faç de la
mia follia”, ço és per la mia gran follia me han fet pigor.

48 Per dues rahons se solen podrir les nafres: o per ço com les nafres perfetament
no són guarides, o per ço com les coses nocives plenàriament no són esquivades. Aquell,

⁶² No ha traduït la glosa llatina. «id est ab insipientia mea».

⁶³ Llatí: «facinoris».

⁶⁴ Després de la cita literal la traducció no és encertada. Llatí: «id est ex culpa negligentiae, quae meam insipientiam manifestat».

⁶⁵ *retornar*, amb un ús sense preposició.

⁶⁶ PL “defectum”, però R “effectum”.

doncs, les nafres dels peccats perfetament no guarex qui talla e arrancha de si los actes o obres, mas no mata dins les cogitacions d'on partexen los actes; car, de la freqüentació o
52 sovinejament de la cogitació, leugerament és retornat a la custuma de l'acció. Aquell, encara, les coses nocives dels vicis plenàriament no squiva, qui a les occasions de peccar studiosament no fuig. Fuig, donchs, a la persona sospitosa, e al loch sufficient e al temps apte, e a tot ço qui és conivent a fer o perpetrar lo peccat; car, axí com és difícil ésser
56 en lo foch e no cremar-se, axí és difícil haver oportunitat o avinentea de peccar, e no peccar.

Seguex-se: "Mesquí, affligit."

*Miser factus et turbatus sum, usque in finem;
tota die contristatus ingrediebar*⁶⁷

Mesquí, afligit són e torbat entrò a la fi;
tot lo dia entristit entrava⁶⁸

4

Qui porà comptar les misèries de l'hom,⁶⁹ com tota la vida de l'hom sia |^{78v} misèria? Car
"l'om nat de fembra, viu per temps breu de misèries".⁷⁰ ...⁷¹ les quals atorgua que és ple,
en tant que res buyt de misèria no y romangua.⁷² Car, en tres vocables, III maneres de
8 misèries hi designa o demostra, ço és treballs, temors e dolors,⁷³ a les quals totes misèries
se referexen e s' reduexen. Quaix que digués: "Aflaquit" o afligit són per treball, "torbat
són" per temor, "entristit" són per dolor: e són les mies misèries longues, car "torbat
són trosús a la fi"; són continuades, car "tot lo dia entristit entrava"; són sperituals, car
12 "la mia ànima complida és d'escarns"; e són corporals, car "no és sanitat en la mia carn
trosús a la fi".

Ffi és Jesucrist, e per ço diu l'Apòstol: "Jhesucrist és fi a la justícia de la ley al
creent"; qui diu de si: "Yo són alpha et o, principi e fi".⁷⁴ Ffi és caritat, e per ço, ell
16 matex: "Fi del manament és caritat de cor pur, e consiència bona e fe no fenta"; e de la

⁶⁷ La lliçó de R és més propera: "Misertus, afflictus sum et turbatus usque in finem; tota die contristatus ingrediebar".

⁶⁸ [III 8] Les misèries de l'home són innumerables (treballs, temors i dolors). Distincions de fi: Crist, caritat, compliment, extremitat, beatitud, perseverança, terme, destrucció i damnació. L'home cerca la fi de les misèries d'aquesta vida però ha de tenir present que en l'altra pot trobar la salvació, però també el foc etern.

⁶⁹ PL «omnes hominis miserias», però no R

⁷⁰ Llatí: «repletur multis miseris».

⁷¹ Salt per homoiotèleuton (*misèries... misèries*) del fragment: «Brevis est vita, sed multae sunt miseriae, quibus...».

⁷² Al començament d'aquest capítol hi ressonen evidentment les primeres ratlles del *De miseria* (1,1-2): "Quare de vulva matris egressus sum, ut viderem laborem et dolorem et consummerentur in confusione dies mei? Si talia locutus est de se ille quem Dominus sanctificavit in utero, qualia loquar ego de me, quem mater mea genuit in peccato?" ("Per què són exit del ventre de la mia mare a veure treball e dol e consumir en vergonya los meus dies? Si aytals coses parlà de si mateix aquell lo qual Noste Senyor santificà en lo vente de sa mare, ço és Jeremies profeta, quines coses parlaré jo de mi, lo qual la mia mare engendrà en pecat?" Minervini 1996:63).

⁷³ L'ordre és diferent a PL «timores, dolores et labores», però idèntic a R

⁷⁴ Aquí un frag. de Llatí no traduït: «et de quo scribitur: *In finem psalmus David*».

qual fi és escrit del psalm de David:⁷⁵ “Yo viu la fi de tot acabament: lo teu manament és fort ample”. Ffi és compliment, e per ço sent Luch: “Aquelles coses que scrites són de mi, fi an”. Ffi és extremitat o derreria, e per ço diu Daniel: “En lo temps de la fi serà
20 complida la visió”. Ffi és beatitut, e per ço l'Apòstol: “A la derreria serà destruïda la mort, e despuys la fi”. Ffi és perseverar, e per ço diu sent Johan: “Com hagués amat los seus, qui eren en lo món, en la⁷⁶ fi los amà”; car “qui persevera trossús a la fi, aquest saul serà”. Ffi és terme, e per ço lo Psalmista: “Fes-me conèixer, Senyor, la mia fi e lo nombre
24 dels meus dies”. Ffi és destrucció, e per ço Ezechiel: “La fi ve, ve la fi sobre quatre plagues de la terra”. Ffi és dampnació, e per ço lo Psalmista: “Treballarà eternalment, e viurà encara en la fi”; e |⁷⁹ l'Apòstol diu: “La fi de aquells és la mort”.

Donchs: “torbat són trosús a la fi”, ço és trosús al terme de la vida (perlant de
28 passat, axí com si de l'esdevenidor perlava),⁷⁷ car cert són que les misèries ans de la fi no feniran. E per ço cridava l'Apòstol dient: “O yo, hom desaventurat, e qui'm deliurarà del cors d'aquesta mort?” “Occupació gran creada és a tots los hòmens, e jou greu e pesant sobre los fills de Adam, del dia de l'exir del ventre de lurs mares trosús al dia de la
32 sepultura en la mare de tots”. ¶ Ara fos veritat que en la mort fos hom terme de totes misèries, per ço que, après la mort, ajustament de misèries no cresca! Car, après la mort, sens comperació seran majors penes e misèries en infern, que no són ans de la mort en lo món, car “lo verme” serà allí “qui no morrà, e foch qui no s'apagarà”. Allí “los
36 hòmens cerquaran la mort, e no la trobaran; desigaran morir, e la mort fugir-los ha”.⁷⁸

E per tal, “tot lo dia, entristit, entrava”, entrant en la cambra del cor, per ço que, de amagat o secret, trist e plorós per la trigua del sàbbat o repòs, per lo qual cerquava o desigava trametre la mia ànima a nostre Senyor; segons que Ell matex manà, dient: “Tu,
40 com oraràs o pregaràs Déu, entra en la tua cambra e, tanquada la porta, pregua lo teu Pare”, etc. De açò no he fet una vegada, mas moltes e sovén; ne dessús,⁷⁹ ans bé totstamps e de tots punts: car “tot lo dia entristit entrava”, ço és anant anava, tro que isqua de aquesta vida e vinga e plegue aquella on serà verdader sàbbat o repòs sens fi.
44 Açò deuen notar aquells qui's cuyden que'ls baste que, ensemps e solament una vegada,

⁷⁵ En realitat cal situar-ho després del “principi e fi” anterior.

⁷⁶ PL «usque in finem», però R «in finem»

⁷⁷ Llatí: «de futuro tanquam de praeterito loquens». Potser l'antígraf deia “de praeterito tanquam de futuro loquens”.

⁷⁸ És a dir: Les misèries del món, que són moltes, no s'acaben amb la mort, sinó que, després de la mort, el purgatori i l'infern esperen molts homes, i les penes i dolors que produiran seran molt majors. En qualsevol cas, l'home que persevera en la paciència i no es desespera serà recompensat.

⁷⁹ *dessús*: ‘d'esma, rutinàriament’ tr. «perfunctorie».

del peccat hagen dolor, e tantost, après lo gemech, recorrent al goig, après lo plor, a les rialles, com per lo contrari penedir sia pena tenir.

E per ço diu: “Tot lo dia entristit entrava”, etc. | ^{79v}

[III 9]

*Quoniam anima mea completa est illusionibus,
et non est sanitas in carne mea*

Car la mia anima complida és d'escarns,
e no és sanitat en la mia carn⁸⁰

4

Innumerables són les il·lusions o escarns los quals l'om sosté en aquesta vida, mentre, per praves o malvades perssuasions o consells decebut, creu coses falses per veres, obra mals per béns e lexa les coses celestials per les terrenals, quant per les coses caduques, vanes e frèvols, de la divinal servitut transportat o remogut, de la piadosa intenció és remogut e tornat atràs, e del sant propòsit és revocat; e lavors lo començen d'escarnir dient: "Aquest hom se pres a'dificar, mas no u ha pogut acabar". Lo món afalagua, la carn engana e lo diable escarnex. Lo món afalagua per abellimens o ablanimens seglàs o mundanals; la carn engana per delicamens e per delitamens carnals; lo diable escarnex per argumens falsos e apparens sperituals.⁸¹

Aquets són los tres falsos sophistes qui l'ànima mesquina, ab lurs versúcies o falses maneres, deceben e scarnexen. Lo món proposa delectació, la carn la aprova faent- ne deducció, lo diable despuys porta-ho a conclusió.⁸² Lo món proposa mundanals blanures, la carn pren il·licits delits o delicadures, lo diable conclou turmens eternals e grans pressures. Axí és afala- }^{80e} gada la ànima per ço que sia decebuda, axí és enganada per ço que sia escarnida.

Ffort és leiga il·lusió quant lo diable, de la il·lusió cessant, més los escarnex, segons ço que és scrit: "Scarnien lurs sàbbats o reposamens", car lavors los demonis escarnexen los sàbbats o reposaments de cascú, quant alcun temps s'estan de dar temptació, per ço que aquell, lo qual hauran conegut que incautelosament reposa del peccat, despuys pus sutçament lo retornen a perpetrar-lo; car, en aquesta manera, aquell qui creya de si primerament que hagués sababtizat o reposat, per los demonis és scarnit e enganat. E per tal l'om temerós e just en altre loch pregua Déu, e diu: "Déu meu, en tu

⁸⁰ [III 9] Molts parans esperen a l'home en el segle, però essencialment el món, el dimoni i la carn. El dimoni proposa parans amagats per als qui es relaxen en el compliment de la penitència.

⁸¹ Món, dimoni i carn són els principals esquers del pecat.

⁸² Aquesta oració no és a R a causa d'un salt per homoiotèleton (*mundus... mundus*) d'aquest manuscrit.

confiu: no m'envergonyèsquan ne m'escarnèsquan mos enemichs", car "tots aquells qui
28 t'espéran" no seran confusos.

Donchs, ab maravellozes maneres és escarnida la ànima, majorment en afeccions
vils e suztes, e cogitacions importunes e enujoses, les quals vituperosament svahins,
envides la ànima és permesa de orar Déu, e tart és jaquida contemplar, mentre les
32 ocupacions o ymages del corsos occoren, les quals d'açò en allò, o de una cosa en altra,
la pensa arrapen.⁸³ Car scrit és: "Les mosques morints perden la suavitat o fragància de
l'ungüent", car les vils cogitacions tolen la devoció de oració.

¿Què diré de les il·lusions aquelles per les quals l'àngel Sathanàs se transfigura en
36 àngel de lum, e·ls vicis, simulant o fenyén virtuts, meten impietat sots semblança o
espècie de pietat? Cert, no puch esprimir quanta sia la granea e multitud⁸⁴ de les il·lusions
les quals l'ànima sosté en aquest món; per què diu lo penident: "La mia ànima complida
és de il·lusions". Ver que no diu cu- |^{80v} berta, ans complida de il·lusions aferma ésser la
40 sua ànima, per ço que la granea e multitud de les il·lusions mostre, per les quals "sanitat
no és en la carn", la qual per les sues il·lusions és ensutzada, majorment quant ve que en
sompnis encorre nocturnals pol·lucions. Ni aquesta semblança de il·lusió cregues que sia
leugera, car, de causa falsa, verdadera obra proceex, car, bé que falsa ymaginació sia en
44 sompnis, emperò verdadera pol·lució és en la carn;⁸⁵ e per ço Déus mana en lo *Libre de les
Levites* que l'hom qui en sompnis, de nit, és pol·lut o ensutzit, isqua defora les tendes, e
no y torn trossús al vespre e sie lavat ab aygua, e après lo sol post torn en les tendes".⁸⁶

"Tot peccat que qualsevol hom farà, fora del seu cos; mas qui fa fornicació, en lo
48 seu cors pecca".⁸⁷ On, segons l'altra letra o translació, és dit: "Los meus loms omplits són
de il·lusions o infàmia", car en los loms és l'enteniment de lascívia o luxúria, segons: "la
virtut d'ell, en los seus loms, e la sua fortaleza, en lo melich del seu ventre". Per ço és
manat: "Sien los loms vostres estrets tenits"⁸⁸ (ço és de luxúria luyats), car gran és la

⁸³ *arrapen*: 'prenen, arrabassen'. En el text llatí, el sentit és més clar pel doblat «rapiunt et transducunt».

⁸⁴ Llatí: «multitudo et magnitudo».

⁸⁵ Sobre les pol·lucions nocturnes, cf. *Tractat de luxúria*, cap. 451 (Renedo 1992,II:345-346).

⁸⁶ Aquest pas (Lv 15,16) es refereix als preceptes que establia l'Antic testament sobre la conducta sexual dels homes i les dones: es considerava que qualsevol contacte amb el líquid seminal (en el coit o en altres circumstàncies) s'havia de purificar rentant-se bé amb aigua i, en qualsevol cas, hom restava impur fins després de l'ocàs. El passatge a què es refereix Innocenci en realitat prové d'un lloc paral·lel del *Deuteronomi* (23,10-11): «Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra et non revertentur, priusquam ad vesperam lavetur aqua: et post solis occasum regredietur in castra».

⁸⁷ Cal entendre: 'els pecats que comet l'home són sempre exteriors al seu cos, excepte si fornica perquè pecca en el seu cos'

⁸⁸ Tr. un "praecintus"

52 il·lusió e gran la infàmia que és en la voluntat libidinosa o luxuriosa, car davant ella van ardor e concupiscència, deçà e dellà⁸⁹ la acompanye pudor e inmundícia, derrere la seguex dolor e penitència.

Seguex-se: “Encorbat”, etc.

⁸⁹ *deçà e dellà* : matisen el verb *acompanye*, que tradueix un «comitantur» llat. (‘acompanyar, fer seguici’). Cal entendre, doncs, ‘l’acompanyen als costats (o el flanquegen) pudor i inmundícia’.

[III 10]

*Incurbatus sum, et humiliatus sum;
usquequam rugiens a gemitu cordis mei*

**Encorbat són e humiliat són;
de tots punts cridava forment del gemech del meu cor⁹⁰ |^{81r}**

En la primera part, primer fa menció de les penes a ell trameses per nostre senyor Déu, enaprés de les penes aconseguides de si; d'aquelles primeres diu: "Les tues sagetes ficades se són en mi, e has fermada sobre mi la tua mà"; d'aquestes penes de si aconseguides diu:
8 "Enaprés, les mies iniquitats sobrepujades són sobre lo meu cap, e, axí com a càrrech greu e fexuch, agreugades són sobre mi". Mas ara, en aquesta segona part, primer fa menció de les que li vénen de si, e despuys de les penes esdevengudes per los altres.

De les penes que li vénen de si diu: "Encorbat e decaygut són, e molt humiliat, e
12 cridava per lo gemech del meu cor. Lo meu cor torbat és en mi: desemparat m'à la mia fortaleza, e la lum dels meus ulls no és ab mi". D'aquestes penes que ha per los altres, ajusta dient: "Los meus amichs,⁹¹ los meus parens contra mi s'acostaren e stigueren, e los acostats meus o vehins de luny estigueren. E fahían força ab aquells qui volien la mia
16 ànima, e aquells qui cerquaren mals, parlaren vanitats, e fraus o engans tot lo dia contra mi pensaven", demostrant ell quant ha aprofitat, e dels uns, e dels altres. Car d'aquells ha aprofitat quant al desig de la pàtria o glòria de paradís, e per ço entreposa e diu: "Senyor, davant tu és tot lo meu desig, e lo meu gemech no és a tu amagat". D'aquests altres, ha
20 profitat quant al mèrit de paciència, e per ço posa dejús, dient:⁹² "Mas yo, axí com a sort, no hoÿa, e, axí com a mut, qui no obre la sua bocha; e són fet axí com a hom qui no ou, |^{81v} o qui no ha en la sua bocha reprensió". Tractant, doncs, de les penes les quals sofer o sosté de si mateix, confessa que sosté incorbació o incorbament del cors o
24 humiliació de la pensa; e per ço diu: "Encorbat e humiliat són de tots punts"; confessant,

⁹⁰ [III 10] Segona part del salm, on es mencionen les penes que el pecador rep de si mateix i les que rep a causa dels altres. Les primeres l'han ajudat a desitjar el paradís, les segones a perfeccionar la paciència. Les penes que sosté per si mateix són incorbament del cos i humiliació del pensament. L'incorbament es pot entendre com a un bé (contrició, adoració, humiliació, subjecció) o com a un mal (cupiditat, iniquitat, lletgesa, congoixa).

⁹¹ No ha traduït Llatí «et».

⁹² Frag. que sembla que PL s'hagi deixat per error, però que sí que és a R (salt *ait... dicit*)

encara, que sosté crit de la bocha e gemech del seu cor.⁹³ Veges gran enuig de viure e gran desig de morir, e per ço diu: “Davant tu, Senyor, és tot lo meu desig, e lo meu gemech a tu no és amagat”.

28 E tantost de les coses sobredites assigna les rahons, dient: “Lo meu cor contorbat és en mi, desemperat m'à la mia fortalesa, e lo lum dels meus ulls no és ab mi”; axí com si dehia pus clarament: Diguí que “cridava per lo gemech del meu cor”; no meravella, car “lo meu cor conturbat és en mi”. Diguí que “molt són encorbat”⁹⁴ no sens
32 rahó, car “desemparat m'à la mia fortalesa”. Diguí, Senyor, que “davant tu és tot lo meu desig”; no meravella, car “lo lum dels meus ulls no és ab mi”. E per ço com tu, qui ést lum dels meus ulls, no ést ab mi, desig ésser davant tu, per ço que yo sia ab tu, e açò no fentament o falsa ans bé verdaderament, car “lo meu gemech a tu no és amagat”. Car
36 moltes vegades vexació o congoxa dóna enteniment, e a vegades flagells castiguen a aquell lo qual beneficis no esmene; e per ço⁹⁵ “humiliat e encorbat” diu que “és de tots punts”, ço és de l'un hom e de l'altre, és a saber de l'hom forà quant a l'encorbament del cors, e de l'hom dedins quant a la humiliació de la pensa. Per què del gemech del meu
40 cor gemegant dedins de la multitud, granea e legea dels peccats, “cridava” defora ab crit plorós, veu agra e clamor |^{82r} o bram confús o sanpant,⁹⁶ a manera de leó cridant al menjar: car sostenint fam de bona obra “cridava” per desig del menjar celestial, sospirant ab tota intenció lo sàbbat o repòs de la eternitat.

44 Encara, aquestes coses se poden mils referir o haver sguart a la virtut de penitència, que diga lo penident: “Encorbat són” en lo cors, “e humiliat són” en la pensa, prostat o gítat en oració e confessió; ni humiliat simplement, ans encara “totalment”, tots e de tots punts, les circumstàncies dels peccats exprimint o declarant,
48 per ço que yo, qui cometent lo peccat, superbiosa cerviç o cap molt ergullós dreç contra Déu, confessant lo peccat agenollat davant Déu, enclín la pensa.

Encara, més avant: “Cridava per los gemechs del meu cor” plorant ab grans crits, e ab pregons sospirs gemegant; car “davant tu és tot lo meu desig”, no pas axí que, una
52 part del meu desig davant tu és, e l'altra part après de tu (ço és que dels meus peccats una part manifest confessant, e l'altre call amagant, la un peccat acusant condempne, e l'altre escusant defena), ans bé “tot lo meu desig és davant tu”, tota la mia consciència revel e

⁹³ Hi manca un fragment de Llatí: «unde: *Rugiebam a gemitu cordis mei*».

⁹⁴ Manca tr. el final de Llatí: «et humiliatus usquequaque».

⁹⁵ Llatí: «qua propter ait».

⁹⁶ *sanpant*: És un mot difícil de transcriure a causa d'una correcció. No esmenem per la dificultat d'entendre què es volia dir.

manifest de ço que tu.⁹⁷ Evidentment, me convenç, car “lo meu gemech a tu no és
56 amagat”, als ulls del qual totes coses són nues, clares e ubertes.

Encorbament o inclinament és pres en les Santes Scriptures en bé e en mal. Car
és encorbament de contricció,⁹⁸ e per ço és scrit: “Eliseu s'encorbà sobre lo fadrí, e
reviscolà o resucità”; és encorbament de adoració, per ço és scrit: los frares de Josep
60 “s'encorbaren e adoraren-lo”; és encorbament de humiliació, e per ço, Ysaïes:
“Encorbar-s'à” la sublimitat dels hòmens, “e humi- |^{82v} liar-s'à” la altea lur; és
encorbament de subjecció, e per ço Isach, a son fill Jacob: “Sien encorbats davant tu los
fills de la tua mare”; és encorbament de cupiditat, e per ço, Ysaïes: “Encorbats-vos, per
64 ço que passem”; és encorbament de iniquitat, e per ço lo Psalmista: “Laç apparellaren als
meus peus, e encorbaren la mia ànima”; és encorbament de legea o de zutzetat, e per ço
dix Job: “Bagassa d'altri sia la mia⁹⁹ muller, e sobre ella s'encorben los altres”; és
encorbament de congoxa o anxietat, e per ço és scrit que “la muller de Finées encorbà's
68 e parí, car esvahyren-la molt fort les dolors soptoses”.¹⁰⁰

⁹⁷ Frase incompleta i mal traduïda de: «quia cum ultimo desiderio totam conscientiam meam coram te pando».

⁹⁸ Sobre la contricció i les seves condicions, *cf. supra* les notes a 12 i 112.

⁹⁹ PL diu «tua»; R «mea», com a Jb 31,10.

¹⁰⁰ Aquest fragment (1Re 4,19) no és complet i manca un tros de la cita a Llatí, tampoc traduït a l'ESP.

[III 11]

*Domine, ante te omne desiderium meum,
et gemitus meus ad te non est absconditus*

Senyor, davant tu és tot lo meu desig,
e lo meu gemech a tu no és amagat¹⁰¹

4

Veus que lo penident aquest ha regadiu¹⁰² o regament de làgremes sobirà, e altre jusà.¹⁰³ Sobirà, ço és desig de la pensa per los béns de la pàtria o de peraýs; e jusà, ço és gemech del cor per los mals de la via present.¹⁰⁴ Axi com si digués pus manifestament: “Yo he
8 vistes totes les |^{83r} coses que són sots lo sol, e veig tot ésser vanitat e aflicció d'esperit”, per què ja no desig res en aquest món, ans “davant tu és tot lo meu desig”, per ço que davant tu stiga en la pàtria o paraýs, on és verdader repòs, plena seguretat, sobirana dolçor, perfeta alegria, felicitat o benaventurança sempiternal: és là on, en lo bé subirà,
12 tot ço de bé que y és cercat, y és atrobat. E per ço “lo meu gemech” de misèries innumerables d'aquesta vida, que tota és milícia sobre la terra, “a tu no és amagat”, no solament car a tu és conegut, qui totes coses veus e saps e res no ignores, ans encara com a tu és plasent, qui per alguna special manera de perlar tu ést dit no saber e ignorar ço
16 que reproves, e tu ést dit alguna cosa saber quant l'aproves; e per ço dix Jhesucrist: “No us conegu” e “Nostre Senyor sap qui són seus”.

Aquelles coses de cert són amagades de Déu les quals són indignes de ésser presentades al sguart divinal; e per ço Adam e la muller sua “se amagaren de la faç de
20 nostre senyor Déu après lo peccat”, car “qui mal fa o mal obra” sens tot dupte “avorrex la lum”, car li fa nosa.

E per ço: “Lo meu cor”, etc.

¹⁰¹ [III 11] Dues menes de plor: sobirà (quan pensa en els béns de paradís) i jusà (quan pensa en les maldades del món) Déu fingeix ignorar allò que reprova i conèixer quan aprova.

¹⁰² *regadiu*. com deixa clara la glossa (*o regament*) el sentit és el de ‘mullar una superfície’.

¹⁰³ Aquí l'ordenació de la frase llat. és leugerament diferent. A R les lliçons són diferents.

¹⁰⁴ PL «malis mundi» R «malis vie»

[III 12]

*Cor meum conturbatum est in me,
deservit me fortitudo mea,
et lumen occulorum non est mecum*

4

**Lo meu cor és conturbat en mi,
desemperat m'à la mia fortaleza,
e lo lum dels meus ulls no és ab mi¹⁰⁵ |^{84r}**

Ací mostra lo penident ell haver encorreguda gran ansietat o congoxa de cor, e per ço
8 diu: “Lo meu cor conturbat és en mi”, ço és, per acerbitat o terribilitat de dolors, ha
encorreguda debilitat de cors;¹⁰⁶ e per ço diu: “Desemperat m'à la mia fortaleza”, ço és per
tenuïtat o flaquea de dejunis; e, encara, ha encorreguda escuredat de la vista,¹⁰⁷ e per ço
diu: “La lum dels meus ulls no és ab mi”, ço és per aflluència o habundància de làgremes;
12 e en aquesta manera ja fa fruyts dignes de penitència.

A vegades, lo cor de l'hom és conturbat en si, ço és quant per sperit¹⁰⁸ de
conpuncció és entristit e és afligit o congoxat per amor de si, segons la peraula de Ysaïes:
“Recogitat he tots los meus anys en amargura de la mia ànima”; e, a vegades, lo cor és
16 torbat semblantment en altre, ço és quant, per esperit de compasió, per altre és afligit en
si e fet trist, segons la peraula de l'Apòstol: “Qui és malalt, e yo no enmalaltesch?” —
quax qui digues: Qui és malalt que yo no u sia, ço és per compasió— “Qui és
escandalizat, que yo no crem en mi matex?”.

20 Diu, donchs: “Lo meu cor conturbat és en mi”, car en mi és d'on me deig dolrre
de mi matex, car “desemparat m'à la mia fortaleza”. Car scrit és en Ysaïes que los juts, la
lur fortaleza demuden, quant la corporal deposeden e la spiritual en si reben; per què diu
l'Apòstol: “Com enmalaltesch, lavors poderós són”. “E la lum dels meus ulls no és ab
24 mi”, ans és molt més contra mi, car “la mort” entrada és “per les finestres”; e “l'ull ha
robada la ànima”. Per què los ulls, ja punits per compuncció, en tan gran habundància

¹⁰⁵ [III 12] El cor emmalalteix a vegades per si, quan s'entristeix per esperit de compuncció, a vegades per altres, quan per compasió s'entristeix de la pena del proïsme.

¹⁰⁶ Llatí: «propter acerbitatem doloris et debilitatem corporis».

¹⁰⁷ Llatí: «propter tenuitatem jejunorum et obscuritatem luminis».

¹⁰⁸ PL «dolorem», però R diu “conpunccionis spiritum”.

han gitades làgremes,¹⁰⁹ que “la lum” d'ells, quax defallent, “no” és “ab mi”. |^{85r}

¹⁰⁹ Hi manca un «a Deo».

[III 13]

*Amici mei et proximi mei adversum apropiaverunt, et esteterunt;
et proximi mei, a longe steterunt*

4 **Los meus enemichs e los meus frares contra mi se acostaren, e stigueren;
los meus conexens e proïsmes, de luny stigueren¹¹⁰**

Trosús ací lo penident ha proseguides les penes les quals sosté dedins si matex, ço és per nostro senyor Déu, e per si matex; d'ací avant prosequex les penes que sofer defora, per los amichs e enemichs. Car de les penes per nostre Senyor infictes e donades havia dit
8 primerament: “Les tues sagetes ficades se són en mi, e has refermada sobre mi la tua mà”; e de les penes per si aconseguides, ajusta dient: “Les mies iniquitats sobrepugades són lo meu cap”.¹¹¹ Mas ara parla de les penes que sosté per los amichs com diu: “Los meus amichs e los meus parents contra mi se acostaren e estigueren; los meus vehins e
12 proïsmes, de luny stigueren”.¹¹² Mas de les penes que sosté per los enemichs diu dejús: “Los meus enemichs viuen, e són confortats sobre mi, e multiplicats són qui m'avorriren inicament”.

Dretament, com lo peccador per penitència se convertex a nostre senyor Déus,
16 molt pus greus temptacions encorre; per ço dehia lo Savi a son fill: Fill, com tu t'acostaràs “al |^{85v} servey de Déu, apparella lo teu cor¹¹³ a ttemptació”. E per ço com aquest se convertex a penitència, veus instigant lo diable, “los amichs, parens e proïsmes” e vehins contra ell fortment se leven; per què diu: “Los meus amichs e ls meus vehins o proïsmes
20 se acostaren”, ne, cert, per mi perquè'm donen solaç, ans “contra mi” per tal que'm donen dampnatge o que'm noguen; ne leugerament o transitòria, ans justament e poderosa: car no solament se acostaren, ans “estigueren contra mi” per tal que com adversaris me noguessen. “E aquells qui m'estaven de costat”, ço és los vehins,¹¹⁴ “de
24 luny stigueren”, denegant-me tot consell e tota ajuda.¹¹⁵ Aquells “se acostaren” per tal

¹¹⁰ [III 13] Penes que pateix a causa dels amics i els enemics. Quan l'home vol penedir-se dels seus pecats és instigat pel dimoni a no fer-ho a través dels enemics.

¹¹¹ No ha acabat de tr. «et sicut onus grave gravatae sunt super me».

¹¹² Ha traduït un fragment que no es a PL, però sí a R “e proximi in alon ¿? steterunt”.

¹¹³ Llatí: «animam tuam».

¹¹⁴ PL «vicini mei», R «vicini».

¹¹⁵ PL «auxilium salutis», R «salutis consilium et auxilium».

que·m donassen dampnatge e gran minva, e aquets “de mi·s lunyaren“ per ço que consolació alcuna no·m donassen, per tal que yo, axí tot a diverses mals donat, per neguns béns en nenguna forma no fos ajudat, etc.

[III 14]

*Et vim faciebant qui querebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates,
et dolos tota die meditabantur*

4 **E força me fahien aquells qui volien la mia ànima.
E aquells qui a mi cerquaven mals, parlaren vanitats,
e tot lo dia engans pensaven¹¹⁶**

Tractant de les penes les quals confessa lo penident que ha sostengudes per los altres, ara
8 mostra¹¹⁷ que sosté penes, no per enemichs, ans bé per sos amichs; no per los stranys,
ans bé per sos |^{86r} cosins; no per los forans, ans bé per los vehins; car pus indignament,
pus inpascent e pus forçada és sostenguda persecució per los seus que per los altres. “E
aquets meus“, diu ell, en moltes maneres me perseguexen, ço és per obra violentment e
12 odiosa, car “sobres o força me fahien aquells qui cerquaven la mia ànima”. E de bocha
me perseguien maliciosament e studiosa, car aquells qui “mal me” cerquen, “perlaven
vanitats”. Incessantment e fraudulenta, de cor me perseguexen, car contra mi “tot lo dia
engans e fraus pensaven”. ¡Ay, e quants són vuy reputats amichs, qui més deuen ésser
16 tenguts e appellats per enemichs, amans lo cors e perseguints la ànima Aytals són aquets
qui, vehent aquest penident convertir a Déu, violentment s'esforçen de empatxar lur bon
propòsit, portant la ànima de aquell no pas a salvació, ans, cercant que la aporten a
perdició, com per retraure'l de la carrera de Déu, lo blandesquen o afalaguen, e cerquant-
20 li los béns temporals, los mals espirituals li procuren, parlant vanitat e frau o engan quant
li consellen coses vanes e enigues, etc.

¹¹⁶ [III 14] Penes que sosté a causa dels amics, la persecució dels quals és molt més difícil de sofrir que la dels estranys. El perseguexen de pensament, paraula i obra.

¹¹⁷ No s'ha traduït un «separatim».

[III 15]

*Ego autem, velut surdus, non audiveram,
et sicut mutus qui non aperit os suum*

4 Mas yo axí com a sort no u hoïa,
e axí com a mut qui no obre la sua boqua¹¹⁸ | 86v

És surditat o surdesa bona e surdesa mala. Bona surdesa és tancar e cloure la orella a mals consells e a les malignes suggessions; e per ço és escrit: “E ¿qui féu la bocha de l’hom, e¹¹⁹ qui fabricà o féu lo mut e el sort e lo veent e el cech? No·l fiu yo?” E sent 8 Matheu: “Denunciàs¹²⁰ a Johan que·ls sorts hoen”, car aquells obeexen a Déu, qui són sorts al diable. Mas la sordea mala és tancar la orella als sants consells e als manaments divinals; e per ço diu sent March: “Spirit sort e mut: ix d’aquex hom”; e lo Psalmista: “Axí com de serp sorda, tancant¹²¹ les sues orelles, que no hoïa la veu dels encantadors e 12 los conjurs e maleficis que són encantans per lo savi”.

Mas alcú és fet mut a vegades per cautela; e per ço, ell matex: “Mut són fet e humiliat són, e callí dels béns”;¹²² a vegades és fet mut algun per paciència, per ço diu Jhesucrist: “Axí com anyell davant l’esquilador, callarà com a mut”. Per lo contrari, alcú 16 és fet mut, a vegades, per temor, e per ço Ysaïes: “Cans muts, qui no poden ladrar”; a vegades, algun és fet mut per cauterizada o corrompuda consciència, e per ço diu sent Matheu: “Amich, ¿com hic est entrat, no vestint vestedura nupcial? E aquell callà”.

Donchs, sort e mut ací són presos en bé. Cert, de gran virtut és no retre mal per 20 mal, mas, a vegades, de major virtut és no retre maledicció per maledicció, com molt pus fàcil se puga retre açò que allò. Mas encara de pus perfeta paciència és no ésser offès per alcú ni offendre de peraula; e per ço, no repetint, mas determenant, dejús ajusta dient: “E fet són axí com a hom”, etc. | 87r

¹¹⁸ [III 15] La sordesa pot ser bona (tancar l’orella a mals consells o influències) o dolenta (tancar l’orella als bons consells i manaments divins). La mudesa a vegades bé per cautela o paciència (bo) i altres per temor o mala consciència (mal).

¹¹⁹ Llatí: «aut».

¹²⁰ Llatí: «Ite, renuntiante Joanni».

¹²¹ Llatí: «et obturantis».

¹²² Llatí: «et silui a bonis».

[III 16]

*Et factus sum ut homo non audiens,
et non habens in ore suo redarguciones*

**E són fet axí com no hoint,
e no havent en la sua bocha reprehensions¹²³**

4

Quaix que digués pus clarament: En veritat no era sort ne mut, mas com yo pogués hoyr e parlar, “fet són axí com a hom no hoint, e qui no ha en la sua bocha malediccions”, car no responia maledicció per maledicció. D'aytals increpacions és dit per lo Psalmista: 8 “Trosús a la nit me agreugaren los meus renyons”; car són bones increpacions o reprehensions, de les quals diu ell matex: “Increpa les feres bísties del canyar”; e l'Apòstol, qui diu: “Arguex, pregua e castigua o reprèn”. E són altres reprensions o increpacions, de les quals diu Zacharias: “Sathanàs, Déus posse en tu increpacions”; e lo 12 Psalmista, qui diu: “Malaý la mar Roja”.

Encara, poden ésser enteses aquestes peraules de la persona del cap nostre, ço és que sien peraules¹²⁴ de Jhesucrist, no¹²⁵ mudada la veu, dient: Los meus amichs (no pas verdaders mas fents, axí com aquells qui temptant dehien: “Maestre, sabem que verdader 16 és, e la carrera de Déu en veritat ensenyas, e no t'as cura de negú. Digués, donchs, ¿és legut de donar |^{87v} el treüt a l'emperador?”),¹²⁶ e parens, segons la carn¹²⁷ (axí com aquests qui dehien: “Partex-te d'aquí, e ves-te'n en Judea, per ço que'ls dexebles teus vegen les obres que tu fas, car los frares e parents seus no crehien en ell”). Aquests e 20 aquells se acostaren contra mi davant Pilat, cridant: “Crucifiqua'l, crucifiqua'l”, e stigueren fort davant Erodos acusant-me. E aquells qui decosta mi eren, ço és los dexebles qui ab mi havien conversat, de luny estigueren, fugint per temor de la mort, car sent “Pere de luny lo seguia”. “E aquells qui cerquaven la sua ànima”, no per a semblar, ans a liurar a 24 perdició, “força e sobres me fehien”, prenent-me, ligant, bufetejant e scupint, scarnint.

¹²³ [III 16] En realitat s'ha fingit sort i mut per a no retornar maledicció amb maledicció, com Crist quan el van condemnar.

¹²⁴ Llatí: «quasi verba».

¹²⁵ PL «nisi», R «non».

¹²⁶ No ha tr. el final de la frase: «Caesaris, an non?».

¹²⁷ Llatí: «Et proximi mei, videlicet cognati secundum carnem».

“E aquells qui'm cerquaven mals”, com no'm trobassen crims, “han parlat grans vanitats”, fenyent coses falses, axí com aquells qui digueren: “Nosaltres havem hoït aquest dient: ‘Yo desfaré aquest temple per mans fet, e, après tres dies, altre no fet per 28 mans redificaré’”, e no era lur testimoni convenient o concordant. “E tot lo dia pensaven engans”, ço és falsies e decepcions, axí com lavors, quant los jueus corronperen los guardians del sepulcre ab moneda per ço que diguessen: ‘Nosaltres durmens, vengueren los seus dexebles e furtaren-lo’”. “Mas yo, axí com a sort, no u hoÿa”, car no responia, 32 axí com si res no n'hoÿs, “e axí com a mut, qui no obre la sua bocha”, per ço que's complís la peraula del propheta Ysahies:¹²⁸ “Axí com ovella davant l'esquilador, axí aquest no obrí la sua bocha”. Per ço “són fet axí com a hom no hoint, e no havent en la sua bocha malediccions”.

36 On, com un dels ministres assistens¹²⁹ hagués donat un buf |^{88r} a Jesucrist, dient: “E axí respons tu al bisbe?”, Jesucrist no reprenent-lo ni blastomant-lo, mas retent rahó, respòs-li: “Si mal he parlat, fes testimoni del mal que he dit; mas si he parlat bé, per què'm fers?”, etc.

¹²⁸ Llatí: «quod s scriptum est».

¹²⁹ PL «ministrorum Annae», R «assistens ministrorum».

[III 17]

*Quoniam in te, Domine, speravi;
dixi tui exaudies me, Domine Deus meus*

**Per ço, Senyor, com en tu he haüda esperança,
diguí que tu, Senyor meu, me hoiràs¹³⁰**

4

Segueix-se la terça part, en lo qual mostra lo penitent haver esperança entre les adversitats, que és gran solaç dels opressos o tribulats; car mentre esperen no defallen en les tribulacions, creent ésser deliurat per nostre Senyor. Lo, donchs, lo penitent envès si lo do d'esperança, dient: "Per ço, Senyor, com en tu he esperat"; lo lo vot de la oració, dient: "Car tu, Senyor meu Déu, me hoiràs"; lo lo juhí de discreció, "Car diguí, pregant, que negun temps pus no insulten en mi o no m'esquarnesquen mos enemichs"; lo lo mèrit de paciència, car "mentre se comouen los meus peus, han parlat mos enemichs e tractans grans mals ...";¹³¹ lo lo propòsit de satisfacció, "car yo als |^{88v} flagells a pendre són aparellat"; lo la affecció de la contrició, "car la mia dolor davant mi és tostemp"; lo lo so de la confessió, "car la mia iniquitat yo la revel o la prenunciu"; lo l'estudi de la inquisició, car "cogitaré o pensaré per lo meu peccat".

16

Emperò en totes aquestes coses a mi no defallen perseguidors: voluntaris, forts e esperts,¹³² car "mos enemichs viuen"; forts e fermes, car "confortats són sobre mi"; e són molts e diversos, car "multiplicats són"; cruels són o impiadosos, car "avorrit m'an iniquament"; desconexents són, e detractadós e difamadós, lo bé girant en mal, car "aquells qui'm retribuïen mals per béns, detràs me difamaven". E la causa o rahó d'açò posa dejús, per què aquells eren aytals vés ell, car, diu, "é seguida justícia" (o, segons l'altra letra, "per ço com he seguida bonesa"): car e los injuts, per la justícia, e los mals, per la bonesa, perseguen los bons e los juts, axí com Cahim a Abel, Ysmael a Ysach, 24 Esaú a Jacob, Saül a David, e lo poble judaich a nostre senyor Jesucrist.

Diu, donchs: "Per ço, Senyor, com en tu he haüda esperança, diguí: 'Senyor Déu

¹³⁰ [III 17] Tercera part del salm: el penitent demostra tenir esperança tot i les adversitats. Lloa de si mateix el do d'esperança, el vot d'oració, el judici discret, el mèrit de paciència, el propòsit de satisfacció, la inclinació a la contrició, el so de la confessió i l'estudi. Però s'hi oposen molts enemics, molt forts, molt cruels i molt desagraïts.

¹³¹ Manca un tros de Llatí: «super me magna locuti sunt».

¹³² PL només diu «Vivaces et prompti».

meu, tu m'hoiràs". Qui spera o ha speranza creu e ama, car si no crehia, no esperaria, e si no sperava, sens tot dubte no amaria. Car speranza no'm confon, ço és no sosté que
28 sia confús l'esperant; axí com en altre loch diu lo Psalmista: "En tu, Senyor, he sperat: no sia confús eternalment". E per ço lo crehent e amant dretament espera ésser hoït per nostre Senyor, car aquell qui no ha esperança, no demana res en fe: per ço no merex de |^{89r} res ésser hoït per nostre senyor Déu,¹³³ car sens fe no pot plaure a Déu.

32 Diu, donchs: "Senyor", qui la tristícia mudes en goigs, e les adversitats converteys en prosperitats, per ço com "yo he haüda esperança en tu", axí com hom la'n deu haver, per tal he dit, no solament de bocha, ans de cor, ço és que¹³⁴ "tu m'hoiràs", ab desigada fi o exida me hoiràs: "Senyor Déu meu", creador meu, redemptor meu, salvador meu;
36 qui creant m'as donada natura, qui rehent m'as donada gràcia, e salvant ma donaràs glòria. E lavors molt certament seràs meu, com més avant no poràs no ésser meu.

De cert, donchs, he dit que "tu m'hoiràs", e no sens rahó.

¹³³ Llatí: «unde nequumquam exaudiri meretur»

¹³⁴ Llatí: «quod».

[III 18]

*Quia dixi ne aliquando insultent inimici mei,
et dum comoventur pedes mei,
in me magna locuti sunt*

4 **Car diguí que a vegades no m'escarnesquen mos enemichs,
 mentre se comouen los meus peus,
 sobre mi han parlat grans mals¹³⁵**

Dessús no havia declarat o exposat lo penitent què havia demanat, mas allò ara declara
8 dient: açò “he dit” e açò he demanat: “que” a vegades “no m'esquarnesquen mos
enemichs” ...¹³⁶ no puguen escarnir. Segons que en altre loch diu ell matex: “Déu meu, en
tu confiu no sia envergonyit |^{89v} ne escarnit per mos enemichs, car neguns de quants en
tu esperen o an sperança no seran confusos”.

12 Entre les altres rahons per les quals lo just se guarda de peccat, aquesta és una, e
no petita: per tal que sobre ell l'om injust no s'alegre ni'l scarnesqua, car pròpia passió és
dels enemichs que s'alegren e's trahen escarn sobre els desastres o dampnatges d'aquells
que han en hoÿ; e per ço, he dit que “mos enemichs no m'escarnesquen”, car “mentre
16 los peus” —ço és los meus actes o obres— “se comouen” a vegades per infirmitat
humana, los enemichs,¹³⁷ segons lur malvada custume, “han parlat contra mi” ço és
escarns e forts injúries.

Alegra's, donchs, l'om impiadós, e trau-se scarn com veu l'om just comogut,
20 segons la peraula del Psalmista: “Aquells qui'm donen tribulació, se alegraran, si són
mogut”,¹³⁸ mas, per lo contrari, l'om piadós s'entristex e's complany quant veu torbar
l'om injust, segons que diu l'Apòstol: “Qui és malalt, e yo no u sia? Qui és scandalizat, e
yo no'm crem?”, car los peccats dels proïsmes frixori o fregiment són dels juts.

¹³⁵ [III 18] El penitent havia demanat que els seus enemichs no l'averkonyissin. Certament l'home just tampoc no ha donar ocasió al pecador perquè se'n pugui riure. Els peus en les Escripures: el de l'home és afecció, obra i sustentació i cadascun d'aquests té dreta i esquerra. Déu permet que l'home bo caigui en pecat per tal que es fortifiqui en la seva bondat.

¹³⁶ Hi ha un salt al text català: «hoc est ne illud agam, propter quod inimici mei mihi valeant insultare».

¹³⁷ Llatí: «apsis».

¹³⁸ P. Lombard: «Inter mala maxime cavet santus ne de lapsus eius insultet inimicus ... Et dum hoc fit super me magna locuti sunt si commoventur alinquando humana infirmitate, irident impij, unde dolet pius» (c. 387)

24 Peus, en les Scriptures, en diverses maneres són entesos. Peu de l'hom és afecció, peu de l'hom és obra, peu de l'hom és sustentació.¹³⁹ E cascú és doble, ço és dret e esquerre. Dels peus de afecció diu la sposa: “Los meus peus m'é levats, com los me ensutzaré?”; e Jhesucrist: “Qui lavat és, no ha ops sinó que's llau los peus”. Del peu dret 28 diu lo Psalmista: “Lo meu peu estech en la via dreta; en les sgles beneyr-t'é, Senyor”. E del sinistre peu diu ell matex: “No vingua a mi peu de supèrbia, e man de peccador |^{90r} no'm mogua”. Dels peus de operació diu ell mateix: “Aquell qui perfetament ha acabats los meus peus, axí com de cervos”; e “Los peus dels sants servarà”. Dels peus drets diu 32 Ezechiel: “Los peus d'aquells peus drets”. Dels peus sinistres diu Salamó: “Los peus d'aquells corren mal”. Del peu de sustentació dret diu lo benayurat Job: “Yo fuy ull al cech e peu al contret”. Del peu sinistre de sustentació diu la Veritat: “Si lo peu teu te scandaliza, talla'l-te, e gita'l luny de tu”. E pot ésser açò entès en altra manera, que sia dit 36 “que los seus enemichs no s'alegren sobre ell”, segons altra letra emperò en açò no és stat hoit; car “mentre se comouen —ço diu— los meus peus, sobre mi han parlats grans mals”. Car nostre Senyor Déu no sens rahó permet a vegades que's sdevenga que l'hom just sia mogut e cayga (car “set vegades en lo dia cau l'om just, e pus fort se leva”), car 40 leva's pus humil, leva's pus cautelós, leva's pus misericordiós, axí com sent Pere, qui, per tal com incautelosament e presumptuosa respòs dient: “Senyor, si s'avia morir ab tu, no't negaré”, lexat o permès fon caure, per ço que la sua presumpció, imprudència e infirmitat conegués, e que aprengués en si matex en quina forma degués als altres perdonar. On, 44 com après la resurreció fos interrogat per nostre Senyor, dient: “Simon, fill de Johan, ames-me tu més que aquests no fan?”, humilment e cautelosa respòs dient: “Senyor, tu saps que yo t'am”, lexant lo dubte aquest ja ell si l'amava més que los altres, e tenint ço que li era cert, ço és qu'ell l'amava. Car pus que tres vegades son Senyor havia negat per 48 temor, que almenys, en reconpensació, tres confessions fosen retudes o donades a tres negacions, per ço que |^{90v} la sua lengua no servís menys a amor que a temor; e en aquesta forma fos fet ofici de amor péixer lo folch o cabana¹⁴⁰ de nostre Senyor, axí com era stat judici de temor negar lo Senyor del folch.¹⁴¹

52 E no solament car en tu he haüda speranza “he dit tu m'hoiràs, Senyor Déu meu”, ans encara “car als flagells”, etc.

¹³⁹ Llatí: «Pes hominis affectus est, opus et sustentator».

¹⁴⁰ *folch o cabana*: el folch és efectivament un ‘ramat’, però l'extensió de sentit que dóna la glossa *cabana* no sembla documentat.

¹⁴¹ PL R « sicut fuerat timoris iudicium negare Dominum gregis ».

[III 19]

*Quoniam ego ad flagella paratus sum,
et dolor meus ante me est semper*

4 **Car yo als flagells aparellat són,
e la dolor mia davant mi és tostemps**¹⁴²

Aquelles tres coses reduex a memòria, que són en vera penitència necessàries, ço és dolor de compuncció o de contricció en lo cor, pronunciació o declaració de confessió en la bocha, e flagell de satisfacció en la obra: guarnint e ornant cascuna d'aquestes tres per les 8 circumstàncies sues.

De la primera diu donchs: “La mia dolor davant mi és tostemps”; de la segona diu: “La mia iniquitat yo la pronunciu”; e de la terça diu: “Yo, als flagells appellat són”. Car la dolor de la compuncció no deu ésser profunctòria o superficial, ans bé deu ésser 12 contínua; no leugera, ans greu e fexuga, car penedir és pena tenir; per ço hi ajusta e diu: “La mia dolor”¹⁴³ (ço és la |^{91r} causa o rahó de la dolor) tostemps és “davant mi”, davant la cara, no detràs en lo dors, per ço que “tostemps” veja d'on me dolgua; “e apperellat són”, ço és prest e volenterós, “a” rebre e sostenir “los flagells” per satisfacció de peccat: 16 no solament dejuni, oració e almoyna exercir, ans encara corporal disciplina o correcció són aparellat, en treballs, en vigílies après, e altres mortificacions de la carn.

Sabia lo penident que “lo pare corregex, qui ama son fill”, e per ço volenters e de bon grat se ofer a reebre les correccions, les quals, si pacientment són sostengudes, no 20 maten ni mortifiquen, ans vivifiquen; no porten als inferns, ans ne retornen; castiguen cert e corregexen, firen e sanen, nafren e guarexen.¹⁴⁴

Ne solament per les coses dessus dites “me oyràs, senyor Déu meu”, ans encara car “la mia iniquitat...”

¹⁴² [III 19] Condicions de la penitència: dolor de compuncció, pronunciació del pecats, satisfacció per obres. El dolor de compuncció ha de ser continu i feixuc.

¹⁴³ PL situa aquí un «enphatice» entre comes, que podria ser un error pel *in facie* correcte de R.

¹⁴⁴ Llatí: «corripiunt quidem sed corrigunt, percutiunt sic tamen quod sanent (sed sanant R)».

*Quoniam iniquitatem meam ego pronuncio,
et cogitabo pro peccato meo*

**Car la mia iniquitat yo la pronunciu,
e cogitaré per lo meu peccat¹⁴⁵**

4

“La iniquitat pronunciu”, quax sàviament denunciu, ço és discretament confés; o, perlant en temps esdevenidor, ‘pronunciaré’, ço és feelment confessaré, e per ço “cogitaré per lo peccat meu”, per tal que investigació o inquisició sàvia de tots |^{91v} punts pugua trobar
8 tota circumstància de iniquitat, la qual sens tota suppressió o callament, sens tota excusació e sens tota tenuació o aminvament, pugua confessar.

En aquest loch són represos aquells qui, havent dolor per una ora, los seus peccats indiscretament confessen, no volén soferir penitència sinó breu e leugera. Mas si
12 diligentment consideraven que per lo remey de la penitència és feta comutació o mudament de la pena eternal en pena temporal, per aytal cambi o permutació nenguna cosa no tendrien ni reputarien difícil que no poguessen en alcuna manera sostenir. E axí, lo penident volenterosament reeba lo càrrech de la satisfacció a ell donada, encara que li
16 don vigares que sia difícil de tenir,¹⁴⁶ e aquell càrrech començ studiosament de portar.¹⁴⁷ Lo qual càrrech, si lo seu poder e les forces trespasava, recorregua al sacerdot, qui donat temprament discret o rahonable aquell s'esforç de temprar.¹⁴⁸ Per tal, doncs, car ço que fa lo flagell de les vergues al gra e la fornal a l'aur, allò matex fa la persecució a l'hom just
20 e la adversitat a l'hom temerós, per ço hi ajusta e diu: “E los meus enemichs”, etc.

¹⁴⁵ [III 20] Pronúncia els seus pecats per tal que puguin ser valorats i represos degudament. Accepta el càrrec de satisfacció que se li imposa. Reprensió als qui volen penitències lleugeres.

¹⁴⁶ Llatí: «etiamsi difficile videatur».

¹⁴⁷ P Llobard: «Duo modi sunt perfectae poenitentiae, confessio et emendatio, quae fit per fletus et eleemosynas, et huiusmodi quae hic notatur» (c. 387). El pas no és literalment semblant, però el comentari del Llobard en aquest fragment s'ajuta al sentit del text d'Innocenci.

¹⁴⁸ Tr. dubtosa de «qui discreto moderamine adhibito illud satagat temperare».

[III 21]

*Inimici autem mei vivunt, et confortati sunt super me;
et multiplicati sunt super me, qui oderunt me iniquos*

4 Mas los meus enemichs viuen, e confortats són sobre mi;
e multiplicats són sobre mi, aquells qui iniguament me avorriren¹⁴⁹ | ^{92r}

Los bons tostemp moren en lo setgle, car si mateix en lo setgle mortifiquen, segons ço que diu l'Apòstol: "Tots dies muyr per la glòria vostra, frares". Mas los mals hòmens viuen en lo setgle, car ab desig desordonat la prosperitat del món fruexen, dients: 8 "Mengem e begam, car demà morirem", no menjant per ço que visquen, mas vivents per tal que mengen; los quals nostre senyor Déu viure permet e sosté a provació dels béns, e per ço diu: "Confortats són sobre mi", per ço que per fortalea'm sobren, e "multiplicats són sobre mi", per ço que per multitud me vençen; "los quals iniquament me avorrexen", 12 com yo perfetament los haja amats.

Per tal segueix: "Aquells qui per béns", etc.

¹⁴⁹ [III 21] Els homes bons moren i pateixen mentre són vius, els dolents viuen i frueixen.

[III 22]

*Qui retribuunt mi mala pro bonis detrahebant mi,
quoniam subsecutus sum justiciam*

**Aquells qui per bé me retribuïen mals,
detràs me malehien, car he seguida justícia¹⁵⁰**

4

Retribució és quartonejada e'n quatre maneres partida, "car retribuexen-se béns per béns", mals per mals, béns per mals, mals per béns. "Retribuhiren béns per béns" los israelites a Raab; retribuí |^{92v} mals per mals Sampsó als felisteus; retribuí béns per mals
8 Josep a sos frares; retribuïren mals per béns los jueus a Jhesucrist.

A retre béns per béns és tengut cascú, per allò que nostre Senyor manà dient: "Tot ço que volets que'ls hòmens façen a vosaltres, e feu vosaltres a ells". A retre mals per mals no és tengut negú sinó lo jutge, per allò que en la Ley és manat: "L'ull per l'ull, e
12 la dent per la dent"; mas als altres és dit: "No retrets mal per mal, ne maledicció per maledicció". Quant és a retre béns per mals, cascun hom perfet almenys hi és tengut, per allò que nostre Senyor manà dient: "Fets bé a aquells qui avorrits vos han, e pregats per los vostres scarnidors o perseguidors". Mas a retre mals per béns en neguna manera negú
16 no y és tengut, hon com nostre Senyor hagués dit en lo psalm: "Posaren contra mi mals per bens e oÿ per la mia dilecció", tantost sí ajusta: "Posa sobre ell lo peccador e el diable estigua a la sua part dreta". D'aquestes quatre diferències afirmatives ne ixen altres quatre negatives, ço és no retre bé per bé (e açò és mal), no retre mal per mal (e açò és bo), no
20 retre bé per mal (e açò almenys als hòmens perfets és mal), e no retre mal per bé (e açò és bo a tots).

Nostre senyor Déus, en quant és pare, reté béns per béns e mals per mals, segons que diu sent Matheu: "Lo nostre pare celestial, lo seu sol fa exir sobre'ls bons e sobre'ls
24 mals, e plou sobre'ls justs e injusts"; mas en quant Déus és jutge, no solament ret béns per béns, ans encara mal per mals, car "ret a cascú segons les sues obres"; per què Ell diu: "Mia és la venjança, e yo la retribuïré". Mas Lucifer, en quant és Sathanàs, ço és

¹⁵⁰ [III 22] Tothom a de tornar béns per béns; només el jutge pot donar mals per mals. Els homes bons han de tornar béns per mals; però ningú no ha de retornar mals per mals. De la mateixa manera els béns temporals reten béns temporals i eterns; pels mals temporals, mals temporals i eterns se'n retomen; pels béns eterns, béns eterns i temporals se'n treuen; dels mals eterns, mals eterns i temporals se n'obtenen. Dels mals temporals se'n poden obtenir béns temporals i eterns, i dels béns temporals, mals temporals i eterns. Conseqüències d'aquestes retribucions.

adversari, retribuex no solament |^{93r} mals per mals, ans encara mals per béns, car per
28 dilecció sua oÿ ret e dóna a son creador, axí com d'ell e dels seus membres diu lo
Psalmist: “La supèrbia d'aquells qui t'avorriren puja tostemps a tu”.

Més avant, e béns e mals són algunes coses temporals e algunes coses perpetuals,
les quals se han axí que per los béns temporals, temporals e perpetuals béns són retuts,
32 segons la peraula de Jhesucrist: “Qui lexarà pare o mare, sor o frare, casa, camps, muller
e fills, per amor del meu nom, a cent doblaries o recobrarà, e la vida eternal posseirà”.
Semblantment per los mals temporals, temporals e perpetuals mals aytantbé matex ne
són retuts, car los peccadors són vestits de lur confusió, axí com de vestedura doble,
36 com és laudell, jach e semblants. Dels mals temporals és dit: “L'ull per l'ull, e la dent per
la dent” ço és sia retut. E dels mals perpetuals serà dit¹⁵¹ per Jhesucrist: “Fam haguí, e
no'm donàs a menjar; set haguí, e no'm donàs a beure”, e per ço: “anats-vos, maleÿts, en
lo foch eternal, qui apperellat és al diable e als àngels seus”.

40 *Item*, per los béns perpetuals, perpetuals e temporals béns ne són retuts. Car
nostre senyor Déus perpetualment glorificarà los elets, e els elets Déus glorificaran
perpetualment, segons que diu lo Psalmista: “Benayurats són aquells, Senyor, qui entren
en la tua casa, car en los segles dels segles te loaran”, ço és perpetualment. E dels béns
44 temporals diu sent Matheu que los obrés per un diner caven en la vinya, lo dia, donant
los béns temporals per los eternal; axí com aquell del qual diu ell matex que, trobada una
preciosa margarita, anà-se'n, e vené tot quant havia, e comprà-la.

Semblantment, per los mals perpetuals, perpetuals e temporals mals ne són
48 retuts, car nostre senyor Déus los reprovats dampnarà perpetualment, |^{93v} e ells
perpetualment Déus avorriren, axí com és dit dessús: “La supèrbia de aquells qui
t'avorriren, puja tostemps”; al qual propòsit diu sent March: “Lo verme de aquells no
morrà, ne lo foch no s'apagarà”, ab oÿ e ab pena, uns ab altres, companyan-se en infern.

52 Semblantment, per los perpetuals supplicis o turments los obstinats o dampnats,
de present nostre Senyor blastomen; car, si al propòsit se lig que “los hòmens
blastomaran Déu per la plagua del calabrujó o pedruscha, la qual fon feta fort gran”,
molt pus fort Déu blastomen com hoen ésser sentenciats a la pena de l'infern eternal, a
56 la qual perpetualment sostenir són per nostre senyor Déu assignats, per ço que, axí
desonrant-lo, tal retribució com poden li'n reten.

Per semblant forma, per los mals temporals, temporals e perpetuals béns ne són
retuts, car Jesucrist, als crucificadors seus, per los quals preguà dient: “Pare, perdona'ls,

¹⁵¹ Un «vero» no traduït.

60 que no saben què's fan", gràcia reté e donà en lo present, e glòria en l'esdevenidor. Mas per los béns temporals, dels quals los hòmens mal usen,¹⁵² no solament mals temporals, ans encara perpetuals, ne són retuts e si, per ventura, no per la causa o rahó, almenys per la ocasió. C'aytals béns, e la colpa mortal, e la pena gehennal o infernal agreugen; per ço
64 diu nostre Senyor: "Huya a vosaltres, savis de la Ley, car portats la clau de sciència!"¹⁵³ Quaix qui digués: Per açò vendrà a vosaltres ve, ço és dampnació eternal, car la clau de la sciència, que de si és bona cosa, vosaltres mal l'avets portada.

Aquestes coses, emperò, més són dites exponent o declarant, que afermant; e per
68 ço com la matèria és assats disputable, l'actoritat no prejudich a la rahó. Com, donchs, avorriran e blastomaran los hòmens nostre senyor Déu en l'esdevenidor, si ells, axí com és escrit,¹⁵⁴ faents penitència e |^{94r} per gran angoixa d'esperit gemegant, diran: "Errat havem, lunyant-nos de la carrera de veritat, e, de justícia, lo lum no s'és aparegut. Lo sol
72 d'enteniment nos és exit de¹⁵⁵ iniquitat e de perdició; havem anat carreres fort difícils, mas la carrera de nostre Senyor havem ignorada. Què'ns ha aprofitada supèrbia, e la jactància o vanitat de les riqueses, què'ns ha guanyat? Trespassades són totes aquelles coses axí com a umbra, e nosaltres en nostra malignitat som consumats".¹⁵⁶ Si, donchs,
76 de la blasfèmia e oÿ¹⁵⁷ se penidran, axí com de la jactància o vanitat e de la malignitat són dits penedir, ¿com, donchs, lavors aborriran e blastomaran l'Altisme? Mas, per la crueltat de la pena, se penidran del mal passat, per lo qual meresqueren encórrer tanta pena. Emperò no's penidran lavors d'aquell mal tot sols present, per lo qual pus fortment
80 nostre senyor Déu per la terribilitat de la pena avorriran, com d'Ell negun remey no esperen. E, que nostre senyor Déu per los mals temporals retribuésqua mals perpetuals, no li deu ésser imputat a injustícia, car bé que sien temporals quant a l'acte o obra qui tantost passa, són emperò perpetuals quant al reat o obligació que roman, e quant a l'hoÿ
84 qui dura. E per ço nostre senyor Déus justament ponex los reprovats perpetualment, car enemichs los ha trobats perpetuals, los quals ell en la sua perpetualitat justament ha determenat que'ls ponescha, pusque ells en lur temps poch,¹⁵⁸ perpetualment han

¹⁵² Ha col·locat el «saltem» al final de la frase.

¹⁵³ Llatí: «Vae nobis legisperitis, qui tulistis clavem scientiae, ipsi non introistis, et eos qui introibant, prohibuistis» (des de scientiae no és a R).

¹⁵⁴ Llatí: «si quaedam scriptum est dicent intra se».

¹⁵⁵ Llatí: "Lassati sumus in via iniquitatis"

¹⁵⁶ El tr. s'ha saltat practicament la meitat de la cita tal i com la presenta PL. És una prova clara de la filiació amb una constel·lació a la qual pertany R, que és pràcticament idèntic.

¹⁵⁷ Invertit a PL, però no a R.

¹⁵⁸ R té un text més proper que PL.

presumit offendre Déu injustament. E jatsia que tots “los detractors o los blastomadors”
88 sien “odiosos e abominables a Déu”, emperò aquells qui detràs dien mal de alcú, per ço
com aquell segueix justícia o seguex bonesa, per què la gràcia del Sperit Sant |^{94v} en aquell
aytal perseguexen e inpugnen; e, per consegüent, appar que en alcuna manera pequen en
l'Espirit Sant. Açò, emperò, nou a aquells qui proposen lo franch arbitre a la gràcia de
92 Déu, car, segons lo propheta, la justícia no seguex a l'hom, ans l'om seguex la justícia: car
de la gràcia de Déu ve o proceeix que bona operació se seguescha.

*Non derelinquas me, Domine Deus meus; ne discesseris a me.
Intende in adiutorium meum, Domine, Deus salutis mee*

4 **No·m desempars, senyor Déus meu, ne·t partesques de mi.
Vulles entendre en la mia ajuda, Senyor, Déu de la mia salut¹⁵⁹**

Aquesta és la derrera part d'aquest psalm, en la qual lo penident demana la ajuda divinal per ço que entre tants e tals perseguidors no defallescha, demanant no solament que no sia deseparat ans encara ajudat. Car nostre senyor Déu en dues maneres desempara
8 l'om e·s partex d'ell: quant li tol o li lunya la sua defensió, desemperant-lo a la pena —per què diu aquest: “No·m desempàs, senyor Déu meu”— e quant li tol la sua gràcia, desenparant-lo en la colpa —per què après hi ajusta: “No·t partesques de mi”. En la primera manera Déu lo Pare son Fill en la creu deseparà —per ço Déu lo Fill cridava:
12 “Déu meu, per què m'as deseparat?”. Axí com a vegades nostre Senyor desempara aquell per lo |^{95r} qual Ell poch ni molt no és desenparat, car Job, jaquit ha a la pena, la ignocència per axò no deseparà.

En la segona manera, nostre Senyor desempara lo peccador, axí com se lig de
16 Saül, qui temia a David, per tal que nostre Senyor era ab aquell, e d'ell se era partit. Axí nostre Senyor aquell solament desempera qui'l desenpare. Del qual diu Jeremies: “Desenpararem nostre Senyor vena de les aygues vivents”. Ver que nostre senyor Déus alguns desempara a temps, per ço Ysaïes: “En un poch t'és deseparat”; e altres
20 desempara per a tostemps, per ço Ezechiel: “Lo meu zel s'és partit de tu”. Donchs: “No·m desempars”, car deseparat per tots, a tu, Senyor, són jaquit e comanat per ço que entre tantes persecucions e tans perseguidors no defallescha, per tal que après de la vènia a mi atorgada no t'ofena, car axí après de la convalescència o millorament és molt
24 pus greu e pus perillós lo recruament, axí après de la vènia o perdó és molt pus greu la offensa. E, si·m desenpares, Senyor, a la hora, emperò “de mi no·t partesques” enpertostemps, ans molt me vulles “entendre en la mia ajuda” a deliurar-me, ajudar-me e defensar-me, “senyor Déu meu, donador” e conservador “de la mia salut”, per ço que
28 aquell al qual ajudes en lo present, salves encara eternalment.

¹⁵⁹ [III 23] Darrera part del salm: demana a Déu que no el deixi defallir, i reclama no només no ser deseparat sinó també ajudat. Déu desempara el fidel de dues maneres: treient-li la defensa i portant-li la gràcia. Súplica conclusiva del salm.

Molt és alegre la conclusió de aquest psalm, segons custuma dels altres psalms penitencials, los quals tostemps en alegria fenexen o termenen.

QUART SALM PENITENCIAL (Ps 50)

[IV 1]

Capítol primer

Sobre lo pròlech del quart psalm penitencial,
e sobre lo nombre e la divisió dels versos que conté,
e la significació d'aquells; en lo qual David penitent
dels quatre peccats regonex si mateix,
quant vench a ell Nathan, propheta,
e demanà mercè a Déu¹ |^{95v}

Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam

Aquest títol és clar per la istòria manifesta del *Libre dels Reys*. Mas açò studiosament e principalment sí't deu notar que aquest psalm en l'orde de tots los psalms és cinquantè, e conté en si vint versos. E nombre vintè és nombre sobrehabundant, e, de les sues parts
ensemps ajustades, constituex e ret dos onzens,² los quals designen o signifiquen dobla transgressió o trencament de la ley, per ço com nombre onzè lo nombre deu de la ley traspassa e sobrepuja, e al dotzè apostolical no basta o ateny; car David aquest psalm féu specialment per lo doble trencament de la ley, ço és per adulteri e omej que comès.

D'aquest nombre vintè cinch parts són ajustades: I, II, quatre, V, X (unitat, binari, quaternari, quinari, deenari).³ Unitat, que's referex o s'esguarda al primer e a un peccat original. Binari, qui's referex o's esguarda a dos spècies de peccats actuals, los quals peccats partexen en venials e criminals o mortals. Quaternari, qui's referex o s'esguarda a quatre maneres de peccar, ço és per fragilitat o inpotència, per simplicitat o ignorància, per seguretat o negligència, per malignitat o invidència, ço és enveja. Quinari, qui's referex o's sguarda als V senys del cors, per los quals l'om pecca, ço és per la vista, e per

¹ [IV 1] Descripció general del salm: vint versos. La unió de els parts de vint (2 i 2=22) forma dos onzens (11+11=22) que signifiquen un doble trencament de la llei perquè passa del deu dels manaments però no arriba als dotze dels apòstols. Vint també és el resultat de 1+2+4+5+10 (1=peccat original, 2=espècies de pecats actuals, 4=maneres de pecar, 5=sentits corporals, 10=deu trencaments del decàleg). A semblança del jubileu, en què cada cinquanta anys es perdonaven els deutes materials, en aquest cinquantè salm es pedonen els deutes espirituals. Cinc parts. En la primera reclama que la misericòrdia divina li llevi la iniquitat del cor, li renti la injustícia de la boca i que se li elimini la culpa de l'obra. Demana que li siguin perdonats els pecats d'acció i els d'omissió. Exemple de David.

² "denarios" PL "undenarios" R

³ I, II, quatre, V, X (unitat, binari, quaternari, quinari, deenari): És una glossa de J. Romeu resumint esquemàticament l'explicació que es troba en les ratlles que segueixen.

la oïda, e per lo odorat,⁴ per lo gust o per lo tocamet. Deenari, qui's referex o
24 s'esguarda a X trencamens dels X manaments de la ley, dels quals l'om comet peccat,
segons que dessús és dit.

Per tal, doncs, com l'any cinquantè |^{96r} era jubileu en la ley, en lo qual los deutes
éran remesos, los béns alienats o venuts eren revocats e al primer ésser retornats,⁵
28 rahonablement e bé aquest psalm, qui entre los psalms penitencials principal e mellor és,
enmig és col·locat, e obté lo cinquantè loch entre tots los psalms del psaltiri; car, per
penitencial humilitat o humil penitència de la qual aquest psalm principalment tracta, e
los peccats comesos són remesos, e los béns alienats són restituïts, per aquell qui lo
32 cinquantè dia donà la ley de Scriptura,⁶ e lo cinquantè dia donà la ley de gràcia als
apòstols, e no pas escrita en taules de pedra, axí com aquella, ans bé scrïta en los coratges
humanals ab lo dit de Déu.

Lo nombre cinquantè se conpon e's ret de les parts ajustades del nombre
36 quarantèn, car per la penitencial satisfacció, la qual designa nombre quarantè, qui és
nombre special de satisfacció, obrant la gràcia del Spirit Sant, és obtenguda plena
indulgència dels peccats.⁷ E per ço, aquest psalm sobre tots los altres és en la Sgleya
sovinejat, per virtut del qual molts a penitència se convertexen.

40 E departex-se aquest psalm en V parts, les quals, en sos lochs, convinentsment
declarant, seran departides. En la primera part, donchs, lo penident la sua pròpia culpa
agreuga, e prega la misericòrdia divinal,⁸ la qual demana que li sia feta en III maneres, ço
és que li sia delida la iniquitat del cor, e per ço diu: "Delex la mia iniquitat"; demana
44 encara que sia lavat de la injustícia de la bocha, e per ço diu: "Lava'm de la mia injustícia";
e demana que sia denegat de la culpa de la obra, e per ço diu: "Del peccat meu, munda-
me'n".

⁴ *odorat*: 'sentit de l'olfacte'.

⁵ Llatí diu més sintèticament "revocabantur distracta".

⁶ Manca sospitosament «Judaeos» com a destinataris de la Llei d'Escritura.

⁷ He de confessar que se m'escapa la significació numerològica d'aquest pas. Quines són les «parts ajustades del nombre quarantèn»? El fet que la tradició llatina no presenti vacil·lacions m'inclina a pensar en un possible error textual de la tradició llatina transmesa a la vulgar, però crec que cal ser prudent i mantenir la lliçó obligarà a cerca passos paral·lels (que fins ara no he trobat) que expliquin aquesta lliçó.

⁸ P. Lombard: «Quinque sunt partitiones. Prima pars est deprecatio, ubi captat a persona iudicis per misericordiam et iustitiam», c.484.

Donchs: “Senyor, hajes mercè de mi”, car tu pots haver mercè, e has d'on pots
48 haver mercè; axí matex, deus haver mercè, e saps de qui deus ha- |^{96v} ver mercè.⁹ Tu,
donchs, pots haver mercè com la tua misericòrdia sia gran, e per ço dich: “Senyor Déus,
hajes mercè de mi, segons la tua gran misericòrdia”; e has de què pots haver mercè, com
les tues miseracions e pietats sien grans, e per ço dich: “E segons la multitut de les tues
52 miseracions o pietats deleix la mia iniquitat”; semblantment deus haver mercè, car yo
conech lo meu peccat e, conexent, lo confés, e inpugnant, axí com a abominable, lo
malaesch, e per ço dich: “Car la mia iniquitat yo la conech, e lo meu peccat davant mi és
tostemps”; e saps de qui deus haver mercè, car, tu, present e ensemps vehent, yo peccí, e
56 per ço dich: “A tu tot sol he peccat, e lo mal davant tu l'è fet”.

Per ço, donchs, car l'om just en lo començament del parlar és acusador de si,
aquest penident, desigant ésser justificat, en lo començament, confessant, agreuga les
sues colpes, mostrant que ls seus peccats són grans, són molts, són pudents e són leigs;
60 ne solament una vegada, ans moltes e sovén, ni en una manera tan solament, ans en
moltes ell ha peccat. Quaix que digués: Senyor Déus, grans són los meus peccats, e per
ço: “Hajes mercè de mi, segons la tua gran misericòrdia”. Senyor Déus, molts són los
meus peccats, e per tal, segons “la multitut de les tues miseracions o pietats, deleix o
64 desfés la mia iniquitat”. Senyor Déus, pudents són e legs los meus peccats, e per ço:
“Lava'm o¹⁰ munda-me'n”. Ne solament una vegada, ans sovén he peccat, e per ço
encara lava'm més; ni en una manera solament, mas en moltes. E axí, munde'm no
solament de la injustícia que està en fer o cometre ço que hom no deu fer, ans encara
68 munda'm del delicte que està en jaquir o no fer ço que hom és tengut de fer.

David, no solament adulteri, que està en cometre ço que no devia fer, ans encara
del delicte, que està en o- |^{97r} metre o en lexar ço que hom deu fer, homey perpetrà;¹¹
hoc encara, frau o menyspreu hi ajustà, car per Uries, cavaller e vassall leal seu, del qual la
72 muller havia David coneguda carnalment, trametré letres de la sua mort, les quals féu a ell

⁹ *deus haver... haver mercè*: no és a PL, però sí a R: «debes etiam misereri et scis cuius miserearis».

¹⁰ Llatí: «et».

¹¹ La frase presenta una recensió molt diferent a PL T¹ («David autem non solum adulterium et homicidium perpetravit, verum etiam et dolum et contemptum adiecit»), mentre que R («David autem non solum adulterium in comitendo, verum etiam a delicto quod in omitendo consistit homicidium perpetravit, verum etiam dolum et contemptum adiecit») és molt propera a la lliçó d'ESP.

matex portar;¹² e los seus peccats menyspreà de confessar despuys, trossús que per Natham propheta fo durament redarguit.

Per aquets quatre peccats distincs o departits, distintament en quatre maneres fa oració, pregant a nostre senyor Déu que li perdó. Car per lo crim de l'adulteri pregà, dient: "Senyor Déus, hajes mercè de mi, segons la tua gran misericòrdia", car gran és lo flagici o peccat de adulteri, lo qual yo, per misèria de la humanal fragilitat, he comès. E per lo crim de l'homey hi ajusta dient: "E segons la multitud de les tues miseracions, delex la mia iniquitat", car per lo meu inich manament, no solament Uries, ans encara molts altres, ne són morts cruelment. E encara per lo crim de la traïció o engan diu après: "encara més me lava, Senyor, de la mia injustícia", car injustícia exercí que no devia quant, per l'om ignocent e just, les letres de la sua mort falsament e traïdora per ell matex yo trametí; e per lo crim de la negligència e menyspreu, que hac en trigar-se de penedir, conclou dient: "E del meu delicte, ol, munda-me'n", car fort he errat e delinquit quant los meus peccats confessar menysprehí.¹³

E no diu: Senyor hajes mercè, David, ans diu "hajes mercè de mi", axí com si deya pus clarament: en altre haguí acostumat de dir e expressar lo meu nom propi, com me cuydava e crehia que era en gràcia, dient: "Menbre't, Senyor, de David, e de tota la sua mansuetut o simplea"; mas ací, en aquest loch, lo meu nom propi he vergonya de expressar, con me conegua haver perduda la gràcia que abans havia, per ma colpa, per ço que Déus, hoit lo nom qui nomenar no's deu del peccador, molt |^{97r} més sia a venjança que ha indulgència provocat.

Doncs: "Senyor Déus, hajes mercè de mi".

¹² És la coneguda història (2Sa 11) de Betsabé, dona d'Uries, a qui David va deixar embarassada mentre el seu marit era a la guerra. Després d'haver intentat infructuosament que Uries jugués amb la seva dona per tapar l'afer, David es venja demanant a Joab, a través d'una carta que fa dur al mateix Uries, que situí Uries en un lloc de la batalla on l'acabaran matant.

¹³ Hi ha un doblat llatí no traduït: "distuli et despexi".

[IV 2]
Capítol segon
Sobre la exposició dels versos
d'aquest IIII psalm de penitència

4 *Misereere mei, Deus,
secundum magna misericordiam tuam*

Senyor Déus, hajes mercè de mi,
segons la tua gran misericòrdia¹⁴

8 “Senyor Déus, hajes mercè de mi”, car a tu és propietat natural de haver mercè, com a tu
no sia altra cosa haver mercè que ésser. Verament: “De la tua misericòrdia plena és la
terra”, “e les tues miseracions són sobre totes les tues obres”. Donchs: “Hajes mercè de
mi”, havent-te envés mi “no segons justícia”, mas “segons misericòrdia”, e no, certas,
12 segons petita misericòrdia, mas segons gran.

Donchs: “Senyor Déus, hajes mercè de mi segons la tua misericòrdia”, que és
gran e sens mesura e infinida; car gran misèria ha obs gran misericòrdia, e molta impietat
ob ha molta pietat. Certes, tan grans e tans e tans leigs són los meus peccats que, pensant
16 la granea, |^{98r} multitud e legea, me desesperaria, si no sabia la tua misericòrdia
inconperablement o sens conperació, inconprehensiblement o sens conpreniment, e
inefablement o sens declarament ésser tan gran com és.¹⁵ E per ço, desesperant de la mia
misèria, esperant de la tua misericòrdia, crit francosament e dich: “Senyor Déus, hajes
20 mercè de mi, segons la tua gran misericòrdia”; que és, per cert, tan gran que lo Fill
unigènit de Déu lo pare del cel posà en terra, e carn humanal li féu pendre per ço que en
lo cors passió fort sostengués, e morís per tolre misèria humanal e per donar
indulgència dels peccats.

24 O tan delitable parlament, tan suau e delitosa parleria, tan dolça e amorosa
peraula e tan necessària al peccador, profitosa al mesquí, e tant convinent al penident; no

¹⁴ [IV 2] La mercè és una de les propietat natural de Déu i, doncs, tenir mercè per a Déu és ésser. Per això el penitent reclama a la misericòrdia divina que elimini les seves misèries.

¹⁵ P. Lombard: «Misericordia dico magnam, quia magna est miseria mea, et ideo magnam exigit medicinam; de grati enim peccato desperandum esset, nisi esset magna misericordia, quae non potest deffiniri quanta sit», c. 485.

una vegada mas sovén, ab amargura se deu cogitar, ab dolor perlar e ab làgremes retornar
“de tot cor, de tota penssa e de tota ànima”, ab totes cordials¹⁶ affeccions, ab totes entrà-
28 menes, ab totes medul·les e molls dels coratges; ab sospirs, ab sanglots, ab plors. Dignes,
donchs: “Senyor, hajes mercè”. Senyor, a mi, mesquí; “Senyor”, a mi, mesquí, “hajes
mercè, segons la gran misericòrdia tua”. Senyor Déus, segons la tua misericòrdia tua
gran.¹⁷

¹⁶ *Afeccions* no és a la recensió llatina.

¹⁷ Aquest fragment està corromput en la recensió catalana. El text llatí corresponent és: «O quam delectabilis sermo, suavis locutio, dulce uerbum, necessarium peccatori, utile misero, congruum pœnitenti, non semel, sed sæpe cum amaritudine cogitandum, cum dolore dicendum, cum lacrymis iterandum, *ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima*, totis affectibus, totis uisceribus, totis medullis; cum suspiriis, cum singulibus; cum lacrymis: *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam*. Miserere, Domine mihi misero. Domine, misero mihi *miserere, secundum magnam misericordiam tuam*..»

[IV 3]
*Et secundum multitudinem miserationum tuarum,
dele iniquitatem meam*

E segons la multitud de les tues miseracions,
delex la mia iniquitat¹⁸

4

Rahonablement departex o fa distinció entre granea e multitud, referint granea a la miseri- |^{98v} còrdia, e multitud a les miseracions o propietats ...¹⁹ moltes són en obra. E per tal se diu en altre loch: “Senyor, remembre't de les tues pietats o miseracions e de la tua misericòrdia, les quals miseracions acostumist de fer del segle antich ençà”. En alguns altres lochs, emperò, són posades misericòrdies per les miseracions o pietats *effective*, ço és per obra o per Déus qui les fa, axí com diu lo propheta Jeremies: “Les misericòrdies de nostre Senyor moltes són, car no som consumats”. Donchs, segons “la multitud de les 8 tues miseracions o pietats”, ço és segons les obres moltes de la tua misericòrdia, “deleix la mia iniquitat”, la qual, per molt gran multitud, sobrepuga quax lo nombre de la arena de la mar.

E ¿quí poria conpendre ni comptar lo nombre dels peccats, dels delictes, de les 16 colpes, de les ofenses, de les ignoràncies, de les malícies, de les negligències?²⁰ Cert, per nengun temps no negú. “Delex —doncs— la mia iniquitat”, car axí com per lo rahor o tallanpenes és delida o desfeta la letra del pregamí, per ço que no romangua en ell negun senyal de la letra, axí, per la tua misericòrdia, del meu conratge sia delida la colpa, per ço 20 que neguna obligació a pena en aquell no romangua. Donchs: “Delex —prech-te, Senyor— la mia iniquitat”, per ço que no sia d'aquells dels quals és dit: “Sien delits o remoguts del libre dels vivents, e ab los justs no sien scrits”; e en altre loch: “Los lurs noms as delits e dampnats eternalment per a tostemps”. Per tal, donchs, com pus 24 suaument nostre Senyor se ha a aquell qui de bon grat se confessa, per ço aquest

¹⁸ [IV 3] Distingeix la grandesa de la misericòrdia en si i la multitud de les seves «miseracions» efectives.

¹⁹ Salt d'igual a igual *miseracions... miserationes*. El text llatí diu “quia misericordia Dei una est in natura, sed miserationes ejus multae sunt in effectu.”

²⁰ Llatí només anomena “peccatorum ... delictorum .. negligentiarum”, no pas “ peccats ... delictes ... colpes ... ofenses ... ignoràncies ... malícies ... negligències”.

penident la sua colpa no zela, no la disminuex, no la scusa, ans la revela, ans la agreuga, ans la condampna, dient, encara: “Més me lava”, etc. |^{99r}

[IV 4]

*Amplius lava me ab iniquitate mea,
et a delicto meo munda me*

**Encara més lava'm de la mia injustícia,
e del meu delicte munda-me²¹**

4

Amplius, ço és més e més, lava'm de la mia injustícia, la qual yo més e més iniquament he exercida, ajustant peccats a peccats. “¡O, e quant és feta vil”, diu lo propheta a la ànima, “retornant les tues carreres!”. “E del meu delicte munda-me'n”, car la mia ànima fort la
8 he tornada lega e pudent; e axí, Senyor, “lava'm” de la legea, e “munda'm” de la pudor.

Emperò, com la colpa, no departidament ni per parts, ans tota ensemps, en la vera penitència sia remesa e perdonada (car Déus la vènya o indulgència no migparteix, qui tot l'om sanà e guarí en dissapte), ¿què és, donchs, que aquest penident demana
12 encara més ésser lavat de la injustícia, axí com si la injustícia no fos remesa de tots punts en la penitència? Açò és, car la colpa que de fresch és remesa, jatsia que tota per la penitència sia delida, emperò encara al penident ensutzex,²² qui seguretad de pensa e serenitat de consciència²³ no ha encara. E per ço demana d'aquesta pudor de colpa ésser
16 lavat qui ja és de la pudor de pena denejat, per ço que, segur de la vènia impetrada, sia la sua consciència esclarida, jatsia que del peccat, qui's purgat quant a la colpa, deman, més encara, ésser purgat quant a la pena, car no tantes vegades com és remesa tota la colpa
...²⁴

20 O, encara més e més “lava'm”, axí com si dehia: Deleix la mia iniquitat, |^{99v} la qual he comesa en Déu; e'n cara: “lava'm de la injustícia”, la qual he comesa en lo proïsme; e encara: “munda'm o deneja'm del meu peccat”, lo qual he comès en mi matex, car e en Déu, e en lo proïsme, e en mi matex he peccat. E jatssia que lo penident aquest

²¹ [IV 4] Reclama que se'l torni a perdonar per refermar la seva penitència.

²² Llatí: “fetet et sordet”.

²³ PL “securitatem et serenitatem conscientiae”, però R “securitatem mentis et serenitatem conscientiae”.

²⁴ Manca un tros que completa la frase : “toties etiam remittitur tota poena” (‘és perdonada tota la pena’)

24 hagués peccat greument, emperò, per ço com pus leugerament aconseguex indulgència
aquell que si matex regoneg haver peccat, que no aquell qui ignora haver peccat; e aquell
qui del seu peccat greument se complany, que no aquell qui del seu peccat ha dolor
leugerament; e aquell qui amagadament ha peccat, que no aquell qui lo peccat
28 manifestament ha perpetrat; aquest, donchs, penident, com hagués dit primerament:
“Encara més me lava de la mia injustícia, e del meu delicte munda-me”, per ço que ell
mostre que leugerament li deu ésser perdonat, ajusta-hi: “Car la mia iniquitat”, etc.

[IV 5]

*Quoniam iniquitatem meam ego cognosco,
et delictum meum contra me est semper*

4 **Car la mia iniquitat yo la conech,
e lo meu delicte davant mi és tostemps²⁵**

Aferma, donchs, si matex no ignorar ans conèixer bé la sua colpa, “car la mia iniquitat —
ço diu— yo la conech”; e no leugerament, ans greument se conplany de la sua colpa, car
“lo meu peccat davant mi és tostemps”; e no manifestament ans secretament e amagada
8 aferma si haver peccat. Ajusta-y: “e lo meu mal davant tu l'é fet”, ço és yo tot sols veent-
lo; e per ço, David, volent zelar lo seu peccat, féu tornar Uries per tal que entràs en casa
sua a Berssabé, |^{100r} sa muller (la qual ell, ço és Daviu, havia empenyada), per ço que fos
vist a la gent que ella hagués concebut de son marit Uries. Ne David aquest peccat volch
12 confessar trossús que per lo propheta Nathan d'aquest peccat fo redarguit o reprès.

O, exponent encara lo dit ves, per ço que alguns pequen per ignorància, altres per
negligència, altres per indústria o malícia, per tal, donchs, que aquest penident en peccar
atorch haver fet greu excés, remou e lunya de si la primera e segona maneres de peccar,
16 que són pus leugeres, e atribuex a ssi la terça manera de peccar, que és molt pus greu,
dient axí: “Senyor, a tu tot sol he peccat”; no crech per ignorància, “car la mia iniquitat
yo la conech”, ni he peccat per negligència, “car lo meu peccat davant mi és
continuadament”, mas he peccat per indústria, car “lo meu mal, davant tu l'é fet”. Quaix
20 que digués: Senyor, hajes mercè de mi, “lava'm e deneja'm: car la mia iniquitat yo la
conech”, com yo no sia d'aquells qui los lurs peccats no entenen, ni encara entendre los
volen, per ço que en voluptats o en delits desordonats pus franquament delitar se
puguen. “E lo meu peccat davant mi és continuadament”, car no só d'aquells qui lurs
24 peccats, a vegades, los menbren, mas tantost los obliden, quax lançant-los tots detràs, no
posant-los davant lur faç, mentre negligentment los menysprehen e'ls postposen: axí
com ell matex Daviu féu, qui lo seu peccat no havia denant la sua faç, ans quaix lançat

²⁵ [IV 5] El pecador explica que coneix bé la naturalesa del seu pecat, se n'entristeix greument i ho reconeix obertament. Alguns pecadors pequen per ignorància, altres per negligència, altres per malícia (com David amb Uries).

l'avia detràs la sua esquena, quant donà sentència contra l'om rich qui havia furtada la
28 ovella a l'hom pobre, oblidat en aquesta sentència de si matex.²⁶ E axí, lo seu peccat
davant si diu tostemp és ser present, car, hores convinents e competents, d'aquell peccat
se remembra, axí com en altre loch és dit: “Cové tostemp de orar e no defallir”.
Remembra-li, donchs, lo peccat, ço és a dolre sa pensa, si a delir lo pensa, sinó pas a
32 refrescar-lo e a retornar-lo.²⁷ Per ço l'altra letra pus propi enteniment ...²⁸ |^{100v}

²⁶ P. Lombard: «Vel secundum aliam litteram, et peccatum meum contra me est semper, non habet peccatum post tergum, ut prius habuit cum negligeret, post tergum enim peccatum habuit, cum rex sententiam in divitem, qui rapuit ovem pauperis, dedit, oblitus sui». Tant el text d'Innocenci com el del Lombard glossen un mateix passatge (2Sa 12,1-12) en què Natan posa a David la semblança del ric que roba l'única ovella d'un pobre per satisfer a un convidat sense haver de sacrificar cap dels seus animals. S'estableix un paral·lelisme entre aquesta actitud i la de David amb Uries i Betsabé.

²⁷ La traducció d'aquesta darrera fase sembla confosa: (“Recogitat inquam ad dolendum videlicet ad delendum, non ad refrigerandum (al. refricandum) aut iterandum”) PL (“Recogitat inquam ad dolendum videlicet et delendum, non ad refricandum aut iterandum”) R.

²⁸ No s'ha trad. ni la darrera frase ni la darrera cita del capítol: “Unde littera illa magis proprium exprimit intellectus qua dicitur: *Peccatum meum contra me est semper*, ut videlicet quasi contrarium illud persequar, non velut amicum amplectar” PL “Unde littera illa magis exprimit intellectus qua dicitur: *Peccatum meum contra me est semper*, ut videlicet quasi contrarium illud persequar, non velut amicum amplectar” R. (Per això l'altra lletra conté un sentit més propi: El meu pecat sempre és contra mi, perquè el presequia quasi com a enemic, i no l'abraçava com a amic).

[IV 6]

*Tibi soli peccavi, et malum coram te feci;
ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris*

4 A tu sols he peccat, e lo meu mal davant tu l'è fet;
 per ço que tu just sies atrobat en les tués peraules,
 e vences com sies jutgat²⁹

David, donchs, encara agreuja la sua colpa, e per³⁰ la dignitat de la persona que'l peccat ha comès, e per la sublimitat o altea de la persona en la qual comès lo peccat, ço és car 8 rey pecca en Déu. Lo primer punt dels quals nota ell com diu: "A tu tot sol he peccat"; e lo segon punt ell nota com hi ajusta dient: "E lo mal davant tu l'è fet", de què molt més t'è menyspreat. Axí com si dehia pus clarament: Lo meu peccat "a tu tot sol" he lexat a ésser punit, per ço com yo no haja altre pus sobirà qui'm ponesqua, com yo matex sia 12 rey; e per ço he més peccat, car tant com pus major és la excel·lència de l'hom, aytant pus major és lo seu dechaïment, car "los hòmens poderosos e alts en honor e dignitat, pus poderosament seran turmentats e punits que·ls altres"; e "juhí dur serà fet a aquells qui senyoregen".

16 Dretament altra cosa és en alcun peccar, e altra cosa és a alcú peccar. En alcú pecca qui comet en aquell ofensa; a alcú pecca qui és sotsmès a la sua venjança. E axí lo rey pecca a Déu tot sol, e los altres pequen a Déus e al rey. ¿Què és, donchs, que no poden los prelats de las Sgleyes, majorment lo papa, punir los prínceps seglàs, si, 20 amonestats, menysprehen satisfer per les offenses, axí com aquells qui a Déu tot sol pequen, e no pas a l'hom? "Car lo cor del rey en la mà de Déu és, e serà inclinat là hon |¹⁰¹ Déus vulla" Emperò, fer-ho poden, car des que Jesús de Natzaret fon untat "de oli de alegria, davant sos companyons o dexebles," e fet "prevere o sacerdot eternalment, 24 segons l'orde de Melchisedech", lo regne no és fet indigne ne pren minva de ésser

²⁹ [IV 6] Com més elevada és la condició de l'home que pecca, més terrible és la condició del seu pecat i més se n'ha de penedir. Distinció entre pecar en algú (fer-li ofensa) o a algú (sotmetre's a la sua venjança). Problema de les relacions entre la prelatura i els reis i senyors feudals: submissió a l'Església. Preocupació del David pecador sobre les conseqüències del seu pecat.

³⁰ La correlació *e per... e per* tradueix una corresponent "et... et" llatina.

sotsmès al sacerdocí. E appar, axí matex, per açò: car la unció del sacerdot roman en lo cap, mas la unció del rey del cap devalla en lo muscle.

On, com primerament lo “regne” fos “sacerdotal”, axí com Moysès diu en la ley, 28 ara lo “sacerdot” és “real”, axí com diu sent Pere en la sua *Canònica*. E aquell qui dix a sent Pere: “Tot ço que ligaràs sobre la terra, serà ligat en los cels”, dient “tot ço”, res no n'exceptà ni negun no fon except, per ço que ell manifestament demostràs que, axí bé los reys com tots los altres, per la auctoritat a ell donada, pot soltre e ligar. Jatsia que en açò 32 a ell (ço és al papa) sien los reys subjugats per esguart de Déu, e ell en açò sobre ells haja preheminença e senyoria en loch de Déu, per què,³¹ com lo príncep pecca, en aquesta manera al papa pecca, no-res-menys a Déu tot sol.³² “E lo mal” de l'adulteri, o encara homey, lo qual en lo proïsme he perpetrat, “davant tu l'è fet”, ço és tu vehent ensemps e 36 present, car tu totes coses veus e'n tot loch és present. Com, donchs, inexcusable sia la offensa que és perpetrada o comesa davant lo jutge, sens dupte les mies offenses escusar no podem, les quals tots cometen davant Déu.

Què és, donchs, d'aquest mal, del qual specialment axí diu que l'ha fet denant Déu? 40 E si és respost allò ésser dit car ha peccat en amagat, on lo guarda sols nostre senyor Déu, e no pas en manifest, on los hòmens aquell veen, allò de cert no agreuja lo peccat, ans lo aleuja: car molt pus greu és peccar en manifest, que no és en amagat. Mas, “lo mal” |^{10iv} és “davant tu”, ço és aquell que tu en memòria as tostemps, lo qual a tu 44 desplaui fortment, aquell per aquell scientment yo he fet, ço és lo primer e lo segon, los quals en la segona taula són prohibits, axí com: “No auciaràs, e no faràs adulteri”. E per ço diu en los versos següens: “Gira la tua cara dels meus peccats”. Car és mal lo qual nostre Senyor pacientment dissimula e sosté, en qu'ell en alcuna manera no és vist star 48 davant Déu; e és altre mal, lo qual nostre Senyor de tots punts ha en gran habominació, e aquell en totes maneres davant Ell és vist estar; e per ço, a creximent o multiplicació del peccat, que Déus en totes maneres ha en abominació, diu aquest: “Lo mal, davant tu l'è fet”, axí com en altre loch se diu: “Pare, peccat he en lo cel e davant tu”.

52 “Per ço que tu sies atrobat just en les tues peraules e vences com sies jutjat”. Penssar podia David que, per lo peccat tan greu e tan gran que ell havia comès en Déu e en lo proïsme, nostre senyor Déus hagués revocada la promissió que feta li havia de

³¹ Aquesta correlació tradueix d'una manera poc clara la corresponent correlació llatina *quavis... quare*.

³² Sobre aquesta interessant discussió sobre la potestat del papa sobre els monarques temporals, cf. INTRODUCCIÓ.

Jhesucrist, qui nètixer devia de la sua semén o linatge. “Jurà nostre Senyor —ço diu—
56 veritat a Daviu, e no li'n vendrà a menys: Del fruyt del teu ventre posaré sobre la tua
cadira”. A·çò, donchs, per tal que aquesta prometença no deja ésser revocada, diu
primerament: “Senyor, hajes mercè de mi, lava'm e munda'm, per ço que,” axí, per lo
meu peccat més “sia justificat”, ço és just sies trobat e verdader “en les tues peraules”,
60 que són de la promissió de Jhesucrist que fist a mi, “e” axí “vences” aquells qui dien a tu
haver revocada aquesta promissió, mostrant aquells ésser mentiders, “com sies jutjat”
per aquells tu no ésser faedor de ço que en tal manera havia promès.³³

Al |^{102r} jutge, donchs, deu hom fort tembre, a la saviesa del qual no li és res
64 amagat, la justícia del qual degú no deu corrompre, a la potència del qual res no pot
contrastar. Aytal és nostre senyor Déus; e per ço diu lo penident aquest: A la tua saviea,
senyor Déu, amagar no'm pusch, car lo meu mal “davant tu l'é fet”; la tua justícia, senyor
Déu, corrompre no puch, car “just és atrobat en les tues peraules”; a la tua potència,
68 senyor Déu, contrastar no puch, car “tu vences com ést jutgat”, ço és com hauràs jutgat.
E per tal diu lo Savi: “No vuller cerquar que sies jutge”, si ja no pots per la tua virtut les
iniquitats rompre.

¿Qui, donchs, no deja tembre aquell jutge, lo qual és axí savi tostemps que als seus
72 ulls totes coses són nues e clares e ubertes? ¿E lo qual és axí just totstemps, que “ret o
regardona a cascú segons les sues obres”, e axí és tostemps poderós que a la volentat d'ell
res no contrasta? E, donchs, “¿què li à contrastat, que pau haja haüda?” E per ço,
donchs, aquest penident per dret no demane lo seu juhí, mas prega per misericòrdia
76 dient: “Senyor Déus, hajes mercè de mi, car lo meu mal davant tu l'é fet, per ço que
justificat sies en les tues peraules e vences com sies jutgat. Per ço que sies justificat, ço és
just e verdader aparegues e demostres en les tues peraules”, per les quals diguist:
“Cascuna hora que'l peccador serà convertit e gemegarà, de negunes iniquitats no'm
80 recordarà”. “E vences”, ço és convences, los adversaris de veritat “com sies jutgat”, ço és
reprès o argüit per ells quaix que just no sies, per ço com a ells sobiranament és³⁴
misericordiós, lo peccat greu leugerament perdonant, axí com fàcilment perdonist a

³³ P. Llobard: «Ostendit esse veracem Patrem in promissione qua promisserat Christum ex stirpe David nasciturum, quod quidam propter peccata David Deum non implere dicebant; contra quos David dicit loquens ad Deum Patrem. Ideo munda, ut me mundato iustificeris, id est verax reperiaris, in sermonibus tuis, qui sunt de promissione Christi, quam mihi fecisti» c. 487.

³⁴ És una segona persona per Déu.

Daviu, qui com hagués hoït Nathan e solament aquesta peraula hagués dita: “Peccat he”,
84 tantost |^{102v} là respòs Nathan: “E nostre Senyor ha transportat lo teu peccat”.

Gloriosa victòria és quant nostre senyor Déus delex o³⁵ destrouex tot ço que lo
servent inobedient e rebel havia fet contra Ell; e aquell matex servent, occupat e enganat
per lo malvat enemich, revoqua e reduex a ssi, per açò solament com conex³⁶ les errades
88 que ha fetes. Emperò, si aquesta peraula se endreça a Jhesucrist, convenientment se pot
entendre en aquesta manera: ¡O Jhesucrist, “a tu tot sol he peccat”, car tu tot sols entre·ls
hòmens pots lo meu peccat justament punir, qui en neguna manera negun peccat no has.
E per ço tu sols ést just punidor, com no sia en tu ço que en altre se deu punir, axí com
92 diguist als scrivans e als phariseus de la fembra trobada en adulteri: “Qui sens peccat és
de vosaltres, en ella trameta la primera pedra”. Car tu tot sol aytal ést entre·ls hòmens,
Ysahies propheta testificant, qui diu de tu: “qui peccat no ha fet, ne engan no és atrobat
en la sua bocha”; mas “tot altre hom” és “mentidor”; per ço, donchs, “sies justificat en
96 les tues peraulas”, sien justes e vertaderes.³⁷

Car qui és altra que no faça ofensa en sa peraula? “E vences”, ço és sobres en
justícia, tots los hòmens com és jutgat, ço és con a ells en juhi ést comparat, “car no serà
justificat davant tu tot vivent”. Car de tanta justícia és Jhesucrist, que no rebuja ab l'om
100 ésser jutjat, ço diu, “entre mi e la mia vinya”. E quax sots alcun jutge la sua causa
exponent o declarant diu: “Poble meu, què t'è fet? O en què t'è entristit? Respon-me”.
Ell venç, donchs, quant entre ell e l'om és jutjat, en la presència del qual les steles no són
mundes, |^{103r} ans en los seus àngels troba pravitat o malea. Emperò, segons l'altra letra,
104 no y és ajustada aquesta conjuncció *ut*, ans, com primer sia dit: “A tu tot sols he peccat e
lo mal davant tu l'è fet”, tantost sens tota conjuncció seguex: “Sies justificat —ço és just
trobat— en les peraulas tues e vences com seràs jutgat”.

Lo penident, donchs, segons lo primer stament, pregant Déu qui's devia
108 encarnar: “sies justificat”, ço diu, en les tues peraulas, ço és just me sies fet e donat per
ço que'm reemes per justícia, no, certes, mia ans tua. Car “advocat havem davant Déu lo
pare: Jesucrist just, e ell és misericòrdia per los nostres peccats”. Sies, donchs, justificat
en les peraulas”, ço és segons les tues peraulas, les quals per la ley has parlat e per les
112 prophetes, ço que tu, Senyor, per la tua pena reembries l'om de la sua colpa, axí com per

³⁵ Llatí: «et».

³⁶ Traducció del *ignoscit* llatí: ‘perdonar, atenuar, és a dir no tenir en compte’.

³⁷ Llatí: “id est ut omnes sermones tui justi sint et veraces”

lo propheta Ossee tu matex fas testimoni dient: “O mort, yo seré la tua mort. O infern, yo seré lo teu mos!”. Car la disciplina o càstich de la nostra pau és sobre ell, per la blanura o batiment del qual som sanats. “E vences” la mort, mentre “ést jutjat” a mort, 116 ço és mort de colpa, per mort de pena; e “vences” justament la mort, mentre “ést jutjat” injustament per Pilat e per los jueus a mort.

[IV 7]

*Ecce enim iniquitatibus conceptum sum,
et in delictis properit me mater mea*

**Car veus que yo en iniquitats són concebut,
e en delictes m'à parit la mia mare³⁸ | ^{103v}**

4

Encara aquest penitent agreuja la sua colpa mostrant que no solament colpa actual ha comesa, ans encara colpa original ha tirada ensemps he conseguida, car de la actual colpa havia dit primerament: “A tu sols he peccat e lo mal davant tu l'é fet”; de la colpa original
8 diu despuys: “Car vet que yo en iniquitats són concebut e en delictes m'à perit la mia mare”. Dues concepcions són: una de les semens e altra de les natures.³⁹ Lo pare e la mare cometen colpa actual en la primera, e la creatura que és engendrada aconseguí colpa original en la segona (quant la ànima és unida novellament a la carn dels cors de la
12 creatura); e per ço diu: “Vet que yo en iniquitats són concebut” (les quals en la concepció de la sement mon pare e ma mare cometeren), “e en peccats m'à concebut la mia mare” (los quals en la concepció de les natures yo matex he tirats e aconseguits).

Ja no s'esdevença en neguna manera que per ocasió de aquestes peraules sia dit
16 que Daviu rey sia stat concebut per adulteri, com Ysay, pare seu, de legítima muller l'aja engenrrat, e bé que sia dit que la còpula carnal o ajustament conjugal, a vegades, per los béns del conjugi o matrimoni, de tota colpa criminal sia escusada; emperò, com en aquella còpula carnal fort sovén s'i sol peccar per ço que sovén s'i esdevé, diu aquest
20 ésser concebut en iniquitats de son pare e de sa mare. Emperò si és dit —ço que és pus ver— que la còpula o ajustament conjugal, qui ordonadament és fet, de peccat criminal o mortal (mas no de venial) és escusat per los béns del matrimoni, iniquitats ací largament

³⁸ [IV 7] Interessant discussió sobre la naturalesa del pecat original. El pecador ha comès pecat actual però també arrossega l'original que li transmetieren els seus pares. Aquest aporta al pecador certes incapacitats per la corrupció de les tres potències: ignorància, iracúndia i concupiscència. El pecat original embrut l'ànima i li infon la inclinació al pecat. La concepció de les sements embrut el cos i la de natures l'ànima.

³⁹ Tota l'argumentació que segueix es pot llegir pràcticament en la mateixa disposició al *De Misèria*, 13.

per peccats venials són appellades, |^{104r} segons que sent Johan apòstol diu en la sua
24 *Epístola o Canònica*: “Tot hom qui fa peccat, fa iniquitat, e peccat és iniquitat”.⁴⁰

Segueix-se: “En peccats o en delictes m'à parit o m'à concebut la mare mia”.
Pluralment diu “En delictes o peccats” per rahó de tres originals corrupcions, per les
quals tres forces o potències de la ànima originalment són corronpudes. E, ¿qui és aquell
28 qui no sàpia l'ajustament e còpula carnal, encara que sia conjugal, no ésser negun temps
sens pruÿja de la carn, ne sens fervor o gran enceniment, ni sens pudor de cobejança,
d'on les semens concebudes són ensutzides o corronpudes? Per què diu lo sant hom Job:
“Qui pot fer cosa munda, concebuda de sement inmunda?” De les semens, donchs,
32 ensutzades o corronpudes és concebut lo cors corronput e ensemps ensutzat, al qual, la
ànima finalment infusa, és corrompuda e ensutzada, no per la integritat e mundícia que
ha haüda, ans per la integritat e mundícia que hauria si no era unida al cors ensutzat e
corromput. Car la ànima creant és infusa o unida al cors, e posant-la en lo cors és creada;
36 car axí com del vexell corromput la liquor que mesa y és, per lo vexell se corromp, e
algun tocant alcuna sutza cosa per lo tocamet que fa és ensutzat, axí per l'ensutzament
del cors la ànima és corrompuda e ensutzada.

Car la ànima ha tres forces o potències naturals, ço és racional, irosa e cobejosa.
40 Racional per ço que dicernescha o departesqua entre bé o mal; iracible o irosa per ço que
rebuig o menyspreu mal; concupiscible o cobejosa per ço que desig bé. Aquestes tres
forces, potències o virtuts naturals de la ànima originalment se corronpen, les quals,
corronpudes, la ànima tira a si o aconseguex tres defallimens contraris, ço és: ignorància,
44 per ço que ab dificultat dicernesqua o departesqua entre bé e mal; ira- |^{104v} cúndia, per ço
que leugerament rebug bé; concupiscència, per ço que fàcilment o leugera desig mal.⁴¹
Certes, en la còpula o ajustament carnal lo lum de la rahó és adormit o apagat, lo
pruÿment de la libidinosa o luxuriosa voluptat és mogut e provocat, e lo desig e affecció
48 del desig desordonat és sadollat; e d'aquestes tres coses, aquells tres defallimens en la
ànima són conseguits ensemps e tirats originalment. Donchs, aytals corrupcions e

⁴⁰ P. Llobard: «Vel ita continua: Peccavi et non mirum, quia ecce conceptus sum in iniquitatibus originalibus et actualibus, id est ita conceptus sum, quod et macula originalis peccati teneor, et ad actualia pronus existo. In iniquitatibus se conceptum dicit, non quia peccatum sit misceri conjugibus, cum sit causa prolis; sed ideo quia quod fit, id est concipitur de carne poenali fit; et quod de corpore mortuo per peccatum seminatur, cum vinculo peccati originalis nascitur, et mortis temporalis et aeterna. Non igitur se conceptum in iniquitatibus dicit, eo quod de adulterio sit natus, imo de sancto Jesse, et conjuge ipsius sed ideo quia in omnibus trahitur iniquitas ex Adam, et vinculum mortis» c. 487.

⁴¹ F. Eiximenis distingeix quatre «principis corruptius de natura» conseqüència del pecat original: ignorància, malícia, cobejança i flaquesa (cf. X. Renedo 1992 II, n. 105).

defalliments són appellats en aquest loch delictes o peccats, en los quals aferma aquest penident que “l’ha concebut” o “parit” la sua “mare”.

52 E, donchs, deu-se dir que per la ànima sien tirats ensemps e conseguits tres peccats originals, ço és dificultat o tarditat de decernir o de departir bé e mal (que pertany a ignorància); e facilitat o inclinació de rebujar bé (que pertany a ira o iracúndia); e pravitat o facilitat de desigar mal (que pertany a cobejança). E d’aquets tres peccats
56 originals, que sien en la ànima no és mal vist a als cuns ni’ls és discordant de veritat, jatsia que probablement dir-se puga un peccat original tan solament ésser en la ànima (lo qual emperò inpròpiament és appellat peccat), e abraça o comprèn en si dues coses: ço és la màcula, e la rael o inclinació miserable de natura. La màcula és sutzura, per la qual la
60 ànima és feta inmundada e sutza per l’ensutzamén del cors,⁴² per la qual sutzura és indigna de la visió divinal ...⁴³ segons que diu Jhesucrist: “Benayurats són aquells qui són mundes de cor, car ells veuran Déu”. E d’aquesta feditat o inmundícia és purgada la ànima de l’infant per l’aygua e Spirit Sant per lo bapisme. E no solament, a la final,⁴⁴ per lo
64 bapisme de regeneració en aygua, ans encara en làgrames de conpunció, o en sanch |^{105r} de martiri o passió, per ço que, remanent en la ànima la gràcia bapismal, no sia d’aquí avant de la visió divinal indigna, ans sia feta digne de la visió divinal.

Mas la rael o inclinació de peccar és malaltia o languiment de natura,⁴⁵ ço és una
68 passible qualitat, o una privació, de la qual los primers moviments de peccar o cobejar proceexen.⁴⁶ E tal privació o qualitat roman encara après lo bapisme; e e per ço és dit que lo peccat original passa o cessa, après lo bapisme quant a la colpa e obligació de la

⁴² “Labes est foeditas corporis” PL, però R “Labes est foeditas quae ex contagio corporis...”

⁴³ Salt del text català: “Propter quam indigna est visione divina, vel potius carentia divinae visionis est dignae”.

⁴⁴ Tradueix un *ad ultimum*

⁴⁵ Innocenci segueix essencialment P. Lombard: «Fomes peccati, scilicet concupiscibilitas quae dicitur lex membrorum, sive languor naturae, sive tyrannus qui es in membris» (*Sententiae*, II 34). En una altra obra d’Innocenci, el *De Miseria* parla així d’aquest mateix concepte: «Hoc est tyrannus carnis, lex membrorum, fomes peccati, languor naturae, pabulum mortis, sine quo nemo nascitur, sine quo nemo moritur: qui si quando transit reatu, semper tamen remanet reatu» (I III). En un dels seus sermons més coneguts, en el primer de tempore del primer diumenge d’Advent llegim: «Licet poenitentia culpam deleverit, perfectam tamen innocentiam non restituit, quia remanet fomes peccati, languor naturae, tyrannus carnis» (PL 217, c. 319).

⁴⁶ Eiximenis defineix els primers moviments com a “moviments qui són dins nostra carn corrupta, qui inclinen l’om sotposament segons la fortalesa de la corrupció qui és en la persona aquella a perseguir desordenadament la creatura, a la qual és moguda per aquell moviment o a mal o a bé ... de tots punts són naturals e fora lo regiment de la nostra voluntat, e, per consegüent, són sens peccat” (cito de Renedo 1992,II: 735). Sobre la polèmica entre els partidaris i detractors de considerar com a pecat aquest primers moviments, cf. especialment Coutoure (1962:1-54).

pena, e roman actualment quant a la inclinació dèbil o languiment de natura, de la qual se
72 leven e proceexen los actes o moviments de peccar en l'om; axí com, per lo contrari, sol
ésser dit que lo peccat actual passa actualment quant a la colpa, e roman quant a la
obligació de la pena. E és entesa o ha esguart aquesta calitat o⁴⁷ privació envés la força o
potència concupiscible o cobejosa, en la manera dessús dita corrompuda e ensutzada, car
76 de la cobejança proceïx la proïga envés la porta de la humanal propagació o natural
generació, per la qual la causa material del peccat original és transpassada o transportada
de un en altre.

E aquestes subtilitats⁴⁸ basten en aquest loch ésser dites de present, car jatsia que
80 aquesta matèria sia fort disputable, emperò molt més és plorable, car per aquella rael
desordonada la extensió de la nostra naxença és viciada. Per què dehia l'Apòstol que “fills
de ira som per natura”; e ell matex, David, plorava, com digués: “Vet que en iniquitats
són concebut e'n peccat m'à parit la mia mare” (lla qual mare en aquest loch simplement
84 e plana és entesa la sutzura e faditat e inclinació a peccar). “Sies, doncs, ço diu, justificat
en les tues perales, e vences com sies jutgat”. Ni és meravella: car vet que yo, en
persona |^{105v} de general hom parlant, “en iniquitats són concebut”; yo axí matex “a tu
sols he peccat, e lo mal davant tu l'é fet”; ni és meravella, car “en delictes m'à parit la mia
88 mare”.

E bé que dessús sia feta distinció entre iniquitats e delictes, emperò iniquitats
poden ésser preses per delictes, que axí iniquitats com delictes sien referits o sguardats a
la creatura racional concebuda, la qual en la sua concepció és corronpuda e ensutzada en
92 concepció de les semens quant al cors, e en la concepció de les natures quant a la ànima.

Atén o à sment, donchs, penident e observa en quina manera David tots sos
peccats confessa e totes les circumstàncies,⁴⁹ per ço que tu totes les circumstàncies e
diversitats dels peccats de tots punts studies confessar,⁵⁰ segons que has més peccat en lo
96 loch, en lo temps, en lo nombre, en la persona; segons la edat, segons la sciència, segons
lo grau, segons l'orde; si fàcilment, si sovén, si manifestament, si perseverantment; car e
aquestes circumstàncies, e altres si y són, lo peccat agreugen. E per ço los peccats, ne

⁴⁷ Llatí: «et».

⁴⁸ La discussió sobre el pecat original era certament una matèria subtil, que ocupava moltes hores en les discussions universitàries. Però ja hem vist que la intenció d'Innocenci en l'ESP no és pas la d'escriure un tractat teològic per a subtils sinó més aviat un llibret de meditació. Sobre aquestes *subtilitats* (que aquí estan trad. un simple *ista*), cf. Renedo (1992, I: CX) i també F. Bruni (1991: 91-133).

⁴⁹ Llatí: “circumstantias peccatorum”.

totes les lurs circumstàncies, callar ne cobrir no's deuen en aquell juhí, en lo qual, qui
100 davant Déu si matex acusa, aquell nostre senyor Déus excusa; e qui davant Déu si matex
excusa, aquell nostre Senyor acusa.

⁵⁰ *studies confessar*: 'tinguis la voluntat de confessar'.

[IV 8]

*Ecce enim veritatem dilexisti;
incerta occulta sapientie tue manifestasti mi*

**Vet per ço com has amada veritat;
4 les coses incertes e amagades de la tua saviesa has manifestades⁵¹ |^{106r}**

Aquesta és la segona part del psalm, en la qual aquest penitent reduex a memòria los dons o⁵² gràcies que Déu li à donats, e los béns que Déus li ha donat loa.⁵³ Per los béns donats reduex a memòria per verdadera confessió dels peccats, ço diu: “Vet per ço com
8 has amada veritat”; loa la plena conexença dels secrets amagats, com hi ajusta: “Les coses incertes e amagades de la tua saviesa a mi has manifestades”, car aquell qui a Déus los seus peccats revela, Déus a ell los seus secrets manifesta; loa axí matex, en los béns qui dar-se deuen, la mundació o nedeja esdevenidora per la aspersion o escampament de la
12 sanch de Jhesucrist, com diu: “Salpiscar-m'as ab l'isop, e seré mundat”; loa encara la purificació o denejament sdevenidor, per lo lavament de la ayga del bapisme, com hi ajusta: “Lavar-m'as, e sobre la neu seré fet blanch”; encara, en los béns que dar-se deuen, loa lo gog de la remisió dels peccats e “la alegria” dels premis e remuneracions promeses,
16 e axí “Alegraran los ossos humiliats”.

Mas són alguns qui les colpes lurs no saben, altres qui les menysprehen, altres qui les scusen e altres qui disminuexen e aprimen les lurs colpes; e per ço com aquestes aytals de vènia no són dignes, ans són dignes de venjança, lo penitent aquest remou tot ço de
20 si. No u ignor, ço diu, ans “conech” bé lo meu peccat, “car la mia iniquitat yo la conech”; ne lo meu peccat no'l menyspreu, ans lo inpugne, car “lo meu delictes davant mi és tostemps”; ne'l meu peccat no'l defèn, ans l'acuse: car “a tu sols he peccat, e lo mal davant tu l'é fet”; ne'l meu peccat no'l diminuesch, ans lo agreuge: car “en iniquitats són
24 concebut, e en peccats m'à parit la mia mare”.

⁵¹ [IV 8] Segona part del salm. Béns que el penitent ha rebut de Déu, pels quals el lloa. Cal confessar els pecats diligentment perquè alguns ignoren les seves culpes, altres les menyspreen, altres les excusen, altres les disminueixen.

⁵² Llatí: «et».

⁵³ La frase és poc intel·ligible: Llatí “dona Dei et data commemorat, et danda commendat;” És un error del copista perquè “danda” s'ha de traduir com més avall *dar-se deuen*.

Axí com si Déus li demanàs: per què confesses tu |^{106v} tan diligentment los teus peccats? Respon ell: Car vet que⁵⁴ cosa és evident que tu “has amada veritat” de la confessió e no pas frau d'aquella,⁵⁵ per ço que'l peccador de tots punts totes les 28 circumstàncies dels peccats confés; car no és verdadera confessió, ans fraudulenta, que lo fet declara e la manera cobre o calla; o quant I peccat, a la un confessa, e altre a l'altre confessor revela. On gardar-se deu que vergonya de la confessió no empach la puritat de la confessió. En altra manera pot ésser açò entès, axí com si Déus li demanàs: ¿Per què 32 tan discretament ponexes lo teu peccat, que hages dit: “Lo meu peccat davant mi és tostemps?”. Respon ell: Per ço que, en punint lo meu peccat, a la tua veritat o voluntat yo'm concorde, car “tu veritat has amada” per tal que sies vertader punidor e vertader perdonador, segons allò: “Misericòrdia e veritat ama nostre senyor Déus”, car Déus serva 36 e en veritat misericòrdia, e en misericòrdia veritat; car, e justament perdona, e piadosament ponex; veritat és per la qual és punit lo peccat, misericòrdia és per la qual lo peccador és deliurat.

Veritat ponex e misericòrdia deliura, e lo penident ret cascunes parts dels versos 40 a cascunes parts dels altres,⁵⁶ car havia dit: “Just sies atrobat o justificat en les tues perales, e vences com sies jutgat”. Ni és maravella, car “vet que has amada veritat”, no duplicitat, no perales dobles o falsedat, ans simplicitat e puretat, car verament aquell en les sues perales és justificat que ama veritat. E encara havia dit: “Vet que en iniquitats 44 són concebut, e en peccats m'à parit la mia mare”, dels quals lo primer |^{107r} era incert e lo segon era amagat. E axí com si Déus li demanàs: Per què la cosa incerta, secreta e amagada afermes? Respon ell: “Car les coses incertes e amagades de la tua saviesa a mi has manifestades”.

48 Dretament, cosa incerta era ja son pare e sa mare, si havien comeses algunes iniquitats en la sua concepció, car la còpula carnal conjugal a vegades és escusada de peccat mortal, ço és quant marit e muller ordonadament se ajusten carnalment, per rahó de engenrrar la creatura. Mas a vegades aquest carnal ajustament no és escusat de colpa, e 52 açò quant marit e muller, per rahó de sadollar la volentat libidinosa o luxuriosa, desordonadament se ajusten carnalment.

⁵⁴ *ve que*: trad. un «ecce» llatí.

⁵⁵ Llatí: «sine fraude». Molt més concretament.

⁵⁶ Llatí: «reddid singula singulis».

Encara, era amagat o secret per quina rahó la ànima sia detenguda per peccat, lo qual ella no ha comès, ni per voluntat ni per obra, com sia scrit que “ni lo fill portarà la iniquitat del pare, ni el pare la iniquitat del fill, ans la ànima que peccarà, ella morrà”. Ne serà aquest proverbi d'aquí avant en Irael: diu nostre Senyor e lo propheta Ezechiël: “Nostres pares menjaren l'agraç, e les dens dels fills se'n muçaren”. Certes, nostre senyor Déu a él aquella cosa incerta, e aquesta amagada o secreta, li ha revelades per spirit de saviesa; per què no dix follament o sens causa:⁵⁷ “Vet que en iniquitats són concebut e en peccat m'à parit la mare mia”: car “les coses incertes”, ço diu, de les iniquitats del pare e de la mare comeses en la mia concepció, “e los secrets amagats” dels peccats propis, tirats o aconseguits en la mia concepció, tu “has a mi manifestat” per spirit de prophecia. No puch, donchs, ésser escusat per ignorància, car “les coses secretes e incertes de la tua saviesa a mi has manifestada”; car lo servidor, sabent la volentat de son senyor, e no la fa, “flagel·lat serà de moltes plagues”.

Mas David en aquest loch ret o asigna causa o rahó |^{107v} per què Déus lo nostre pare desiga ésser justificat o just atrobat “en les sues peraules”, dites primerament de la incarnació de Jhesucrist; ço és, car amà veritat, e per ço no deuen venir a menys ni ésser fetes irrites e inanes les coses que dels seus labis procehiren; car “les coses incertes —ço diu— secretes e amagades de la tua saviesa a mi has manifestades”: ço és l'aveniment del Fill teu unigènit, qui és la tua saviesa, l'aveniment del qual als uns era incert, e als altres secret e amagat.

Encara més, aquestes peraules del penident se poden referir o sguardar no solament a les coses sobiranes, ans encara a les coses jusanas, axí com si clarament ell dehia: “Les coses incertes e amagades de la tua saviesa a mi has manifestades”; car: “Salpiscar...”

⁵⁷ Llatí: «Non temere dixit».

[IV 9]

*Asperges me yosopo, et mundabor;
lavabis me, et super nivem dealbabor*

**Salpiscar-m'as ab l'isop, e seré mundat;
lavar m'as, e sobre la neu seré fet blanch**⁵⁸

4

“Salpiscar-m'as —donchs— Senyor, ab l'isop” de humilitat, “e seré mundat” de màcula o sutzura de iniquitat. “Lavar-m'as”, quant per tu dels meus vicis seré purificat e denejat, “e blanch seré tornat”, quant per tu seré stat de virtuts embellit e bé ornat. “Lavar-m'as”
8 per indulgència, “e seré enblanquit”, |^{108r} per gràcia, “sobre la neu”,⁵⁹ car la blanquor de la neu no crex ans disminuex, mas la blanquor de gràcia no's disminuex, ans tota hora creix: car la caritat profita tostemps, o defall de tots punts on perdre-se pot, mas no disminuir.

12 Per ço, donchs, com altra cosa és ésser blanch, o⁶⁰ altra enblanquit per neu, que per si naturalment és blanqua, per la neu pot ésser entesa la virtut, que per si naturalment és bona, de la qual és dit per lo Psalmista: “Per neu seran enblanquits en lo munt de Salmon”. E per l'enblanquiment de la neu pot ésser entesa la obra procehint de la virtut:
16 que sia aquest lo seny: “Sobre la neu”, ço és sobre la virtut que blanqueja dins la pensa,⁶¹ “serà enblanquit” defora per bona obra, per ço que sobre lo fonament de virtut sia endreçat o alçat lo edifici de bona obra. E'n aquesta manera, l'orde de justificació primerament hic és notat com és dit: “Salpiscar o enrorar-m'as, Senyor, ab l'isop, e seré
20 mundat”; e enaprés, lo profit del justificat és demostrat com hi ajusta: “Lavar-m'as, e sobre la neu”, ço és més que la neu,⁶² “seré fet blanch”.

⁵⁸ [IV 9] La neu és la virtut i la blancor de la neu l'obra que ve de la virtut. L'isop com a símbol de la humilitat. Tres estaments d'homes: dels convertits, dels justos, dels perfectes. La sang de Crist i l'aigua del baptisme ajuden a la remoure la culpa i la pena. Efectes del baptisme: remissió de culpa, relaxació de penes i infusió de gràcia. Conflicte fe-baptisme.

⁵⁹ No s'ha trad. un «utique».

⁶⁰ Llatí: «eb».

⁶¹ Llatí: «interius».

⁶² Llatí: «super nivem»

Ysop és erba humill e petita, mas és medicinal, que met en pedra la rael e val molt a porgar e denejar lo leu.⁶³ Aquesta erba significa humilitat, que met sa rael en
24 Jhesucrist humil, purga e deneja l'inflament del leu, ço és el inflament⁶⁴ de la pensa foragita.⁶⁵ Ab aquesta, donchs, com s'esdevendrà que lo peccador, a verdadera penitència venint, se humiliarà, tantost és salpiscat o enrorat de ros de gràcia, e mundat de sutzura de colpa; car si la gràcia en la pensa no és infusa, sens tot dupte la colpa no és foragitada,
28 axí com les tenebres no fugen si la lum no'n sobrevé, la qual aquelles tenebres foragiten. Açò ensenya la Veritat dient: "Remeses li són molts peccats, car molt t'à'mat".

Tu, donchs, Senyor, salpiscar o enrorar-m'as ab l'isop, ço és per virtut de humilitat ruxar m'as del ros de la tua gràcia, "e seré mundat" de les sutzures dels vicis.
32 |^{108v} Ni aquest denejament no serà ociós, car "levar-m'as dels peccats, e sobre la neu" (ço és sobre la blanquor de la virtut), encara per bones obres "seré fet blanch". En aquest loch esperança és donada al peccador que, per penitència, puga retornar, no solament a la primera mundícia, ans encara a molt major; la qual confiança molt és útil e profitosa
36 per ço que en ell alcuna desperació amagadament no entre, la qual és molt pus greu peccat que'ls altres.

Dretament tres stamens de hòmens hi són notats, ço és dels començans, dels profitans e dels perseverans (o dels convertits, dels juts e dels perfets). L'estament dels
40 començants o dels convertits és notat com diu primerament: "Salpiscar o erorar-m'as, Senyor, ab l'isop, e seré mundat". L'estament dels profitans o dels juts hi és notat com hi ajusta segonament: "Lavar-m'as". L'estament dels perseverans o perfets hi és notat, com diu terçament: "Sobre la neu seré fet blanch". Per les quals peraules assats
44 expressament hi és notat lo procés o procehiment⁶⁶ d'aquests tres graus o staments: car ésser salpiscat o enrorat, menys és que ésser lavat, e menys ésser lavat que ésser enblanquit o canejat; ço que, de cert, serà fet complidament "quant aquest cors mortal viscrà⁶⁷ immortalitat, e aquest cors corruptible vestirà incorrupció", car "resplandiran los

⁶³ Llatí: «pulmonem».

⁶⁴ Llatí: «tumorem».

⁶⁵ P. Llombard: «Hyssopus enim herba est humilis, sed medicinalis, cuius radix petrae haerere dicitur, ita homo hac in mysterio aspersus fit humilis radice charitatis, fixus in humili Christo, et sic mundatur. Dicitur haec herba etiam purgare pulmones, in quibus est inflatio: sic humilitas, superbiam depellit», c. 488.

⁶⁶ Llatí: «progressu».

⁶⁷ viscrà: respectem la forma, tot i que sembla una confusió per vestirà.

48 juts axí com lo sol en lo regne de lur Pare, e lavors les vestedures de Jhesucrist seran blanques com neu”.

Per ço, donchs, com per la sanch de Jhesucrist e per la aygua del bapisme la ànima perfetament és mundada, no solament de la colpa, ans encara de la pena, David, 52 en persona general del feel cristià, a·quests denejaments o mundaments endreçant son enteniment, no solament ço diu: “Les coses incertes e amagades de la tua saviesa a mi has manifestades”, ans encara: “Salpiscar o enrorar-m'as” de la sanch de Jhesucrist, “e lavar-m'as” per l'ayga del bapisme, “e axí seré mundat e fet blanch, encara, “sobre |^{109r} la 56 neu”, e més que expressar no puch; no, certes, sobre aquella neu seré fet blanch de la qual diu Salamó: “No·s tembrà de les fredós de la neu que façen pahor a la sua casa”; ni seré fet blanch sobre aquella neu de la qual diu Job: “Qui tem lo gel e lo fret matinal, caurà sobre ell la neu”; mas seré fet blanch sobre aquella neu, e molt més que aquella,⁶⁸ 60 de la qual diu ell matex: “Si yo era lavat ab aygues de neu e fet blanch” ...⁶⁹ més que aquella neu, de la qual diu Ysaïes: “Si eren nostres peccats vermells axí com grana,⁷⁰ axí com neu seran fets blancs”; car en les coses materials no·s pot trobar deguna cosa pus blancha que la neu.

64 E Jhesucrist és aquest qui és vengut per aygua e sanch, del costat del qual és exida e brollada sanch e aygua. E en açò que diu “salpiscar o enrorar-m'as ab l'isop”, se concorda ab la Vella lig, segons la qual lo salpaser, per rahó del misteri o sacrament, se feya de l'ysop, axí com encara diu l'Apòstol: “Legit per Moysès tot lo manament de la ley 68 a tot lo poble, prenent sanch de vedells e de toros o de cabrons,⁷¹ ab ayga e lana vermella ell salpiscava lo libre e tot lo poble, semblantment, dient ‘aquesta és la sanch⁷² la qual Déus nos ha tramesa’. E·xí matex, lo tabernacle e tots los vexells del ministeri o offici, ab la sanch, semblantment, salpiscà. E totes coses totalment⁷³ són mundades segons la ley 72 en sanch, e sens scanpament de sanch no és feta remissió de peccats”; car l'isop, axí com és dessús al·legat, designa humilitat, segons la qual “Jhesucrist defectà e aminvà si matex,

⁶⁸ Llatí: «sed super eam potius, de qua legitur».

⁶⁹ Tot i que el lligam “Ac etiam super illum” ha estat traduït per *més que aquella neu*, en realitat manca quelcom que tradueixi “etiam”.

⁷⁰ Llatí: «ut coccinum».

⁷¹ Llatí: «sanguinem hircorum et vitulorum».

⁷² Llatí: «Hic est sanguis testamenti».

⁷³ Llatí: «pene».

prenent forma de servent, fet obedient trosús a la mort de la creu”;⁷⁴ en la qual creu la sua preciosa sanch scampà, per la qual, e per virtut de humilitat són salpiscats los feels
76 cristians, e de tota iniquitat mundats, majorment aquells qui la forma de la humilitat de Jhesucrist observen.

Tu, legidor savi, nota enaprés en los reemuts pluralitat, e en lo redemptor humilitat e en la redempció utilitat. En los reemuts |^{109v} pluralitat, ço és dit: “Salpiscaràs”.
80 Salpiscar és ensemps en molts lochs scanpar; e per ço diu la Veritat: “Aquesta és la sanch mia del Novell Testament, que per molts serà scanpada en remissió de lurs peccats”. Humilitat en lo redemptor, com hi és ajustat “ab l’isop”, que és medecinal e humil erba, car Jhesucrist per la sua sobreshabundant humilitat als seus feels ha donada medicina de
84 salut; per ço dehia: “Aprenets de mi, car suau o simple són e humil de cor”. Utilitat en la redempció, com diu enaprés: “E seré mundat”, car segons que sent Johan apòstol diu: “La sanch de Jhesucrist, fill de Déu, nos munda de tot peccat”.

Donchs, tres coses se pertanyen a compliment del bapisme: remissió de la colpa,
88 relexació de la pena e infusió de la gràcia.⁷⁵ La primera és notada com és dit: “Lavar-m’as”; la segona, com s’i ajusta: “Seré fet blanch”; e la tercera, com hi és anadit: “Sobre la neu”. “Escamparé —ço diu nostre Senyor per lo propheta Ezechieel— sobre vosaltres aygua munda, e serets mundats de tots los vostres ensutzaments”; car “en aquell dia serà
92 font uberta o patent a la casa de David e als abitans de Jherusalem, en lavament del peccador e de la fembra mestruada”. Donchs, com tu hous: “Salpiscar-m’as ab l’isop, e seré mundat”, entén-ne la fe de la passió en lo salpiscament de la sanch de Jhesucrist; e com tu hous “Lavar-m’as, e sobre la neu seré fet blanch”, conex lo sagrament de la
96 regeneració en lo lavament de la aygua del bapisme.⁷⁶ Mas, aquesta fe, profite a aquells qui són grans sens lo sagrament del bapisme, quant no per menyspreu de la religió cristiana,⁷⁷ ans per cas de necessitat, aquest sagrament no pot ésser reebut. E per lo contrari, aquest sagrament del bapisme, sens fe, a aquells qui són grans no valla,⁷⁸ segons

⁷⁴ Llatí: «usque ad mortem, mortem autem crucis».

⁷⁵ F. Eiximenis explica així en el *Llibre de les dones* els beneficis del bapisme: «Nós ara ne som desobligats per lo sagrament del sant bapisme, per lo qual és remès lo dit [peccat] original, hoc encara tot peccat mortal e venial és remès per lo dit bapisme, si aquell qui'l reeb n'è», CCLIV, p. 373.

⁷⁶ L'ordenació llatina és lleugerament diferent.

⁷⁷ Llatí: «cum fides adultis sine sacramento proficiat, ubi sacramentum non religionis contemptus».

⁷⁸ Subjuntiu calcat de l'ús llatí.

100 que diu la Veritat: “Qui creurà e serà batejat, saul serà; e qui no creurà, condemnat serà”.

¿Què és, donchs, que en aquest loch és atribuïda major perfecció al sagrament |^{110r} que a la fe? Car, ¿menys és ésser salpiscat que ésser lavat, e menys és ésser mundat
104 que ésser enblanquit o fet blanch, majorment, “sobre la neu”? Saber-se deu, donchs, que la fe de Jhesucrist, la qual justifica lo peccador, verdaderament munda o deneja de la colpa, mas no tostemps de tota pena; mas 3lo sagrament del bapisme, si dignament és reebut de cor, deliura e de colpa ensemps e de pena. Per ço lo sagrament del bapisme és
108 appellat per nostre senyor Déus, com diu: “Aquell qui no serà reentat⁷⁹ (ço és altra vegada nat) de l'aygua del bapisme e del Spirit Sant, no pot entrar en lo regne de Déu”, car per aquest sagrament l'om és regenerat per gràcia e's deliurat de colpa ensemps de la pena; aquell qui serà nat en ira, ha colpa ensemps subjugat és e a pena⁸⁰

112 Dretament, donchs, “lavar-m'as” per lo sagrament del bapisme, e “sobre la neu” de gràcia, que munda de la colpa, “seré enblanquit e seré fet blanch”, e'n cara, per virtut del sagrament, de tota pena, part aquella, emperò, la qual necessitat de la primera corrupció aporta (ço és de la mort corporal o d'algun defalliment o pena natural).⁸¹

116 No sens rahó, donchs: “A la oïda mia daràs goig...”

⁷⁹ Traduint un «renatus» llatí.

⁸⁰ És a dir: ‘qui neixerà en ira serà subjugat ensemps per la culpa i la pena’.

⁸¹ Tot això és una glossa inexistent a Llatí.

[IV 10]
*Auditui meo dabis gaudium et leticiam,
et exultabunt ossa humiliata*

**A la mia hoïda daràs goig e alegria,
e alegrar-s'an los ossos humiliats⁸²**

4

Dues hoïdes són: una forana e altra dedins. De la forana diu l'Apòstol: |^{110v} “Fe és per la hoïda, e la hoïda per la peraula de Jhesucrist”; l'altra és hoïda dedins, de la qual diu lo propheta: “Hoyré ço que parlarà en mi nostre senyor Déus”. De la una e de la altra pot
8 ésser entès aquests vers: “A la mia hoïda darà goig” de la remissió dels peccats, car no és goig als peccadors, ço diu nostre Senyor, “ne és pau als ossos meus davant la faç del meu peccat”. “E alegria” daràs de la promissió o prometença dels teus premis o remuneracions eternal, segons que la Veritat diu: “Hajats goig e alegrats-vos, car lo
12 vostro premi o remuneració copiosa és en los cels”. Mas de la huïda dedins, mil és entès⁸³ ço de què lo propheta Ysaïes parlava dient: “Senyor, e ¿qui ha creguda la nostra hoïda?, e lo braç de nostre Senyor a qui és revelat?” A-quell, axí matex, qui deÿa: “Senyor, yo hoy la tua hoïda, e haguí temor; considerí les tues obres e spaordí'm”; donar-m'as.⁸⁴

16 Doncs, Senyor, goig de cor e alegria de cors, segons allò: “Lo meu cor e la mia carn se alegraren en Déu viu”. Lo cor se alegra com creu ésser purgat de la spiritual sutzura, e alegra's lo cors com se sent de carnal pudor mundat, e axí per doble alegria “se alegraran los ossos humiliats”, no solament dels cors, ans certes de la penssa (ço és les
20 forces de la ànima, les quals primerament humiliades eren, ço és decaygudes e encorbades eren stades per peccat, ara són humiliades, ço és a hoir e a obeyr són inclinades). Car aquell qui humilment hou e reverentment obeex, aquest és de cert “amich del spos qui està e ou, e ab goig se alegra per la veu del spos”.

24 ¡O com són poch aquells qui s'alegren de les coses espirituals e eternal, en esguart d'aquells qui de les coses terrenals e carnals se alegren! Mas “la fi o los extrem

⁸² [IV 10] Dues oïdes: una exterior i l'altra interior. La penitència proporciona goig al cor i alegria al cos.

⁸³ *mit*: 'millor'

⁸⁴ Està traduïnt un «dabis».

del goig, plor los ocupa, qui, com hauran fet mal, alegren-se e deliten-se en les coses fort malvades”. Lo goig, donchs, d'aquells benaventurat és e perpetual, segons que per 28 Jhesucrist |^{11r} és dit: “Demanats e reebrets, per ço que'l vostre goig sia complit”, e “Lo goig vostre negú no'l vos tolga”; mas de aquets altres, lo lur goig és desaventurat e momentàneu⁸⁵ o breu, segons que diu Job: “Tenen lo tanboret e la rauta, e alegren-se al so de l'orgue; en béns porten los lus dies, e en un punt devallen a l'infern”.

32 Tu, donchs, Senyor, “a la mia hoïda (ço és al meu enteniment) daràs goig e alegria”, no pas fals e transitori, de les coses carnals e terrenals, mas vertader e perpetual de les coses tues espirituals e eternals, e axí, per vertadera e spiritual alegria⁸⁶ “se alegraran los ossos humiliats”, ço és la mia pensa, e les altres que són dins lo meu cors, axí com 36 ossos amagats, los quals eren primerament elats e alçats per menyspreu e supèrbia, ara són a obediència inclinats. Car tant com la ànima és alçada en supèrbia, no's pot alegrar de vertader goig o alegria, mas com ella deposa supèrbia e pren en si humilitat, lavors per verdadera alegria en Déu és alegrada.

⁸⁵ Trad. quasi literal de “momentaneum”.

⁸⁶ Salt important a PL *spirituali... spiritualibus* (“sed vera et spirituali laetitia, exultabunt...”), que R no té: “sed verum atque perpetuum de spiritualibus et eternis, et sic vera et spirituale leticia”.

[IV 11]

*Averte faciem tuam a peccatis meis,
et omnes iniquitates meas dele*

**Gira la tua cara dels meus peccats,
e delex totes les mies iniquitats⁸⁷**

4

Aquesta és la tercera part del psalm,⁸⁸ en lo qual lo penident aquest, presa en si gran confiança, demana que de si sien |^{111v} les penes remogudes e girades (com diu: “Gira la tua faç dels meus peccats”) e demana que les colpes sues li sien delides (com hi ajusta 8 dient: “Delex totes les mies iniquitats”). Encara més, demana que mundícia de cor en ell sia creada (com diu: “Cor munde o nèdeu crea en mi, senyor Déus”) e demana dretura de sperit que en ell sia renovallada (com diu après: “E spirit dret o dreturer renovella en les mies entràmenes”). Encara més, demana que de la presència de la contemplançió 12 divinal per res no sia foragitat (com diu: “No-m gits luny de la tua cara”); demana més, que la gràcia de la spiritual santificació no li sia tolta (com diu: “E lo teu Spirit Sant no-l me vullés tolre”). Encara més, demana que li sia restituïda alegria de la promissió o prometença de Jhesucrist a ell feta (com diu, primerament: “Ret-me la alegria del teu 16 Salvador”); axí matex demana que la fortalea o fermetat de la confirmació del Sant Spirit li sia atorgada (com diu, après: “Per l'espirit principal me conferma”). Veus com appar que aquest penident és stat savi, discret e conexent en demanar, com ell deman solament aquelles coses que són lícites, que són convenients, que són espedients, justes, honestes e 20 necessàries, per ço que tu aprengues semblants coses demanar; per tal que, si per ventura demanes coses injustes, “la tua oració ne sia feta en peccat”, e si demanes coses inonestes, no les obtengues, per tal com injustament demanes; e si demanes coses inútils, te sia dit: “No saps què-t demanes”.

24 E axí com aquest penident la persona del culpable (ço és de si matex) en moltes maneres havia acusada, axí la persona del jutge (ço és de Déu)⁸⁹ en moltes maneres loa,

⁸⁷ [IV 11] Tercera part del salm. El penitent demana que les seves culpes i les seves penes siguin esborrades. Només demana el que és just, i lloa el jutge per guarnyar-se la seva indulgència.

⁸⁸ PL “quarta pars”. Però R i B. diuen correctament “tertia /tercera”.

⁸⁹ Tant aquest parèntesi com l'anterior són glosses del traductor.

per ço que pus leugerament indulgència aconsegués. Axí com si dehia: Tu és just
 conexe- |^{112r} dor, e per ço “veritat has amada”. Tu és discret doctor, e per ço “les coses
 28 incertes e amagades de la tua saviesa a mi has manifestades”. Tu és sant denejador, e per
 ço “salpiscar-m'as e seré mundat. Lavar-m'as, e sobre la neu seré fet blanch”. Tu és
 liberal prometedor, e per ço “a la mia hoïda daràs goig e alegria, e alegrar-s'an los ossos
 humiliats”. Tu és benigne perdonador, e per ço “gira la tua faç dels meus peccats, e
 32 delex totes les mies iniquitats”. Tu és omnipotent creador, e per ço “cor munde e nèdeu
 crea en mi nostre senyor Déus”. Tu és meravellós renovellador, e per ço “l'esperit
 dreturer renovella en les mies entràmenes”. Tu és irrevocable almoynier e regordanador,
 e per ço “no'm lunys de la tua faç”. Tu és profitós restituhidor, e per ço “ret-me la
 36 alegria del teu Salvador”. Tu és principal e major confermador, e per ço “per l'esperit
 principal me conferma”.

Diu, donchs: tu qui és tal e tan gran senyor, “gira —donchs— la tua cara”, no
 pas de mi mas “dels meus peccats” ...⁹⁰ car no poria star devant la tua faç.⁹¹ “Gira —
 40 encara— la tua faç dels meus peccats” ...⁹² Tu, donchs, Senyor, gira la tua faç dels meus
 peccats, per ço que justament no'ls ponesques, car yo davant la mia cara los quart
 tostemps e remir; per tal que dignament me'n penida. Car si l'om regoneix la colpa,
 nostre Senyor remou la pena, car Ell és verga vellant, que diu a Jeremies: “Què veus tu,
 44 Jeremies?” “Yo veg la verga vetlant”. Verament verga vetlant és Déu, qui vetla sobre lo
 seu poble a punir,⁹³ si lo poble dorm a penedir.⁹⁴ E, per lo contrari, si lo poble vetla a
 penedir, nostre senyor Déus dorm a ponir, car “no becarà ni dormirà aquell qui guarda
 Israel”. Car aquell (ço és Déus) no dormirà a la pena, si aquest (ço és lo poble) |^{112v} no
 48 dorm en la colpa; per què hi ajusta après lo penident: “E delex” de la tua conexença
 “totes les mies iniquitats”; axí com aquell qui dehia: senyor Déu meu, no't remembren
 los meus peccats ...⁹⁵ venjança prengues. Car tu, Senyor, diguist: “En cascuna hora que'l

⁹⁰ Manca un tros: “ne animadvertas in me propter peccata mea”. Podria ser un salt == *meus peccats... meus peccats*

⁹¹ Llatí: «faciem irae tuae».

⁹² Hi manca un altre tros: “quia ego adverto ante faciem meam peccatum meum”. Sembla un altre salt per homoiotèleton *meus peccats... meu peccat*

⁹³ Llatí: «ad puniendum».

⁹⁴ P. Llombard: «Si enim homo advertit peccatum, Deus advertit faciem ne puniat. Adverte ergo peccatum, ut advertat Deus: ne advertendo, ipse animadvertat, qui est virga vigiliarum. Unde ad Jerem. dicitur: Quid tu vides Jeremia? Virgam vigiliarum ego video. Virga vigiliarum Deus est, qui vigilat super populum suum ad puniendum, si ille dormit ad confitendum; dormit vero, si ille vigilat» c. 489.

⁹⁵ Salt del manuscrit català, corresponent a: «neque vindictas sumas de peccatis meis».

peccador se convertirà e gemeguerà, de negunes iniquitats sues no'm recordarà". Desús
52 havia dit aquest penitent, en singular, "deleix la mia iniquitat", mas ací universalment diu
"totes les mies iniquitats delex"; car, reebuda en si alcuna confiança, ja presumex més que
dabans, segurament demanant, no tan solament una iniquitat, mas totes iniquitats de tots
punts ésser delides, car no ha tan solament una iniquitat, ans moltes. E per ço no diu
56 singularment "delex una iniquitat", ans universalment diu "totes iniquitats mies delex, car
tots quants som en moltes maneres fem offensa".

[IV 12]

*Cor mundum crea in me, Deus,
et spiritum rectum innova in visceribus meis*

4 **Senyor Déus, crea en mi cor nèdeu
e spirit dreturer renovella en les mies entràmenes⁹⁶**

Com crear sia de no res alguna cosa fer, e renovellar sia alguna cosa en lo primer stament reformar, çquè és que aquest penident tant desemblantment parla dient: “Senyor Déus, crea en mi cor monde e spirit dreturer renovella en les mies entràmenes?”⁹⁷ Car si
8 dema- |^{113r} na per ço que Déus cree en ell mundícia de cor, per semblant rahó demanar deu que Déus crehe en ell dretura de spirit, com cascuna cosa d'aquestes ell haja perduda per peccat. E si és dit que ell havia perdut lo seu cor (per allò que diu lo propheta Osee: “Efraïm és fet axí com a coloma decebuda, no havent cor”), per semblant rahó per
12 ventura se deu dir que ell havia perdut lo seu spirit (per allò que és legit que “la reyna Sabbà, veent la saviesa de Salamó, no havia spirit més avant”; e allò sembla que ell matex David diu del cor en un psalm: “Defallí lo meu cor”, e'n altre psalm: “Dessus alt defallí lo meu spirit”).⁹⁸ Aquell de cert és dit que ha perdut lo seu cor qui pecca en Déu, per ço diu
16 lo propheta Ysaïes: “Peccadors, tornats al vostre cor”; e aquell és desemperat per lo cor seu matex qui's lunya de Déu, e per ço ell matex Psalmista dehia: “Lo meu cor m'à desemparat”.

Ver que sanament pot ésser entès, en aquest loch, crear, car segons l'estament de
20 natura deformada o leja per peccat, en lo qual stament era lo cors d'aquest ans que fos mundat de la colpa, e quax no res era en comparació del stament de gràcia reformant, en lo qual stament és après que és mundat de la colpa, segons que sent Jacme apòstol diu: “Volenterosament nos engendra ab peraula de veritat, per ço que siam alcun
24 començament de la sua creatura”; e sent Pau, qui diu: “Si en Jhesucrist és alguna creatura

⁹⁶ [IV 12] Demana a Déu que li netegi el cor per tal que el seu esperit pugui ser renovat. Problema de la creació-recreació.

⁹⁷ en les mies entràmenes no és a PL però sí a R.

⁹⁸ Aquesta darrera citació no és a PL però sí a R: “in alio psalmo dicit desuper deficit spes meum”.

novella, les vellures són passades”, com ací dretament pugua ésser posat ‘crear’ per ‘recrear’ o altra vegada crear, segons que en altre loch diu lo Psalmista: “Lo poble qui serà creat, loarà nostre Senyor”, car aquell poble dignament lloa, qui és per gràcia recreat.⁹⁹

28 Per aquest penident demana que en si lo seu cor sia creat monde, ço és que Déus en ell cree affeccions mundes de cor, e cogitacions e voluntats castes, per tal que |^{113v} d'aquí avant no declín a inmundícia, axí com ell matex, David, qui perpetrà adulteri,¹⁰⁰ car del cor proceexen affeccions o desigs, vulla's bons, vulla's mals. Dels bons diu Salamó a
32 l'hom “Atura e guarda lo teu cor, car d'ell proceex la vida”. Dels mals diu Jhesucrist: “...¹⁰¹ furts, adulteris, perjuris, homeys, falsos testimonis,¹⁰² o semblants obres, les quals ensutzen l'om”. Demana, encara, aquest penident que en ell sia renovellat “spirit dreturer”, ço és que l'Espirit Sant sia en ell novellament restituhit, lo qual Spirit dret o
36 dreturer és dit, car fa los spirits drets envés Déu;¹⁰³ lo qual, certes, quant a la sua natura és de tots punts immutable; e per ço aquest demana que ell (ço és l'Espirit Sant) sia en ell renovellat quant a la obra, per tal que d'aquí avant no's declín a fer iniquitat, axí com ell matex David, qui inich homey féu perpetrar. Emperò, e la una cosa e l'altra (ço és la
40 creació e la renovellació)¹⁰⁴ justament e bé pot ésser dita, e del cor, e del spirit, car e lo cors és creat monde e dret, e l'espirit és creat e renovellat dreturer o monde. Mas per rahó de la flor e de l'ornament del perlar les peraules solament són variades (o principalment és feta distinció entre crear del cor monde o renovellar del spirit dret).¹⁰⁵
44 Per ço com David, per suzetat de l'adulteri, de la mundícia del cor era caygut, e, per la malvestat de l'homey, de la dretura de spirit era derrocat, per ço que de tots punts no havia perdut lo juhí de la rahó, mas la virtut de castedat totalment havia perduda, discretament e dretament, donchs, demana que li sia donada gràcia, per ço que ara en ell
48 mundícia de cor sia creada, e demana que li sia refermada natura per ço que en ell dretura de spirit sia de tot renovellada. E per tal diu, departint: “Cor monde crea e spirit renovella”. Demana, donchs, que “lo cor” li sia creat “monde” per haver desigs o

⁹⁹ PL «creatur», R «recreatur».

¹⁰⁰ Això no és a PL, però sí a R.

¹⁰¹ Hi manca la traducció de “ex corde exeunt malae cogitationes”.

¹⁰² L'ordre a PL: “furta, adulteria, homicidia, falsa testimonia, perjuria et similia”, però a R és idèntic.

¹⁰³ *envés Déu*. no és a Llatí.

¹⁰⁴ El parèntesi és una glossa del traductor.

¹⁰⁵ El text del parèntesi no és a PL ni a R: sembla un recapitulació del traductor.

voluntats mundes a amar, e demana que "l'esperit dret" li sia renovellat per |^{114r} haver
52 drets enteniments per a discernir o depertir; per ço que haja zel segons sciència a amar
sancer e en depertir, discret.

E açò que ajusta (ço és "en les mies entràmenes"), a la una e l'altra de les coses
desús dites se referex o s'esguarda, e que lo cor monde sia creat, e que l'esperit dret sia
56 renovellat en les sues entràmenes, en tal forma que les entràmenes sues, ensemps ab lo
seu cor e ab l'esperit, sien recreades e renovellades en ell. Car tanta és unitat e familiaritat
entre la carn e la ànima en l'om, que la una e l'altra ensemps, per la una d'elles (per la carn
o per la ànima), ara a un peccat, ara a un altra, per propis delits desordonats és punyda o
60 temptada, car bé que digua l'Apòstol que "la carn cobeja contra'l spirit e l'esperit contra la
carn" (ço que ver és de cert quant a la sensualitat e la rahó), escrit és, emperò, que "lo
cors que's corronp agreuja la ànima", e "L'esperit trist dessequa los ossos", car la mort
entra per les finestres, e l'ull¹⁰⁶ despulla e roba la ànima; on: "D'aquella que dorm en lo
64 teu si, guarda les tancadures de la tua boqua".

Diu, donchs, David: "Spirit dret renovella en les mies entràmenes", de les quals
hix adulteri, car en les renyons és lo fonament de la voluptat o del desig desordonat;¹⁰⁷ e
per ço del diable és legit qui és encenedor o enflamador de voluptat o desig encara
68 carnal, que "la virtut d'ell, en los seus loms, e la fortaleza sua és en lo melich del seu
ventre".

E seguex-se: "No·m gits luny", etc.

¹⁰⁶ Entengui's *uull* ("oculus").

¹⁰⁷ Una llarga tradició atribueix als ronyons l'origen físic de la voluptat. Cito com a exemple el que en diu st. Jeroni en les seves *Etimologiae*: «Renes ait Varro dictos quod rivi ab his obsceni humoris nascantur. Nam venae et medullae tenuem liquorem desudant in renibus, qui liquor rursus a renibus calore Venerio resolutus decurrit», XI, 97. (Cf. Jacquard-Thomasset 1989:7).

[IV 13]

*Ne proicias me a facie tua,
et Spiritum Santum tuum ne auferas a me* |^{114v}

4 **No·m gits luny de la tua faç,
e lo teu Spirit Sant no·l me tolgues**¹⁰⁸

Quaix qui diga: “Dels meus peccats, la tua faç gira”, mas “no·m gits luny de la tua faç”, ne·m foragits de la tua presència, ne·m lunys de la tua gràcia, ne·m stranyesques o·m faces strany de la tua misericòrdia, ne·m remogues de la tua conexença, ne·m departesques de
8 la tua contemplació. Car “girant la tua faç, totes coses seran torbades”; e “¿A on iré, lunyant-me del teu spirit? O de la tua faç, ¿a on fugiré?”

Per què, donchs, amagues la tua faç? “Mostra'ns la tua faç, e serem salvs”. Il·lumina la tua cara sobre nós, hajes mercè de nós. O, ¡tan perillosa cosa és ésser gitat
12 luny de la cara de Déu! Certes, Ell és lum, Ell és salut, e qui de la sua cara és luyat, aquell, de cert, axí com a reprovat serà lançat “en les tenebres foranes, hon ha plor e tremolament de dens”, on és “lo verme qui no mor negun temps, hon és lo foch qui null temps s'apaga”. E per ço diu Ysayes: Lunya “lo peccador per tal que no veja la glòria de
16 Déu”. Axí fo lançat del cel Lucifer, “gran drach, serpent antiga”, e axí seran lançats e lunyats de la cara de Déu aquells als quals serà dit, en la fi del segle: “Anats malejts al foch eternal, lo qual és apperellat al diable e als àngels seus”. Donchs: “No gires la tua faç de mi”, car si la·m gires “seré semblant ad aquells qui devallen en lo lach”; “E lo teu Spirit
20 Sant no·l me tolgues”, sens lo “qual res de bé fer no·s poria”, car ell és donador de totes gràcies. Ja aquest penident l'Espirit Sant havia, sens do del qual axí humiliar no·s poguera.

O certes |^{115r} David demana que spirit de prophècia no li sia tolt, lo qual reputava pus preciosa cosa que totes les altres. Mas guarda't més tu, peccador, que no·t tolgues a
24 l'Espirit Sant, ans ell se tolgua a tu.¹⁰⁹ E ¿no és, donchs, naturalment primer cometre la colpa que perdre la gràcia, com per lo mèrit de la colpa lo do de la gràcia sia perdut?

¹⁰⁸ [IV 13] Perills d'allunyar-se de la cara del Salvador. Allunyar-se de Déu pot implicar perdre els favors de l'Espirit Sant

¹⁰⁹ P. Lombard: «Vel spiritum prophetiae, qui sibi omnibus pretiosior est rebus, solum peto non auferri tacens de caeteris, ne auferas Spiritum, et per eum», c.490.

Certes la resplendor del sol no's tol ni s'amaga a l'hom, ans l'om se'n sustrau o s'amaga a la resplendor del sol. Ni és falta en lo sol, qui tostemp's luu, que no sia vist per l'om, mas
28 la falta és en l'om, qui a vegades tanca los ulls per ço que lavors ell no veja lo sol. Mas diràs, ¿com poria yo perdre l'Espirit Sant, si primerament yo no era desenperat o jaquit per ell? Car negú no per ço que no ha! Certes, l'Espirit Sant és seperat o tolt axí bé quant fenex ésser haüt, com quant comença no ésser haüt (ço és a dir l'Espirit Sant és separat
32 e tolt de l'hom, axí a la fi del temps passat, en lo qual és stat haüt en ell, com al començament del temps qui's deu seguir après, car un punt matex és la fi de l'ésser alcuna cosa en lo començament e del seu no ésser).¹¹⁰ E açò és que diu après, com ja l'Espirit Sant no sia haüt per l'om (ço és en lo punt final), mas tantost enans era haüt per
36 l'om, car “no és conveniència de lum a tenebres”, car aquestes sobrevinents, lo lum fug e se'n va.

Si, donchs, desiges que·l Spirit Sant no't sia tolt, guarda't no solament de les obres sutzes, ans encara de les cogitacions lejes o inmundes, car “l'Espirit Sant fugirà de la
40 disciplina de l'hom fent, e tol-se de les cogitacions que són sens eteniment”.

Seguex-se: “Ret-me l'alegria...”, etc.

¹¹⁰ Tot el parèntesi no és a la tradició llatina i sembla clarament una interpol·lació de Joan Romeu. A més a més el sentit ha estat variat, i s'aparta lleugerament del del text llatí.

[IV 14]

*Redde michi leticiam salutaris tui,
et spiritum principali confirma me* |^{115v}

4 **Ret-me la alegria del teu Salvador,
e sper l'esperit principal vulles mi confermar**¹¹¹

O quant goig e quanta consolació ha la pensa piadosa, e quant la ànima feel se alegra, com li menbra e considera los grans beneficis del Redemptor, qui “és vengut cerquar e salvar ço qui perdut era”; qui és vengut “no per ço que jutjàs lo món, mas per ço que lo
8 món sia salvat per Ell”; qui és vengut “per ço que tot hom qui creu en Ell no peresqua, mas que haja vida eternal”; “qui·ns ha lavats dels nostres peccats per la sua sanch”; qui “és mort per nostres peccats, e resucità per les nostres justificaciones”. “Verament los nostres defallimens Ell los ha portats,¹¹² e les nostres dolors Ell les s'à carregades. Nafrat
12 és stat per les nostres iniquitats, ferit e colpejat per los nostres peccats. La disciplina o càstich de la nostra pau sobre Ell és venguda, per la blanura o batiment de les plagues del qual som sanats. Nostre senyor Déu al seu fill propi no ha perdonat, ans per tots nosaltres l'à liurat”.

16 La alegria d'aquest Salvador havia sentida aquell qui dehia: “Yo en nostre Senyor me gloriegaré e alegrar-m'é en Déu, Jhesús meu”. Detrament, com l'om, greument offenent nostre senyor Déu, de tanta gràcia se ret ingrati e desconexent, e de tan gran do se ret indigne, rahonablement pert aquesta alegria del Salvador. Mas com serà convertit e
20 gemegarà, leixat lo peccat, demana que aquesta gràcia li sia restituhida. Per què diu: Pare molt piadós, pare molt savi, pare misericordiós,¹¹³ “ret-me la alegria del teu salvador” e salvador meu, car de tu és donat, e salvador meu, car per mi és donat. E per ço és dit: “Ajuda'ns, senyor Déus, |^{116r} salvador nostre, e per la glòria del teu nom deliura'ns”.¹¹⁴

¹¹¹ [IV 14] Alegria del penitent en recordar els beneficis que li ha donat el Redemptor quan l'ha vingut a salvar. Observacions trinitàries.

¹¹² *portats*: ‘soferts’ (“tullit”).

¹¹³ Llatí: «pater piissime, pater mitissime, pater dulcissime».

¹¹⁴ Llatí: «etc.»

24 Mas David, la alegria d'aquest salvador havia perduda quant, perpetrant adulteri e
homey, la prometença o promissió a Ell feta de Jhesucrist temia que, pels seus peccats,
no la hagués demerescuda; per tal dehia: Senyor Déus meu, com a mi lo peccat hajes
remès, donchs “ret-me alegria del teu salvador”; e per ço que d'aquí avant no la perda,
28 conferma mi en lo teu beneplàcit o plaer, perquè yo pus no torn al vòmit, ne pus he
posada la mà en l'aradre,¹¹⁵ no guart atràs, negun temps, no convertescha en stàtua de
sal.¹¹⁶ E per ço que aquesta confirmació no's pugua infirmar, “confirmar-me vuller per
l'esperit principal” axí com per auctoritat major e principal, a la qual no pot degú
32 contravenir. Lo qual spirit, axí mateix, és dit principal lo qual ab tu e ab lo salvador teu és
un principi universal, un creador de totes coses.

Per açò, dretament, com tres vegades diu ‘spirit’, noten ací alguns trinitat en Déu,
qui és spirit e no cors. Cert spirit dreturer o dret dien ésser lo Fill, e per lo seu nom
36 mateix l'Espirit Sant entenen; e lo Pare prenen per spirit principal, car Déu lo pare ésser
principi sens principi, la fe cathòlica o confessa.¹¹⁷ Emperò tu, qui és discret e savi
legidor, la santa Trinitat una indivídua en aquestes perauls pots entendre, car com tu
hous: “Cor monde, crea en mi, senyor Déus”, Déu lo Pare, creador de totes coses, ne
40 deus entendre. E com tu hous: “Ret-me la alegria del teu salvador”, Déu lo Fill ne pren,
qui és salvador. E com tu hous: “L'Espirit Sant no'l me vuller tolre”, Déu l'Espirit Sant
justificador ne deus conèixer. Jatsia que a tots tres (Pare, Fill e Sant Spirit) ensemps, e a
cascú d'ells, crear, salvar e santificar se convenga, com sien un en essència, substància e
44 natura (car: “Tres són qui testimoni donen en lo cel, lo Pare e la Peraula e l'Espirit Sant,
e aquests tres un mateix són”), emperò un dels tres a ço pròpiament és dit spirit |^{116v}
dret, spirit sant e spirit principal: car ell, per vocable apropiat, los hòmens crea drets, fa
sants e constituex principals; axí com és dit spirit de saviesa e spirit d'enteniment e spirit
48 de fortaleza, e axí dels altres noms per los quals és appellat, segons les diferències de les
gràcies o dels béns, etc.

¹¹⁵ Aquesta darrera frase entre comes (*ne pus... aradre*) no apareix a la tradició llatina.

¹¹⁶ El fragment presenta una recensió de qualitat dubtosa però és comprensible i prefereixo no esmenar-ho.

¹¹⁷ P. Lombard: «Per hoc quod ter dicit spiritum, notant quidam Trinitatem hic in Deo, qui est spiritus, non corpus; spiritum rectum Filium dicunt; Spiritum sanctum suo nomine intelligunt; per spiritum principalem Patrem accipiunt», c. 490.

[IV 15]
*Docebo iniquos vias tuas,
impii ad te convertentur*

Yo ensenyaré als inichs les tuas vies,
e los impiadosos seran convertits a tu¹¹⁸

4

Aquesta és la quarta part del psalm, en la qual del penitent aquest manifestament s'ic
demostra quant ha aprofitat per humil penitència e conpunció, e per devota e fervent
oració, car de prevaricador o trencador de la ley és fet gran preycador, axí com sent Pau
8 fon fet apòstol de perseguidor, e sent Matheu, evangelista, de publicà. Per ço los *Psalms*
de David e les *Epístoles* de sant Paul e l'*Evangelí* de sent Matheu sobre totes altres
scriptures són en la Esgleya freqüentades, per tal que los peccadors aprenguen, per lur
eximpli, que negú no's deu desesperar de la colpa, ans haver sperança de gràcia, com los
12 peccadors entenen aquests tres dessús dits per nostre senyor Déus no solament de tants
crims indulgència haver obtenguda, ans encara de tants dons e virtuts gràcia haver
rebuda.

Verament dues coses havia |^{117c} demanades principalment a Déu aquest penitent:
16 remissió demana dels crims, e indulgència e infusió dels dons o de gràcia. E axí com si
Déus li demanava: Com tu demanes que sies deliurat de tants e tants greus peccats, e
que't sien tantes e tan grans virtuts e gràcies a dons donats, d'açò, donchs, ¿quin fruyt
se'n seguex? Respon: Fort gran, car açò tornarà en gran profit e utilitat dels altres (e per
20 ço diu: “Ensenyaré als inichs les tuas carreres, e los impiadosos a tu's covertiran”). Açò,
encara, tornarà a gran salut mia, car “la mia lengua cantarà la tua justícia”; tornarà, axí
matex, en gran loor tua, car “la mia bocha nunciarà la tua laor”. E per tal que açò yo
designadament o puscha complir, “deliura'm —primerament— de la sanch o dels
24 peccats”, e despuys “obriràs la mia bocha”, car “colpa és al doctor, com la colpa lo
reprèn de ço que's fa demostrador”. Ell mostra, donchs, a quals vol ensenyar (car
“ensenyar —ço diu— als inichs”) e què deu ensenyar (car ensenyar, ço diu, “les tuas

¹¹⁸ [IV 15] Quarta part del salm. El penitent es converteix en predicador per difondre els béns que ha rebut del perdó diví. Profit de la penitència i l'oració. El penitent ha demanat remissió dels crims i infusió de gràcia. Com ha de ser l'ensenyant de la doctrina: ha d'ensenyar de paraula i d'obra.

carreres”) e a quina fi deu ensenyar (car “per tal que·ls impiadosos a tu’s
28 convertesquen”). Quin ne qual deu ésser assí mateix¹¹⁹ aquell qui ensenya, mostra-u bé
com prega dient: “Deliura'm de les sanchs o dels peccats, senyor Déus”. E en quina
forma deja ensenyar, mostra-u com diu: “Cantarà la mia lenga la tua justícia”.

La mia doctrina no és ociosa, donchs, car ensenyarà “als inichs les tues carreres”;
32 ni és infructuosa, car “los impiadosos o·ls peccadors a tu’s convertiran”; ni és la mia
doctrina temerosa, car “cantarà la mia lengua la tua justícia”. Axí, dretament, ensenyar és
legut e·s cové e és expedient. És legut, car “ensenyaré les tues carreres |^{117v} als inichs”; e
és convenient, car “la mia lengua cantarà justícia”; e és expedient, car “los impiadosos o
36 los peccadors a tu’s convertiran”. Desig, donchs, ensenyar los altres, per ço dich:
“Ensenyaré als inichs les tues carreres”. Desig ésser deliurat dels meus peccats, e per ço
dich: “Deliura'm de les sanchs, senyor Déus”. Desig-te de loar, car “la mia lengua cantarà
la tua justícia”. Desig que t'ofira sacrifici acceptable, car “sacrifici a Déu placent és spirit
40 contribulat, cor contrit e humiliat, senyor Déus, no·ls menysprearàs”. Desig construir o
edificar los teus murs de la ciutat de Jherusalem, perquè “benignes¹²⁰ sies fet en la tua
bona voluntat a Sion, per ço que sien hedificats los murs de Jherusalem”. En aquesta
manera en grans béns se complirà lo meu desig, car “lavors acceptaràs tu sacrifici de
44 justícia, oblacions o oulocausts; lavors posaran sobre·l teu altar vedells”.

Donchs, ensenyaré als inichs, no solament de peraula, ans per exempli, car
mentre que a mi és perdonat, als altres sperança és donada, per ço que·ls inichs o malvats
de la lur iniquitat no·s desesperen. E per tal “ensenyaré als inichs o peccadors les tues
48 vies”, ço és la misericòrdia e veritat, car “totes les tues vies o carreres són misericòrdies e
veritat”. La misericòrdia tua ensenyaré, per ço que has perdonats los peccats, e la tua
veritat “ensenyaré”, car no has revocada la promissió; “e —axí— los impiadosos”, qui
són dits dessus inichs, provocats per mi de peraula ensemps e per exempli, “se
52 convertiran a tu”, per ço que tu a aquells peccat remetes e atorgues les coses promeses.
Donchs, “ensenyaré les tues vies o carreres”, e la mia doctrina no serà infructuosa, car
“los impiadosos a tu’s convertiran”, e axí tornaran a si matey. Car lo peccador, quant de
Déu se lunya, també·s lunya de si matey; axí com és dit del fill despesch |^{118r} qui, après
56 qui se'n fou anat en una terra o regió fort luny, e hagués consumat desastrugament e vil

¹¹⁹ Entengui's 'així mateix'.

¹²⁰ *benignes*: la lectura és molt difícil per una taca.

tots los seus béns, retornat a si matex dix: “¡O, quants hòmens strangés logats mengent tot jorn pa en casa del meu pare, e yo ací muyr de fam!”

Mas, certament, lo peccador no's pot convertir a nostre senyor Déus, si ja Déus a
60 ell no's convertex. On, com “aquell fill despesech, encara fos fort luny, veé¹²¹ lo pare seu
e, mogut de misericòrdia envés ell, e acorrent caygue-li sobre lo seu coll, e besà'l”. Los
peccadors, donchs, de lur converssió ja no desfien, per molt que de Déus lunyats se sien,
segurs de la prometença de aquell qui diu: “Convertits-vos a mi, e yo convertir-m'è a
64 vosaltres”. Quaix qui diu: Convertits-vos a mi, penident, e yo convertir-m'è a vosaltres
perdonant, car lo peccador a nostre senyor Déus venir no pot si ja Déus al peccador no
ve primer (segons allò: “La tua misericòrdia, Senyor, m'amenarà”). Car temor porta ab si
amor, temor és de Déu, mas no és ab Déu ...¹²² car scrit és: “Temor no és en caritat, ans
68 perfeta caritat foragita temor”. Emperò “qui està en caritat, en Déus sta, e Déus en ell”.

Mas per ço que yo puscha dignament ensenyar: “Deliura'm dels sanchs...”, etc.

¹²¹ La traducció catalana és ambigua però hem puntuat d'acord amb el sentit bíblic de la Vulgata, és a dir que el subjecte de 'veure' és el pare.

¹²² No s'ha traduït “Amor ex Deo pariter et cum Deo”. És un salt per homoiotèleuton *Déu... Déu*

[IV 16]

*Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis me,
et exultabit lingua mea justiciam tuam*

**Deliura'm dels sanchs, senyor Déus, Déu de la mia salut,
e cantarà la mia lengua la tua justícia¹²³ | ^{118v}**

4

Aquest penident ací mostra clarament que indigne és lo doctor qui ha en si ço que reprèn en altre loch; ço és dit a cell metge: “Guarex tu matex” (e en altre loch: “Ipocrit, gita primerament la bigua del teu ull, e lavors gitaràs la buscha de l'ull del teu frare”, “Qui
8 preïques que no deu hom adulterar, e tu fas adulterar! E qui preïques que no deu hom furtar, e tu furtas!”). Car “al peccador dix Déus: ¿Per què tu preïques o recomtes les mies justícies, e prens-te a declarar lo meu testament per la tua bocha?”). Donchs, “deliura'm —de present— de les sanchs” (ço és de peccats mortals), dels quals diu lo propheta: “La
12 sanch ha toquada la sanch”, per ço que'n l'esdevenidor me deliures “de les sanchs” (ço és dels turmens e penes infernals), de les quals és legit: “Enbriagaré les mies sagetes de la sanch”.

Certes, la negligència del doctor en les Scriptures per nom de sanch sol ésser
16 designada, segons que nostre Senyor diu al¹²⁴ propheta: “Si no anuncies a l'inich o peccador la sua iniquitat, la sanch de aquell de la tua mà yo requerré”; e el¹²⁵ Apòstol dehia als ephesians: “Mundes són les mies mans de la sanch de tots vosaltres, car yo no he recusat lo treball de preïcar,¹²⁶ que almenys tant com en mi és stat, no haja anunciat
20 tot lo consell de Déu”. Volenter, donchs, ensenya lo penident les vies o carreres de nostre Senyor; dretament demana d'aquests sanchs ésser deliurat, o a la letra declarant David prega Déu dels sanchs ésser deliurat”, per los quals, per aquella iniga mort no solament Uries, ans encara per aquella cruel ocasió moriren molts, perquè era totalment

¹²³ [IV 16] El doctor que guareix el malalt ha d'estar lliure de tota malaltia. Aquest defalliment en el doctor és simbolitzat per la sang en les Escriptures. El doctor també ha de mostrar-se alegre en guarir.

¹²⁴ Llatí: «per», però en el context totes dues solucions són perfectament possibles.

¹²⁵ Llatí: «Et».

¹²⁶ Llatí: «non enim subterfugi».

24 corronput. De les quals sanchs diu lo Psalmista: “Los hòmens de sanch o de homeys e enganadors no miganaran los lurs dies” (ço és al mig de lurs dies |^{119r} no vendran).

Donchs: “Deliura'm de les sanchs, senyor Déus”, amador, actor o donador “de la mia salut, en la vida present per sperança” e en la sdevenidora de fet per glòria, car tu tot
28 sols pots donar salut, qui dius de tu matex en altre loch: Yo són salut del poble, car “de nostre Senyor és la salut qui salva los sperans en Ell”. E axí: “Cantarà —ço és alegrament anunciarà— la mia lengua la tua justícia”.

Car lo doctor no deu ésser pereós, ans bé alegre en ensenyar o en preÿcar, per ço
32 que la peraula de Déu alegrament propose, axí com en altre loch és legit: “Sots la mia lengua me són alegrat”; e aytal alegria ell no la deu haver tan solament en lo cor, ans encara la deu mostrar en lo cors, per ço que per lo moviment de la bocha e per lo gest del cors tir a ssi matex los oïdós, per la qual peraula de Déu, tant com als oïdors la
36 alegria és pus útil e profitosa, tant és al doctor pus fructuosa. Alegrar-s'à, donchs, (ço és ab alegria de cor anunciarà) la mia lengua de la tua justícia (ço és los teus manaments que són juts). E per ço “en les tues justificaciones me pensaré, ne oblidaré los teus manaments o tes peraulas”. E per ço à declarar bé la ardor o fervor de la intenció¹²⁷ e lo
40 desig o affecció de la pensa, ab gran alegria de cor o¹²⁸ de cors, la qual, en proposar la peraula de Déu, deu haver lo doctor o preÿcador.

En aquests lochs reduex a memòria David tots los instrumens de perlar, ço és la bocha, la lengua e los labis, per ço que en ell neguna pertida no puga trobar buyda de la
44 instrucció del proïsme e de la laor de Déu. Car la bocha pronuncia e la lengua forma e los labis la peraula canten o concorden. Cantant, donchs, “se alegrava la mia lengua, loant la tua justícia”, no emperò per la sua virtut, ans per la tua.

Car “Tu, Senyor, los labis meus...” |^{119v}

¹²⁷ PL «intentionis odorem», però R «intentionis ardorem».

¹²⁸ Llatí: «Et».

[IV 17]

*Domine, labia mea aperies,
et os meum annunciabit laudem tuam*

4 **Senyor, los meus labis obriràs,
e la mia boqua anunciarà la tua laor**¹²⁹

“No sòts vosaltres —ço diu nostre Senyor— qui perlats, ans l'espírit de vostro Pare parla en vosaltres”; e com diu l'Apòstol: “Experiment demanats vosaltres d'aquell qui perla en mi, Jhesucrist?”; e lo propheta, qui diu: “Hoiré ço que perla en mi nostre senyor Déus”.
8 Car aquell del qual los labis no obre nostre senyor Déus, ans perla de si matex, no u atribuex a Déu ans a si la saviesa, la sciència e la eloqüència, axí com aquells qui dehien: “Los nostros labis, de nosaltres són. Qui és nostre Senyor?”. La bocha, cert, d'aquell aytal no anuncia humilment la laor de Déu, ans la sua laor superbiosament exalça, e aytal,
12 o atart, o negun temps, en bé no hedifica los hoïdors, car no la salut d'aquells, ans la sua laor demana o cerqua.

E axí, lo preïcador, segons la doctrina de l'Apòstol, “no vetle ne faça son sforç en perales amonestadores de la saviesa humanal, ans”, sia bé lo seu sermó “en
16 demostrament d'espírit e de virtut”, per ço que per virtut de la peraula o del sermó demostre als hoïdors aquell spirit qui parla en ell. E certes açò ferà dretament si “demanava saviesa a Déu, qui la dóna habundantment a tots hòmens, e no fa a negú retret”. E'n aquesta |^{120r} forma parle ardidament, “axí com a perales de Déu”; les quals,
20 com en los coratges dels hoïdós la força de lur virtut hauran obrada, de cert mostraran aquell spirit qui invisiblement per la boqua del preïcador parlava. E aquest spirit és qui diu: “Obre'm la tua boqua, e yo omplir-la t'è”; tu obre la boqua axí com a ministre obedient, e yo omplir-la he axí com a mestre ensenyant. Tu, donchs, “Senyor, los meus
24 labis obriràs”, los quals primerament eren tancats per los meus peccats; e en aquesta manera la boqua del cors pronunciarà lo secret del cor, car “anunciarà la tua laor”, ço és

¹²⁹ [VI 17] Elements a través del qual el predicador difon la doctrina: la boca, la llengua i els llavis. És Déu qui parla a través dels predicadors. Com ha de ser el predicador. Hem d'estimar tres coses: Déu, nosaltres mateixos i el proïsme.

les obres de la creació e recreació o de la justificació,¹³⁰ les quals obres tostemp protesten que tu, sobre totes coses, és molt loable.

28 E nota bé que tres coses devem per caritat amar: nostre senyor Déu, nosaltres mateys e el nostre proïsme. De la primera diu Jesucrist: “Amaràs nostre senyor Déu teu”,¹³¹ vet la primera amor; e “axí com tu matex”, vet la segona; “Amaràs ton proïsme”, vet la tercera. A la dilecció del proïsme pertany allò que diu: “Ensenyaré als inichs les
32 tues carreres, e los impiadosos o los peccadors a tu's convertiran”. A la dilecció sua mateixa pertany ço que y ajusta après dient: “Deliura'm de les sanchs, senyor Déus, Déu, Déu de la mia salut”. A la dilecció de Déu pertany ço que diu depuys: “La mia boqua anunciarà la tua laor”: açò és, dretament, lo sacrifici de laor, lo qual tu diguist: “Lo
36 sacrifici de laor me honrarà; e allí és lo camí en lo qual mostraré a aquell lo salvador de Déu”. Donchs, sacrificua a Déu “sacrifici de laor, e ret a l'Altisme los teus vots e pregàries”.

¹³⁰ La lectura és ambigua, possiblement per un error de copista.

¹³¹ No ha traduït “ex toto corde tuo”, però només és a PL.

[IV 18]

*Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique;
holocaustis non delectaberis* | ^{120v}

**Car si tu, Senyor, volguesses sacrifici, donat l'aguera volenters;
mas en holocausts no't delitaràs**¹³²

4

En lo vers dessus David havia fet oració que no li fos tolt spirit de propheta, e ara li és stat demostrat que d'açò és stat hoït, car del cessament o destrouiment dels sacrificis legals de la vella lig ell propheta dient: “Si volguesses sacrifici, donat l'aguera volenters”.

8 Lo penident aquest havia promès que, per lo mundament del seu peccat, sacrifici de laor a Déu offerria dient: “Senyor, los meus labis obriràs, e la mia boqua anunciarà la tua laor”. E axí com si li era demanat: ¿Per què lo sacrifici de la ley no offers?, respon: Car ja los sacrificis legals e los olocausts carnals no són a Déu plasens o acceptables; “car si” tu, 12 Senyor, “volguesses sacrifici” legal de mi reebre, certes, “donat l'aguera” obeint a la tua volentat, mas “en los olocausts” carnals “no't delitaràs”, majorment après que serà instituït aquell un e ver sacrifici.

Entre holocausts e sacrificis aquesta era la diferència en la ley antiga: que los 16 holocausts tots ensemps eren encesos e cremats, e dehien-se de *olon* (que vol dir ‘tot’) e *cauma* (que és ‘enceniment’),¹³³ mas los sacrificis eren cremats no pas tots, ans dels sacrificis alcunes parts eren reservades als preveres e als offerens,¹³⁴ les quals parts los eren degudes per a menjar. Emperò, entre aquells vells sacrificis e aquest novell és aytal 20 diferència, car aquells tan solamén signifiquen e no justifiquen, mas aquest novell e significa, e justifica; car aquells eren fets de animals bruts e irracionables, ço és d'ocells e bísties,¹³⁵ e “impossible és —ço diu l'Apòstol— que per sanch | ^{121r} de toros ni de cabrons sien toltos los peccats”, mas aquest novell és no solament ... ¹³⁶ racional (ço és ver hom),

¹³² [IV 18] Els sacrificis i els holocausts carnals no agraden a Déu. Distinció entre sacrifici i holocaust. Eren acceptables els sacrificis de l'Antic testament?

¹³³ R «incendium», PL «incensum».

¹³⁴ PL «sacerdotibus offerentibus», R «sacerdotes et offerentibus».

¹³⁵ Llatí: «volucibus et pecoribus».

¹³⁶ Salt per homoiotèleton *racional... racional* (“solum non rationabile, sed etiam rationale”), però a R “rationabile sed etiam irrationabile”

24 car és ell matex prevere o sacerdot e sacrifici, metge e medicina; del qual sacrifici aquell matex apòstol diu: “La Pascha nostra és Jhesucrist sacrificat”, e ell matex qui diu: “Qui menja mi o la mia carn, haurà vida per mi”.

Certes, aquest sacrifici, la significació de la veritat del sagrament davant porta en
28 la spècie o semblança que signifiqua; e mostra la justificació en la cosa verdadera que justifica; car ell matex és lo sagrament, mas és veritat de l'un e sagrament de l'altre. Dretament, aquells sacrificis de la vella lig foren figurats e aquest és veritat; aquells foren umbra e aquest és lum. E per ço com vénch la Veritat, cessà la figura, e clarejà o
32 resplandí lo lum quan la umbra desparch, axí com la Veritat matexa, per aquell matex Psalmista, havia dit primerament: “Sacrifici e oblació no has volgut, bé que'l cors m'as fet perfet. Holoucasts axí matex per lo delict¹³⁷ no demanist, lavors diguí: “Vet que vinch””.

Mas qüestió e dupte és (e no sens rahó) ja les obres significatives¹³⁸ si són stades
36 meritòries o no, com d'aquestes obres digua nostre Senyor per lo propheta: “Yo els he donats manaments no bons ne juhís en los quals no viuran”; e per ço dehia l'Apòstol que aquella lig vella “neguna cosa no ha portada acabament o perfecció”. E per ço per aquell matex Salmista diu Nostre senyor: “Sobre'ls teus sacrificis no't rependré, car los teus
40 holoucasts davant mi són tostemps. No pendré de la tua casa vedells, ne de les tues cabanes cabrons. E ¿com menjaré yo carn de toros e beuré sanch de cabrons?”. E encara diu, per Ysaïes propheta: “Aquell qui sacrifica bou, axí sia a ell pres com si matava un hom ...¹³⁹ e qui mata alguna altra bístia per a fer sacrifici,¹⁴⁰ axí li sia pres com si offeria
44 sanch de truja o de porch. E qui à membraça de l'encens, axí li sia com si beneïa la ydola”. E aquell matex |^{121v} Senyor diu per aquell matex propheta: “¿Què fa a mi la multitud de vostres sacrificis o offeretes?, diu nostre Senyor: Fort ne són ple; los olocausts dels moltons ne de les bísties grasses, ne la sanch dels vedells ne dels anyells ne dels
48 cabrons no la volguí. Com venguéssets davant la mia presència, ¿qui us demanà ne us requirí de vostres mans aquestes coses per ço que anàssets en los meus palaus? Ne d'aquí avant no m'offrats degun sacrifici, car debades seria offert”.¹⁴¹

¹³⁷ PL «dilecto», R «delicto».

¹³⁸ Llatí: «sacrificia opera».

¹³⁹ Salt del text català: no ha traduït “et qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem”.

¹⁴⁰ Llatí: «qui offert oblationem».

¹⁴¹ *per ço que ... seria offert*: No és a PL però sí a R: “Cum veniretis ante conspectum meum quis quaesivit hoc de manibus vestris. Ut ambulateris in atris meis. Ne offeratis ultra sacrificium frustra”

E axí donchs appar que aquests sacrificis no eren a Déu plasens ni acceptables,
52 com no sien stats instituïts a merèixer premi eternal, ans més sien stats instituïts a domdar
e refrenar lo poble dels jueus, rebel, furiós e superbiós, per ço que, per aquests sacrificis
occupatz, ivaç no correguessen a ydolatria e, per aquella trespassants los manaments de
Déu, no fossen greument punits. Per ço dehia sent Pere apòstol: “¿A què temptats Déu
56 posar lo jou sobre los colls dels dexebles, lo qual ne nostres pares ne nosaltres mateys
havem pogut portar?”, per què la execució d'aquells sacrificis no appar que fos meritori
de la glòria eternal.

Emperò, com totes aquestes rahons dessús dites, axí matex, a significar sien stats
60 instituïts, e per nostre senyor Déus sien stats manats, per qualsevol rahó que ell ordonat
ho haja, tothom qui per rael de caritat e per virtut de la obediència acomplir aquells
sacrificis faïa, appar que sens dupte merexia la vida eternal. Car si la transgressió o
transpassament d'aquets manaments merexia pena, donchs e la lur observació merexia
64 premi o remuneració. Sia dit, doncs, si us plau, que aquells manaments en si, certes, bons
eren, mas no eren bons a aquells qui indignament los offerien, als quals inproperava
nostre senyor Déus per lo propheta dient: “Com estendrets les vostres mans, giraré los
meus ulls |^{122r} de vosaltres”, e “com multiplicarets la vostra oració, no la oyré, car les
68 vostres mans plenes són de sanch”; axí com del novell e vertader sacrifici diu l'Apòstol
que “aquell qui'l reb e'l menja indignament, a juý de si matex lo menja, no prejudicant lo
cors de nostre Senyor”.

E axí a aquets senys tots los dessús dits testimonis se deuen referir o sguardar; o
72 al temps de gràcia hajen sguart o's referesquen, en lo qual, après lo vertader sacrifici
instituït, aquells sacrificis de deute no eren sacrificadors; axí com encara e diu l'Apòstol
que “les òsties, oblacions e oloucausts per lo peccat no volguits, ne't són plasens ni
acceptables, les quals segons la vella lig són offeretes. Per tal lavors diguí: Vet yo que
76 vinch; per ço, senyor Déus, que's faça la tua voluntat. Vull lo primer sacrifici, per ço que'l
següent (ço és lo novell) instituesqua e ordon, en la qual voluntat som santificats per la
offerta o oblació del cors de Jhesucrist”.

Si en alguns lochs, donchs, aquelles obres del sacrifici de la vella lig són legides no
80 ésser meritòries, entendre's deu aquesta regla general, ab excepció¹⁴² de poch: car tots
quaix poch exceptats, no per amor, ans més per temor, aquelles obres exercien o
complien, no axí com libertins o franchs, ans axí com a servents, qui, temén la pena e la

¹⁴² La lectura és difícil a causa d'una correcció: deia *ab excepció* o *exceptió*.

justícia, no amaven. Mas aquells poch's qui honraven lo misteri o sacrament en la lur
84 significació, e aquell per caritat e per obediència compliren, no solament la pena
temporal squivaven o lunyaven de si matex, ans encara merexien la vida eternal.

Mas qual sacrifici ha plagut tostemp's a nostre Senyor, e après la ley e ans de la
ley, demostra-u de present en ço que's seguex: | ^{122v}

[IV 19]
*Sacrificium Deo spiritus contribulatus;
cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias*

**Sacrifici placent a Déu és l'esperit contribulat;
cor contrit e humiliat tu, senyor Déus, no'l menysprearàs¹⁴³**

Sis maneres de sacrificis e VI spècies o maneres de sacrificants poden ací ésser notades: sacrifici de laor, sacrifici de la ley, sacrifici de pena o penitència, sacrifici de justícia, sacrifici de perfecció e sacrifici de preycació.

8 Del primer sacrifici és dit: “La mia boqua anunciarà la tua laor”; del segon se diu: “Si volguesses sacrifici, donat l'aguera volenters: en los houlocauts no-t delitaràs”; del tercer és scrit: “Sacrifici a Déu placent és spirit tribulat, cor contrit e humiliat; Déus no'ls menysprearàs”; del quart sacrifici és dit: “Lavors acceptaràs sacrifici de justícia”; del cinquè
12 se lig: “Acceptaràs oblacions o¹⁴⁴ oulocauts”; del sisè, és dit: “Lavors posaran sobre lo teu altar vedells”. Dels sacrificants, lo primer sacrifici és dels confessans e lo segon és dels jueus, lo tercer sacrifici és dels penidents e lo quart dels juts, lo quint sacrifici és dels contemplans e lo sisè és dels doctors, axí com en l'orde o tenor de la exposició pus
16 plenament és demostrat.

Encara hi poden ésser enteses ací, coniventment, aquelles tres coses que són necessàries en la vera penitència, ço és conpunció de cor, confessió de bocha e satisfacció de obra, en tal forma |^{123r} que la tribulació es referesqua o s'esguart a la
20 satisfacció, la contricció a la conpunció e la humiliació a la confessió. Car l'esperit és contribulat (ço és ensemps ab lo cors és tribulat) quant sosté treball de satisfacció, e lo cors és contrit quant sosté¹⁴⁵ dolor de conpunció, e és humiliat lo cors quant sosté vergonya o confusió de la confessió.¹⁴⁶ E axí és tribulat l'esperit a punir operació

¹⁴³ [IV 19] Sis tipus de sacrificis i sis tipus de sacrificants. Condicions de la penitència veritable.

¹⁴⁴ Llatí: «eb».

¹⁴⁵ Salt *sustinet... sustinet* de PL. R diu “satisfaccionis labores Et cor contritur quando sustinet compunctionis dolores”.

¹⁴⁶ F. Eiximenis: «Nota que penitència tanca en si tres parts, les quals són contricció, confessió e satisfacció. Contricció, segons que posa sent Agostí, és dolor dels peccats que hom ha fets, ab propòsti de

24 luxuriosa, lo cor à contricció a punir la cogitació iniga, e és humiliada la boqua a punir la locució o parleria superbiosa.

Certes, aytal sacrifici de spirit contribulat, e de cor contrit e humiliat, Déus no·ls menysprearà ans lo accepta. E per ço és a Déu sacrifici molt placent e graciós, no lo
28 cabró o·l toro, mas l'esperit contribulat. E per ço tu, “senyor Déus, lo cor contrit e humiliat no·l menysprearàs”, ans plament lo acceptaràs.

guardar-se que d'aquí avant no s'hi torn ... Confessió verdadera és a nós necessària per la ordinació de Déu e per lo manament de la santa Esgleya, qui mana que almeys cascun any cascun sia tengut de confessar e de combregar ... Aprés la confessió segueix satisfacció, la qual, segons los sants doctors, està sumàriament en tres coses, ço és en dejuni e en almoyna e en oració» (*Llibre de les dones*, caps. CCCXX, CCCXXI i CCCXXX).

[IV 20]

*Benigne fac in bona voluntate tua Sion,
ut hedificentur muri Jherusalem*

**Benigne, Senyor, ten bé en la tua bona voluntat a Sion,
perquè sien hedificats los murs de Jerusalem¹⁴⁷**

4

Aquesta és la quinta part del psalm, en la qual, primerament reprovada la sinagoga ab los seus carnals sacrificis, pregua e fa oració David per la Sgleya construyda, en la qual sacrificis espirituals a nostre senyor Déus plasens e acceptables seran offerts. E aquesta
8 sgleya designa o demostra David per III vocables |^{123v} per los quals appella, que són: Sion, Jherusalem e altar (e açò per tres òrdens que són en la Sgleya, ço és reglar, layqual e cleriqua), los quals en altre loch són designades per Noè, Daniel e Job, los quals vehé lo propheta que's devien salvar.

12 En l'*Avangeli* són prohibits o vedats star ensemps II en un camp, II en una mola, II en un lit. Vida reglar és contenplativa e spiritual, e aquells qui fan o entenen aytal vida stan alt en lo munt de Sion. Vida laycal és activa o seglar, e aquells qui fan o tenen¹⁴⁸ aytal vida habiten bax en la ciutat de Jherusalem. La vida cleriqua quaix mesclada és d'aquestes
16 dues, e és comuna, e aquells qui fan o tenen aytal vida aministren enmig e servexen a l'altar; car aquesta vida en part és seglar (en quant posseex les coses mundanals) e en part és spiritual (en quant administra les coses excel·lens e divinals). E per ço lo temple aquest on era l'altar enmig stava entre lo munt de Sion, qui sobrepuja pus alt, e la ciutat de
20 Jherusalem, qui stava bax. Donchs: "Senyor, sies fet benigne a Sion", ço és a la Sgleya, la qual veu o guarda a tu per fe, e a la final per spècia o essència te contemplarà; car "ara lo veem per spill en semblança o en figura, mas lavors o veurem faç a faç." Dretament, Sion veure o guardar de luny és enterpretada;¹⁴⁹ donchs, Senyor, "sies fet benigne per la
24 tua bona volentat", ço és segons lo beneplàcit o plaer de la tua volentat, o en lo teu Spirit

¹⁴⁷ [IV 20] Cinquena part del salm. Pregària per l'Església constituïda i relació dels sacrificis espirituals que s'hi acceptaran. Fonaments de l'Església: Crist i els apòstols. Les pedres són els cristians i l'argamassa la caritat.

¹⁴⁸ Salt per homoiotèleton a PL *gerentes... gerentes* R diu: "gerentes çegunt superius in monte Syon vita laicalis est activa et secularis, et talem vitam gerentes".

¹⁴⁹ Llatí: "Sion, qui specula vel speculatio interpretatur".

stant, qui és bona voluntat tua; car en la santa e indivídua trinitat, a Déu lo pare és apropiada pensa, a Déu lo Fill rahó e al Spirit Sant voluntat.

“Per ço que sien hedificats los murs de Jherusalem”, ço és los sants qui guarden o
28 defenen Jherusalem (ço és la Sglésia); dels quals sants és legit: “Totes les pedres precioses
són murs de tu, Jherusalem”; e lo propheta Ysaïes: “Sobre ls teus murs, Jherusalem,
constituí e ordoní guaytes o velles tot lo dia e la nit”. Mas Jhesucrist és mur dels murs,
del qual diu Ysaïes: “La ciutat de la fortalesa nostra de Sion, lo Salvador serà posat en
32 ella mur, e vall e barba- |^{124r} cana”. Dretament, lo primer mur dels murs, e lo principi
d'aquells e lo fonament dels fonaments és Jhesucrist, del qual diu l'Apòstol: “Lo
fonament ...¹⁵⁰ negú no n'i pot posar altre sinó aquell qui és posat, que és Jhesucrist”.¹⁵¹ E
los segons fonaments són los apòstols, dels quals aquell matex apòstol diu:
36 “Sobreedificats sòts sobre'l fonament dels apòstols e dels prophetes”; e lo Psalmista, qui
diu: “Fonaments seus en los monts sants”. E les pedres són totes los feels cristians, dels
quals diu Ysaïes: “Scamparé per lo setgle peddres precioses”.

Aquestes pedres són aquelles les quals ferre no ha tocases, de les quals nostre
40 senyor Déus manà que li'n fos hedificat l'altar. Mas Jhesucrist és pedra de les pedres qui,
segons lo propheta, del munt fon tallat o arrancat sens toquar de mans. E encara, de la
qual pedra diu lo Psalmista: “La pedra la qual rebujaren o reprovaren los edificants o
paredadors, aquesta és feta cap de cantó o pedra cantonera”. L'argamassa, per les qual les
44 spirituals pedres són conjunydes o ligades és lo ligament de caritat, lo qual ligam és
designat o demostrat per aquell bitum per lo qual les taules divises o seperades foren
conjunydes en l'arqua de Noè; per lo qual bitum axí matex l'arca matexa fon reperada
dedins e defora; del qual bitum diu l'Apòstol: “La caritat de Déu difusa o escampada és
48 en los nostres coratges per l'Espirit sant qui dat nos és”. Mas Jhesucrist és caritat, e
ligament dels ligaments de caritat,¹⁵² del qual diu sent Johan apòstol: “Déus és caritat, e
qui està en caritat, en Déus sta e Déus en ell”. Donchs, Senyor, “sies fet benigne a Sion”,
ço és a l'orde dels prelats, qui són posats alt,¹⁵³ segons que és dit al propheta: “Fill de
52 l'hom, per vehedor¹⁵⁴ t'é donat de la casa de Israel, per ço que, per ells sien hedificats los

¹⁵⁰ No ha acabat de traduir “fundamentum positum est, praeter”

¹⁵¹ Traducció sintàcticament molt forçada de «Fundamentum positum est, praeter quod aliud poni non potest, quod est Christus Jesus».

¹⁵² Llatí: «Christus est charitas, quasi glutinum».

¹⁵³ Llatí: «positi sunt in specula».

¹⁵⁴ Llatí: «speculatorem».

murs de Jherusalem”, ço és la universitat dels feels cristians per ells en la Sgleya sia disposta e ordonada.

Jherusalem, certes, “vista o visió de pau” és entrepretada. Aquesta és la Sgleya la 56 qual, jatsia que ara la pau forana no veja, emperò ella veu bé la pau dedins (ço és de la pensa);¹⁵⁵ de la qual dix nostre Senyor: |^{124v} “La mia pau vos dó, la mia pau vos jaquesch. No en aquella manera que'l món la dóna, yo la dó a vosaltres”. E finalment veurà la pau sobirana, de la qual¹⁵⁶ per lo Psalmista és dit: “En pau dormiré e'n ella matexa reposaré”.

¹⁵⁵ El parèntesi no és a la tradició llatina.

¹⁵⁶ Hi manca “dicit Dominus”.

[IV 21]

*Tunc acceptaberis sacrificium justicie, oblationes et oulocasta;
tunc inponent super altare tuum vitulos*

**Lavors acceptaràs sacrifici de justícia, oferts e houlocasts;
lavors posarem sobre lo teu altar vedells¹⁵⁷**

4

Aquest adverbí 'lavors' pot haver dos sguarts: o pot haver sguart al stament del Jherusalem terrenal (ço és a la Sgleya militant, a la qual és dit: "Leva't a il·luminar, Jherusalem, car ha vengut lo teu lum e la glòria de nostre Senyor sobre tu és nada o exida"), o aquell adverbí 'lavors' pot haver sguart al stament de Jherusalem celestial (ço és de la Sglésia triumphant, de la qual és dit: "Aquella Jherusalem que és lesús¹⁵⁸ alt és mare nostra"). Lavors, donchs, ço és quant la Sgleya de les gentes o dels gentils serà applegada o disposta,avors tu, senyor Déu, "acceptaràs sacrifici de justícia", ço és spiritual sacrifici, lo qual en ella (ço és en la Sgleya) oferan a tu los justs; car jatsia que cascuna virtut offira lo seu sacrifici (per ço com la sua obra o fet sagrat dóna o presenta) emperò, en comú o en general, la obra de cascuna virtut sacrifici de justícia dignament és appellada, car justícia és virtut comuna, per la qual tots los hòmens virtuosos juts són dits e nomenats).

16 Emperò los oloucausts dels jueus són carnals, e |^{125r} per tal Déus en ells no's delita ni n'ha plaer, axí com és escrit desús: "En los olocasts no't delitaràs". E són oloucats¹⁵⁹ dels cristians, els quals Déus accepta (dels quals ací és dit: Senyor, "acceptaràs les oblacions e los oulocasts"), ço és aquells qui si matex offerran a tu en olocast, ço és 20 los hòmens perfets qui si mateys, per foch de caritat, tots en la tua amor s'encenen, per tu totes coses desenperants e de tots punts acostant-se a tu tot sol, entenens tan solament a la tua contenplació.

Emperò, entre oblació e houlocast pot ésser feta distinció o depertiment: que, 24 per oblació, los hòmens perfets e, per los oulocasts, los hòmens sobirament perfets sien entesos o designats. "Lavors", encara, a aquells als quals la ordinació o disposició de la

¹⁵⁷ [IV 21] Interpretació de l'adverbí 'lavors'. Reinterpretació dels holocausts i les oblacions. Distinció de l'altar.

¹⁵⁸ Traduint un "sursum".

¹⁵⁹ Llatí: «holocausta Christianorum spiritualia».

Sgleya pertanyera¹⁶⁰ (ço és los majors prelats), “posaran vedells”; no aytals vedells com aquells que les vaques, con hagueren parit, jaquiren a la casa tancats, anant per un camí a
28 Vetsamés, al corral,¹⁶¹ mas aytals com nostre senyor Déus manà que li fossen oferts per lo peccat del sacerdot e de la multitut del poble. “Posaran —donchs— vedells” (ço és preycadors per obres e custumes ignoscents) bramulans o ab grans veus cridans; dels quals és legit per lo propheta: “En tota la terra és exit lur so, e, en los turmens afins del
32 segle, de la terra les peraules d'ells foren oÿdes”.¹⁶² “Sobre l'altar”, ço és sobre la Esgleya constituhint e ordonant aquells rectors e doctors de la Sgleya, segons que diu lo propheta Ysaÿes: “Sobre'l munt pus alt puja tu, qui evangelizes a Sion”. Són semblants a aquell vedell, qui és un de quatre animals los quals, segons la visió del propheta Ezechiel, los
36 principals preicadors o doctors (ço és los quatre evangelistes) signifiquen; dels quals vedells, ja crescuts e grans, diu Job: “Los bous araven e los àsens e someres pasturaven après d'aquells”; dels quals és dit per lo propheta: “Saltarets com a vedells de la cabana”.

D'aquest altar mana nostre senyor Déus dient: “Si a mi fas altar de pedres, no'l
40 me hedificaràs de pedres mig pertides o trencades”; car aquell qui multitut de feels ajusta o aplega a nostre senyor |^{125v} Déu, sàviament e rahonable guardar que aquella multitut no sia ajustadiça de persones per eregia o per scisma divises, mas per fe e caritat ajustades e unides. O per los vedells poden ésser entesos los màrtirs, e per l'altar la de la incarnació,
44 del qual mana nostre Senyor, dient: “Altar me farets de terra”. Aquest altar és la fe de la incarnació e de la mort de Jhesucrist, les quals incarnació e passió lo fill de Déu reebé en si matex, segons la substància terrenal. Donchs: “Posaran los vedells”, ço és los màrtirs qui seran matats o ociosos per la fe de la incarnació e mort de Jhesucrist, sobre aquell
48 matex altar de la fe; car fonament de martiri és la fe, de la qual diu l'Apòstol: “Fe és substància de les coses que hom spera, argument o provació de les coses que no apparexen”. Certes, aytals resembren a aquell vedell gras o saginat, lo qual fon mort e ocís per lo retornament del fill despessech; dels quals perlava com dehia la Veritat: “Los meus
52 toros o vedells e les gallines e capons¹⁶³ són morts: venits a les noces de mon fill”;¹⁶⁴ dels

¹⁶⁰ El verb és estrany trad. un simple *pertinet*.

¹⁶¹ L'hipèrbaton és gegantí: ‘no com els vedells recent nascuts que les seves mares van deixar tancats al corral’

¹⁶² La frase té problemes perquè en realitat tradueix “et in finem orbis terrae vera eorum (exivit)”

¹⁶³ Llatí: «et altitia».

¹⁶⁴ *venits... fill* no és a Llatí, però és la continuació del versicle.

quals vedells dehia lo Psalmista: “Trencarà nostre Senyor los cedres, e esmenuçar-los ha axí com a vedell del munt de Libani”.

Mas, ¿què és que sent Johan an lo *Apoqualipsi* diu que “véu dejús l'altar de Déu les 56 ànimes de aquells qui havien matats o ocisos per la peraula de nostre Senyor, e per lo testimoni que havien? Mas altre altar és aquest, e altre altar és aquel; sobre aquel, ço és de la fe,¹⁶⁵ han presa mort e passió los màrtirs en aquesta via present, e sots aquest altar en paraýs¹⁶⁶ reposen. Emperò, si és entès açò, no pas del stament qui és en aquesta via 60 present, ans del stament qui és en peraýs,¹⁶⁷ dretament se pot axí entendre: “Lavors” (ço és en lo segle esdevenidor) tu, Senyor, “acceptaràs sacrifici” de justícia, ço és de molta justa laor; car lavors los sants molt justament te loaran, deliurats per tu de tota corrupció de les ànimes e dels corsos, vestits de dobles vestedures, ço és de vestidura de glorificació 64 en lo cors e de vestidura de glori- |^{126r} ficació en la pensa o ànima.

“Lavors —axí matex— acceptaràs oblacions o oloucauts”, ço és los elets majors o menors (car “una stela ha diferència en la claredat ab l'altra stela”), tots per foch de caritat en tu encesos. Car lavors los elets te amaran “de tot lur cor, de tota lur pensa e de 68 tota lur ànima”, ço és en l'enteniment sens error, en la memòria sens oblidament e en la volentat sens contrarietat, car res no volrran en neguna manera sinó ço que conexeran que tu vulles. E lavors los àngels segadors “posaran los vedells —ço és los sants sens tot jou de peccat— sobre lo teu altar”, ço és sobre la Sgleya triumphant, que és lo pus alt e 72 pus sobiran altar, après de la indivídua trinitat; de la qual dix Déus a Moysès: “No pujaràs al meu altar per los graus”, car en aquella santa e indivídua trinitat no deuen constituir o ordonar graus que digam lo Pare major e lo Fill menor e l'Espirit Sant peytit, axí com aferma e diu aquell malvat Arrià,¹⁶⁸ mas a l'altar de la Sgleya trihumfant per graus s'i puja, 76 ço és per diferències o depertimens de mèrits, dels quals diu lo Psalmista: “Nostre senyor Déus en graus és conegut com reebrà la Sgleya militant”. Aquests “sobre l'altar” del cor, del qual nostre Senyor diu: “Foch cremarà tostemp en lo meu altar”; “posaran vedells” dels lurs labis, ço és laors de Déu molt perfets, car: “Benayurats són aquells qui habiten 80 en la tua casa, Senyor, car per tostemp te loaran”.

¹⁶⁵ Frase de traducció dubtosa... “Sed aliud est istud, et aliud illus altere”

¹⁶⁶ Llatí: «patria».

¹⁶⁷ Llatí: «patria».

¹⁶⁸ Sobre aquesta referència antiarriana, cf. INTRODUCCIÓ

Veus aquest psalm com comença a culpa e a misèria, e fenex en glòria e en alegria, car de misèria dels peccadors se puja, per vera penitència, a la glòria dels benayurats de paradís.

CINQUÈ SALM PENITENCIAL (PS 101)

[v 1]

Capítol primer

**Sobre lo pròlech del cinquè psalm, en lo qual
David, humil penident, entès per hom pobre
e mesquí, pregua a Déu que·l tingua de la misèria
e que li dó la sua glòria¹ |^{126v}**

Domine exaudi oracionem meam, et clamor meus ad te veniat

Per hom pobre lo penident humil és entès o designat en lo títol, qui és engoxat en les
8 sues misèries per ço com scampà davant la faç de nostre Senyor les sues pregàries. Mas,
emperò, és pobrea bona, e pobresa mala e pobresa migancera. Pobrea bona és pobrea de
humilitat, pobrea mala és pobrea de avarícia o cupiditat, e pobrea migancera és pobrea de
necessitat. La primera fa pobres de Jhesucrist, la segona fa pobres del diable e la terça fa
12 pobres d'aquest món. Dels primers pobres diu lo Psalmista: “Lo pobre e lo freturós
loaran lo teu nom”; e Jhesucrist, qui diu: “Benayurats són los pobres d'esperit, car d'ells és
lo regne dels cels”. Dels segons diu sent Johan: “No saps que tu ést pobre e miserable”; e
lo Psalmista: “Fort som fets pobres”. Dels tercets diu Salamó: “L'om pobre, al seu amich
16 és enujós”; e Jhesucrist: “Pobres, tostemps n'aurets ab vosaltres, mas mi no haurets
tostemps”.

Encara més Jhesucrist, com sia Déus ver e ver hom, ensemps en una és rich e
pobre, qui de si matex deya: “Yo són pobre e dolorós”; car “les guineus han caves e los
20 ocells dels cels nius, mas lo Fill de l'hom no ha on lo seu cap reclín”. E per ço:
“Benayurat és qui entén sobre·l freturós e sobre·l pobre”, car ell, qui és rich, per nosaltres
se fech pobre, per ço que nosaltres, pobres, en si fes ésser richs. Car les nostres pobreses
rebé en si, e donà'ns les sues riqueses; car des que Déus devallà de cel en terra per ço que
24 fes e contractàs ab los hòmens lo cambi de la reconciliació e pacificació;² car en altra
manera Déus no podia cambiar,³ si les mercaderies lurs no reebia e les sues no·ls donava
o retribuïa. Donà riqueses |^{127r} mercaderies, tals com les havia, e rebé mercaderies pobres
aytals com les trobà. Donà riqueses, virtuts spirituals e divinals, e rebé defallimens

¹ [v 1] Diversos tipus de pobresa. Crist és a la vegada ric i pobre: ric en el que dóna, pobre en el que rep. Recomanació d'humilitat al penident.

² Aquesta darrera part, senzillament traduint “negotium” (potser ‘pacte’).

³ Traduint “negociari”.

28 humanals. Reebé en si servitut que fos subjugat, e donà franquesa e libertat. E per ço que moltes coses hic sien breus hi estretament compreses, pres mort e donà vida, donà glòria e aconseguí misèria.

Per què, lo humil penident, aquest negoci proseguint, en aquest psalm 32 primerament declara la misèria humanal, e despuys spon e declara la glòria divinal, trossús en aquell loch: “Mas tu, Senyor, eternalment stas”.

[v 2]
Capítol segon
**Sobre la divisió, nombre e declaració en general
d'aquest psalm v; del nombre dels versos
e de la significació d'aquells⁴**

4

Lo psalm aquest, qui en l'orde dels psalms penitencials és quint, vint-e-cinch versos conté en cinch cinquens depertidors. E en lo començament, arreu per orde, cinch peticions o demandes expon e declara per ço que per tot e en tot sia loat lo sagrament del quinari o nombre cinquè; lo qual expressament loa Ezechiel en la discrepció o mesuració del temple, dient lo portxe del temple, per gir o entorn, haver de longària XXV colzes, e d'amplària cinch.⁵ Dretament, per ço com lo nombre cinquè, per si comptat e multiplicat, tostemp torna e s' reduex en si matex,⁶ significa eternitat, que en si matex stant tostemp, una mateixa persevera. De la qual eternitat aquest psalm en v lochs fa menció. Primerament allí: "Mas tu, Senyor, eternalment stas, e la memòria de tu |^{127v} serà en lo segle del setgle"; segonament allí: "No'm revochs enmig dels meus dies, en lo setgle del setgle duraran los teus anys"; terçament aquí hon diu: "Ells periran; mas tu, Senyor, staràs"; quartament aquí: "Mas tu aquell mateix ést, e los anys teus no defalliran"; cinquenament, allí hon diu, en la fi del psalm: "Los fills dels teus servents habitaran allí" (ço és en los teus anys), e seguex-se: "E la lur sement en lo setgle del setgle serà endreçada".

20 A significar donchs açò, lo psalm aquest XXV versos conté, qui's reten del nombre cinquè per si matex multiplicats, e en si matex reduït o retornat (car cinch vegades cinch seran XXV). En lo primer quinari, lo penident la forma de la oració e la causa o rahó per què deu ésser hoïda la sua petició expon e declara. E primer, de la forma de la oració dient: "Senyor, ojes la mia oració e lo meu crit a tu venga"; de la causa per què deu ésser hoïda la petició sua posa despuys dient: "Car defalliren axí com a fum los meus dies", etc.

Cinch vegades la forma de la oració multiplica sens entrevall alcú o sens

⁴ [v 2] Vint-i-cinc versos, dividits en cinc parts de cinc versos. El cinc és el nombre de l'eternitat, la qual és mencionada cin vegades al salm. La primera part expon la forma de l'oració i la raó perquè ha de ser escoltada. Condicions de la pregària.

⁵ Es pot llegir aquest fragment de la descripció del temple de Jerusalem a Ez 40,33-34.

⁶ És a dir que és un nombre primer.

28 interposició. Primerament: “Senyor, hojes la mia oració”; segonament: “Lo meu crit a tu
vinga”; terçament: “No girs la tua faç de mi”; quartament: “Enclina a mi la tua orella”;
cinquenament: “Hojes-me yvarçosament”; axí que, per una mateixa cosa tantes vegades
replicant, manifestament demostre ab quanta instància de supplicació, ab quanta afecció
32 de devoció degam Déus pregar. Emperò allò dóna a entendre que a vegades alcú tant
flaquament e tant baxa prega Déus faent oració que la sua oració no pot ésser hoïda; o, a
vegades, fortment crida, mas lo seu crit no és permès de venir al príncep; a vegades, axí
matex, pervé la clamor al príncep, mas ell de les pregàries gira la orella; a vegades,
36 semblantment, quant oportunitat o avinentesa o requir, lo príncep als prechs |^{128r} les
sues orelles hi enclina, mas triga molt a atorgar ço que vol lo demanant.

A remoure, donchs, aquest cinquè empatxament, lo penident aquest tantes
vegades multiplica la oració dient: “Senyor”, creador e recreador e regidor, “hojes la mia
40 oració”, car no és petita, baxa ni flaqua, ans és clara ensemps e hoïbla. E axí: “Lo meu
crit a tu pervenga”; e com hic serà pervengut “no girs la tua faç de mi”, ans com hauràs
enclinada a mi la tua orella, enclina-la en temps conivent. E axí “en qualche dia yo sia
tribulat, enclina a mi la tua orella”; e com lo temps hi serà conivent, no trignes molt de
44 hoir-me; e axò: “En qualsevol dia que yo t'appellaré, yvarçosament tu hojes-me”.

Ací mostra aquest penident les pues pregàries ésser dignes, devotes e gracioses,
necessàries e humils, conivents o profitoses, eficaces o poderoses.⁷ Donchs, Senyor,
pus les mies pregàries són dignes, “hojes la mia oració”; pus són devotes, “lo meu crit a
48 tu pervinga”; pus són gracioses, “no girs la tua faç de mi”; pus són necessàries e humils,
“en qualche dia yo sia tribulat, enclina a mi la tua orella”; e pus són conivents o
profitoses, eficaces o poderoses, “en qualsevol dia que yo t'appellaré, yvarçosament tu
hojes-me”.

52 Diu, donchs: “Senyor, hojes la mia oració...”, etc.

⁷ Llatí: «opportunas et efficaces».

[v 3]
Capítol tercer
sobre la exposició d'aquest psalm⁸

Domine, exaudi oracionem meam, et clamor meus ad te veniat

4 Senyor, hojes la mia oració, e lo meu crit a tu vinga | ^{128v}

Aquest crit, en aquest loch no's deu entendre de la granea o del exequament de la veu tan solament, ans bé de la devoció del cor principalment. Axí com cridà Susanna, “que plorant guardà al cel, car lo seu cor era havent confiança en nostre Senyor, e per ço hoý 8 nostre Senyor la sua veu”. E axí donchs, “lo meu crit a tu pervenga”, no axí com lo crit dels sodomites, qui't provoquà a ira, mas axí com lo crit dels ninivites, qui t'enclinà a indulgència.

Ver que tres coses són qui empatxen lo crit que no pervenga a les orelles del 12 Altisme, per ço que per Ell no sia hoít, ço és paella, mur e núvol. De la paella, per lo propheta Ezechiel dient: “E tu, Fill de hom, pren la paella de ferre e ferma la tua cara contra ella, e posa-la entre tu e la ciutat”.⁹ Del mur és dit per lo Psalmista: “Senyor, en tu seré;¹⁰ liura'm de temptació e en lo teu poder, Déu meu,¹¹ transpassaré lo mur”. Del 16 núvol és scrit: “Núvol t'as posat davant per tal que no pas a tu la oració”. Mas per ço com aquestes tres coses ja són dessús expostes (en lo capítol dotzè ans del primer psalm, tractant de oració), no les qual ací més avant expondre.¹²

Segueix-se: “No girs la tua faç...”, etc.

⁸ [v 3] El pecador crida amb el cor devot, però es pot trobar tres «empatxaments», simbolitzats per la paella, el mur i el núvol.

⁹ No ha trad. la continuació de la cita.

¹⁰ *Senyor en tu seré*: no és a Llatí.

¹¹ Llatí duu senzillamet “in meo Deo”.

¹² El cap. 11è del pròleg parlava de «tres empatxaments que no jaquexen la oració pervenir a Déu en nulla forma», és a dir: paella, mur i núvol.

[v 4]

*Non avertas faciem tuam a me;
in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam;
in quacunque die invocavero te, velociter [exaudi me]*

4

**No girs la tua faç de mi;
en qualque dia yo sia tribulat, enclina a mi la tua orella;
en qualsevol dia que yo-t apellaré, yvarçosament tu hojes-me¹³ | ^{129r}**

La faç de rigorositat o de punició gira-la de mi, mas la faç de la tua benignitat e
8 compassió mostra-la envés mi. D'aquella faç dix Cahim a Déu: “De la tua faç no me
amagaré, ço és de la faç de la tua ira”. D'aquesta faç se volch amagar Adam ab Eva,
muller sua, de la faç de nostre Senyor, enmig dels arbres de paradís terrenal; mas, certes,
amagar no-s poch, per ço que diu lo Psalmista: “Ha on iré, amagant-me del teu spirit? E a
12 on fugiré de la tua faç?”

D'aquesta altra faç, ço és de benignitat e compassió, diu Job: “Per què amagues la
tua faç?”, e lo Psalmista: “Mostra'ns la tua faç, e serem sauls”, segons que diu Jacob, “yo
viu lo Senyor faç a faç, e la mia ànima és feta salva”. Faç a faç és corporal visió, portant
16 en conexença de la spiritual, axí com Jhesucrist dix a sent Thomàs: “Per ço com m'as
vist, m'as cregut”. Donchs: “No girs la tua faç de mi”, mas “gira la tua faç dels meus
peccats”, car no has en hoÿ la nostra natura, mas la colpa. Per ço diu Salamó: “Neguna
cosa d'aquelles que tu has feytes, Senyor, no has haguda en oÿ”.

20 Per ço donchs, Senyor, com sovén e menut són tribulat (e en lo cors e en la
pensa, axí per hom com per demoni, axí per lo món com per la carn), e per amor d'açò,
Senyor, “qualque dia yo sia tribulat”, tu, qui ést tan alt, “enclina la” humil “orella tua” (ço
és la tua hoïda tan benigna). “En qualsevol dia que yo-t apellaré, yvarçosament, Senyor, tu
24 hojes-me”, per ço que la tua prometença se complesqua, qui diu: Tu perlant encara, yo
diré: “Vet-me ací present”.

¹³ [v 4] Demana a Déu que li mostri la seva faç amable, per tal d'aquirir el coneixement espiritual necessari a la penitència.

[v 5]

*Quia defecerunt sicut fumus dies mei,
et ossa mea sic in frigorio confixa sunt* | ^{129v}

**Car axí com a fum defalliren los meus dies,
e los meus ossos són fregits axí com en paella**¹⁴

4

En aquest loch lo penident expon e demostra les misèries les quals sosté en si matex, ço és abreujament de vida, e per ço diu axí: “Com a fum, defallits són los meus dies”; enaprés la congoxa gran de la sua ànima, e per ço diu: “Los meus ossos són frits axí com
8 en paella”; despuys la sequedat del seu cor, e per ço diu: “Ferit o batut són axí com a fenaç, e sequat s'és lo meu cor”; e aprés la debilitat del seu cors, e per ço diu: “Lo meu pa oblidat l'è de menjar”. E axí, “a la veu del meu gemech, los meus ossos se aplegaren a la mia carn”, e són axí amagrit “com lo pellicà en lo desert e la rata penada en la paret de la
12 casa descuberta e lo pàser solitari en lo edifici o teginat”, los quals tres ocells *ad literam* (ço és a la veritat) són fort magres.

Donchs, Senyor, bé-m deus hoir yvarçosament, car “axí com a fum, defallits són los meus dies”. Ffum en moltes maneres és pres en les Scriptures, car és fum de spiració,
16 e per ço diu Salamó: “¿Qui és aquesta qui puja axí com a vergella de fum de coses aromàtiques e fragrans, de mirra e d'encens?” És fum de oració, e per ço diu sent Johan que “puja lo fum de les coses aramàtiques davant la faç de nostre Senyor de la mà de l'àngel”. És fum de conpunció, e per ço lo Psalmista: “Toca los monts, e fumaran”. És
20 fum de contemplació, e per ço diu Ysaïes: “La casa plena és de fum”, e Moysès: “Lo poble vehia lo munt fumant”. És fum de defeció o defalliment, per ço lo Psalmista: “Axí com defall lo fum, ells defallesquen”. És fum d'ambició,¹⁵ e per ço: “Tres coses són qui foragiten l'om de casa: fum, stíl-licidi e mala muller”. És fum de supèrbia | ^{130r} o
24 elació, e per ço diu Salamó: “Lo lum de l'impriadós, axí com a terbolina de vent pluig, e los dies seus axí com a fum qui s'escampa”. És fum de simulació o ficció, e per ço diu Ysaïes: “Lo fust fumant no s'apagarà”. És fum de corrupció, e per ço diu sent Johan: “Del fum del pou isqueren lagots”. És fum de dampnació, e per ço diu Ysaïes: “Puja lo

¹⁴ [v 5] Tribulacions del pecador: Diverses menes de fum, segons les Escripures: *spiració, oració, conpunció, contemplació, defeció o defalliment, ambició, supèrbia, simulació, corrupció i dampnació*. Conseqüències de la culpa en les tres potències de l'ànima.

¹⁵ PL «admonitionis», R «ambitionis».

28 fum lur en la generació, e serà desolada en lo setgle dels segles”.

E axí, “los dies meus defalliren axí com a fum” ...¹⁶ yvarçosament desaparex. Segons que's lig en la *Canòniqua* de sent Jacme: “E, què és la vera vida sinó vapor qui un poch aparex?”; e en altre loch diu Jop: “Los meus dies pus leugerament són passats que
32 la tela per lo texidor no és tallada”. O per ço com lo fum de supèrbia o elació (per lo qual fum Adam fon inobedient al Creador) és stat causa per la qual l'om és stat destinat o deputat a necessitat de morir, “los meus dies defalliren con a fum”, ço és a semblança de fum qui aquest defalliment hic ha aportat, car, e la vida crexent se declina,¹⁷ axí com lo
36 fum pujant defall e aminva.¹⁸ Bé que moralment: los dies d'aquell axí com a fum defallen del qual la conversació és buyda e vana de fruyt de bona obra. E “los meus ossos, axí com en paella són frits”, ço és les forces de la mia ànima són costretes e abreugades per gran angoxa, yo són fregit, axí com la carn en la paella és cremada; segons que en altre
40 loch és legit en Job: “Los meus ossos per gran calor se dessecaren”. Car la ànima, com és premuda, aflicta e tribulada, e les forces o potències de la ànima són abreujades e dessecades, majorment per la recordació del peccat e per la temor del juhí, car lavors fríg tot l'om quant se tem que serà cremat.

44 Emperò, moralment, “los ossos”(ço és les mies entràmenes) “són frites”,¹⁹ ço és per compassió dels proïsmes són afflictos o plenes de afflictió, axí com dehia l'Apòstol: “¿Qui és malalt, que yo no u sia? Qui és scandalizat, que yo no'm crem?”, |^{130v} car l'escàndel dels proïsmes, frixori o paella és dels justs.

48 Emperò, volent mostrar d'on li són pervenguts los defalliments dels dies e la fregidura dels ossos, dejús posa la raó, dient: “Ferit són...”, etc.

¹⁶ Salt per homoiotèleton *fum... fum* (“sicut fumus, hoc est velociter vita mea transit, siut fumus velociter evanescit”)

¹⁷ Llatí: «vita decrescendo declinat».

¹⁸ P. Llombard: «Defecerunt dico, sicut fumus, id est propter elationem superbiae. Elato enim Adam, dies deficiunt. Et ossa mea sicut cremium aruerunt, id est animae virtus et fortitudo contracta est», c.907.

¹⁹ Ha concordat malament per l'atracció del femení d'*entràmenes*.

[v 6]

*Percussus sum sicut fenum, et aruit cor meum,
quia oblitus sum comedere panem meum.
A voce gemitus mei adeserunt ossa mea carni mee*

4 **Ferit són axí com a fenaç, e secat s'és lo meu cor,
 car lo meu pa oblidat l'è de menjar.
A la veu del meu gemech se ajustaren los meus ossos**²⁰

Totes aquestes coses dessús dites quax sonen misèria: defalliment, frigidura, batiment,
8 sequedat, oblidament, gemech e magrea; les quals són notades com és dit: “Aplegaren-se
los meus ossos a la mia carn”, car la carn, amagrida e desecada per magrea, quax appar
que passe en los ossos. Per ço lo pobre aquest no sens rahó se congoxa e diu: “Ferit
són” de sentència de mort en Adam, dient nostre Senyor: “En quina que dia²¹ del fruyt
12 que t'és vedat menjaràs, de mort morràs”; del qual, ço és Adam, en tots quants són
venguts après misèria és entesa naturalment e devallada.²² “Ferit són, donchs —ço diu—
axí com a fenaç”, ço és a semblança de fenaç, qui enans que sia segat verdeja e floreiga,
mas après que és segat, cau e seca's; tot axí l'om, ans que peccàs stava |^{131r} tot dret e
16 ignoscent, mas après que hac peccat caygé miserable e desaventurat. O “ferit són” del
verí de la serp, ço és per la sugestió o consell del diable prometent: “Serets axí com a
Déu, sabents bé e mal”. “Ferit són —ço diu— axí com a fenaç”, car verament fet són
fenaç, ço és frèvol e mortal, car “tota carn és fenaç, e tota glòria sua és axí com a flors de
20 fenaç”, la qual vuy verdeja “e demà és mesa en lo forn”; axí l'om ara és viu, e tantost és
negat dins en infern.

Ffenaç és pres o entès en moltes maneres en les·criptures, car fenaç és la fragilitat
de la carn, e per ço Ysaïes: “Tota carn és fenaç”; “Verament lo poble és fenaç”. Fenaç és
24 la verdura de la pensa, e per ço lo Psalmista: “Floriran axí com lo fenaç de la terra”; e en
altre loch diu: “Qui fa néxer lo fenaç en los munts”. Fenaç és la vanitat del cor, e per ço
lo Savi: “Los secrets del foll són axí com la roda del carro” que porta lo fenaç e tostemp

²⁰ [v 6] Semblança del fenaç: l'home és frèvol i mortal. Distincions de fenaç en les Escriptures. L'home pateix com a conseqüència del pecat original, car la raó consentí a la sensualitat. Distincions de pa en les Escriptures.

²¹ Llatí: «quacunque die».

²² P. Llombard: «Percussus sum», id est mortalis factus sum in Adam, a quo propagata est miseria, ut fenum.

murmura. Ffenaç és la carnalitat de l'hom, e per ço Daniel: “Ffenaç, axí com a bou,
28 menjaràs”. Fenaç és la humanitat de Jhesucrist, e per ço lo Psalmista: “Daràs fenaç a les
bísties, e erba a servitut dels hòmens”; car Jhesucrist, axí com a fenaç, fon reclinat en lo
presepe.

“E lo meu cor se sequà”, car per la infructuositat del peccat perdé lo meu cor la
32 verdor, ço és la virtut. Car lo primer hom peccant fon despullat dels béns de gràcia, e
romàs nafrat en los béns de natura, e axí romàs mig viu e mig mort.²³ Ret, donchs, unes
parts dels versos a les altres: per ço com “són stat ferit” (o segat) “axí com a fenaç”, per
ço “axí com a fum defalliren los meus dies”; e per ço que “lo meu cor s'és secat, los meus
36 ossos, axí com a cremalls, se desequaren”; e açò m'és sdevengut “car lo meu pa oblidat l'é
de menjar”. L'om, senblantment, lo fruyt a ell vedat menjà, e lo pa qui per |^{131v} nostre
senyor Déus li era stat dat, ço és la peraula a ell dita per nostre senyor Déus, “menjar”
(ço és servir) de tot lo menyspreà. “Del fruyt²⁴ —dix Déu— de l'arbre de sciència de bé
40 e de mal, no menjaràs”, car “l'om no viu tan solament de pa, ans viu bé en tota peraula
qui proceex de la boqua de Déu”.

Certes, pa en moltes maneres és entès les Scriptures. Pa és, primerament, ell
mateix Jhesucrist, segons la divinitat, e per ço lo Psalmista: “Pa d'àngels ha menjat²⁵
44 l'om”, e Salamó: “Pa del cel los és donat, havent en si tota dolçor e tota suavitat de
sabor”. Pa és Jhesucrist, segons la humanitat, e per ço Ell matex: “Yo són pa viu, qui del
cel són devallat”. Pa és la carn de Jhesucrist, e per ço diu Ell matex: “Lo pa que yo daré,
carn mia és per la vida del món”. Pa és la benayurança eternal, e per ço diu Jhesús:
48 “Benayurat és qui menjarà pa en lo regne dels cels”. Pa és lo desig celestial, e per ço
Daniel: “Lo pa tant desigat no l'é menjat”. Pa és la Sglésia universal, e per ço diu sent
Paul: “Un pa e un cors som en Jhesucrist”. Pa és la bona obra, e per ço Ysaïes: “Lo pa
nostre menjarem”, e Moysès: “Menjarets pans alises ab letugues agrestes e amargues”. Pa
52 és la Santa Scriptura, e per ço Jeremies: “Los infançons demanaren pa, e no era qui·ls ne
trencàs”, e Moysès: “En suor de la tua cara menjaràs lo teu pa”. Pa és la peraula de Déu,
e per ço ell matex Moysès: “No viu l'om tan solament de pa, ans viu bé en tota peraula
qui proceex de la boqua de Déu”, e lo Savi, qui diu: “Sadollarà nostre Senyor a aquell de
56 pa de vida e d'enteniment”. Pa és la vera penitència, e per ço diu lo Psalmista: “Aprés que
haurets segut, levats-vos, qui menjats pa de dolor”, e'n altre loch: “Les mies làgremes

²³ Llatí: «relictus est semivivus».

²⁴ Llatí: «digno».

²⁵ Llatí: «manducabit».

pans me foren de dia e de nit". Pa és sancera caritat, e per ço diu Jhesucrist: "Si demanava pa, ¿e com, donchs, per pa li darà pedra?". Pa és fortlesa de pensa, e per ço diu lo Psalmista: "Pa lo cor de l'hom referma", e en altre loch: "Tot lo fermament del pa és menjat". Pa és do del Sant Spirit, e per ço diu lo Psalmista: "Los pobres seus sadollaré de pans". |^{132r} Pa és doctrina dels heretges, e per ço Salamó: "Suau és al hom pa de mentida", e Job: "Con serà mogut a cerquar pa, ha conegut que aparellat és en la sua mà lo dia de tenebres". Pa és vida dels ypocrits, e per ço Osee: "Efraïm feyt és pa subcinerci²⁶ o rescaldat, qui no's gira de la altra part". Pa és delectació del peccat, e per ço Salamó: "Lo pa amagat és pus suau", e en altre loch: "Venits e menjarets los pans amagats". Pa és alegria setglar, e per ço diu Job: "Lo lur pa se convertirà en fel de serpent verinós".

Donchs: "Ferit són axí com a fenaç, e secat s'és lo meu cor, car oblidat m'és (en Adam) lo meu pa de menjar", ço és car no retenguí fermament en ma memòria observar la peraula de Déu, que axí com a pa me havia dada.²⁷ Per què "a la veu del meu gemech" (ço és per la sutgeció o consell del diable, qui és lo meu gemech, ço és qui és causa o rahó per què yo gemech) "se aplegà lo meu os a la mia carn", ço és la rahó a la sensualitat consentí ...²⁸ a la muller. "La fembra —ço dix Adam— que'm donits per conpanyona me donà del fruyt, e mengi'n". E per ço com la peraula de Déu no he observada, "a la veu del meu gemech se aplegaren los meus ossos a la mia carn", car "spirit trist dessequa los ossos". En Jhesús, lavors, "se aplegà e s'uní l'os a la carn" quant la divinitat fon unida a la humanitat, car "la peraula carn fon feta". E en la Sgleya lavòs "se apleguen e s'ajusten los ossos a la carn" quant aquells qui són forts supporten los flachs e malalts, segons que diu l'Apòstol: "Nosaltres devem la infirmitat dels malalts portar".

Seguex-se: "Fet són semblant..."

²⁶ La lectura al manuscrit és ben clara: *subcinerci*.

²⁷ Des de la darrera coma, no és a Llatí.

²⁸ Pròpiament "quando vir uxori acquievit".

construït cresca en temple sant per nostre Senyor". E axí, donchs, diu lo penident general: "Semblant són fet al pelliquà en lo desert", quant a la primera manera dels penidents; e "axí com a rata-penada", quant a la segona manera dels penidents; e "axí com
28 a un pàser tot sols en lo hedifici o teginat", quant a la tercera manera.

Pot ésser açò expost en altra manera, que sia entès que aquest penident, primer, manifest la culpa (la qual tan indignament ha comesa) e la penitència que féu e complí, a semblança del primer hom, ço és de Adam; e, après, que manifest les temptacions e
32 passions les quals ha sostengudes e passades per lo diable, e les persecucions que ha sostengudes per los hòmens, a semblança del segon hom, ço és de Jhesucrist; que sia aytal lo seny: "Ferit són" per sugestió o consell del diable, "axí com a fenaç", ço és axí com Adam, qui verdaderament fou fenaç, car en lo matí de la sua creació florí en virtuts,
36 e en lo vespre de la transgressió caygué en misèries; "e secà's lo meu cor" per la sterilitat³² del peccat, "car lo pa meu oblidat l'é de menjar" —ço és lo manament de nostre Senyor oblidat l'é de observar, axí com Adam, qui menyspreà observar lo manament de Déu, qui li dix: "De l'arbre de sciència de mal e de bé no menjaràs". Emperò, conexent la mia
40 culpa, penedí-me'n, car "a la veu del meu gemech, se aplegaren los meus ossos a la mia carn". Bé, donchs, me fon gemech de conpucció en lo cor, del qual és procehida la veu de la confessió en la boqua, e despuys la aflicció de la satisfacció en la obra.

Car stret dejuni he fet, per ço: "Se aplegaren los meus ossos a la mia carn", e,
44 après del dejuni, fui temptat per lo diable, axí com Jhesucrist fou temptat, en tres lochs,³³ de tres vicis o peccats: en lo desert, de gola; |^{132v} en lo mont, de avarícia; e en lo temple, de jactància o supèrbia. Per ço fon Jesucrist "axí com a pellicà en lo desert" quant hi dejunà quaranta dies e quaranta nits, e despuys hagué talent,³⁴ car lo pellicà tot se
48 dessequa e defalex per gran magrea, estant en lo desert.³⁵ Ell matex Jhesucrist fon "com a rata penada en la casa o paret descuberta", quant en lo pus alt loch del munt li mostrà lo diable tots los regnes del món, car la rata penada ha la sua vista molt clara e bella, per ço clarament hi veu de nit. Ell matex Jhesucrist fon "axí com a un pàser tot sols en lo

³² Llatí: «sterilitate».

³³ No és a PL

³⁴ Llatí: «esuriit»

³⁵ P. Lombard: «Vel per has aves Christum accipitur. Pellicanus dicitur, etsi non certum sit rostro pullos occidere suos, et triduo lugere, tunc rostro sanguinem suum super eos fundere, unde illis reviviscunt», c. 909. Per a aquesta concepció del pelicà, cf. B. Latini, *Llibre del tresor*, CLXI: «Pellicà és l'ocell en Egipta, de què dien los savis antochs que ls fills firen en les ales de lurs pares e per mig de la cara; per què ells se enfellonexen en tal manera que ells los ocien. E quant la mare los veu morts, ella plora e fa molt gran dol de III jorns, e a la fi ella's nafra los costats ab son bech, e scanpa la sanch sobre sos fills, tant que per l'ocasió de la sanch reviscolen e tornen en vida». La lectura a *lo divino* d'aquest animal es pot llegir així als *Bestiari*s editat per Panuzio: (II) XXX Del pelicà.

52 edifici o solitari en lo teginat”, tot sols de pare, tot sols de mare; de pare sens mare, de mare sens pare; solitari en lo ventre, solitari en lo sepulcre. E axí com ell matex testifiqua: “Negú no és pujat en lo cel, sinó aquell qui devallà del cel, lo fill de l’hom, qui és en lo cel”. Ni solament he sostengudes temptacions per lo diable, axí com Jhesucrist, ans
56 encara persecucions he sostengudes per los hòmens, axí com ell les sostengué per los jueus (car “tot lo dia-m difamaven, e la colpa passada ab vituperi encara la m’inproperaven”).³⁶

Jatsia que aquesta peraula ‘vetlar’ sia posada enmig dels dos vessos dessús dits,
60 emperò ‘vetlar’ pertany e cové no solament al mig, on és posat, ans bé al derrer vers e al primer; que sia dit: “Senblant són fet al pel·licà en lo desert”; “Velat he, e són fet axí com a un pàsser tot sols en lo hedifici”; “Vetlat he”, car cascú en cascú loch és tengut de vetlar contra lo demoni, lo món e la carn. No sia, donchs, l’ermità segur en lo desert, ni
64 lo monge segur en la claustra, car temptat fon Adam en peraís e Jhesucrist en lo desert. Dretament vetla Déus, vetla l’àngel, vetla l’hom e vetla lo diable. Nostre senyor Déus vetla per misericòrdia e justícia a perdonar e a punir, e per ço Job: “Com te acostaràs a Déu, tantost Ell vetlarà envers tu”; *item*. “Nostre senyor Déus ha vetlat sobre |^{133r}
68 malícia, e adux-la sobre nós”; e per ço lo propheta Jeremies: “Ell és appellat vergua vetlant”. L’àngel vetla per diligència e cautela a guardar e ajudar, e per ço *Daniel*: “Lo vetlant e sant devallà del cel”, e “En sentència de vetlants és difinit”.³⁷ L’om, semblantment, vetla per astúcia o avisament,³⁸ e per ço sent Luch: “Los pastors eren en
72 aquella matexa regió, vetlants e observants les vigílies de la nit sobre lur cabana de bestiar”. L’om vetla, encara, per informació o instruyment, e per ço sent Johan, “a l’àngel de la sgleya de Sardis, escriu: Sies vetlant, e conferma les coses que morir devien”. L’om vetla per preïcació, e per ço sent Paul: “Vetla e treballa en totes coses, e fes bona obra de
76 evangelista”. L’om vetla per oració, e per ço Jhesucrist: “Vetlats e fets oració per ço que no entrets en temptació”. L’om vetla per contemplançió, e per ço Salamó: “Yo dorm, e lo meu cor vetla”. L’om vetla per atenció o consideració, e per ço aquell matex: “Benayurat és qui vetla a les portes de saviesa e observa o aguayta a les posts del meu tabernacle”.
80 Mas vetla lo diable a noure e a enganar, e per ço sent Pere nos amonesta dient: “Siats temprats e vetlats, car lo diable, adversari nostre, axí com a leó rugient o cridant nos va

³⁶ La traducció en aquest pas no és literal, encara que s’assembla més a R que a PL (PL: “et qui laudabunt me, adversum me jurabant” i R: “expobabant me inimici mei”). La segona part de la frase, potser s’hauria de relacionar amb un altre pas del capítol bíblic: “et qui laudabunt me, adversum me iurabant”, però també s’ha traduït de manera molt generosa.

³⁷ Llatí: «decretum est».

³⁸ Llatí: «circumspectionem».

revironant, cerquant qual de vosaltres pusqua devorar”.³⁹ Vetla més, encara, lo diable quant en malícia los hòmens fa vetlar, e per ço Salamó: “Si no han fet mal, no dormen; e
84 fuig-los lo dormir, si enganat no han alcú”. Semblantment, la malícia és appellada vetlar, quant alcú vetla en ella, e per ço Jeremies: “Lo jou s’és esvellat de mes iniquitats”.

“Vetlats —doncs— juts, e no vullats peccar”. “Vetlats, car no sabets lo dia ne la hora; vetlats, car no sabets lo Senyor de casa quant vendrà: si vendrà al vespre, o a miga
88 nit, o al cant del gall, o al matí, per ço que com vendrà sobtosament no us trop durmens”, car “benayurats aquells servents los quals, com lo Senyor vendrà, desperts los trobarà e desvellats”, car, segons lo Savi: “Vetla o vigília de honestat fa defallir les carns, e lo pensament d'aquella tol lo dormir”. Al porter del cel nostre Senyor ha manat que
92 vetle, ajustant-hi: “Ço que dich, a tots dich: Vetlats”.

Pàser, emperò, en les Santes Scriptures porta en si moltes figures. |^{133v} Car pàsser és dit Jhesucrist, e per ço és dit: “Fet són axí com a pàsser solitari en lo teginat”. E d'ací és que lo lebrós, mundat o sanat, dos pàssers vius offeria, dels quals la un era ofert en
96 sacrifici, e l'altre era soltat en lo camp o jaquit anar; car la humanitat de Jhesucrist fon sacrificada per sanar o per mundar la lebrozia de l'humanal linatge, e la divinitat en la passió de Jhesucrist francha és jaquida anar. *Item*, pàsser són los v senys corporals, e per ço diu Jhesucrist: “E ¿no són venuts v pàssers o ocells per dues malles o per doble
100 pes?”.⁴⁰ Pàsser és la rahó del cor, e per ço diu lo Psalmista: “Lo pàsser troba casa e la tortra niu”. Pàsser és l'om just, e per ço diu ell matex: “La nostra ànima, axí com a pàsser, és storta del laç dels caçadors”, e en altre loch: “Allí los pàssers faran niu”. Pàsser és l'om carnal, e per ço diu Jhesucrist: “De molt major preu sou vosaltres, que pàssers o
104 ocells”. Pàsser és superbiós heretge, e per ço diu lo Psalmista: “Transpassa al mont, axí com a pàsser”.

³⁹ No ha traduït “cui resistire fortes in fide”

⁴⁰ Llatí: «Nonne quinque passerres asse veneunt».

[v 8]

*Tota die exproabant me inimici mei,
et qui laudabant me adversum me jurabant*

**Tot dia mos enemichs me scarnien,
e aquells qui'm loaven, contra mi juraven**⁴¹

4

En lo primer quinari ha exposat lo penident les misèries interiors⁴² que sosté dins si
matex. E a aquest segon quinari explica les misèries les quals se sent que sosté defora per
altres, car sosté continúes irrisions, vi- |^{134r} tuperis e scarniments,⁴³ conspiracions
8 amagades⁴⁴ e altres mals tractans per los vertaders enemichs e per los falsos amichs. E
per ço diu: “Tot lo dia mos enemichs molt de mal me enproperaven, e aquells qui'm
loaven contra mi se conjuraven”; e per ço sosté tot açò, car en plor e en cendra fa greu
penitència e humil; e per ço és dit: “Cendra axí com a⁴⁵ pa menjava, e lo meu beure ab
12 plor e ab làgremes lo temprava”, car lo diable, com veu lo peccador convertir a
penitència, comou los mals (per los scarnidors)⁴⁶ per ço que mal parlant lo confonen, e
indueix los difamadors (falsos amics e decebedors),⁴⁷ per ço que conspirant-se contra lo
penident, iniquament e deceptòria l'enderroquen; los quals, lo penident, com no conegua
16 axí leugerament ésser amichs falsos (ans quant ell los és present lo loen, e quant és absent
lo morden),⁴⁸ aytals loaders lo loaven, ço és de la vida seglar o mundanal, la qual en
temps passat ab ells ensemps tenien, per ço que per les injúries notòries e per aguayts de
obres deceptòries, lo penident ells revoquen e retornen del estudi o propòsit bo de
20 penedir.

⁴¹ [v 8] Segona part. Misèries que li vénen de l'exterior. Els falsos amics, com el dimoni, miren d'evitar la conversió a la penitència.

⁴² Llatí: «miserias interiores, quas patitur in seipso».

⁴³ *vituperis e scarniments* no és a Llatí.

⁴⁴ A PL estan coordinades per un “et”, però no a R.

⁴⁵ Salt per homoiotèleton a PL *cinerem... cinerem* R té: “cinerem gravem et humilem agit poenitentiam. Unde cinerem sicut”

⁴⁶ *per los scarnidors* no és a Llatí. L'única manera de no haver-ho d'esmenar és entendre per=‘és a dir’, de manera que seria una glossa a *mals*.

⁴⁷ El text del parèntesi no és a Llatí.

⁴⁸ El parèntesi no és a Llatí.

Veus quant se dol lo diable de la penitència del peccador je quant no treballa⁴⁹ per ço que'l revoch o retorn al peccat! Donchs: "Aquells qui a mi lloaven, contra mi se conjuraven".

⁴⁹ En sentit positiu.

*Quia cinerem tanquam panem manducabam,
et potum meum cum flectu temperabam*

**Car cendra axí com a pa menjava,
e lo meu beure ab plor lo temprava⁵⁰**

4

Nota en lo penident stranyedat de menjar com diu: “Cendra, axí com pa menjava”; e aspredat del beure, ço diu aprés: “Lo meu beure |^{134v} ab lo plor mesclava”. Cendra en moltes guises és entesa en les Scriptures. Cendra és la passió de Jhesucrist,⁵¹ e per ço dix 8 Déus a Moysès: “Faràs peroles o calderes a rebre les cendres”. Aquesta és la cendra de la vedella roja, de la qual diu l'Apòstol: “Si la sanch dels cabrons e toros, e la cendra de la vedella salpiscada santifica los ensutzats e deneja a mundament de la carn”. És cendra de penitencial satisfacció, e per ço Job: “Yo faç penitència en la purna del foch e en la 12 cendra calda”, e “cobrir ab cendra la mia carn”. És cendra de humanal abjecció o menyspreament, per ço dix Abraam: “Ploraré⁵² a mon senyor Déus meu, com yo sia pols e cendra”; e en altre loch Moysès: “En la casa de la cendra, salpiscats-vos ab cendra”. És cendra de la derrera corrupció, e per ço aquest matex: “L'om en cendra retornarà”, e: 16 “Cendra ést, e cendra retornaràs”.

Semblantment, lo beure en moltes maneres és pres en les Scriptures, car és beure de la Eucaristia, e per ço Jhesucrist: “La mia carn vertaderament és menjar, e la mia sanch vertaderament és beure”.⁵³ És beure de enteniment, e per ço lo Savi: “De la aygua 20 de saviesa de salut lo abeuraré”. És beure de doctrina, e per ço lo Psalmista: “Entre mig dels munts passaran; les aygues beuran totes les bísties dels bosquages”. És beure de glòria, e per ço ell matex: “Del torrent de la tua delectació los abeuraràs”. És beure de conpunció, e per ço ell matex encara: “Abeurar-nos-has del vi de conpunció”. És 24 beure de aflicció, e per ço ell matex: “Beure nos daràs ab làgremes en mesura”. És beure de greuge o offensió, e per ço ell matex encara: “En la mia set me abeuraren ab vinagre”. És beure de decepció, e per ço Abatuch: “Huaya a aquell qui a beure dóna al seu amich

⁵⁰ [v 9] Distincions de cendra i beure a les Escriptures. La cendra és el pòsit del pecat, el beure l'alegria temporal.

⁵¹ Llatí: «Dominicae passionis».

⁵² Llatí: «loquar».

⁵³ Llatí té una cita diferent: “Cor meum et caro mea exultaverun in Deum vivum».

mesclant-hi fel”.

28 “Menjava —donchs— yo cendra axí com a pa”, ço és cendra ab pa o pa ab cendra (ço és vil e menyspreat, axí com pa cendrós o encendrosat). “E lo meu beure ab plor lo mesclava”, car tanta ere la aflluència o habundància de làgremes que les buydava en lo beure. Mas en altra manera exponent, cendra és ço que roman del fust cremat per 32 lo foch: lo fust cremat per lo foch és lo peccat desemparat per caritat, segons allò: |^{135r} “Remeses li són molts peccats, per ço com ha molt amat”. Certes, algunes vegades lo peccat delitabement és reduït e retornat en la memòria, e aquesta reducció que roman del peccat és cendra d'aquell, e aquella delectació⁵⁴ és peccat. Aquesta “cendra — 36 donchs— yo menjava”, ço és degastava e acabava per penitència “axí com lo pa”, qui com hom lo menja se degasta e s'acaba. O per pa entenén lo peccat, per ço com actualment dóna delectació, e per ço Salamó: “Lo pa amagat és pus suau e pus delitós”, car los peccats leugers per vera penitència se deuen delir o degastar.

40 “E lo meu beure ab plor lo mesclava”, ço és lo beure de amargura e dolor “ab plor lo temprava”. Del qual plor en altre loc se diu: “Abourats-nos-has de vi de conpucció”, ço és ab aflluència o habundància de làgremes, segons que diu lo Psalmista: “Segons la multitud de les mies dolors en lo meu cor, les consolacions tues, Senyor, han 44 alegrada la mia ànima”. Car molt és temprada la amargura de les dolors per la dolçor de les làgremes, les quals tant com són pus amargues per la causa (ço és dels peccats), tant són fetes pus dolces per sguart de la fi. O: “Los meus enemichs me scarnien tot lo dia”, mas yo de allò me alegrava, “car cendra axí com a pa menjava”, ço és axí era recreat o bé 48 dinat, del lur estar e vituperi com de lur laor,⁵⁵ segons allò que en altre loch és legit: “Anaven los apòstols partint-se de la presència del consell, alegrants-se car dignes són haüts e reputats per lo nom de Jhesús de sostenir injúria e vituperi”, car açò sobiranament aprofita al penident a-conseguir mèrit. E lo meu beure, ço és la alegria 52 temporal, del qual beure és legit que “lo vi alegre lo cor de l'hom”, a plor⁵⁶ lo mesclava, remenbrant d'aquella peraula que diu lo Savi: “En lo dia de grans béns sies remenbrant dels mals”; e en altre loch, Salamó: “Los extremps del goig, plor los ocupa”.

Mas axí com si li era demanat per nostre Senyor: D'on te ve a tu tant plor?
56 Respon aquest: “De la faç de la ira”, etc. |^{135v}

⁵⁴ Llatí: «ipsa».

⁵⁵ Com es pot comprovar amb la cita següent, el significat d'aquest tortuós passatge em sembla que seria 'm'alegro dels vituperis dels enemics i per a mi tenen el mateix valor que una lloança'

⁵⁶ No ho esmenem, tot i que el llatí és “cum fletum”.

[v 10]
*A facie ire indignacionis tue,
quia elevans alistí me*

4 **De la faç de la ira de la tua indignació,
car tu levant-me alt m'as scalfat lexant-me caure⁵⁷**

Mostrat és dessús en qual manera la ira o la indignació de Déu se deja entendre; per ço ací no u qual més repetir, mas notar-se deu diligentment que cascunes peraules quax misèria demostren e dolor, inproperació, o inimicícia o enamistat, conjuració o 8 conspiració, cendra, plor, ira e indignació,⁵⁸ lesió, umbra, sequedat e aminvament o declinació, per ço que clarament sie coneguda quanta és l'angoxa d'aquest plor.

Mostra, donchs, d'on li ve lo plor, lo qual ab lo beure mesclava: “De la faç, ço diu, de la indignació de la tua ira”, ço és de la tua venjança manifesta, la qual irat e 12 indignat posist en execució al començament en Adam, de la semença del qual som nats; qui quax “per natura” som “fills de ira”, e appar en açò “car tu”, Senyor, “levant-me en alt” per glòria e honor, creant-me a ymage e semblança tua, preposant-me als ocells del cel e als peyxes de la mar e a les bísties de la terra, per senyoria despuys has-me jaquit 16 caure, quant en lo primer pare me lancist de paradís, e en la misèria d'aquest exili m'as gitat, la qual misèria yo no són bastant sufficientment deplorar.⁵⁹ Per ço doncs, com jo variejat e desujat del dia vertader, rahonablement, etc.⁶⁰ | 136r

⁵⁷ [v 10] Adam i les conseqüències del pecat original.

⁵⁸ Llatí: «ira, indignatio».

⁵⁹ Llatí: «deplorare».

⁶⁰ Llatí: «ego declinavi a vero sole, merito».

[v 11]
*Dies mei sicut umbra declinaverunt,
et ego sicut fenum arui*

4 **Los meus dies axí com a umbra transpassaren,
e yo axí com a fenaç són dessecat**⁶¹

“Axí com la umbra” com se declina o trespassa, negun indici ne senyal seu no jaquex, axí “los meus dies se declinaren” e trespassaren, inútils e [...],⁶² negun fruyt de bona obra no lexant de si mateys e yo, desemperada la verdura de gràcia, “dessequí axí com a fenaç”
8 tallat per la falç de peccat.⁶³

Umbra en diverses guises és presa en les Scriptures. És umbra de la incarnació, e per ço l'àngel: “La virtut de l'Altisme a tu ombrarà”. És umbra de protecció o defensió, e per ço diu Ysaïes: “Sots umbra de la sua mà me defès”. És umbra de refrigeri e
12 consolació, e per ço Salamó: “Sots umbra d'aquell qui tant havia desigat he segut”. És umbra de dissolució, e per ço lo Psalmista: “Cubert-nos-ha la umbra de la mort”. És umbra de no cura o oblidació, e per ço Job: “Tenebres lo puguen scurir, e umbra de mort”. És umbra de la letra,⁶⁴ per ço lo Psalmista: “La umbra d'aquell ha cuberts los
16 monts”. És umbra de ignorància, e per ço diu sent Luch: “Il·lumina a aquells qui en tenebres e en la umbra de la |^{136v} mort sehen”. És umbra de colpa, e per ço Job: “Sots la umbra dorm e n la cambra secreta”. És umbra de misèria, e per ço diu aquest matex: “L'om axí com a flor nex e cau e trenca's, e fuig axí com a umbra”. És umbra de geenna
20 o infern, e per ço aquest matex: “Terra de tenebres e de misèria, on és umbra de mort e no és negun orde, ans perdurable error en aquella sta e habita”. Donchs, yo són “axí com umbra e axí com fenaç”.

⁶¹ [v 11] Distincions d'ombra en l'Escriptura.

⁶² Llatí: «inutiles et inanes».

⁶³ P. Llombard: «Dies mei sicut umbra id est obscuri et vani, declinaverunt. Sicut umbra, id est quasi inutiles transeunt», c. 910.

⁶⁴ La lliçó traduïda per Romeu és més propera a R (“litterae”; PL “lucis”).

[v 12]

*Tu autem, Domine, in eternum permanes,
et memoriale tuum in seculum seculi*

**Mas tu, Senyor, eternalment stas,
e lo teu remenbrament és en lo segle del segle⁶⁵**

4

Après que lo penident ha recomptades les sues misèries, gira's despuys a recomptar la glòria de Déu, per ço que pus leugerament davant Ell gràcia e indulgència aconsegués, loant-lo de natura que és eternal, en ço que diu: car “tu, Senyor, eternalment stas”. Loal
8 de fama, que és perpetual, com diu: “E la tua memòria serà en lo segle del segle”. Loal de misericòrdia, que és larga, com diu: car “tu, levant-te del dormir, mercè hauràs de Sion”. Loal de saviesa, que és molt pròvida e discreta, per ço diu: “Car vengut és lo temps de haver mercè de Sion”. Loal de companya, que és placent, com diu: “Car molt
12 plangueren als teus servents les pedres de Sion”, e aquella matexa companyia loa que és piadosa, com diu: “Mercè haurà de la terra de Sion”. |^{137r} Loal de reverència, que és molta, com diu: car “tembran les gens lo teu nom, Senyor”. Loal de glòria, qu’és gran, com diu: “e tots los reys de la terra tembran la tua glòria”. Loal de potència, qu’és molt
16 gloriosa,⁶⁶ com diu: “Car edificarà nostre Senyor Sion”. Loal de honorificència, que és sobirana, com diu: car “serà vist en la sua magestat”.

Qui és, donchs, qui no deja tembre tan gran Senyor, o qui no am tal redemptor? Per ço lo penident persevera o entén tant com pot a la laor dient: “Tu, Senyor,
20 eternalment stas”, car “no has principi ne fi, com tu matex sies Alpha e O, principi e fi”, per lo qual reebem natura e obtendrem glòria, “e la tua memòria durarà de setgle en setgle”. Jatsia que l’hom sia de sa condició “axí com a fenaç e umbra”, emperò si l’om és remenbrant de tu, Senyor, a obeir a tu en totes coses e per totes, e que de tot son cor te
24 am sobre totes coses diligibles, serà ab tu “de segle en setgle”, ço és sdevenidor, lo qual serà aconseguidor del present,⁶⁷ car ço que a l’hom per natura sua és negat, per gràcia tu li has atorgat. “E —axí— la tua memòria”, ço és aquell qui és menbrant de tu, no trespasarà “axí com umbra”, ans serà “en lo setgle del setgle”, ço és perpetualment starà

⁶⁵ [v 12] El penitent explica la glòria de Déu amb diverses lloances. L’home que persevera en el bé es guanyarà el regne de Déu.

⁶⁶ Llatí: «inclita».

⁶⁷ Llatí: «consecitivum praesenti».

28 ornat per glòria de la resurrecció, car l'eternal conservarà al temporal. O "la tua memòria o memorial", ço és la prometença de tu digna de memòria, per la qual tu ést menbrant de nosaltres, o la tua memòria, per la qual tu en menbrant de nós ...⁶⁸ serà "en la generació" present entrosús "en la generació" sdevenidora; car pietat ha promissió de la vida que és ara e de la sdevenidora.⁶⁹

E per ço: "Tu, levant-te del dormir", etc.

⁶⁸ No ha traduit "existis".

⁶⁹ P. Lombard: «Et memoriale tuum, id est promissum memorabile de te, scilicet reparatio, qua tu nostri, vel nos tui memores sumus. Vel memoria tuum, id est memoria qua memor nostri es, quia non oblivisceris nostri. Est in generationem praesentem, et generationem futuram, quia promissionem habemus vitae quae nunc est futurae», c. 911.

[v 13]

*Tu exurgens misereberis Sion,
quia venit tempus miserendi eius*

Tu, levant-te del dormir, de Sion hauràs mercè,
car és vengut lo temps d'aver merce d'aquell⁷⁰ |^{137v}

4

De quanta virtut e eficàcia sia la humil e vera penitència, manifestament és provat per açò com lo penident aquest, no solament lo do de indulgència ha obtengut, ans⁷¹ encara sperit de prophecia. Veus que'n aquest tercer quinari o nombre cinquè, prophetant de
8 Jhesucrist e de la Sgleya, lo penident aquest profetiza entre les altres dient: “Car lo temps d'aver mercè és vengut”, e segons l'altra letra⁷² repetex dient car “és vengut lo temps”. Aquesta repetició designa o significa confirmació, segons Josep dix a Pharaó: “Lo sompni que has vist segonament, pertanyent a aquella mateixa cosa que ja havies vista,
12 indici o senyal és de fermetat”. O aquesta repetició manifesta lo desig, segons que en altre loch és dit: “Hajes mercè de mi, senyor Déus, hajes mercè de mi”.

Per ço donchs, com totes les carreres⁷³ de nostre Senyor són misericòrdia e veritat (per la qual cosa ell mateix Psalmista diu: “Misericòrdia e justícia a tu cantaré,
16 Senyor”), certa cosa és que en lo cambi de la redempció,⁷⁴ misericòrdia e justícia hi convengueren; mas aquella (ço és misericòrdia) és stada manifesta, mas aquesta (ço és justícia) és stada amagada. E per tal diu dues vegades “car és vengut lo temps, car és lo temps vengut”, car, testificant lo savi Salamó: “Temps e temps⁷⁵ és donat a tota cosa que
20 és sots lo cel”. Mas en lo primer temps posa e manifesta misericòrdia dient: “Temps d'aver mercè és vengut”, car la misericòrdia fon manifesta; mas en lo segons temps ni declara ni posa justícia, mas diu simplament: “És vengut lo temps”, car justícia era amagada. Aquest és lo temps de plenitut, del qual diu l'Apòstol: “Quant vench la plenitut

⁷⁰ [v 13] Tercera part. Eficàcia de la penitència humil i veritable. La misericòrdia es manifesta en Déu, però la justícia queda amagada: *quaestio* sobre el moment del «cambi» o reconciliació. Les edats de l'home i del món. Divisió de la història per silencis. La vinguda de Crist pretén la unió de gentils i cristians.

⁷¹ El trad. ha afegit una glossa que lliga amb el cap. anterior.

⁷² Llatí: «translationem».

⁷³ Llatí: «vitae».

⁷⁴ en lo cambi de la redempció, no és a Llatí.

⁷⁵ Llatí només diu “Tempus”, potser és un error de la tradició llatina.

24 del temps, tramès Déus lo seu fill, nat de fembra, fet sots la ley, e per ço que aquells qui eren sots la ley reemés”.

Mas diràs: E tostemps no fon temps de haver mercè? O ¿per què Déus tant de temps ha tardat de haver mercè? Poria alcú per ventura res- |^{138r} pondre que lo migancer
28 de Déu e dels hòmens, Jhesucrist, venint en lo món axí com apparech enmig dels lochs, axí volc appàrer enmig del temps, per ço que, quanta triga ell havia feta del començament del món trossús al primer aveniment, tanta triga axí matex fes ans del segon aveniment trossús a la fi del món, per ço que fos en totes coses e per totes coses migancer. Que Ell
32 sia aparegut en mig dels lochs, mostra-u lo Psalmista com diu: “Déu, ans dels segles, rey nostre, ha obrada salut enmig de la terra”. Que sia aparegut enmig dels temps, lo savi Salamó o dóna a entendre, dient axí: “Mentre lo segon silenci o migà tenguessen totes les coses, e la nit en lo seu cors fes lo mig camí (ço és fos miganit), Senyor, la tua peraula
36 omnipotent “de les cadires reals vénch” (ço és del cel en terra). Dretament, cosa justa és e rahonable que lo migancer tostemps tinga migania. Per ço dehia lo propheta Abatuch: “Enmig de dos animals seràs vist, com seran venguts los anys seràs conegut, com serà vengut lo temps te demostraràs”. E son pare e sa mare “lo trobaren en lo temple enmig
40 dels doctors, hoints-los e enterrogants-los”. Semblantment, los jueus “crucificaren ab ell dos ladres, un deçà, altre dellà, e Jhesucrist enmig”. E sant Johan lo vehé “enmig de set canelobres d'aur, semblant al fill de l'hom, vestit ab un roquet de bisbe”. Altra vegada lo veé “enmig de vint-e-quatre prohòmens vells, stant axí com anyel mort”. E aquest anyell
44 diu de si: “Là on seran ajustats dos o tres en lo meu nom, allí enmig d'ells són yo”; e en altre loch diu: “Yo enmig de vosaltres són axí com qui ministra o servex als altres”. E après la resurrecció stech ell matex Jhesucrist enmig dels seus dexebles, “e dix-los: Pau sia ab vosaltres” ...⁷⁶ Paul: “Nosaltres som, en les quals les fins del món són vengudes”; e
48 sent Johan apòstol diu: “Ffillets, la derrera hora és”. Mas com nostre Senyor diga: “Covè primerament que aquestes coses sien |^{138v} fetes, emperò encara no serà tantost la fi”; e l'Apòstol, com als de Tesàlonica amonest que no's spaordesquen “axí com si instava o era prop lo dia de nostre Senyor”, emperò sens tot dupte la fi del segle o la derrera hora
52 és entesa la derrera edat, la qual lo averador⁷⁷ d'aquesta oppinió diu que durarà tant com totes les altres edats han durat, a semblança de les edats de l'hom, de les quals la derrera a vegades més que les altres dura.

Car la primera edat de l'hom és infància, que dura trossús a VII anys; la segona és

⁷⁶ Salt al manuscrit català corresponent a: “sed dices, hoc stare non posse, propter quod Paulus Apostolus ait”.

⁷⁷ Llatí: «assertor».

56 puerícia, trossús a XIII; la tercera és adolescència, trossús a XXV; la quarta és jovent,
trossús a cinquanta; la cinquena és vellea, trossús a LXXX anys hi són trobats (“d’aquí
avant, treball e dolor los és donat”);⁷⁸ la sisena és de trepitat o dels vells, que dura trossús
a la fi de la lur vida, per molt que l’om sia vividor. Axí són VI edats del segle. La primera,
60 de Adam trossús a Noè; la segona, de Noè trossús a Abraam; la terça, de Abraam trosús
a David; la quarta, de David trossús a la transmigració de Babilònia; la quinta, de la
transmigració de Babilònia trossús a Jhesucrist; la sexte, de Jhesucrist trossús a la fi del
setgle, per molt que durar dega.⁷⁹ Si, donchs, la derrera edat de alcun hom se posa que
64 haja durat tant com totes les altres an durat, aquell hom serà trobat que haurà viscut CLX
anys, los quals si’s depertexen en sis parts eguals, cascunes parts hauran XXVI anys e VIII
mesos entegres (e XVI mig mesos, qui fan VIII mesos),⁸⁰ per ço que aquest nombre setze
no’s luny ni’s depertesqua de nombre sisè; los quals dos nombres (ço és XXVI^è e XVI^è)
68 ensemps ajustats fan quaranta-dos, tants com foren les mansions o ostatges dels fills de
Israel en lo desert. E aytal misteri o secret de cert convenria a l’humanal linatge, passant
per lo desert de aquest setgle; mas yo aquesta oppinió no la vull averar, ne u deig fer, per
allò que nostre Senyor diu: “No és de vosaltres saber los temps o moments que Déus lo
72 pare ha posat en la sua |^{139r} potestat”; e *item*: “Del dia aquell negú no u ha sabut, ni àngel,
ni lo fill”, ço és adoptiu, o encara lo unigènit segons la natura humanal. Ho cert no u ha
sabut a nosaltres, ço és per tal que ns ho faça⁸¹ saber, com açò més no sia expedient
ignorar que saber.

76 E aquella oppinió fort contradiu a aquesta afirmació: que nostre Senyor perlant
del dia del juhí en la peràbola o semblança de les deu vèrgens, enclou en la fi: “Vetlats,
donchs, car no sabets lo dia ne la hora”; e en altre loch: “Quant no us tallaiarets, lo Fill
de l’hom vendrà”. Car, segons que diu l’Apòstol, “lo dia de nostro Senyor, axí com a
80 ladre de nit, axí vendrà”. “Car quant ells diran pau e seguretat és, lavors a ells
sobrevendrà la mort soptosa e rabent”. Altra rahó d’aquesta trigua o dilació ço és per què
lo Fill de Déu és vengut en aquell temps ha haver mercè, e no enans ni après,⁸² toca lo

⁷⁸ La sintaxi d’aquesta cinquena edat és delicada i pot ser entesa de més d’una manera. Ha de traduir: «Quinta senectus, usque ad octoginta: *nam Si in potentialibus octoginta anni, plurimum eorum labor et dolor.*»

⁷⁹ Aquesta clàssica divisió per edats es pot llegir també, amb lleugeres variacions, al c. XCVII de la *Doctrina pueril* de R. Lull: 1) Adam-Noè, 2) Noè-Abram, 3) Abram-Moysè, 4) Moysè-David, 5) David-transmigració de Babilònia, 6) Babilònia-Crist, 7) Crist-fi del món, 8) fi del món.

⁸⁰ *qui fan VIII mesos*: és un complement de Romeu.

⁸¹ Llatí: «quia non fecit nsse»

⁸² *ço és per què... enans ni après*: glossa del traductor.

Savi en les peraules dessús dites, dient: “Mentre lo segon silenci o migà tenguesen totes
84 les coses, e la nit en lo seu cors fes lo mig camí (ço és fos migañit), Senyor, la tua peraula
omnipotent, de les cadires reyls del cel vénch en terra”. E jatsia que aquesta auctoritat,
en altra manera e en altra, per aquells qui tenen la dessús dita opinió, e per altres, sia
exposta, emperò convenientment se pot entendre lo primer silenci en la ley de natura, lo
88 segon en la ley de la scriptura e lo terç en la ley de gràcia.⁸³ Nostre senyor Déus creador
donà ley natural a les penses dels hòmens del començament de la creació ençà,
contenint o concloint doble manament: la un afirmatiu, lo qual per donar beneficis és
mostrat en l'Avengeli, qui és: “Tot ço que volets que ls hòmens facen a vosaltres, e feu
92 vosaltres a ells”; l'altre manament és negatiu, lo qual per a squivar les injúries és legit en lo
libre de Thobies, on és dit: “Ço que tu avorriràs que't sia fet, no faces a altre”. Mas
aquesta ley callà e tench silenci al començament, quant Cahim matà Abel, son frare, faent
a altre ço que no volguera que li fos fet. E axí fon fet lo primer silenci trossús a Moysès,
96 per lo qual nostre senyor Déus “suscità testimoni en Jacob, e manament o ley |^{139v} posà
en Israel”, donant Déus per éls deu manaments de la ley, en dues taules de pedra scrites,
de les quals taules la una contenia dilecció de Déu e l'altra del proïsme, en los quals dos
manaments “penja tota la ley e los prophetes”. Mas aquesta ley semblantment tench
100 scilenci al començament, quant lo poble, lo vedell d'aur exint de la fornal, adorà axí com
a Déu, contra lo primer manament de la ley, adorant déus stranys; e axí fon fet lo segon
silenci trosús a Jhesucrist, qui venint en lo món havent mercè de nós donà la ley de
gràcia, scrivint-la en los coratges dels hòmens ab lo dit de Déu.

104 Mas aquesta ley callarà e tendrà scilenci en la fi del món, quant serà revellat lo fill
de perdició, qui s'exalçarà “sobre tot ço qui és dit, e pròpiament adorat e nomenat
Déus”. E per aventura aquesta ley ja té silenci, car sobrehabundada és la iniquitat, e
refredada la caritat de molts. “No és qui faça bé, no és entrò a hu”. Certes, en la primera
108 ley donà Déus a l'hom poder, en la segona ley li donà saber e en la tercera li donà voler.
E en la primera li donà Déus potència per natura, en la segona ley li dóna Déus sciència
per escriptura e en la tercera ley li dóna Déus voluntat per gràcia. E axí nostre senyor
Déus (ans que Ell vengués) tramès primerament ley natural, com vencés⁸⁴ lo trencador o
112 transpassador de aquella, per ço que ventura ell no pretengués ni al·legàs scusació, dient:
“Certes caygut són, car no he pogut star”. Mas la scusació se'n tol, car, per bé de natura,

⁸³ Aquest pas es retroba també literalment en un sermo d'Innocenci: «Licet enim aliter et aliter hoc ab aliis exponatur, congrue tamen potest intelligi primum silentium in lege naturae, secundum in lege Scripturae, tertium in lege gratiae» (*Sermone I de Tempore: in Dominica I adventus Domini*, PL 217, c. 314).

⁸⁴ Potser hauria de ser *convencés* (“convinceret”), i per tant no ha traduït la il·lació “per quam”.

en bé podia star, mas no u volch. Per avant, nostre Senyor, ans que vengués, tramès primerament la ley escrita, per la qual convencés lo presumidor, per tal que no pretengués, 116 per ventura, ni al·legàs scusació, dient: Certes, caygut són, car no sabia star. Mas la escusació se'n tol, car, per lo document o ínstruiment de la Scriptura, de mal se sabia lunyar, mas no u volch fer. E axí, après de la una ley e de l'altra, vengut lo temps convinent, ço és com la nit de colpa fes lo mig camí (ço és tengués lo segon scilenci),⁸⁵ 120 Senyor, venguda és la tua peraula omnipotent, ço és |^{140r} “la tua peraula carn fon feta”, e donà ley de gràcia per tal que, ço que podia l'om per natura, e sabia per Scriptura, conplís per gràcia. Eliseu, semblantment, tramès primerament lo seu bastó a resucitar lo fill de la fembra sunamita, per lo qual bastó, com aquell qui era mort no reviscolàs, vench-hi ell 124 matex e, constrenyent-se o arronçant, posà's sobre'l fradrí egualant-se tant com poch,⁸⁶ e axí lo mort se levà.

“Tu —donchs— Senyor, mercè hauràs de Sion”. Axí com si dehia pus clarament: Tu, Senyor, qui apparia que per la tua lingua trigua de venir dormisses, ara finalment 128 levant-te del dormir mercè hauràs de Sion. Per què los feels antichs cridaven: “Leva't, Senyor, e ajuda'ns per lo teu nom”. Leva't, Senyor, per què t'adorms? Leva't, e no'ns gits detràs tu ara en la fi, car vengut és lo temps de haver mercè de Sion”.

Dos pobles eren: jueu e gentil; e de la un e de l'altre nostre Senyor en lo seu 132 aveniment volch haver mercè, per ço que dues parets diverses en una pedra angular o cantonera unís e ajustàs. Primerament, hac mercè dels jueus, per ço diu primer: “Tu, levant-te de dormir, mercè hauràs de Sion” (ço és de Judea), de la qual era ciutat metropolitana Sion o Jerusalem. Despuys, hac mercè dels gentils, per ço diu après: 136 “Tembran los gentils lo teu nom, Senyor”. Ço que bé fon signat e notat en los pastors, qui com fossen jueus, primerament del vehinat vengueren a la veu de l'àngel, e en los reys de Orient, qui vengueren ...⁸⁷ de lunny al senyal de la stela. E uns en altres, emperò, vengueren a aquell qui “és pau nostra, qui féu de dues gens una cosa e un hom novell, 140 faent pau e donant pau a aquells qui eren prop e aquells qui eren lunny”. E per ventura, per aquests dos pobles, als quals ell venint ha haüt mercè, primerament diu: “Car és vengut lo temps de haver mercè” als jueus; despuys,⁸⁸ diu: “Car és vengut lo temps de haver mercè” als gentils. E per ço: “Mercè hauràs de Sion”, etc.

⁸⁵ El parèntesi és una glossa del traductor.

⁸⁶ Llatí: «et contrahens se puero coactiva».

⁸⁷ El copista ha comès un salt d'igual a igual *vengueren... vengueren* (manca “ad vocem angeli; et in magis, qui cum essent gentiles, postea de longiquo venerunt”)

⁸⁸ No ha traduït “et”

[v 14]

*Quoniam placuerunt servis tuis lapides eius,
et terre eius miserebuntur* |^{140v}

**Car les pedres sues han plagut als teus servents,
per ço de la terra d'ella hauran mercè⁸⁹**

4

Pedra és ell matex Jhesucrist; per ço lo Psalmista: “La pedra que rebujaren los hedificans o paredadors, aquesta és posada en lo cap de l'angle”; aquest (ço és Jhesucrist) segons Ysaïes, és “pedra de greuge o de offensió e pedra de scàndel”, e segons Daniel és “pedra
8 tallada, sens mans, arrancada del munt”. Pedra és l'orde angelical, e per ço Ezechiel: “Tota pedra preciosa és cobriment teu”. Pedra és la santa Sgleya, e per ço Moysès: “Prements la pedra, posaren-la desots ell”. Pedra és cascú sant, e per ço Ysaïes: “E scamparé per lo segle les pedres precioses”; e Jeremies: “Scampades són les pedres del
12 santuari en lo cap de totes les places”. Pedra és lo poble gentil, e per ço Job: “Pedra fussa per calor, en azer retorna”, e sent Luch: “Poderós és Déus de aquestes pedres sucitar los fills de Abraam”. Pedra és jueu envellit, e per ço Ezechiel: “Remouré de tu lo cor de pedra, e donar-t'é cor de carn”. Item pedra és spiritual virtut, e per ço sent Johan: “Los
16 fonamens de la ciutat de tota pedra preciosa són ornats”, e sent Paul: “L'altre edifica aur e argent e pedres precioses”. Pedra és la Santa Scriptura o la ley divinal,⁹⁰ e per ço és scrit que David “elegí o trià cinch pedres belles e fort clares del torrent, e mès-les en la talequa o cerró pastoral”. Pedra és l'enteniment literal de la Scriptura, e per ço dehia sent Johan:
20 “Era la roca cavada, e sobre la roca la pedra li era sobreposada”, e sent Matheu: “Acostant-se, l'àngel remoch la |^{141r} pedra de la porta del monument”. Pedra és axí matex lo diable, e per ço Job: “Lo cor seu serà endurit axí com pedra, e enfortit axí com enclusa de ferrer”. Pedra és l'om inich, e per ço diu sent Johan que “l'àngel pres una gran
24 pedra quax molar e mès-la en la mar”. Pedra és la gravitat o càrrech del peccat, e per ço diu Moysès: “Devallaren baix al fons, axí com a pedra”.

Mas en aquest loch per les pedres de Sion són enteses los prophetes, forts en la fe e stàbils o fermes; e per los servents de Jhesucrist són ací entesos los apòstols, dels

⁸⁹ [v 14] Disticions de pedra en les Escritures. Les pedres són els profetes i els servents de Crist els apòstols.

⁹⁰ Llatí: «*id est lex divina*».

28 quals ell matex Jhesucrist dehia: “No és lo servent major que son senyor”.⁹¹ Donchs:
 “Les pedres de Sion (ço és los prophetes) han plagut als teus servents (ço és als
 apòstols)”, car, segons los testimonis dels prophetes, los apòstols prehicaven lo Evangeli
 als jueus, per auctoritats profètiques la preïcació evangelical confermans.⁹² E allí fon
 32 sobrehedificat l'Avengeli,⁹³ on era stada fundada profecia, com allí començaren los
 apòstols a prehicar hon los profetes començaren profetar; e per ço diu Ysayes: “De Sion
 exirà la ley, e la peraula de nostre Senyor de Jerusalem”. O per les pedres de Sion los
 jueus ne són entesos, primerament cabeçuts e durs, mas per la preïcació dels apòstols,
 36 despuys blans e amollits. Segons que diu sent Luch, lo dia matex de Pentecosta, los jueus
 menyscreens, hoÿdes les peraulas que sent Pere havia dites, punyits foren e contrits en
 lur cor. E digueren a sent Pere e als altres apòstols: “Què farem nosaltres, frares?”
 Aquells, donchs, qui reberen en si la peraula de sent Pere foren batejats, e foren
 40 comptades quax tres-mília ànimes en aquell dia. Verament, donchs, Senyor: “Tu, com te
 levaràs, de Sion hauràs mercè, car les pedres sues”, ço és lo jueus primitius o primers a la
 fe convertits, “han plagut als teus servents”, ço es als apòstols qui ls convertiren a la fe,
 preïcant e batejant, per què “les terres de Sion aconseguiran mercè”.

44 Emperò si per les pedres de Sion són entesos los hòmens forts e fermes, per la
 terra deuen ésser entesos los dèbils e malalts o en lo cors o en la pensa, dels quals los
 apòstols han haüt mercè, d'alcuns ab amo- |^{141v} nestamens e ab doctrines,⁹⁴ tirant e
 revocant-los de error a veritat, de⁹⁵ vicis a virtuts; axí com aquells qui, per la preïcació
 48 dels apòstols, venien lurs franchs alous,⁹⁶ “lo preu dels quals posaven davant los peus”
 dels apòstols, e “era de la multitut dels creents un cor e una ànima”, ne era entre ells alcú
 qui sostengués fretura, car “ço que havien en comú era depertit a cascuns, segons que a
 cascú necessari era”. Dels altres los apòstols havien mercè per miracles, meravelles e
 52 virtuts, guarint e sanant-los de diverses malalties, curant-los⁹⁷ dels spirits immundes; axí
 com aquells dels quals diu sent Luch que “ensemps corria la multitut de les ciutats
 vehines de Jherusalem per ço que, venint e passant sent Pere, almenys la sua umbra los

⁹¹ P. Llombard: «Lapides sunt prophetae, ibi praemissa est praedicatio, inde sumptum est evangelicum officium. Servi ergo, id est apostoli, agnoscunt in lapidibus, id est in prophetis eloquia Dei, dum terreni mundantur, quorum miserentur», c. 911.

⁹² Aquest darrer mot no és a Llatí, però el sentit sembla el mateix.

⁹³ No és a PL, en canvi R «praedicationem evangelicam, ubi fundata fuerat prophetia».

⁹⁴ Llatí: «aliquorum monitiset doctrinis».

⁹⁵ Llatí: «et a vitiis».

⁹⁶ *franchs alous*: té clarament el sentit de 'propietats' (tr. “peculia sua”).

⁹⁷ Llatí: «et spiritibus immundis curando».

obunbràs, e que guarissen de lurs malalties”.

- 56 Axí, donchs, “han plagut als teus servents les pedres de Sion, e les sues terres aconseguiran mercè”. Ne solament Sion, ço és los jueus, aconseguiran misericòrdia, ans encara: “e los gentils tembran lo nom teu”.

[v 15]

*Et timebunt gentes nomen domini, Domine,
et omnes reges terre gloriam tuam*

**E tembran les gens lo teu nom, Senyor,
e tots los reys de la terra la tua glòria⁹⁸**

4

“Tembran-lo” de cert tots hòmens, e de tots punts, ne solament los menors, axí com “les gens”, ans bé e los majors, axí com “los reys”, segons que en altre loch és dit per lo Psalmista: “Adorar-l'an tots los reys de la terra, e totes les gents serviran a aquell”.

8 “Tembran-lo”, donchs, mes no de temor mun- |^{142r} danal, de la qual diu ell matex: “Allí tremolaran per temor, on temor no havia”; “tembran-lo” no pas per temor servil, de la qual diu Johan: “Temor no és en caritat, ans perfeta caritat foragita temor”; “tembran-lo”, mas per temor inicial, de la qual diu lo Savi: “Principi o començament de saviea és
12 temor de nostre Senyor”: o molt més la tembran per temor filial, de la qual diu lo Psalmista: “La temor de nostre Senyor starà en lo setgle del setgle”.

Per aquesta temor, qui és de devoció e de reverència, “tembran les gens”, ço és lo poble gentil, a la fe cathòlica⁹⁹ convertint-se, “lo teu nom, Senyor”, no terrible ans
16 amable. Aquell, cert, del qual dix l'àngel a Josep: “Appellaràs lo nom seu Jhesús”, que és interpretat Salvador, car “Ell farà salv lo seu poble dels seus peccats”. Aquest nom és sant e gloriós lo qual és invocat sobre nós, “ni és altre nom sots lo cel donat als hòmens, en lo qual los convenga de ésser fets salvs”, del qual lo propheta Abatuch dehia: “Yo, en
20 nostro Senyor me gloriegaré”, e “alegrar-m'é en Déu, Jesús meu”. E per aquesta rahó “tots los reys de la terra tembran la tua glòria”, vulla's aquell nom sant e gloriós, lo qual serà invocat sobre nós,¹⁰⁰ vulla's la natura divinal, en la qual ab Déu lo pare e ab l'Espirit Sant ensemps te gloriegaràs o hauràs glòria; de la qual “dos seraphins cridaven la un a
24 l'altre: Sant, sant, sant, nostre senyor Déus de les hosts. Plena és la terra tota de la sua glòria”.

Mas aquestes coses per tal seran fetes, “car nostre Senyor hedificarà Sion”.

⁹⁸ [v 15] Tots els homes, poderosos o humils, han de témer Déu. Dues menes de temor: inicial i final.

⁹⁹ Llatí: «ad fidem».

¹⁰⁰ Llatí: «super eos».

[v 16]

*Quoniam edificavit Dominus Sion.
Et videbitur in magestate sua*

**Car nostre Senyor hedificarà Sion.
E serà vist en la sua magestat¹⁰¹ |^{142v}**

4

Sion, primerament, era presa o entesa segons l'enteniment de la letra per Judea, mas ara és presa segons l'enteniment del spirit o spiritual per la Sgleya, car en tres maneres és presa Sion: primerament, segons l'enteniment de la istòria o literal, e axí és presa per la ciutat de Jerusalem, e per ço és dit per Ysaïes: “De Sion exirà la ley, e la peraula de nostre Senyor de Jerusalem”; o, segons l'enteniment al·legòrich o figural, e axí és presa per la Esgleya militant, e per ço és dit dessús: “Benigne sies fet tu, Senyor, e la tua bona voluntat a Sion, per ço que sien edificats los murs de Jerusalem”; o, segons l'enteniment tropològich o moral, e axí és presa per la ànima de l'hom just, e per ço és dit: “Daré en Sion salut, e en Jerusalem la mia glòria”.

Certes, Sion veure o guardar de lunny és interpretada: aquesta és la Sgleya universal o la ànima fel, la qual veu ara Déu per fe, e finalment la contenplarà per pròpia spècia o essència; car “ara de present lo vehem per spill o mirall, en figura o semblança scura, mas lavòs lo veurem faç a faç ...¹⁰² conexents-lo, axí com nós som coneguts”.

Donchs, aquesta Sion (ço és la Sgleya) edificarà nostre Senyor de jueus e de gentils, los quals convertirà a la fe. E quant de tot serà edificada, après “que la plenitut de les gents entrarà a la fe”, e axí tot Israel serà fet saul, Ell (ço és Jesucrist)¹⁰³ qui de primer fon vist e menyspreat (segons la peraula de Ysaïes: Havem-lo vist e no havia semblança o forma d'om ni bellesa), lavors, venint Ell al juhí, serà vist en la magestat sua alt e molt gloriós, segons que ell matex o testifica dient: “Quant vendrà lo Fill de l'hom en la sua magestat, e tots los àngels ab Ell, lavors seurà sobre la cadira de la sua magestat, e seran ajustades davant Ell totes les gens”; e “veurà'l tot ull”¹⁰⁴ e “aquells qui'l punyien”, ço és de peraula o de fet.

¹⁰¹ [v 16] Interpretacions de Sion en les Escriptures: Judea, Església, Jerusalem, Església militant i ànim a de l'home.

¹⁰² No s'ha traduït “non per speculum, sed faciem”.

¹⁰³ El parèntesi és una glossa del traductor.

¹⁰⁴ Llatí: «et videbit eum omnis caro».

Axí donchs, “Ha regardat en les oracions...” | 143r

[v 17]

*Respexit in oraciones pauperum
et non esprevit preces eorum*

**Déus regardà en les oracions dels pobres
e no menyspreà les lurs pregàries¹⁰⁵**

4

En temps passat, los feels antichs, qui eren pobres d'esperit, cridaven e ab molt gran desig pregaven¹⁰⁶ que Jhesucrist vengués e edificàs Sion (ço és la Sgleya)¹⁰⁷ dients a Déu lo pare: “Tramet l'Anyel, Senyor, senyorejador de la terra, de la pedra del desert al munt
8 de la filla de la Sion”. E'n aquestes “oracions dels pobres” ell “regardà” quant devallà del cel, per ço que ls fills de Déu, qui eren spargits e escampats, aplegàs en una. E faent açò no menyspreà les lurs pregàries, ans les huý misericordiosament.

¹⁰⁵ [v 17] Crist també és vingut com a conseqüència de les pregàries dels antics fidels.

¹⁰⁶ Llatí: «clamabant cum multo desiderio, et orabant ut».

¹⁰⁷ Llatí: «ad est Ecclesiam congregare».

[v 18]

*Scribantur hec in generatione altera,
populus qui creabitur laudabit Dominum*

4 Sien scrites aquestes coses en altra generació,
e lo poble qui serà creat loarà nostre Senyor¹⁰⁸ |^{143v}

No solament les coses que són dites fins ací, ans encara aquelles que dir-se deuen per
avant en aquest quart quinari, axí com a obres meravelloses de Déu deuen ésser escrites
...¹⁰⁹ aquestes coses en altra generació”. Deuen ésser molt lloades, per ço que gràcies a
8 Déu humilment sien fetes o donades, e per ço és dit: “Lo poble qui serà creat, loarà
nostre Senyor” ...¹¹⁰ com sia per natura molt alt, e per ço és dit: “Del seu sobiran cel ha
guardat”. Per gràcia s'és fet humil, e per ço: “Nostre Senyor del cel en terra ha guardat”.
O tant béns convenen a Ell, sublimitat o altea e humilitat, per ço que aquell qui és alt sia
12 humil e lo humil sia alt, ço és Déus que sia hom e hom que sia Déus.

D'aquí avant ret causa per què nostre Senyor del cel en terra ha guardat: ço és
“per tal que hoís los gemechs dels encarçerats”, veus affecció de la sua gran benignitat;¹¹¹
“e que soltàs los fills dels jutjats per mort”, veus obra de la sua miseració o pietat; “Que
16 anuncien en Sion lo nom de nostre Senyor”, veus preycació de la sua veritat; “E la sua
laor en Jerusalem”, veus glorificació de la sua magestat. “E en convenir los pobles en un
cor”, veus vincl e ligam de pau e d'amistat. “E los reys, que servesquen a nostre Senyor”,
veus obsequi de servitut ab libertat.

20 Dretament, són dues generacions: una dels mals, de la qual dix Jhesucrist: “O
generació malvada e adutra”, e en altre loch seran aquestes coses requestes d'aquesta
generació);¹¹² e altra generació és dels bons, de la qual diu lo Psalmista: “Aquesta és la
generació d'aquells qui cerquen nostre Senyor”, e en altre loch: “La generació dels
24 hòmens dreturés serà beneïda”. “Aquestes coses”, donchs, que dites són (ço és la

¹⁰⁸ [v 18] Quarta part. Sobre la misericòrdia de Déu. Dues generacions d'hommes: mals i bons; també jueus i cristians. Distincions d'Escriptura en l'Escriptura. L'escrivà sobirà és l'Esperit Sant; l'escrivà jussà el dimoni.

¹⁰⁹ Salt a la traducció: no ha traduït “fideliter. Scribenda”

¹¹⁰ PL R: “Deinde causam exponit, quare a populo, qui creabitur, laudabitur Dominus.” Possiblement és un salt = = (*Senyor... Senyor*)

¹¹¹ Llatí: «dignationis».

¹¹² No és a PL, però sí a R: “Et requiruntur hec a generatione ista”

deformació o destrucció feta per Adam, e la reformació faedora o que fer-se deu per Jhesucrist), sien scrites per ço que sien a la memòria comanades en “altra generació”, ço és en la generació dels bons, los quals desigen entendre aquestes coses, e no en la
28 generació dels mals, qui aquestes coses tan meravelloses solament considerar menyspreen. Encara és una generació dels jueus, que fon primera, e altra generació dels cristians, |¹⁴⁴ que succehí. Donchs, “sien scrites aquestes coses” per ço que a obliuó no sien dades “en altra generació”, ço és a profit e utilitat d'altra generació, ço és del poble
32 cristià, al qual molt més profitaran; car per aquelles coses que per spirit de propheta són prenosticades, los cristians molt més seran salvats o fermats en la fe que'ls jueus, entenguén-la per acomanada als testimonis o scriptures textuales dels profetes.¹¹³ “E — axí— lo poble qui serà creat”, ço és lo poble cristià qui serà altra vegada creat¹¹⁴ per
36 gràcia del Redemptor (per ço que sia nova creatura, segons que diu l'Apòstol:¹¹⁵ “Si alguna novella creatura és en Jhesucrist”,¹¹⁶ “les coses velles són passades, e veus que totes les coses són fetes novelles”), aquell poble loarà nostre Senyor de cor, de boqua e de obra, amant-lo, confessant-lo e servint-lo, per ço que ab perfeta laor se concorden e
40 s'avenguen la vida, la lengua e la consciència. Certes, en la creació l'om és fet a ymatge semblança de Déu, mas en la recreació o segona creació Déus és fet a ymatge semblança de l'hom. E cert, allò és de major dignitat, mas açò és de major gràcia e benignitat.¹¹⁷ O desiga lo propheta que les coses dessus dites sien scrites per lo dit de Déu en los coratges
44 dels hòmens,¹¹⁸ per ço que “lo poble qui serà creat” per tants beneficis loen¹¹⁹ nostre senyor Déu.

Ver que en moltes maneres és presa la Scriptura, car és scriptura sobirana e scriptura jusana, scriptura dedins e scriptura forana. Scriptura sobirana és la divinal
48 predestinació, que és dita libre de vida o scriptura de veritat, e per ço diu lo Psalmista: “Sien rasos o remoguts del libre dels vivents los injuts e ab los juts no sien scrites”; e Jhesucrist en l'Avangeli: “Hajats goig e alegrats-vos, car los vostros noms scrit són en los cels”; e sent Johan: “No deliré los noms lurs del libre de vida”; e l'àngel dix a Daniel: “Yo

¹¹³ Esmeno un parell de mots (*cf.* APARAT) per tal de salvar un fragment mal traduït, corresponent a: «in fide, quam intelligent propheticis testimoni commendatam».

¹¹⁴ Llatí: «recreabitur».

¹¹⁵ Hi ha un salt al text de PL: «In Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed nova creatura; e» El text de R és idèntic al de la recensió catalana.

¹¹⁶ El text català i R fusionen dues cites, cosa que PL no fa.

¹¹⁷ Llatí: «majoris dignitatis existit».

¹¹⁸ Llatí: «aliorum».

¹¹⁹ No s'ha traduït un «protinus».

52 anunciaré a tu ço que és expressat en la scriptura de veritat”. Scriptura jusana és màcula o culpa criminal, e per ço diu Jeremies: “Aquells qui de tu’s partexen en terra seran scrits”; e “Lo peccat de Judà scrit |^{144v} és ab grafi de ferre en un gla adamantina” (ço és del diamant). Scriptura dedins és uncció spiritual, e per ço diu l’Apòstol: “Vosaltres sòts
56 epístola nostra, escrita no ab tinta, ans per l’esperit de Déu viu”; e sent Matheu: “¿De qui és aquesta ymage, e la scriptura dessus posada?” Scriptura forana és la declaració literal, e per ço diu Daniel: “Com fossen entrats tots los savis de la ley no pogueren legir la Scriptura, ni la interpretació sua pogueren manifestar al rey”; e diu sent Luch que
60 Jhesucrist “interpretave’ls o exponie’ls totes les escriptures que d’Ell eren scrites”. La scriptura sobirana e la dedins scriu Déus, e per ço dix Moysès a Déu: “Ho perdona a ells aquesta offensa, o remou-me del teu libre que has scrit”; e Job diu: “Scrius contra mi amargures”. Encara: “Donà a Moysès dues taules de pedra del testimoni o de la ley,
64 scrites ab lo dit de Déu”; e sent Pau: “Les gents que no han ley, naturalment fan les coses que són de la ley, car han la ley de Déu scrita en lurs coratges”. La scriptura forana scriu l’om, e per ço diu sent Johan: “Aquell qui scrivi Moysès, ço és del qual féu menció Moysès en la ley e los prophetes, havem trobat Jhesús, fill de Josep de Natzaret”. E en
68 altre loch és dit scrivi Moysès càntich a nostre Senyor.

Mas la scriptura jusana scriu lo diable o, axí matex, l’om inich, e per ço és dit per Jeremies: “Los falsos prophetes scrivien e profetaven, los quals emperò nostre Senyor no trametia”.

72 És, donchs, l’escrivà sobirà l’Espirit Sant, del qual és dit per lo Psalmista: “La mia lenga és ploma d’escrivà espatxadament scrivint”. L’escrivà migà és l’om just, del qual diu sent Matheu: “Scrivà instruït o ensenyat, en lo regne dels cels semblant és a l’hom pare de moltes companyes, qui diu o promulga del seu tresor coses velles e novelles”. L’escrivà
76 jusà és lo mal prelat, del qual és scrit en l’Avengeli: “Sobre la cadira de Moysès seguieren los scrivans e los phariseus; tot ço que us diran fets, mas ço que ells fan no vullats vosaltres fer”.

Ho aquestes coses que scrites són en la generació dels jueus, per la ley e per los
80 |^{145r} prophetes, sien scrites en la generació dels gentils, per los exponedors, transladans e interpretadors, axí com són feyt en temps de Tolomeu Filladelfi, rey de Egipte, qui la Bíblia dels jueus féu transladar per los LXX interpretadors de lengua ebrayca en lengua grega.¹²⁰ Mas emperò, molt més sien scrites en los coratges dels hòmens ab lo dit de

¹²⁰ S’està referint a la versió grega realitzada, segons la llegenda, per setanta-dos traductors jueus per encàrrec de Ptolomeu II (285-244 aC), i que anava destinada a la famosa biblioteca d’Alexandria.

[v 19]

*Quia prospexit de excelso santo suo,
Dominus de celo in terram aspexit*

**Car Déus regardà de la altea santa sua,
nostre Senyor regardà del cel en terra¹²¹**

4

Jhesucrist és sant dels sants entre·ls sants sobirà, qui és sant de Déu lo pare, axí com diu ell matex en lo Psalmista: “No daràs lo teu sant a veure corrupció”; e a ell és dit ço de l'*Evangelí*: “Yo sé que sant de Déu tu sies”. D'aquest seu alt e sobiran sant, Déus lo pare
8 guardà, ço és a l'humanal linatge provehí, trametent-lo en lo món, per ço que l'humanal linatge remès ab la sua sanch tan preciosa. O “ell matex Jhesucrist guardà del seu alt e sobiran sant”, ço és de la sublimitat o altea de la sua natura divinal, la qual no solament és santa, ans és santedat, car no és res en ella que no sia sant.

12 E per ço exponent, diu dejús: “Nostre Senyor del cel”, ço és de la divinal natura, “guardà en terra”, ço és a la humanal misèria, per ço que·ls hòmens miserables deliuràs; car axí són preses o entesos a vegades cel e terra en les Scriptures divinals, axí com dejús se mostra:¹²² | ^{145v}

¹²¹ [v 19] Crist ha devallat del cel per remetre els pecats dels homes.

¹²² No s'ha trad. “Cur autem Christus de coelo in terram prospexit, determinat subens?”.

*Ut audiret gemitus compeditorum,
et solveret filios interemptorum*

**Per ço que hoís los gemechs dels encadenats,
que soltàs los fills dels morts¹²³**

4

Encadenaments o ligaments en diverses maneres són enteses en les Santes Scriptures. Són ligaments del cors, e per ço diu l'Apòstol: "Los sants en scarniments e en batiments són stats provats, e n'cara en ligaments e càrcers". Són ligams de pobresa, e per ço Job: 8 "Si ells són encadenats e són ligats ab cordes de pobresa, enquara, Déus sí'ls manifestarà les lurs obres e les jutgarà segons aquelles". Són ligams de pau, e per ço diu sent Paul: "Siats curosos en servir o guardar la unitat del spirit en ligam de pau". Són ligams de caritat, e per ço diu ell matex: "Hajats caritat sobre tot, que és ligam de perfecció". Són 12 ligams de saviesa, e per ço lo Savi: "Los ligams d'aquell són ligadura de sanitat". Són ligams de la ley, e per ço lo Psalmista: "Trenquem lurs ligams e lo lur jou foragitem-lo de nosaltres". Són ligams de doctrina, e per ço Jeremies: "Has trenquats los meus ligams e has dit: 'Yo no't serviré'". Són ligams de temor, e per ço lo propheta Osee: "Exequat he 16 lo jou e los ligaments trossús als caps". Encara són ligams de peccats, e per ço lo Psalmista: "Trencats has, Senyor, los meus ligams";¹²⁴ de tenebres, e per ço Salamó: "Los inichs han haüt consell que pusquen senyorejar a la santa nació en ligams de tenebres". E són ligams de turments, e per ço sent Judes, en la *Canònica*, los àngels que |^{146r} no 20 servaren lo lur principat, ans desempararen lur domicili o stage, Déus los ha reservats en lo juhí del gran dia en perdurables ligams sots caliga e obscuretat.

Mas per açò specialment¹²⁵ Jhesucrist és vengut en lo món, que los morts deliuràs dels inferns, e que'ls viús soltàs de lurs peccats, e açò que diu: "Del cel guardà nostre 24 Senyor en terra, per tal que hoís los gemechs dels ligats e encadenats", ço és que huýs les pregàries gemegades d'aquells qui eren detenguts en infern, axí com a legats o encadenats ab ligams de tenebres, los quals Jhesucrist en los tres dies de la sua mort, devallants als inferns, deliurà. E lavors, soltes les dolors de l'infern, en la sanch del seu testament tragué

¹²³ [v 20] Distincions d'encadenaments i lligams en les Escriptures. Crist ha vingut al món a alliberar els morts dels inferns i a redimir els viús dels seus pecats.

¹²⁴ Manca la traducció de: "tibi sacrificabi hostiam laudis".

¹²⁵ Lectura clara del manuscrit, corresponent a Llatí «spiritualiter».

28 los seus presos del lach, en lo qual no havia aygua, menant-se'n ab si cativa la nostra
captivitat per la sua gran virtut. E Ell “del cel en terra guardà, per ço que soltàs dels
peccats los fills del punits per mort”, ço és dels primers pares nostres, Adam e Eva, qui
foren matadors e matats, car la causa del matament e de la mort, ço és lo peccat original,
32 a tots lurs fills per lur colpa trameteren; car segons que diu l'Apòstol: “Per un hom”, ço
és per Adam e Eva, qui foren dos en una carn, “la mort vénch e traspassà en tots los
hòmens”. E, certes, ells per inobediència foren matats, e encorregueren mort de cors e
de ànima, axí com ja'ls era stat dit: “En qualque dia del fruyt vedat menjaràs, de mort
36 moràs”. Donchs, guardà nostre Senyor per ço que soltàs de lurs peccats los fills d'aquells
qui per mort foren punits, ço és l'humanal linatge, lo qual dels primés pares nostres
homeyès certes e occises és carnalment estès e devallat. Ho ligats, presos o engrillonats
appellà los sants, los quals per temor de Déu axí com per alguns ligams o encadenaments
40 són ligats, dels quals lo Savi protesta dient: “Hojes, fill, e entén la mia sentència e no
menyspreu lo meu consell, e posa lo teu peu en los grillons d'aquell e dins lo seu collar
posa lo teu coll, e los seus grillons seran-te en protecció de fortaleza e lo seu collar en
vestedura e orna- |^{147v} ment de glòria”. Mas “nostre Senyor del cel guardà en terra per
44 ço” que “d'aytals presos e engrillonats hoís los gemechs” qui gemegaven e demanaven
que Jhesucrist a la redempció de l'humanal linatge degués venir, e que “soltàs e desfés” a
nós dels ligams dels crims, e retés “los fills dels matats”, ço és los sembladors d'aquells
qui per veritat a mantenir són ocisos e marturizats, axí com molts prophetes en lo Vell
48 Testament e tots los màrtirs en lo Novell, dels quals són fills aquells qui seguexen la lur
fe. “Nostre Senyor —encara— del cel guardà” encara, lavors quant de la divinal
misericòrdia guardà a la humanal misèria, “per ço que hoýs” perfetament e acabada “los
gemechs dels encarcerats”, ço és d'aquells qui són en peccats mortals enlaçats e
52 enbolcats, qui conexent la lur misèria, ab gemech criden a nostre Senyor que sien per la
sua gràcia deliurats; “e que soltàs los fills dels ocisos”, ço és los sembladors d'aquells
qui per frau del diable són morts, deliurant-los de les errors de lurs pares, qui en peccats
los han fets néxer. Car açò nostre Senyor tot dia o fa e obra, quant aquells qui propis
56 peccats cometén, e los altres qui los peccats seguexen d'altres, per penitència a salut
revoca. Mas a què gemega lo peccador e per què l'ou nostre Senyor? “Per ço que sia
anunciat”, etc.

[v 21]
*Ut annuncietur in Sion nomen Domini,
et laus eius in Jherusalem*

**Per tal que sia anunciat en Sion lo nom de nostre Senyor,
e la sua laor en Jherusalen¹²⁶**

Lo nom de nostre senyor Déus en moltes maneres és pres en les Santes Scriptures, car
altre és lo |^{148r} nom essencial¹²⁷ qui designa contínuament¹²⁸ la essència de Déu axí com
Heloy, Adonay, Déus, Senyor e d'aquests noms semblans. Altre és lo nom personal lo
8 qual specialment appella o significa la persona, axí com Pare, Fill, Sant Spirit, Crist,
Jhesús e semblants noms. Mas a vegades nom designa la potència de Déu, e per ço dix
Jhesucrist: “Les obres que yo faç en nom del meu Pare, aquelles testimoni fan de mi”. A
vegades nom designa notícia o conexença, e per ço dix Jhesucrist: “Pare manifestat he lo
12 teu nom als hòmens, los quals m'as donat del món”. A vegades nom significa invocació,
e per ço dix Jhesucrist: “Batejats totes les gens en nom del Pare e del Fill e del Sant
Spirit”. A vegades nom designa honor, e per ço dix lo Psalmista: “En lo teu nom levaré
alt les mies mans”. A vegades nom significa fama, e per ço dix l'Apòstol: “Per vosaltres
16 lo nom de nostre Senyor és blastomat en les gens”. A vegades nom designa inmutabilitat,
e per ço dix Moysès a Déu: “Si dien los fills de Israel qual és lo nom d'Ell —ço és de
tu— què'ls diré?” Dix nostre Senyor: “Yo són qui són”. A vegades nom significa religió o
cultivament de Déu, e per ço dix Ell a Moysès: “Déus de Abraham, de Isach e Déus de
20 Jacob me tramet a vosaltres, aquest nom és a mi enpertostemps”. A vegades nom
designa secret, e per ço dix nostre Senyor a Moysès: “Lo meu nom Adonay no'l los he
anunciat”. A vegades nom significa justícia, e per ço dix Jeremies: “Aquest és lo nom per
lo qual ells lo appellaran Senyor just nostre”. E nom és de nostre Senyor tetagràmaton
24 (ço és joth, he, vau, he), lo qual és solament d'aquestes quatre letres escrit), e's dit
inefable e excel·lent designant lo misteri o secret de la trinitat de les persones e de la
unitat de la essència de Déu, axí com en altre loch clarament ha assignat.

Per semblant forma los noms de Déu lo fill són diverses, car lo Fill és dit Jhesús,

¹²⁶ [v 21] Els noms de Déu i del Fill en les Escripures. Interpretació de Jerusalem segons els diferents sentits bíblics.

¹²⁷ PL «inessentiale», R «essentiale».

¹²⁸ Llatí: «communiter».

28 e per ço dix l'àngel a Josep: "Lo nom seu appellaràs Jhesús, qui és interpretat Salvador, car ell farà saul lo seu poble dels peccats". E és dit Crist, e per ço dix sent Matheu: "Jacob engendrà Josep, marit de sancta |^{148v} Maria, de la qual és nat Jhesús, qui es appellat Crist, que és exposat e vol dir unctat", car "Déus lo unctà ab oli de alegria sobre
 32 tots sos companyons". E per ço li dix la sua esposa: "Oli escanpat és lo teu nom, Senyor". És dit Emanuel, e per ço dix Ysaïes: "Serà appellat lo nom d'aquell Emanuel", qui és interpretat "Déus és ab nós". És dit orient, e per ço dix Zacharies: "Veus un hom; orient és lo seu nom"; e l'altre Zacharies qui dix après:¹²⁹ "Visitats-nos-ha l'orient \$alt del cel". E
 36 Ysaïes qui per nombre posa molts noms d'Ell, dient: "Serà appellat lo nom seu meravellós, conseller, Déus forts, Pare del setgle sdevenidor, príncep de pau". Aquest és lo nom de nostre Senyor, del qual diu lo propheta: "Veus que lo nom de nostre Senyor" ve de luny, al qual és donat "nom qui és sobre tot nom, que en nom de Jhesús tot genoll
 40 sia ficat o doblegant". Donchs, no sens rahó cridava lo Psalmista: "O Senyor, Senyor nostre, e com és meravellós lo teu nom en tota la terra". Aquells, donchs, nostre Senyor huý e soltà, per ço que per ells fos anunciat en Sion, ço és en la Sgleya, cascun nom seu a glorificar, a beneyr e loar, e que per aquells matexs encara sia la sua laor anunciada de les
 44 magnificoses obres per la salut dels hòmens fetes en Jerusalem, ço és en la Sgleya dels sants, los quals per aquestes coses loen Déu. Mas què és que ab Sion ajusta nom e ab Jherusalem ajusta laor, car la virtut del divinal nom les bades o talayes¹³⁰ entenen, e els contemplantos o vehents pau aporten anunciació de laor, car Sion badar o tallayar de luny
 48 és interpretada e Jherusalem "visió de pau".

De què'n quatre maneres és pres en les Scriptures aquest nom Jherusalem, segons quatre senys theologals, ço és istòrich, o al·legòrich, tropològich e anagògich. Car és Jherusalem sobirana e Jherusalem jusana; és Jherusalem dedins o intrínseca e Jherusalem
 52 forana. La sobirana Jherusalem és alt en paradís, la jusana Jherusalem és en aquesta via, Jherusalem dedins o intrínseca és en la ànima e Jherusalem forana és en Palestina. De la sobirana Jherusalem |^{149r} és dit per lo Psalmista: "Jherusalem que és edificada axí com a ciutat la perticipació de la qual és en ella mateixa". A la jusana Jherusalem és dit per
 56 Ysaïes: "Sus leva't a il·luminar Jherusalem, car vengut és lo teu lum e la glòria de nostre Senyor sobre tu nada o apareguda és". De la Jherusalem dedins o intrínseca és legit en Ysaïes: "Daré salut en Sion, e en Jherusalem la mia glòria". A la forana Jherusalem és dit

¹²⁹ Aquest *altre Zacharies* és efectivament diferent del profeta: és el marit d'Elisabet i pare de sant Joan Baptista (Lc 1,5-25.59-79). El passatge citat forma part del preciós càntic d'alegria pel naixement del seu fill (v. 78).

¹³⁰ *bades o talayes*, traduïnt un "speculatores".

per sent Matheu: “Jherusalem, Jherusalem que ocius los prophetes e alapides aquells qui t
60 són tramesos”.

[v 22]

*In conveniendo populos in unum
et regna ut serviant Domino*

**En convenir los pobles e regnes en una
per ço que servesquen nostre Senyor¹³¹**

4

No solament les obres dessús dites he fetes per ço que sia anunciat “en Sion lo nom de nostre Senyor” e la laor “sua en Jherusalem”, ans encara “en ajustar e avenir” los pobles judaich e gentil en una religió e en una fe, per ço que sia fet “un corral e sia un pastor”,
8 car “un Déu és, una fe e un bapisme”.¹³² E “en ajustar e aunir”, axí matex, los regnes del món “per ço que servesquen a nostro Senyor”, car est és nostre senyor Déus, el qual “Déu teu adoraràs, e aquell tot sols tu serviràs”, ço és a Ell tot sols. Servitut de adoració en greguesch és appellada ‘latría’, car aquest Senyor és aquell qui “ha en son vestiment o
12 vestedura e n la sua cuxa scrit”: «Rey dels reys e Senyor dels senyorejants», al qual servir és regnar, segons que diu sent Gregori.¹³³ |^{149v}

¹³¹ [v 22] Déu vol la unió del vell poble (jueus) amb el nou (cristians).

¹³² P. Lombard: «In conveniendo populos et reges terrarum, id est faciant populos et reges convenire in unum, id est in unitatem fidei et morum, quod fit sanguinem mortificatorum et compeditorum gemitibus qui audití sunt», c. 943.

¹³³ Aquest final, que no és a la tradició llatina. Potser s'està referit al comentari als salms penitencials de st. Gregori, que hem col·locat amb el nostre text. En qualsevol cas, però, aquesta referència no es correspon a cap pas d'aquest comentari i, per tant, o bé fa referència a alguna altra obra de Gregori, o bé es tracta de la introducció al text d'una glossa marginal errònia.

*Respondit ei in via virtutis sue: Paucitatem dierum meorum enuncia mi.
Et ne revoces me in dimidio dierum meorum, in seculam anni tui*

Respòs a ell en la via de la sua virtut: Denuncia a mi la poquea dels meus dies.
4 **E no·m revochs enmig dels meus dies, en lo segle del segle durement los teus anys**¹³⁴

En la Sgleya és loat ací lo seu propòsit de singular perfecció,¹³⁵ e per ço diu: “Respòs a ell en la via de la sua virtut”. És loat lo desig d’alt peraýs e la gràcia a perfecció, e per ço diu: “La poquea dels meus dies denuncia-la'm”. És loat lo mèrit¹³⁶ de la final perseverança, e 8 per ço diu: “No·m revocs enmig dels meus dies”. E és loat lo premi de la eternal benayurança, e per ço diu: “En lo segle del setgle durement los teus anys”. Per los dessús dits beneficis, la Sgleya provocada o inclinada, o en l’amor de la eternitat encesa o enflamada, respon a nostre Senyor en los fills perfets e virtuosos, e no en los malats e 12 imperfets o defectuosos (car la Sgleya carn e ossos ha, dels quals primerament havia dit: “Los meus ossos s’acostaren e·s tingueren a la mia carn”), pregant e postulant ab desig gran e fervent a nostre Senyor que li denunciu ja ella si deu venir après poch dies a la ciutat de la benayurança celestial, car “desigava morir e ésser ab Jhesucrist”; car aquesta 16 diferència és entre los hòmens perfets e imperfets: car los perfets |^{150r} la mort han en desig e la vida en paciència, e los imperfets, per lo contrari, la mort han en ~~in~~paciència e la vida en desig.

“A ell”, donchs, ço és a nostre Senyor, “ha respost” Jherusalem, ço és la Sgleya, 20 no solament de veu ans bé de cor, ni solament de peraula ans més per desig. “Respost ha —donchs— en la via de la sua virtut”, ço és en aquells qui ja són en la ~~via~~ de la sua virtut e perfecció entrats, e no en aquells qui encara van per via de infirmitat e de imperfecció. Açò sanament ha respost: “Denuncia'm la poquea dels meus dies”, ço és 24 digues ja yo si deig romandre per poch dies en aquest exili de peregrinació, car al teu regne vull venir, e per ço assíduament prech “que a mí vingua lo teu regne”. E per ço que alcú no pensàs que “per patitea o poquea dels dies”, la qual desiga ans de la fi del setgle,

¹³⁴ [v 23] L'Església: distincions i aplicacions a l'Escriptura. L'Església respon a Crist en la fe de la resurrecció. L'home sempre ha d'estar preparat per a morir. El penitent demana de no tornar enrere cap al vici (joventut).

¹³⁵ PL «persecutionis», R «perfectionis».

¹³⁶ PL «initium», R «meritum».

degués finir la Sgleya, ajusta-y dejús e diu: “No·m revochs enmig dels meus dies”, ço és
28 ans de la fi del segle (car mig és qui entre dos extrems sta), com tu, Senyor, hajes promès
als teus feels que seràs ab ells “trosús a la fi del setgle”.¹³⁷ Per tal “la paucitat o poquea
dels meus dies” no desig que ans de la fi del setgle yo no haja a ésser o·s fenesquen los
meus dies, mas desig que la fi del setgle tost se acost. E per ço no lo dia cert o derrer de
32 la fi del setgle, mas aquell dia que li és prop deman que sia revelat per ço que no vingua
contra aquella sentència evangelical: “Del dia aquell ne de la hora negú no u ha sabut: ne
àngel ne lo Fill, sinó tot sols lo Pare”; car: “Lo dia de nostre Senyor axí com a ladre de
nit axí vendrà”. E jatsia que desig los dies d'aquest setgle ésser abreujats, emperò desig
36 ésser ab tu en los anys de eternitat: “Car en lo setgle del setgle duren los teus anys”, los
quals negun temps no defallen car no han principi ne fi. Aquesta és la tua eternitat, la
qual, com sia una mateixa, és per molts anys pluralment designada o entesa, lo propheta
Michees dient de Jhesucrist: “Lo seu neximent és del començament dels dies de eter-
40 |^{150v} nitat”, la qual ab tots los anys e ab tots los dies està immutable, no havén en si negun
temps passat ni sdevenidor.

E pot ésser açò en altra manera entès, car per ço com havia primerament dit que
Sion devia ésser edificada e nostre Senyor en la sua magestat devia ésser vist, la Sgleya,
44 per Sion entesa o designada, desigant veure la magestat de nostre Senyor “respon a ell”
per desig e afecció “en la via de la sua virtut”, ço és de nostre Senyor, e no de Sion, que
aquest pronom possesiu que és ‘sue’ no pas a Sion, ans bé a nostre Senyor s'esguart o·s
referescha dient: “En la via de la sua virtut”, ço és de nostre Senyor.¹³⁸ “Respòs-li”,
48 donchs, la Sgleya a nostre Senyor no en la via o carrera de la sua virtut, ço és no per
mèrit de les sues pròpies obres per ço que ella de la virtut sua no presumescha, “mas en
la via de la sua virtut”, ço és en la fe de Jhesucrist, no ja passible e mortal, ans impassible
e immortal, ço és en la fe de la resurrecció, per la qual la sua virtut excel·lentment
52 aparex, car aquesta és la via per la qual ve hom a vida. E en aquesta via de virtut respòs
la Sgleya, car a la glòria de la resurrecció ansiosa sospira de venir. Mas, què ha respòs?
Certes açò, ço és la paucitat o poquea “dels meus dies” denuncia-la'm, no pas lo dia de la
mort, lo qual és expedient de ignorar e cové de no saber. E per ço dix nostre Senyor:
56 “No sabets lo dia ne la ora”, per lo qual viure tostemp plàcia en tal forma com si
convenia morir tothora, car si alcú lo dia de la sua mort primer sabia, dels delits carnals e
dels plaers mundanals molts se'n daria, de la final penitència presumint o confiant. Ne és

¹³⁷ *ab ells trossús a la fi del segle (=R):* PL cum eis erit cunctis diebus

¹³⁸ *dient: En la... nostre Senyor.* no és a la trad. llatina.

contrari ço que en altre loch és dit per lo Psalmista: “Fes a saber, Senyor, la mia fi e
60 quant és lo nombre dels meus dies, per ço que sàpia què-m defall”, car si açò és expos-
sanament no pertany an aquest enteniment. Mas la paucitat dels meus dies, fes-la-ma
seber per tal que sàpia |^{151r} no pas quant, mas que tost serà finit lo nombre dels meus
dies, com yo desig de la mia peregrinació sia termenat en breus dies. E per ço “no-m
64 revochs enmig dels meus dies”, ço és que tant me sobre de la vida quant d'aquella ha
passat, o tant vischa com he viscut, car allò és dretament migà que dista egalment dels
extrems.

Ho per tal com “paucitat o poquea dels meus dies” desig, per ço que pus tost
68 pervenga als anys de eternitat “no-m revochs”, ço és no-m permetes revocar o tornar “en
lo mig dels meus dies”, ço és aquella vida la qual en delits carnals e plaers mundanals
acustúman seguir e exercir los adoloscens o fadrins (qui han de XIII a XXV anys) e los
jóvens (qui han de XXV a L anys), la qual vida empatxaria lo pujament en la pàtria o ciutat
72 celestial; car adolescència e jovent són edats miganes o enmig posades entre infància e
puerícia, d'una part,¹³⁹ e vellea e decrepitat de l'altra. Ho per ço car aquells dies són
nostres en los quals vivim bé e merexem la vida eternal, e aquells dies no són nostres, ans
són bé stranys, en los quals seguim e exercim les obres del diable. Jatsia que la Sgleya
76 desie “paucitat o poquea” dels dies temporals, emperò no vol ésser revocada o exir
d'aquesta vida “enmig” dels dies espirituals per ço que'l seu mèrit no-s diminuesqua. E
açò és que diu: “No-m revochs enmig dels meus dies”, ço és no-m diminuesques los dies
spirituals, los quals pròpiament e vertadera són meus, per tal que, disminuït lo mèrit, lo
80 premi no-s diminuesqua, mas los anys de la tua vida perpetual, qui són vertaderament
teus, car après la resurrecció general los sants tant solament viuran en tu, per què diu
l'Apòstol, car tu “seràs totes coses en tots”, aquells dies sien a mi en lo setgle del setgle
per ço que tostems ab tu en la eternal felicitat seguem. Ho sia entès nostre Senyor
84 respondre axí com si dehia pus manifestament: Tu demanes “que no-t revoch enmig dels
teus dies”, e yo-t responch que los teus |^{151v} anys seran “en lo setgle del setgle”.
Verament los teus anys són en lo segle del setgle, com tu sies eternal, precedent o davant
anant a tota creatura.

88 Car: “En lo començament...”

¹³⁹ e puerícia, d'una part: é a R, però no a PL.

[v 24]
*Inicio tu, Domine, terram fundasti,
et opera manum tuarum sunt celi*

En lo començament, tu, Senyor, fundist la terra,
e los cels són obres de les tues mans¹⁴⁰

4

Veus que envés les obres de la creació és en Déu loada actoritat, e per ço diu: “Tu, Senyor, en lo començament has fundada la terra”. És loada en Ell altea o sublimitat, e per ço diu: “Les obres de les tues mans són los cels”. És loada en Ell gran fermetat, car
8 diu “ells periran, mas perdurablement tu staràs”. És loada en Ell virtut e potestat, car diu: “Axí com a cubertor los mudaràs e seran mudats”. És loada en Ell la sua eternitat, car diu: “Tu és un matex e los teus anys no defalran”. És loada en Ell liberalitat e benignitat, car diu: “Los fills dels servents teus habitaran aquí, e la lur semén en lo setgle del setgle
12 serà endreçada”. Ne’t meravells si lo propheta, parlant de les obres de Déu, ara endreça la peraula a una persona divinal, e ara endreça la peraula a l'altra, car indivises són les obres de la trinitat.

Dretament, tres coses foren ensemps creades: l'àngel, lo món e lo temps. E en la
16 creació del món ensemps foren creats lo cel e la terra, lo primer e lo jusà entre los quatre elements (ço és lo foch e la terra), e ab |^{152r} ensemps los dos migans (ço és l'àer e l'aygua), confusos ensemps e mesclats, car l'aygua varopable¹⁴¹ era e l'àer era espès, mas despuys departits són e divises. Mas per tal com Moysès havia dit que “en lo
20 començament creà Déus lo cel e la terra”, per ço que alcú atenent, a l'orde de les peraulas, no pensàs que Déus primerament hagués creat lo cel, despuys la terra, recordà a David en aquest loch primerament nomenant la terra que no lo cel,¹⁴² e la terra e lo cel ensemps foren creats, mas açò que s'és pogut fet ensemps, dir ensemps no s'és pogut.

24 Ver que en moltes maneres principi o començament és legit en les Scriptures, car principi és dit Déus lo pare, e per ço diu sent Johan: “En lo principi”, ço és en Déus lo Pare, “era la peraula”, ço és lo seu Fill. Principi és Déus lo Fill, e per ço ell matex Jhesucrist: “Yo són principi qui parle a vosaltres”. Principi és Déu l'Espirit Sant, car tots

¹⁴⁰ [v 24] Lloances de la creació. Diverses referències trinitàries. Distincions de principi en les Escriptures. Distincions de terra i cel en les Escriptures.

¹⁴¹ *vaporable*: mantinc aquesta curiosa metàtesi, però evidentment cal llegir ‘vaporable’.

¹⁴² La tradició llat. té aquí un “us ostendatur quod” no traduït.

28 tres, ço és Pare e Fill e Spirit Sant són un principi, e per ço lo Psalmista: “Déus és ab tu un principi en lo dia de la tua virtut”. És principi de temps, e per ço Salamó: “Ans que res fes nostre Senyor, al començament ordenada era yo”. És principi de dignitat, e per ço Job: “Ell és principi de les carreres de Déu”. És principi de virtuts, e per ço lo Savi:
32 “Principi de saviesa és temor de nostre senyor Déu”. És principi de vicis, e per ço aquell mateix: “Principi o començament de tot peccat és supèrbia”. Encara és dit principi lo neximent de cascuna cosa, e per ço: “Principi de parlar” en Osee “a nostre Senyor”.

Com, donchs, és dit: “En lo començament, tu, Senyor”, ...¹⁴³ pot ésser entès, o
36 del principi dels temps, car la terra ensemps fon creada ab lo temps, e pot ésser entès del principi de les coses, ço és del Fill de Déu, qui és de totes coses principi e començament, per lo qual Déus lo pare la terra ha fundada, car en una cosa e altra d'Ell és legid: “Totes coses per ell són fetes”, e en altre loch: “Totes coses”, Senyor, “has fetes en la tua
40 saviesa”. En la una persona divinal és designada actoritat, com és lo dit lo Pare haver fetes totes coses per lo Fill, e ...¹⁴⁴ que açò |^{152v} matex ha reebut lo Fill e pres de Déu lo Pare. En altra persona divinal consubstancialment és designada, com és dit totes coses haver fetes en lo Fill, car lo Fill és consubstancial al Pare; per ço dix Jhesucrist a sent
44 Phelip: Yo són en mon Pare e mon Pare és en mi. A denotar emperò distinció de les tres persones en una substància diu l'Apòstol que “d'Ell e per Ell e'n Ell són totes coses”.

Donchs, “en lo començament tu, Senyor, fundist la terra”, ço és baix en lo loch
48 jusà l'as col·locada; car entre les parts de l'edifici lo fonament és lo loch jusà, e en lo cors redon allò és jusà que és al mig. E jatsia que la distinció dels cels e de les terres sia en les Scriptures molt prolixa e difusa, emperò per ço com a intel·ligència d'aquest pas majorment és necessària, ací en aquest loch cové aquella distinció e diferència ésser
52 expressada sots breu compendi o summa compresa o contenguda. Per la terra, donchs, és la construcció o edifici del món, e per ço Moysès: “En lo començament creà Déus lo cel e la terra”, ço és la natura angelical e mundanal. Terra és lo quart element, e per ço diu aquell matex: “Apellà Déus la sequa terra”. Terra és cascuna regió, e per ço Ysaïes: “En
56 lo primer temps fon aleujada la terra de Zabulon e la terra de Neptalim”. Terra és una zona o cercle del cel habitable, e per ço lo Psalmista: “Nostre senyor Déus, rey nostre, ans dels segles ha obrada salut enmig de la terra”. Terra és natura humanal, e per ço Jhesucrist en l'*Avengeli*: “Vosaltres sóts sal de la terra”. Terra és la nostra carn, e per ço

¹⁴³ Llatí: “terram fundasti”.

¹⁴⁴ Un mot il·legible al mss., semblant a *crartos*.

60 Job: “ab la unglà cava la terra”. Terra és l'àer sotslunar¹⁴⁵ o qui és sots la luna, e per ço sent Johan: “Foragitat és lo gran drach del cel, e lançat és en la terra”, ço és en aquest àer caliginós. Terra és la Santa Mare Sgleya, e per ço lo Psalmista: “Senyor, beneyda has la tua terra”. Terra és la pèrfida o perfidiosa sinagoga, e per ço sent Johan: “Yo he vist un
64 àngel fort devallant del cel, e posà lo peu dret sobre la mar e lo sinistre sobre la terra”. Terra és lo poble gentil, e per ço lo Psalmista: |^{153r} “Demana a mi e dar-t'è les gens en heretat tua e la possessió tua los térmens de la terra”. Terra és l'om fel, e per ço Job: “Terra, no cobriràs la mia sanch”.¹⁴⁶ Terra és l'om actiu, e per ço diu lo Psalmista:
68 “Appella lo cel dessus alt e la terra a discernir e jutgar lo seu poble”. Terra la pensa de l'hoydor, e per ço sent Paul: “La terra que veu la pluja que ve sobre ella sovén e engendra erba convinent”. Terra la bona obra, e per ço dix Ysaach a Jacob: “Déus te dó del ros del cel e de la grexea de la terra, habundància de fortment, de vi e de oli”. Terra és la
72 Sancta Scriptura, e per ço Salamó: “Qui obra o pensa bé la sua terra, de pans serà sadollat”. Terra és la carn de Jhesucrist, e per ço Job: “La terra és donada en mans de l'impriadós o peccador”. Terra és la pàtria o ciutat celestial, e per ço lo Psalmista: “Yo creu veure los béns de nostre Senyor en la terra dels vivents”. Terra és la Verge Maria, e
76 per ço aquell matex: ...¹⁴⁷ “Lo nostre ventre ajustat o acostat s'és en terra”. Terra és la voluptat o delit carnal, e per ço Job: “No sap l'om lo preu d'ella,¹⁴⁸ ne s troba en la terra dels vivents suaument”. Terra és l'enteniment terrenal, e per ço lo Psalmista: “Les peraules de nostre Senyor són argent examinat per lo foch, purgat de la terra a VII
80 vegades més”. Terra és lo peccat, e per ço dix Déus a la serpent: “Terra menjaràs tots los dies de la tua vida”. Terra és la pensa del reprovat, e per ço sent Paul: “La terra gitant espines e carts, malvada és, prop de maledicció”. Terra és l'infern, e per ço diu Job: “Ans que vaja e no retorn a la terra tenebrosa e cuberta de calitga de mort”. E jatsia que tota
84 bona terra Déus lo pare creàs “en lo començament”, ço és en lo Fill, emperò Déus ha creada la terra segons que en quatre maneres primeres és presa en lo començament dels temps, ço és ab lo temps.

“E les obres de les tues mans són los cels”. En moltes maneres són los cels. És
88 cel divinal, e per ço és dit: “Devallà del cel, ço és del secret de la magestat divinal fet visible”, e sent Johan: “Negú no puja en lo cel sinó aquell qui devalla del cel”. És cel

¹⁴⁵ «Sublimalis» PL, «sublunaris» R

¹⁴⁶ PL «sanguinem justum», R «sanguinem meum».

¹⁴⁷ Salt per homoioteleuton al ms. català: “unde, terra nostra dabit fructum suum. Saecularis conversatio, unde:”

¹⁴⁸ Això no és a la tradició llatina, però és l'inici del versicle (Jb 28,13): “Necit homo pretium eius”.

imperial, e per ço Moysès: “En lo començament creà Déus lo cel e la terra”. |^{153v} És cel
stelat, e per ço aquell matex: “Sien fetes luminàries en lo fermament o fonament del cel”.
92 És cel l'àer, e per ço sent Luch: “Los ocells del cel lo menjaren”. Cel són los sants àngels,
e per ço Job: “Lo gel del cel, ¿qui l'à engendrat?”. Cel són los sants prehicadors, e per ço
lo Psalmista: “Los cels recompten la glòria de Déu”. És cel l'ànima feel, e per ço Ysaïes:
“Lo cel és cadira mia”. És cel la Santa Scriptura, e per ço aquell matex: “Lo cel axí com
96 libre serà plegat”. És cel la vida spiritual, e per ço sent Paul: “La nostra conversació en
los cels és”. Encara són dits cels lo diable e ls seus àngels, los quals segons l'Apòstol són
“spirituals nequícies en los cels”, e per ço Job: “Foch caygué del cel e, les ovelles ferides,
los fadrins e pastors consumà e cremà”. Aquest és lo diable, e s' aquell qui elat o elevat en
100 gran supèrbia dehia de si mateix: “Pujaré en lo cel e posaré la mia cadira a tramuntana,¹⁴⁹
e seré senblant a l'Altisme”; a ell resemben los superbiosos, qui posen la lur boqua en lo
cel, com la lur lengua pas sobre la terra.

Tots aquests cels, exceptats los derrers qui són mals, ha fets lo primer cel, lo qual
104 no és factura o cosa feta, ans és faedor, e per ço és dit a ell: “Les obres de les tues mans
—ço és les tues potestats— són cels”; la qual potestat com sia una, emperò pluralment,
ço és per moltes mans, és designada, per diversses obres, car crea, dispon e ordona,
conté e governa, axí com és dit en Job: “Les tues mans, Senyor, em feren e m formaren”.

¹⁴⁹ Llatí: «Aquilonem».

*Ipsi peribunt, tu autem permanebis; et omnes sicut vestimentum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis eos et mutabuntur*

Els periran, mas tu staràs; e tots axí com a vestedura envelliran.

4 **E axí com a cobertor los mudaràs e seran mudats**¹⁵⁰ | ^{154r}

Sobre aquest pas les Scriptures divinals no solament vàries sentències e diverses, ans encara contraris testimonis o actoritats par que hajen dites e promulgades: car veus lo Psalmista testifica ací que “los cels periran, e tots axí com a vestedura s’envelliran”. A 8 aquest testimoni concorda sent Pere apòstol dient: “Vendrà lo dia de nostre Senyor, axí com a ladre, en lo qual dia los cels ab gran fúria trespasaran o finaran”. E aquell matex del cel e de la terra testifica dient que “lo cel e la terra qui ara són, per aquella peraula foren creats, per aquella mateixa foren reservats a ésser cremats en lo dia del juhi”. La 12 Veritat semblantment diu en l'*Avengeli*: “Lo cel e la terra trespasaran o finaran, mas les mies peraulas no trespasaran”. E lo contrari par que haja dit aquell matex Psalmista qui, com hagués dit primerament en lo psalm: “Cels dels cels, loats Déu, aygues que són sobre lo cel loen nostre Senyor”, consegüentment hi ajusta: “Ha stablits lo cel e la terra 16 eternalment en lo setgle del setgle”, e Salamó: “La terra —ço diu— eternalment sta”. E aquest matex diu del cel e de la terra. Bé sabem, Senyor, que t’has fabricada o obrada casa perpetual, lo cel e la terra e la mar, jatsia que l¹⁵¹ *Apochalipsi* sia dit que “la mar d’aquí avant no serà”.

20 Mas per ço que les Santes Sscriptures no aparegua que s’contradiguen, sia dit que vertaderament “lo cel e la terra trespasaran o finaran” quant a la lur qualitat o forma, mas staran o romandran quant a la lur substància e natura. E dels cels de l’air, plana e clara cosa és que ells e la terra sens dupte seran purgats per foc, e en mellor 24 forma trespasaran, axí com sent Pere apòstol diu que “los cels seran cremats e s’fondran o s’resolaran, e los elements per calor de foch defalliran”, ço és que ací clarament hic és notat com és dit: “Axí com a cubertor, mudar-los-has e seran mudats”. Mas dels cels sobirans, ab les steles e ab los altres luminaris, no és totalment | ^{154v} cert, ja ells en alcuna 28 manera si dejen ésser mudats, com a ells no sia pervenguda la pudor, legea e viltat de les sutzes e malvades obres dels hòmens, jatsia que en aquells cels los àngels apòstates hajen

¹⁵⁰ [v 25] Resolució de diverses contradiccions en l’Escriptura: cels de l’aire, cels sobirans.

peccat, los quals foren del cel foragitats, car segons la peraula de Job: “nostre Senyor en los seus àngels trobà al començament pravitat o malvestat”.¹⁵² E, cert, sent Johan apostol
32 en l'*Apochalipsi* testifica aquell qui sehia en la cadira haver dit: “Veus que totes coses faç novelles”, e aferma sent Johan haver vist de si matex “lo cel novell e la terra novella, car lo primer cel se n'anà e la primera terra semblantment”. E nostre Senyor diu per Ysaïes: “Veus yo cree cels nous e terra nova, e no seran en memòria los primers cels ne la
36 primera terra”. Axí matex en l'*Apoqualipsi* de sent Johan és legit que “la ciutat no fretura de sol ne de luna que luesquen o claregen en ella, car la claredat de Déu la il·lumina e lo lum seu és l'Anyel”. Encara, Ysaïes profeta testifica, dient: “No hauràs d'aquí avant sol a luyr de dia, ne resplandor de la luna no t'il·luminarà, mas nostre Senyor te serà en lum
40 eternal e perdurable, e lo teu Déu serà en glòria tua”. E aquest matex, en altre loch, diu que “serà lum o claredat de la luna axí com la claredat del sol, e la lum o claredat del sol serà a VII vegades més, axí com la lum o claredat de VII dies, en lo dia que nostre Senyor ligarà la nafra del seu poble e sanarà lo colp de la sua plagua”. Consell molt sa donà lo
44 Apòstol: “No saber més que cové saber, mas saber tempradament o convinent”, e lo Savi, que diu “les coses pus altes de tu no les encercaràs; a les coses majors que tu no les scodrinjaràs”, car diu lo Psalmista: “Defallirets los scodrinjants o escrutans en l'escrutini”.

48 Quin començament del segle és passat e quina fi del setgle seguirà velades o amagades coses són aquestes a nosaltres, mas les coses qui són miganes o enmig posades nos són manifestades, ço que en dos seraphins és excel·lentment designat, qui “ab les dues ales cobrien la faç” de nostre Senyor, “e ab les dues |^{155r} altres cobrien los peus
52 d'aquell e ab les dues altres volaven”. Sanament pot ésser entès que dit: “Ells periran”, aquest verb o aquesta peraula ‘periran’ no diu o nota l'acte o la obra actualment (ço és que de fet se faça), ans nota la apetit natural e la possibilitat de la cosa creada:¹⁵³ car ço que de no-res és fet, naturalment se poria tornar en no-res; mas algunes coses, creades
56 per gràcia de Déu, no pas per natura, són perpetualment conservades, com e dels àngels sia scrit que “aquells qui servexen aquell, ço és a Déu, no són stants o perdurables”, ço que de cert se deu referir als àngels quant a la lur natura. O entegua's dels juts, los quals, bé que sien dits cels, car la lur “conversació és en los cels”, emperò tots periran segons lo

¹⁵¹ Entengui's 'que en el'.

¹⁵² P. Lombard: «De superioribus autem coelis coelorum non est certum, sed si manent, non in se sed Deo manent. Vel mystice coeli sunt justi, qui sunt opera manuum eius: qui secundum vestimentum, id est secundum corpus, peribunt, sed mutabuntur in melius», c.916.

¹⁵³ Traducció glossada del sintètic: «verbum non actum, sed aptitudinem notat».

60 cors, qui és de la ànima vestiment o vestedura. E per ço dretament és dit que “tots axí com a vestedura envelliran”, ço és quant al cors defalliran, car aquell qui s'envellex e ve a antiquitat ja és prop de la sua mort.

“E axí com a cubertor los mudaràs e seran mudats”. Lo cubertor en moltes
64 maneres e sovén és mudat en lo lit, axí los justs sovén en moltes maneres són mudats¹⁵⁴
en aquest món;¹⁵⁵ car “l'om nat de fembra, per breu temps és vivent, conplit de moltes
misèries, e negun temps no sta en un matex estament”. Mas qui és que totes les
mutacions de l'hom mortal pusqua explicar? On baste que dues ne sien ací exposades. Tu,
68 donchs, aquells, ço és los juts qui són appellats cels, en lo deliurament de la mort los
mudaràs, e ells finalment en la glòria de la resurrecció seran mudats. Mas los cels
materials dretament a cubertor són comparats, car totes coses cobren o celen enfre ells
posades, e per ço són dits cels per lo celar, car celen los cels.

72 Donchs, “Periran”, etc.

¹⁵⁴ PL té un salt d'igual a igual *mutatur., mutatur.* R: “mutatur in lecto sicut? justī frequenter et multiplicati mutatur”.

¹⁵⁵ Traducció ampliada de «Opertorium frequentor et multiplicer mutatur in mundo».

[V 26]

Tu autem idem ipse es, animi tui non deficient |^{155v}

Mas tu ést un matex, e los teus anys no defalliran

Senyor Déus, qui ést invariable totalment e inmutable, no havent res en tu sinó tu, ne en
4 tu altre o altra cosa és aquell qui ha de ço que és haüt, ni és altra cosa ço qui és haüt
d'aquell qui ha; ço és saber que Déu qui ha en si divinitat, essència, substància, natura,
ésser, poder, saber, voler, e axí de altres perfeccions absolutes o comunes a tres persones
divinals, Ell no és altre o altra cosa realment distinta de aquestes perfeccions que ha
8 essencials o naturals; ne neguna d'aquestes perfeccions dessus dites és altre o altra cosa
realment distinta de Déu qui les ha, ans cascuna d'aquestes perfeccions és Déu realment
e indistincta, e Déu essencialment és cascuna d'aquelles, jatsia que inpròpriament sia dit
Déus haver essència, haver divinitat, haver ésser, haver poder, e axí de les altres
12 perfeccions, com Déus sia cascuna d'aquelles e cascuna d'aquelles sia Déus. E açò és que
y ajusta après, dient,¹⁵⁶ jatsia que d'aquell qui ha no sia negun haüt ne d'alcun haüt sia
aquell qui ha, com ésser e essència en Déu senyor sia allò matex. Déu en tu totalment és
essència, que és lo teu ésser, car ço que ést no és altre o altra cosa que és ço que ést, ans
16 allò matex és en tot e per tot. “E los teus anys no defalrran”. Açò és ja espost dessus,
mas repetex o retorna allò matex per ço que y ajusta: “Los fills dels teus servents...”, etc.

¹⁵⁶ Des de “qui ha, ço és saber que Déu” (ratlla 4) fins aquí no és a la tradició llatina i possiblement és la glossa més extensa de J. Romeu. El contingut subtil del fragment abonaria que el català de l'època encara no estava preparat per a la concisió i la precisió del llatí escolàstic. Cf. INTRODUCCIÓ.

[v 27]

*Filii servorum tuorum inhabitant ibi;
et semen eorum in seculum dirigetur*

4 Los fills dels teus servents habitaran allí,
 e lur sement en lo segle del segle serà endreçada

Liberal és nostre Senyor e molt benigne comunicant la sua glòria als seus servents. “Allí”, donchs, ço és en los teus anys, “habitaran”, ço és perpetualment estaran, “los fills dels teus servents”, ço és los sembladors dels apòstols, los quals dessús són dits servents
8 teus; ne solament ells o lurs fills, ans encara “la sement lur”, ço és tots aquells qui la lur fe e lurs obres semblen “seran endreçats” en lo segle del segle, ço és seran duyts e portats en la glòria de la eternitat. Veus alegre conclusió, que promet los goigs de la felicitat o benayurança eternal, etc.

SISÈ SALM PENITENCIAL (PS 129)

[VI 1]

Capítol primer

**Sobre la divisió en general e declaració special
dels nombres d'aquest VI psalm penitencial,
ço és onzè e sisè, e del nombre del seus versos
e de la significació d'aquells¹ |^{155v}**

*De profundis clamavi ad te, Domine;
exaudi oracionem meam*

8 Lo psalm aquest entre los psalms del *canticum graduum* és l'onzè, e entre los psalms penitencials és lo VI.² E per senari o nombre sisè és notada perfecció, car nombre senari o sisè entre los nombres és nombre perfet, per ço com de les sues parts ajustades se ret o's conpon.³ E per ço Déus lo sisèn dia acabà perfetament⁴ lo cel e la terra e tot lur
12 ornament. E com ell fos vengut en la plenitut del temps, ço és en la sisena edat, lo sisèn dia, sots hora sisena, rehemé l'umanal linatge; e aquell matex sis peraules⁵ dix en la creu.

Mas per lo nombre onzè transgressió o transpassament és designat, car nombre onzè lo nombre deè de la ley trespasa e al nombre dotzè apostolical no ateny.⁶
16 Semblantment, onze eren les cubertes feytes de peylls de cabres o de sarzils en lo tabernacle de nostre Senyor, e onze són los psalms de Asaph; e en aquest nombre romangueren los apòstols, demig d'ells foragitat aquell tant desaventurat Judes, mas al nombre dotzè tornaren, sent Mathia substituhit en loch de Judes. Per aquests nombres,
20 doncs, és donat a entendre, de quantavulla perfecció sia alcú no és emperò totalment sens peccat. Car "si dehim que alcun peccat no havem, nosaltres nos enganam, e veritat no és

¹ [VI 1] El salm és l'onzè del *canticum gradum*. Referències numerològiques sobre el sis i l'onze. Té vuit versos en referència al vuitè dia de la Resurrecció. Explica d'on, a qui i què ha cridat.

² Els salms del *canticum graduum* són els del gradual llatí. En aquesta agrupació altomedieval, segurament del s. V, s'hi apleguen els salms útils per a l'oració privada. En aquesta classificació funcional el nostre salm hi ocupa el núm. 129.

³ Les parts a què es fa referència en el text són evidentment les dues meitats de 6 (3+3) formades per nombres primers i, per tant, perfets i indivisibles. Aquesta perfecció de les parts assegura la perfecció del tot.

⁴ *acabà perfetament*, tradueix un "perfecit" llatí.

⁵ Llatí: «sex ultima verba».

⁶ La importància de la numerologia queda clara en aquesta fragment. El numero 11 no és totalment perfet perquè no presenta cap analogia amb els nombres simbòlics majors (no és el desè dels manaments ni el dotzè dels apòstols). De totes maneres de seguida es veurà com és equiparable a altres elements menors i, per tant, no del tot insalvable.

en nós”, car “en moltes coses offenem Déu totjorn”;⁷ testificant Salamó, qui diu: “Qui pot dir: ‘Munde o nèdeu és lo meu cor e pur són de peccat?’” Per què negú no és en
24 aquesta vida mortal axí perfet, al qual no li sia penitència necessària pel peccat, ço que bé o significa en aquest loch lo nombre onzè al nombre sisè o senari ajustat.

Mas encara, aquest psalm conté VIII versos, amonestant e instruint-nos que axí
dejam perfetament |^{156r} córrer entrò a la fi los VII dies de aquest segle que al huytèn dia
28 de la resurrecció merescam pervenir alegrement e benaventurada; en lo qual dia nostre
senyor Déus de corrupció circuncehirà e farà-los elets,⁸ e lavors de tots punts reembrà
Israel de totes les sues iniquitats.

E mostra lo penident, en aquest psalm, d'on ha cridat, car “dels lochs pregons”,
32 no de un loch pregon tan solament, ans de molts. A qui ha cridat? “A tu, Senyor”, qui
tot sols pots deliurar”. Què ha cridat? Açò: “Hojes, Senyor, la mia oració”. Per quina
volentat o afecció à cridat? Cert per humil e devota, com diu: “Sien fetes les tues orelles
entenens o enteses en la oració del teu servent”. Ab quanta necessitat ha cridat? Certes,
36 ab molta e fort gran, com diu:⁹ “Si tu, Senyor, observes les iniquitats, Senyor, ¿qui-t sos-
tendrà?” Ab quanta fe o confiança ha cridat? Certes ab plena fe e molt segura, com diu:
“Davant tu és propiciació o misericòrdia, per la tua ley t'è sostengut, Senyor.” En quina
manera? Cert, esperant e sostenint, e per ço diu: “La mia ànima sostench la tua peraula;
40 spera la mia ànima en nostre Senyor”. Trossús a qual temps de la vetla o guayta matinal?
“Entrò al vespre”,¹⁰ ço és en les coses de prosperitat o adverses o contràries. Per quina
causa o rahó? Cert car nostre senyor Déus és volenterós e poderós a deliurar, car
“davant nostre Senyor —ço diu— és misericòrdia e davant Ell és copiosa redempció”.
44 E, après, a quina fi? Certes agradosa, sana e profitosa, car “Ell reembrà Israel de totes ses
iniquitats”.

Donchs, “Dels lochs pregons...”, etc.

⁷ Llatí: “in multis offendimus omnes”.

⁸ *farà-los elets*: en realitat tradueix «circumcedit electos» i sembla com si hi hagués d'anar un doblat que la tradició ha perdut. Com que, encara que llegint-lo una mica forçadament, es pot mantenir el sentit, no ho esmenem.

⁹ Llatí: «quoniam».

¹⁰ En la recensió llatina la cita és una mica més completa: «A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in Domino».

[VI 2]
Capítol segon
**Sobre la exposició dels versos d'aquest psalm
sisèn de penitència**

4 *De profundis clamavi ad te, Domine;
exaudi oracionem meam* |^{156r}

Del pregon cridí a tu, Senyor;
Senyor, hojes la mia oració¹¹

8 Molts pregons ha en les Santes Scriptures. És pregon de la divinal saviesa, del qual diu lo Psalmista: “Senyor, molt són fetes fondes e pregones les tues cogitacions”. És pregon de la Santa Scriptura, del qual diu Job: “Les coses pregones revela de tenebres”. És pregon de humanal consiència, del qual, Jeremies: “Pregon és lo cor de l’hom e
12 inscrutable”. Encara és pregon de colpa dapnable, e per ço diu Salamó: “L’impiadós, con és vengut en lo pregon dels peccats, lavors menysprea”. És pregon de misèria seglar, e per ço, lo Psalmista: “Enfangat són en lo lim del loch pregon”. És pregon de geenna infernal, e per ço diu Ysaïes: “Demana tu senyal a nostre senyor Déus teu en lo pregon
16 de infern”.¹²

De tots aquests pregons, alguns criden e merexen ésser hoïts, lo derrer pregon emperò exceptat, del qual aquell qui’n cride en neguna manera no és hoït, car en infern no és neguna redempció. On com aquell hom rich qui era soterrat en infern cridàs: “Pare
20 Abraham, hajes mercè de mi, e tramet Làtzer, etc., respòs-li Abraham: Fill, record-te, car béns has reebut en la tua vida”, etc. Del primer pregon, l’Apòstol, meravellant-se, cridava: “O altitut de riqueses de la savieca o sciència de Déu, e com són inconprehensibles los juhís seus e investigables o incerquables les carreres sues! E, ¿qui
24 ha conegut lo seny de nostre Senyor? E, ¿qui és stat negun temps son conseller?” Ell matex l’Apòstol, fou “arrapat” trosús al tercer cel, hon “hoí peraules secretes que no són a l’hom legudes parlar”. Del segon¹³, cridava pregant David dient: “Senyor, revela’m obrín los meus ulls, e consideraré les mera- |^{157r} velles de la tua ley”; e nostre Senyor

¹¹ [VI 2] Distincions de pregon en les Escritures. Els homes, que criden a Déu des de diferents pregons, mereixen diferents respostes.

¹² És a dir ‘tu demanes senyal a Déu des de les profunditats de l’infern’.

¹³ Llatí: «De secundo profundo».

28 revelà-li o obrí-li la sua orella, car David “sobre los vells” ha entès. Del tercer pregon, Daniel pregant cridava a nostre Senyor, notificant e revelant lo misteri o secret¹⁴ “a sos companyons, per ço que demanassen misericòrdia denant la faç de Déu del cel sobre lo sacrament o secret” del rey Nabugodenosor, per tal que ells no perissen “ab los altres
32 savis de Babilònia”. E cert meresch Daniel de ésser hoit, car lavors a ell, de nit, per visió, lo misteri o secret li fón revelat. Del quart pregon, lo publicà gemegant cridava: “Senyor Déus, sies piadós a mi, peccador, e” ell “en la sua casa justificat se'n devallà”. Del quint pregon, sent Pere, negant en mar, cridava a nostre Senyor, dient: “Senyor, fes-me saul. E
36 tantost Jhesús stes-li la mà e pres-lo, dient: Hom de poqua fe, per què has duptat?”

Mas sots aquests pregons, alguns jaen axí negats que en neguna manera no criden, dels quals és dit per Moysès: “Devallaren en lo loch pregon, axí com a pedra”. Aytal era aquell, ço és Cahim, qui dehia: “Major és la mia iniquitat que vènia que
40 meresqua”. Car en loch molt pregon són forment negats aquells los quals, com sien en peccats stesos e per iniquitats premuts e strets, ne ells criden ne los altres cridans volen hoir, ans encara scarnexen aquells qui cridar amonéstan.

Mas aquest penident, sabent que nostre senyor Déu Basan¹⁵ convertex, e “tramet
44 scristal¹⁶ axí com bocí de pa”, crida a Ell, lo qual Jonàs, cridant del ventre de la ballena hoí. Crida, certes, no solament de veu, ans de cor forment e instant,¹⁷ a exemple d'aquell cech qui, per lo seu crit fort e continuat, meresch ésser il·luminat; lo qual, com les companyes lo repreguesen a tots caps que callàs, ell més e més cridava: “Jesús, fill de
48 David, hajes mercè de mi”, e per lo seu crit féu star¹⁸ Jesucrist, e axí cridant obtench ço que demanava. Car “dels pregons cridava”, ço és de les intrínseques entràmenes o molls amagats, dels quals lo crit, exint entrò en lo cel, a les orelles de Déu puja. E crida aquest penident, no tan solament d'un loch pregon, ans de molts lochs pregons, ço és del loch
52 pregon de perversitat, e del pregon |^{157v} de adversitat, e del pregon de colpa e del pregon de misèria, en los quals pregons sa sent jaure negat; ne diu de present¹⁹ ‘Crit’, axí com

¹⁴ Llatí: « suis sociis indicando regni negotium ».

¹⁵ *Basan*: regió del nord de la Transjordània, també coneguda com a Batanea, famosa per la duresa de les batalles que hi lliuraren els israelites.

¹⁶ *scristal*: forma antietimològica de *crystal* (<CRYSTALLUS). El vocalisme àton medieval d'aquest mot és variable i conviuen les dues solucions *crystal* / *crestall*, tot i que la primera es va imposant ja des del s. XIV.

¹⁷ Llatí. «fortiter et instater», és a dir ‘amb insistència’.

¹⁸ *féu star*: ‘va fer que es quedés’

¹⁹ La lliçó catalana no és massa bona i dóna imperfectament la versió de: «cum no dicat: Clamo ».

aquell qui comença ara de cridar, mas diu “Cridat he”, axí com aquell qui ja per lonch temps ha cridat, car “cové e necessari és tostemps orar e no defallir”.

56 “Cridat he —doncs— a tu, Senyor”, qui com sies omnipotent, poderós ést de liurar. Francosament, donchs, “he cridat” açò, ço és saber: “Senyor, hojes la mia oració”, car, jatsia que yo sia indigne de hoir, per les grans ofenses e innumerables negligències mies, emperò tu ést digne hoir, per la tua pietat intermenable e misericòrdia infinida.

60 Per què: “Sien fetes les tues orelles entenens...”.

[VI 3]
*Ffiant aures tue intendentes
in oracionem servi tui*

**Sien fetes les tues orelles entenens
en la oració del teu servent²⁰**

4

És orella de Déu, orella d'om, orella del demoni; e cascuna en moltes maneres és presa en les Scriptures: car la orella de Déu és aquella la qual obre a clemència; e aquesta és orella de misericòrdia, de la qual és dit per lo Psalmista: “Enclina, Senyor, la tua orella
8 a mi e hojes-me”, e per ço diu: “Hoí açò nostre Senyor, e ha haüda mercè de mi”. E orella és la qual Déus obre a venjança; e aquesta és orella de justícia, de la qual diu Salamó: “La orella de zel²¹ ou e jutja totes coses”, e per ço, |^{158r} lo Psalmista: “Oý açò nostre Senyor e menyspreà-ho, e a no-res tornà” fortment “Israel”.

12 Mas l'om ha dues orelles: una corporal, altra speritual. Orella corporal és aquella de la qual és dit per Ysaïes: “Ne ull no u ha vist, ne orella no u ha hoït, ne en cor de home no és pujat ço que Déus ha apperellat a aquells qui l'amen”. E l'altra orella és
16 speritual, de la qual és dit en Job: “Tota orella que m'hoÿa me tenia per benayurat, e tot ull qui m'vehia me fehie bon testimoni”. E aquesta orella speritual és encara doble, ço és orella de intel·ligència o enteniment, de la qual és dit per sent Johan: “Qui ha orelles de
oyr, hoje quines coses diga l'Espirit a les Sgleyes”. E és orella de obediència, de la qual és dit per lo Psalmista: “Lo poble que no he conegut, m'à servit, e'n la hoïda de la orella m'à
20 obehit”.

Semblantment, la orella del demoni és doble: una, la qual endurex o tanca a bé, e per ço lo Psalmista: “La furor a aquells és segons semblança de serp, axí com de serp sorda tancant-se les sues orelles”; e l'altra orella, la qual enclina a mal, e per ço, Job:
24 “Brogit o so de terror tostemps és en les orelles sues, e com serà pau, aquell, ço és lo demoni, aguayts celadament tramet e dóna”. Mas la orella de Déu, bé que sia una, emperò per ço com moltes obres ha e a moltes coses s'esguarda, aquest penident

²⁰ [VI 3] Distincions d'orella en les Escripures. L'home té una orella corporal i una altra orella espiritual (que a la vegada es divideix en obediència i intel·ligència). L'orella del dimoni és doble: tanca al bé i inclina a mal. Del símbol de l'orella de Déu en parla en plural per l'omnipotència divina. Distincions de servent i servitud.

²¹ Entengui's *cel* (trad. «coeli»).

pluralment la nomena dient: “Sien fetes les tues orelles” entenens, ço és les hoÿdes de la
 28 tua misericòrdia, la una a remetre la colpa, e l'altra a perdonar la pena; “sien fetes”,
 donchs, “entenens en la oració del teu servent”, ço és entenga o sia entesa la tua
 misericòrdia envés mi, per tal que e la colpa tu remetes, e la pena perdones, car “yo són
 servent teu e fill de la tua servent”. Servent per condició, per redempció e per
 32 confessió.²² Per ço, donchs, que sia servent teu per veneració, devoció e dilecció,
 deliura'm de la servitut de peccat, la qual diu l'Apòstol: “Com servents fóssets del peccat,
 franchs sòts stats de justícia”; car aquell per lo qual és vençut alcú, |^{158v} d'aquell és fet
 servent, segons que diu sent Pere. D'aytals és scrit en l'*Avengeli*: “Servent malvat, tot
 36 deute te havia remès, car me n'havies pregat, e ¿no convenia, semblantment, a tu haver
 mercè del teu servent, axí com yo de tu he haüt mercè?”; hon diu lo Savi: “A misatge
 malvat,²³ lo costat sangonós”; “vianda, verga e càrrega a l'ase; pa, açot e farro(?)²⁴ al mal
 misatge”. E, per lo contrari, fes-me servent de justícia per ço que sia d'aquells dels quals
 40 diu Ysaÿes: “Servent meu és tu, Israel, e en tu'm gloriegaré”. E Moysès diu: “En los seus
 servents serà Déus” consolat. E per ço diu lo Psalmista: “Servits a nostre Senyor en
 temor e alegrats-vos-hi ab tremor o ab paor”. Emperò yo sper que açò vulles e't placia
 fer, car, com sies Senyor de tots, per mi t'ést fet servent, axí com de tu sent Paul apòstol
 44 diu: “Con ell en forma de²⁵ Déu fos, no per rapina o violència xtimà si matex ésser igual
 a Déu, ans desfreçà o aminvà si matex, prenent forma de servent, en senblança dels
 hòmens, fet e trobat en àbit de hom”. E Déus lo Pare diu, per Ysaÿes: “Veus lo meu
 servent, rebré'l per plaer de la mia ànima”.

48 És, donchs, servitut bona, ço és de humilitat, de la qual diu nostre Senyor:
 “Aquell qui és major entre vosaltres, serà servent de tots”. És servitut mala, ço és de
 iniquitat, de la qual diu la Veritat: “Qui fa peccat, servent és del peccat”. E és servitut
 indiferent, ço és de necessitat, de la qual diu l'Apòstol: “Servent és²⁶ appellat: a tu no't sia
 52 cura, mas si franchs pots ésser fet, usa'n més”. Encara diu sent Pere: “Servents siau
 súbdits o sotsmesos en tota temor als senyors, no tan solament als bons e als discrets,
 ans encara als ydiotes”.

Donchs, “sien fetes les tues orelles entenens en la oració del teu servent”.

²² Llatí: «redemptione et professione».

²³ Llatí: «seruo pessimo».

²⁴ Aquest mot, de mal esmenar, ha de traduir PL «opus», R «onus».

²⁵ Lectura incerta al manuscrit.

²⁶ Entengui's 'ets'.

[VI 4]

*Si iniquitatem observaberis, Domine,
Domine, quis sustinebit?* | ^{159r}

**Si les iniquitats tu observes, Senyor:
Senyor, qui't sostindrà?**²⁷

4

Doble és la observació: una, certes, a considerar e a conserquar,²⁸ e altra a obeyr e a servir.²⁹ De la primera diu Job: “Observits totes les mies sendes, e los vestigis o senyals dels meus peus considerist”, e “Los phariseus observaven” nostre Senyor “per tal que
8 prenguessen en la peraula”. D'aquesta segona observació diu Salamó: “Tem Déus, e los manaments d'Ell observa”,³⁰ e sent Matheu: Si vols entrar a la vida eternal, “observa los manaments”.

Donchs, si tu, “Senyor, observes”, ço és a pena eternal serves “les iniquitats” de
12 cascú, “Senyor, ¿qui sostindrà” tu en jutge? No diu: Yo no't sostendré, mas “qui't sostindrà”. Quax diga: No negú anvides, car pròpiament tota consciència per les sues cogitacions és acusada; e per ço diu sent Pere: “Si lo just envides serà salvat, l'om impiadós e peccador on apparan?” ¡Quant menys yo poré sostenir, qui són conplit de
16 iniquitats!, car “les mies iniquitats sobrepujades són lo meu cap, e axí com a càrrech greu agreujades són sobre mi”. Donchs, “d'aquests lochs pregons he cridat”, demanant ésser hoït, per ço que les mies iniquitats tu, Senyor, no les observes. E, certes, confiu de ésser hoït.

²⁷ [VI 4] Doble observació: considerar i obeir.

²⁸ Llatí: «ad considerandum et explorandum».

²⁹ Llatí: «ad obediendum et obsequendum».

³⁰ Llatí continua: «hoc est omnis homo».

[VI 5]
*Quia apud te propiciatio,³¹
et propter legem tuam sustinui te, Domine* | ^{159v}

4 **Car davant tu és misericòrdia;
e per la tua ley t'és sostengut, Senyor³²**

Ell matex és misericordiós e misericòrdia, metge e medicina, sacerdot e sacrifici, ço és lo unigènit fill de Déu, Jhesucrist, Peraula en lo principi, ço és en Déu lo Pare, davant Déu; del qual sent Johan apòstol diu: “Advocat avem denant Déu lo Pare: Jhesucrist just, 8 e Ell és propiciació e misericòrdia per los nostres peccats”. Donchs, “devant tu”, Pare omnipotent, “és la mia³³ propiciació”, tostemps vivent a pregar o interposar-se davant Déu lo Pare per nosaltres. Ne yo no dupte que ell no obtengua ço que demana, car segons que diu l'Apòstol: “Per la sua reverència és hoït”, axí com ell mateix Jhesucrist diu 12 a Déu lo Pare: “E yo sabia que tostemps me hous”. Car un matex prega e hou, mas pregua axí com a hom, e hou axí com a Déu; car “la peraula era davant Déu e Déus era peraula”.

Ladonchs, ço és en aquest ves, pot ésser notada la trinitat de les persones 16 divinals, que feelment e dreturera sia dit: “davant tu”, Pare, “és propiciació o misericòrdia” lo Fill; e per la tua ley, ço és l'Espirit Sant, qui és ley de salut “scrita no en taules de pedra, ans en” los coratges dels hòmens; car “la caritat de Déu scanpada és en los nostres coratges per l'Espirit Sant, qui és donat a nosaltres”. Per aquesta ley, donchs, 20 que és caritat tua, benignitat tua, uncció tua o untament, ensenyant o instruhint de totes coses, “sostenguí”, ço és a tu esper, Senyor, per ço que per aquell matex Spirit Sant³⁴ a mi los peccats perdonases, e axí yo, qui un poch enans dehia que “si tu observaves”,³⁵ yo no u poria sostenir, ja dich que “per la tua ley te sostenguí, Senyor”. Sanament aquest 24 Spirit és ley de gràcia, la qual lo cinquantèn dia, e en foch³⁶ fo als apòstols do- | ^{160r} nada

³¹ Cal sobreentendri un *est* que no és al manuscrit.

³² [VI 5] Referències trinitàries. Distincions de llei en les Escripures. El penident sosté la seva pena pensant en la clemència i esperant en la misericòrdia. Crist és propiciació.

³³ *mia*: però la tradició llatina duu «nostra».

³⁴ A Llatí diu «tuum» per comptes de *sant*.

³⁵ Manca la traducció del «iniquitates».

³⁶ Llatí: «in sono et igne apostolis».

del cel, axí com en temps passat la ley de la letra lo cinquantèn dia fon als jueus donada en lamp e en tro en lo munt de Sinay.

Emperò, en moltes maneres és legida ley en les Santes Scriptures: ley de gràcia, 28 ley de justícia, ley de clemència, ley de natura, ley de Scriptura, ley de colpa. De la primera ley diu lo Psalmista: “La ley de nostre Senyor és ireprehensible,³⁷ convertint les ànimes”; e sent Johan: “La ley donada fon per Moysèn, e la gràcia e la veritat és feta per Jhesucrist”. De la segona ley, lo Psalmista: “Per aquestes coses la ley” ha establida e 32 ordonada “als defallens en la via”; e l'Apòstol: “Israel en la ley de justícia no és pervengut”. De la tercera diu Salamó: “Ley de clemència en la sua boqua”. De la quarta diu l'Apòstol: “Com les gens fan les coses que són de la ley, elles són ley a si matex”. De la quinta: “La ley és entrada per ço que habundàs lo delicte”. De la sexta, ell matex: 36 “Altra ley sent yo en los meus membres repugnant a la ley de la mia pensa, e captivant-me en la ley de peccat”. Donchs, “per la ley” de la tua clemència t'és sostengut, Senyor, tostemps la tua propiciació o misericòrdia sperant.³⁸ En altra manera, per la gran, multitud, granea e legea de les mies iniquitats me fóra de tots punts desesperat; mas en 40 neguna manera negú no's desesper, “car davant tu és propiciació o misericòrdia”, ço és lo misericordiós,³⁹ qui és distinch o altre de tu en persona, e un matex és ab tu, omnipotent,⁴⁰ coegal o coheternal, e ab l'Espirit Sant⁴¹ proceex de la un e de l'altre, ço és del Pare e del Fill. E per ço: “Sostengué la mia ànima”, etc.

³⁷ Llatí: «immaculata, irreprehensibilis».

³⁸ Aquesta frase ha tingut una trad. curiosa. Llatí: «Ergo propter legem clementiae tuae, tuam semper propitiationem expectans sum».

³⁹ Llatí: «id est propitiator existit».

⁴⁰ Llatí: «idem tecum est in essentia, consubstantialis et coomnipotens».

⁴¹ Llatí: «Spiritus Paraclito».

[VI 6]
Sustinuit anima mea verbum tuum;
esperavit anima mea in Domino |^{160v}

**Car la mia ànima ha sostenguda la tua paraula;
la mia ànima ha sperat en nostre Senyor⁴²**

4

Lo Fill de Déu, lo qual aquest penident havia primerament dit e appellat propiciació, ara l'apella peraula: car per ço que a nosaltres fos feta propiciació o misericòrdia, "la peraula, carn és feta e habitarà en nosaltres". Aquest era la un de aquells
8 qui, ab molt gran desig, sperava l'aveniment del Redemptor, diens: "Vine", Senyor, e no vulles tardar; relexa los peccats del teu poble de Israel. "Senyor Déus de virtuts, convertex-nos e mostra'ns la tua faç, e serem fets sauls". Senyor, ja ronpeses los cels e devallases". "Desperta la tua potència e vine, per ço que'ns faças sauls". "Mostra'ns,
12 Senyor, la tua misericòrdia, e la tua salut més dóna-la a nosaltres". "Membre't, Senyor, de nós, en beneplàcit o plaer del poble,⁴³ e visita'ns en lo teu salvador". "Tramet, Senyor, lo teu anyell senyorejador de la terra, de la pedra del desert al munt de la filla de Sion". Per gran desig de aquest anyel era encesa e cremava per amor aquella, ço és la sposa, que
16 dehia en los *Càntichs*: "Ell me bes del besar de la sua boqua, car mellors són que'l vi les tues mamelles fragans e odorans per molts bons unguents. Vine'l meu amat, e iscam defora en lo camp e stigam en les viles".

E certes d'aquests era aquell Simeon, just prohom e temerós, sperant la
20 redempció de Israel, com resposta hagués reebuda del Spirit Sant no veure la sua mort corporal trossús vehés Jesús, Fill de Déu; e per l'Espirit Sant vénch al temple, e rebent Jesucrist entre los seus braços, benef'l e dix: "Ara lexes,⁴⁴ Senyor, lo teu servent en pau, segons la tua paraula, car los meus ulls han vist lo teu Salvador"; d'on ell matex Jesucrist
24 dehia als apòstols: "Molts prophetes e reys |^{161r} volgueren veure les coses que vosaltres vehets, e no les veheren; e hoir les coses que hoïts, e no les hoïren". "Sosteng, doncs, encara e esperà la mia ànima la tua paraula", ço és aquella la qual diguist per lo propheta Ezechiel: "No vull la mort" del peccador, "mas que's convertesqua e viva"; e aquella

⁴² [VI 6] Crist entès com a paraula.

⁴³ *del poble*: la tradició llatina duu la lliçó «popul tui».

⁴⁴ Llatí: «Nunc dimittis».

28 peraula tua, la qual dius en l'*Avengeli*: “No són vengut a appellar los juts, ans los peccadors”; e en altre loch dius: “És vengut lo Fill de l'hom cerquar e salvar ço que era perdut”.

E per ço “hac sperança la mia ànima en nostre Senyor”, ço és en aquesta peraula 32 de la qual és escrita per lo propheta que “Senyor és lo nom seu”. “Sperat ha”, doncs, la mia ànima no en si mateixa ne en negun hom, no hen lo món, ans tan solament “en nostre Senyor”, qui pot salvar tot sols,⁴⁵ ne desempera aquells qui en Ell speren.

Per ço: “De la vetla matinal”, etc.

⁴⁵ *tot sols*: amb valor adverbial ‘únicament’.

[VI 7]

*A custodia matutina usque ad noctem,
esperet Israel in Domino*

**De la guarda matutinal entrò a la nit,
sper Israel en nostre Senyor⁴⁶**

4

E en moltes maneres és pres maytí en les Scriptures, car és maytí de temps, és matí del setgle, és matí de l'hom, és matí del dia, és matí de salut, és matí del peccador, és matí de glòria, és matí de prosperitat e és matí de colpa. Lo matí del temps és lo principi o
8 començament de la creació, del qual és dit a Lucifer per Ysaïes: “¿Com |^{161v} és caygut del cel, Lucifer, qui gran matí exies o clarejaves”. Lo maytí del setgle és la primera edat, de la qual és legit en l'*Avangeli*: “Isqué primer un matí l'om, pare de moltes companyes, logar obrés o cavadors a la sua vinya”. Matí de l'hom és la puerícia, de la qual la Veritat diu:
12 “Vetlats, car no sabets quant venga nostre Senyor: vespre o a miganyit o al cant del gall o al matí”. Maytí del dia és l'alba, de la qual diu sent March: “Gran matí, un dels dissaptes vénen al moniment”.⁴⁷ Maytí de salut és la incarnació del Redemptor, de la qual és dit per Moysès: “Al vespre sabrets que vendrà nostre Senyor, e al matí veurets la sua glòria”.
16 Maytí del peccador és infusió de la gràcia, de la qual diu lo propheta Osee: “En la sua tribulació maytí se levaran a mi”. Maytí de la glòria és resurrecció, del qual diu lo Psalmista: “Maytí staré davant tu, e veuré que tu és Déus, no volent iniquitat”. Maytí de prosperitat és lo viure temporal, del qual diu Salamó: “Ve o huaya a la terra, los prínceps
20 de la qual menjen de matí”. Maytí de colpa és malvada suggeció o consell diabolical, de la qual, Joel: “Axí com a maytí sobre los munts estès”. Donchs, “de la vetla matinal tro a la nit”, ço és de la infusió de gràcia tro a la fi de la vida, de la qual és legit en l'*Avangeli*: “La nit és venguda quant negú no pot obrar”. O de la ora de la incarnació fins al temps del
24 derrer juhí, del qual és dit: “A miga nit és fet lo crit. Veus que l'espòs ve, exits-li a carrera”. O del stament de prosperitat tro a l'article de adversitat, del qual és dit per lo Psalmista: “De dia no't cremarà lo sol, ne la luna de nit”. E: “sper, donchs, Israel”, ço és l'om feel “en nostre Senyor”.

⁴⁶ [VI 7] Distincions de matí. Tothom ha de tenir esperança enCrist. Cal estar sempre alerta contra les temptacions.

⁴⁷ Llatí: «Valde mane una Sabbatorum».

28 Encara pot ésser entès axí: “De la vetla matinal trossús a la nit”, ço és de l'hom just fins al peccador, tots de tots punts speren o hajen sperança “en nostre Senyor”. Car pus que a l'hom és infusa o donada per Déus la gràcia, perseverar deu en bé, per ço que per mèrit o meritòriament esper o haja sperança de Déu tro a la fi de la sua vida; car “qui
32 persevera trossús a la fi, aquest aytal saul serà”; e per ço, en la vella ley, lo cap e la coha de la bèstia⁴⁸ en sacrifici devia ésser offert. Semblantment, del temps de la incarnació de Jesucrist ançà es dóna certa sperança al poble cristià que confiu de la glorificació de resurrecció, majorment des que |^{162r} nostre Senyor resucità de mort a vida. Mas, encara,
36 “del maytí fins a la nit”, ço és en les prosperitats e adversitats, l'om feel deu esperar o haver sperança en nostre Senyor, per tal que, en aquell confiant, ne per prosperitats sia levat alt, ne per adversitats sia caygut dins en la sua pensa. E és tostemps necessari la custòdia o vetla de matí, per ço que, per astúcia o indústria de la serpent, la intenció
40 piadosa no sia corronpuda. Per tal diu lo Psalmista: “No és confús com perlarà ab los seus enemichs ...⁴⁹ són los demonis, qui són adversaris o contrariejen a l'hom. La porta és començament de prava o malvada suggestió o consell diabolical, per lo qual los demonis s'esforcen enginyosament de entrar en la pensa. Aquell, donchs, no és confús
44 qui, contradint o reclamant, “parla als seus enemichs en la porta”, per ço que tantost en lo començament de la prava suggestió lunye los demonis e foragit de si matex, e per ço que ls seus enemichs no li sien fets en lo cap, ço és no li baten lo cap, los infançons, ço és les males cogitacions, gita a la pedra o'n bat la paret. No deu, donchs, ésser
48 menyspreada o gitada en no cura custòdia o vetla matinal, dient lo Psalmista: “En los matins matava tots los peccadors de la terra”, car, e en “la vetla matinal” regardà “nostre Senyor sobre les tendes dels egipcians”, e negà'ls en la mar Roja. Per què “de la vetla matinal tro a la nit sper ho haja sperança Israel en nostre Senyor” e rahonablement
52 hi pot sperar o haver sperança,

⁴⁸ Llatí: «caput et cauda bestiae». Però bestiae és una lectura suspecta en la tradició llatina.

⁴⁹ Salt per homoiotèleton al ms. *enemichs... enemichs*. Al text llatí es llegeix: «cum loquetur inimicis suis in porta. Inimici namque sunt daemones».

[VI 8]

*Quia apud Dominum misericordia,
et copiosa apud eum redemptio*

**Car davant nostre Senyor és misericòrdia,
e davant Ell és copiosa redempció⁵⁰ | ^{162v}**

4

Aquell matex appella misericòrdia lo qual primerament havia dit propiciació, ço és Jesucrist, segons que en altre loch és dit per lo Psalmista: “Nostre senyor Déus tramès la sua misericòrdia e la sua veritat”. Per semblant forma, lo redemptor axí matex en altre 8 loch és appellat redempció, on sent Paul diu: “Fet és a nosaltres saviea e redempció”; e lo Psalmista: “Redempció tramès nostre Senyor al poble seu”. Aquest penitent, doncs, diu Jesucrist ésser misericòrdia, per tal que mostre d'on majorment és misericordiós, e propiciador o piados, car “davant Ell és copiosa redempció”, ço és spersió o spergiment 12 de la sua sanch de v parts del seu cors habundantment scanpada a tots los hòmens del món, sufficient o abastant a plena o perfeta redempció. Car com ell sia ver Déus, e per ço com “totes les gens” sien reputades davant Ell “quaix no res”, hu fon bastant a satisfer per tots, hoc encara sobrehabundà totalment. E per tal no diu que necessària, ans 16 “copiosa sia la redempció davant Ell”; car “reemuts som, no per corruptibles preus d'aur ne d'argent, mas per la preciosa sanch de l'anyel immaculat o sens màcula”; segons que és dit en l'*Apoqualipsi*:⁵¹ “Reemuts-nos-has, Senyor, en la tua sanch”, car redempció pròpiament és dita liberació, la qual és feta donat lo preu.

20

Certes, l'om pogué si matex vendre en servitut del diable, mas no pogué si matex reembre de la servitut del diable; e per ço a redempció sua fou necessària “misericòrdia” de nostre Senyor “copiosa”. Dretament, l'om peccant, lo servent (ço és si matex) tirà forçadament e tolgué a nostre Senyor Déu, e donà'l e sotsmès-lo al diable. Pau, donchs, 24 entre ells rahanablement no s'i podia fer, si lo dampnatge que l'om havia donat no restituhia. Mas l'om no havia res que dignament reconpensàs o satisfés a Déu per lo dampnatge; car si l'om retés alguna creatura iracional, per la substància o creatura

⁵⁰ [VI 8] Crist, pel seu sacrifici, és font de misericòrdia al penitent. Com que l'home no era pou poderós per llevar-se el jou de la damnació, Déu va enviar el seu Fill a redimir-lo.

⁵¹ Llatí: «alibi».

racional tolta e furtada,⁵² menys retera, e axí no fóra recompensació condigna e igual.
28 Semblantment, hom no podia dignament restituir, car hom just e ignoscent havia tolt
aprés, e negú no trobava sinó peccador. Veent, donchs, nostre senyor Déus que l'hom,
per virtut sua pròpia, no podia fugir o scapar al jou de dampnació, primerament se cuytà
Déus envés l'om per sola misericòrdia, per ço que d'aquí avant lo deliuràs, |^{163r} encara,
32 per justícia. Per tal, donchs, que Déus pogués ésser per l'om placat o asueujat, donchs,
donà Déus a l'hom graciosament ço que l'hom de deute retés a Déu.⁵³ Donà-li, donchs, a
l'hom hom per lo qual restituís l'om per l'om, qui, per ço que digna recompensació fos
feta, al primer hom no solament fos igual ans major. E, certes, convenia-li que fos
36 major, per tal que un hom fos haüt sufficient a satisfer per tots los hòmens del món.⁵⁴ E
per ço “la peraula carn és feta”, per tal que fos donat als hòmens Déus hom, axí com
havia dit primerament Ysaïes: “Un infant poch és nat a nosaltres; e lo fill és dat a
nosaltres”, per ço que, en carn sobiranament munda o nèdea, que totalment fos francha
40 e quítia de la colpa, sostenint pena no deguda, lo preu de la redempció humanal pagàs a
Déu lo Pare, “fent obedient tro a la mort e a mort de creu”.

Reebé, donchs, en si pena per tots per ço que per si matex a tots donàs glòria,⁵⁵
testimoni Ysaïes, qui diu: “Nafrat és stat per les nostres iniquitats, atrit o dolorós és stat
44 per nostres peccats; disciplina a Ell, e càstich de la nostra pau és sobre Ell, per la blanura
o batiment del qual som sanats”. Verament les nostres colpes o nafres Ell ha portades, e
les nostres dolors Ell ha sostengudes, e nostre Senyor ha posat en Ell les iniquitats de
tots nosaltres.⁵⁶ O, encara més, davant Déu lo Fill és misericòrdia, qui nostres misèries li
48 són stades plasens de esprovar;⁵⁷ segons que diu l'Apòstol: “No havem bisbe qui no puga
haver compassió a les nostres infirmitats, qui és temptat per totes coses per semblança
sens peccat”. Car, en ço en què ell és stat passionat, és poderós, axí matex, a ajudar a
aquells qui són temptats.

52 Dretament, donchs, hi ajusta: “Ell rembrà Israel”, etc.

⁵² Llatí: «pro rationabili substantia minus esset».

⁵³ És a dir «dedit Deus homini gratis, quod homo ex debito reddet Deo».

⁵⁴ *Tots los hòmens del món* («universis»).

⁵⁵ Aquest perdó global en un sol home té un pas similar al *De sacro altaris mysterio*: «Quia ergo iustus iniuste punitur, iniusti iuste sunt liberati. Assumpsit enim poenam in se pro omnibus ut daret per se gratiam universis» (PL 217, c. 882).

⁵⁶ Tot aquest fragment a PL és un «etc.», però a R: “disciplina pacis nostrae super eum et livore eius sanati sumus. Vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit et domus posuit in eo iniquitatem omnis nostris”.

⁵⁷ Llatí: «experiri».

E ell rembrà Israel de totes les sues iniquitats⁵⁸

Un servent havia offès lo seu rey. Per ço fon liurat a un tiran cruel qui, detenint-lo
4 pres en un càrcer, greument lo afligia o li donava afliccions. E com per si matex no
pogués ésser deliurat, esdevench-s'i un migancer piadós qui, pagant la pena per la colpa,
satisfeu al rey per lo servent. E axí, cessant la causa, cessà la obra. Per ço fon deliure lo
servent del deute de la colpa, del jou del cruel tiran e de la presó del càrcer.⁵⁹

8 Lo servent és l'om, lo rey és Déus, lo migancer és Jesucrist, la ofensa és la
inobediència, lo tiran cruel és lo diable e lo càrcer és infern. Jesucrist, per la colpa de
l'hom, pena de mort pagà a Déu lo pare; e axí, donat lo preu, fou reemut l'om e del
peccat, e del diable, e de l'infern. Aquest és, donchs, aquell qui reem Israel de totes les
12 sues iniquitats. Israel és interpretat "hom veent Déu", per tal Israel ací, no carnal, ans
speritual deu ésser entès; car "l'esperit és qui vivifica, mas carn no profita res". Aquells,
donchs, Jesucrist, per la sua passió reemé de tota colpa, e finalment aquex matex
reembrà de tota pena, com "exugarà tota làgrema dels ulls dels sants, e ja no serà d'aquí
16 avant mort, ne plor, ne crit o clamor, ne neguna dolor, car les primeres coses
traspassades són".⁶⁰ Veus conclusió molt graciosa, car de trist principi o començament
alegra e goyosa fi se'n proceeix.

⁵⁸ [VI 9] Exemple del servent i el rei: explicació de la Redempció de Crist.

⁵⁹ Sobre la concepció de satisfacció en Innocenci, es pot llegir aquest altre fragment paral·lel: «Ut ergo Deus placari posset ab homine, dedit Deus homini gratis, quod homo pro debito redderet Deo. Dedit igitur homini hominem, quem restitueret homo pro homine; qui, ut recompensatio digna fieret, priori non solum esse aequalis, sed maior» (*Sermone I de sanctis: in nativitate Domine*, PL 217 c. 454).

⁶⁰ La cita acaba diferentment a Llatí.

SETÈ SALM PENITENCIAL (Ps 142)

[VII 1]
Capítol primer
Sobre lo pròlech del setèn psalm penitencial, e
de la significació de la sua istòria,
del nombre dels seus versos
e de la sua significació¹ |^{164r}

*Domine exaudi oracionem meam,
auribus percipe obsecrationem*

8 La istòria la qual lo títol d'aquest psalm toca del *Segon libre dels Reys* és manifesta; de la qual, emperò, aquest psalm no tracta, mas tan solament de la sua significació. Car, axí com Absalon perseguia David, pare seu, axí lo moviment desordonat perseguex e torba la ànima d'on neix e proceeix axí com de pare.² Per què lo penitent diu: "Perseguit ha
12 l'enemich la mia ànima, humiliat ha en terra la mia vida". Axí donchs, lo reprovat fill perseguex lo pare, e la filla inigua la sua mare,³ axí donchs, per lo contrari, bona volentat reforça l'esperit e piadosa cogitació la penssa.⁴

E aquest psalm ha tretze versos designant que, de aquesta persecució, cové lo
16 coratge ésser deliurat per observació dels X manaments e per la fe de la indivídua trinitat, o per set dons del Sant Spirit e per VI obres de pietat.

Lo psalm aquest és departit en quatre parts, de les quals la primera declara la causa e la forma de la postulació e demanda.⁵ E la forma de la postulació departeix en oració e
20 obsecració, les quals en veritat o en justícia demana ésser hoïdes; e per ço diu: "Senyor, hojes la mia oració, percep o entén ab les orelles la mia obsecració o pregària; en la tua veritat hojes-me e'n la tua justícia". Per semblant forma, la causa de la postulació o

¹ [VII 1] El salm glossa la història d'Absalon i David explicada pel segon libre dels Reis. Tretze versos, dividits en quatre parts. La primera part declara la forma de postulació i la divideix en oració i obsecració.

² Tot aquest fragment ha estat deturpat al manuscrit. El sentit hauria de ser: el moviment il·lícit procedeix de l'ànim que el provoca, com l'acte impur del fill procedeix del seu pare que l'ha engendrat, tal i com confirma Llatí: «sic illicitus motus perturbat et persequitur animum, de quo nascitur et procedit».

³ Llatí: «et proles inique parentem».

⁴ P. Lombard: «Historia vero quam titulus tangit, ex libro etiam Regum nota est, ubi legitur Absalon inimicus patri sui exstítisse, et gessisse contra eum, non solum civile, sed etiam domesticum bellum», c. 1247.

⁵ Innocenci segueix la partició del salm de P. Lombard: «Quatuor sunt partitiones. Primo cantat per exordium. Secundo narrat sua mala ... Tertio ponitur deprecatio carnis confirmata ... Quatuor ponitur laeta conclusio» *Commentarium in psalmos*, c.1247.

demanda departint mostra que no pertany al senyor entrar en lo juhí ab lo servent, ne és
24 expedient al servent entrar en lo juhí ab lo Senyor; e per ço diu: “No entres en lo juhí ab
lo teu servent, Senyor, car no serà justificat davant tu tot hom vivent”.⁶

Diu, donchs: “Senyor, hojes la mia oració”, etc. |^{164v}

⁶ Romeu ha traduït sencer el versicle Ps 142,2, que en PL s'acabava a «Dominum».

[VII 2]
Capítol segon
Sobre la exposició d'aquest VII^{en} psalm

4 *Domine, exaudi oracionem meam;
auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua;
exaudi me in tua justícia*

8 *Senyor, hojes la mia oració;
ab les orelles percep la mia pregària en la tua veritat;
hojes-me en la tua justícia*⁷

“Hojes la mia oració”, la qual stench davant tu, no en les mies justificaciones,⁸ ans bé en les tues miseracions. “Ab les orelles percep la mia pregària e obsecració”, la qual fas davant tu, no en les mies forces, mas en la tua virtut; no confiant-me dels meus mèrits, mas en la tua justícia sperant.⁹ E per ço: “En la tua virtut hojes-me e n la tua justícia”. Repetex una cosa mateixa per diverses peraules, com diu: “Hojes la mia oració”, e ajusta-y: “Percep la mia obsecració”, per aquesta obsecració o per aquesta repetició expriment o especificant lo desig e açò que ha dit confermant.¹⁰ Mas pot ésser fet departiment entre oració e obsecració: que oració sia aquella la qual ab supplicació és proposada (axí com allí hon demanan: “Senyor, hojes les pregàries dels supplicans”);¹¹ mas obsecració és la qual ab conjuració és pronunciada, axí com és dit en la letania: “Per la creu e passió deliura'ns, Senyor ver Déus”.¹² Ab les orelles, donchs, ço és la oÿda de la tua benignitat e pietat (la qual, com sia una, diverses obres ha: car, e la pena jaquex e la colpa perdona),

⁷ [VII 2] La oració es proposada a través d'una súplica, l'obsecració amb un conjur. La veritat és entesa de diverses maneres en l'Escriptura (essència, doctrina, escriptura, judici o sentència, promissió, manament, testimoni, sacrament, cor, boca, obra). La justícia humana condemna qui reconeix el seu delicte; la divina l'absol.

⁸ *justificaciones*. Mantenim aquest forma en la seva grafia llatinitzant.

⁹ Sobre les obsecracions i les oracions, sant Gregori indica: «Inter orationem autem et obsecrationem hac interest, quod oratio pro perseverantia virtutum, obsecratio vero fit pro indulgentiam peccatorum», *Commentarium*, c.643.

¹⁰ P. Llobard: «et iterum repetit, quia repetitio, confirmatio est», c.1246-7.

¹¹ Aquesta súplica forma part de l'ofici diví.

¹² L'oració implica senzillament una súplica directa a Déu, mentre que l'obsecració és una petició en què s'invoca o conjura algun element sagrat com a testimoni o ajut. Com a exemple d'obsecració, on s'invoca com a mitjanceres la creu i la passió, Innocenci proposa una de les conegudes *letanies dels sants*.

“percep la mia obsecració”, no “en” la mia “veritat”, mas en la “tua”, semblantment, “en la tua justificació”, no en la mia.

En moltes maneres és presa veritat en les Scriptures, car és veritat de |^{165r} essèn-
24 cia, e per ço diu l'Apòstol: “Déus és verdader, e tot hom és mentider”; e “Aquell és ver
Déus e vida eternal”. És veritat de doctrina, e per ço sent Matheu: Maestre “sabem qu'és ver-
vertader, e la carrera de Déu ensenyes en veritat”. És veritat de Scriptura, e per ço Daniel:
“Anunciar-t'é ço que és expresat en la scriptura de veritat”. És veritat de juhí o de
28 sentència, e per ço lo Psalmista: “Jutjaran lo cercle de la terra en justícia, e los pobles en la
sua veritat”. És veritat de promissió, e per ço sent Johan: “La ley per Moysès és donada,
gràcia e veritat per Jesucrist és feta e atorgada”. És veritat de manament, e per ço lo
Psalmista: “Tots los teus manaments són veritat”. És veritat de testimoni, e per ço dix
32 Jesucrist: “Per açò són vengut en lo món, perquè faça testimoni a la veritat”. És veritat de
sagrament, e per ço aquell matex: “La mia carn és vertaderament menjar e la mia sanch
beure”. És veritat de cor, e per ço aquell matex: “En spirit e veritat cové adorar”. És
veritat de boqua, e per ço Zaquaries: “Parlats veritat, cascú ab son proïsme”. E és veritat
36 de obra, e per ço: “Trobat he dels teus fills anans en veritat”. En e per totes aquestes
coses Jhesucrist és vertader; e per ço ell, segons manera de perlar figurativa, és dit veritat,
segons que ell matex diu: “Yo són via, veritat e vida”.

Donchs: “Hojes-me en la tua veritat”, per ço que vertader aparegues o sies vist,
40 car tu prometist dient: En qualque hora serà convertit lo peccador e gemegarà, de neguna
de les sues iniquitats no membrarà. E: “Hojes-me en la tua justícia” per tal que just
aparegues, car tu deliberist dient: “No vull la mort del peccador, mas que's convertesqua e
que viva”. E axí sia, donchs, la veritat segons la promissió, e la justícia segons la
44 deliberació, per ço que vertader e just tu sies atrobat. Certes, justícia és que axí com tu te
aires contra los pervertits, que axí hajes mercè als convertits. O per tal |^{165v} car, segons la
sentència evangelical, “les vertaders adoradors adoraran lo Pare en spirit e veritat”,
donchs: “Tu, Senyor, hojes-me en la tua veritat”, ço és en lo teu Fill, en lo qual e per lo
48 qual totes coses fas e obres.

Ell, donchs, lo qual davant tu propiciador e misericordiós o migancer havem,
“hojes-me en la tua justícia”, ço és divinal, no humanal, car segons humanal justícia, com
lo culpable confessa lo peccat, convengut per lo jutge, és condemnat; mas, segons la
52 divinal, absolt per nostre Senyor, és deliurat; segons que és legit: “Digues tu”,
primerament, “les tues iniquitats per ço que sies justificat”; e diguí: “Confessar-é, e tu
remetist-me la impietat del meu cor”. Certes, l'om jutga segons los mals que l'om

pervertit ha comeses, mas Déus jutga segons los mals que l'om convertit ha lexats o
56 deseparats. Així donchs: "En la tua veritat hojes-me, en la tua justícia", etc.

[VII 3]

*Et ne intres in iudicium cum servo tuo, Domine,
quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*

**E no entres en juhi, Senyor, ab lo teu servent,
car no serà justificat en lo teu sguart tot vivent¹³**

4

En moltes maneres és pres juhi en les Scriptures. Car és juhi de autoritat, per lo qual jutja tota la Trinitat, segons que és dit per lo Psalmista: “Jutga, Senyor, aquells qui'm noen”; e en altre loch: “Ell jutgarà |^{16e} los pobres d'aquest poble”; e l'Apòstol: Yo en lo meu spirit 8 jutge. És juhi de manifestació, e per ço diu sent Johan: “Lo Pare no jutga alcú, ans tot juhi ha donat al Fill”, car lo Fill tot sols apareixerà en lo juhi final, e, segons alguna apropiació, més és vist pertànyer lo juhi a saviesa que a potència o benignitat, ço és al Fill més que al Pare ne al Spirit Sant.¹⁴ És juhi de discreció, e per ço Ell matex: “Yo en 12 juhi són vengut en aquest món”; e lo Psalmista: “Jutga, Senyor Déus, e discernex o defensa la mia causa e lo meu plet”. És juhi de subtil inquisició o examinació, e per ço diu Job: “Si davant Déus es demanda egualtat de juhi, negú no gosa fer per mi testimoni”. E per ço lo Psalmista cridava: “Senyor, no entres en juhi ab lo teu servent, car no serà 16 justificat davant tu tot vivent”. És juhi de correcció, e per ço sent Pere: “Temps és que començ lo juhi de la casa de nostre Senyor Déu”; e l'Apòstol: “Con som jutgats per nostre Senyor, som corregits”. És juhi de execució, e per ço sent Johan: “Qui no creu, ja és jutgat”. És juhi de salvació, e per ço lo Psalmista: “No'l dampnaràs, com lo jutgaràs”. 20 És juhi de dampnació, e per ço l'Apòstol: “Nostre Senyor Déus jutgarà los fornicadors e adultres”. És juhi de conperació, e per ço sent Matheu: “La reyna de Austre o de les parts de migjorn,¹⁵ se levarà en lo juhi e condempnarà aquesta generació, car era venguda de la fi del món hojr la saviesa de Salamó”. És juhi de presumpció, e per ço sent Paul: “Qui és 24 tu, qui jutges lo servent estrany”.¹⁶ És juhi de suspició, e per ço ell matex: “A mi per

¹³ [VII 3] Diverses distincions de judici en les Escriptures (autoritat, manifestació, discreció, subtil inquisició, correcció, execució, dampnació, comparació, presumpció, sospita). Ningú no està lliure de pecat. Denunciar-ho davant de Déu és una gran virtut (omnisciència divina). Ningú no es justifica pels seus propis mèrits sinó és que Déu li atorga la seva gràcia.

¹⁴ ço és al Fill més que al pare ne al Spirit Sant : glossa trinitària de Romeu.

¹⁵ És la reina de Saba que, tal i com es descriu a 1Re 10,1-10, va retre una visita al savi rei Salomó.

¹⁶ Entengui's 'lo servent d'una altra persona' («alienum servum»).

petita cosa m'és que yo sia jutgat per vosaltres o per lo dia humanal; mas, per axò, mi matex yo no jutge”.

Donchs, stretament no examines en juhí la mia vida,¹⁷ car, si segon exigència o
28 mereximents dels meus mèrits ...¹⁸ mals, no |^{166v} dignes pas de gràcia, ans de pena; no
dignes de indulgència, ans de venjança. Car “si les iniquitats observes, Senyor, Senyor,
¿qui't sostendrà?” Quaix qui digua: totalment, no negú. Donchs, “no entres en juhí ab lo
teu servent”, ço és ab mi, qui són, certes, ton servent; car no cové¹⁹ lo Senyor entrar en lo
32 juhí ab lo servent, majorment senyor infinit o intermenable ab lo servent tant bax e tant
mesquí; del qual servent pot aytal senyor part lo juhí complir de tots punts son beneplàcit
o plaer. Ne és expedient al servent que tu, qui ést Senyor de totes coses, entres en juhí ab
ell: car “en la tua presència” (ço és davant tu, qui veus totes coses, car als teus ulls totes
36 coses són nues e clares e ubertes) “no serà justificat tot vivent” en aquesta carn mortal.
Car negú no és en aquesta vida present que no sia constret per ligams de peccats, e per ço
diu sent Johan: “Si dehim que peccat alcú no havem, nosaltres mateys nos enganam, e
veritat no és en nós”; car, segons que diu sent Jacme: “En moltes coses offenem Déu
40 tots quants som”. E Salamó, testificant: ¿Qui pot dir: “Munde és lo meu cor, e pur són de
peccat?” ...²⁰ sobre la terra.

Aquell, donchs, en juhí entra ab lo Senyor, qui, scanblint o fermant la sua justícia,
no és sotsmès o subjugat a la justícia divinal; dels quals diu lo propheta Jeremies: “¿A què
44 volets contendre ab mi? En juhí tots me deseparàs, diu nostre Senyor”. Yo, donchs, ço
diu aquest, no vull contendre ab tu en juhí qui la mia justícia ...²¹ condampne, sabent que
“en la tua presència no serà justificat tot vivent”. Cosa meticulosa²² és, donchs, a tot
vivent davant tu deduyr la causa criminal, car com tu sies molt poderós, a les tues mans
48 negú no pot fugir; com tu sies molt savi, als teus ulls no pot ésser res amagat; com tu sies
molt just, lo teu coratge no pot negú corrompre;²³ davant lo qual acusadora és la

¹⁷ Llatí: «in iudicio merita mea».

¹⁸ Hi manca la frase llatina «meritorum meorum me volueris, iudicare absque dubio justificari non potero, cum sint merita mea mala, non gratia digna».

¹⁹ Llatí: «doceat».

²⁰ S'hi troba faltar el següent pas «Nec infans unius diei, sine peccato est super terra».

²¹ Hi manca el següent fragment: «quia meam justitiam non constituo, sed injustitiam meam damno».

²² PL Meticulosum R Meticulosum

²³ «Sciens iudicem potentissimum quem non potest effugere ... sapientissimum quem non potest latere ... iustissimum quem non potest corrumpere» (*Sermone VII in Comm. Martyrum plurimorum*, PL 217, c. 622-3).

consciència, acusada la pensa, advocada la rahó, testimoni la memòria,²⁴ e tu, jutge (qui és |^{167r} no solament just, poderós e savi, ans encara justícia, potència e saviesa) retent a cascú
52 segons les sues obres.

Mas dirà alcú: ¿E no són alguns justs en aquesta vida mortal, los quals, bé que no sien totalment dels peccats venials deliures, són emperò dels peccats criminals de tots punts deliurats? E aytals, donchs, ¿com porien ésser per just juhí condempnats? ¿Com,
56 donchs, és ver que “en la presència de Déu no serà justificat tot vivent”? Poria-s’i per ventura respondre que axí com és bona mort, axí és mala vida; d’aquesta bona mort és dit per Salamó: “Ffort és, axí com a mort, la dilecció, e dura axí com infern, la amor.²⁵ E moltes aygues no poden apagar la caritat”. E l’Apòstol: “Morts sòts, e la vostra vida
60 amagada és a Jesucrist”. D’aquella vida mala diu aquell matex: “La viuda que viu en delits, morta és”; e lo fill despessech, qui “se n’anà en la regió molt luny, e dissipà la sua substància vivint luxuriosament”.

Aquells, donchs, qui viuen a ssi matex, e no a Jesucrist, viuen a la carn, e no al
64 spirit; viuen al món, e no a Déu; aquests, sens dupte, “en la presència” de Déu no poden ésser justificats, si primerament no moren a si, per ço que visquen a Jesucrist; si no moren a la carn, per ço que visquen al spirit; si no moren al món, per ço que visquen a Déu. En aytal manera aquest penident havia conegut que ell matex havia viscut, e per ço
68 demanava que nostre Senyor no entràs en juhí ab ell, car “en la sua presència no serà justificat tot hom” vivent en tal manera.

Consegüentment, com negú no sia justificat sinó per do de gràcia, manifest és que negú no és justificat per lo mèrit de la sua vida, car infusió de gràcia, pròpiament
72 justificació és appellada, la qual Déus a negú no atorgaria, si Ell, segons la exigència o mereximent dels seus mèrits, lo jutgava. Ho açò pot ésser entès del juhí de comperació, que sia lo seny: “En la tua presència”, ço és en comparació de tu, “no serà justificat”, ço és, no appar- |^{167v} erà ésser just tot “vivent”, vulla’s àngel, vulla’s hom. E per ço no y és
76 ajustat e expressat alcú special terme substantiu, per tal que sia entès de tots punts de tota cosa vivent, car en la presència de Déu les steles no són mundes. E per ço diu lo benayurat Job: Verament yo sé que no serà justificat “l’om comparat a Déu”. E, “si ignoscent me demostre, per malvat me jutgarà”, car tota mundícia de creatura inmunda és
80 comperada a la mundícia del Creador. Per què per aquell sant Job és dit: “Si yo són lavat

²⁴ La descripció del judici es pot llegir en paraules semblants al *De Miseria*: «Quis enim non timeat iudicem potentissimum, sapientissimum et iustissimum? Potentissimum quem nemo potest effugere, sapientissimum quem nemo potest latere, iustissimum quem nemo potest corrumpere» (III 18).

²⁵ *amor*: traduïnt un “aemulatio”.

axí ab aygues de neus, que²⁶ les mies mans axí fetes molt nedes o mundes resplandesquen, emperò tocar-m'as ab sutzures, e hauran-me en abhominacions les mies vestidures". Car axí com la stela comparada al sol no luu, e l'argent conparat a l'aur és menyspreat o
84 envileït, axí encara molt més sens neguna comparació "en la presència de Déu no serà justificat tot vivent". Donchs, "hojes la mia oració", per ço que'm deliures "d'aquells qui'm perseguexen". "Car lo meu enemich ha perseguida la mia ànima, e'n terra ha humiliada la mia vida".

88 Quant a la letra, par que aquest penident aferme haver batallat e haver haüda contesa ab son enemich, mas per ell ésser girat en fuyta, "car perseguit —ço diu— ha l'enemich la mia ànima". Afferma encara que l'enemich l'à gítat en terra, car "humiliat ha en terra la mia vida". Atorga més: que l'enemich l'à "enclòs en un càrcer", car "posat m'à
92 en loch obscur", no certes ample e clar, ans tenebrós e estret, axí com sepulcre de morts; e per tal hi ajusta: "Axí com los morts del segle". E, per ço, per gran stretura del càrcer "s'és congoxat en mi —ço diu— l'espirit meu", e per gran obscurat del càrcer "lo meu cor és en mi torbat", majorment per la recordació de la prosperitat e benayurança
96 antiga; car "fuy remenbrant dels dies antichs", en los quals florir solia; e per ço: "Pensat me són en totes les tues obres", en les quals me remembra que fuy prosperat ...²⁷ E no sens rahó, car tanta misèria sostenguí en aquell |^{168r} càrcer que, per gran exardor de set, "estenguí a tu les mies mans": car "la mia ànima" és envés tu sospirant, "axí com la terra
100 sens aygua", e, si la mia ànima en breu no deliures, en breu me exirà del cors.²⁸ Per què: "hojes-me yvarçosament", car ja quax "defallex lo meu spirit".

Donchs: "Senyor, no girs la tua faç de mi", car si la'm gires "seré semblant a aquells qui devallen en lo lach o lacuna", axí com negat en lo fons pregon d'aquella. E per
104 ço ultra un dia no't tardes deliurar-me, ans "me fes hoyr maytí la tua misericòrdia, car" no en mi, mas "en tu yo he sperat", Senyor. E com me trauràs del càrcer, "mostra'm la carrera en la qual vaja, car" no a negun altre, ans "a tu he levada la mia ànima"; e per ço
...²⁹ que per los meus enemichs, car "a tu són fugit", axí com a defenedor molt segur. Per
108 què "ensenya'm fer la tua voluntat" per ço que en neguna cosa aquella no ofena, per la qual no perda la tua defensió; car "tu", e no altre, "és Déu" defenedor "meu".

²⁶ *que*: 'de manera que' (Llatí: «et fulserint velut mundissimae manus meae»).

²⁷ Salt en el text català, corresponent a «et etiam meditar in factis manuum tuarum, quibus me desidero prosperandum» ('i, donchs, he meditat sobre els fets de les tues mans').

²⁸ Llatí: «exhalabo».

²⁹ Salt corresponent a «et ne ab inimicis meis iterum comprehendar, eripe me de inimicis meis, quoniam ad te confugio».

Sper, donchs, o he speranza que “lo teu bon spirit me amenarà en la via dreita”, per ço que no erre ne'm desviu del dret camí, per ço que a tu yo tost pervenga. E “per lo
112 teu nom, Senyor”, lo qual en la mia ajuda é invocat, “tu'm vivificaràs”, quaix ja muyr per gran misèria que sostench. E açò faràs no en justícia mia, mas “en egualtat tua”. Axí donchs, “trauràs la mia ànima de tribulació”, la qual sostench, “e en la tua misericòrdia”, no per los meus mèrits, “scanparàs” tots “mos enemichs”, axí com a vaguabunts o
116 fugitius sobre la terra. “E destruiràs tots aquells qui donen tribulació a la mia ànima”, sens dupte per aquesta causa: “car yo són servent teu”. E tu, Senyor, los teus servents venjes e defenses.

Diu, donchs: “L'enemich ha perseguida”, etc. |^{168v}

[VII 4]

*Persecutus est inimicus animam meam,
humiliavit in terra vitam meam*

**L'enemich ha perseguida la mia ànima,
ha humiliada en terra la mia vida³⁰**

4

Aquesta és la segona part d'aquest psalm, en la qual aquest penitent recompta e los mals que sosté, e los béns que li recorden.³¹ Sosté, primerament, persecució en la ànima, e per ço diu: "L'enemich ha perseguida la mia ànima". Sosté humiliació en la sua vida, e per ço
8 diu: "Ha humiliada en terra la mia vida". Sosté obscuredat en lo càrcer, e per ço diu: "Posat m'à en loch obscur, axí com los morts del setgle". Sosté angoxa en l'esperit, e per ço diu: "Congoxat s'és en mi lo meu spirit". E sosté torbació en lo cor, e per ço diu: "Torbat és lo meu cor". Encara ha a memòria dels dies antichs, en los quals ell floria, e
12 per ço diu: "Menbrant fui dels dies antichs".

Tracta axí matex de les obres divinals, com Déus féu lo segle, e per ço diu: "Pensat me són en totes les tues obres". Tracta, més avant, dels fets de nostre Senyor, quant Jesucrist reemé lo món, e per ço diu: "En los fets de les tues mans me pensava".
16 Tracta, encara, de les mans steses a la oració, e per ço diu: "A tu he esteses les mies mans". Tracta, encara, del spirit inflammat per gran desig, e per ço diu: "La mia ànima és a tu sospirant, axí com la terra sens aygua".

"L'enemich —donchs— à perseguida la mia ànima"; no un enemich tan
20 solament, ans molts, ço és: lo demoni, l'om, lo món e la carn, lo vici e el |^{169r} peccat. Per què diu ell matex en altre loch: "Envellit són entre tots mos enemichs"; e en altre loch, encara: "Veges —ço diu— mos enemichs, car són multiplicats". E l'enemich, perseguint-me, s'és reforçat³² contra mi, car "humilitat m'à e gitat m'à en terra", ...³³ axí com la

³⁰ [VII 4] Segona part del salm. El penitent declara els mals que sosté (persecució d'ànima, obscuredat de la presó, angoixa en l'esperit, turbació en el cor) i els «béns que li recorden». (memòria dels dies antics, obres divinals, fets de Crist, oració, esperit inflammat). Els enemics als quals s'enfronta són món, dimoni, carn, vici i pecat. Distincions de vida en les Escriptures.

³¹ Ha traduït lliurement un «agib». El fragment deriva de P. Lombard: «Secunda pars, ubi est narratio malorum quae patitur», c. 1249.

³² A Llatí un «multum» modifica el verb llat.

³³ Llacuna corresponent al fragment: «id est in terrenis voluptatibus, vitam meam, ut in terram comederem».

24 serpent maleyta per nostre Senyor Déus. Car axí com aquell qui cobeja los béns celestials
és exalçat envés lo cel, axí aquell qui desiga la terra és a la terra humiliat. E per ço aquell
qui amaga sots terra lo besant, per lo Senyor meresch ésser reprovat, car en açò va o és
entesa la persecució de l'enemich: que de la sperança dels goigs e béns celestials
28 enderroqua la ànima a cobejança de les coses terrenals.

En moltes maneres és entesa vida en les Scriptures. És vida Jesucrist, qui diu de si
mateix: “Yo són resurrecció e vida”. És vida de natura, e per ço diu Moysès: “Nostre
Senyor inspirà en la faç de l'hom inspirament de vida”. És vida de doctrina, e per ço lo
32 savi sadola nostre Senyor de pa de vida e d'enteniment”. És vida de gràcia e per ço diu
l'Apòstol: “Yo visch, mas no ja per mi, mas en mi viu Jesucrist”. És vida de glòria, e per
ço diu sent Johan: “Aquesta és vida eternal, que solament coneguen tu, ver Déus, e
Jesucrist qui has tramès”.

36 E moltes altres són les vides dels hòmens, axí com activa e contenplativa, reglar e
seglar, e semblants, e per ço es dit per lo Psalmista: “Sobre totes vides és mellor la tua
misericòrdia”. És, encara, vida de colpa, e per ço diu sent Luch: “Anàa-sse'n lo fill
despessech en una regió molt luny, e dissipà e desguastà tota la sua substància o eretat
40 vivint luxuriosament”. És vida de misèria, e per ço diu Job: “L'om nat de fembra, per
breu temps vivent és complit de totes misèries”. És vida de pena, e per ço diu lo savi
Salamó: “Més he loat los morts que'ls vivents”. És vida de gehenna o de infern, e per ço
diu lo Psalmista: “Treballarà eternalment e viurà encara en la fi”. No solament, donchs,
44 “l'enemich ha humiliada o gitada en terra la mia vida”, ans encara: “M'à col·locat en loch
scur”, etc. | ^{169r}

[VII 5]

*Collocavit me in obscuris, sicut mortuos seculi. Et anxiatus est in me spiritus meus;
in me turbatum est cor meum*

4 Col·locat m'à en loch scur, axí com a morts del segle. E congoxat és en mi lo meu spirit;
en mi torbat és lo meu cor³⁴

Ací ret unes parts dels versos a les altres. “Congoxat és —ço diu— lo meu spirit”, car lo meu “enemich”, tant com fon en ell, “ha humiliada en terra la mia vida”. E “en mi és torbat lo meu cor”, car “col·locat m'à en obscuredats”, ço és en tenebres de vicis, los 8 quals entenebren la pensa e la obscurexen, axí com dels peccadors diu l'Apòstol que “obscurat és lo lur cor foll”. “Col·locat m'à —doncs— en obscuredats, axí com a morts del segle”, ço és axí com los hòmens seglàs morts en peccats, e en lo cors, certes, vivens quant al segle, mas en la ànima morts quant a Déu. E per ço ell, conexent lo seu perill, 12 “congoxat és en mi —ço diu— lo meu spirit” per forts temor corregit. E “en mi torbat és lo meu cor”, per gran dolor punynt; e no sollament dins mi, ans encara contra mi, “congoxat és en mi lo meu spirit”, e “torbat és lo meu cor”, car yo matex d'aquestes angoxa e torbació de cor són stat causa e rahó, qui colpablement é fet lo mal, d'on me 16 són pervengudes torbació de cor e angoxa de spirit; no referint la colpa en negun altre, ans mi matex acuse, per ço que pus fàcilment o pus leugera indulgència merescha obtenir.

Per tal, donchs, que no encorregua desesperació, ans trop consolació, “menbrant fuy dels dies antichs”. |^{170r}

³⁴ [VII 5] El penitent s'equipara als morts en el segle («vivens quant al segle, mas en l'ànima morts quant a Déu»).

[VII 6]

*Memor fui dierum antiquorum meorum; et meditatus sum in omnibus operibus tuis,
et in factis manum tuarum meditabar*

4 Menbrant fuy dels dies antichs; e som pensat en totes les tues obres;
e en los fets de les tues mans me ymaginava³⁵

Gran consolació és entre les angoxes de les tribulacions recordar-se de les miseracions o pietats de nostre Senyor. E per ço diu “fui menbrant dels dies antichs”, en los quals nostre Senyor Déus als antichs e sants pares molts remeys de consolacions donà
8 d'antigament ençà.³⁶ “E som pensat en totes les tues obres”, que pertanyen a la creació e natura, axí emperò que la universitat sia stesa no a cascunes creatures dels lurs linatges o de les lurs espècies, ans, per lo contrari, que sia stesa universitat als linatges o espècies de cascunes creatures.³⁷ Encara m “pensava en los fets de les tues mans”, ...³⁸ de les quals
12 coses totes sperança de liberació o deliurament yo concep o pens de present constituït e posat en vàries e diverses tribulacions en aquest segle.

E per ço: “Stenguí les mies”, etc.

³⁵ [VII 6] Recordar la misericòrdia divina és un gran consol en les tribulacions.

³⁶ Un pas semblant a P. Llombard: «Recolens autem ista quod Deus fecit coelum et terram, et omnia, et quod bene fecit antiquis patribus, quasi obliviscitur miseriarum mundi», c. 1249.

³⁷ Llatí: «extendatur non ad singula genera, de ad genera singulorum».

³⁸ Salt corresponent a: «pertinentibus ad redemptionem et gratiam, quae fecerunt proprie manus tuae».

[VII 7]

*Expandi manus meas ad te; anima mea sicut terra sine aqua tibi.
Velociter exaudi me |^{170v}*

4 **Stenguí les mies mans a tu; la mia ànima és axí com a terra sens aygua.
Donchs, hojes-me yvarçosament³⁹**

Francosament, donchs, “estenguí les mies mans a tu”, car tu, Senyor, dignament stenguist per mi les tues mans en la forca de la creu steses. E yo les mies mans en forma de creu estenguí, gloriejant-me ab lo Apòstol en la tua creu, Senyor Déus Jesucrist, la qual creu a 8 mi fon causa de salut. ”Estenguí —encara— les mies mans”, ço és les affeccions e les obres examplí e stenguí, les quals eren primerament en alguna manera constretes e abreujades, mentre hagués sperança fort pocha de la liberació o deliurament.⁴⁰

Certes, en moltes maneres són preses les mans de l'hom en les Scriptures.⁴¹ Són 12 mans de operació, e per ço diu Salamó: “Les mies mans destilaren mirra”; e lo Psalmista: “Les obres o treballs de les tues mans menjaràs”. Són mans de oració, e per ço diu sent Paul: “Levats les mans pures en oració”; e en altre loch és dit: “Com levàs Moysès en les sues mans en oració,⁴² vencia Israel”. Són mans de contemplació, e per ço diu Ezechiel: 16 “Les mans de l'hom sots les ales d'aquelles”; e, Salamó: “Lo luert ab les mans va e habita en les cases dels reys”. Són mans de curació, e per ço sent March: “Sobre los malalts les mans posarà, e trobar s'an bé”; e en altre loch diu sent Luch: “Jesucrist li donà la mà, e dreçà-la”. Són mans de laor e de jubilació, e per ço lo Psalmista: “Totes les gents batets 20 les palmes”, “alegrats-vos en veu de goig e d'alegria”; en altre loch diu ell matex: “Los flums batran ensemps les mans, los munts se alegraran”. E per ço |^{171r} “estenguí les mans” al cel en oració, car “la mia ànima” és a tu axí com la terra sens aygua, la qual, freturant de humor de virtuts, no pot gítar erba de bona obra, e per tal desiga ros del cel, 24 per tal que, rosada o regada la terra, pusqua ben fructificar. E per ço donchs, que de tots

³⁹ [VII 7] Les mans de l'home en les Escripures (d'operació, d'oració, de contemplació, d'alegria).

⁴⁰ P. Llombard: «Expandi in oratione manus meas ad te, formam crucis significans, quae est salus. Vel, expandi manus meas ad te, id est dilatavi affectus vel opera, quae prius erant contracta», c. 1250.

⁴¹ Llatí: «Manus hominis multiplex».

⁴² El text llatí diu només «manus».

punts la terra no's sech, e no sia feta erma o sens fruyt: "Hojes-me spaxadament, per tal que'l ros de gràcia no li tardes de trametre ne li trigue distil·lar", etc.

[VII 8]

*Domine, defecit spiritus meus. Ne avertas faciem tuam,
et similis ero descendentibus in lacum*

4 **Senyor, defallit és lo meu spirit. No girs la tua faç de mi,
car, si u fas, seré semblant a aquells qui devallen en lo lach⁴³**

Aquesta és la tercera part d'aquest psalm, en la qual lo penident aquest especifica o manifesta aquelles coses que demana, e expon les causes o rahons de la demanda. Demanda, donchs, primerament, la faç divinal no ésser de si girada, e per ço diu: “No
8 girs la tua faç de mi”; e dejús posa la causa dient: car, si la'm gires, “seré semblant a aquells qui devallen en lo lach”. Segonament, demana la misericòrdia divinal, la qual de present li sia en ajuda, e per ço diu: “Fé'm hoir matí la tua misericòrdia”; e la rahó de açò assigna dient: “Car en tu, Senyor, he sperat o haüda sperança”. Terçament, demana que la
12 via o carrera li sia feta coneguda, la via per la qual vaja, e per ço⁴⁴ diu: “Fes-me conèixer la via per la qual vaja”; e de mantinent ret la rahó dient: “Car a tu he levada la mia ànima”. En lo quart loch, demana ésser deliurat dels enemichs ...⁴⁵ e demostra la causa o rahó dient: car “a tu, Senyor, |^{171v} són fugit”. En lo quint loch, demana ésser instruït e
16 ensenyat en fer la voluntat divinal, e per ço diu: Senyor, “mostra'm fer la voluntat divinal”,⁴⁶ e tantost ajusta la causa, dient: “Car tu ést Déu meu”.

Verament, donchs, Senyor, la “mia ànima és a tu axí e com la terra sens aygua”, car “defallit és lo meu spirit” no de la vida de natura, mas de gràcia, la qual per peccat he
20 perduda; ho axí: “Hojes-me, Senyor,” car “defallit és lo meu spirit”, ço és fet són pobre d'esperit, defallint en mi supèrbia e profitant humilitat.⁴⁷ Per què, Senyor, “no girs de mi la tua faç”, ço és la tua benignitat de mi, mas vullés retre a l'humil ço que tolguist al superbiós, car si la tua faç gires de mi, “seré semblant a aquells qui devallen en lo lach”, ço

⁴³ [VII 8] Tercera part del salm. El penident especifica les seves demandes (no allunyar-se de la cara de Déu, obtenir la misericòrdia divinal, conèixer la bona via, ésser deslliurat dels enemics, instrucció per fer la voluntat divinal).

⁴⁴ Traducció poc recixida de «viam, in quam ambulet, fieri sibi notam, unde».

⁴⁵ Salt corresponent a: «unde: *Eripe me de inimicis meis*».

⁴⁶ Llatí: «voluntatem tuam».

⁴⁷ P. Lombard. «Ideo audi, quia defecit spiritus meus. Ideo impleat me spiritus tuus, quia defecit meus: jam enim sum pauper spiritu ... Avertisti olim a superbo, et factus sum conturbatus: quod ideo fecisti, ut probarem, quid era esse a te. Quod ergo abstulisti superbo, jam redde humili.» c. 1250-1.

24 és en lo pregon o profunditat del peccat, del qual diu Salamó: “L’impiadós o peccador,
com vendrà en la pregonea o profunditat dels peccats, lavors los menysprea”, car sens
sperança de vènia proposa a si matex licència de peccar, soltades les regnes de les
iniquitats; o “Seré semblant a aquells qui devallen en lo lach”, ço és seré un dels reprovats
28 devallants en infern. Car és lach de colpa, e per ço diu lo Psalmista: “Salvat m’as d’aquells
qui devallen en lo lach”. És lach de misèria, e per ço ell matex: “Tragué’m del lach de
misèria e del fanch de les feces”. És lach de gehenna o de infern, e per ço ell matex diu:
“Stimat o reputat són ab aquells qui devallen en lo lach”. Donchs, Senyor, “no girs la tua
32 faç de mi”, mas; “Senyor, fes-me hoyr matí”, etc.

[VII 9]

*Auditam fac michi mane misericordiam tuam,
quia in te speravi, Domine*

**Senyor, fes-me hoir matí la tua misericòrdia,
car en tu he sperat⁴⁸ |^{172r}**

4

“Matí” (és a saber, en levar e'n eximent del lum, ço és en la infusió de la gràcia), “fes-me hoïda la tua misericòrdia”, ço és fes-me hoir, és a saber, fes-me entendre aquella misericòrdia, la qual lum de veritat e de caritat fa en la ànima resplandir. O “en lo matí”
8 de la resurrecció, après la fi d'aquest segle, “fes-me hoir la tua misericòrdia”, ço és aquella peraula plena de la tua misericòrdia: “Venits, beneys del meu pare, prenets perfetament e posseïts lo regne, lo qual és a vosaltres aparellat del començament del món ençà”. “Car en tu he sperat, ho é haüda sperança, Senyor”, per ço que'm dónes e gràcia en lo present
12 e glòria en l'esdevenidor.

E per tal que a aquell dret camí yo puscha pervenir: “Senyor, fes-me conèxer la via”, etc.

⁴⁸ [VII 9] El penitent demana la misericòrdia del Déu. Distincions de matí (infusió de la gràcia i resurrecció).

[VII 10]

*Notam fac mi viam in qua ambulem,
quia ad te levavi animam meam*

Senyor, fes-me conèixer en la via en la qual vaja,
car a tu he levada la mia ànima⁴⁹

4

Certes açò féu nostre senyor Déus com la peraula prophetical complí exencres,⁵⁰ al qual sent Pere apòstol diu que devem entendre en ell “axí com a lum il·luminant en loch scur, trossús que clarege lo dia”. Ell, ço és Jesucrist, la via de veritat demostra, ço és la fe
8 cathòlica, per la qual devem anar per bones obres per tal que pervingam a vida. Mas aquell qui va per altra via, axí com lo jueu, heretge o paguà, aquest de cert no va ne té lo camí a la vida, ans va a la mort. Semblantment aquest qui és “via de veritat e vida”, ...⁵¹ si matex féu via o carrera coneguda e ma- |^{172v} nifesta, per la qual nós anem e·ns acostem a
12 ell, qui és vida,⁵² quant lo lum de la sua deïtat proposa en lo test o testa de la humanitat per ço que per forma de servent proceïsquam a la forma de Déu, a la lum molt pura, ço és a la peraula, la qual en lo començament (ço és eternalment) era denant Déu. Aquesta “via o carrera —donchs— per la qual vaja, fes-la’m conèixer”. E certes fer-o deus, Senyor,
16 “car a tu he levada la mia ànima”, no la he encorbada o enclinada al món, ans a tu alt la he levada, portant lo vexell a la font, per ço que aquell umples de la aygua saltant en la vida eternal.

Negú, donchs, del seu enginy no presumesqua que la sua sciència li baste dins si
20 matex a conèixer la via o carrera per la qual tengua camí o vaja a la ciutat celestial, car no són en lo món⁵³ les sues vies, ans per nostre Senyor són “los passos de l’hom endreçats”. E “és via que apar a l’hom” ésser dreta, “e los térmens d’aquella porten a la mort”. Donchs: “Fes-me conèixer la via per la qual vaja, car a tu”, Senyor, “he levada la mia

⁴⁹ [VII 10] Crist mostra la via de la veritat (fe catòlica). El bon camí du a la vida, el dolent a la mort. És necessari que Déu mostri el camí recte per a trobar-lo.

⁵⁰ Aquest *exencres* és de difícil lectura i interpretació a causa d’una correcció que afecta tot el mot.

⁵¹ Manca a continuació: «notam fecit semitam»..

⁵² Llatí: «ad ipsam vitam».

⁵³ Llatí: «in homine».

24 ànima”: no la retenguí en mi, axí com a suficient, ans la he a tu levada ...⁵⁴ per ço que a conèixer la via per la qual vaja a tu deman enteniment. E per ço la he levada de les coses terrenals als béns e als secrets celestials,⁵⁵ car “tot do bo e tot do perfet, dalt és del cel devallant del Pare de lums”.

28 Emperò en aquella via de salut, “deliure'm dels meus enemichs”.

⁵⁴ Manca: «sed levavi eam velut insufficientem ad te».

⁵⁵ Llatí: «ad coelestia»

[VII 11]

*Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi.
Doce me facere voluntatem tuam, quia tu es Deus meus*

**Deliura'm, Senyor, de mos enemichs, a tu són fugit.
Ensenya'm fer la tua voluntat, car tu ést Déu meu⁵⁶ |^{173r}**

4

Molts enemichs són qui empatxen la via o carrera per ço que facen desviar los viandants, ço és invisibles e visibles, spirituals e corporals. “De” tots aquests “enemichs deliura'm”, per tal que no empatxen la mia carrera, car “a tu són fugit”, Senyor, qui ést refugi dels 8 sperants en tu o d'aquells qui en tu esperen. Certes, negú no't pot fugir, e per ço cascú deu fugir a tu, car aquells qui a tu vénen, defora no'ls gites, ans los permits entrar. E per ço que de tu d'aquí avant no'n partesqua, “mostra'm per” lo teu Spirit Sant —qui és uncció ensenyant en totes coses— “fer la tua voluntat”, ço és complir los teus mana- 12 ments. Car la voluntat de Déu (que Déus és, e beneplàcit és appellada), aquella no és feta, ans fa totes coses quantes vol que sien fetes “en lo cel e en la terra, e en la mar e en l'abís”. Aquesta voluntat és, certes, una, mas molts són los seus senyals, dels quals pluralment és dit: “Grans són les obres de nostre Senyor, encercades en totes les sues 16 voluntats”; entre les quals són lo consell e lo manament, dels quals diu: “Ensenya'm fer la tua voluntat”, per ço que yo faça allò que tu conselles e manas ésser faedor.

A tu són fugit, “car tu ést Déu meu”. Certes, a altra fugiria, si creat e fet fos per aquell, mas “per ço que tu ést Déu meu” e creador meu, “per ço són a tu fugit”. Per què 20 “ensenya'm fer la tua voluntat”, car tu ést mestre e doctor meu, etc.

⁵⁶ [VII 11] Els enemics que desvien el camí del penitent són visibles, invisibles i corporals.

[VII 12]

*Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam.
Propter nomen tuum vivificabis me in equitate tua*

Lo teu bon spirit me amenarà en la via dreta.

4 **Per lo teu nom, Senyor, vivificar m'as en la tua egualtat**⁵⁷ | 173v

Aquesta és la quarta part de aquest psalm, en la qual lo penitent loa los divinals beneficis a ell donats. E, primerament, per ço car Déus era guiador seu, per tal diu: “Lo teu bon spirit me menarà per via o carrera dreta”; era vivificador seu, e per ço diu: “Vivificaràs me
8 en la tua egualtat”; era deliurador seu, e per ço diu: “Car trauràs de tribulació la mia ànima”; e era venjador seu, car “destruiràs —ço diu— los enemichs meus”. Ell, donchs, qui primerament havia concebuda o smaginada sperança de deliurament o liberació, ara obté certitud, e per ço ja diu segurament: “Lo teu bon spirit me amenarà per via o carrera
12 dreta”.

En moltes maneres és entès spirit en les Scriptures: spirit divinal, spirit personal, spirit angelical, spirit humanal, spirit diabolical, spirit animal, spirit de gràcia, spirit de profecia, spirit de Scriptura, spirit de intel·ligència, spirit de potestat, spirit de voluntat,
16 spirit de indignació, spirit de contemplançió, spirit de virtuts, spirit de vicis, spirit de malalties, spirit de tempestats.⁵⁸ Del spirit divinal és dit per sent Johan: “Déus és spirit, e aquells qui l'adoren, en spirit e en veritat los cové adorar”. Del spirit personal, ço és del Spirit Sant, en special, e terça persona en la Trinitat, diu aquell matex: “Tres són qui
20 donen testimoni en lo cel: lo pare, la peraula⁵⁹ e l'Espirit Sant, e aquests tres un matex són”. Del spirit angelical és dit per lo Psalmista: “Qui fa los àngels seus spirits e los seus ministres foch cremant”; e l'Apòstol: “Tots los spirits són administradors en ministeri o offici tramesos”. Del spirit humanal diu Job: “En la sua mà és la ànima de tot vivent e
24 l'espirit de la carn universal de l'hom”. Del spirit diabolical diu l'Apòstol: “No és a

⁵⁷ [VII 12] Quarta part del salm, on el penitent loa els beneficis divinals que ha rebuts. Déu és guia, vivificador, alliberador i venjador. Diferents significats d'esperit en les Escripures (divinal, personal, angelical, humanal, diabolical, animal, de gràcia, profètic, d'Escripura, d'intel·ligència, de potestat, de voluntat, d'indignació, de contemplançió, de virtuts, de vicis, de malalties, de tempestats). Distincions sobre el bon esperit.

⁵⁸ D'aquesta resum del text català no en trobem cap rastre a la tradició llatina.

⁵⁹ Llatí: «Filius».

nosaltres solament fer batalla e luyta contra la carn e la sanch, ans contra los spirits de nequícia o de peccat en los cels”. Del spirit animal diu Salamó: “E ¿qui ha conegut si l'esperit dels fills de Adam puge alt lesús e l'esperit dels animals bruts devall bax lejús?” Del
 28 spirit de gràcia és dit |^{174r} per l'Apòstol: “Si per l'esperit de la carn viurets”;⁶⁰ e, ell mateix, en altre loch: “Anats segons l'esperit, e los desigs de la carn no-ls acabarets”. Del spirit de profecia diu ell mateix: “Los spirits de les profecies als profetes eren sotsmeses”. Del spirit de Scriptura⁶¹ diu ell mateix: “La letra ociu, l'esperit vivifica”. Del spirit de
 32 intel·ligència o de enteniment diu Jesucrist: “Les peraules que yo us he dites, spirit e vida són”. Del spirit de potestat ...⁶² diu l'Apòstol: “Nostre Senyor Jesucrist matarà aquell —ço és Antecrist— ab l'esperit de la sua boqua”. Del spirit de voluntat diu ell mateix: “Qui a Déu se acosta, un spirit és ab Ell”. Del spirit de indignació és dit: “No romandrà lo meu
 36 spirit tostemps en l'om, car carn és”. Del spirit de contemplançió diu Ezechiel: “L'esperit me levà alt entrò lo cel e la terra, e adux-me en Jerusalem e⁶³ en la visió de Déu”. Del spirits de virtuts és dit per Ysayes: “Reposarà sobr'el spirit de saviesa e de enteniment, spirit de consell e de fortalesa”. Del spirit de vicis és dit per sent Johan: “Yo viu exir de la
 40 boqua del drach, e de la boqua de la bístia, e de la bocha del fals profeta tres spirits inmundes, a manera de granotes”; e, Zacharies: “Veus dues fembres exints d'aquelles, e los spirits en les alles⁶⁴ d'elles” (aquests spirits són spirit de supèrbia, e de vanaglòria e de semblants vicis). Del spirit de malalties diu sent Luch: “Veus la fembra que havia spirit de
 44 infirmitat o malaltia que li havia durat XVIII anys”. E del spirit de tempestats diu lo Psalmista: “Spirits de tempestats són parts de lurs anaps”.

Mas “lo teu bon spirit, Senyor, me amenarà per via o carrera dreta”. Aquest bon spirit és aquell lo qual “me fa conèxer la via per la qual yo vaja”, e “la tua voluntat me
 48 ensenya”; e-ll⁶⁵ “me amenarà en via o carrera recta”. Certes, hoc, bon spirit bo en si, car ell és la bonea matexa, e bo a nós, car ell nos fa bons. ¡O quant és bo, quant és piadós, quant benigne, quant dolç, quant suau,⁶⁶ quant alegre, e quant és gojós l'esperit teu,

⁶⁰ Possible pas mal traduït o de recensió defectuosa. Hauria de traduir: «Si spiritu facta carnis mortificaveris, vivetis».

⁶¹ En la recensió llatina «spiritus sapientiae» precedeix «spiritus scripturae».

⁶² Hi ha hagut un salt important al text català: manca: “Nec non spiritus potentatis, unde: *Ubi era impetus, id est potestas spiritus illic gaudiebantur, sive ad bonum salutare, sive ad malum damnabile. Et de quo Apostolus...*”

⁶³ En la recensió llatina no hi ha cap còpula.

⁶⁴ Llegeixi's 'ales'.

⁶⁵ e //: mantenim aquesta forma, tot i que hauria de traduir un «quoniam».

⁶⁶ Aquest terme i l'anterior, invertits en la recensió llatina.

Senyor, a aquells qui amen a tu “de cor pur e de consciència bona, e de fe no fental”
52 Aquest spirit “me amenarà en la vía dreta”, ço és en “la carrera |¹⁷⁴” dels teus
manaments”, per la qual dretament l'om va a Déu e a la ciutat celestial.⁶⁷ Encara pot ésser
entès spirit bo de Déu per lo bon àngel, qui és dat a custòdia e a guarda a nosaltres.
Certes, aquest spirit “me amenarà en la via dreta”. Axí com lo meu spirit mal me amena e
56 m'indueix en via o carrera fort malvada, mas “lo teu spirit bo me amenarà per la via o
carrera dreta”, no per lo meu mèrit, ans per “lo teu nom”, ço és per tal que complesques
la cosa que significa lo teu nom, qui és Jesús, ço és salvador. Yo, certes, me matí per
colpa, mas tu, Senyor, me vivificaràs per gràcia, mas aquesta gràcia no serà sens justícia,
60 car “vivificar m'as en egualtat”, no certes mia ans bé “tua”, axí com dessús és demostrat.
O “vivificar m'as en la tua egualtat per lo teu nom”, per ço que, de la egualtat nomenat,
gloriosament sies loat, segons que en altre loch diu lo Psalmista: “No a nosaltres, Senyor,
no a nosaltres, mas dóna glòria al teu nom”.

⁶⁷ Llatí: «per quam recte itur ad patriam».

[VII 13]

*Educes de tribulatione animam meam,
et in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos*

**Trauràs de tribulació la mia ànima,
e en la tua misericòrdia destruiràs tots mos enemichs⁶⁸**

4

Tant com la ànima en aquest cors mortal sta enclosa o encarcerada, tant per moltes
affliccions és tribulada; mas quant és treta d'aquell càrcer, lavors d'aquesta tribulació és
deliurada: vulla Déu que, axí sia deliure⁶⁹ que pus greu tribulació no encorregua. Per què
8 en altre loch dehia lo Psalmista: "Senyor, trau d'aquest càrcer la mia ànima per ço que
confessar püscha lo teu nom"; |^{175r} e sent Paul apòstol: "O yo, hom desaventurat, e
¿qui'm deliurarà del cors d'aquesta mort?" E açò dretament és fet quant, la remissió dels
peccats atorgada, nostre Senyor Déus mana del cors exir la ànima, axí com de càrcer
12 deliurada.

"E en la tua misericòrdia" (quant a mi, qui no u he merescut) "destruiràs tots
mos enemichs" per ço que més avant no'm puguen noure. Dels spirituals enemichs, ço és
dels demonis, sens dupte ver és que tots los destruiràs; semblantment, dels meus
16 enemichs corporals, los quals perseveren enemichs fins a la mort, és ver que tots los
destruiràs.⁷⁰

Mas notades deuen ésser les coses que són dites en la fi del precedent vers e en la
fi del vers següent. Car en la fi del precedent és dit: "Vivificar m'as en la tua egualtat", e
20 ací en aquest vers és dit: "E en la tua misericòrdia destruiràs mos enemichs". Com molt
me aparegua o sia vist que dega pertànyer misericòrdia al vivificar, e més se convinga
justícia o egualtat al destruir o condempnar; mas emperò e misericòrdia e egualtat
pertanyen a vivificar e a destruir, car "totes les vies de nostre Senyor són misericòrdia e
24 veritat". E per ço a nostre Senyor misericòrdia e veritat cantava lo Psalmista. Per tal,
donchs, com als uns dels meus enemichs són predestinats a la vida eternal, e als uns
altres són provats condempnats a mort eternal, dels predestinats dich, ab cor de desigar,

⁶⁸ [VII 13] Les tribulacions del cos mortal desapareixen amb la mort. Alguns dels meus enemics moriran en aquest segle, altres passaran a la vida eterna.

⁶⁹ El llatí diu senzillament «ne grauiorem tribulationem incurra».

⁷⁰ És ver que tots los destruiràs és un afegit paral·lelístic de la traducció catalana.

que “en la tua misericòrdia” ...⁷¹ “destruiràs en bé tots mos enemichs”, ço és totes les lurs
28 enamistats per ço que de enemichs sien fets amichs, segons la peraula de Salamó:
“Destruex los impiadosos e no seran d'aquí avant”. Mas dels enemichs qui són reprovats
dich ab spirit de profetar: “E destruiràs tots aquells”, etc. |^{175v}

⁷¹ Salt de: «id est per effectum misericordiae tuae».

[VII 14]

*Et perdes omnes qui tribulant animam meam,
quam ergo servus tuus sum*

**E destruiràs tots aquells qui treballen la mia ànima,
car jo són servent teu⁷²**

4

“Tots aquests enemichs”, Senyor, tu “destruiràs” en la gehenna o infern del foch eternal, “los quals” ab cor obstinat o endureït “donen tribulació a la mia ànima, car yo servent teu són”, ço és aquells enemichs en la pena del peccat destruiràs, per lo qual a 8 mi, servent teu, malvadament e inigua perseguexen. O “destruiràs aquells qui —per ço— donen tribulació a la mia ànima, car jo són ton servent”, ço és per tal com yo servesch a tu. E aquest peccat és fort greu: perseguir alcú per ço com servex a Déu.

Veus conclusió que és molt alegra, car lo penident aquest, nostre Senyor Déus 12 inspirant, diu primerament la liberació de la sua ànima o deliurament, e la perdició de lurs enemichs per lur defalliment.

⁷² [VII 14] Déu destruirà els qui em perseguien injustament.

[EPÍLEG]

*Segueix-se la humil excusació de papa Innocent,
actor de la obra |^{176r}*

Per tal com en les obres humanals res no és fet que sia de tot en tot perfet, deman
4 legidor benigne d'aquesta obra, per ço que, si en ella troba alguna cosa digna de laor, a la
divinal gràcia tota la tribuesqua; e tot ço que'n la dita obra conixerà menys digne, o
menys acabat, a imperfecció humanal o referesqua, pregant-lo molt humilment que, ell
per mi, davant lo Pare molt piadós e jutge molt just, suplicant se entrevenga, per tal que
8 plena indulgència, a mi, dels peccats atorgue per virtut de verdadera e fructuosa
penitència, la qual en la *Exposició dels psalms penitencials*, en aquest petit volum escrivint,
segons mon poch saber he declarada, a laor e glòria del nom de Jesucrist, qui ab Déu lo
pare, e ab l'Espirit Sant, un deu, viu e regna; qui és beneyt *in secula seculorum. Amen.*

*Declaració de les penes de infern⁷³
e de les beatituts de paradís*

En infern no y ha neguna redempció, ni és maravella, car innumerables penes o sens
4 nombre són allí.⁷⁴ La primera és de foch. La segona és de fret o de glaç intollerable; e per
ço diu Jesucrist en l'*Avangeli*: "Allí, ço és infern, serà plor e tremolament de dens; plor per
lo fum, e tremolament per lo fret". La tercera pena són vèrmens qui viuen en lo foch axí
com los peys en |^{176v} l'aygua, qui, tostemps devorant, roen e turmenten los corsos dels
8 dampnats; e per ço diu la Scriptura: "Lo foch del dampnats no s'apagarà, e lo lur verme

⁷³ Aquest text només es troba en alguns testimoni llatins (els hem col·locat de T¹ T², els quals, en general, són molt més propers a la recensió de PL que no pas a la de R.

⁷⁴ Aquestes 'penes d'infern' tenen un correlat en del *De Misera*, escrit en la joventut del papa. En aquella ocasió l'estructura és lleugerament diferent (*De Misera* III.8: *De diversis penis inferni*), i explica nou categories de penes («ignis», «fletus», «feton», «vermes», «flagra», «tenebre», «confusio», «visio demonum», «digne catene»), relacionades amb diversos tipus de pecadors («concupiscentium», «malitiosorum», «luxoriosum», «invidiorum et odio habentium», «eorum qui in hoc seculo per flagella non meruerunt castigari», «eorum qui in tenebris ambulantes ad lumen verum», «confitentium peccata sua et penitentiam contemptentium», «eorum qui libenter in hoc seculo vident mala et faciunt», «eorum qui per singula vitia sunt defluxi, qui ambulant in desideriis suis et eunt post concupiscentias suas»). Segons M. Maccaroni (1954:51), Innocenci pren aquesta gradació de l'*Elucidarium* d'Honorí d'Autun (III.4).

no morrà”. La quarta pena és pudor inconparable, axí com si alcú volia conperar un gra de mill a la quantitat de tot lo món, axí són les pudors del món en conperació a aquella pudor. La quinta pena són flagels o batimens sens de repòs, car axí com lo ferre bat
12 sobre l’anclusa menudament e fort spesa, lo ferre calt, axí, e molt més sens conperació, en infern són appellats los flagells o batimens als dampnats; e per ço diu la Scriptura: “Flagells són aparellats als blastomadors e als corssos dels folls mals percucients”. La sexta pena són tenebres molt speses, les quals poden ésser axí palpades com a draps fort
16 gros; d'aquesta pena és legit en Job: “Terra de misèria o de tenebres on és la umbra de la mort”. La setena és vergonya e confusió eternal que hauran los peccadors de ço que han fet en aquest món, per què són allí dampnats; sens fi serà aquella confusió, e per ço és dit per lo Psalmista: “Sien confusos en infern los peccadors e totes les gents que obliden
20 Déu”. La huytena pena és visió dels demonis, los quals veuran los dampnats en lo foch scintil·lant o gitant purnes; e serà·ls fort gran turment quant veuran que lurs senyors, la voluntat dels quals an feta, a ssi matex ne a ells en res no·ls poran profitar; e per ço diu la Scriptura: “Aquells qui mals han comesos, iran en lo foch eternal”, axí los demonis, com
24 aquells qui a ells són stats obedients. La novena pena serà ligams de foch, per los quals, los dampnats, ligats, moure no·s poran, sinó tant com diu la Scriptura (Job XXIII): “Passaran de aygues de neus a calors molt grans”.

E jatsia |^{177r} que en infern sien moltes e diverses penes, emperò, entre les penes,
28 sensibles⁷⁵ aquestes nou són dites ésser allí sobre totes altres. E axí, frares meus, en vostre coratge cogitats de què sóts exits, què sóts ni en què tornarets, e pensats sovén quina és la vostra⁷⁶ vida. Corregit vostres custumes e mudats les vostres obres en tal forma que, aquell qui entrò ara és de nosaltres stat fet superbiós, sia fet del tot humil; e qui és stat
32 avar, d'aquí avant sia larch e liberal; e qui luxuriós, sia cast e fet honest; e qui irós, sia benigne e pascient; e qui gulós, abstinent sia fet, duymés temprat; e qui envejós, haja envés son proïsme caritat; e qui pereós, sia fet, en fer bé, totes hores asvellat. Per ço que, aytal, axí tot de mal en bé tremudat,⁷⁷ en lo regne del cel, de corona de aur meresqua
36 ésser coronat; en la qual corona set pedres precioses reluyran, qui són VII beatituts o benayurances: la primera és vida sens mort; la segona, jovent sens vellesa; la terça, sanitat de cors e de ànima sens malaltia; la quarta és pau sens discòrdia; la quinta és lum sens tenebres; la sexta és goig sens tristor; la sèptima és dilecció menys de enug e sens fastig.

⁷⁵ T¹ speciales

⁷⁶ La tradició llatina duu “nostram”.

⁷⁷ Llatí: “Et qui talis fuerit”. Aquesta darrera frase catalana és una ampliació del traductor.

40 Plàcia a nostre senyor Déus que tals obres nos leix fer que meresquam en paraýs ésser coronats de aytal corona; donant-nos Jesucrist la sua gràcia, qui viu e regna ab Déu lo Pare e s unitat del Sant Spirit, per tots los segles, *Amen.*

APARAT CRÍTIC

TESTIMONIS

TRADICIÓ CATALANA

B / *ms.* Barcelona, Biblioteca Universitària, ms. 70

TRADICIÓ LLATINA

<i>B</i> ¹	Basel, Bibliothek der Universität, ms. B.V.8.
<i>B</i> ²	Bratislava, Biblioteca Universitària, mss. 51 {I F 52} i 54 {I F 51}
<i>B</i> ³	Bruxelles, Bibliothèque Royale, ms. 299
<i>C</i>	Cambridge, Fitzwilliam Museum, ms. 356
<i>G</i>	Grenoble, Bibliothèque Municipale, ms. 250 {461}
<i>L</i>	Laon, Bibliothèque Municipale, ms. 272
<i>O</i>	Oxford, Bodleian Library, ms. SC 27646 (Add. C.263)
<i>P</i> ¹	Paris, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 426
<i>P</i> ²	Paris, Bibliothèque Nationale, ms. lat. 1780
<i>R</i>	Città del Vaticano, Bib. Apostolica Vaticana, ms. Vat. lat. 699
<i>S</i>	Salamanca, Biblioteca Universitaria, ms. 2252
<i>T</i> ¹	Toledo, Biblioteca de la Catedral, ms. 156
<i>T</i> ²	Toledo, Biblioteca de la Catedral, ms. 157
<i>U</i>	Uppsala, ms. C 140
<i>V</i>	València, Biblioteca Capitular, ms. 219

SIGLES

<i>add.</i>	Afegit per una altra tinta en la mateixa línia d'escriptura
<i>corr.</i>	Correcció reconstruïble en el <i>ms.</i>
<i>del.</i>	Esborrat físicament, raspat
<i>em.</i>	Conjectura proposada
<i>ms.</i>	Text del manuscrit
<i>in mg.</i>	Escrit al marge
<i>post corr.</i>	Text resultat d'una correcció (estadi anterior il·legible)
<i>ratllat.</i>	Cancel·lat pel copista
<i>supras.</i>	Escrit en l'interlínia

PRÒLECH PRIMER

- 11 encendre *em.*] entendre *ms.*
 17 dificultat *em.*] difulcat *ms.*
 37 ensemps *em.*] e semps *ms.*

PRÒLEG PRINCIPAL

- 5 urgens] *post corr.*
 5 continuades] *post corr.*
 7 me sia *em.*] no sia *ms.*
 7 profunditat] *post corr.*
 8 per tant totjorn] *post corr.*
 11 tractat] *in mg.*
 13 que tench] *supras.*
 14 de tots punts sia] sia *in mg.*
 14 e per null temps] e *supras.*
 15 ell Unigènita *em.*] dell unigenit *ms.* {Esmeno l'error de correlació: «et Unigenitum... ut non».
 17 que no retornen a la mar *em.*] *om. ms.* {Esmeno perquè manca un tros conclusiu de la frase llatina: *ut non regrediantur ad mare.*
 18 al loch] loch *supras.*
 25 no obra, qui obra e negú no tancha, a mi] obra *post corr.* qui obra e negú no tancha *in mg.* amj *post corr.* {El copista va cometre un salt per homoiotèleton *tancha... tancha.* Se'n va adonar, va esborrar el problema i va afegir el fragment que s'havia saltat al marge.
 29 E aquell *em.*] aquell *ms.* {Esmeno perquè ha de traduir «ipsoque».

[P 1]

- 5 los quals *em.*] les quals *ms.*
 9 saviesa] saui(e)sa *supras.*
 13 vists] vi(s)ts *add.*
 16 tres germanes *em.*] tres germans *ms.*
 21 les quals *em.*] ho afegeixo per donar sentit al text, que en aquest pas està molt deteriorat. Ha de traduir «*septem stellae, angeli sunt septem ecclesiarum*» ('les set estrelles són els set àngels que representen les set esglésies').
 29 lo VII dia e la VII setmana,] lo ·vij· dia e la ·vij· setmana (lo vij dia e la ·vij· setmana) ratllat
 31 setenari seguia, i després *em.*] afegeixo aquest fragment que s'havia omès per un salt de igual a igual setenari... setenari del *ms. català* («*septenarium sequebatur. et post septimum*»)
 41 qui és lo senari ho sisè] *supras.*
 43 de les deenas] (de les) deenas *post corr.*
 48 dels VII dons] del vij dons *ms.* abans hi ha una cosa marcada il·legible
 51 IV cardenals *em.*] lo juj *ms.* {La lliçó incomprendible del *ms.* ha estat substituïda per mantenir el sentit «et quatuor principales (cardinales R) virtutes significat».
 53 nafrat, e *em.*] nafrat e(n) *add.* {Esmeno per mantenir el sentit del llatí «et quinque sensus».
 54 ensemps ab] ensemps (ab) *supras.*

- 55 desús] *supras*.
 56 solament es] solament (es) *supras*.
 57 ha composició] ha *post corr*
 58 tot axí que l'hom] tot axí *in mg.* quel *post corr*.
 71 principals] princjals *post corr*.
 72 VII graons] .vij. gra(on)s *post corr*.
 72 ...] *Salt a ms. de «septem graduum erat ascensus atrii exterioris, et in octo gradibus erat ascensus atrii interioris» (l'entrada de l'atri exterior tenia vuit graons, i vuit més l'entrada de l'atri interior)*.
 75 dels quals *em.*] deles quals *ms*.
 85 per VII psalms penitencials] vij psalms *supras*.

[P 2]

- 9 derrers són] derrers (son) *supras*.
 9 car en una] car (en) una *in mg.*
 10 perfeta *em.*] pefeta *ms*.
 15 lo psalm migà] miga *post corr*.
 26 és al penident nescessari] nescessari *supras*.
 26 que per la misericòrdia] que (per) la misericòrdia *in mg.*

[P 3]

- 10 pregunen vius] (preguen) vius *in mg.*

[P 4]

- 9 per si mateix *em.*] *om. ms.* {S'ha saltat un fragment important del llatí: «pro se oravit».
 17 inenarrables] jn(ena)arrables *supras*.
 19 segons l'Apòstol] segons (lapostol) *in mg.*
 21 pregàries e *em.*] pregaries *ms*.
 32 obtengué *em.*] obtegue *ms*.

[P 5]

- 5 sufragis *em.*] sufragijs *ms*.
 7 hosts] ho(s)ts *add*.
 10 meu plom] meu (taula) plom *ratllat*
 14 encens *em.*] encencens *ms*.

[P 6]

- 6 permeté-ho] permete h(o) *post corr*.
 12 beneyrà *em.*] maleyra *ms.* {Error de sentit, provocat pel context. La tradició llatina, però, indica clarament «quod in faciem benedicat tibi».
 20 e venges *em.*] e que venges *ms.* {«Usquequo Domine, sanctus et vivus, non iudicas et vindicas».
 20 és-los dit *em.*] eslo dit *ms*.
 27 si estaven *em.*] si estan *ms.* {Cf. la glossa corresponent.

[P 7]

- 12 han Moysès *em.*] moyses *mg.* {Afegeixo el verb que mancava.
 14 pregunen per si *em.*] pregunen *ms.* {El text llatí diu: «boni viventes, orant pro se, orant pro aliis, et contra alios».
 16 Senyor, fes-me] fes *in mg.*

[P 8]

- 8 E departí *em.*] e de departi *ms.*
 8 cech il·luminat *em.*] cech illuminant *ms.*
 16 malvat o proterviós *em.*] malua(t) proter(u)os *post corr.*
 18 mals hòmens no són] no *supras.*
 18 vèrgens] (ve)rgens *post. corr.*

[P 9]

- 5 Ver que *em.*] Perque *ms.* {En realitat el copista havia indicat bé la lletra, però el caplletrador es va confondre. El sentit correcte és evident.
 6 ...] *El copista ha comès un salt per homoiotèleuton a vegades... a vegades, i s'ha deixat un fragment corresponent al llatí: «quandoque portabit et exaudīt in medio».*
 17 no diria *em.*] no dira *ms.*

[P 10]

- 26 dels sans] sans *supras.*
 28 devoció] de(vo)cio *post corr.*
 44 inútil e *em.*] inutil infructuos *ms.* {És un doblat sinonímic del mot *inútil*, però el copista s'ha deixat l'element d'unió.
 53 com havia] com (hauets) havia *ratllat*
 76 no·ns *em.*] nos *ms.* {Possiblement el copista es va descuidar l'abreviatura.
 85 de la mà] de (la) ma *supras.*

[P 11]

- 22 ço que dius] *després un* not esdeuendra *ratllat*
 32 sinó aquell *em.*] no sino aquell *ms.*
 35 per ço que de *em.*] per ço que *ms.* {Ha de traduir «videantur ab hominibus».

[P 12]

- 5 Ço és *em.*] com es *ms.* {Ha de traduir un «Hoc est».

[P 14]

- 8 e “demanà] dema(na) *supras.*
 22 per cas] per *supras.*
 28 E en *em.*] en en *ms.*
 36 no res menys] no res(me)nys *post. corr.*

[P 15]

- 16 Déu tu *em.*] deu te *ms.*
 17 A la migant] A la mi(ga) nit *ms.*
 21 Vellats e *em.*] vellats *ms.* {Afegeixo la còpula corresponent al doblat.

[P 16]

- 8 en l'Evangeli *em.*] euangeli *ms.*
 13 adoraran *em.*] adoran *ms.* {Ha de traduir un «adorabunt».
 14 ...] *Hi ha hagut un salt per homoiotèleton no ésser loch... no ésser loch, corresponent al text llatí «adorationis nisi in Gararym: et Iudeorum, qui asserebant»*
 16 o en la sala] o (en la) sala *supras.*

PRIMER PSALM PENITENCIAL

[I 1]

Abans de la caplletra. lo titol daquest psalm es jn finem daujd pro octaua ço es de dauid a la fi per la octaua

- 4 ço és del dia *em.*] ço del dia *ms.*
 9 envers] (en)uers *supras.*
 10 entès lo] entes (per) lo *ratllat*
 12 lo huytèn dia la setena dels reposats *em.*] huyten dia la setena edat daquest segle succehira lo vuyten dia la setena edat *ms.*
 13 comptant] compta(n)t *add.*
 23 ternari] (ter)nari *post corr.*

[I 2]

- 7 goig és] goig (és) *supras.*
 7 sobre I peccador *em.*] i peccador *ms.* {El terme hi és necessari perquè es perdria una correlació («super uno peccatorem... quam super nonaginta novem justis»)
 9 a rahó *em.*] al hom *ms.* {O bé traducció incorrecta de «bene congrua rationis», per l'atracció del «hominis» que segueix; o bé error del copista, per la mateixa raó, en la tradició catalana.
 18 ço és per lo] ço és (per) lo *supras.*
 19 per lo peccat venial] per (lo) peccat venial *supras.*
 39 corporal e spiritual] corporal (e) spiritual *supras.*
 41 malaltia corporal] malal(tia) corporal *post corr.*
 42 malaltia spiritual] mala(ltia) spiritual *post corr.*
 49 no·t trichs] no(t) trichs *supras.*
 60 ço és en peccat] ço es (en) peccat *supras.*
 67 gemega] gema>*corr.* gem(e)(ga) *corr. et supras.*
 67 la rahó *esm.*] la ra raho *ms.* {Repetició d'una síl·laba.
 69 sisèn vers] sisen (uers) *post corr.*
 76 ço és *em.*] ço *ms.*
 80 Déus ha *em.*] dient ha *ms.*

83 com diu *em.*] com diu *ms.* {Tot i que el sentit és aparentment el mateix, esmeno per coherència amb l'estructura del paràgraf, on totes les cites van precedides de *com diu.*

85 convertesquen] converte(squen) *post corr.*

[I 3]

18 conturbat és *esm.*] conturbat es es *ms.*

21 monstre's] *post corr.*

24 ha rebuda *em.*] he rebuda *ms.*

34 posa dejús] posa (deus) deius *ratllat* {És un simple error mecànic, la solució del qual es correspon perfectament amb el sentit llatí «supponit».

36 partits-vos de mi ... e per ço diu] *add in mg.* dilecció *em.*] destrucció *ms.*
{La trad. llatina du «dilectio inimicorum», que és el correcte pel sentit.

40 manament de Déu] manament (de) deu *supras.*

49 a temor comença e en caritat] (a) temor comença e (en) caritat *supras.*

[I 4]

11 car cert] *post corr.*

11 sol ésser lo jutge e senyor] *post corr.*

16 se n'esquivaria] sen(es)quiuaría *supras.*

20 e ací] (e) aci *post corr.*

24 egualtat *em.*] igualtat *ms.*

26 etc. Quax que diga ... ab argumens? Per què] *post corr.* {El copista ha subsanat un salt per homoiotèleton.

52 essència *em.*] sciència *ms.* {Llatí «divinam essentiam».

57 injúria a ell] injuria (a)ell *post corr.*

62 grans, e axí] grans (e) axi *supras.*

67 a mi e'm corregesques] (am) em) corregesques *post corr.*

68 pare qui son fill] pare (qui) son fill *supras.*

71 quant a la *em.*] ni quant en la *ms.*

86 pau e tranquil·litat] pau (e) tranquil·litat *post corr.*

97 no'm vulla *em.*] non vulla *ms.*

98 irat seràs *em.*] irat sera *ms.*

104 ira vostra *em.*] ira vera *ms.* {Traduint un «iram vestram».

[I 5]

20 aytal malaltia *em.*] aço tal malaltia *ms.* {Traduint «alia infirmitas».

24 que fassen *em.*] que fossen *ms.* {Llatí «faciant».

30 o l'os *em.*] el os *ms.* {Tradueix un «sive» llatí.

31 de humanitat *em.*] de unitat *ms.* {Traduint «os humanitatis».

36 torbants que torbats] torbants (que torbats) *add. in mg.*

45 sana] sana(m) *ratllat*

56 malaltia *em.*] maltia *ms.*

57 per lo peccat] *supras.*

60 Abastar-t'é

76 no u sia] nou (sia) *post corr.*

86 dix *em.*] dich *ms.* {Ha de traduir un «dicit».

97 sensualitat quant] sensualitat (quantitat) quant *ratllat*

- 97 segons que dix ... és malalta] *add in mg.* {El copista ha restituit una llacuna provocada per un homoiotèuton *malalt... malalta.*
- 101 perla l'Apostòl] (per)la lapostol *add.*
- 103 ànima e'l spirit *em.]* anima *ms.* {Manca el tros final de la cita, que és important per al sentit: «pertingens ad divisionem animae et Spiritus».
- 108 totes, a penitència] totes (perque ordonat) apenitencia *ratllat*
- 109 La potència] *abans un* nos poden *ratllat*
- 110 dementre ella ... és torbada] *add. in mg.* {Han restuït el resultat d'un salt per homoiotèuton *dementre... dementre.*
- 114 delectat *em.]* delicat *ms.* {Llatí «delectatus».
- 123 per les carreres *em.]* per les carretes *ms.*
- 131 lo meu ull] lo meu (ull) *post corr.*

[1 6]

- 30 segonament *em.]* segona()ament *ms.*
- 46 abstenir *em.]* abtenir *ms.*
- 47 recordarà] recorre > recor(dara) *corr. supras.*
- 50 justificar no's pot] justificar nos (pot) *supras.*
- 56 munda'm *em.]* munda *ms.*
- 58 si ja] (si) ja *supras.*
- 60 infeels] infeel(s) *add.*
- 62 no entenen] no enten(en) *add.*
- 63 aquel del qual] (aquel) del qual *add. in mg.*
- 64 car d'aquell *em.]* daquell *ms.* {Hauria de traduir «quoniam de illo non poenitet».
- 65 és retardada] es retarda(da) *supras.*
- 70 la indulgència ... de vegades] *add. in mg.* {Salt per homoiotèuton *vegades... vegades,* restituiït al marge.
- 71 és spedient *em.]* spedient *ms.* {Restituïm el verb, necessari per a la gramaticalitat del fragment, que possiblement havia estat mal traduït o mal copiat, d'acord amb el text llatí: «quoniam magis expedit ut justificatus dubitet».
- 75 ans per vigor *em.]* as per vigor *ms.* {Traduint un «sed naturae vigore».
- 81 més és] mes — es *ms.* {Sembla com si una correcció hagués cancel·lat una paraula intermèdia.

[1 7]

- 1 qui *em.]* quis *ms.*
- 6 gehennal] *post corr.*
- 13 gehennal *em.]* general *ms.*
- 15 gehennal] ge(hennal) *post corr.*
- 15 o acaba l'om *em.]* acabal (vn) *ratllat* {És un fragment molt poc clar, segurament per un error del copista. El text llatí diu simplement «ita mors gehennalis non consumit hominem, sed affligit, ut semper vivat ad mortem».
- 20 yo seré mos] mor() > mos *post corr.* {S'han raspat un mínim de dues lletres i s'ha afegit la essa a sobre de la erra.
- 25 En l'article] E(n) larticle *supras.*
- 27 de negú] (de) negu *supras.*
- 28 muyra] m(uyra) *post corr.*
- 29 article de la] article (de la) *supras.*

- 31 jaquesca] aquesta > (j)agues(c)a *corr.*
 31 cert] terç > (c)er(t) *corr.*
 33 de Déus] (de) deus *supras.*
 34 desesperant *em.]* deseparant *ms.*
 34 li recorde] le > l(i) *corr.*
 38 gehennal] general > ge(h)e(nn)al *corr.*
 41 l'Altisme e *em.]* laltisme *ms.*
 46 me trobaren *em.]* me trobarem *ms.*
 46 és entesa la profunditat] es detenguda profunditat > es (en)te(sa) (la) profunditat
corr.
 50 Uberta és *em.]* uberta e es *ms.*
 51 qui devallaren *em.]* devallaren *ms.*
 52 en l'encontre] *post corr.*
 54 lim] *l'abreviatura no es correspon però amb una i*
 56 E l'infern jusà *em.]* en linfer jusa *ms.*
 56 e soterrat *em.]* o soterrat *ms.* {Llatí «et».
 58 Infern ha *em.]* infern han *ms.* {El subjecte és infern: «Dilatavit infernus
 animam suam...»
 61 pedruscha qui] pedruscha (qui) *add. in mg.*
 64 no confesarà] no confe(sa)ra *supras.*
 66 és, perex] e(s) perex *post corr.*
 69 cantats] tancats > (c)an(t)ats *corr.*
 71 inútil e *em.]* inutil *ms.*
 74 lunyant-nos] lunyan(t) nos *add.*
 74 lum de gràcia] lum (so) de gracia *ratllat*
 75 riqueses] r(ique)ses *post corr.*
 88 mas] ma(s) *post corr.*

[I 8]

- 11 a mi enujoses] *post corr.*
 13 Job] jo(b) *post corr.*
 13 l'ocel] *però en el ms. la separació de mots ha fet que el copista escrigui lo cel.*
 17 gemech *em.]* treball *ms.* {Ha de traduir «De raro et modico gemitu».
 20 car] (car) car *gratat i ratllat*
 23 fel] (f)el *post corr.*
 28 entrànees *em.]* entrans *ms.* {Esmeno aquest pas, corresponent a un
 «interioribus».
 29 del cors *em.]* dels cors *ms.*
 36 fort e dura, e cor] fort (e) dura (e) cor *supras.*
 37 no gemega] (no) gemega *supras.*
 38 ne gita] n(e) gita *post corr.*
 38 no escampa] n(o) escampa *post corr.*
 41 detràs] *post corr.*
 46 lagremegar] lagr(e)regar *post corr.*
 49 caliga] ca(li)ga *post corr.*
 51 denejant] *add. in mg.*
 55 l'esperit contribulat] lespirít (de) contribulat *ratllat*
 59 potestat] *després hi ha un mot il·legible esborrat*
 61 per sompnis] pe(r) sompnis *corr.*
 62 és pres] *després hi ha un mot il·legible esborrat*

- 62 de l'hom en] en *supras*.
 74 VII vicis] vi(i) vicis *add*.
 75 és acabada] es *supras*.
 76 canelobre del *em.*] canelobre de *ms*.
 82 reenat *em.*] *om. ms.* {Esmeno d'acord amb la glossa de IV 9,101: *Aquell qui no serà reenat, ço és altra vegada nat.*
 102 dit li fon] di(t) *post corr*.
 103 E aquella] e *supras*.
 115 han fornicat *coni.*] ha fornicat *ms*.
 128 ploraven *em.*] ploran *ms*.
 129 orants *em.*] ornats *ms*.
 132 plorava Anna *em.*] plorava anant *ms.* {Esmeno per evitar una llició dubtosa, i en congruència amb la tradició llatina: «Anna quoque largiter flebat amaro corde».
 134 regaré *em.*] *om. ms.* {S'ha deixat el verb principal «rigabo».
 134 per tant que sia fèrtil] *add. in mg.*
 135 seca] (tan) seca *del*.
 135 produescha] produescha (e git enues lo cel) *ratllat*
 138 sí't demostra e sí't cull] *els sit són transformacions de quelcom anterior*
 144 del cors *em.*] dels cors *ms.* {*dels cors* és un error provocat pel manteniment de la resta de cas.
 146 ajustament] (a)justament *supras*.
 152 vertederament] verte(de)rament *supras*.

[I 9]

- 10 o turbació *em.*] turbacio *ms.* {Restitueixo la coordinació que manca entre aquests dos mots.
 13 vostra ira *em.*] vera ira *ms.* {El sentit queda molt clar pel llatí «vestram» i l'error és fàcilment explicable per una confusió d'abreviatures.
 17 no obra *em.*] no es (coneguda) *del.* > obrar? *mg.* {Esmeno d'acord amb el pas paral·lel de 14,106: *La ira de l'hom no obra la justícia de Déu.*
 18 no puga] (no) puga *supras*.
 19 Revela *em.*] revelatz *ms.* {Llat. «revela».
 20 lo teu cors *em.*] lo teu cor *ms.* {Una possible confusió lingüística *cor/cors/cos* que resolc d'acord amb el llatí «corpus».
 23 e cert] (e) *supras*.
 24 li fa encórrer *em.*] (en)corre *ratllat* > (li fa en) corre *supras*.
 32 peregrina *em.*] peregrinarà *ms.* {La manca de concordança entre aquests dos verbs coordinats obliga a una esmena guiada pel llatí «peregrinatur».
 40 les bísties e ab tots los animals] bísties (e) ab (tots los) animals *supras*.
 46 Sien confusos, doncs *em.*] sien doncs confusos doncs *ms*.
 52 consuetut *em.*] consuetat *ms.* {Esmeno amb -t final perquè és l'única forma documentada al *ms*.
 54 a semblança *em.*] a seblança *ms*.
 60 l'hom vell nostre] *després, el mot omsenjos ratllat*
 69 que'l peccador *em.*] que la peccador *ms*.
 70 corregit he *em.*] corregit ho *ms*.

[I 10]

- 5 emperò ya *em.*] empero yo *ms.* {Llatí «iam».
- 6 e si no] no *supras.*
- 6 emperò ya *em.*] empero yo *ms.* {Llatí «iam».
- 17 Loth] lo(th) *post corr.*
- 17 e l'espòs] (el) espos *supras.*
- 22 e conuiuere] *post corr.*
- 25 seràs ignocent, e com *em.*] seras ignocent seras *ms.* {El text llatí corresponent diu: «Cum sancto sanctus eris, et cum innocente innocens eris», però la cita bíblica segueix: «et cum electo electus eris, et cum perverso perverteris» (Ps 17,26-27). Segurament el text català duia la cita sencera però va cometre un salt d'igual a igual *seràs... seràs.*
- 26 ni conversaré] ni conversare (m) *ratllat*
- 27 elegiré ésser menyspreat] (esser) menyspreat *supras.*
- 27 de nostre Senyor *em.*] nostre senyor *ms.* {Hi manca el ligam del complement de nom.

[I 11]

- 9 plor en la bocha] (plor) en la bocha *post corr.*
- 13 Ramà] Roma > R(a)ma *corr.*
- 14 la veu *em.*] lo ueu *ms.*
- 14 malament] utalament > (m)alament *corr.*
- 23 hen lo plor] hon : h(o>e)n *corr.*
- 32 peniden doblement *em.*] peniden *ms.* {L'esmena ve obligada perquè el text llatí fa èmfasi en el «poenitentant dupliciter», que es concretarà en el següent verset en el binomi «erubescant et conturbentur».

[I 12]

- 7 altra vegada *em.*] alt(ra) vegada *lectura dubtosa*
- 13 sutzes *em.*] sutzures *ms.*
- 14 legees] lege(e)s *supras.*
- 14 lo li revel·le] lo *supras.*
- 15 a Déu] a *add.*
- 18 aquest *em.*] (o)quest *ms.*
- 23 de les hosts] de les ho(s)ts *supras.*
- 24 del qual] qual *post corr.*
- 31 ço és remouent un ésser *em.*] ço es remouent Car remouent dun esser *ms.*
 {És una oració molt deturpada. Hi fem les mínimes intervencions per tal que s'assemblí al text llatí («hoc est eternam damnationem avertens»).
- 37 Encara, desiga] desi(g)a *post corr.*
- 48 lexen venir] uenjr *supras.*
- 53 los mals, havent] mals *supras.*
- 56 són comtats *em.*] som comtats *ms.*
- 63 seguretats *em.*] segurtat *ms.*
- 64 és reduhida e] e *supras.*
- 65 car ço que'n lo començament] *add. in mg.* {Salt per homoiotèleton començament... començament.

[II 1]

Abans del títol: lo títol daquest psalm es intellectum Daujd / ço es lentencio ho entenjment de daujd *add.*

11 gràcia e misericòrdia *em.*] gran misericòrdia *ms.* {Llatí: «de gratia et misericordia Dei agit».

22 que d'aquests ... són *em.*] que aquests *ms.* {Sense l'esmena el sentit de la frase és agramatical perquè reclama un genitiu en aquest punt, com el llatí «istorum septem psalmorum duo sunt...».

33 e repugnans] (e re)pugnans *post corr.* {Segurament va copiar *c. e pugnans* i va voler subsanar l'error. Com que l'espai no donava per més va rascar la conjunció i va copiar *re* deixant una nova *e* a l'interlínia.

33 sentències] (s)entències *post corr.*

34 e l'enteniment] (e) el enteniment *ratllat*

34 benayurats] b(e)nayurats *post corr.*

36 són remeses, en quina manera són cobertes *em.*] *om. ms.* {Restituïm el text que manca a causa d'una repetició errònia. El llatí «si sunt remissae, quomodo sunt tectae; aut si tectae, quomodo remissae» s'ha traduït dues vegades com la segona part de l'oració llatina. També eliminem el segon element repetit al text: *O si són cuberts, com són remeses?*

39 Jesucrist] Jesu c(ri)st : *post corr.*

40 aquella perdrà, e qui avorrex la sua ànima en aquest món] *add. supra* {La correcció subsana un salt per homoiotèuton *en aquest món... en aquest món.*

44 intel·ligència *em.*] per intelligència *ms.* {El *per* no tenia cap sentit en el context «dat gallo intelligentiam».

[II 2]

3 de penitència, e] *add. supra*

7 fe e] fe (e) *corregit sobre una o anterior*

8 a conseguir] a *supra*

9 XIII] xiiij(j) *add.*

14 part lo *em.*] part (de) lo *ms. ratllat, i posteriorment ha corregit a sota de*

15 per gràcia, la qual] gracia *supras.*

[II 3]

11 està en espècie; la benayurança de la pàtria *em.*] *om. ms.* {Cf. nota corresponent.

12 via *em.*] pàtria *ms.* {Cf. nota corresponent.

18 s'espera *esm.*] sespa *ms.* {No hi ha cap traça de l'abreviatura.

27 de les actuals *em.*] dels actuals *ms.*

28 en] o *ms.* > en *corr.* {La lliçó *o* és un error que el copista ha corregit convertint *o* en *e*, afegint-hi un palet i col·locant la *n* en l'interlínia.

39 vocable *em.*] notable *ms.*

42 dampnen-se] dampnen(se) *supras.*

48 o operació *esm.*] operacio (e) al *ms.* {Error del revisor pel complex joc de preposicions d'aquest fragment. Restituïm el sentit correcte

54 virtuts] *supras.*

57 venial, car] venial (car) car *ratllat*

- 64 ja són] ja (no) son *ratllat*
 70 demostrats, los quals] quals *supras.*
 76 peccat e babtisme *em.]* peccat o babtisme *ms.*
 76 peccat e babtisme ensemps *em.]* peccat o babtisme ensemps *ms.*
 92 si tu los] s(itu) los *ms.* {Lectura poc clara perquè hi ha hagut un raspat.
 93 si tu los] si tu los *ms.* {Un raspat fa la lectura poc clara.

[II 4]

- 3 al qual] qual *supras.*
 18 exugarà] exugar(a) *supras.*
 26 Ne'n *em.]* En *ms.* {Introduïm el canvi perquè és necessari pel sentit («Nec est...»)
 31 mes que s'acuse] *add. in mg.*
 37 ço és "no és engan en lo seu cor" *em.] om. ms.* {Ho restituïm («id est in corde eius dolus non est») perquè el fragment següent glossa la importància de l' *engan en lo cor*, i no s'entendria d'on arrenca el comentari.
 46 fictament] f(ic)tament *post corr.* {Les dues lletres han estat raspades i són de lectura difícil.
 47 fenyé] feny(e) *add.*
 49 fenyé] feny(e) *add.*

[II 5]

- 6 cridar] crjdar *post corr.* {Sembla raspada.
 6 e crida] e *add. in mg.*
 6 seus] *supras.*
 6 que podia vertaderament callar, e cride'ls] *add. in mg.*
 7 Callà los crims per ço que'ls celàs *em.] en una posició errònia al ms. Cf. nota corresponent*
 8 no profitàs] no *supras.*
 15 peccat, per confesió foragitat la inflació, e] *add. in mg.*
 16 mitiguada e aleugada] mitigua(da) e aleuga(da) *post corr.* {Sembla que deia *mitigat e aleugat* i que ha convertit la *t* en *da*.
 23 encara] (e)ncara *post corr.* {Molt poc clar, dues lletres sobreposades.
 34 dejun] *post corr.* {Sembla que deia *demn*, i el corrector ho ha resolt amb lleugers retocs.
 35 delma] del(ma) *post corr.*
 44 malvades", lur] *Al marge s'hi llegeix e perço dju ¿??, però costa d'integrar-ho amb el text llatí i semba sobrer*
 52 Del crit *em.]* el crit *ms.*
 54 Abel *em.]* ab el (ol) *ratllat*
 60 cors] cor(s) *add.*

[II 6]

- 5 s'és] ses *post corr.*
 22 Car *em.]* o *ms.* {Esmeno per donar sentit gramatical al text, que en llatí va regit per un «quoniam».
 34 O segons *em.]* on segons *ms.* {Llatí «vel».
 45 lingua *em.]* legua *ms.*
 47 d'aquestes diu *em.]* daquests diu *ms.*

- 49 d'aquestes, Salamó *em.*] daquests Salamo *ms.*
 56 com hic ajusta] *el* com *pràcticament no es llegeix*
 63 a vegades] Aue(gades) *supras.*

[II 7]

Abans de la caplletra: la segona part del psalm.

- 2 injustícias *em.*] justícias *ms.*
 7 discreta *em.*] directa *ms.* > discrecta *corr.* {La paraula *directa* ha estat corregida convertint la *r* en una essa llarga i afegint a sobre de la paraula *cr*. La forma resultant també és errònia, i l'esmeno.
 8 he fet conegut *em.*] fet conegut *ms.*
 30 dels quals] dels *post corr.*
 42 és cubert] e(s) *add.*
 63 havia comès delictes *em.*] havia comes delenquint *ms.* {Llatí: «iste tacendo delinquerat et»

[II 8]

- 11 hagués dit *em.*] hagues *ms.*
 19 per ço que *em.*] per ço *ms.*
 45
 64 dien *em.*] dient *ms.*
 68 contil·lació] conti(!)lacio *post corr.*
 79 tos peccats *em.*] tots peccats *ms.*
 108 Judes qui dix *em.*] judes *ms.*
 108 justa] mata > (j)n(s)ta *ms.* {El copista s'ha adonat de l'error i l'ha subsanat.
 120 com escuma] (com es)cuma *post corr.*

[II 9]

Al marge: la terça part d'aquest psalm.

- 4 acostaran *em.*] acostoran *ms.*
 6 ...] manca la trad. de *et sanctificantur iniquus* PL R
 7 santificació] satisfacció > sa(n)tific(a)ció *corr.*
 10 santificació] satisfacció > sa(n)tific(a)ció *corr.*
 19 sia] si(a) *add.*
 22 pregarà *em.*] pregaria *ms.*
 25 yo tu {Lectura incerta
 32 nosaltres e vosaltres *esm.*] nosaltres e uosaltres e nosaltres *ms.*
 32 gran profunditat e *esm.*] gran profunditat (gran profunditat) e *ratllat*
 35 temps coninent *esm.*] en temps con coninent *ms.*
 37 o en confusió *em.*] inconfusio *ms.* {Llatí: «vel in confusionem»
 38 vessa] ve(ss)a *post corr.*
 76 en calor] e(n) *add.*

[II 10]

- 7 e contrasten] o > e *corr.*

- 8 oppressors] oppresso(r)s *supras.*
 19 Mas també] *post corr.*
 21 principals virtuts *em.]* principalment virtuts *ms.*
 36 en aquest *coni.]* e aquest *ms.*
 45 alegres e] e *supras.*
 47 e del qual yo] qual *supras.*
 49 de la mà de l'enemich] del(a ma del) enemich *supras.*
 51 E'l preu de *em.]* E la preu *ms.*
 58 reembrà Israel *em.]* reembre Israel *ms.*
 63 nostra humilitat *em.]* nostra humanitat *ms.* {Llatí «humilitatis».
 62 en la] en(ca) la *ratllat*
 68 a tu·m *em.]* a tu *ms.*
 69 si·m] *pràcticament il·legible*

[II 11]

Al marge: la quarta part d'aquest psalm.

- 6 és lo segon *em.]* es en lo segon *ms.* {Llatí: «qui est secundus».
 9 perseverància] per(se)uerancia *post corr.*
 24 per flagells *em.]* flagells *ms.*
 24 revoch e·t] ot > et *corr.*
 69 solem guardar *em.]* solent guardar *ms.*
 70 volem que sia *em.]* volen que sia *ms.*

[II 12]

- 29 és designat] o > es *corr.*
 32 de nosaltres *esm.]* de nosaltres de nosaltres *ms.*

[II 13]

- 5 mos és aquella] mos (es) (en) aquellas *corr.* {Ha ratllat *en* i ha corregit amb un *es* *supras.*
 18 superbiosos] superiosos *ms.*

[II 14]

- 1 Multa] *afegeixo la M que el caplletrador s'havia oblidat*
 6 de detracció] (de) detraccio *supras.*
 10 los justs] los ju(s)ts *add.*
 10 e són flagel·lats los injusts *em.] om. Ms.*
 13 vergues] uergue(nes) *ratllat* > uergues *corr.*
 16 en la pensa són flagel·lats *em.] om. Ms.*
 18 nostre] *post. corr.*
 18 Déu e són *em.]* Deu e som *ms.*
 20 o posat *em.]* posat *ms.*
 23 desviy] desvi(y) *post corr.*
 23 mort vage] mort (uage) *supras.*

[II 15]

- 5 de començans *em.*] e començans *ms.*
 13 en *em.*] e *ms.*
 18 e despenen *em.*] e desponen *ms.*
 23 als quals *em.*] Jsl quals *ms.* {Esmeno pel sentit del text llatí: «quibus aiebat
 Christus».
 31 a l'Apostòl] al *supras.*
 34 no'n altro *em.*] no altro *ms.*

TERCER SALM PENITENCIAL

[III 1]

Abans del títol: lo títol daquest psalm psalmus de rememoracione sabbatj psalm de dauju en remembrança del dissabta.

- 8 setè és enterpretat *em.*] sete enterpretat *ms.* {Llatí «quod Sabbatum et septimum interpretatur et requies».
 9 e dretament] e *corregit transformant una o*
 12 lo sababtisme] lo (sa)babtisme *supras.*
 13 serà lo] (sera) lo *add.*
 14 Lo segon ... significada per lo sacrament] *add. in mg.*
 16 e no és sacrament] *supras.*
 30 del qual] (del) qual *supras.*
 37 als tres *em.*] altres *ms.*
 45 e delectació] e *corregit sobre una o anterior*
 46 e impassibilitat] e *corregit sobre una o anterior*
 49 és per Nostre Senyor *em.*] es nostre senyor *ms.* {Llatí «requies sabbati sanctificata est Domino».
 50 en lo sàbbat spiritual reposa lo just] *add. in mg.*

[III 2]

- 3 dels seus versos *em.*] del .vi. versos *ms.*
 22 spirituals] spiri(tuals) *post corr.*
 23 trametent davant *em.*] turmentat dauant *ms.* {Llatí: «praemittens».

[III 3]

- 19 tanta serà *em.*] sera *ms.* {Llatí: «tanta erib».
 20 enceniment *em.*] enteniment *ms.* {Llatí: «incendii».
 25 correcció] corre(c)ció *post corr.*

[III 4]

- 21 O les *em.*] on les *ms.*
 24 de les quals *em.*] dels quals *ms.*
 33 són appellats *em.*] son appellades *ms.* {La concordança ha de ser amb *sants*,
 no amb *sagetes*.
 43 compleixes *em.*] compleix *ms.*

[III 5]

- 8 Cerquat he *em.*] cerquat ha *ms.*
 15 del poeta] de(l poeta) *post corr.* {Al marge el copista ha afegit els versos d'Ovidi: *Ovidius in ij de Transformacionis: Heu quam difficilis est crimen non perdere vultu.*
 28 Carn e sanch] (En) carn e sanch *ratllat*
 31 ...] *Salt corresponent a:* Coniugale opus, unde: erunt duo in carne una
 32 Ne] Ne *post corr.*
 44 qui] qui *post corr.*
 45 contrastàs *em.*] contrastast *ms.*
 49 ço que *em.*] (çons)que *corr.* {És una lectura molt difícil a causa d'una correcció.
 50 car ni] car (ni) *supras.*
 51 en pau seu *em.*] en pau sen *ms.* {Llatí: «sedet pacificus, insedit securus».
 51 e en pau se'n va] (e) en pau sen va *supras.*
 54 e pau de] *post corr.*
 58 en mi matex dormiré e *ms.*] e alli dormire *ms.* {Llatí: «In pacem in idipsum dormiam et requiescam».
 65 molt mals *em.*] molt millors *ms.* {El text llatí presenta una *gradatio* «optimi... mali... pessimi», que el ms. tradueix per *bons... molt mellors... plus mals.*
 75 en tant que a ells] en tant que () aells *esborrat i ratllat il·legible*
 75 ço que-ls] ço que(ls) (les) *ms.* {Ha esborrat *les* i ha corregit el text afegint *ls* després de la conjunció.
 79 nafres ne *em.*] nafres no *ms.*
 93 e aquests *em.*] e aquest *ms.*
 97 no constenten] no (con)senten *post corr.*
 97 mes encara aquelles no] *post corr.*
 98 no senten *em.*] senten *ms.* {Llatí: «non setniant».
 98 que la pau *em.*] la pau *ms.*
 115 Per què] (P)er *ms.* {no queda clar si és 'ver' o 'per'}

[III 6]

- 2 sicut honus *em.*] honus *ms.*
 19 de l'hom *em.*] del hoy *ms.*
 27 aquesta primera *em.*] *om. ms.* {Ho afegixo per coherència amb el llatí i amb la mateixa traducció catalana que, poques paraules més enllà, diu *e aquesta darrera.*
 28 càrrech fexuch *em.*] carrech fexuch migancer e *ms.* {La incoherència del ms. es pot resoldre a partir del text llatí: «sed ista sicut onus mediocre, illa vero sicut onus grave».
 40 de les penes *em.*] dels peus *ms.* {Possiblement l'error ve produït per la lliçó de l'antígraf que devia haver abreujat la darrera e del mot: *peus. ??????*
 49 e axí] *post corr.*

[III 7]

- 6 en lo riu de Eufrates] en (lo riu de eufrates) *post corr.*
 9 Joel] Jo(el) *post corr.* [possiblement corregint un *Job* erroni.
 10 de l'oli *em.*] del del oli *ms.*
 14 les nafres *em.*] les nafre *ms.*

- 15 que aquelles *em.*] que aquells *ms.* {Ha de concordar amb *nafres.*
 7 pena] pen(a) *post corr.*
 21 mia follia] (mja) follia *post corr.*
 28 de les grans forces] de (les grans) forces *post corr.*
 28 en lo baptisme rabudes; e s'és donchs] *add. in mg.*
 35 per lo vici *em.*] lo vici *ms.*
 54 al temps *em.*] als temps *ms.*

[III 8]

- 6 ...] *Salt per homoiotèleton* misèries... misèries, *corresponent a:* Brevis est vita, sed multae sunt miseriae, quibus...
 7 en tres vocables *em.*] entre uocables *ms.* {Llatí «in tribus».
 14 de la ley al creent] dela ley(al cre)ent *post corr.*
 35 no morrà] no(morrà) *esborrat al ms.*
 43 e vingua *em.*] eniga *ms.* {Error paleogràfic.
 43 e plegue] *la còpula e és el resultat de la transformació d'una o*

[III 9]

- 24 perpetrar-lo; car en aquesta] perpetrar(lo car) En aquesta *supras.*
 25 sababtizat] (sa)babtizat *post corr.*
 30 e enujoses *em.*] en noses *ms.*
 31 és permesa *em.*] e permesa *ms.* {Llatí: «anima orare permittitur».
 32 corsos] cor(s)os *corr.* {La *s* està corregida sobre una *r.*
 43 de causa *em.*] de carn *ms.* {Llatí: «causa».
 47 en lo seu cors *em.*] en lo seu cor *ms.* {Faig aquesta esmena perquè sinó podria dur a confusió. El sentit ha de ser 'qui fa fornicació peca en el seu cos'.
 52 davant ella van *em.*] davant ella nan *ms.*

[III 10]

Després del títol: le segona part del tercer psalm

- 10 menció de les *em.*] mencio *ms.*
 12 torbat és *esm.*] torbat es es *ms.*
 19 D'aquests *em.*] Daquestes *ms.*
 21 sort, no] sor(t) no() *ms.* {La *t* ha estat afegida posteriorment i s'ha esborrat una lletra després del *no.*
 25 e gemech] (e gemech) e gemech *ratllat al ms.*
 26 Davant tu, Senyor *em.*] Davant tu senyor dauant tu senyor *ms.*
 28 Lo meu cor *em.*] lo meu *ms.* {Llatí: «cor meum».
 33 com tu qui] com *supras.*
 36 flagells *esm.*] flagell *ms.*
 46 humiliat] humili(tat > at) *corr.*
 52 tu és *em.*] tu *ms.*
 53 una part] *supras.*
 55 manifest de] *supras.*
 68 esvahyren-la] (esuahyren) la *post corr.*
 68 molt fort] *post corr.*

[III 11]

5 Veus *em.*] Deus *ms.* {Esmeno l'error del caplletrador que no ha entès la indicació del copista.

5 ha] *post corr.*

13 milícia] m(a>i)lícia *corr.*

15 per alcuna] (per) alcuna *add. in mg.*

21 nosa] (n)osa *post corr.*

[III 12]

12 dignes *em.*] digues *ms.*

26 quax defallent *em.*] quax quax defallent *ms.*

[III 13]

5 proseguides] p(ro)seguides *post corr.*

6 proseguex] p(ro)seguex *post corr.*

13 multiplicats *esm.*] mltiplicats *ms.*

16 temptacions] t(o>e)mtacions *corr.*

17 E per ço com *em.*] E per ço *ms.*

20 ne] n(e) *corregit sobre una o*

[III 14]

2 inquirebant mala mihi *em.*] inquirebant *ms.*

16 lo cors] lo cor(s) *add.*

[III 15]

6 bocha] b(o)cha *post corr.*

9 sordea mala] sordea (mala) *in mg.*

21 per alcú] per *supras.*

22 determenant *esm.*] determat *ms.*

[III 16]

7 és dit per lo psalmista: "Trossús *em.*] es dit per lo psalmista es dit per lo psalmista Tro sus *ms.*

9 Increpa *em.*] Iepiren *ms.* {Hi ha una abreviatura molt retocada i pràcticament il·legible. Restituïm pel text llatí: «Increpa feras silvarum».

15 sabem *esm.*] sabem sabem *ms.*

16 és legut] es *supras.*

36 un buf *em.*] un bu *ms.*

[III 17]

2 tui] *post corr.*

9 me hoyràs *em.*] meu hoyras *ms.*

12 ...] super me magna locuti sunt *om. Ms.*

14 la prenunciu *em.*] la renunciu *ms.* {«Ego pronuntio».

- 16 volentaris] *post corr.*
 17 esperts] espe(rts) *post corr.*
 19 iniquament *em.*] jniquimament *ms.*
 36 qui reherent] (qui rehe)ment *post corr.*
 36 m'as] (m)as *post corr.*
 36 ma donaràs] ma *supras.*
 38 tu m'hoiràs *em.*] tu hoyras *ms.*
 38 e no sens] (e) no sens *supras.*

[III 18]

- 7 havia] hau(ia) *post corr.*
 9 ...] *el text català no duu la traducció de:* hoc est ne illud agam, propter quod inimici mei mihi valeant insultare.
 13 injust] (in)just *add.*
 28 via drete *em.*] man drete *ms.* {Llatí: «in via recta».
 38 nostre Senyor Déus *em.*] nostre senyor diu *ms.*
 38 que's sdevenga *em.*] que's sdevengan *ms.*
 44 resurrecció] resurre(c)ió *corr.*
 51 del folch *em.*] del foch *ms.* {Llatí: «Dominum gregis».

[III 19]

- 13 ço és la] ço és una lectura molt poc clara
 17 en en viglies *em.*] en en vigilies *ms.*

[III 20]

- 18 qui donat *em.*] qui dona *ms.*
 19 temprar] *post corr.*
 20 vergues] uerg(u)es *post corr.*

[III 21]

- 5 mateix] mateix(s) *add.*
 8 menjant] menjan(t) *post corr.* {No ho acabo de llegir bé.

[III 22]

- 4 detràs me *em.*] detras mes mes *ms.*
 7 felisteus *em.*] felisteu *ms.*
 10 façen a vosaltres *em.*] façen a nosaltres *ms.*
 10 e feu *em.*] e *ms.*
 10 a ells] ell(s) *add.*
 11 La Ley és manat: L'ull per l'ull *esm.*] la ley es manat lull es manat lull per lull *ms.*
 16 hon com *em.*] hom com *ms.*
 17 sobre ell] *post corr.*
 19 e açò és bo: no retre bé per mal] *add in mg.* {Hi ha hagut un salt d'igual a igual e açò... e açò.
 31 temporals, temporals] temporals (temporals) *add in mg.*
 31 perpetuals béns *em.*] perpetuals *ms.*

- 34 temporals, temporals] temporals (temporals) *add in mg.*
 34 aytanbé] aytan(be) *post corr.*
 44 los obrés *em.*] les obres *ms.*
 52 los obstinats *em.*] los obtimasts *ms.*
 55 hoen] h(oe)n *post corr.*
 60 e glòria] e *supras.*
 71 no s'és aparegut *em.*] nos es aparegut *ms.* {Modifico la separació de mot per adequar-la al sentit llatí «non luxit».
 89 per què] p(e)rque *post corr.*
 93 se sesguescha] se(se)guescha *supras.*

[III 23]

Abans de la caplletra: quinta part del psalm tercer de penitencia.

- 1 Domine] dom(i)ne *add.*
 14 ignocència] igno(ce)ncia *post corr.*

QUART PSALM PENITENCIAL

[IV 1]

Abans del títol llatí: lo títol daquest psalm es psalmus dauid cum uenit ad eum nathan propheta qui ... ad bersabee // lo psalm de dauju com uench nathan propheta ael improuerantlo com era encint abersabee muler de ueries caualer

- 12 ajustades *em.*] ajusta(da) *ratllat*
 12 e ret] (e) ret *corregit sobre una o*
 19 e criminals *em.*] criminals *ms.*
 28 mellor és] mellor e(s) *add.*
 29 e obté *em.*] obte *ms.*
 39 sovinejat *em.*] souineiat (es) *supras.*
 40 los quals *em.*] les quals *ms.*
 47 d'on pots *em.*] do pots *ms.*
 54 malaesch] malae(s)ch *supras.*
 58 desigant *em.*] desigat *ms.*
 60 ne solament una vegada *em.*] ne solament *ms.*
 66 monde'm *em.*] monde *ms.*
 68 hom és] (h)om és *post corr.*
 69 devia fer] deui(a) fer *add.*
 70 ometre *em.*] cometre *ms.*
 82 mia injustícia, car injustícia] mia injustícia (car injustícia) *add. in mg.*
 85 delicte, mundame'n *em.*] delicte (o) mudamen *ratllat*
 87 hajes mercè *em.*] hajes merce de mj *ms.*
 92 hoit lo nom] hoi(t) lo nom *és una correcció sobre un hois del ms.*

[IV 2]

Abans de la caplletra: la primera part daquest psalm

3 psalm de penitència] psalm (de penitencia) *add. in mg.*

[IV 3]

6 ...] *Salt per homoiotèleuton* miseracions... miseracions *del ms., corresponent al llatí: quia misericordia Dei una est in natura, sed miserationis eius multi sunt in effectu.*

- 16 per negun] (per) negun *supras.*
- 19 del meu coratge *em.]* lo meu coratge *ms.*
- 19 sia delida] *add. in mg.*
- 21 o remoguts] rem(o)guts *post corr.*
- 22 dels vivents] dels viuents (los injusts) *ratllat*

[IV 4]

- 6 he exercida *em.]* ha exercida *ms.*
- 17 jatsia que *em.]* jatsia qui *ms.*
- 17 qui's purgat *em.]* qui purgat *ms.* {Cf. nota corresponent.
- 19...] *el text català no duu el final de la frase: toties etiam remittitur tota poena.*
- 17 vènia] uenja *post corr.*

[IV 5]

- 8 yo he fet lo peccat] he fet lo peccat *in mg.*
- 9 zelar] (ç>z)elar *corr.*
- 14 en peccar atorch haver] atorch *in mg.*
- 32 ...] No s'ha trad. ni la darrera frase ni la darrera cita del capítol: "Unde littera illa magis proprium exprimit intellectus qua dicitur: *Peccatum meum contra me est semper, ut videlicet quasi contrarium illud persequar, non velut amicum amplectar*" PL

[IV 6]

- 4 per ço *em.]* pero *ms.*
- 5 vences *em.]* donchs *ms.*
- 7 en la qual *em.]* en qual *ms.*
- 11 per ço com *em.]* per ço *ms.*
- 18 los] *difficil de llegir per una taca*
- 19 si amonestats *em.]* sia amonestat *ms.* {Trad. «si moniti».
- 41 on *em.]* en *ms.*
- 42 mas lo mal] mas lo (mal) *add. in mg.*
- 42 as] a(s) *post corr.*
- 45 aucieuràs] auciu(ràs) *add.*
- 57 A·çò] *post corr.*
- 57 donchs] *abans* rem coue *ratllat*
- 57 per tal] *abans* aço ço es *ratllat*
- 59 e verdader *em.]* verdader *ms.*
- 61 aquells *em.]* aquellas *ms.*
- 62 no ésser faedor *em.]* esser faedor *ms.*
- 65 a la tua] *post corr.*

- 66 senyor Déu, amagar no·m] *post corr.*
 66 pusch] pu(s)ch *supras.*
 67 a la] a(a)a *ms.*, la segona a *corregida a sobre en una l*
 72 són nues *em.*] nues *ms.*
 79 e gemegarà *em.*] gemegarà *ms.*
 97 sobres] (per) sobres *ratllat*
 115 del qual *em.*] qual *ms.*

[IV 7]

- 9 concepcions] concepcions *post corr.*
 10 engendrada] engendra(da) *supras.*
 16 Daviu rey] dauju rey *post corr.*
 17 còpula] co(pula) *post corr.* {És una correcció que apareixerà dues vegades més en un petit fragment
 19 còpula] co(pula) *post corr.*
 21 còpula] co(pula) *post corr.*
 22 venial és] venial (es) *add. in mg.*
 29 gran enceniment *em.*] gran enteniment *ms.*
 34 per la integritat *em.*] la integritat *ms.*
 35 e posant-la en lo cors] *add. in mg.*
 37 sutza cosa] cosa *supras.*
 46 de la raho] raho *post corr.*
 49 ensemps e] e *add. in mg.*
 49 originalment, doncs] originalment *in mg.*
 54 ira] *després un* perpetual *ratllat*
 56 vist] *post corr.*
 57 probablement *em.*] probablement loable *ms.* {Esmeno perquè la lliçó del ms. no té cap sentit en el context.
 58 e abraça *em.*] abraça *ms.*
 61 ...] *El text català no duu.* Propter quam indigna est visione divina, vel potius carentia divinae visionis est dignae.
 64 ans encara] ans encara (ans encara) *ratllat ms.*
 64 sanch *em.*] sanchn *ms.*
 67 malaltia] ma(laltia) *post corr.*
 68 qualitat *em.*] caritat *corregit més tard en quelcom que sembla* qualitat {El sentit del text és prou clar: la inclinació al pecat prové de la *passible qualitat* de l'home, relacionant-la amb una *privació*, és a dir un defecte (més endavant dirà: tal *privació o qalitat*)
 69 E tal] E (han) tal *ratllat*
 77 transportada] transpo(rt)ada *post corr.*
 84 faditat] fa(d)itat *post corr.*
 84 e inclinació] *supras.*
 87 meravella] *post corr.*
 98 si y] y *add.*

[IV 8]

Al marge ha afegit: la segona part del psalm

- 6 que Déu] que *post corr.*
 6 li à donats] *add. in mg.*
 6 béns] *és una correcció sobre* b(o)ns

- 6 donat loa] dona(t loa) *post corr.*
 6 per los béns] (per los) bens *post corr.*
 7 reduex a memòria per] reduex a memoria per *post corr. i una part afegida al marge*
 10 Déus a ell *em.*] de deus a ell *ms.*
 11 qui dar-se] (qui) dar se *supras.*
 18 e aprimen] (e) aprimen *supras.*
 24 peccats] p(a>e)ccats *corr.*
 25 teus] *és una correcció sobre un primer meus esborrant els dos primers punts de la lletra*
 26 vet que] ve(r) *post corr.*
 29 manera] *post corr.*
 30 on gardar-se] on (ga) gardar se *ratllat*
 32 ponexes *em.*] ponex *ms.*
 42 no paraules] (no) paraules *supras.*
 46 respon ell] respon (ell) ell *ratllat*
 48 si havien] (si) havien *supras.*
 59 a él] (a) el *supras.*
 66 no la fa] no la (fa) *supras.*
 67 nostre pare] (nostre) pare *supras.*

[IV 9]

8 enblanquit per gràcia] enblanquit (per tu de virtuts seré estat enbellit certes) *ratllat*
 {pròpiament és una expuntuació que afecta el final d'un foli i pràcticament tota la prima línia d'una altra.

- 19 o *em.*] on *ms.*
 20 enaprés] (en)aprés *post corr.* {no es veu clar per una taca
 22 humil e] humill (e) *és una correcció sobre una o*
 39 juts e dels] juts (e) dels *supras.*
 44 procehiment d'aquests] procehiment (segons segons) (d)aquests *s'han ratllat les dues paraules repetides al ms. i s'ha afegit supras. la preposició.*
 45 enrorat] en(r)orat *supras.*
 46 cors] cor(s) *add.*
 47 cors] cor(s) *add.*
 52 cristià] *post corr.*
 54 de Jhesucrist *em.*] del Jhesu(crist) *supras.* {Aquí ha passat alguna cosa inquietant i prefereixo esmenar. Primer el copista havia escrit *Jhesús*. Més tard ha afegit la resta de l'abreviatura i no estic segur que la ela final de del no s'hagi afegit després. Seria l'únic cas de pronom personal amb aquest ús al ms. i prefereixo esmenar-lo.
 55 fet blanch *em.*] fer blanch *ms.*
 55 sobre *em.*] obre *ms.*
 60 ab aygues de neu] *in mg.*
 67 tot lo manament] tot (lo) manament *supras.*
 68 ab ayga] a(b) ayga *add.*
 69 dient aquesta és la sanch] *in mg.*
 70 tramesa] trames(a) *add.*
 70 ministeri *em.*] misteri *ms.* {Trad. «ministeri».
 75 creu] c(reu) *post corr.*
 78 reemuts] ree(m)uts *post corr.*
 79 utilitat] vtilitat *post corr.* {Hi havia algun mot abans d'aquest al text però ha estat gratat i substituït per una ratlla.
 79 en los reemuts *em.*] pus en los reemuts *ms.*

- 80 ensemps] ensemps (ensemps) *ratllat*
 97 aquesta fe] aquesta *post corr.*
 96 profite a] profite (a) *supras.*
 107 dignament *em.*] diguament *ms.*
 108 babtisme és] babtisme (si dignament es reebut) es *ratllat*
 110 per gràcia] (e) (per) *primer havia escrit en gracia després ha gratat la ena i hi ha afegit supras.* per. El text llatí indica: «regeneratur in gratia, liberatur».
 112 ira ha] ira (ha) *post corr.* {És molt possible que es tracti de la transformació d'un mot que comencés amb ira(...)}.
 112 subjugat és] subiugat (es) *supras.*

[IV 10]

El caplletrador no ha llegit correctament la lletra indicativa: és clarament una r i el sentit també hi duu. Hem esmenat convenientment.

- 11 alegrats-vos] alegrats(uos) *supras.*
 12 vostro premi *em.*] nostro premi *ms.*
 17 cors] cor(s) *add.*
 19 los ossos] (los) ossos *supras.*
 20 del cors] del (cors) *supras.*
 21 humiliades eren] humiliades (eren) *supras.*
 22 a obeyr *em.*] abobeyr *ms.*
 23 qui està, e hou, e ab goig *em.*] qui esta e ou e reverentment obeex aquesta es de cert amich del spos qui esta e hou *ms.* {El copista ha fet un salt endarrera e ou... e hou i ha repetit dues vegades la frase.
 27 alegren-se *em.*] *om. ms.* {Trad. «laetantur», però la presència de la copulativa en el context indica que era un doblat del qual s'havia oblidat la primera part.
 29 Demanats *em.*] Demants *ms.*
 32 al so] al (so al) so *ratllat*
 34 terrenals *em.*] eternalms *ms.*

[IV 11]

Al principi, al marge, s'hi ha indicat: la tercera part daquest psalm.

- 6 penes] pen(e)s *post corr.*
 7 meus peccats] meus peccats (dels meus peccats) *ratllat*
 21 ne sia feta *em.*] no sia feta *ms.* {Ha de traduir «fiat».
 22 injustament] iustament *ms.*, però corregit pel mateix copista de manera més aviat matussera
 25 en moltes] (en) moltes *in mg.*
 29 salpiscar-m'as] salpiscar mas *post corr.*
 30 daràs] dara(s) *add.*
 32 delex *em.*] dolex *ms.*
 39 ...] *Salt per homoiotèleuton* meus peccats... meus peccats, *correponent a.* ne animadvertas in me propter peccata mea
 40 ...] *Salt per homoiotèleuton* meus peccats... meus peccats, *correponent a.* quia ego adverto ante faciem meam peccatum meum.
 44 yo veg la verga vetllant] yo (ueg lauerga uetlant) *post corr.*
 44 és] e(s) *post corr.*
 46 ni *em.*] ni ni *ms.*

50 ...] *Un alte salt de B peccats... peccats: "neque vindictas sumas de peccatis meis"*

51 *sues] su(e)s post corr.*

[IV 12]

2 *spiritum em.] spem ms.*

5 *cosa em.] cosa cosa ms.*

7 *e esperit] (e) esperit supras.*

14 *dessús alt em.] del spirit ms.* {Error per repetició, que esmeno amb un pas paral·lel a v 24,68 «desuper» = *dessús alt.*

26 *en altre loch] loch supras.*

27 *dignament lloa em.] dignament ms.*

31 *a l'hom] hom post corr.*

32 *dels mals] dels mals (desigs) ratllat*

33 ...] *Hi manca la traducció de: ex corde exeunt malas cogitationes.*

33 *homeys] home()ys hi ha una lletra il·legible cancel·lada*

35 *ço és que em.] que ms.*

35 *en ell] en ell post corr.*

36 *dreturer és] es supras.*

36 *fa los] fa(l) los ratllat*

42 *flor e] flor (e) corregida manipulant una o anterior*

42 *solament] (solament) solament ratllat*

49 *crea e] crea (e) corregida manipulant una o anterior*

52 *a amar em.] e amar ms.* {Ha de traduir un «ad amandum».

57 *Car tanta ... renovellades en ell] Car tanta es vnitat e familiaritat entre la carn e la anima en lom que la vna e l'altra ensemps ab lo seu cor e ab lespirit sien recreades e renouellades en ell ratllat* {Tot el text ha estat repetit dues vegades i, en adonar-se'n, el copista assenyala el fragment duplicat amb una gran clau d'expuntuació.

57 *familiaritat] famili(ar)itat supras.*

63 *l'ull] lull() post corr.*

65 *de les] de (c>l)es corr.*

[IV 13]

5 *faç gira] faç (gira) im mg.*

8 *girant] gira(nt) és una correcció sobre girar*

8 *totes coses seran torbades] post corr.*

12 *de la cara] de la () cara s'ha esborrat completament un mot de tres lletres*

14 *dens em.] deus ms.*

30 *car negú no pert ço que no ha] add. in mg.*

31 *com quant em.] ço quant ms.*

31 *dir l'esperit] dir (lespirit) lespirit ratllat*

32 *e tolt] (o>e) corr.*

34 *començament e] e supras.*

36 *aquestes em.] aquests ms.* {S'està referint a *tenebres.*

[IV 14]

15 *nosaltres em.] vosaltres ms.*

32 *salvador] salu(a)dor supras.*

[IV 15]

8 e sent] (e) () sent *corr.* {La conjunció ha estat transformada sobre una disjuntiva anterior i s'ha esborrat un mot de dos lletres.

8 psalms *em.*] psams *ms.*

16 e infusió *em.*] o infusió *ms.*

18 e dons *em.*] a dons *ms.*

19 respon fort gran] respon (per esser) fort gran *ratllat*

26 inichs] (jn) inichs *ratllat*

29 E en quina ... senyor Déus] E enquina forma desiga ensenyar mostrau be com prega dient deliuram deles sanchs o dels peccats senyor deus *ratllat* {El copista s'ha adonat de la duplicació del text i l'ha emmarcat amb un claudàtor que indica una expuntuació.

31 ensenyarà] ensenyar(a) *add.*

37 Ensenyaré *em.*] ensenyara *ms.* {En el pas anterior 31 es pot salvar l'esmena pel sentit general, però ara s'ha d'esmenar perquè la frase resulta incongruent.

39 que t'ofira] que(t) *post corr.*

43 lavors] lavor(s) *add.*

47 no·s] nos *post corr.*

50 impiadosos *em.*] impiadidosos *ms.*

55 del fill] del fill (de) *ratllat*

57 retornat a si *em.*] retornat axi *ms.* {Ha de traduir un «seipsum».

62 desfien] de(s)fien *supras.*

67 ...] *Salt per homoiotèleton* Déu.. Déu, *corresponent a:* Amor ex Deo pariter et cum Deo.

67 scrit és] scrit (es) *supras.*

67 Temor *em.*] amor *ms.*

[IV 16]

23 Uries *em.*] d()uries *post corr.*

23 encara per] *entre aquests dos mots hi ha mitja ratlla esborrada i cancel·lada amb una ratllat*

23 moriren molts, per què eren] moriren (molts per que) eren *add. in mg.*

25 migaranan] miga(na)ran *supras.*

37 de la tua *em.*] la tua *ms.*

42 instruments *em.*] intruments *ms.*

44 de Déu *em.*] deu *ms.*

[IV 17]

8 no u] no (u) *supras.*

9 atribueix] atribu(ex) *post corr.*

15 sia bé *em.*] si ha be *ms.*

17 ferà] *corregit transformant un fora*

28 devem *em.*] deuen *ms.*

32 carreres *em.*] carrereres *ms.*

[IV 18]

15 e sacrificis ... que los holocausts] *add. in mg.*

16 e cauma *em.*] en cauma *ms.*

- 20 signifiquen] *post corr.*
 21 significa] *post corr.*
 23 ...] *Salt per homoiotèleton* racional... racional, *corresponent al llatí. solum non rationabile sed etiam irrationale.*
 32 quan la umbra *em.*] la umbra *ms.*
 36 Yo els *em.*] yo les *ms.*
 43 ...] El text català no duu la traducció de: *et qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem.* Homiotèleton *qui mata...* *qui mata*
 44 si beneÿa] *post corr.*
 62 faïa] *post corr.*
 71 a aquests] a *supras.*
 73 encara ho diu l'Apòstol] encara (de deus) (o dju) lapostol *ms.* {Ha ratllat un *de deus* previ i l'ha corregit amb un *o dju* *supras.*
 74 ne-t són *em.*] ne son *ms.*
 76 que-s faça *em.*] que faça *ms.*

[IV 19]

- 3 placent] pla(s)ent *la essa s'ha corregit sobre una erra anterior*
 12 oblacions] *post corr.*
 19 la tribulació es *em.*] la tribulacio ques *ms.* {L'error s'ha produït per l'atracció d'un *que* anterior.
 20 la contricció *em.*] la contricció la contricció *ms.*
 24 cogitació] *post corr.*

[IV 20]

Al marge de la primera ratlla: la quinta part d'aquest psalm

- 8 sgleya *em.*] sgleyes *ms.*
 10 Daniel *em.*] David *ms.*
 14 activa *em.*] actua *ms.*
 16 tenen] (en)tenen *ratllat*
 20 la qual veu] la qual (era) veu *ratllat*
 25 indivídua] in(di)uidua *supras.*
 26 apropiada] apro(pia)da *post corr.*
 31 fortaleza nostra *em.*] fortaleza vostra *ms.*
 34 ...] *Manca la traducció de: fundamentum positum est praeter.*
 34 que és] que (es) *supras.*
 39 ferre] fer(re) *post corr.*
 41 mans. E encara] *post corr.*
 53 murs] mu(r)s *post corr.*
 53 sia disposta *em.*] si disposta *ms.*
 55 Aquesta és] Aquesta (es) *supras.*
 58 la pau *em.*] la la pau *ms.*
 59 psalmista és dit] psalmista (dient) (es dit) {S'ha ratllat *dient* i ha corregit al marge *es dit.*

[IV 21]

- 15 per la qual *em.*] per qual *ms.*
 18 els quals *em.*] dels quals *ms.*
 33 constituhint *em.*] contituhint *ms.*
 34 Són semblants *em.*] semblants *ms.*
 39 Si a mi *em.*] si mi *ms.*
 40 de feels *em.*] de feel *ms.*
 41 rahonable guardar] rahonable (deu) guardar *ratllat*
 43 per l'altar] per (la fe) laltar *ratllat*
 43 la de la incarnació] *add. in mg.*
 44 del qual *em.*] del qual *ms.*
 57 aquest, e altre altar és aquel sobre aquel] *add. in mg.*
 68 ço és en *em.*] ço es *ms.*
 78 del qual *em.*] qual *ms.*
 79 laors] *post corr.*

CINQUÈ PSALM PENITENCIAL

[v 1]

Abans del títol llatí. lo títol daquest psalm oratio pauperis cum anxiaretur et coram duo efudit peccau seruam / la oració del pobra com era en congoxa e com parla sua pregaria denant deu *add.*

- 10 és] e(s) *add.*
 16 enujós] enu(e)jos *del. ms.*
 20 lo Fill] lo fill fill *ms.*
 20 no ha on *em.*] no ha en *ms.* {Llatí «ubi».
 21 pobre] *supras.* {No és una lectura molt clara, però el llatí és «pauperem».
 27 e divinals] *supras.*
 31 en aquest *em.*] e aquest *ms.*
 32 divinal] divinal *al marge, corregint un humanal ratllat*

[v 2]

- 1 segon *em.*] sego *ms.* {Oblit de l'abreviatura.
 7 quinari o *em.*] *el copista ha corregit una e sobre la o inicial que era la correcta per a aquest binomi.*
 10 cinch *em.*] (xx) cinch *supras. ms.* [però el sentit del text exigeix 5 i no 25: «et in latitudinis quinque».
 12 en v lochs] *abans de v un lo ratllat*
 14 no-m revochs *em.*] reuoch(s) *add.*
 17 del psalm *em.*] dels psalm *ms.*
 21 car cinch vegades cinch seran XXV] *add. mg.*
 21 la causa o *em.*] *el copista corregeix una e sobre la o inicial, que era la correcta per a aquest binomi.*
 31 ab quanta instància de supplicació] ab quanta jnstancia de supplicacio (ab quanta jnstancia de supplicacio) *ratllat al ms.*
 44 hojes-me *em.*] hojes *ms.*

[v 3]

Abans de la caplletra: la primera part d'aquest psalm

4 hojes *em.*] hajes *ms.*

11 tres cosas són] son *supras.*

17 en lo capítol dotzè ans del primer psalm, tractant de oració] *add. in mg.* {Tot i que no apareix al text llatí, possiblement és el rastre d'una indicació del traductor i per això l'integrem al text.

[v 4]

8 no me amagaré *em.*] me amagare *ms.* {Llatí: «Non ascondar».

14 Mostra'ns *em.*] mostram *ms.* {Llatí: «ostende nobis».

23 En qualsevol *em.*] En qual *ms.*

[v 5]

10 meu gemech] meu *supras.*

11 paret] *post corr.*

22 Tres] És el resultat del ratllat d'un mot acabat en -tre (possiblement quatre) al qual s'ha afegit posteriorment una s.

25 dies *em.*] dieus *ms.*

29 ...] *Salt per homoiotèleton* fum... fum, corresponent a: sicut fumus, hoc est velociter vita mea transit, sicut fumus velociter evanescit.

32 o elació] o *supras.*

35 ha aportat] però abans d'aportat hi ha me e ratllat i la primera a d'aportat és *add.*

45 de aflicció] primer deia affeccio, però la e s'ha transformat en una l i s'hi ha afegit una j

47 frixori] frixor(j) *add.*

48 los defalliments *em.*] lo defalliments *ms.*

[v 6]

33 Ret] (r)et *post corr.*

35 s'és secat] (s)es *add.*

36 car lo meu] car *add.*

40 bé en] en *supras.*

45 la humanitat] huma(nj)tat *post corr.*

47 és per *em.*] es pa *ms.* {Llatí: «pro».

53 menjaràs] *supras.*

57 levats-vos] levats(uos) *supras.*

61 és menjat] smenjat, però amb una e *supras.* davant

65 rescaldat, qui] qui() una *corr. il·legible*

75 E per ço *em.*] o per ço *ms.*

78 humanitat] hum(a)nitat *supras.*

78 e s'ajusten] es *corregit supras.* sobre un os ratllat

[v 7]

2 sum sicut] sum *supras.*

7 e tres *em.*] o tres *ms.*

24 tot edificii *em.*] tot officii *ms.*

25 en temple] *lectura difícil perquè falta l'abreviatura d'una de les dues nasals*

27 e axí com a rata penada quant a la segona manera dels penidens] e axj com anava penada quant ala segona manera dels penidens *in mg.* {L'anotació soluciona un salt d'igual a igual e axí... e axí.

32 ha sostengudes per *em.*] sostengudes per *ms.*

36 sterilitat *em.*] subtilitat *post corr.* {El sentit del lloc bíblic i del text llatí («sterilitate peccati») obliguen a aquesta esmena.

39 De l'arbre *em.*] dels arbre *ms.*

42 aflicció] *post corr.*

59 enmig *em.*] enmi *ms.*

60 on és posat *em.*] ans es posat *ms.* {És un error típic provocat per l'ans que ve a continuació.

64 temptat] temp(t)at *post corr.* {Semba que abans havia escrit *temprat* i ho ha esmenat posteriorment.

65 vetla l'hom *em.*] *om. ms.* {Salt en l'enumeració: llatí «vigilat homo».

69 Lo] lo *és una corr. d'un lom al qual s'ha esborrat la darrera lletra.*

71 pastors eren *em.*] pastors *ms.*

75 e fes bona *em.*] o fes bona *ms.*

88 no us trop *em.*] nos trop *ms.*

92 a tots dich *em.*] a tots *ms. supras.*

[v 8]

Abans de la caplletra: la segona part daquest psalm.

4 qui·m *em.*] qui *ms.*

12 temprava *em.*] temtrava *ms.*

18 tenie] tenie(n) *del.*

[v 9]

21 les aygues beuran totes les] les aygues (beu) beuran (les) totes les *del. ms.*

35 cendra d'aquell, e aquella *em.*] (aquell) e aquella *del. ms.* {Esmeno amb el sentit literal llatí («et haec reficatio quae remanet de peccato est cinis ipsius, et ipsa peccatum»), aprofitant les pistes que donen les correccions.

51 E lo *em.*] el lo *post corr. ms.*

[v 10]

5 entendre] *al marge hi ha una anotació en llatí:* hoc est primo psalmo et tercio

[v 11]

5 ne senyal *em.]* o *del. i s'ha afegit a sobre supras. un ne senya ms.* {El sentit del text és clar («nullum sui vestigium relinquit»), i per tant restituïm com a paral·lel sinonímic d'indici un *senyal*, lligant-los amb un *ne*, tal i com indica el copista.

5 no] *lectura incerta a causa d'una correcció que afecta la vocal*

6 declinaren] *post corr.*

6 ...] *És una paraula de vuit lletres il·legible a causa d'una correcció, però el text llatí no presenta cap dubte:* «et transierunt inutiles et inanes, nullum fructum boni operis relinquentes».

20 e de misèria] e com a resultat del retoc d'una o *ms.*

[v 12]

Abans de la caplletra: la terça part del psalm

- 12 que *em.*] que que *ms.*
 18 am tal redemptor] (am tal re)demptor *post corr.*
 21 tua] *post corr.*
 29 tu ést *em.*] tu *ms.*

[v 13]

- 1 misereberis] miserere(b)eris *post corr.*
 6 do de] de *supras.*
 22 era amagada *em.*] era a amagada *ms.*
 28 dels lochs] del(s) *add.*
 35 en lo seu cors *em.*] en lo seu cos *ms.*
 37 lo migancer] (lom)gancer *post corr.*
 39 demostraràs] demostrara(s) *supras.*
 46 stech ell matex Jhesucrist *em.*] stech ell matex Jhesucrist estech ell matex Jhesucrist *ms.*
 47 ...] *Salt* Pau...Pau, *corresponent a* : sed dices, hoc stare non posse, propter quod Paulus Apostolus ait
 56 la tercera és adolescència] *post corr.*
 77 dia del juhi] (dia del) juhi *post corr.*
 77 de les deu *em.*] dels deu *ms.*
 91 e feu *em.*] e *ms.*
 97 éls] el(s) *post corr.*
 102 mercè de nós, donà la ley] merce (de nos dona la ley) *post corr.*
 107 refredada] refre(n)ada *ha transformat la n en una d.*
 137 vengueren ... qui] *add. in mg.* {És un salt per homoiotèuton *vengueren...*
vengueren que el revisor ha detectat i corregit amb un afegit al marge.

[v 14]

- 6 l'angle *em.*] langel *ms.*
 20 roca] ro(c)a *post corr.*
 20 roca] ro(c)a *post corr.*
 21 acostant-se *em.*] acostontse *ms.*
 21 la *em.*] la la *ms.* {Ha repetit el mot perquè, tot i que no és final de quadern, és el darrer d'un foli i el primer del següent.
 27 ací entesos] (aci) entesos *post corr.*
 35 cabeçuts] cabe(çuts) *post corr.*
 35 mas *em.*] mans *ms.*
 43 terres de Sion *em.*] terres de sion es de sion *ms.* {Error per repetició.
 49 ells] ell(s) *add.*

[v 15]

- 12 o molt *em.*] on molt *ms.*
 15 convertint-se] convertint(se) *supras.*

16 Aquell cert] aquell (no) cert *del.*

23 o hauràs glòria *em.*] o (has) glòria *del.* {En realitat és un doblet sinonímic mal copiat, que restituïm d'acord amb els dobles semblants que trobem al llarg del text.

26 hedificarà] hedifica(rà) *supras.*

[v 16]

17 ...] *Salt* faç... faç, *corresponent a.* non per speculum, sed faciem

20 entrarà] entra(rà) *supras.*

[v 17]

[v 18]

Abans de la caplletra: la quarta part d'aquest psalm.

7 ...] *No hi ha la traducció necessària de fideliter scribenda.*

8 e donades] e és el resultat de la transformació d'una o

9 ...] *Salt per homoiotèleuton* Senyor... senyor, *corresponent a.* Deinde causam exponit, quare a populo, qui creabitur, laudabitur Dominus.

13 per què] per (què) *supras.*

17 E en] E (en) *supras.* sobre un no ratllat

25 o que fer-se *em.*] que ferse *ms.*

31 d'altra] (d)altra *supras.*

33 entenguén-la *em.*] entenguen *ms.*

34 acomanada *em.*] acomanda *ms.*

49 car los vostos *em.*] car los nostros *ms.*

49 noms scrits *em.*] noms e scrits *ms.*

52 en terra] en (terra) *post corr.*

52 scrits] scr(its) *post corr.*

53 ço és] ço (es) *supras.*

61 o remou-me *em.*] e remou me *ms.*

72 és ploma *em.*] es es ploma *ms.*

80 Filladelphi *em.*] Fill(arelphi) *post corr.*

[v 19]

6 a veure corrupció] *post corr.*

9 remès] reme(s) *supras.*

[v 20]

6 e en batiments] e enbatiments (e en batiments) *ratllat*

7 pobresa] *post corr.*

8 Déus si'ls *em.*] deus sil *ms.*

13 trenquem-lo ... foragitem-lo *em.*] *esmeno en tots dos casos una sisena persona de mal lligar amb el nosaltres que ve després*

19 los àngels que *em.*] los angels que que *ms.*

21 obscuretat] obscur(et)at *supras.*

31 matats] mata(t)s *post corr.*

42 seran-te] (seran)-te *post corr.*

- 46 a nós] anos (e dels meus e) *del. però tot plegat és de difícil lectura*
 46 e retés *em.*] *esmeno perquè no s'ha traduït un et redderet llatí i el text no té sentit*
 53 ocissos] ocj(ò)ssos *post corr.*
 53 resembladors] re(se)mbladors *supras.*
 55 fets] fet(s) *add.*

[v 21]

8 Crist, Jhesús e semblants noms *em.*] crit jhesus a semblants noms *ms.* {A més, hi ha una anotació interlinial que no es llegeix, però que no ha d'afectar gaire el text, perquè coincideix plenament amb el de la tradició llatina.

- 9 nom] nom *post corr.*
 24 joth, he, vai, he] *post corr.*
 24 d'aquestes quatre lletres escrit] daquestes (quatre lletres escrit) *post corr.*
 37 aquest és *em.*] aquest *ms.*
 47 badar o tallayar *em.*] badar o callar *ms. però al mg. hi ha una correcció que indica o callallar*
 49 segons quatre senys] segons (quatre noms) *ratllat* quatre (senys) *post corr. ms.*
 52 paradís] para(dis) *post corr.*
 57 de la Jherusalem *em.*] de la de jherusalem *ms.*
 59 aquells qui·t] aquells qui(t) *add.*
 60 són tramesos] (alapides ¿sonts?) tramesos *ratllat i el segon mot corregit a sobre amb un son*

[v 22]

- 9 car est... el qual] *in mg.*

[v 23]

- 17 impasciència] (im)pasciència *add.*
 23 imperfecció] (im)perfeccio *add.*
 24 car altre regne vull venir] *in mg.*
 26 per patitea *em.*] per patita *ms.*
 28 car *em.*] car car *ms.*
 56 per lo qual *em.*] per çol qual *ms.*
 65 dretament migà *em.*] dretament *ms.*
 70 acustúman seguir *em.*] acostumar seguir *ms.*
 71 en] e(n) *add.*
 75 bé stranys *em.*] be stranys ans *ms.*

[v 24]

Abans de la caplletra: la quinta part daquest psalm

5 Veus *em.*] Deus *ms.* {El copista havia indicat una V, però l'il·luminador s'ha confós.

22 e la terra e lo cel] e la terra (e lo cel) *supras.*

28 e per ço lo Psalmista: "Déus és ab tu un principi] e perço lo psalmista deus es ab tu vn principi e perço lo psalmista deus es ab tu vn principi *ms.*

- 29 És principi *em.*] Dix veritat es principi *ms.*
 32 és temor de nostre Senyor] es (temor de) nostre senyor *add.*
 35 ...] No s'ha traduït o copiat *terram fundasti.*
 52 per la terra] (per) la terra *post corr.*
 54 Terra és *em.*] terra es ab *ms.*
 57 habitable *em.*] inhabitable *ms.*
 60 ab la unglà] (ab) la vngla *post corr.*
 60 cava la terra] caua (la terra) *post corr.*
 64 lo peu *em.*] lo preu *ms.*
 70 Ysaach *em.*] Ysa(...) *post corr.*
 76 ...] Possible salt d'igual a igual, corresponent al llatí. unde terra nostra dabit fructum suum. Saecularis conversatio, unde.
 103 exceptats] ex(cep)tats *supras.*, *corregint la lliçó incongruent ex(pec)tats ratllat.*

[v 25]

- 11 cremats] crem(a)ts *supras.*
 13 no trespassaran *em.*] no tresparan *ms.*
 13 aquell] aquell() *del.*
 18 la mar *em.*] la mare *ms.*
 23 plana e clara *em.*] perlana e clara *ms.*
 23 purgats per foc *em.*] purgats *ms.*
 28 mudats, com] mudats (com) *post corr.*
 28 a ells no sia] a ells (no sia) *add. in mg.*
 30 en los seus àngels *em.*] los seus angels *ms.*
 35 yo cree *em.*] yo cree veus *ms.*
 35 cels nous] cels (n)ous *post corr.*
 42 serà a *em.*] a *ms.*
 48 és passat, e quina] passat (en quina fi del setgle es passat) e quina *ratllat*
 48 velades e] velades (e) *corregida sobre una o*
 49 amagades coses] amagades (o) coses *ratllat*
 50 dos seraphins *em.*] se(r)rahins *ratllat*
 54 apetit natural *em.*] apertit (natural) *add. in mg.*
 54 e la possibilitat] (e) a possibilitat *corregida sobre una o*
 69 mudaràs] mu(n)daràs *ratllat*
 69 de la] de(l)a *post corr.* {No és una lectura gaire clarac.

[v 26]

- 7 distincta de aquestes] distincta (denegada) (de) aquestes *ha ratllat el primer mot i l'ha esmenat supras. amb el segon*
 13 d'aquell qui ha] daquell (qui ha) *in mg.*
 14 com ésser] com (...) (ésser) *una primera paraula il·legible ha estat ratllada i s'ha esmenat supras. amb una segona.*
 14 essència en Déu] essència (en deu) *supras.*
 14 Déu en tu] (deu) en tu *supras.*
 14 totalment és essència] totalment (es essència) *supras.*
 16 espost] (es)post *add. in mg.*

[v 27]

SISÈ PSALM PENITENCIAL

[VI 1]

Abans del títol llatí: lo títol daquest psalm / canticum gradum

13 dix] *supras. corregint un sis parl ratllat*

15 onzè] *abans un espai en blanc com si s'hagués esborrat un mot*

16 nombre deè] (nombre) dee *in mg.*

22 en moltes coses *em.] en molestes coses ms.*

26 instruint-nos] *instruint no(s) add.*

28 benaventurada] *post corr.*

29 de corrupció] *de supras.*

29 farà-los elets *em.] faralos e elets ms.*

29 reembrà] *post corr.*

41 de prosperitat] *post corr.*

41 o adverses] *o supras.*

41 e contràries] *la conjunció és una o transformada en e afegint-hi un traç*

43 a deliurar] *ade(liu)rar post corr.*

44 e profitosa *em.] om. ms.* {Llatí: «et salutari».

45 agradosa] *agr(ad)osa ms.* {L'abreviatura no és gaire habitual i potser reflecteix un acte de còpia mecànica d'un lectura poc clara

[VI 2]

3 sisèn de penitència] *add.*

6 pregon *em.] pregons ms.*

12 inscrutable] *in(s)crutable add. corr.*

18 cride] *post corr.*

19 era] *(er)a post corr.*

25 fou "arrapat" *em.] arrapat ms.*

34 justificat se'n *em.] justificant sen ms.*

44 Jonàs *em.] Jones ms.*

46 cech] *supras.*

47 companyes] *companye(s) add.*

58 sia *em.] sia sia ms.*

59 pietat intermenable] *intermenable lectura insegura en el ms.*

[VI 3]

9 orella] *abans, un aquella ratllat*

24 sues] *sue(s) supras.*

27 la nomena] *l(a) nomena ms.* {Aquesta *a* és el resultat d'una correcció transformant una *o* anterior.

34 de justícia *em.] abans, un seruents errorni*

41 en temor *em.] en temo ms.*

43 per mi t'est *em.] per mi tost ms.*

[VI 4]

5 doble *em.*] noble *ms.* [però en realitat el copista havia indicat correctament una *d*, que el caplletrador va confondre.

9 Si vols *em.*] vols *ms.* {Llatí: «Si vis entrare».

15 [Quant menys *em.*] quant mes *ms.* {Llatí: «quam minus».

15 qui són] són *post corr.*

[VI 5]

5 Ell] e(l) *corregit sobre una n*

7 avem *em.*] anem *ms.*

34 elles són] elles elles son *ms.*

34 De la quinta *em.*] om. *ms.* {Llatí: «De quinta».

37 de la tua clemència *em.*] tua clemencia *ms.*

42 e ab] e *supras.*

[VI 6]

7 habitarà *em.*] habitant *ms.* {Llatí: «habitabit».

8 sperava] sper(aua) *post corr.*

12 dóna-la] (d)onala *add.*

17 mamelles fragans] mamelles *és una correcció transformant un marauelles erroni. Per altra banda fragans també és el resultat d'una correcció*

17 e odorans per *em.*] e ardens per *ms.* {Esmeno d'acord amb un pas paral·lel a P10,22: *axí com a encens sia fragrant e odorant davant Déu.*

25 Sosteng] *post corr.*

[VI 7]

8 o començament] *add. in mg.*

13 Gran mati] mati *supras.*

31 e meritòriament *em.*] meritoriament *ms.*

33 en sacrifici] en *és una transformació d'una simple o*

34 de la glorificació de resurrecció *em.*] de la glorificació *ms.* {Esmeno d'acord amb el text llatí: «resurrectionis glorificatione».

41 ...] *Salt per homoiotèleuton* enemichs... enemichs, *corresponent a: cum loquetur inimicis suis in porta. Inimici namque sunt daemones.*

[VI 8]

7 veritat] ve veritat *ms.*

7 axí] *add. després d'un re ratllat*

10 és misericordiós] es *in mg.*

28 just e ignoscent *em.*] just ignoscent *ms.*

29 nostre] *abans una paraula il·legible ratllada*

35 ans major *em.*] ans *ms.*

44 a Ell] *abans una o ratllada*

44 e càstich] e *supras.*

48 esprovar] (es)prouar *add.*

Al marge, abans de la caplletra, s'hi ha indicat Casus. Més avall, quan es resol la semblança s'indica al marge declaracio casus.

3 Un *em.*] En *ms.* {El caplletrador no ha entès correctament la indicació del copista, que demanava una *v.*

10 reemut] reemu(t) *supras.*

12 hom veent *em.*] hom hom veent *ms.*

13 Aquells, doncs *em.*] Aquell doncs *ms.*

SETÈ PSALM PENITENCIAL

[VII 1]

Abans del títol llatí es pot llegir: lo títol daquest psalm [...] persequabat eum filius suus absalon / lo psalm que feu dauju com absalon fill seu lo persequja.

7 auribus] aurib() *del. ms.*

10 desordonat perseguex e torba la ànima d'on] *in mg.*

12 reprovat fill] fill *supras.*

13 donchs] *post corr.*

13 bona volentat] *post corr.*

14 piadosa] *abans un lo esborrat*

17 e per] *a la còpula s'ha transformat una o en una e*

23 ne és] *no es ms., però la o s'ha transformat en una e*

[VII 2]

Abans de la caplletra. la primera part daquest psalm

2 VII^{en}] *l'ordinal s'ha afegit posteriorment*

9 les mies] *les in mg.*

10 fas] *post corr.*

11 no confiant-me] *no supras.*

12 justícia esperant] *post corr.*

14 o per aquesta] *o supras.*

16 aquella la] *in mg.*

16 ab] *s'ha afegit una b a la a original*

17 allí hon] *hon supras.*

17 hojes] *abans un que del.*

20 perdona] *in mg.*

25 qu'ést] *s'ha afegit la t posteriorment*

28 cercle] *supras substituint un senyel del.*

36 trobat he *em.*] trobat he trobat he *ms.*

47 hojes] *abans quelcom supras. il·legible*

47 per lo] *el per és una p sense cap abreviatura*

[VII 3]

- 17 con som *em.*] con son *ms.*
 18 execució] execucio (e encetament) *del.*
 20 Déus jutgarà *em.*] Deus jutgaran *ms.*
 20 fornicadors] fornicado(rs) *add. supras.*
 24 estrany] *add. in mg. corr. una paraula il·legible*
 28 ...] *Salt per homoiotèleton mèrits... mèrits, corresponent al text llatí: meritorum meorum me volueris, iudicare absque dubio iustificare non potero cum sint merita mea mala.*
 28 mals] *abans, un sien ratllat*
 34 totes coses *em.*] tote *ms.*
 41 ...] *Salt d'igual a igual peccat... peccat, corresponent a: Nec infans unius diei, sine peccato est super terra*
 45 ...] *Hi manca la traducció de: quia meam justitiam non constituo, sed injustitiam meam damno, per un possible salt justícia... injustícia.*
 46 Cosa meticulosa *em.*] cosa miraculosa *ms.* {Esmeno pel sentit del text llatí: «Meticulosus est igitur omni viventi coram te causam agere criminalem».
 51 potència e saviesa *em.*] potencia saviesa *ms.*
 54 són emperò *em.*] som empero *ms.*
 55 E aytals *em.*] e aytal *ms.*
 65 no moren a si *em.*] no moren a Jhesucrist *ms.* {Llatí: «morianitur sibi, ut vivant Christo».
 75 tot “vivent” *em.*] vivent *ms.*
 82 tocar-m’as *em.*] tocar *ms.* {«tamen sordibus me instiges».
 83 comparada] es parada *ms.*, però s’ha ratllat es i s’ha supras. l’abreviatura ⁹.
 84 comparació *coni.*] compacio *ms.* {El text llatí proposa «imo incomparabiliter magis».
 93 per gran stretura *em.*] gran stretura *ms.*
 97 ...] *Salt prosperat... prosperat corresponent al text llatí: et etiam meditabar un factis manuum tuarum, quibus me desiderio prosperandum.*
 101 quax] qua(x) *add.*
 104 car no en mi] no *supras.*
 105 la carrera *em.*] la carrera la carrera *ms.*
 106 no a negun altre] a *supras.*
 107 ...] *Salt d'igual a igual meus enemichs... meus enemichs, corresponent al text llatí: et ne ab inimicis meis iterum comprehendar, eripe me de inimicis meis quoniam ad te confugi.*
 108 no ofena] ofen(a) *supras.*
 110 o he sperança *em.*] o sperança *ms.*

[VII 4]

Abans de la caplletra: la segona part daquest psalm.

- 13 tracta axí matex *em.*] tracten axi matex *ms.*
 21 tots] tot(s) *supras.*
 21 e en altre loch, encara: “Vegeu —ço diu— mos enemichs] *l’introduïm com a text autèntic, d’acord amb la versió llatina, encara que bagi estat ratllat al ms.*
 23 e gitat] *la conjunció és una o corr.*
 23 ...] *Salt per homoiotèleton terra... terra, corresponent al llatí: id est in terrenis voluptatibus, vitam meam, ut in terram comederem.*

30 Yo són *em.*] Yo *ms.* {Esmeno d'acord amb els usos verbals del copista.

31 per ço lo savi sadola nostre Senyor de pa de vida e d'enteniment". És vida de gràcia e] *restituim en el text aquest salt per homoiotèleuton* (per ço... per ço) *que el copista va restituir al marge*

34 e Jesucrist *em.*] Jesucrist *ms.* {«et quem misisti Jesum Christum».

43 e viurà *em.*] o viura *ms.*

[VII 5]

1 obscuris *em.*] obscurus *ms.*

7 torbat *em.*] corbat *ms.*

12 E] *supras.*

13 e no sollament *em.*] e no follament *ms.*

14 d'aquestes] daque(s)t(e)s *add.*

[VII 6]

1 meditatus sum *em.*] mediatus sum *ms.*

1 operibus] *supras.*

5 entre] entre (entre) *ratllat al ms.*

7 remeys de consolacions *em.*] remeys consolacions *ms.*

11 ...] *Possible salt per homoiotèleuton* mans... mans, *corresponent a* pertinentibus ad redemptionem et gratiam, quae fecerunt propie manus tuae.

[VII 7]

4 yvarçosament] yuarcosament *ms.*

8 les affeccions e *em.*] les affeccions a *ms.*

16 de l'hom] (del hom) del hom *ratllat al ms.*

19 dreçà-la] drecala *ms.*

[VII 8]

Al marge dret s'hi pot llegir: la tercera part daquest psalm.

13 rahó] *abans deia* oracio però *s'ha raspat la primera lletra i s'ha unit el grup* ci.

13 Car a tu *em.*] e ara tu *ms.*

14 ...] *Salt per homoiotèleuton* enemichs... enemichs, *corresponent a* unde, eripe me de inimicis meis.

16 ajusta *em.*] *esmena provisional per subsanar el salt d'un «expressit» que es va subsanar a l'interlínia, però que és il·legible*

25 lavors] lauor(s) *supras.*

[VII 9]

Manca la caplletra, però s'hi indica que ha de ser una M.

5 en levar e'n eximent *em.*] en lezar en eximent *ms.* {Traueix un «ortu» llatí.

[VII 10]

- 10 via de veritat e vida *em.*] vida veritat via *ms.*
 22 los térmens d'aquella *em.*] los termens aquella *ms.*
 24 ans la he] ans *supras.*

[VII 11]

- 5 via o carrera recta *em.*] via carrera *ms.*
 6 spirituals e corporals *em.*] corporals *ms.* {Llatí «spirituales et corporales».
 8 negú no't pot *em.*] negu no pot *ms.*
 14 una] vn(a) *supras.*

[VII 12]

Abans de la caplletra s'ha indicat: La quinta part daquest psalm

- 7 me] *supras.*
 7 vivificaràs] viuificara(s) *supras.*
 33 ...] manca: "Nec non spiritus potentatis, unde: *Ubi era impetus, id est potestas spiritus illic gaudiebantur, sive ad bonum salutare, sive ad malum damnabile. Et de quo Apostolus...*"
 35 de indignació] de *supras.*
 38 spirit] *in mg. sembla que hi hagi un sanct abreujat.*
 39 del spirit] deb spirit *ms.*
 51 no fenta *em.*] no feta *ms.* {Traduint un «ficta».
 57 nom] *supras. corregint un no del.*
 61 de la egualtat nomenat *em.*] de la egualtat nomenant *ms.*

[VII 13]

- 5 cors] *abans un es del.*
 10 del cors *em.*] dels cors *ms.*
 13 destruiràs] *in mg.*
 14 noure] (m)oure *corr. raspant el primer pal de la lletra*
 27 ...] *Salt d'igual a igual misericòrdia... misericòrdia, corresponent a: id est per effectum misericordiae tuae.*

[VII 14]

- 6 obstinat] ob(s)tinat *add.*

HUMIL EXCUSACIÓ DE PAPA IGNOCENT

- 3 humanals] *post corr.*
 7 suplicant] *abans un e no nos del.*

DECLARACIÓ DE LES PENES DE INFERN
 E DE LES BEATITUTS DE PERADÍS

- 3 ni] *abans un com del.*
14 són aparellats *em.*] son appellats *ms.*
20 en lo foch *em.*] lo foch *ms.*
26 a calors *em.*] e calors *ms.*
31 de nosaltres] *in mg.*
32 sia larch *em.*] sias larch *ms.*
38 sens] *add. supras.*

GLOSSARI

Aquest glossari recull els termes que avui considerem arcaics i també aquells en què Joan Romeu usava un sentit diferent de l'atribuït actualment, especialment en els cultismes d'introducció recent o de classificació vacil·lant. Els verbs s'han presentat a partir de l'infinitiu.

- abans** conj. 'sino que'
abastar v. 'arribar a tenir, a comprendre'
abastant adj. 'suficient'
abduys pron. 'ambdós, un i altre'
abelliment m. 'seducció, incitació'
abjecció f. 'vilesa, indignitat'
ablaniment m. 'carícies o afalacs destinats a algú per seduir-lo'
abraçar v. 1 'adoptar, convertir'. 2 'abastar, contenir'.
acabament m. 'perfecció, darrer estadi'
acabat adj. 'perfet, complet'
acabussar v.pron. 'enfonsar'
acaptar v.tr. 'demandar amb fervor'
d'acèn adv. 'd'aquí'
acerbitat f. 'crueldat, rigor'
d'ací és que 'per això, en conseqüència'
d'ací avant 'd'ara en endavant'
acórrer v.tr. 'córrer amb una direcció determinada'
actor m. 'autor, creador'
actual adj. 'que existeix en acte'
actualment adv. 'existint en acte'
adamantí adj. 'dur, lluent com el diamant'
adscriure v.tr. 'atribuir, vincular una cosa a algú'
adulterar v. 'cometre adulteri'
adultre adj. 'que comet adulteri'
aduir v. 'portar, dur quelcom a algun lloc'
adveniment m. 'vinguda, arribada'
afecció f. 'inclinació, amor'
afermador m. 'que aferma'
aflaquiment m. 'resultat d'aflaquir'
aflictiu adj. 'que causa aflicció'
aflluència v. 'abundància'
afonar v.tr. 'enfonsar'
afrenar v. tr. 'posar el fre als cavalls'
agraç m. 'raïm verd, encara no assaonat'
agrest adj. 'salvatge, no conreat'
aguaitar v.tr. 'vigilar, observar amb detenció'
aguayts m. 'paranys, enganys'
alapidar v. 'lapidar'
alienar v. 1 'fora de seny' i 2 'fer passar a altri la propietat o el domini d'una cosa'
alises (pans) m. 'pans sense llevat'
allenegar v. 'relliscar, escórrer, esmunyir-se'
almoyner m. 'qui distribueix les almoines en un establiment religiós'
alous (franchs) m. 'domini ple i absolut de la propietat d'una cosa'
altura (de la mar) f. 'mar endins'
amenar v. 'conduir, dirigir'
aminvament m. 'efecte d'aminvar'
amollir v. 'ablanir, estovar' 1; amollits 1
anagògich adj. 'sentit bíblic referit a les relitats celestials'
anaps m. 'gots per beure'
antigat adj. 'antic, vell'
apoquir v. 'fer petit, menysprear'
après adv. 'després'
d'aquí avant adv. 'en endavant'
aquell per aquell loc. adv. 'aquell mateix'
aradre m. 'instrument per a llaurar'
aramàtiques adj. 'que fan bona olor'
arar v. tr. 'passaven l'arada'
arolotge m. 'rellotge'
arrapar v. 'transportar místicament'
arromançar v. 'traduir en llengua vulgar'
aspersió f. 'acció de ruixar'

assagetar v. 'llançar sagetes contra al-
gú'

assats adv. 'molt'

asuaujar v.tr. 'fer menys aspre, menys
rude'

atart adv. 'de tant en tant, molt poques
vegades'

atestar v.tr. 'donar testimoni'

atràs adv. 'enrere'

atropar v. 'descobrir'

auciure v.tr. 'matar'

aunir v. tr. 'unir'

avenir v.tr. 'posar d'acord'

averador m. 'que certifica'

averar v.tr. 'certificar, donar com a ve-
ritable'

avisament m. 'astúcia'

bades f. 'guaites, sentinelles'

baralla f. 'discòrdia'

barbacana f. 'obra de fortificació
avançada, per defensar portes i caps de
pont'

becar v. intr. 'dormir'

benayurança f. 'felicitat'

binari m. 'agrupació de dos versos'

bitum m. 'betum, quitrà'

blanura f. 'qualitat de bla'

blastomador m. 'opressor, agressor'

blastomar v.tr. 'agredir'

brach m. 'pústul·la'

braguer m. 'cinturó'

buf m. 'bufetada'

butzines m. 'instruments aeròfons
semblants a una trompa'

cabeçuts adj. 'obstinat'

caduca adj. 'fràgil'

calabrujó m. 'calamarsa'

candelobre, canelobre m. 'estri per
subjectar candeles'

canejat adj. 'emblanquit'

canons m. 'tubs, conductes'

cantells m. 'mossos, trossos'

cantó (cap de) m. 'angle de paret, cos-
tat'

cantonera (pedra) f. 'pedra que forma
l'angel d'un mur'

a tots caps adv. 'de totes totes'

carcax m. 'funda per a les fletxes'

cartrons m. 'còvens que s'usen nor-
malment per dur la collita o fems'

casçar v.tr. i refl. 'macar, fer malbé'

cauma f. 'calor intensíssima'

cauterizada adj. 'cremada amb un fe-
rro roent'

caves f. 'caus, coves'

cavadors m. 'pagesos, persones que
caven'

çena f. 'sopar'

certes adv. 'certament'

cerviç f. 'cap'

chaos grec. m. 'abisme'

circuir v. 'envoltar'

claustra f. 'convent'

clausulats adj. 'escrits amb estil'

coegal adj. 'igualtat entre dos éssers'

collades f. 'gavinetades'

colze m. 'mesura antiga'

comunicar v.tr. 'fer saber, transmetre'

concerquar v.tr. 'cercar'

condemnatiu adj. 'que condemna'

condigna adj. 'digne d'alguna cosa'

conjugi m. 'matrimoni'

conjunir v.tr. 'ajuntar, fer coincidir'

compreniment m. 'comprensió'

consemblant adj. 'semblants'

conservernt adj. 'de la mateixa creença'

consonant adj. 'que consona, que està
d'acord amb'

constrenyidor adj. 'opressor'

construcció f. 'edifici'

contesa f. 'baralla, enfrontament'

contractar v. 'pactar'

contrastar v.tr. 'oposar-se a alguna co-
sa, contradir'

contrauren v. 'adquirir, rebre'

contravenir v.tr. 'oposar-se a alguna
cosa'

contret adj. 'esguerrat'

contribulat adj. 'treballat intensament
per l'aflicció'

contristat adj. 'afectat per la tristor'

contumèlia f. 'injúria de fet o de pa-
raula'

convits m. 'àpats de festa amb convi-
dats'

coralment adv. 'amb el cor'

cordial adj. 'pertanyents al cor'

corp adj. 'corbat'

corruptilitat f. 'qualitat de corruptible'

costat m. 'part del cos'

costrènyer v. 'oprimir'

costuma f. 'costum'

cove m. 'recipient de vímet'

covinent adj. 'adequat'

crartós (*cf. cartrós*)

cremall m. 'brases, trossos de carbó'

crepar v.tr. 'irritar, exasperar'
cruciar v. 'matar, ferir greument'
cuytadament adv. 'ràpidament, sobtadament'

dabans adv. 'abans'
deceptor adj. 'que no deixa complir-se una expectativa'
decosta adv. 'al costat de'
dedins adv. 'a dins'
dedintre adv. 'a dins'
deenari m. 'agrupació de deu versos'
defora adv. 'a fora'
degastador adj. 'malgastador'
degastar v. 'malgastar'
dejús adv. 'a sota'
delenquir v. 'fer un delicte'
delicadura f. 'cosa excessivament luxosa o delicada'
delicament f. 'id. anterior'
deliment m. 'acció d'esborrar, d'anular'
delir v. tr. 'esborrar, anular'
delitament f. 'delits'
delitosament adv. 'amb delit'
deliuració f. 'alliberament'
deliurador m. 'alliberador'
deliurament m. 'alliberament'
dellà adv. 'enllà'
de mantinent adv. 'de seguida'
dementre adv. 'al mateix moment'
demerescut adj. 'inmerescut'
demig adv. 'enmig'
demostrament m. 'demostració'
demudar v. 'canviar, transformar'
denant adv. 'davant'
denejador m. 'que neteja'
denejament m. 'efecte de netejar'
denejar v.tr. 'netejar, purificar'
departidament adv. 'de manera precisa'
departiment m. 'divisió, distinció'
depertidor m. 'que divideix'
depertiment m. 'divisió, distinció'
deprecable adj. 'que s'ha de pregar'
deprecació m. 'pregària'
deprecatiu adj. 'que s'ha de pregar'
derisió f. 'escarni'
desastrugament adv. 'desastrosament'
desconèixer v.tr. 'actuar com un ingràt'
desconexença f. 'ingratitude'
desconexent adj. 'ingràt'
desecat adj. 'sec'

desemblant adj. 'diferent'
desemblantment adv. 'de manera diferent'
desfiar v. 'desafir, reptar'
designadament adv. 'de manera resolta'
desordonadament adv. 'sense ordre'
desots adv. 'a sota'
desparèixer v. 'desaparèixer'
despesech adj. 'despenedor, malgastador'
despuys, depuys adv. 'després'
dessemblans adj. 'diferents'
dessús adv. 'a sota'
destrouiment m. 'destrucció'
desús adv. 'a sobre'; en una ocasió 'd'esma, superficialment', com l'expressió *dessús dessús*.
detracció f. 'pèrdua de la fama, del bon nom'
detractador m. 'difamador'
detractor m. 'difamador'
detràs adv. 'darrera'
devers prep. 'cap a'
diciplina f. 'fuet, flagell'
difinit adj. 'definit'
difinitiva adj. 'definitiva'
difús adj. 'difós'
dilació f. 'entreteniment, triga'
diligible adj. 'estimable'
dispèrgir v. 'dispersar'
distort adj. 'equivocat'
diuturnitat f. 'llargada del dia'
document m. 'consell'
domdar v. 'domar un animal'
domicili m. 'lloc habitable'
donador m. 'que dóna'
donques . 'ja que'
drach m. 'dragó'
dretura f. 'correcció'
dreturer adj. 'correcte'
duymés adv. 'des d'avui'

elació f. 'orgull'
elat adj. 'presumptuós, orgullós'
embalç m. 'precipici, timba'
empatxament m. 'molèstia, impediment'
empatxar v. 'impedir de fer una cosa'
emprensar v. 'comprimir, constrènyer'
emprenyar v. 'embarassar, prenyar'
enans conj. 'sinó que'
enaprés adv. 'després'

enblanquiment m. 'efecte de netejar'
encarcerar v. 'empresonar'
encendrosat adj. 'de color de cendra'
encepegar v. 'ensopegar'
encercar v.tr. 'buscar'
encircuir v. 'envoltar'
enclusa f. 'civella'
enfestar v. 'infectar'
enflamat adj. 'encès'
enflamador m. 'que encèn'
enginyosament adv. 'amb enginy'
engolir v.tr. 'empassar'
engrillonat adj. 'lligat amb grillons'
engüent m. 'ungüent'
enich adj. 'dolent, malvat'
enlaçat adj. 'lligat'
enmustir v. 'marcir'
enpertostemps adv. 'per sempre'
enproperar v. 'molestar, insultar'
enrevirar v. 'envoltar'
enrorar v. 'enrosar, espergir'
ensutzamén m. 'embrutiment'
entegres adj. 'íntegres, sencers'
entenebrar v.tr. 'fer enfosquir'
entràmenes f. 'freixures'
entrevall m. 'pausa, dilació'
entrevenir v. 'interposar-se'
entrò prep. 'fins'
entrosús prep. 'fins a'
investigar v. 'investigar'
envides prep. 'encara que'
envirar v. 'envoltar'
ergullar v. 'enorgullir-se'
erumpna f. 'podridura, misèria'
erumpniós adj. 'miserable, brut'
escobes f. 'escombres'
esmenuar v. 'fer a trossos petits, fer-se malbé'
esmenuçar v. 'fer a trossos petits'
espatxadament adv. 'ràpidament'
espai m. 'a poc a poc'
espècie f. 'semblança, aparença'
espedients adj. 'adequats'
esperts adj. 'savis'
esprovar v. 'provar'
esterilitat f. 'esterilitat'
estimular v. 'agredir'
estrenyiment m. 'estretor'
estudiosament adv. 'conscientment'
esvahyr v. 'desfer'
esvellar v. 'despertar, aclarir un concepte'
examinació f. 'examen, estudi'
exardor f. 'ardor'

excel·lentment adv. 'de manera excel·lent'
exceptar v. 'fer excepció'
execució f. 'realització'
exequament m. 'sublevació'
eximent m. 'sortida'
expedient adj. 'adequat, just'
experiment m. 'experiència'
exponedor m. 'comentaristes'
exposició f. 'comentari'
expressar v. 'explicar, especialment un escrit'

fabricar v. 'fer'
factura f. 'aparença exterior'
faditat f. 'imbecilitat'
falliment m. 'errors'
familitat f. 'familiaritat'
fastig m. 'cansament'
fat adj. 'estúpid'
fatuïtat f. 'arrogància'
felment adv. 'fidelment'
femta f. 'fems, podridura'
fenaç m. 'fenc'
fentament adv. 'de manera fingida'
fényer v. 'fingir, simular'
feriat adj. 'dies que no són festes especials de l'Església'
fermetat f. 'fermesa'
fex m. 'feix, braçat'
ficar v. 'clavar, doblegar'
fictament adv. 'de manera fingida'
fictil adj. 'fingidament'
figura f. 'imatge, símbol'
figurat adj. 'simbòlic'
figural adj. 'sentit bíblic'
figuratiu adj. 'simbòlic'
figurar v. 'simbolitzar'
flagici m. 'flagell'
flaquament adv. 'de manear poc profitosa'
flaquea f. 'condició de flac'
flastomar v. 'pegar, agredir'
flum m. 'riu'
flux m. 'corrent'
folch m. 'ramat, però també cabana'.
follegar v. 'tornar-se boig'
fonament m. 'part inferior d'un edifici'
for m. 'tribuna'
forçadament adv. 'per força'
forment m. 'blat'
fortunat adv. 'desgraciat'
fragrant adj. 'olorós'

franch adj. 'lliure, de cor'
francosament adv. 'sincerament'
frare m. 'germà'
fraudulència f. 'frau'
fregidura f. 'paella'
fregiment m. 'acte de fregir'
freqüentació f. 'costum'
freqüentat adj. 'acostumat'
fretura f. 'necessitat'
freturós adj. 'necessitat'
frigidura f. 'paella'
frixori m. 'paella'
fructuós adj. 'que dóna fruits'
fumar v. 'fumejar'
fumells m. 'viroles del fum'
fust m. 'tronc'

gach m. 'gec'
gehenna f. 'infern'
gehennal adj. 'pertanyent a l'infern'
gehet m. 'infern'
ginebre m. 'ginebró'
gojós adj. 'joios'
goyosa adj. 'joyosa'
grafí m. 'grafit'
grat m. 'gratitud'
grau m. 'escalons, graus'
gravitat m. 'gravetat'
greguesch m. 'llengua dels grecs'
grexea f. 'la substància més útil d'un terreny de cultiu'
grosserament adv. 'simplement, sense subtilesa'
guàrdia m. 'vigilant, guarda'
guardó m. 'premi'
guayta m. 'vigilant'
guiador m. 'guia, que dirigeix'

habitació f. 'lloc habitable'
hagranar v. 'escombrar'
hoc adv. 'sí'
hoïbla adj. 'que es pot sentir'
holocaust m. 'sacrifici'
homey m. 'homicidi'
homeyés m. 'assassins'
honestat f. 'honestedat'
honorificència f. 'honor'
hòstia f. 'sacrifici, ofrena'
host f. 'exèrcit'
hoÿ m. 'odi'
huaya interj. 'ai d'aquells!'
humanal adj. 'relatiu a l'home'
humor f. 'líquid'
huy adv. 'avui'

huytava f. 'octava musical'

idòneu adj. 'adequat'
imperial (cel) m. 'cel empiri'
impetrar v. 'demanar amb fervor'
impetrament m. 'sol·licitud fervorosa'
importable adj. 'insuportable'
importú adj. 'inoportú'
importunitat f. 'inoportunitat'
inacostable adj. 'inabastable'
incautelós adj. 'inhàbil'
incautelosament adv. 'despreocupadament'
inceptió f. 'inici'
incercable adj. 'difícil d'entendre, inabastable'
incircuit adj. 'envoltat'
inclinament m. 'inclinació, propensió'
inconfusió f. 'confusió'
incorbació m. 'doblegament'
incorbament m. 'doblegament'
indivídua adj. 'indivisa, unitària'
indivís adj. 'indivís, unitari'
inductius adj.: 'que condueix a una finalitat'

indústria f. 'activitat'
infançó m. 'criatura'
infirmar v. 'emmalaltir'
inflació f. 'inflamació'
infladura f. 'inflamació'
inflament m. 'inflamació'
informació m. 'efecte de prendre forma'
informar v. 'prendre forma'
infusió f. 'inspiració'
inhabitable adj. 'habitabile'
inicament adv. 'amb malícia'
inich adj. 'maliciós'
inimicícia f. 'enemistat'
inobedient adj. 'que no fa cas del que s'ha manat'
inonest adj. 'deshonest'
inpars adj. 'senars' 1
inproperació m. 'insult'
inproperar v. 'insultar'
inproperi m. 'insult'
inscrutable adj. 'inescrutable'
inspirament m. 'inspiració'
instància f. 'insistència'
instigació f. 'interès, insistència'
instrucció f. 'observació'
intermenable adj. 'infinit'
interpretador m. 'comentarista, exegeta'

intonar v. 'cantar'
intrínsech adj. 'interior'
invidència f. 'ceguesa'
iracible adj. 'irascible'
iraclita adj. 'israelita'
irós adj. 'enfadat'
irracionable adj. 'irracional'
irrisió f. 'molèsties, escarnis'
irrit adj. 'molest'
istòrich adj. 'sentit bíblic literal'
ivaç adv. 'ràpidament'
ivarçosament adv. 'ràpidament'

jach m. 'gec, abillament masculí'
jatsia conj. 'encar que'
jubilació f. 'alegria'
juhí m. 'judici'
jusà adj. 'inferior'
justar v. 'barallar-se'

là adv.: 'allí'
ladonchs adv. 'aleshores'
lagot m. 'llagosta'
lagremegar v. 'plorar'
laudell m. 'abillament doble'
laugeria f. 'superficialitat'
lavament m. 'acte de rentar-se'
lebroxia f. 'afectat de lepra'
legut adj. 'permès'
lejús adv. 'allà a baix, variant de *lajús*'
lenç m. 'llençol'
lenegar v. 'relliscar'
letugues f. 'enciams'
leu m. 'fetge'
lim m. 'llim, purgatori'
livell m. 'nivell per a la construcció'
locució m. 'oració, frase'
loguer m. 'premi'
longària f. 'llargada'
loor f. 'lloança'
lucerna f. 'llums'
luert m. 'llagardaix'
luxuriat adj. 'afectat de luxúria'

magnificós adj. 'bell, magnífic'
malea f. 'maldat'
mallà f. 'moneda antiga'
manada f. 'conjunt de coses que es poden agafar amb una mà'
marfar v. 'pansir'
marturizats v. 'martiritzats'
matador m. 'assassí'
matalafs m. 'matalassos'
matutinal adj. 'matinal'

mella f. 'jull'
membrar v. 'recordar'
memorial m. 'memòria'
menaçar v. 'amençar'
menticulosa adj. 'temible, que fa por'
mentidor m. 'mentider'
menudament adv. 'detalladament'
meridià adj. 'del migdia'
mestruada adj. 'impura a causa de la regla'
mesuració f. 'mesura'
miganar v. 'arribar a la meitat'
migania f. 'meitat'
migpartir v. 'partir pel mig'
misatge m. 'missatge'
molar (pedra) adj. 'del molí'
moll m.: 'moll de l'os'
momentàneu adj. 'ràpid, va'
moniment m. 'tomba'
monstrar v. 'ensenyar'
mont m. 'muntanya, puig'
monument m. 'tomba'
moralment adv. 'en sentit tropològic'
mordre v. 'mossegar'
mos m. 'fre del cavall'
muçar v. 'fer-se malbé, gastar-se'
mudament m. 'canvi'
mudanal adj. 'pertanyent al món'
mundació f. 'neteja'
mundar v. 'netejar'
mundícia f. 'netedat'
munt m. 'muntanya, puig'
mutacions f. 'canvis'

naximent f.: 1
nedeà f. 'netedat'
negrura adj. 'negror'
nequícia f. 'acabd'
neximent f. 'neixement'
nociu adj. 'dolent'
no res menys loc. 'encara que'
notable m. 'consell'
novell adj. 'nou'
novellament adv. 'de nou en nou'
novelletat f. 'novetat'
continuat adj. 'freqüent'
nuu m. 'núvols'
null adv. 'cap'
nullstemp adv. 'mai'
numeral adj.: 1
nupcial adj.

haver obs v. tr. 'tenir necessitat d'alguna cosa'

oblació f. 'ofrena'
oblidació f. 'oblit'
oblidament m. 'oblit'
obliuó f. 'oblit'
obscurat adj. 'boig, fosc'
obscurat f. 'fosc'
obscurir v. 'fer fosc'
obsecració f. 'demana que implicar una invocació'
obunbrar v. 'obnubilar'
occir v. 'matar'
occurer v. 'succeir'
octava f. 'octava musical'
odor f. 'olor'
odorament m. 'olor'
odorat m. 'sentit de l'olfacte'
odre m. 'recipient de pell'
offensió f. 'ofensa'
olent adj. 'que fa olor'
olocaust m.: 'sacrificis'
orats adj. 'bojos'
ordinació f. 'ordre'
ordonadament adv. 'de manera ordenada'
oronella f. 'oreneta'
ostatge: m. 'hostal'
òstia: f. 'ofrena'
oÿ m. 'odi'
oÿdor m. 'persona que escolta'

pans alises m. 'pans sense fermentar'
pahor f. 'por'
paredadors m. 'paletes'
parlament m. 'discurs'
parleria f. 'xerrameca'
partida f. 'part'
pàsser m. 'ocell comú, pardal'
passible adj. 'momentani'
pàtria f. 'paradís'
paucitat f. 'poquesa'
pauruc adj. 'poruc, temerós'
pedruscha f. 'pedregada'
pegunta f. 'pega'
péixer v. 'alimentar'
penal adj. 'de les penes'
percuient adj. 'que pica o fereix'
peregrí adj. 'estrany': *peregrines* 1
perlana adj. 'de color de perla, clar'
peroles f. 'calderes, olles'
perpensar v. 'pensar'
perpetrament m. 'realització'
pesant adj. 'alimentat'
pigorar v. 'empitjorar'
pla adj. 'senzill'

placat adj. 'calmat'
1plaga f. "
2plaga f. 'ferida'
plagat adj. 'ferit'
plant m. 'plor'
plorable adj. 'que fa plorar'
plus adv. 'més'
poc adj. 'petit'
podrimer m. 'femer, brutícia'
pol·lut adj. 'brut per moviments de la carn'
pols f. 'pulsació cardíaca'
pondre's v. 'colgar-se'
poquea f. 'petitesa'
portxe m. 'porxo'
potestar v. 'posseir, tenir subjugat'
prava adj. 'dolenta'
pravitat f. 'malícia'
precogitat adj. 'realitzar una acció conscientment'
pregador m. 'persona que prega'
pregon adj. 'profund'
preosticar v. 'pronosticar'
preposar v. 'posar abans'
prescriure v. 'manar'
presepe m. 'pessebre'
pressura f. 'opressió'
prest adv. 'ràpid'
presumir v. 'suposar'
preÿcar v. 'predicar'
procehiment m. 'procedència'
procehir v. 'procedir'
profetar v. 'fer profecies'
prohom m. 'home important'
proïga f. 'abundància, necessitat'
prolongament m. 'dilació'
provació f. 'prova'
provehir v. 'preparar, tenir cura'
puerícia f. 'infantesa'
punymment m. 'atac'
puretat f. 'puresa'
purna f. 'espurna'
pus adv. 'més, ja que'
pusil·laminat f. 'covardia'
puyament m. 'Ascensió'

quadripartit adj. 'dividit en quatre parts'
quadruplicat adj. 'multiplicat per quatre'
qualitat f. 'conformació'
quantavulla . 'tanta com vulgui'
quartonejat adj. 'dividit en quatre parts'

quaternari m. 'agrupació de quatre versos'

quatrídua adj. 'mort de quatre dies'

quax . 'quasi'

qüestió f. 'problema, *quaestio*'

quinari m. 'agrupació de cinc versos'

quiti adj. 'lliure'

rabent adj. 'molt ràpid'

racional adj. 'racional'

rahor f. 'ganivet molt fi'

ras adj. 'esborrat'

rauta f. 'rota, instrument cordòfon'

razionable adj. 'racional'

reat m. 'pena'

recogitar v. 'pensar'

recompensació f. 'recompensa'

recordació f.: 'record'

recordar v. 'tomar en si'

recreació m. 'efecte de tornar a crear'

recreador m. 'qui tornar a crear'

recrear v. 'tomar a crear'

recruament m. 'empitjorament'

recruar v. 'empitjorar'

rector m. 'que regeix'

redon adj. 'rodó'

reembre v. 'redimir'

reenat adj. 'tomat a néixer'

refermar v. 'confirmar'

reformació f. 'reforma'

reformant adj. 'que reforma'

refrenador adj. 'que refrena'

refrenar v. 'molestar, impedir de fer una cosa'

regadiu m. 'regament'

regament m. 'efecte de regar'

regardonar v. 'guardona'

reglar adj. 'pertanyent a una regla': 3

regordanador adj. 'que premia'

regordonar v.: 'premiar'

relexar v. 'fer menys intensa'

relexació f. 'relaxació'

relinxar v. 'renillar'

reluyr v. 'brillar'

reembre v. 'redimir'

remembrament m. 'record'

remetiment m. 'perdó, commutació d'una pena'

remissió f. 'id. anterior'

remolf m. 'bufarut, tornado'

remordre v. 'inquietar'

remordiment m. 'inquietud'

remoure v. 'esborrar, perdonar'

renéixer v. 'tomar a néixer'

renovellació f. 'efecte de renovar'

renovellador adj. 'que renova'

renovellar v. 'renovar'

rependre v. 'acusar'

repentí adj. 'sobtat'

reperar v. 'reparar, resoldre'

reposaments m. 'descansos'

requerre v. 'reclamar'

rescaldat adj. 'rescalfat'

resemblador adj. 'iguals, semblants'

resolar v. 'relliscar'

respendre v. 'reprenre'

retenir v. 'recordar'

retornament m. 'retorn'

revironar v. 'envoltar'

ringles m. 'regnes del cavall'

robador m. 'lladre'

romanç adj. 'llengua vulgar'

roquet m. 'abillament litúrgic'

ros m. 'rosada'

sabatizar v. 'santificar el dissabte'

sàbat m. 'dissabte, però també respòs'

salpaser m. 'estri per a fer el salpàs'

salpiscar v. 'esquitxar'

salutació f. 'Anunciació'

cerró m. 'bossa'

scàndel m. 'escàndol'

scarn m. 'escarni'

scient adj. 'savi, coneixedor'

scientment adv. 'conscientment'

scintil·la f. 'guspira'

scisma f. 'cisma'

scodrinnyar v. 'pensar detingudament, investigar'

scrivà m. 'amanuense'

scur adj. 'difícil'

scurir v. 'fer-se fosc'

scusació m. 'excusa'

semblantment adv. 'igualmente'

sempiternal adj. 'etern'

senari m. 'agrupació de sis versos'

sengle adj. 'veritable'

sensualitat f.: 10

seny m. 'sentit corporal'

senyal m.: 4; *sanyal* 1; *senyals* 2

senyaladament adv. 'especialment'

senyorejador adj. 'que senyoreja'

senyorejar v. 'manar en quelcom'

seperació f. 'separació'

serp, serpent f. 'serp'

serva f. 'criada'

servar v. 'guardar, complir'

setenar m. 'setè'

setenari m. 'agrupació de set versos'
setgle m. 'segle, vida terrenal'
sforçar v. 'fer un esforç'
sguardar v. 'mirar'
sguart m. 'mirada'
sientment adv. 'conscientment'
significació f. 'significat'
simplement adv. 'sense subtileses'
simplea f. 'qualitat de simple'
simplit adj. 'simplificat'
simulació f. 'fingiment, ficció'
simular v. 'fingir'
singular adj. 'oposat a plural'
singularment adv. 'especialment'
sinistre adj. 'esquerre'
smaginar v. 'imaginar'
smentar v. 'citar'
smenuçar v. 'fer a bocins petits'
sobirà m. adj. 'rei, però també alt, elevat'
sobrar v. 'depassar'
sobredites adj. 'citades'
sobrepujar v. 'rebelar-se'
sobresanar v. 'curars-se'
sobreshabundant adj.: 'molt abundant'
sobrevenir v. 'venir'
sobtosament adv. 'de cop, sobtadament'
sobtositat f. 'cosa inesperada'
soferir v. 'patir'
solaç m. 'repòs'
sol·licitud f. 'interès'
solrre v. 'resoldre'
soltament adv. 'aïlladament'
sonar v. 'tocar instruments musicals'
sopllir v. 'supllir'
soplosament adv. 'de cop'
sor f. 'germana'
sorbir v. 'engolir'
sordea f. 'incapacitat per oïr'
sort m. 'incapacitat per oïr'
sotsmès adj. 'sotmès'
sotsposat adj. 'sotmès'
sovén adv. 'sovint'
sovén e menut adj. 'sovint'
sovinegar v. tr. 'freqüentar'
spaordir v. 'espantar'
spill m. 'mirall'
spirar v. 'inspira, il·lumina'
spiració f. 'expiració'
spiritual adj. 'espiritual'
spondre v. 'explicar, comentar'
squivar v. tr. 'esquivar'

stàbils adj. 'estables'
stable m. 'estable d'animals'
stil·licidi m. 'degoter'
stranyedat f. 'rarsa'
stretura f. 'estretor, inconveniència'
studiar v. 'pensar'
studiosament adv. 'amb consciència'
stultícia f. 'bogeria'
superbiosament adv. 'amb supèrbia'
sus adv. 'amunt'
sutçament adv. 'de forma bruta'
sutze adj.: 'brut'

tabustol m. 'fressa forta, crits'
talequa f. 'sarró, bossa'
tallanpenes m. 'tallapapers'
tallant m. 'ganivet'
tanboret m. 'tamborí, tambor petit'
tancadures f. 'pany, clausura'
tantost conj. 'de seguida, immediatament'
tarditat f. 'tardança'
tartarus m. 'infern'
taula f. 'taula de la llei'
teginat m. 'teulat'
tembre v. 'témer'
temprament m. 'relaxació'
terbolina f. 'boira, broma'
termenar v. 'acabar'
test m. 'tros'
test f. 'cap'
tetagràmaton m. 'el nom de Déu en hebreu, les quatre lletres hebrees del mot Have'
tolrre v. 'manllevar'
tortra f. 'tòrtora'
tost adv. 'aviat'
tostemps, totstems adv. 'sempre'
tothora adv. 'sempre'
totjorn adv. 'sempre'
tragar v. 'empassar'
translació f. 'traducció'
transladar v. 'traduir'
tremor m. 'tremolor'
tremudat adj.: 1
trespàs m. 'mort'
trespassar v. 'morir'
treüt m. 'tribut, impost'
tristícia f. 'tristesia'
tro prep. 'fins'
tronpa m. 'instrument aeròfon'
tropològich adj. 'sentit moral'
trossús adv. 'fins'

ultra prep. 'més enllà de'
universitat f. 'el conjunt de la humanitat'

vall f. 'excavació fonda feta la voltant d'una fortificació'
variejat adj. 'variat':
ve interj. 'ai'
vellures f. 'velleses'
vena f. 'conducte d'aigua'
ventar v. tr. 'separar el gra de la palla'
ventrell m. 'estómac'
verdejar v. 'fer-se verd'
verdor, verdura f. 'qualitat de verd'
vergella f. 'bastó'
versúcia f.: 'brutícia'
vespertí adj. 'referit a la tarda'
vestigis m. 'petjada'
vestment m. 'vestit'
vetla f. 'guardia de nit'
veus f. 'sons'
vexell m. 'vas o recipient petit'
viandant m. 'que van pel món, vivents'
vibra f. 'escurçó'
donar vigares 'semblar'
violada adj. 'de color viola'
vivificador, vivificar v. 'que dóna vida, donar vida'
vocable m. 'mot, terme'
vocal f. 'fet amb la veu'
volenter, volenters adv. 'de bon grat'
vori m. 'fusta de l'ebur'
vuy adv. 'avui'

ýdria f. 'vas de ceràmica per contenir aigua'

zizània f. 'jull'

zona f. 'zona cosmogràfica'

ÍNDEX BÍBLIC I D'AUTORS

INDEX BÍBLIC I D'AUTORS

En la part A s'indica el capítol i la ratlla on apareixen les citacions bíbliques, seguint l'ordenació seqüencial del text. L'apartat B conté la mateixa informació però seguint l'ordenament de la Vulgata.

A

- [P 0]
- Jn 3,8: P 0,12
Jn 3,13: P 0,16
Eccl 1,7: P 0,18
Eccl 13,1: P 0,20
Is 22,22; Ap 3,7: P 0,25
Is 28: P 0,29
Eccl 38,25: P 0,32
- [P 1]
- Is 11,2-3: P 1,9
Pr 9,1: P 1,11
Ex 25,37: P 1,13
Za 3,9: P 1,13
Gn 41,5,22: P 1,14
Ap 5,1: P 1,15
Mt 15,37: P 1,15
Is 6,16: P 1,16
Jb 1: P 1,16
Ac 6: P 1,18
Ap 1,13: P 1,19
Ap 1,20: P 1,20
Ap 5,6: P 1,21
Mt 6: P 1,25
Mt 5: P 1,25
Mt 18,22: P 1,34
Gn 2,2: P 1,35
Ex 20,8: P 1,45
- Dt 7,1: P 1,46
Mc 16,9: P 1,47
Lc 10,30-37: P 1,52
Lc 10,41: P 1,59
Ps 26,4: P 1,62
1Co 15,28: P 1,67
Eccli 11,2: P 1,69
Mi 5,5: P 1,70
Ez 40: P 1,72
Dt 7,1: P 1,81
Lc 11,25; Mt 12,44: P 1,83
- [P2]
- [P 3]
- [P 4]
- Lc 23,46: P 4,5
Lc 23,34: P 4,6
Jn 11,41-42: P 4,8
Ps 2,8: P 4,10
Jn 17,11: P 4,12
Jn 17,11: P 4,13
Rm 8,26: P 4,17
1Jn 2,1: P 4,18
Rm 8,34: P 4,17
He 7,25: P 4,20
He 5,7: P 4,21
Mc 14,36: P 4,23
Mt 20,22: P 4,27
- Lc 22,42: P 4,29
Mt 26,39: P 4,30
Mt 26,40: P 4,31
- [P 5]
- Za 1,12-13,16: P 5,6
Tb 12,12: P 5,12
Ap 8,4: P 5,13
Ac 10,4: P 5,18
Lc 2,13-14: P 5,
Ap 12: P 5,24
- [P 6]
- Lc 8,33; Mt 8,32; Mc 5,12:
P 6,5
Mc 1,24; Lc 4,34: P 6,8
Jb 2,5-6: P 6,11
Lc 22,31-32: P 6,14
Ap 6,11: P 6,18
2Ma 15,16: P 6,23
Jr 15,1: P 6,27
Lc 16,26: P 6,30
- [P 7]
- Lc 16,24-25: P 7,5

Lc 16,27-29: P 7,10
Mt 14,30-31: P 7,16
2Co 12,9: P 7,19
Jm 5,17-18; 3Re 17-18: P
7,22
Jr 7.11.14: P 7,25
Lm 3,8: P 7,26
1Sa 16,1: P 7,27
Lc 9,54-55: P 7,29

[P 8]

Lc 7,36: P 8,5
Lc 15,12: P 8,7
Jn 9,31: P 8,9
Lc 7,4-6: P 8,12
Lc 7,10: P 8,13
2Ma 9,13: P 8,16
Mt 25,11-12: P 8,19
Ml 2,2: P 8,22
Jn 1,14: P 8,25

[P 9]

Dn 9,21-23: P 9,7
Ha 2,3: P 9,13
Ap 6: P 9,15
Ps 12,1: P 9,17
Ps 43,23: P 9,18

[P 10]

Mt 21,22: P 10,6
He 11,6: P 10,7
Rm 1,17: P 10,7
Jm 1,5: P 10,8
Eccl 35,21: P 10,10
Lc 18,14: P 10,12
Jn 16: P 10,18
Ps 140,2: P 10,23
Ap 8,4: P 10,25
Eccl 10,1: P 10,26
Ps 36,4: P 10,30
Ps 41,9: P 10,31

2Pa 20,3: P 10,32
1Sa 1,13: P 10,33
Eccl 18,23: P 10,34
Mt 6,7: P 10,38
Mt 6,9: P 10,41
Eccl 7,15: P 10,41
Pr 10,19: P 10,42
Lc 22,43: P 10,43
Lc 6,12: P 10,44
1Te 5,12: P 10,47
Lc 18,1: P 10,48
Jm 5,16: P 10,49
Eccl 35,8: P 10,49
Ac 12,5: P 10,50
Lc 11,9: P 10,51
Lc 11,8: P 10,52
Lc 8: P 10,54
Jt 10,13-16: P 10,57
Mt 15,26-27: P 10,62
Mt 6,33: P 10,66
Mt 6,9-11: P 10,72
Lc 11,4: P 10,74
Lc 1,13: P 10,79
Is 13: P 10,82
Is 38,8: P 10,84
Js 10: P 10,87
2Pa 1: P 10,91

[P 11]

Is 2: P 11,6
Jr 7,16: P 11,10
Jr 4,3: P 11,12
Ps 108,7: P 11,14
Lc 12,15: P 11,17
Mt 16,23: P 11,22
3Re 19: P 11,23
Mt 20,22: P 11,29
2Tm 2: P 11,32
Mt 6,6: P 11,33

[P 12]

1Jn 2,16: P 12,9
Ez 4,3: P 12,11
Ps 17,30: P 12,13
Lm 3,: P 12,14

[P 13]

1Co 14,15: P 13,4
Ps 65,17: P 13,5
Eccl 29: P 13,6

[P 14]

2Re 12,16: P 14,3
Is 38,2: P 14,5
Ex 17,;4Re 20,5; Is 38,4:
P 14,6
3Re 19,4: P 14,8
Lc 18,13: P 14,9
Jdt 13,6: P 14,10
Jn 17,11: P 14,14
Ex 17: P 14,15
Lm 3,41: P 14,16
Ef 3,14: P 14,17
3Re 18,45: P 14,19
4Re 4,34: P 14,21
3Re 17,21-22: P 14,22
Ap 5,8: P 14,24
Ap 7,11: P 14,26
Jb 10,9: P 14,29
2Re 7,-25: P 14,32
Ps 121,1: P 14,40
Ct 1,3: P 14,43

[P 15]

Dn 6,10: P 15,4
Ps 54,18: P 15,7
Ps 118,164: P 15,8
Lm 2,19: P 15,15
Ps 118,62: P 15,17
Lm 3,23: P 15,18
Ps 87,14: P 15,19
Mt 31,; Lc 22,40.46: P
15,21
Ps 62,2: P 15,23
Eccl 30,6: P 15,24
Gn 32: P 15,24

[P 16]

Mt 21,13: P 16,4
1Re 8,42-43: P 16,5
Mt 14,23: P 16,8
Jn 4,-6: P 16,9
Jn 4,21.23: P 16,12
Ps 95,9: P 16,16
Sv 16,28: P 16,17
Jn 1,9: P 16,18
Ps 137,2: P 16,21

PRIMVS PSALMVS
PENITENTIALIS

[I 1]

Ps 6,2: I 1,29

[I 2]

Lc 15,7: I 2,6

[I 3]

Eccl 1,16: I 3,39
1Tm 1,5: I 3,40
Ps 118: I 3,45
Mt 5,44: I 3,47
Jn 4,18: I 3,49

[I 4]

Ps 142,1: I 4,20
Ps 97,9: I 4,24
Sv 12,18: I 4,23
Lc 6,45: I 4,30
Ez 7,8: I 4,34
Ap 3,19: I 4,69
Mt 25,35-36: I 4,75
Mt 25,40: I 4,76
Mt 25,41: I 4,79
So 1,15: I 4,80
2Pe 4,18: I 4,82

He 10: I 4,84
Ps 142,2: I 4,88
Ps 59,3: I 4,94
Ez 16,42: I 4,96
Ps 84,4: I 4,97
Ps 88; 105,18: I 4,99
Ps 4,5: I 4,103
Ef 4,26: I 4,104
Jm 1,20: I 4,106
Mt 5,22: I 4,108
Ps 57,5: I 4,109

[I 5]

1Tm 5,23: I 5,14
Ps 26,2: I 5,16
2Co 12,10: I 5,18
Ct 2,5: I 5,19
Ps 9,4: I 5,21
Rm 1,26: I 5,23
Ps 15,4: I 5,25
Ex 12,46: I 5,29
Ps 101,6: I 5,31
Gn 2,23: I 5,32
Ps 21,15: I 5,33
Lm 1,13: I 5,34
Jb 40,13: I 5,36
Pr 12,4: I 5,37
Ps 52,6: I 5,40
Jb 30,30: I 5,43
Jn 5,14: I 5,49
1Co 11,29-30: I 5,50
2Co 12,19; Jn 11: I 5,57
Jn 9,2-3: I 5,65
Jb 2: I 5,70
Tb 2: I 5,71
2Co 11,29: I 5,76
Pr 17,22: I 5,85
Ps 101,6: I 5,87
Ps 11: I 5,88
Mt 26,41: I 5,98
He 4,12: I 5,101
Mt 2,3: I 5,118
Ps 106,27: I 5,120
Lc 10,41: I 5,121
Ct 6,11: I 5,123
Jn 3: I 5,123

Lc 1,29: I 5,126

[I 6]

Gn 17,14: I 6,7
Ac 20,24: I 6,9
Ez 18,20: I 6,10
Lv 7,11: I 6,10
Ps 118: I 6,11
Ps 30,10: I 6,12
Za 1,3: I 6,16
Os 6,3: I 6,21
Ps 26,9: I 6,25
Ps 29,8: I 6,26
Ps 84,5-6: I 6,27
Ps 89,19: I 6,31
Za 1,3: I 6,33
Ez 33,12: I 6,46
Ps 31,5: I 6,48
Lc 7,47: I 6,51
1Pe 4,8: I 6,52
1Co 4,4: I 6,54
Ps 15: I 6,55
Jb 9,21: I 6,56
Pr 20,9: I 6,57
Jn 3,18: I 6,63

[I 7]

Rm 7,8: I 7,5
Ps 88,49: I 7,6
1Tm 5,6: I 7,7
Jn 5,16: I 7,8
Ap 2,11: I 7,11
Ps 48,15: I 7,12
Col 3,3: I 7,17
Ct 8,6-7: I 7,18
Os 13,14: I 7,20
Ps 114,3: I 7,46
Nm 16,33: I 7,47
Ps 17,6: I 7,49
Nm 16,31: I 7,50
Is 14,9: I 7,52
Ps 85,13: I 7,54
Jb 17,16: I 7,55
Lc 16,22: I 7,56

Is 5,14: I 7,57
Ap 16,21: I 7,60
Is 38,18: I 7,64
Ps 113,25: I 7,64
Ps 32,2: I 7,68
Jm 5,16: I 7,69
Sv 5,3.6.8-9: I 7,72
Lc 16,27-31: I 7,80

[I 8]

Ps 68,4: I 8,8
Ps 127,2: I 8,9
Is 1,14: I 8,10
Ps 9B,7: I 8,12
Jb 5,7: I 8,13
Ps 72,5: I 8,14
Ps 48: I 8,17
Ps 37,7: I 8,21
Ps 37,9: I 8,21
Ps 37,18: I 8,22
Lc 7,47: I 8,42
Ps 50,19: I 8,54
1Te 5: I 8,57
Jb 3,6: I 8,58
Jb 7,13-14: I 8,59
Lc 17,34: I 8,63
Ct 3,1: I 8,64
Ps 40,4: I 8,66
Am 6,4: I 8,67
Ap 2,22: I 8,68
Pr 7,16: I 8,69
Jb 17,13: I 8,71
Ex 24,37: I 8,76
Za 3,9: I 8,76
Dt 7,1: I 8,77
Lc 2: I 8,78
Jn 13,5: I 8,81
Jn 3,5: I 8,82
Is 4,4: I 8,85
Ap 7,14: I 8,87
Ap 1,5: I 8,88
4Re 20,5; Is 38,4: I 8,102
Lc 7,47: I 8,105
Jn 11,33.36: I 8,105
Gn 45,14: I 8,108
Ps 41,4-5: I 8,110

Tb 11,11: I 8,112
Mt 22,13: I 8,113
Ap 18,9: I 8,114
Ap 21,4: I 8,116
Mt 5,5: I 8,118
Ps 125,6: I 8,119
Pr 2,14: I 8,121
Jo 21,12-13: I 8,122
Pr 14,13: I 8,123
Mt 26,75: I 8,127
Is 33,7: I 8,128
Jl 2,17: I 8,129
Ml 2,7: I 8,131
1Re 1,8: I 8,132
Ps 40,4: I 8,137
Rm 7: I 8,138

[I 9]

Ef 4,26: I 9,13
Jm 1,20: I 9,14
Ps 118,18: I 9,19
Eccl 2,14: I 9,20
Mt 6,22: I 9,20
1Tm 6,16: I 9,26
Lm 1,5: I 9,33
Sv 5,21: I 9,35
Jr 9,21: I 9,37
Lm 3: I 9,37
Ef 6,12: I 9,38
Ps 123,2-3: I 9,40
Ps 78,2: I 9,42
Ps 79,7: I 9,45
Ps 34,4: I 9,46
Ps 17,40: I 9,47
Ps 17,38: I 9,47
Mt 13,25: I 9,49
Ex 23,22: I 9,50
Jb 7,1: I 9,51
Ps 101,27: I 9,59
Rm 6,6: I 9,60
Ps 31,3: I 9,61
Col 3,9: I 9,62
Is 26,3: I 9,63
Lc 5,37: I 9,64
Dn 13,52: I 9,65
Rm 7,6: I 9,65

Lv 26,10: I 9,66
Ap 20,12: I 9,67

[I 10]

1Co 5,10: I 10,10
Mt 13,29-30: I 10,12
Ct 2,2: I 10,18
Lc 5: I 10,19
1Co 15,33: I 10,23
Ps 17,26: I 10,24
Ps 140,4: I 10,26
Ps 83,11: I 10,27

[I 11]

1Sa 1,10-11: I 11,11
1Sa 1,13: I 11,13
Mt 2,18: I 11,14
Lc 7,38: I 11,15
Tb 11,11: I 11,18
Gn 46,29-30: I 11,20
Gn 45,1-2: I 11,23
2Sa 18,33: I 11,26

[I 12]

Lc 9,26: I 12,17
Lc 14,9: I 12,18
Rm 6,21: I 12,19
Jr 3,3: I 12,22
4Re 3,14: I 12,23
Eccl 4,25: I 12,26
Is 23,4: I 12,27
Mt 25,13: I 12,45
Lc 21,23: I 12,45
Sv 5,3-5: I 12,54
1Te 5,3: I 12,62

SECUNDVM PSALMVS
PENITENTIALIS
ELVICIATIO

[II 1]

Rm 4,6-8: II 1,12
Ps 118: II 1,28
Jn 6,64: II 1,29
2Co 3,4: II 1,32
Jn 12,25: II 1,39
Jn 7,16: II 1,41
Jn 9,39: II 1,41
Jb 38,36: II 1,44

[II 2]

Gal 3,11: II 2,8
Jm 2,20 : II 2,8

[II 3]

Ps 118,1: II 3,7
Ps 83,5: II 3,9
1Tm 6,15-16: II 3,22
Ps 143,15: II 3,23
Ez 18,20: II 3,41
Jr 31,29: II 3,43
1Pe 4,8: II 3,67
Ps 50,11: II 3,81
Ps 105,6: II 3,96

[II 4]

2Sa 12,13: II 4,12
2Sa 12,10: II 4,13
1Co 15,53: II 4,17
Ap 21,4: II 4,18
Jn 1,47: II 4,32
Lc 18,13: II 4,33
Ps 37,13: II 4,39
1Mc 1,31: II 4,39
Ps 54,12: II 4,40
2Co 12,16: II 4,43
Sv 1,5: II 4,45
Lc 24,28: II 4,47
Pr 11,9: II 4,48
1Re 11: II 4,49

[II 5]

Lc 19,40: II 5,23

Is 6,5: II 5,24
Is 62,1: II 5,26
Mt 7,6: II 5,27
Ps 38,2-3: II 5,29
Eccl 3,7: II 5,31
Lc 18,13: II 5,37
Gn 18,20: II 5,41
Pr 2,14: II 5,43
Ps 60,3: II 5,48
Rm 8,15: II 5,49
Ps 65,17: II 5,50
Is 58,1: II 5,52
Gn 18,21: II 5,53
Gn 4,10: II 5,54

[II 6]

Gn 1,5: II 6,7
Is 62,6: II 6,8
Rm 13,12: II 6,10
Ps 18,3: II 6,11
Jn 11,9-10: II 6,12
Ga 5,17: II 6,24
Os 4,2: II 6,28
Os 2,6: II 6,40
Eccl 28,28: II 6,44
Lc 8,7: II 6,47
Gn 3,18: II 6,48
Pr 26,9: II 6,50
Mt 7,16: II 6,50
Pr 15,19: II 6,51
Ct 2,2: II 6,52
Jb 10,8: II 6,61
Is 5,25: II 6,62
Jb 19,21: II 6,63
Is 49,2: II 6,64
Ps 144,16: II 6,65

[II 7]

1Re 2: II 7,38
Mt 6,29: II 7,42
Ps 101,27: II 7,43
1Co 4,3: II 7,44
Ex 36,35: II 7,45
1Pe 4,8: II 7,47
Ps 84,3: II 7,47

Ps 68,11: II 7,48
Ps 70,13: II 7,48
Nm 19,15: II 7,49
Ps 72,6: II 7,50
Jb 10,21: II 7,51
Jb 21,26: II 7,52
Ps 108,29: II 7,53
Ps 43,20: II 7,55
Ez 28,13: II 7,56
Lv 7: II 7,67

[II 8]

Jm 5,16: II 8,7
Mt 2, : II 8,8
Jn 1,20: II 8,9
2Re 12,13: II 8,11
Mt 27,4: II 8,13
Ps 74,2: II 8,14
Ps 48,19? : II 8,15
Lc 12,9: II 8,17
Tt 1,16: II 8,19
Jm 5,16: II 8,40
Lv 13,4: II 8,40
Lv 4: II 8,41
Mt 15,19-20: II 8,56
Gn 3,13: II 8,61
Ez 18,22: II 8,94
Is 43,26: II 8,99
Pr 18,17: II 8,100
Pr 28,13: II 8,101
2Sa 12,13: II 8,103
Is 12: II 8,105
Mt 26: II 8,108
Gn 4,13-14: II 8,109
1Re 15,24-26: II 8,112
Sv 5,6.8-9.13.15: II 8,115

[II 9]

1Jn 1,8: II 9,20
Is 55,6: II 9,24
Ps 144,18: II 9,25
Is 52,6: II 9,26
Lc 16,24-25: II 9,28
Mt 25,12: II 9,33
Pr 9,17: II 9,37

Pr 17,14: II 9,38
Ps 3,9: II 9,40
Ct 8,7: II 9,42
Gn 7: II 9,43
Ps 68,2-3: II 9,49
Gn 6,17: II 9,52
Ps 28,10: II 9,53
Gn 1,2: II 9,58
Ps 148,4: II 9,
Ps 17,12: II 9,60
Pr 17,14: II 9,61
Pr 5,16: II 9,63
4Re 2,21: II 9,64
Eccl 15,3: II 9,65
Ex 12,9: II 9,67
Jn 4,14: II 9,68
Gn 49,4: II 9,70
Ps 65,12: II 9,70
Ps 68,2: II 9,72
Ex 15,10: II 9,74
Jb 24,19: II 9,75
Jn 7,38: II 9,76
Jn 2,7: II 9,78
Jn 19,34: II 9,79
Ap 19: II 9,79
2 Re 14,14: II 9,80

[II 10]

Ac 5,41: II 10,41
Jm 1,2: II 10,45
Rm 12,12: II 10,45
Ps 106,2: II 10,50
1Pe 1,18: II 10,53
Ap 5,9: II 10,55
1Co 1: II 10,57
Ps 110,9: II 10,57
Os 7,13: II 10,61
Ps 129,8: II 10,61
Rm 8,23: II 10,62
Fl 3,20-21: II 10,63
Ps 138,7-8: II 10,70

[II 11]

Ps 33,16: II 11,25
Ap 1,14: II 11,27

Sv 11,17: II 11,46
Is 40: II 11,52
Ps 83,3: II 11,52
Jn 16,13: II 11,65

[II 12]

Ap 19,11: II 12,6
Ap 19,14: II 12,7
Jb 39,19: II 12,8
Pr 21,31: II 12,10
Ez 23,20: II 12,12
Mi 5,10: II 12,14
Ps 19,8: II 12,15
Ps 32,17: II 12,16
Ps 75,7: II 12,18
Gn 49,17: II 12,19
Tb 6: II 12,25
Ps 11,5: II 12,32
Jm 1,17: II 12,34

[II 13]

Ps 48,21: II 13,30

[II 14]

Pr 3,11-12: II 14,5
He 12,6: II 14,6
Jb 5,21: II 14,6
Ps 72,14: II 14,8
Ps 90,10: II 14,9
Ps 35: II 14,10
Mt 7: II 14,23
Jr 17,5: II 14,24

[II 15]

Ps 149,5: II 15,13
Pr 2,14: II 15,14
Jn 16,24: II 15,16
Jn 16,22: II 15,18
Jb 21,12-13: II 15,20
Jb 30,31: II 15,21
Pr 14,13: II 15,24
Mt 5,12: II 15,25
Ha 3,18: II 15,27

Fl 4,4: II 15,28
2Co 1,12: II 15,29
Ps 44,14: II 15,30
Mt 6,30: II 15,31

TERTIVM PSALMVM PŒNITENTIALIS ELUCIDIATIO

[III 1]

Gn 2,2: III 1,9
Jn 5,10: III 1,11
He 4,9: III 1,12
Is 66,23: III 1,13
Ps 37,4: III 1,22
Jn 14,27: III 1,31
Ex 20,8: III 1,39
Lc 18,12: III 1,40
Mc 16,2: III 1,41

[III 2]

[III 3]

1Co 3,15: III 3,6
Mt 25,41: III 3,9
Is 66,24: III 3,10
Mt 25,35: III 3,14
Mt 25,40: III 3,15
He 12,6: III 3,28
Pr 3,12: III 3,29

[III 4]

Ps 118,120: III 4,12
Jb 6,4: III 4,13
Dt 32,42: III 4,22
Ps 10,3: III 4,25
Ps 63,8: III 4,27
Ps 90,6: III 4,28
Ps 44,6: III 4,31
Ps 76,18-19: III 4,31

Ps 143,6: III 4,32
Is 49,2: III 4,34
Ps 126,4: III 4,34
Ps 143,7: III 4,40
Ps 38,12: III 4,41
Ps 94,4: III 4,41
Ps 103,28: III 4,43
Ps 144,16: III 4,44
Ps 36,24: III 4,45
Ps 30,16: III 4,45
Is 49,2: III 4,46
Jb 10,8: III 4,47
Ps 101,26: III 4,48
Jb 13,21: III 4,51
Is 5,25: III 4,51
Gn 2,17: III 4,54

[III 5]

Ps 88,16: III 5,6
Ps 66,2: III 5,6
Ps 26,4: III 5,8
Ps 16,2: III 5,9
Ps 33,17: III 5,10
Ps 4,7: III 5,12
Ps 44,13: III 5,13
Jn 1,14: III 5,18
Lc 3,6: III 5,18
Lc 24,39: III 5,20
2Co 15,39: III 5,21
Ps 135,25: III 5,22
Gn 6,3: III 5,23
Is 40,6: III 5,24
Ga 5,17: III 5,24
2Co 5,16: III 5,25
1Co 15,50: III 5,27
Ga 6,12: III 5,28
Mt 16,17: III 5,28
Jn 6,64: III 5,31
Jn 1,13: III 5,32
Ef 5,29: III 5,34
Ps 26,2: III 5,35
Jb 19,22: III 5,36
Pr 17,22: III 5,45
Jb 9,4: III 5,45
Is 48,22: III 5,46
Sv 11,17: III 5,47

Pr 28,1: III 5,48
Pr 30,30: III 5,48
Mt 10,34: III 5,55
Ps 72,3: III 5,55
Jn 14,27: III 5,57
Ps 118,165: III 5,57
Ps 4,9: III 5,58
Fl 4,7: III 5,59
Ef 2: III 5,63
Rm 1,28: III 5,67
Rm 7,14: III 5,67
Pr 2,14: III 5,70
Pr 18,3: III 5,71
Rm 2,14: III 5,73
Ps 31,9: III 5,77
Pr 23,35: III 5,80
Jn 2: III 5,87
Jr 1,14: III 5,87
Ps 136,9: III 5,88
2Co 1,12: III 5,100
Rm 6: III 5,108

[III 6]

1Co 11,3: III 6,5
Ct 5,11: III 6,6
Col 1,18: III 6,7
Ps 22,5: III 6,8
Ps 39,8: III 6,9
Is 7,8: III 6,10
Ps 17,44: III 6,11
Ha 3,13: III 6,12
Ps 73,14: III 6,13
Jb 20,16: III 6,14
Gn 3,15: III 6,16
Jb 20,7: III 6,17
Za 5,5-11: III 6,34
Lc 14: III 6,38
Mt 11,30: III 6,45
Is 13,1: III 6,46
Jr 17,21: III 6,47
Ga 6,5: III 6,48
Ga 6,2: III 6,48

[III 7]

Jr 13,1-11: III 7,6

1Re 5,9: III 7,8
Jl 1,17: III 7,9
Is 10,27: III 7,10
2Pe 2,22: III 7,23
Jn 5,14: III 7,36
Jl 1,17: III 7,45
1Re 5,9: III 7,46

[III 8]

Jb 14,1: III 8,6
Rm 10,4: III 8,14
Ap 1,17: III 8,15
1Tm 1,5: III 8,16
Ps 118,96: III 8,17
Lc 12: III 8,18
Dn 8,17: III 8,19
1Co 15,23-24: III 8,20
Jn 13,1: III 8,21
Mt 10,22: III 8,22
Ps 38,5: III 8,23
Ez 7,2: III 8,24
Ps 48,9-10: III 8,25
Rm 6,21: III 8,26
Rm 7,24: III 8,29
Eccl 40,1: III 8,30
Is 66,24: III 8,35
Ap 9,6: III 8,35
Mt 6,6: III 8,39

[III 9]

Lc 14,30: III 9,10
Lm 1,7: III 9,21
Ps 14,2: III 9,26
Eccli 10,1: III 9,33
1Co 11,14: III 9,35
Lv 15,16: III 9,45
1Co 6,18: III 9,47
Jb 40,11: III 9,49
Lc 12,35: III 9,51

[III 10]

4Re 4,34: III 10,58
Gn 43,28: III 10,60
Is 5,15: III 10,61

Gn 27: III 10,62
Is 51,23: III 10,63
Ps 56,7: III 10,64
Jb 31,10: III 10,66
1Re 4,19: III 10,67

[III 11]

Eccl 1,14: III 11,7
Mt 25: III 11,16
Gn 3,8: III 11,17
Jn 3,20: III 11,20

[III 12]

Mt 3: III 12,12
Is 38,15: III 12,15
2Co 11,29: III 12,17
2Co 12,10: III 12,23
Jr 9: III 12,24
Lm 3,51: III 12,24

[III 13]

Eccl 2,1: III 13,17

[III 14]

[III 15]

Ex 4,11: III 15,6
Lc 7,22: III 15,8
Mc 9,24: III 15,10
Ps 57,5-6: III 15,11
Ps 38,3: III 15,13
Is 53,7: III 15,15
Is 56,10: III 15,16
Mt 22,12: III 15,18
1Pe 3: III 15,20

[III 16]

Ps 37,15: III 16,6
Ps 15,7: III 16,8
Ps 67,31: III 16,9
2Tm 4,2: III 16,10
Za 3,2: III 16,11

Ps 105,9: III 16,12
Mt 22,16: III 16,15
Mt 12,14: III 16,16
Jn 7,3: III 16,18
Jn 19,15: III 16,20
Mt 26,58: III 16,22
Mc 15,58: III 16,26
Mt 28,13: III 16,30
Ac 8,32: III 16,33
Jn 18,23: III 16,38

[III 17]

Gn 4: III 17,23
Gn 21: III 17,23
Gn 27: III 17,24
Ps 30,2: III 17,28
He 2: III 17,32

[III 18]

Ps 12,5: III 18,20
2Co 11,29: III 18,22
Ct 5,3: III 18,26
Jn 13: III 18,28
Ps 35,12: III 18,29
Ps 17,34: III 18,30
3Re 2,9: III 18,31
Ez 1,7: III 18,32
Pr 1,16: III 18,32
Jb 29,15: III 18,33
Mc 9,44: III 18,34
Ps 37,17: III 18,36
Pr 24,16: III 18,39
Mt 26,35: III 18,41
Jn 21,15: III 18,44

[III 19]

Pr 1: III 19,18

[III 20]

[III 21,

1Co 15,31: III 21,6
1Co 15,32: III 21,8

[III 22]

Js 7: III 22,5
Jdt 16: III 22,7
Gn 45: III 22,8
Mt 27: III 22,8
Lc 6,31: III 22,10
Ex 21,24: III 22,11
1Pe 3,9: III 22,12
Mt 5,44: III 22,14
Ps 108,6: III 22,16
Mt 5,45: III 22,23
Ps 61,13: III 22,25
Dt 32,35: III 22,26
Ps 73,23: III 22,29
Mt 19,29: III 22,32
Ps 34, 108: III 22,35
Ex 21,24: III 22,36
Mt 25,35: III 22,37
Mt 25,41: III 22,38
Ps 83,5: III 22,42
Mt 13: III 22,44
Ps 73,23: III 22,49
Is 66,24: III 22,50
Ap 16,21: III 22,54
Lc 23,34: III 22,58
Lc 11,52: III 22,64
Sv 5,6-13: III 22,70
Rm 1,30: III 22,88

[III 23]

Ps 21,2: III 23,9
1Re 17: III 23,17
Jr 17,13: III 23,18
Is 54,7: III 23,20
Is 54,7: III 23,21

QUARTVM PSALMVM PENITENTIALIS

[IV 1]

2Re 12: IV 1,9

Lv 25,10-11: IV 1,26
Ex 20: IV 1,32
Act 2: IV 1,33
2Co 3: IV 1,51
Ps 108: IV 1,51
2Sa 11: IV 1,72
Ps 131,1: IV 1,89

[IV 2]

Ps 32,5: IV 2,9
Ps 144,9: IV 2,10
Mt 22,37: IV 2,27

[IV 3]

Ps 24,6: IV 3,7
Lm 3,22: IV 3,10
Ps 68,29: IV 3,21
Ps 9,6: IV 3,23

[IV 4]

Jr 2,36: IV 4,6

[IV 5]

Re 2: IV 5,11
Is 38: IV 5,24
Lc 18,1: IV 5,30

[IV 6]

Sv 6,7: IV 6,13
Sv 6,6: IV 6,14
Pr 21,1: IV 6,21
Ps 44,8: IV 6,22
Ps 109,4: IV 6,23
Ex 16: IV 6,27
Mt 16,19: IV 6,29
Dt 5,17-18: IV 6,45
Lc 15,21: IV 6,50
Ps 131,11: IV 6,55
Eccl 7,6: IV 6,69
Mt 16,27: IV 6,72
Jb 9,4: IV 6,74
Ez 33,12: IV 6,76

2Sa 12,13: IV 6,84
Jn 8,7: IV 6,92
1Pe 2,22: IV 6,94
Ps 115,11: IV 6,95
Ps 142,2: IV 6,98
Is 5,3: IV 6,100
1Jn 2,1: IV 6,109
Os 13,14: IV 6,113

[IV 7]

1Jn 3,4: IV 7,24
Jb 14,4: IV 7,31
Mt 5,8: IV 7,61
Ef 2,3: IV 7,81

[IV 8]

Ps 83,12: IV 8,35
Ez 18,20: IV 8,58
Ez 18,2: IV 8,60
Lc 12,48: IV 8,66

[IV 9]

Ps 67,15: IV 9,16
Lc 7,47: IV 9,29
1Co 15,54: IV 9,46
1Co 15,53: IV 9,47
Mt 17,2: IV 9,47
Pr 31,21: IV 9,57
Jb 6,16: IV 9,58
Jb 9,30: IV 9,60
Is 1,18: IV 9,61
He 9,19-22: IV 9,67
Fl 2,7-8: IV 9,73
Mc 14,24: IV 9,80
Mt 11,29: IV 9,84
1Jn 1,7: IV 9,86
Ez 36,25: IV 9,90
Za 13,1: IV 9,91
Mc 16,16: IV 9,100
Jn 3,5: IV 9,108

[IV 10]

Rm 10,17: IV 10,5

Ps 84,9: IV 10,7
Ps 37,4: IV 10,9
Mt 5,12: IV 10,11
Is 35,1: IV 10,13
Ha 3,2: IV 10,14
Ps 83,3: IV 10,16
Jn 3,29: IV 10,23
Pr 14,13: IV 10,25
Pr 2,14: IV 10,26
Jn 16,24: IV 10,28
Jn 16,22: IV 10,28
Jb 21,12-13: IV 10,30

[IV 11]

Ps 108,7: IV 11,21
Jn 4: IV 11,22
Mt 20: IV 11,23
Jr 1,11: IV 11,43
Ps 120,4: IV 11,46
Ez 18: IV 11,50
Ps 50,11: IV 11,56
Jm 3,2: IV 11,56

[IV 12]

Os 7,11: IV 12,11
3Re 10,10: IV 12,12
Ps 142,7: IV 12,14
Is 46,8: IV 12,16
Ps 39,13: IV 12,17
Jm 1,18: IV 12,23
2Co 5,17: IV 12,24
Ps 101,19: IV 12,26
Pr 4,23: IV 12,32
Mt 15,19-20: IV 12,33
Ga 5,17: IV 12,60
Sv 9,15: IV 12,62
Pv 17,22: IV 12,62
Jr 9: IV 12,63
Lm 3: IV 12,62
Mi 7,5: IV 12,63
Jb 40,11: IV 12,68

[IV 13]

Ps 103,29: IV 13,8

Ps 138,7: IV 13,8
Ps 79,4: IV 13,10
Ps 66,2: IV 13,11
Mt 8,12: IV 13,13
Mc 9,43: IV 13,14
Ap 12,9: IV 13,16
Mt 25,41: IV 13,17
Ps 142,7: IV 13,18
2Co 6: IV 13,36
Sv 1,5: IV 13,39

[IV 14]

Lc 19,10: IV 14,6
Jn 12,47: IV 14,7
Jn 3,15: IV 14,8
Ap 1,5: IV 14,9
Rm 4,25: IV 14,10
Is 53,4-5: IV 14,11
Rm 8,32: IV 14,14
Ha 3,18: IV 14,16
Ps 78,9: IV 14,23
1Jo 5,8: IV 14,44
Is 11: IV 14,47

[IV 15]

Ac 19: IV 15,7
Mt 9: IV 15,8
Ps 3,2: IV 15,49
Lc 15,20: IV 15,60
Ez 18: IV 15,63
Ps 22,6: IV 15,66
1Jn 4,18: IV 15,67
1Jn 4,18: IV 15,68

[IV 16]

Lc 4,23: IV 16,6
Mt 7,5: IV 16,6
Rm 2,21-22: IV 16,7
Ps 49,16: IV 16,9
Os 4,2: IV 16,11
Dt 32,42: IV 16,14
Ez 3,18: IV 16,16
Ac 20,26-27: IV 16,18
Ps 54,24: IV 16,24

Ps 3,9: IV 16,28
Ps 16,7: IV 16,29
Ps 65,17: IV 16,32
Ps 118,16: IV 16,38

[IV 17]

Mt 10,20: IV 17,5
2Co 13,3: IV 17,6
Ps 84,9: IV 17,7
Ps 11,5: IV 17,10
1Co 2,4: IV 17,17
Jm 1,5: IV 17,18
1Pe 4,11: IV 17,19
Ps 80,11: IV 17,22
Dt 6; Mt 22: IV 17,29
Ps 49,23: IV 17,35
Ps 49,14: IV 17,37

[IV 18]

He 10,4: IV 18,22
1Co 5,7: IV 18,25
Jn 6,58: IV 18,25
Ps 39,7-8: IV 18,33
Ez 20,11: IV 18,36
He 7,19: IV 18,38
Ps 46,8-13: IV 18,39
Is 66,3: IV 18,42
Is 1,11-12: IV 18,45
Ac 15,10: IV 18,55
Is 1,15: IV 18,66
1Co 11,29: IV 18,69
Ps 36,8-10: IV 18,74

[IV 19]

[IV 20]

Mt 24: IV 20,12
1Co 13,12: IV 20,21
Is 16: IV 20,28
Is 62,6: IV 20,29
Is 26,1: IV 20,31
1Co 3,11: IV 20,34
Ef 2,20: IV 20,36
Ps 86,1: IV 20,37

Is 54,11: IV 20,38
Ps 117,22: IV 20,42
Rm 5,5: IV 20,47
1Jo 4,16: IV 20,49
Ez 3,17: IV 20,51
Jn 14,27: IV 20,57
Ps 4,9: IV 20,59

[IV 21]

Is 60,1: IV 21,6
Ga 4,26: IV 21,9
1Re 6: IV 21,28
Ps 18,5: IV 21,31
Is 40,9: IV 21,32
Ez 1: IV 21,35
Jb 1,14: IV 21,37
Ml 4,2: IV 21,38
Ex 20,25: IV 21,39
Ex. 20,24: IV 21,44
He 11,11: IV 21,48
Lc 15,23: IV 21,51
Mt 22,4: IV 21,53
Ps 28,5-6: IV 21,55
Ap 6,9: IV 21,56
Ps 50,21: IV 21,60
1Co 15,41: IV 21,66
Mt 22,37: IV 21,67
Ex 20,26: IV 21,72
Ps 47,4: IV 21,77
Lv 6,12: IV 21,78
Ps 83,5: IV 21,79

QVINTVM PSALMVM
PŒNITENTIALEM

[V 1]

Ps 73,21: V 1,12
Mt 5,3: V 1,13
Ap 3,17: V 1,14
Ps 78,8: V 1,15
Pr 14,20: V 1,15
Mt 26,11: V 1,16
Ps 68,30: V 1,19

Mt 8; Lc 9: v 1,19
Ps 40,2: v 1,21

[v 2]

Ez 10: v 2,8

[v 3]

Dn 13,35: v 3,6
Dn 13,44: v 3,7
Gn 18,20: v 3,8
Jn 3: v 3,9
Ez 4,3: v 3,13
Ps 17,30: v 3,14
Lm 3,44: v 3,16

[v 4]

Jb 13,20: v 4,8
Ps 138,7: v 4,11
Ps 79,20: v 4,13
Gn 32,30: v 4,14
Jn 20,29: v 4,16
Ps 50: v 4,17
Sv 11,25: v 4,18
Gn 46,2: v 4,23

[v 5]

Ct 3,6: v 5,16
Ap 8,4: v 5,18
Ps 143,5: v 5,19
Is 6,4: v 5,20
Ex 20,18: v 5,20
Ps 67,3: v 5,22
Sv 5: v 5,24
Is 42,3: v 5,26
Ap 9,3: v 5,27
Is 34,10: v 5,27
Jm 4,15: v 5,30
Jb 7,6: v 5,31
Jb 30,30: v 5,37
2Co 11,29: v 5,46

[v 6]

Gn 2,17: v 6,11
Gn 3,5: v 6,17
1Pe 1,24: v 6,19
Mt 6,30: v 6,20
Is 40,7: v 6,23
Ps 71,16: v 6,24
Ps 146,8: v 6,25
Eccl 33,5: v 6,26
Jb 40,10: v 6,27
Ps 103,14: v 6,28
Gn 2,17: v 6,39
Dt 8,3: v 6,40
Ps 77,25: v 6,43
Sv 16,20: v 6,44
Jn 6,41: v 6,45
Jn 6,52: v 6,46
Lc 14,15: v 6,48
Dn 10,3: v 6,49
1Co 10,17: v 6,50
Is 4,1: v 6,50
Ex 12,8: v 6,51
Lm 4,4: v 6,52
Gn 3,19: v 6,53
Mt 4,4: v 6,54
Eccl 15,3: v 6,55
Ps 126,2: v 6,56
Ps 41,4: v 6,57
Mt 7: v 6,58
Ps 103,15: v 6,60
Ps 104,16: v 6,60
Ps 131,15: v 6,61
Pr 20,17: v 6,62
Jb 15,23: v 6,63
Os 7,8: v 6,64
Pr 9,17: v 6,66
Lv 8,31: v 6,66
Jb 20,14: v 6,67
Gn 3,12: v 6,74
Pr 17,22: v 6,75
Jn 1,14: v 6,78
Rm 15,1: v 6,80

[v 7]

Mt 24,17: v 7,24
Ef 2,21: v 7,24
Gn 2,17: v 7,39

Mt 4: v 7,47
Jn 3,13: v 7,54
Jb 8: v 7,66
Dn 9,14: v 7,67
Jr 1,11: v 7,68
Dn 4,10: v 7,69
Dn 4,14: v 7,70
Lc 2,8: v 7,71
Ap 3,1-2: v 7,73
2Tm 4,5: v 7,75
Mt 26,41: v 7,76
Ct 5,2: v 7,77
Pr 8,34: v 7,78
1Pe 5,8: v 7,81
Pr 4,16: v 7,83
Lm 1,14: v 7,85
1Co 15,34: v 7,86
Mc 13,35-36: v 7,86
Lc 12,37: v 7,89
Eccl 31,1: v 7,90
Mc 13,37: v 7,92
Mt 10: v 7,99
Ps 83,4: v 7,100
Ps 123,7: v 7,101
Ps 103,17: v 7,102
Lc 12,7: v 7,103
Ps 10,2: v 7,104

[v 8]

[v 9]

Ex 27,3: v 9,8
He 9,13: v 9,9
Jb 42,6: v 9,11
Jb 16,16: v 9,12
Gn 18,27: v 9,13
Jr 25,34: v 9,14
Jb 34,15: v 9,15
Gn 3,19: v 9,16
Ps 83,3: v 9,18
Eccl 15,3: v 9,19
Ps 103,10-11: v 9,20
Ps 35,9: v 9,23
Ps 59,5: v 9,23
Ps 79,6: v 9,24
Ps 68,22: v 9,25

Ha 2,15: v 9,26
Lc 7,47: v 9,33
Pr 9,17: v 9,38
Ps 59,5: v 9,41
Ps 93,19: v 9,43
Ac 5,41: v 9,49
Eccl 40,20: v 9,52
Eccli 11,27: v 9,53
Pr 14,13 : v 9,54

[v 10]

Ef 2: v 10,12
Gn 1,3: v 10,14

[v 11]

Lc 1,35: v 11,10
Is 49,2: v 11,11
Ct 2,3: v 11,12
Ps 43,20: v 11,13
Jb 3,5: v 11,14
Ps 79,11: v 11,15
Lc 1,79: v 11,16
Jb 40,16: v 11,17
Jb 14,2: v 11,19
Jb 10,22 : v 11,20

[v 12]

Ap 1,7-8: v 12,19
1Tm 4 : v 12,30

[v 13]

Gn 41,32: v 13,10
Ps 56,2: v 13,13
Ps 24,10: v 13,14
Ps 100,1: v 13,15
Eccl 3: v 13,19
Ga 4,4-5: v 13,23
Ps 73,12: v 13,32
Sv 18,14-15: v 13,34
Ez 1: v 13,38
Lc 2,46: v 13,39
Jn 19,18: v 13,40
Ap 1,13: v 13,41

Ap 5,6: v 13,43
Mt 18,20: v 13,44
Lc 22,27: v 13,45
Lc 24,36: v 13,46
1Co 10,11: v 13,47
1Jo 2,18: v 13,48
Lc 21,9: v 13,48
2Te 2,2: v 13,50
Ps 89,10: v 13,57
Ac 1,7: v 13,71

Mc 13,32: v 13,72
Mt 24,42: v 13,77
Lc 12,40: v 13,78
1Te 5,3: v 13,79
Sv 18,14-15: v 13,83
Mt 7,12: v 13,91
Tb 4,16: v 13,93
Gn 4: v 13,94
Ps 77,5: v 13,96
Mt 22,40: v 13,99
Ex 23: v 13,100
2Te 2,4: v 13,105
Mt 24: v 13,106
Ps 13,3: v 13,107
Jn 1,14: v 13,120
4Re 4: v 13,122
Ps 43,26: v 13,128
Ps 43,23: v 13,129
Lc 2,8-20: v 13,136
Mt 2: v 13,138
Ef 2,14 : v 13,139

[v 14]

Ps 117,22: v 14,5
1Pe 2,8: v 14,6
Dn 2,45: v 14,6
Ez 28,13: v 14,9
Lm 3, : v 14,10
Is 54,11: v 14,10
Lm 4,1: v 14,11
Jb 28,2: v 14,12
Mt 3,9; Lc 3,8: v 14,13
Ez 11,19.36-26: v 14,14
Ap 21,19: v 14,15
1Re 17: v 14,16
Jn 11,38: v 14,20

Mc 16,3: v 14,21
Jb 41,15: v 14,22
Ap 18,21: v 14,23
Ex 15,5: v 14,25
Jn 13,16: v 14,28
Is 2,3: v 14,33
Ac 2,37: v 14,38
Ac 4,32.36: v 14,48
Ac 5,15-16: v 14,52

[v 15]

Ps 71,11: v 15,5
Ps 13,5: v 15,8
1Jn 4,18: v 15,10
Eccl 1,16: v 15,11
Ps 18,10: v 15,13
Mt 1,21: v 15,17
Ac 4,12: v 15,18
Ha 3,18: v 15,19
Is 6,3 : v 15,23

[v 16]

Is 2: v 16,8
Ps 50,20: v 16,10
Is 46,13: v 16,12
1Co 13,12: v 16,16
Rm 11,25: v 16,19
Is 53: v 16,21
Mt 25,32: v 16,23
Lc 3,6: v 16,25
Ap 1,7 : v 16,25

[v 17]

Is 16,1: v 17,7

[v 18]

Mt 12,39: v 18,20
Ps 23,6: v 18,22
Ps 111,2: v 18,23
Ga 6,15: v 18,36
2Co 5,17: v 18,37
Gn 1,26: v 18,40
Ps 68,29: v 18,49

Lc 10,20: v 18,50
Ap 3,5: v 18,51
Dn 10,21: v 18,53
Jr 17,1: v 18,54
2Co 3,3: v 18,55
Mt 22,20: v 18,56
Dn 5,8: v 18,58
Lc 24,27: v 18,60
Ex 32,32: v 18,61
Jb 13,26: v 18,62
Ex 31,18: v 18,63
Rm 2,15: v 18,64
Jn 1,45: v 18,66
Ps 44,2: v 18,70
Mt 13,52: v 18,74
Mt 23,2-3: v 18,76

[v 19]

Ac 2,27: v 19,6
Mc 1,1: v 19,7

[v 20]

He 11,26: v 20,6
Jb 36,8-9: v 20,8
Ef 4,3: v 20,10
Col 3,14: v 20,11
Eccli 6,31: v 20,12
Ps 2,3: v 20,13
Jr 2,20: v 20,14
Ps 115,16-17: v 20,17
Sv 17,2: v 20,17
Rm 5,12: v 20,32
Gn 2,17: v 20,35
Eccli 6,30: v 20,40

[v 21]

Jn 5,36: v 21,10
Jn 17,6: v 21,11
Mt 28: v 21,13
Ps 62,5: v 21,14
Rm 2,24: v 21,15
Ex 3,13-14: v 21,17
Ex 3,15: v 21,19
Ex 6,3: v 21,21

Jr 23,6: v 21,22
Mt 1,16-17: v 21,30
Ps 44,8: v 21,31
Ct 1,2: v 21,32
Za 6,12: v 21,34
Lc 1,78: v 21,35
Is 9,6: v 21,36
Is 30,27: v 21,38
Fl 2,9: v 21,39
Ps 8,2: v 21,40
Ps 121,3: v 21,54
Is 60,1: v 21,56
Is 46,13: v 21,58
Mt 23,37; Lc 13,34: v
21,59

[v 22]

Jn 10,16: v 22,7
Ef 4,5: v 22,8
Lc 4,8: v 22,10
Ap 19,16: v 22,12

[v 23]

Ps 101: v 23,9
Fl 1,23: v 23,15
Lc 11,2: v 23,25
Mt 28,20: v 23,29
Mt 11,27: v 23,33
1Te 5,2: v 23,34
Ps 101: v 23,36
Mi 5,2: v 23,39
Mt 25,13: v 23,56
Ps 38,5: v 23,59
1Co 15,28: v 23,82

[v 24]

Gn 1,1: v 24,19
Jn 1,1: v 24,25
Ps 109,3: v 24,28
Pr 8,22-23: v 24,29
Jb 40,14: v 24,31
Ps 110,10: v 24,32
Eccli 10,15: v 24,33
Os 1,2: v 24,34

Jn 1,10: v 24,38
Ez 28,4: v 24,39
Jn 10,38: v 24,44
Rm 11,36: v 24,45
Gn 1,1: v 24,47
Gn 1,10: v 24,55
Is 9,1: v 24,55
Ps 73,12: v 24,57
Mt 5,13: v 24,59
Jb 39,21: v 24,60
Ap 12,9: v 24,61
Ps 84,2: v 24,62
Ap 10,1-2: v 24,63
Ps 2,8: v 24,65
Jb 16,19: v 24,67
Ps 49,4: v 24,68
He 6,7: v 24,69
Gn 27,28: v 24,70
Pr 12,11: v 24,72
Ps 26,13: v 24,74
Ps 84,13: v 24,76*
Jb 28,13: v 24,77
Ps 11,7: v 24,78
Gn 3,14: v 24,80
He 6,8: v 24,81
Jb 10,21: v 24,82
Jn 5: v 24,88
Jn 3,13: v 24,89
Gn 1,1: v 24,90
Ps 135,7: v 24,91
Lc 8,5: v 24,92
Jb 38,29: v 24,93
Ps 18,2: v 24,94
Is 66: v 24,95
Ap 6,14: v 24,95
Fl 3,20: v 24,96
Ef 6,12: v 24,98
Jb 1,16: v 24,98
Is 14,14: v 24,100
Jb 10,8: v 24,107

[v 25]

2Pe 3,10: v 25,8
2Pe, 3,7: v 25,10
Lc 21,33: v 25,12
Lc 21,34: v 25,14

Ps 148,6: v 25,15
Eccl 1,4: v 25,16
Ap 21,2: v 25,18
Mt 24,35: v 25,21
2Pe 3,12: v 25,24
Jb 4,18: v 25,31
Ap 21,1: v 25,32
Is 65,17: v 25,35
Ap 21,23: v 25,36
Is 60,19: v 25,38
Is 30,26: v 25,41
Rm 12,3: v 25,44
Eccli 3,22: v 25,45
Ps 63,7: v 25,46
Is 6,2: v 25,50
Jb 4,18: v 25,57
Fl 3,20: v 25,59
Jb 14,1-2: v 25,65

SEXTVM PSALMVM
PENITENTIALES
ELVCIDATIO

[VI 1]

Gn 2,1: VI 1,11
1Jo 1: VI 1,21
Jm 3,2: VI 1,22
Pr 20,9: VI 1,23

[VI 2]

Ps 91,6: VI 2,9
Jb 12: VI 2,10
Jr 17,9: VI 2,11
Pr 18,3: VI 2,12
Ps 68,3: VI 2,14
Is 7,11: VI 2,15
Lc 16,24: VI 2,19
Rm 11,33-34: VI 2,22
2Co 12,4: VI 2,25
Ps 118,18: VI 2,26
Dn 2,18: VI 2,29
Lc 18,13.14: VI 2,33

Mt 14,31: VI 2,34
Mt 18: VI 2,38
Gn 4,13: VI 2,39
Ps 67,23-24: VI 2,43
Ps 147,17: VI 2,43
Mt 12: VI 2,44
Lc 18: VI 2,47
Lc 18,1: VI 2,55

[VI 3]

Ps 85,1: VI 3,7
Ps 29,11: VI 3,8
Mt 16: VI 3,10
Ps 77,59: VI 3,10
1Co 2,9: VI 3,13
Jb 29,11: VI 3,15
Ap 2,11: VI 3,17
Ps 17,45: VI 3,19
Ps 57,5: VI 3,22
Jb 15,21: VI 3,24
Ps 115,16: VI 3,30
Rm 6,20: VI 3,33
Mt 18,33: VI 3,35
Eccl 42,5: VI 3,37
Eccl 33,25: VI 3,38
Is 49,3: VI 3,40
Ps 134,14: VI 3,40
Ps 2,11: VI 3,41
Fl 2,6: VI 3,44
Is 42,1: VI 3,46
Mc 10,44: VI 3,49
Jn 8,34: VI 3,50
1Co 7,21: VI 3,51
1Pe 2,18: VI 3,52

[VI 4]

Jb 13,27: VI 4,6
Lc 6,7: VI 4,7
Mt 22,15: VI 4,7
Eccl 12,13: VI 4,8
Pr 7,2: VI 4,9
1Pe 4,18: VI 4,14
Ps 37,5: VI 4,16

[VI 5]

Jn 1,1: VI 5,6
1Jn 2,1-2: VI 5,7
He 7,25: VI 5,8
He 5,7: VI 5,11
Jn 11,42: VI 5,12
Jn 1,1: VI 5,13
2Co 3,3: VI 5,17
Rm 5,5: VI 5,18
Act 2: VI 5,24
Ex 19: VI 5,26
Ps 18,8: VI 5,29
Jn 1,17: VI 5,30
Ps 24,8: VI 5,31
Rm 9,31: VI 5,32
Pr 31,26: VI 5,33
Rm 2,14: VI 5,34
Rm 5,20: VI 5,35
Rm 7,23: VI 5,36

[VI 6]

Jn 1,14: VI 6,7
Ap 22,17: VI 6,8
Ps 79,4: VI 6,9
Is 64,1: VI 6,11
Ps 79,3: VI 6,11
Ps 84,8: VI 6,12
Ps 105,4: VI 6,12
Is 16,1: VI 6,13
Ct 1,1-2: VI 6,16
Lc 2,29: VI 6,22
Lc 10,23-24: VI 6,24
Ez 33,9: VI 6,27
Mt 9,13: VI 6,28
Mt 18,11: VI 6,29
Ps 67,5: VI 6,32

[VI 7]

Is 14,12: VI 7,8
Mt 20,1: VI 7,10
Mc 13,35-36: VI 7,12
Mc 16,2: VI 7,13
Ex 16,6-7: VI 7,15
Os 6,1: VI 7,16
Ps 5,5: VI 7,18

Eccli 10,16: VI 7,19
Jl 2,2: VI 7,21
Jn 9,4: VI 7,22
Mt 25,6: VI 7,24
Ps 120,6: VI 7,26
Mt 10,24: VI 7,31
Lv 7,3: VI 7,32
Ps 126,5: VI 7,40
Ps 139: VI 7,48
Ps 100,8: VI 7,49
Ex 14,24: VI 7,50

[VI 8]

Co 1: VI 8,8
Ps 110,9: VI 8,9
Is 40,17: VI 8,14
1Pe 1,19: VI 8,16
Ap 5,9: VI 8,18
Jn 1,14: VI 8,37
Is 9,6: VI 8,38
Fl 2,8: VI 8,39
Is 53,5: VI 8,43
He 4,15: VI 8, 48

[VI 9]

Jn 6,64: VI 9,13
Ap 21,4: VI 9,15

SEPTIMUM PSALMVM
PENITENTIALIS
ELVCIDATIO

[VII 1]

2Re 17: VII 1,8

[VII 2]

Rm 3,4: VII 2,24
Jn 5,20: VII 2,24
Mt 22,16: VII 2,25
Dn 10,21: VII 2,27

Ps 95,13: VII 2,28
Jn 1,17: VII 2,29
Ps 118,86: VII 2,31
Jn 18,17: VII 2,32
Jn 6,56: VII 2,33
Jn 4,24: VII 2,34
Ef 4,25: VII 2,35
2Jo 4: VII 2,36
Jn 14,6: VII 2,38
Ez 33: VII 2,40
Ez 33,11: VII 2,42
Jn 4,23: VII 2,46
Eccli 4: VII 2,52
Ps 31,5: VII 2,53

[VII 3]

Ps 34,1: VII 3,6
Ps 71,4: VII 3,7
Jb 5: VII 3,8
Jn 9,39: VII 3,11
Ps 42,1: VII 3,12
Jb 9,19: VII 3,14
1Pe 4, : VII 3,16
1Co 11,32: VII 3,17
Jn 3,18: VII 3,18
Ps 36,33: VII 3,19
He 13,4: VII 3,20
Mt 12,42: VII 3,21
Rm 14,4: VII 3,23
1Co 4,3: VII 3,24
Ps 129,3: VII 3,29
Jn I: VII 3,38
Jm 3,2: VII 3,39
Jr 2,29: VII 3,43
Ct 8,6.7: VII 3,57
Col 3,3: VII 3,59
1Tm 5,6: VII 3,60
Lc 15,13: VII 3,61
Jb 15: VII 3,78
Jb 9,20: VII 3,78
Jb 9,30-31: VII 3,80
Ps 141,7: VII 3,85

[VII 4]

Ps 6,8: VII 4,21

Ps 24,19: VII 4,22
Gn 3: VII 4,23
Mt 25: VII 4,25
Jn 11,25: VII 4,30
Gn 2,7: VII 4,30
Eccli 15: VII 4,31
Ga 2,20: VII 4,33
Jn 17,3: VII 4,34
Ps 62,4: VII 4,37
Lc 15,13: VII 4,38
Jb 14,1: VII 4,40
Eccl 4,2: VII 4,42
Ps 48,10: VII 4,43

[VII 5]

Rm 1,21: VII 5,9

[VII 7]

Ga 6: VII 7,7
Ct 5,5: VII 7,12
Ps 127,2: VII 7,13
1Tm 2,8: VII 7,14
Ex 17,11: VII 7,14
Ez 1,8: VII 7,16
Pr 30,28: VII 7,16
Mc 16,18: VII 7,17
Ac 9,40: VII 7,18
Ps 46,2: VII 7,19
Ps 97,8: VII 7,20

[VII 8]

Pr 18,3: VII 8,24
Ps 29,4: VII 8,28
Ps 39,3: VII 8,29
Ps 87,5: VII 8,31

[VII 9]

Mt 25,34: VII 9,9

[VII 10]

2Pe 1,19: VII 10,6
Jn 14,6: VII 10,11

Jn 1,1: VII 10,14
Jn 4: VII 10,17
Pr 20,24: VII 10,21
Pr 14,12: VII 10,22
Jm 1,17: VII 10,26

[VII 11]

1Jo 2: VII 11,10
Ps 134,6: VII 11,13
Ps 110,2: VII 11,15

[VII 12]

Nm 10: VII 12,6
Jn 4,24: VII 12,17
1Jo 5,7: VII 12,19
Ps 103,4: VII 12,21
He 1,14: VII 12,22
Jb 12,10: VII 12,23
Ef 6,12: VII 12,24
Eccli 3,21: VII 12,26
Rm 8,13: VII 12,28
Ga 5,16: VII 12,29
1Co 14,32: VII 12,30
Jn 6,64: VII 12,32
2Co 3,6: VII 12,31
Ez 1,12: VII 12,3*
2Te 2,8: VII 12,33
1Co 6,17: VII 12,34
Gn 6,3: VII 12,35
Ez 8,3: VII 12,36
Is 11,2: VII 12,38
Ap 16,13: VII 12,39
Za 5,9: VII 12,41
Lc 13,11: VII 12,43
Ps 10,7: VII 12,44
Ps 142,8.10: VII 12,47
1Tm 1: VII 12,51
Ps 118,32: VII 12,52
Ps 113B,1: VII 12,62

[VII 13]

Ps 141,8: VII 13,8
Rm 7,24: VII 13,9
Ps 24,10: VII 13,23

Ps 110: VII 13,24
Pr 12,7: VII 13,29

[VIII]

Mt 22,13: VIII,5
Mc 9: = Is 66,24: VIII,8
Pr 19,29: VIII,14
Jb 10,22: VII,16
Ps 9: VIII,19
Jb 34,19: VIII,26

B

Gènesi

Gn 1,1: v 24,19
Gn 1,1: v 24,47
Gn 1,1: v 24,90
Gn 1,2: II 9,58
Gn 1,3: v 10,14
Gn 1,5: II 6,7
Gn 1,10: v 24,55
Gn 1,26: v 18,40
Gn 2,1: VI 1,11
Gn 2,2: III 1,9
Gn 2,2: P 1,35
Gn 2,7: VII 4,30
Gn 2,17: III 4,54
Gn 2,17: v 20,35
Gn 2,17: v 6,11
Gn 2,17: v 6,39
Gn 2,17: v 7,39
Gn 2,23: I 5,32
Gn 3: VII 4,23
Gn 3,5: v 6,17
Gn 3,8: III 11,17
Gn 3,12: v 6,74
Gn 3,13: II 8,61
Gn 3,14: v 24,80
Gn 3,15: III 6,16
Gn 3,18: II 6,48
Gn 3,19: v 6,53
Gn 3,19: v 9,16
Gn 4: III 17,23
Gn 4: v 13,94
Gn 4,10: II 5,54
Gn 4,13: VI 2,39
Gn 4,13-14: II 8,109
Gn 6,3: III 5,23
Gn 6,3: VII 12,35
Gn 6,17: II 9,52
Gn 7: II 9,43
Gn 17,14: I 6,7
Gn 18,20: II 5,41

Gn 18,20: v 3,8
Gn 18,21: II 5,53
Gn 18,27: v 9,13
Gn 21: III 17,23
Gn 27: III 10,62
Gn 27: III 17,24
Gn 27,28: v 24,70
Gn 32,30: v 4,14
Gn 32: P 15,24
Gn 41,32: v 13,10
Gn 41,5,22: P 1,14
Gn 43,28: III 10,60
Gn 45: III 22,8
Gn 45,1-2: I 11,23
Gn 45,14: I 8,108
Gn 46,2: v 4,23
Gn 46,29-30: I 11,20
Gn 49,4: II 9,70
Gn 49,17: II 12,19

Èxode

Ex 3,13-14: v 21,17
Ex 3,15: v 21,19
Ex 4,11: III 15,6
Ex 6,3: v 21,21
Ex 12,8: v 6,51
Ex 12,9: II 9,67
Ex 12,46: I 5,29
Ex 14,24: VI 7,50
Ex 15,10: II 9,74
Ex 15,5: v 14,25
Ex 16: IV 6,27
Ex 16,6-7: VI 7,15
Ex 17: P 14,6
Ex 17: P 14,15
Ex 17,11: VII 7,14
Ex 19: VI 5,26
Ex 20: IV 1,32
Ex 20,8: III 1,39

Ex 20,8: P 1,45
Ex 20,18: v 5,20
Ex 20,24: IV 21,44
Ex 20,25: IV 21,39
Ex 20,26: IV 21,72
Ex 21,24: III 22,11
Ex 21,24: III 22,36
Ex 23: v 13,100
Ex 23,22: I 9,50
Ex 24,37: I 8,76
Ex 25,37: P 1,13
Ex 27,3: v 9,8
Ex 31,18: v 18,63
Ex 32,32: v 18,61
Ex 36,35: II 7,45

Levitic

Lv 4: II 8,41
Lv 6,12: IV 21,78
Lv 7: II 7,67
Lv 7,3: VI 7,32
Lv 7,11: I 6,10
Lv 8,31: v 6,66
Lv 13,4: II 8,40
Lv 15,16: III 9,45
Lv 25,10-11: IV 1,26
Lv 26,10: I 9,66

Nombres

Nm 10: VII 12,6
Nm 16,31: I 7,50
Nm 16,33: I 7,47
Nm 19,15: II 7,49

Deuteronomi

Dt 5,17-18: IV 6,45
Dt 6; Mt 22: IV 17,29
Dt 7,1: I 8,77
Dt 7,1: P 1,46
Dt 7,1: P 1,81
Dt 8,3: v 6,40
Dt 32,35: III 22,26
Dt 32,42: III 4,22
Dt 32,42: IV 16,14

Josué

Js 10: P 10,87
Js 7: III 22,5

1 Samuel

1Sa 1,8: I 8,132
1Sa 1,10-11: I 11,11
1Sa 1,13: I 11,13
1Sa 1,13: P 10,33
1Sa 2: II 7,38
1Sa 4,19: III 10,67
1Sa 5,9: III 7,46
1Sa 5,9: III 7,8
1Sa 6: IV 21,28
1Sa 8,42-43: P 16,5
1Sa 11: II 4,49
1Sa 15,24-26: II 8,112
1Sa 16,1: P 7,27
1Sa 17: v 14,16
1Sa 17: III 23,17

2 Samuel

2Sa 2: IV 5,11
2Sa 7,25: P 14,32
2Sa 11: IV 1,72
2Sa 12: IV 1,9
2Sa 12,10: II 4,13
2Sa 12,13: II 4,12
2Sa 12,13: II 8,103
2Sa 12,13: II 8,11

2Sa 12,13: IV 6,84
2Sa 12,16: P 14,3
2Sa 14,14: II 9,80
2Sa 17: VII 1,8
2Sa 18,33: I 11,26

3 Reis

3Re 2,9: III 18,31
3Re 10,10: IV 12,12
3Re 17,21-22: P 14,22
3Re 17-18: P 7,22
3Re 18,45: P 14,19
3Re 19: P 11,23
3Re 19,4: P 14,8

4 Reis

4Re 2,21: II 9,64
4Re 3,14: I 12,23
4Re 4: v 13,122
4Re 4,34: III 10,58
4Re 4,34: P 14,21
4Re 20,5; Is 38,4: I 8,102
4Re 20,5: P 14,6

2 Paralipòmenon

2Pa 1: P 10,91
2Pa 20,3: P 10,32

Tobit

Tb 2: I 5,71
Tb 4,16: v 13,93
Tb 6: II 12,25
Tb 11,11: I 11,18
Tb 11,11: I 8,112
Tb 12,12: P 5,12

Judit

Jdt 10,13-16: P 10,57
Jdt 13,6: P 14,10
Jdt 16: III 22,7

Job

Jb 1: P 1,16
Jb 1,14: IV 21,37
Jb 1,16: v 24,98
Jb 2: I 5,70
Jb 2,5-6: P 6,11
Jb 3,5: v 11,14
Jb 3,6: I 8,58
Jb 4,18: v 25,31
Jb 4,18: v 25,57
Jb 5: VII 3,8
Jb 5,7: I 8,13
Jb 5,21: II 14,6
Jb 6,4: III 4,13
Jb 6,16: IV 9,58
Jb 7,1: I 9,51
Jb 7,6: v 5,31
Jb 7,13-14: I 8,59
Jb 8: v 7,66
Jb 9,4: III 5,45
Jb 9,4: IV 6,74
Jb 9,19: VII 3,14
Jb 9,20: VII 3,78
Jb 9,21: I 6,56
Jb 9,30: IV 9,60
Jb 9,30-31: VII 3,80
Jb 10,8: II 6,61
Jb 10,8: III 4,47
Jb 10,8: v 24,107
Jb 10,9: P 14,29
Jb 10,21: II 7,51
Jb 10,21: v 24,82
Jb 10,22: v 11,20
Jb 10,22: VII,16
Jb 12: VI 2,10
Jb 12,10: VII 12,23
Jb 13,20: v 4,8
Jb 13,21: III 4,51
Jb 13,26: v 18,62
Jb 13,27: VI 4,6
Jb 14,1: III 8,6

Jb 14,1: VII 4,40
 Jb 14,1-2: V 25,65
 Jb 14,2: V 11,19
 Jb 14,4: IV 7,31
 Jb 15: VII 3,78
 Jb 15,21: VI 3,24
 Jb 15,23: V 6,63
 Jb 16,16: V 9,12
 Jb 16,19: V 24,67
 Jb 17,13: I 8,71
 Jb 17,16: I 7,55
 Jb 19,21: II 6,63
 Jb 19,22: III 5,36
 Jb 20,7: III 6,17
 Jb 20,14: V 6,67
 Jb 20,16: III 6,14
 Jb 21,12-13: I 8,122
 Jb 21,12-13: IV 10,30
 Jb 21,12-13: II 15,20
 Jb 21,26: II 7,52
 Jb 24,19: II 9,75
 Jb 28,2: V 14,12
 Jb 28,13: V 24,77
 Jb 29,11: VI 3,15
 Jb 29,15: III 18,33
 Jb 30,30: I 5,43
 Jb 30,30: V 5,37
 Jb 30,31: II 15,21
 Jb 31,10: III 10,66
 Jb 34,15: V 9,15
 Jb 34,19: VIII,26
 Jb 36,8-9: V 20,8
 Jb 38,29: V 24,93
 Jb 38,36: II 1,44
 Jb 39,19: II 12,8
 Jb 39,21: V 24,60
 Jb 40,10: V 6,27
 Jb 40,11: III 9,49
 Jb 40,11: IV 12,68
 Jb 40,13: I 5,36
 Jb 40,14: V 24,31
 Jb 40,16: V 11,17
 Jb 41,15: V 14,22
 Jb 42,6: V 9,11

Salms

Ps 2,3: V 20,13
 Ps 2,8: P 4,10
 Ps 2,8: V 24,65
 Ps 2,11: VI 3,41
 Ps 3,2: IV 15,49
 Ps 3,9: II 9,40
 Ps 3,9: IV 16,28
 Ps 4,5: I 4,103
 Ps 4,7: III 5,12
 Ps 4,9: IV 20,59
 Ps 4,9: III 5,58
 Ps 5,5: VI 7,18
 Ps 6,2: I 1,29
 Ps 6,8: VII 4,21
 Ps 8,2: V 21,40
 Ps 9B,7: I 8,12
 Ps 9: VIII,19
 Ps 9,4: I 5,21
 Ps 9,6: IV 3,23
 Ps 10,2: V 7,104
 Ps 10,3: III 4,25
 Ps 10,7: VII 12,44
 Ps 11: I 5,88
 Ps 11,5: II 12,32
 Ps 11,5: IV 17,10
 Ps 11,7: V 24,78
 Ps 12,1: P 9,17
 Ps 12,5: III 18,20
 Ps 13,3: V 13,107
 Ps 13,5: V 15,8
 Ps 14,2: III 9,26
 Ps 15: I 6,55
 Ps 15,4: I 5,25
 Ps 15,7: III 16,8
 Ps 16,2: III 5,9
 Ps 16,7: IV 16,29
 Ps 17,6: I 7,49
 Ps 17,12: II 9,60
 Ps 17,26: I 10,24
 Ps 17,30: P 12,13
 Ps 17,30: V 3,14
 Ps 17,34: III 18,30
 Ps 17,38: I 9,47
 Ps 17,40: I 9,47
 Ps 17,44: III 6,11

Ps 17,45: VI 3,19
 Ps 18,2: V 24,94
 Ps 18,3: II 6,11
 Ps 18,5: IV 21,31
 Ps 18,8: VI 5,29
 Ps 19,8: II 12,15
 Ps 18,10: V 15,13
 Ps 21,2: III 23,9
 Ps 21,15: I 5,33
 Ps 22,5: III 6,8
 Ps 22,6: IV 15,66
 Ps 23,6: V 18,22
 Ps 24,10: V 13,14
 Ps 24,6: IV 3,7
 Ps 24,8: VI 5,31
 Ps 24,10: VII 13,23
 Ps 24,19: VII 4,22
 Ps 26,2: I 5,16
 Ps 26,2: III 5,35
 Ps 26,4: III 5,8
 Ps 26,4: P 1,62
 Ps 26,9: I 6,25
 Ps 26,13: V 24,74
 Ps 28,10: II 9,53
 Ps 28,5-6: IV 21,55
 Ps 29,4: VII 8,28
 Ps 29,8: I 6,26
 Ps 29,11: VI 3,8
 Ps 30,2: III 17,28
 Ps 30,10: I 6,12
 Ps 30,16: III 4,45
 Ps 31,3: I 9,61
 Ps 31,5: I 6,48
 Ps 31,5: VII 2,53
 Ps 31,9: III 5,77
 Ps 32,2: I 7,68
 Ps 32,5: IV 2,9
 Ps 32,17: II 12,16
 Ps 33,16: II 11,25
 Ps 33,17: III 5,10
 Ps 34, 108: III 22,35
 Ps 34,1: VII 3,6
 Ps 34,4: I 9,46
 Ps 35: II 14,10
 Ps 35,9: V 9,23
 Ps 35,12: III 18,29
 Ps 36,4: P 10,30

Ps 36,8-10: IV 18,74
 Ps 36,24: III 4,45
 Ps 36,33: VII 3,19
 Ps 37,4: III 1,22
 Ps 37,4: IV 10,9
 Ps 37,5: VI 4,16
 Ps 37,7: I 8,21
 Ps 37,9: I 8,21
 Ps 37,13: II 4,39
 Ps 37,15: III 16,6
 Ps 37,17: III 18,36
 Ps 37,18: I 8,22
 Ps 38,2-3: II 5,29
 Ps 38,3: III 15,13
 Ps 38,5: III 8,23
 Ps 38,5: V 23,59
 Ps 38,12: III 4,41
 Ps 39,13: IV 12,17
 Ps 39,3: VII 8,29
 Ps 39,7-8: IV 18,33
 Ps 39,8: III 6,9
 Ps 40,2: V 1,21
 Ps 40,4: I 8,137
 Ps 40,4: I 8,66
 Ps 41,4: V 6,57
 Ps 41,4-5: I 8,110
 Ps 41,9: P 10,31
 Ps 42,1: VII 3,12
 Ps 43,20: II 7,55
 Ps 43,20: V 11,13
 Ps 43,23: P 9,18
 Ps 43,23: V 13,129
 Ps 43,26: V 13,128
 Ps 44,2: V 18,70
 Ps 44,6: III 4,31
 Ps 44,8: IV 6,22
 Ps 44,8: V 21,31Ps 44,13:
 III 5,13
 Ps 44,14: II 15,30
 Ps 46,2: VII 7,19
 Ps 46,8-13: IV 18,39
 Ps 47,4: IV 21,77
 Ps 48: I 8,17
 Ps 48,9-10: III 8,25
 Ps 48,10: VII 4,43
 Ps 48,15: I 7,12
 Ps 48,19?: II 8,15
 Ps 48,21: II 13,30
 Ps 49,4: V 24,68
 Ps 49,14: IV 17,37
 Ps 49,16: IV 16,9
 Ps 49,23: IV 17,35
 Ps 50: V 4,17
 Ps 50,11: II 3,81
 Ps 50,11: IV 11,56
 Ps 50,19: I 8,54
 Ps 50,20: V 16,10
 Ps 50,21: IV 21,60
 Ps 52,6: I 5,40
 Ps 54,12: II 4,40
 Ps 54,18: P 15,7
 Ps 54,24: IV 16,24
 Ps 56,2: V 13,13
 Ps 56,7: III 10,64
 Ps 57,5: I 4,109
 Ps 57,5: VI 3,22
 Ps 57,5-6: III 15,11
 Ps 59,3: I 4,94
 Ps 59,5: V 9,23
 Ps 59,5: V 9,41
 Ps 60,3: II 5,48
 Ps 61,13: III 22,25
 Ps 62,2: P 15,23
 Ps 62,4: VII 4,37
 Ps 62,5: V 21,14
 Ps 63,7: V 25,46
 Ps 63,8: III 4,27
 Ps 65,12: II 9,70
 Ps 65,17: II 5,50
 Ps 65,17: IV 16,32
 Ps 65,17: P 13,5
 Ps 66,2: III 5,6
 Ps 66,2: IV 13,11
 Ps 67,3: V 5,22
 Ps 67,5: VI 6,32
 Ps 67,15: IV 9,16
 Ps 67,23-24: VI 2,43
 Ps 67,31: III 16,9
 Ps 68,2: II 9,72
 Ps 68,2-3: II 9,49
 Ps 68,3: VI 2,14
 Ps 68,4: I 8,8
 Ps 68,11: II 7,48
 Ps 68,22: V 9,25
 Ps 68,29: IV 3,21
 Ps 68,29: V 18,49
 Ps 68,30: V 1,19
 Ps 70,13: II 7,48
 Ps 71,4: VII 3,7
 Ps 71,11: V 15,5
 Ps 71,16: V 6,24
 Ps 72,3: III 5,55
 Ps 72,5: I 8,14
 Ps 72,6: II 7,50
 Ps 72,14: II 14,8
 Ps 73,12: V 13,32
 Ps 73,12: V 24,57
 Ps 73,14: III 6,13
 Ps 73,21: V 1,12
 Ps 73,23: III 22,29
 Ps 73,23: III 22,49
 Ps 74,2: II 8,14
 Ps 75,7: II 12,18
 Ps 76,18-19: III 4,31
 Ps 77,5: V 13,96
 Ps 77,25: V 6,43
 Ps 77,59: VI 3,10
 Ps 78,2: I 9,42
 Ps 78,8: V 1,15
 Ps 78,9: IV 14,23
 Ps 79,3: VI 6,11
 Ps 79,4: IV 13,10
 Ps 79,4: VI 6,9
 Ps 79,6: V 9,24
 Ps 79,7: I 9,45
 Ps 79,11: V 11,15
 Ps 79,20: V 4,13
 Ps 80,11: IV 17,22
 Ps 83,3: II 11,52
 Ps 83,3: IV 10,16
 Ps 83,3: V 9,18
 Ps 83,4: V 7,100
 Ps 83,5: II 3,9
 Ps 83,5: III 22,42
 Ps 83,5: IV 21,79
 Ps 83,11: I 10,27
 Ps 83,12: IV 8,35
 Ps 84,2: V 24,62
 Ps 84,3: II 7,47
 Ps 84,4: I 4,97
 Ps 84,5-6: I 6,27

Ps 84,8: VI 6,12
Ps 84,9: IV 10,7
Ps 84,9: IV 17,7
Ps 84,13: V 24,76*
Ps 85,1: VI 3,7
Ps 85,13: I 7,54
Ps 86,1: IV 20,37
Ps 87,5: VII 8,31
Ps 87,14: P 15,19
Ps 88,16: III 5,6
Ps 88,49: I 7,6
Ps 88; 105,18: I 4,99
Ps 89,10: V 13,57
Ps 89,19: I 6,31
Ps 90,6: III 4,28
Ps 90,10: II 14,9
Ps 91,6: VI 2,9
Ps 93,19: V 9,43
Ps 94,4: III 4,41
Ps 95,9: P 16,16
Ps 95,13: VII 2,28
Ps 97,8: VII 7,20
Ps 97,9: I 4,24
Ps 100,1: V 13,15
Ps 100,8: VI 7,49
Ps 101: V 23,36
Ps 101: V 23,9
Ps 101,6: I 5,31
Ps 101,6: I 5,87
Ps 101,19: IV 12,26
Ps 101,26: III 4,48
Ps 101,27: I 9,59
Ps 101,27: II 7,43
Ps 103,4: VII 12,21
Ps 103,10-11: V 9,20
Ps 103,14: V 6,28
Ps 103,15: V 6,60
Ps 103,17: V 7,102
Ps 103,28: III 4,43
Ps 103,29: IV 13,8
Ps 104,16: V 6,60
Ps 105,4: VI 6,12
Ps 105,6: II 3,96
Ps 105,9: III 16,12
Ps 106,2: II 10,50
Ps 106,27: I 5,120
Ps 108: IV 1,51

Ps 108,6: III 22,16
Ps 108,7: IV 11,21
Ps 108,7: P 11,14
Ps 108,29: II 7,53
Ps 109,3: V 24,28
Ps 109,4: IV 6,23
Ps 110: VII 13,24
Ps 110,2: VII 11,15
Ps 110,9: II 10,57
Ps 110,9: VI 8,9
Ps 110,10: V 24,32
Ps 111,2: V 18,23
Ps 113,25: I 7,64
Ps 113B,1: VII 12,62
Ps 114,3: I 7,46
Ps 115,11: IV 6,95
Ps 115,16: VI 3,30
Ps 115,16-17: V 20,17
Ps 117,22: IV 20,42
Ps 117,22: V 14,5
Ps 118: I 3,45
Ps 118: I 6,11
Ps 118: II 1,28
Ps 118,1: II 3,7
Ps 118,16: IV 16,38
Ps 118,18: I 9,19
Ps 118,18: VI 2,26
Ps 118,32: VII 12,52
Ps 118,62: P 15,17
Ps 118,86: VII 2,31
Ps 118,96: III 8,17
Ps 118,120: III 4,12
Ps 118,164: P 15,8
Ps 118,165: III 5,57
Ps 120,4: IV 11,46
Ps 120,6: VI 7,26
Ps 121,1: P 14,40
Ps 121,3: V 21,54
Ps 123,2-3: I 9,40
Ps 123,7: V 7,101
Ps 125,6: I 8,119
Ps 126,2: V 6,56
Ps 126,4: III 4,34
Ps 126,5: VI 7,40
Ps 127,2: I 8,9
Ps 127,2: VII 7,13
Ps 129,3: VII 3,29

Ps 129,8: II 10,61
Ps 131,1: IV 1,89
Ps 131,11: IV 6,55
Ps 131,15: V 6,61
Ps 134,6: VII 11,13
Ps 134,14: VI 3,40
Ps 135,7: V 24,91
Ps 135,25: III 5,22
Ps 136,9: III 5,88
Ps 137,2: P 16,21
Ps 138,7: IV 13,8
Ps 138,7: V 4,11
Ps 138,7-8: II 10,70
Ps 139: VI 7,48
Ps 140,2: P 10,23
Ps 140,4: I 10,26
Ps 141,7: VII 3,85
Ps 141,8: VII 13,8
Ps 142,1: I 4,20
Ps 142,2: I 4,88
Ps 142,2: IV 6,98
Ps 142,7: IV 12,14
Ps 142,7: IV 13,18
Ps 142,8,10: VII 12,47
Ps 143,5: V 5,19
Ps 143,6: III 4,32
Ps 143,7: III 4,40
Ps 143,15: II 3,23
Ps 144,9: IV 2,10
Ps 144,16: II 6,65
Ps 144,16: III 4,44
Ps 144,18: II 9,25
Ps 146,8: V 6,25
Ps 147,17: VI 2,43
Ps 148,4: II 9,
Ps 148,6: V 25,15
Ps 149,5: II 15,13

Proverbis

Pr 1: III 19,18
Pr 1,16: III 18,32
Pr 2,14: I 8,121
Pr 2,14: II 15,14
Pr 2,14: II 5,43
Pr 2,14: III 5,70

Pr 2,14: IV 10,26
Pr 3,11-12: II 14,5
Pr 3,12: III 3,29
Pr 4,16: V 7,83
Pr 4,23: IV 12,32
Pr 5,16: II 9,63
Pr 7,2: VI 4,9
Pr 7,16: I 8,69
Pr 8,22-23: V 24,29
Pr 8,34: V 7,78
Pr 9,1: P 1,11
Pr 9,17: II 9,37
Pr 9,17: V 6,66
Pr 9,17: V 9,38
Pr 10,19: P 10,42
Pr 11,9: II 4,48
Pr 12,4: I 5,37
Pr 12,7: VII 13,29
Pr 12,11: V 24,72
Pr 14,12: VII 10,22
Pr 14,13: V 9,54
Pr 14,13: I 8,123
Pr 14,13: II 15,24
Pr 14,13: IV 10,25
Pr 14,20: V 1,15
Pr 15,19: II 6,51
Pr 17,14: II 9,38
Pr 17,14: II 9,61
Pr 17,22: I 5,85
Pr 17,22: III 5,45
Pr 17,22: IV 12,62
Pr 17,22: V 6,75
Pr 18,3: III 5,71
Pr 18,3: VI 2,12
Pr 18,3: VII 8,24
Pr 18,17: II 8,100
Pr 19,29: VIII,14
Pr 20,9: VI 1,23
Pr 20,9: I 6,57
Pr 20,17: V 6,62
Pr 20,24: VII 10,21
Pr 21,1: IV 6,21
Pr 21,31: II 12,10
Pr 23,35: III 5,80
Pr 24,16: III 18,39
Pr 26,9: II 6,50
Pr 28,1: III 5,48

Pr 28,13: II 8,101
Pr 30,28: VII 7,16
Pr 30,30: III 5,48
Pr 31,21: IV 9,57
Pr 31,26: VI 5,33

Eclesiastès

Eccl 1,4: V 25,16
Eccl 1,7: P 0,18
Eccl 1,14: III 11,7
Eccl 1,16: I 3,39
Eccl 1,16: V 15,11
Eccl 2,14: I 9,20
Eccl 3: V 13,19
Eccl 3,7: II 5,31
Eccl 4,2: VII 4,42
Eccl 7,6: IV 6,69
Eccl 12,13: VI 4,8
Eccl 13,1: P 0,20
Eccl 15,3: II 9,65
Eccl 15,3: V 6,55
Eccl 15,3: V 9,19
Eccl 18,23: P 10,34
Eccl 29: P 13,6
Eccl 30,6: P 15,24
Eccl 31,1: V 7,90
Eccl 33,25: VI 3,38
Eccl 33,5: V 6,26
Eccl 35,21: P 10,10
Eccl 35,8: P 10,49
Eccl 38,25: P 0,32
Eccl 40,1: III 8,30
Eccl 40,20: V 9,52
Eccl 42,5: VI 3,37

Càntic

Ct 1,1-2: VI 6,16
Ct 1,2: V 21,32
Ct 1,3: P 14,43
Ct 2,2: I 10,18
Ct 2,2: II 6,52
Ct 2,3: V 11,12
Ct 2,5: I 5,19

Ct 3,1: I 8,64
Ct 3,6: V 5,16
Ct 5,11: III 6,6
Ct 5,2: V 7,77
Ct 5,3: III 18,26
Ct 5,5: VII 7,12
Ct 6,11: I 5,123
Ct 8,6.7: VII 3,57
Ct 8,6-7: I 7,18
Ct 8,7: II 9,42

Saviesa

Sv 1,5: IV 13,39
Sv 1,5: II 4,45
Sv 5: V 5,24
Sv 5,21: I 9,35
Sv 5,3.6.8-9: I 7,72
Sv 5,3-5: I 12,54
Sv 5,6.8-9.13.15: II 8,115
Sv 5,6-13: III 22,70
Sv 6,6: IV 6,14
Sv 6,7: IV 6,13
Sv 9,15: IV 12,62
Sv 11,17: II 11,46
Sv 11,17: III 5,47
Sv 11,25: V 4,18
Sv 12,18: I 4,23
Sv 16,20: V 6,44
Sv 16,28: P 16,17
Sv 17,2: V 20,17
Sv 18,14-15: V 13,34
Sv 18,14-15: V 13,83

Eclesiàstic

Eccli 2,1: III 13,17
Eccli 3,21: VII 12,26
Eccli 3,22: V 25,45
Eccli 4: VII 2,52
Eccli 4,25: I 12,26
Eccli 6,30: V 20,40
Eccli 6,31: V 20,12
Eccli 7,15: P 10,41
Eccli 10,1: III 9,33

Eccli 10,1: P 10,26
Eccli 10,15: V 24,33
Eccli 10,16: VI 7,19
Eccli 11,2: P 1,69
Eccli 11,27: V 9,53
Eccli 15: VII 4,31
Eccli 28,28: II 6,44

Isaïes

Is 1,11-12: IV 18,45
Is 1,14: I 8,10
Is 1,15: IV 18,66
Is 1,18: IV 9,61
Is 2: V 16,8
Is 2: P 11,6
Is 2,3: V 14,33
Is 4,1: V 6,50
Is 4,4: I 8,85
Is 5,3: IV 6,100
Is 5,14: I 7,57
Is 5,15: III 10,61
Is 5,25: II 6,62
Is 5,25: III 4,51
Is 6,2: V 25,50
Is 6,3: V 15,23
Is 6,4: V 5,20
Is 6,5: II 5,24
Is 6,16: P 1,16
Is 7,8: III 6,10
Is 7,11: VI 2,15
Is 9,1: V 24,55
Is 9,6: V 21,36
Is 9,6: VI 8,38
Is 10,27: III 7,10
Is 11: IV 14,47
Is 11,2: VII 12,38
Is 11,2-3: P 1,9
Is 12: II 8,105
Is 13: P 10,82
Is 13,1: III 6,46
Is 14,9: I 7,52
Is 14,12: VI 7,8
Is 14,14: V 24,100
Is 16: IV 20,28
Is 16,1: V 17,7

Is 16,1: VI 6,13
Is 22,22: P 0,25
Is 23,4: I 12,27
Is 26,1: IV 20,31
Is 26,3: I 9,63
Is 28: P 0,29
Is 30,26: V 25,41
Is 30,27: V 21,38
Is 33,7: I 8,128
Is 34,10: V 5,27
Is 35,1: IV 10,13
Is 38: IV 5,24
Is 38,2: P 14,5
Is 38,4: P 14,6
Is 38,8: P 10,84
Is 38,15: III 12,15
Is 38,18: I 7,64
Is 40: II 11,52
Is 40,6: III 5,24
Is 40,7: V 6,23
Is 40,9: IV 21,32
Is 40,17: VI 8,14
Is 42,1: VI 3,46
Is 42,3: V 5,26
Is 43,26: II 8,99
Is 46,8: IV 12,16
Is 46,13: V 16,12
Is 46,13: V 21,58
Is 48,22: III 5,46
Is 49,2: II 6,64
Is 49,2: III 4,34
Is 49,2: III 4,46
Is 49,2: V 11,11
Is 49,3: VI 3,40
Is 51,23: III 10,63
Is 52,6: II 9,26
Is 53: V 16,21
Is 53,4-5: IV 14,11
Is 53,5: VI 8,43
Is 53,7: III 15,15
Is 54,7: III 23,20
Is 54,7: III 23,21
Is 54,11: IV 20,38
Is 54,11: V 14,10
Is 55,6: II 9,24
Is 56,10: III 15,16
Is 58,1: II 5,52

Is 60,1: IV 21,6
Is 60,1: V 21,56
Is 60,19: V 25,38
Is 62,1: II 5,26
Is 62,6: II 6,8
Is 62,6: IV 20,29
Is 64,1: VI 6,11
Is 65,17: V 25,35
Is 66: V 24,95
Is 66,3: IV 18,42
Is 66,23: III 1,13
Is 66,24: III 22,50
Is 66,24: III 3,10
Is 66,24: III 8,35
Is 66,24: VIII,8

Jeremies

Jr 1,11: IV 11,43
Jr 1,11: V 7,68
Jr 1,14: III 5,87
Jr 2,20: V 20,14
Jr 2,29: VII 3,43
Jr 2,36: IV 4,6
Jr 3,3: I 12,22
Jr 4,3: P 11,12
Jr 7.11.14: P 7,25
Jr 7,16: P 11,10
Jr 9: III 12,24
Jr 9: IV 12,63
Jr 9,21: I 9,37
Jr 13,1-11: III 7,6
Jr 15,1: P 6,27
Jr 17,1: V 18,54
Jr 17,5: II 14,24
Jr 17,9: VI 2,11
Jr 17,13: III 23,18
Jr 17,21: III 6,47
Jr 23,6: V 21,22
Jr 25,34: V 9,14
Jr 31,29: II 3,43

Lamentacions

Lm 1,5: I 9,33

Lm 1,7: III 9,21
Lm 1,13: I 5,34
Lm 1,14: V 7,85
Lm 2,19: P 15,15
Lm 3: P 12,14
Lm 3: I 9,37
Lm 3: IV 12,62
Lm 3, : V 14,10
Lm 3,8: P 7,26
Lm 3,22: IV 3,10
Lm 3,23: P 15,18
Lm 3,41: P 14,16
Lm 3,44: V 3,16
Lm 3,51: III 12,24
Lm 4,1: V 14,11
Lm 4,4: V 6,52

Ezequiel

Ez 1: IV 21,35
Ez 1: V 13,38
Ez 1,12: VII 12,3*
Ez 1,7: III 18,32
Ez 1,8: VII 7,16
Ez 3,17: IV 20,51
Ez 3,18: IV 16,16
Ez 4,3: P 12,11
Ez 4,3: V 3,13
Ez 7,8: I 4,34
Ez 8,3: VII 12,36
Ez 10: V 2,8
Ez 11,19.36-26: V 14,14
Ez 16,42: I 4,96
Ez 18: IV 11,50
Ez 18: IV 15,63
Ez 18,2: IV 8,60
Ez 18,20: I 6,10
Ez 18,20: II 3,41
Ez 18,20: IV 8,58
Ez 18,22: II 8,94
Ez 20,11: IV 18,36
Ez 23,20: II 12,12
Ez 28,13: II 7,56
Ez 28,13: V 14,9
Ez 28,4: V 24,39
Ez 33: VII 2,40

Ez 33,9: VI 6,27
Ez 33,11: VII 2,42
Ez 33,12: I 6,46
Ez 33,12: IV 6,76
Ez 36,25: IV 9,90
Ez 40: P 1,72
Ez 7,2: III 8,24

Daniel

Dn 2,18: VI 2,29
Dn 2,45: V 14,6
Dn 4,10: V 7,69
Dn 4,14: V 7,70
Dn 5,8: V 18,58
Dn 6,10: P 15,4
Dn 8,17: III 8,19
Dn 9,14: V 7,67
Dn 9,21-23: P 9,7
Dn 10,3: V 6,49
Dn 10,21: V 18,53
Dn 10,21: VII 2,27
Dn 13,35: V 3,6
Dn 13,44: V 3,7
Dn 13,52: I 9,65

Osees

Os 1,2: V 24,34
Os 2,6: II 6,40
Os 4,2: II 6,28
Os 4,2: IV 16,11
Os 6,1: VI 7,16
Os 6,3: I 6,21
Os 7,8: V 6,64
Os 7,11: IV 12,11
Os 7,13: II 10,61
Os 13,14: I 7,20
Os 13,14: IV 6,113

Joel

Jl 1,17: III 7,45
Jl 1,17: III 7,9

Jl 2,2: VI 7,21
Jl 2,17: I 8,129

Amós

Am 6,4: I 8,67

Miquees

Mi 5,2: V 23,39
Mi 5,5: P 1,70
Mi 5,10: II 12,14
Mi 7,5: IV 12,63

Habacuc

Ha 2,3: P 9,13
Ha 2,15: V 9,26
Ha 3,2: IV 10,14
Ha 3,13: III 6,12
Ha 3,18: II 15,27
Ha 3,18: IV 14,16
Ha 3,18: V 15,19

Sofonias

So 1,15: I 4,80

Zacarías

Za 1,12-13.16: P 5,6
Za 1,3: I 6,16
Za 1,3: I 6,33
Za 3,2: III 16,11
Za 3,9: I 8,76
Za 3,9: P 1,13
Za 5,5-11: III 6,34
Za 5,9: VII 12,41
Za 6,12: V 21,34
Za 13,1: IV 9,91

Malaquies

Ml 2,2: P 8,22
Ml 2,7: I 8,131
Ml 4,2: IV 21,38

2 Macabeus

2Ma 9,13: P 8,16
2Ma 15,16: P 6,23

Mateu

Mt 1,16-17: V 21,30
Mt 1,21: V 15,17
Mt 2: II 8,8
Mt 2: V 13,138
Mt 2,3: I 5,118
Mt 2,18: I 11,14
Mt 3: III 12,12
Mt 3,9: V 14,13
Mt 4: V 7,47
Mt 4,4: V 6,54
Mt 5: P 1,25
Mt 5,3: V 1,13
Mt 5,5: I 8,118
Mt 5,8: IV 7,61
Mt 5,12: II 15,25
Mt 5,12: IV 10,11
Mt 5,13: V 24,59
Mt 5,22: I 4,108
Mt 5,44: I 3,47
Mt 5,44: III 22,14
Mt 5,45: III 22,23
Mt 6: P 1,25
Mt 6,6: III 8,39
Mt 6,6: P 11,33
Mt 6,7: P 10,38
Mt 6,9: P 10,41
Mt 6,9-11: P 10,72
Mt 6,22: I 9,20
Mt 6,29: II 7,42
Mt 6,30: II 15,31
Mt 6,30: V 6,20
Mt 6,33: P 10,66

Mt 7: II 14,23
Mt 7: V 6,58
Mt 7,5: IV 16,6
Mt 7,6: II 5,27
Mt 7,12: V 13,91
Mt 7,16: II 6,50
Mt 8: V 1,19
Mt 8,12: IV 13,13
Mt 8,32: P 6,5
Mt 9: IV 15,8
Mt 9,13: VI 6,28
Mt 10: V 7,99
Mt 10,20: IV 17,5
Mt 10,22: III 8,22
Mt 10,24: VI 7,31
Mt 10,34: III 5,55
Mt 11,27: V 23,33
Mt 11,29: IV 9,84
Mt 11,30: III 6,45
Mt 12: VI 2,44
Mt 12,14: III 16,16
Mt 12,39: V 18,20
Mt 12,42: VII 3,21
Mt 12,44: P 1,83
Mt 13: III 22,44
Mt 13,25: I 9,49
Mt 13,29-30: I 10,12
Mt 13,52: V 18,74
Mt 14,23: P 16,8
Mt 14,30-31: P 7,16
Mt 14,31: VI 2,34
Mt 15,19-20: II 8,56
Mt 15,19-20: IV 12,33
Mt 15,26-27: P 10,62
Mt 15,37: P 1,15
Mt 16: VI 3,10
Mt 16,17: III 5,28
Mt 16,19: IV 6,29
Mt 16,23: P 11,22
Mt 16,27: IV 6,72
Mt 17,2: IV 9,47
Mt 18: VI 2,38
Mt 18,11: VI 6,29
Mt 18,20: V 13,44
Mt 18,22: P 1,34
Mt 18,33: VI 3,35
Mt 19,29: III 22,32

Mt 20: IV 11,23
Mt 20,1: VI 7,10
Mt 20,22: P 11,29
Mt 20,22: P 4,27
Mt 21,13: P 16,4
Mt 21,22: P 10,6
Mt 22,4: IV 21,53
Mt 22,12: III 15,18
Mt 22,13: I 8,113
Mt 22,13: VIII,5
Mt 22,15: VI 4,7
Mt 22,16: III 16,15
Mt 22,16: VII 2,25
Mt 22,20: V 18,56
Mt 22,37: IV 2,27
Mt 22,37: IV 21,67
Mt 22,40: V 13,99
Mt 23,2-3: V 18,76
Mt 23,37; Lc 13,34: V
21,59
Mt 24: IV 20,12
Mt 24: V 13,106
Mt 24,17: V 7,24
Mt 24,35: V 25,21
Mt 24,42: V 13,77
Mt 25: III 11,16
Mt 25: VII 4,25
Mt 25,6: VI 7,24
Mt 25,11-12: P 8,19
Mt 25,12: II 9,33
Mt 25,13: I 12,45
Mt 25,13: V 23,56
Mt 25,32: V 16,23
Mt 25,34: VII 9,9
Mt 25,35: III 22,37
Mt 25,35: III 3,14
Mt 25,35-36: I 4,75
Mt 25,40: I 4,76
Mt 25,40: III 3,15
Mt 25,41: I 4,79
Mt 25,41: III 22,38
Mt 25,41: III 3,9
Mt 25,41: IV 13,17
Mt 26: II 8,108
Mt 26,11: V 1,16
Mt 26,35: III 18,41
Mt 26,39: P 4,30

Mt 26,40: P 4,31
Mt 26,41: I 5,98
Mt 26,41: V 7,76
Mt 26,58: III 16,22
Mt 26,75: I 8,127
Mt 27: III 22,8
Mt 27,4: II 8,13
Mt 28: V 21,13
Mt 28,13: III 16,30
Mt 28,20: V 23,29
Mt 31: P 15,21

Marc

Mc 1,1: V 19,7
Mc 1,24: P 6,8
Mc 1,31: II 4,39
Mc 5,12: P 6,5
Mc 9: VIII,8
Mc 9,24: III 15,10
Mc 9,43: IV 13,14
Mc 9,44: III 18,34
Mc 10,44: VI 3,49
Mc 13,32: V 13,72
Mc 13,35-36: V 7,86
Mc 13,35-36: VI 7,12
Mc 13,37: V 7,92
Mc 14,24: IV 9,80
Mc 14,36: P 4,23
Mc 15,58: III 16,26
Mc 16,2: III 1,41
Mc 16,2: VI 7,13
Mc 16,3: V 14,21
Mc 16,9: P 1,47
Mc 16,16: IV 9,100
Mc 16,18: VII 7,17

Lluc

Lc 1,13: P 10,79
Lc 1,29: I 5,126
Lc 1,35: V 11,10
Lc 1,78: V 21,35
Lc 1,79: V 11,16
Lc 2: I 8,78

Lc 2,8: V 7,71
Lc 2,8-20: V 13,136
Lc 2,13-14: P 5,
Lc 2,29: VI 6,22
Lc 2,46: V 13,39
Lc 3,6: III 5,18
Lc 3,6: V 16,25
Lc 3,8: V 14,13
Lc 4,8: V 22,10
Lc 4,23: IV 16,6
Lc 4,34: P 6,8
Lc 5: I 10,19
Lc 5,37: I 9,64
Lc 6,7: VI 4,7
Lc 6,12: P 10,44
Lc 6,31: III 22,10
Lc 6,45: I 4,30
Lc 7,4-6: P 8,12
Lc 7,10: P 8,13
Lc 7,22: III 15,8
Lc 7,36: P 8,5
Lc 7,38: I 11,15
Lc 7,47: I 6,51
Lc 7,47: I 8,105
Lc 7,47: I 8,42
Lc 7,47: IV 9,29
Lc 7,47: V 9,33
Lc 8: P 10,54
Lc 8,5: V 24,92
Lc 8,7: II 6,47
Lc 8,33: P 6,5
Lc 9: V 1,19
Lc 9,26: I 12,17
Lc 9,54-55: P 7,29
Lc 10,20: V 18,50
Lc 10,23-24: VI 6,24
Lc 10,30-37: P 1,52
Lc 10,41: I 5,121
Lc 10,41: P 1,59
Lc 11,2: V 23,25
Lc 11,4: P 10,74
Lc 11,8: P 10,52
Lc 11,9: P 10,51
Lc 11,25: P 1,83
Lc 11,52: III 22,64
Lc 12: III 8,18
Lc 12,7: V 7,103

Lc 12,9: II 8,17
Lc 12,15: P 11,17
Lc 12,35: III 9,51
Lc 12,37: V 7,89
Lc 12,40: V 13,78
Lc 12,48: IV 8,66
Lc 13,11: VII 12,43
Lc 14: III 6,38
Lc 14,9: I 12,18
Lc 14,15: V 6,48
Lc 14,30: III 9,10
Lc 15,7: I 2,6
Lc 15,12: P 8,7
Lc 15,13: VII 3,61
Lc 15,13: VII 4,38
Lc 15,20: IV 15,60
Lc 15,21: IV 6,50
Lc 15,23: IV 21,51
Lc 16,22: I 7,56
Lc 16,24: VI 2,19
Lc 16,24-25: II 9,28
Lc 16,24-25: P 7,5
Lc 16,26: P 6,30
Lc 16,27-29: P 7,10
Lc 16,27-31: I 7,80
Lc 17,34: I 8,63
Lc 18: VI 2,47
Lc 18,1: IV 5,30
Lc 18,1: P 10,48
Lc 18,1: VI 2,55
Lc 18,12: III 1,40
Lc 18,13,14: VI 2,33
Lc 18,13: II 4,33
Lc 18,13: II 5,37
Lc 18,13: P 14,9
Lc 18,14: P 10,12
Lc 19,10: IV 14,6
Lc 19,40: II 5,23
Lc 21,9: V 13,48
Lc 21,23: I 12,45
Lc 21,33: V 25,12
Lc 21,34: V 25,14
Lc 22,27: V 13,45
Lc 22,31-32: P 6,14
Lc 22,40,46: P 15,21
Lc 22,42: P 4,29
Lc 22,43: P 10,43

Lc 23,34: III 22,58
Lc 23,34: P 4,6
Lc 23,46: P 4,5
Lc 24,27: V 18,60
Lc 24,28: II 4,47
Lc 24,36: V 13,46
Lc 24,39: III 5,20

Joan

Jn 1: VII 3,38
Jn 1,1: V 24,25
Jn 1,1: VI 5,13
Jn 1,1: VI 5,6
Jn 1,1: VII 10,14
Jn 1,10: V 24,38
Jn 1,13: III 5,32
Jn 1,14: III 5,18
Jn 1,14: P 8,25
Jn 1,14: V 13,120
Jn 1,14: V 6,78
Jn 1,14: VI 6,7
Jn 1,14: VI 8,37
Jn 1,17: VI 5,30
Jn 1,17: VII 2,29
Jn 1,20: II 8,9
Jn 1,45: V 18,66
Jn 1,47: II 4,32
Jn 1,9: P 16,18
Jn 2: III 5,87
Jn 2,7: II 9,78
Jn 3: I 5,123
Jn 3: V 3,9
Jn 3,5: IV 9,108
Jn 3,5: I 8,82
Jn 3,8: P 0,12
Jn 3,13: P 0,16
Jn 3,13: V 24,89
Jn 3,13: V 7,54
Jn 3,15: IV 14,8
Jn 3,18: I 6,63
Jn 3,18: VII 3,18
Jn 3,20: III 11,20
Jn 3,29: IV 10,23
Jn 4: IV 11,22
Jn 4: VII 10,17

Jn 4,6: P 16,9
Jn 4,14: II 9,68
Jn 4,18: I 3,49
Jn 4,21.23: P 16,12
Jn 4,23: VII 2,46
Jn 4,24: VII 12,17
Jn 4,24: VII 2,34
Jn 5: V 24,88
Jn 5,10: III 1,11
Jn 5,14: I 5,49
Jn 5,14: III 7,36
Jn 5,16: I 7,8
Jn 5,20: VII 2,24
Jn 5,36: V 21,10
Jn 6,41: V 6,45
Jn 6,52: V 6,46
Jn 6,56: VII 2,33
Jn 6,58: IV 18,25
Jn 6,64: II 1,29
Jn 6,64: III 5,31
Jn 6,64: VI 9,13
Jn 6,64: VII 12,32
Jn 7,3: III 16,18
Jn 7,16: II 1,41
Jn 7,38: II 9,76
Jn 8,7: IV 6,92
Jn 8,34: VI 3,50
Jn 9,2-3: I 5,65
Jn 9,4: VI 7,22
Jn 9,31: P 8,9
Jn 9,39: II 1,41
Jn 9,39: VII 3,11
Jn 10,16: V 22,7
Jn 10,38: V 24,44
Jn 11: I 5,57
Jn 11,9-10: II 6,12
Jn 11,25: VII 4,30
Jn 11,33.36: I 8,105
Jn 11,38: V 14,20
Jn 11,41-42: P 4,8
Jn 11,42: VI 5,12
Jn 12,25: II 1,39
Jn 12,47: IV 14,7
Jn 13: III 18,28
Jn 13,1: III 8,21
Jn 13,5: I 8,81
Jn 13,16: V 14,28

Jn 14,6: VII 10,11
Jn 14,6: VII 2,38
Jn 14,27: III 1,31
Jn 14,27: III 5,57
Jn 14,27: IV 20,57
Jn 16: P 10,18
Jn 16,13: II 11,65
Jn 16,22: II 15,18
Jn 16,22: IV 10,28
Jn 16,24: II 15,16
Jn 16,24: IV 10,28
Jn 17,3: VII 4,34
Jn 17,6: V 21,11
Jn 17,11: P 14,14
Jn 17,11: P 4,12
Jn 17,11: P 4,13
Jn 18,17: VII 2,32
Jn 18,23: III 16,38
Jn 19,15: III 16,20
Jn 19,18: V 13,40
Jn 19,34: II 9,79
Jn 20,29: V 4,16
Jn 21,15: III 18,44

Actes dels Apòstols

Ac 1,7: V 13,71
Ac 2: IV 1,33
Ac 2: VI 5,24
Ac 2,27: V 19,6
Ac 2,37: V 14,38
Ac 4,12: V 15,18
Ac 4,32.36: V 14,48
Ac 5,15-16: V 14,52
Ac 5,41: II 10,41
Ac 5,41: V 9,49
Ac 6: P 1,18
Ac 8,32: III 16,33
Ac 9,40: VII 7,18
Ac 10,4: P 5,18
Ac 12,5: P 10,50
Ac 15,10: IV 18,55
Ac 19: IV 15,7
Ac 20,24: I 6,9
Ac 20,26-27: IV 16,18

Romans

Rm 1,17: P 10,7
Rm 1,21: VII 5,9
Rm 1,26: I 5,23
Rm 1,28: III 5,67
Rm 1,30: III 22,88
Rm 2,14: III 5,73
Rm 2,14: VI 5,34
Rm 2,15: V 18,64
Rm 2,21-22: IV 16,7
Rm 2,24: V 21,15
Rm 3,4: VII 2,24
Rm 4,25: IV 14,10
Rm 4,6-8: II 1,12
Rm 5,12: V 20,32
Rm 5,20: VI 5,35
Rm 5,5: IV 20,47
Rm 5,5: VI 5,18
Rm 6: III 5,108
Rm 6,6: I 9,60
Rm 6,20: VI 3,33
Rm 6,21: I 12,19
Rm 6,21: III 8,26
Rm 7: I 8,138
Rm 7,6: I 9,65
Rm 7,8: I 7,5
Rm 7,14: III 5,67
Rm 7,23: VI 5,36
Rm 7,24: III 8,29
Rm 7,24: VII 13,9
Rm 8,13: VII 12,28
Rm 8,15: II 5,49
Rm 8,23: II 10,62
Rm 8,26: P 4,17
Rm 8,32: IV 14,14
Rm 8,34: P 4,17
Rm 9,31: VI 5,32
Rm 10,17: IV 10,5
Rm 10,4: III 8,14
Rm 11,25: V 16,19
Rm 11,33-34: VI 2,22
Rm 11,36: V 24,45
Rm 12,12: II 10,45
Rm 12,3: V 25,44
Rm 13,12: II 6,10

Rm 14,4: VII 3,23
Rm 15,1: V 6,80

1 Corinthis

1Co 1: II 10,57
1Co 1: VI 8,8
1Co 2,4: IV 17,17
1Co 2,9: VI 3,13
1Co 3,11: IV 20,34
1Co 3,15: III 3,6
1Co 4,3: II 7,44
1Co 4,3: VII 3,24
1Co 4,4: I 6,54
1Co 5,10: I 10,10
1Co 5,7: IV 18,25
1Co 6,17: VII 12,34
1Co 6,18: III 9,47
1Co 7,21: VI 3,51
1Co 10,11: V 13,47
1Co 10,17: V 6,50
1Co 11,3: III 6,5
1Co 11,14: III 9,35
1Co 11,29: IV 18,69
1Co 11,29-30: I 5,50
1Co 11,32: VII 3,17
1Co 13,12: IV 20,21
1Co 13,12: V 16,16
1Co 14,15: P 13,4
1Co 14,32: VII 12,30
1Co 15,23-24: III 8,20
1Co 15,28: P 1,67
1Co 15,28: V 23,82
1Co 15,31: III 21,6
1Co 15,32: III 21,8
1Co 15,33: I 10,23
1Co 15,34: V 7,86
1Co 15,41: IV 21,66
1Co 15,50: III 5,27
1Co 15,53: II 4,17
1Co 15,53: IV 9,47
1Co 15,54: IV 9,46

2 Corinthis

2Co 1,12: II 15,29
2Co 1,12: III 5,100
2Co 3: IV 1,51
2Co 3,3: V 18,55
2Co 3,3: VI 5,17
2Co 3,4: II 1,32
2Co 3,6: VII 12,31
2Co 5,16: III 5,25
2Co 5,17: IV 12,24
2Co 5,17: V 18,37
2Co 6: IV 13,36
2Co 11,29: V 5,46
2Co 11,29: I 5,76
2Co 11,29: III 12,17
2Co 11,29: III 18,22
2Co 12,4: VI 2,25
2Co 12,9: P 7,19
2Co 12,10: I 5,18
2Co 12,10: III 12,23
2Co 12,16: II 4,43
2Co 12,19: I 5,57
2Co 13,3: IV 17,6
2Co 15,39: III 5,21

Gálates

Ga 2,20: VII 4,33
Ga 3,11: II 2,8
Ga 4,4-5: V 13,23
Ga 4,26: IV 21,9
Ga 5,16: VII 12,29
Ga 5,17: II 6,24
Ga 5,17: III 5,24
Ga 5,17: IV 12,60
Ga 6: VII 7,7
Ga 6,2: III 6,48
Ga 6,5: III 6,48
Ga 6,12: III 5,28
Ga 6,15: V 18,36

Efesis

Ef 2: III 5,63
Ef 2: V 10,12

Ef 2,3: IV 7,81
Ef 2,14: V 13,139
Ef 2,20: IV 20,36
Ef 2,21: V 7,24
Ef 3,14: P 14,17
Ef 4,3: V 20,10
Ef 4,5: V 22,8
Ef 4,25: VII 2,35
Ef 4,26: I 4,104
Ef 4,26: I 9,13
Ef 5,29: III 5,34
Ef 6,12: I 9,38
Ef 6,12: V 24,98
Ef 6,12: VII 12,24

Filipencs

Fl 1,23: V 23,15
Fl 2,6: VI 3,44
Fl 2,7-8: IV 9,73
Fl 2,8: VI 8,39
Fl 2,9: V 21,39
Fl 3,20: V 24,96
Fl 3,20: V 25,59
Fl 3,20-21: II 10,63
Fl 4,4: II 15,28
Fl 4,7: III 5,59

Colossencs

Col 1,18: III 6,7
Col 3,3: I 7,17
Col 3,3: VII 3,59
Col 3,9: I 9,62
Col 3,14: V 20,11

1 Tessalonicens

1Te 5: I 8,57
1Te 5,2: V 23,34
1Te 5,3: I 12,62
1Te 5,3: V 13,79
1Te 5,12: P 10,47

2 Tessalonicens

2Te 2,2: V 13,50
2Te 2,4: V 13,105
2Te 2,8: VII 12,33

1 Timoteu

1Tm 1: VII 12,51
1Tm 1,5: I 3,40
1Tm 1,5: III 8,16
1Tm 2,8: VII 7,14
1Tm 4: V 12,30
1Tm 5,23: I 5,14
1Tm 5,6: I 7,7
1Tm 5,6: VII 3,60
1Tm 6,15-16: II 3,22
1Tm 6,16: I 9,26

2 Timoteu

2Tm 2: P 11,32
2Tm 4,2: III 16,10
2Tm 4,5: V 7,75

Titus

Tt 1,16: II 8,19

Hebreus

He 1,14: VII 12,22
He 2: III 17,32
He 4,9: III 1,12
He 4,12: I 5,101
He 4,15: VI 8, 48
He 5,7: P 4,21
He 5,7: VI 5,11
He 6,7: V 24,69
He 6,8: V 24,81
He 7,19: IV 18,38

He 7,25: P 4,20
He 7,25: VI 5,8
He 9,13: V 9,9
He 9,19-22: IV 9,67
He 10: I 4,84
He 10,4: IV 18,22
He 11,6: P 10,7
He 11,11: IV 21,48
He 11,26: V 20,6
He 12,6: II 14,6
He 12,6: III 3,28
He 13,4: VII 3,20

Jaume

Jm 1,2: II 10,45
Jm 1,5: P 10,8
Jm 1,5: IV 17,18
Jm 1,17: II 12,34
Jm 1,17: VII 10,26
Jm 1,18: IV 12,23
Jm 1,20: I 4,106
Jm 1,20: I 9,14
Jm 2,20: II 2,8
Jm 3,2: IV 11,56
Jm 3,2: VI 1,22
Jm 3,2: VII 3,39
Jm 4,15: V 5,30
Jm 5,16: I 7,69
Jm 5,16: II 8,40
Jm 5,16: II 8,7
Jm 5,16: P 10,49
Jm 5,17-18: P 7,22

1 Pere

1Pe 1,18: II 10,53
1Pe 1,19: VI 8,16
1Pe 1,24: V 6,19
1Pe 2,8: V 14,6
1Pe 2,18: VI 3,52
1Pe 2,22: IV 6,94
1Pe 3: III 15,20
1Pe 3,9: III 22,12
1Pe 4: VII 3,16

1Pe 4,8: I 6,52
1Pe 4,8: II 3,67
1Pe 4,8: II 7,47
1Pe 4,11: IV 17,19
1Pe 4,18: VI 4,14
1Pe 5,8: v 7,81

2 Pere

2Pe 1,19: VII 10,6
2Pe 2,22: III 7,23
2Pe 3,7: v 25,10
2Pe 3,10: v 25,8
2Pe 3,12: v 25,24
2Pe 4,18: I 4,82

1 Joan

1Jn 1: VI 1,21
1Jn 1,7: IV 9,86
1Jn 1,8: II 9,20
1Jn 2: VII 11,10
1Jn 2,1: IV 6,109
1Jn 2,1: P 4,18
1Jn 2,1-2: VI 5,7
1Jn 2,16: P 12,9
1Jn 2,18: v 13,48
1Jn 3,4: IV 7,24
1Jn 4,16: IV 20,49
1Jn 4,18: IV 15,67
1Jn 4,18: IV 15,68
1Jn 4,18: v 15,10
1Jn 5,7: VII 12,19
1Jn 5,8: IV 14,44

2 Joan

2Jo 4: VII 2,36

Apocalipsi

Ap 1,5: I 8,88
Ap 1,5: IV 14,9

Ap 1,7: v 16,25
Ap 1,7-8: v 12,19
Ap 1,13: P 1,19
Ap 1,13: v 13,41
Ap 1,14: II 11,27
Ap 1,17: III 8,15
Ap 1,20: P 1,20
Ap 2,11: I 7,11
Ap 2,11: VI 3,17
Ap 2,22: I 8,68
Ap 3,1-2: v 7,73
Ap 3,5: v 18,51
Ap 3,7: P 0,25
Ap 3,17: v 1,14
Ap 3,19: I 4,69
Ap 5,1: P 1,15
Ap 5,6: P 1,21
Ap 5,6: v 13,43
Ap 5,8: P 14,24
Ap 5,9: II 10,55
Ap 5,9: VI 8,18
Ap 6: P 9,15
Ap 6,9: IV 21,56
Ap 6,11: P 6,18
Ap 6,14: v 24,95
Ap 7,11: P 14,26
Ap 7,14: I 8,87
Ap 8,4: P 10,25
Ap 8,4: P 5,13
Ap 8,4: v 5,18
Ap 9,3: v 5,27
Ap 9,6: III 8,35
Ap 10,1-2: v 24,63
Ap 12: P 5,24
Ap 12,9: IV 13,16
Ap 12,9: v 24,61
Ap 16,13: VII 12,39
Ap 16,21: I 7,60
Ap 16,21: III 22,54
Ap 18,9: I 8,114
Ap 18,21: v 14,23
Ap 19: II 9,79
Ap 19,11: II 12,6
Ap 19,14: II 12,7
Ap 19,16: v 22,12
Ap 20,12: I 9,67
Ap 21,1: v 25,32

Ap 21,2: v 25,18
Ap 21,4: VI 9,15
Ap 21,4: I 8,116
Ap 21,4: II 4,18
Ap 21,19: v 14,15
Ap 21,23: v 25,36
Ap 22,17: VI 6,8

HORACI (=CATÓ)
Distica Catonis II 4:
I 9,17

OVIDI
Metamorfosis II 447: III
5,16

CATÓ
Distica Catonis I 30:
IV 15,24

INNOCENTII III

COMMENTARIUM IN SEPTEM PSALMOS PŒNITENTIALES

PRŒMIUM

Ne inter occupationes multiplices et sollicitudines uehementes, quas non solum ex cura regiminis, uerum etiam ex malitia temporis patior ultra uires quasi totus absorbear a profundo: libenter aliquas horulas mihi furor, quibus ad reuocandum et reducendum spiritum ad seipsum, ne a seipso diuidatur et alienetur omnino, et in lege Domini aliquid meditetur, quod ad hoc ipso proficiat inspirante, cuius *spiritus ubi uult spirat* (In 3,8), ne semper sic sim traditus aliis, ut nunquam restituar ipse mihi. Nam et unigenitum Uerbum Patris, non sic a Patri descendit, ut non remaneret cum Patre, ipso testante: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo* (In 3,13) Flumina quoque non sic egrediuntur de mari, ut non egrediantur ad mare. Quia iuxta sententiam Salomonis, ad ⁹⁶⁹ *locum unde exeunt flumina, reuertuntur* (Eccl 1,7).

Quia uero sicut *qui tetigerit picem inquinabitur ab ea* (Eccl 13,1), sic de occupationibus et sollicitudinibus huius sæculi grandis sæpe culpa contrahitur, quæ debet profecto per grauem pœnitentiam expiari: direxi nuper oculum ad Psalmistam, qui plenus et perfectus de pœnitentiæ uirtute tractauit, præsertim in septem Psalmis pœnitentialibus, septiformi munere inspiratis: ut cum ipso ingrediens sanctuarium, intelligam nouissima, si forte clauis *Dauid, qui claudit et nemo aperit, aperit et nemo claudit* (Is 22,22; Ap 3,7), aperire dignetur, ut in illis humiliato spiritu et corde contrito, humanam miseriam et diuinam misericordiam inuestigans, de torrente præcipitationis humanæ recurram ad fontem propitiationis diuinæ: ipsoque docente, qui docet hominem scientiam (Is 28), sic illos et intelligere ualeam et exponere, ut proficere debeat et possit ad gloriam nominis eius, et ad salutem animæ meæ, utilitatem quoque non solum legentis, sed et audientis. Tametsi non ignorem, quod, iuxta sententiam Sapientis, tempore otii scribenda sit sapientia, *et qui minoratur, actu percipiat eam* (Eccl 38,25). At ego non dulcedinem sapientiæ, sed amaritudinem pœnitentiæ in hac paupere cœnula, uel paupercula cœna disposui propinare.

[p 1]

Uerum etsi plures sint psalmi pœnitentiales, ratione tamen mysterii septem solummodo sunt excepti de pluribus, qui appropriato uocabulo pœnitentiales dicuntur: quemadmodum, etsi multi scripserunt euan-

gelia, quatuor sunt tamen a multis recepti gratia sacramenti, qui specialiter euangelistæ uocantur.

Septenarios enim numerus est sacratus propter septem dona Spiritus sancti, quæ Isaias enumerat dicens: *Requiescens super eum spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis; et replebit eum spiritus timoris Domini* (Is 11,2-3). Unde: *Sapientia ædificauit sibi domum, et excidit septem columnas* (Pr 9,1). Hinc et septem lucernæ fuisse leguntur in uno candelabro (Ex 25,37), et septem oculi in lapide uno (Za 3,9), septem quoque boues uidebantur ascendere de fluuio uno, ac septem spicæ pullulabant in culmo uno (Gn 41,5,22): septem quoque signacula in libro uno (Ap 5,1), sed et septem fuerunt sportæ repletæ de fragmentis (Mt 15,37), et septem buccinæ, quarum usus erat in iubileo (Is 6,16). Iob habuit septem filios, qui per singulos dies cum sororibus suis conuiuia faciebant (Ib 1); et apostoli septem uiros plenos Spiritu sancto in diaconos elegerunt (Ac 6). Ioannes etiam scribens septem Ecclesiis, perhibet se uidisse *in medio septem candelabrorum aureorum similem Filio hominis, uestitum podere* (Ap 1,13), *tenentem in dextera sua stellas septem, quæ septem Ecclesiarum, septem sunt angelî* (Ap 1,20): *et in medio throni Agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram* (Ap 5,6). ⁹⁷⁰

Septem quoque petitiones continentur in Oratione Dominica, tres pertinentes ad uitam futuram, et tres pertinentes ad uitam præsentem, media uero pertinens ad utramque (Mt 6). Similiter septem beatitudines in sermone Domini distinguuntur (Mt 5). Nam octaua beatitudo redit ad caput, sicut octaua dies redit ad principium. Sed et septimus dies, septima hebdomada, septimus mensis et septimus annus, *sacrați erant*¹ in lege, præsertim Pentecostalis solemnitas, quæ post septimum dierum, septenarium sequebatur: et post septimum annorum septenarium observatio iubilei.

Septenarius enim uniuersitatis, et quietis, et perfectionis, et sanctificationis est numerus specialis, quia septem diebus agitur et repetitur omne tempus; unde Dominus ait: *Non dico tibi septies, sed usque septuagies septies* (Mt 18,22), id est semper; et: *Septimo die requieuit Dominus ab omni opere quod patrarat* (Gn 2,2), quo uidelicet die ipse Christus requieuit in sepulcro.

Et ex partibus septenarii perficitur plenus homo, ternario quantum ad animam, propter tres uires animæ naturales, et quaternario quantum ad corpus, propter quatuor corporis elementa. Hic primus in monadibus, in se primum continet perfectum numerum, redditum ex suis partibus aggregatis, et solus multiplicatus, per suarum alteram partium, ex se generat primum per-

¹ Alii *feriati erant*

fectum numerum in decadiibus, ut perfectionem ipse primus in se contineat simplicem, et solus perfectionem ex se generet duplicem, ut dictum est *generalem*,² de cuius numeri sanctificatione iubetur in lege: *Memento, ut diem Sabbati sanctifices* (Ex 20,8).

Unde Deus septem gentes de terra promissionis eiecit (Dt 7,1), et septem dæmonia expulit de Maria (Mc 16,9), uitiorum eiectionem et peccatorum expulsionem significans, per quam anima sanctificatur, infusa gratia septiformi. Septenarius quippe numerus non solum septem principalia Spiritus sancti dona designat, uerum etiam et tres catholicas et quatuor principales uirtutes significat: duos denarios stabularii (Lc 10,30-37), et quinque corporis sensus: unum baptisma et sex opera pietatis, quæ sanctificationem perfectam simul omnia operantur.

Hic ergo numerus non solum ex quaternario et ternario, uerum etiam ex quinario et binario, nec non ex senario et unitate componitur, ut homo ex anima perfectus et corpore, duplicatis duobus et quinque talentis, per exercitium pietatis, de labore transeat ad quietem; iuxta quod Ueritas ait: *Martha, Martha, sollicita es et turbaris erga plurima. Porro, unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea* (Lc 10,41), quam et ipse Psalmista desideranter optabat, dicens: *Unam peti a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus uitæ meæ* (Ps 26,4).

Hinc est quod septenarii computatio ad XXVIII pertingit: quia gratia septiformis, duplicato in duplici stola denario, qui reddetur in uinea laborantibus, ad beatæ |⁹⁷¹ resurrectionis perducit octauam, in qua *Deus erit omnia in omnibus* (1Co 15,28), fructus et merces et præmium singulorum, quam octauus dies Dominicæ resurrectionis præsignauit. Unde non incongrue scriptum est: *Da partes septem, nec non octo* (Eccli 11,2), illo prætermissio, quoniam ad hoc non pertinet quod dicitur per prophetam: *Suscitabimus super eum pastores septem et octo primates* (Mi 5,5). Et secundum uisionem Ezechielis, septem graduum erat ascensus atrii exterioris, et in octo gradibus erat ascensus atrii interioris (Ez 40). Profunda ergo et fecunda, mirifica et magnifica sunt septenarii sacramenta, quæ non solum a theologis, uerum etiam a philosophis commendantur. Sed ad commendationem septem pœnitentialium psalmorum ista sufficiant, de quibus nonnulla in eorum expositione tanguntur, hoc addito, quod ideo pœnitentiales psalmi septenario sunt numero comprehensi, ut peccata quæ sub hoc numero præuaricando committimus, sub eodem numero pœnitendo deleamus.

Septem enim sunt uitia principalia, ex quibus uniuersa

² Alii *numeralem*

peccata nascuntur, uidelicet inanis gloria, ira, inuidia, acedia, auaritia, gula, luxuria, significata per septem populos, quos Deus de terra promissionis eiecit, uidelicet Hethæum, Gergezæum, Amorrhæum, Chananæum, Pherezæum, Heuthæum, et Iebusæum (Dt 7,1): necnon per septem spiritus nequiores, quos immundus spiritus adduxit, ut *domum scopis mundatam et ornatam*, ad habitandum intrarent (Lc 11,25; Mt 12,44). Ut et quemadmodum maculæ criminum in hoc sæculo, septem dierum hebdomada contrahuntur: ita horum septem psalmorum pœnitentia diluuntur, qui sunt iugiter coram Domino contrito et humiliato spiritu recitandi.

[P2]

Horum autem septem psalmorum, quatuor sunt consimiles, et tres dissimiles in principiis, quantum ad figuras et uoces, ita dispositi, quod semper inter duos consimiles unus dissimilium constituitur, et inter duos dissimiles unus consimilium collocatur. Consimiles sunt primus, tertius, quintus et septimus: dissimiles uero sunt secundus, quartus, et sextus.

Porro, quatuor consimilium duo primi sunt ex toto consimiles inter se; similiter etiam duo ultimi, quantum ad figuras, et uoces, quia in una perfecta oratione concordant. Sed duo primi et duo ultimi sunt ex parte sibi consimiles in prædictis, quia concordant in prima solummodo dictione. Uerum in primis postulat pœnitens averti furorem, in ultimis autem orationem postulat exaudiri. Trium autem dissimilium, duo sunt ex toto dissimiles inter se, uidelicet primus qui ait de beatitudine gratiæ: atque ultimus qui ait de profundo miseriæ: medius autem, quantum ad figuras et uoces, discordat ab omnibus, sed quantum ad intentionem et intellectum cum uniuersis concordat, quoniam ait de culpa delenda, et misericordia impendenda, pro quibus omnes pœnitentiales psalmi sunt editi et inuenti; unde sicut ipse quartus mediat loco inter omnes, ita et intellectu.

Quod autem |⁹⁷² inter duos consimiles unus dissimilium collocatur, et inter duos dissimiles unus consimilium constituitur, hoc profecto designat, quod cum pœnitentiales psalmi solummodo competant uiatoribus, nulla in uia sunt ita perfecta, quibus non interueniat aliquod imperfectum: nec aliqua tam sunt mala, quibus non intercidat aliquod bonum: quatenus nec perfectis præsumptio, nec malis desperatio tribuatur, quod maxime conuenit et expedit pœnitenti, ut nec de misericordiâ nimium præsumat sperando, nec de iustitiâ nimium desperet timendo, sed inter superiorem et inferiorem *molam spiritus conteratur*.³

³ R *molam spiritualiter conuertatur*. PL indica efectiuament que als tres mss. duen *spiritualiter*.

[P 3]

Cum autem inter omnes orationum species, post orationem Dominicam, præmineat psalmodia, si quis speciales psalmos subtiliter inuestiget, perfectam in eis formam orandi inueniet, ad diuinæ propitiationis gratiam promerendam. Unde quasdam orationis circumstantias sensui prælibandas, quibus animus præinstructus, orationis uirtutem in psalmis ipsis facilius assequatur. Notandum ergo, quod orat Christus, orant et angeli, orant dæmones, orant homines, orant boni, orant mali, orant uiui, orant mortui, orant pro se, et orant pro aliis; sed inter hos magna ac multa est differentia.

[P 4]

Christus enim siue pro se, siue pro aliis oret, semper in omnibus exauditur. Orauit pro se in cruce: *Pater, inquit, in meus tuas commendo spiritum meum* (Lc 23,46), et statim exauditus est, quoniam inclinato capite tradidit spiritum. Orauit pro aliis: *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* (Lc 23,34), et exauditus est pro omnibus, pro quibus orauit, quemadmodum alibi dicit: *Pater gratias ago tibi, quoniam exaudisti me. Ego autem sciebam, quia semper me audis* (In 11,41-42). Pro se orauit et exauditus est; unde Pater inquit ad ipsum *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* (Ps 2,8). Orauit pro aliis, et similiter exauditus est: unde cum dixisset ad Patrem: *Pater sancte, serua eos, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut et nos unum sumus* (In 17,11); consequenter subiunxit: *Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum sicut et nos* (In 17,11).

Ecce idem orat, et idem exaudit. Orat ut homo, exaudit ut Deus. Unde sane debet intelligi, quod de Spiritu sancto ait Apostolus: *Ipsè Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* (Rm 8,26), quia facit nos postulare. Sane *aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (1In 2,1); qui, secundum Apostolum, semper *interpellat pro nobis ad Patrem* (Rm 8,34), *semper uiuens, ad interpellandum pro nobis* (He 7,25). Quia etiam, ut ait idem Apostolus: *in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit eum saluum facere a morte, cum clamore ualido et lacrymis, offerens, exauditus est pro sua reuerentia* (He 5,7). Nonne autem orauit, ut transiret ab eo calix, cum dixit: *Abba Pater, si possibile est transfer calicem hunc a me* (Mc 14,36). Uerum, etsi non secundum uoluntatem orationis,⁴ sed uoluntatem sensualitatis hoc dixerit, potest tamen intelligi in hoc exauditus, quia calix ab eo transiuit ad alios, quemadmodum dixerat filiis Zebedæi: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei etiam. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis*⁵ (Mt 20,22), etc. Uel potius sicut orauit, sic exstitit exauditus: Orauit enim

⁴ R rationis

⁵ R Tot aquest fragment s'acaba a *sum?* amb un etc.

non simpliciter, sed conditionaliter, dicens: *Pater si uis, transfer calicem hunc a me* (Lc 22,42) *Mi Pater, si possibile est, transeat a me calix iste* (Mt 26,39). Optabat enim ut si fieri posset, transeat ea hora, unde subiunxit: *Uerumtamen non sicut ego uolo, sed sicut tu* (Mt 26,40): non mea uoluntas fiat, sed tua, et sic obtinuit quod orauit.

[P 5]

Similiter orant angeli, et semper exaudiuntur a Deo; sed pro aliis offerunt preces suffragia: pro se uero referunt gratiarum actiones. Orauit angelus dicens: *Domine Deus exercituum, quousque tu non misereberis Ierusalem, et urbium Iuda, quibus iratus es? Iste iam septuagesimus annus est. Et respondit Dominus angelo uerba bona, uerba consolatoria: Reuertar, inquit, ad Ierusalem in misericordia, domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus exercituum⁶ et perpendiculum extendetur super Ierusalem* (Za 1,12-13.16.).

Ipsi quoque angeli preces fidelium offerunt Deo, sicut angelus Raphæl ad Tobiam ait: *Quando orabas cum lacrymis, ego orationem tuam obtuli Domino* (Tb 12,12). Et in Apocalypsi: *Angelus uenit et stetit coram altari, habens thuribulum aureum in manu sua, et data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante conspectum Dei. Et ascendit fumus aromatum incensorum de orationibus sanctorum, de manu angeli coram Deo* (Ap 8,4). Dicuntur enim offerre Deo angeli preces fidelium, ut ostendat se illas gratas habere: uel super illis ut diuinum beneplacitum inuestigent, quod ipsi nonnunquam hominibus insinuant. Unde angelus ad Cornelium: *Orationes tuæ et eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei* (Ac 10,4).

Pro se uero gratiarum referunt actiones, quemadmodum scriptum est: *Facta est cum angelo multitudo militiæ caelestis, laudantium Deum et dicentium. Gloria in excelsis Deo* (Lc 2,13-14). Et alibi: *Nunc facta est salus, et uirtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi eius, quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, et ipsi uicerunt illum propter sanguinem Agni; propterea lætamini cæli, et qui habitatis in eis.* (Ap 12).

[P 6]

Dæmones pro se quidem orant, non pro aliis, sed contra alios, et quandoque exaudiuntur, quandoque non exaudiuntur. Exaudiuntur, ut ubi: *Rogabant illum, ut permitteret illis in porcos ingredi, et permisit. Excierunt ergo ab homine dæmonia, et intrauerunt in porcos* (Lc 8,33; Mt 8,32; Mc 5,12). Non exaudiuntur, ut ibi: *Obmutesce immunde spiritus et exi ab illo: qui prius uoce magna clamauerat dicens: Sine quid nobis et tibi Iesu Nazarene? | Scio te quia sis sanctus Dei* (Mc 1,24; Lc 4,34).

⁶ R om.

Orant quoque contra alios, et quandoque exaudiuntur, ut ibi: *Mitte manum tuam, et tange carnem eius, et os eius, et tunc uidebis, quod in faciem benedicat tibi. Dixit ergo Dominus ad Satanam: Ecce in manu tua est, uerumtamen animam eius serua* (Ib 2,5-6). O Quandoque orant contra alios, et non exaudiuntur, ut ibi: *Simon, ecce Satanas expulsiuit uos, ut cribraret sicut triticum, ego uero rogaui pro te, ut non deficiat fides tua et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos* (Lc 22,31-32). ***7

Cæterum exaudiuntur boni defuncti, cum orant, tam pro se, quam pro aliis. Unde in Apocalypsi: *Uidi subtus altare Dei animas interfectorum propter uerbum Dei, et clara uoce dicebant: Usquequo Domine, sanctus et uiuus, non iudicas et uindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Et dictum est illis ut requiescerent tempus adhuc modicum donec impleantur conserui eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et ipsi* (Ap 6,11). Item in secundo Machabæorum: *Hic est fratrum amator et populi Israël. Hic est qui multum orat pro populo, et uniuersa ciuitate sancta, Ieremias propheta Dei. Uidit autem ipsum extendisse dexteram, et dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem: Accipe sanctum gladium, munus a Deo, in quo deicias aduersarios populi mei Israël* (2Ma 15,16). Quid est quod legitur: *Si steterint Moyses et Samuel coram me non erit anima mea ad populum istum?* (Ir 15,1). Sed hoc per hypothesin dicitur, id est si starent, quemadmodum alibi dicitur: *In his omnibus inter nos et uos chaos magnum firmatum est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos non possint neque inde huc transmeare* (Lc 16,26), id est si uellent, non possent.

[P 7]

Mali iam mortui orant quidem, sed non exaudiuntur neque pro se, neque pro aliis; unde diues mortuus, qui sepultus est in inferno clamabat dicens: *Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi: Fili recordare, quia recepisti bona in uita tua et Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris.* (Lc 16,24-25).

Rursus ait: *Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi ueniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas, audiant illos* (Lc 16,27-29).

Cæterum boni uiuentes, orant pro se, orant pro aliis, et contra alios: et quandoque exaudiuntur, quandoque non. Orauit pro se Petrus, qui *cum cepisset mergi clamabat, dicens: Domine saluum me fac*, exaudiri que meruit; *quia extendens Iesus manum, apprehendit eum dicens: Modicæ fidei quare dubitasti?* (Mt 14,30-31). Orauit et Paulus tertio, ut auferret ab eo Dominus stimulum carnis, et dixit illi Dominus. *Sufficit*

tibi gratia mea; nam uirtus in infirmitate perficitur (2 Cor 12,9).

Quandoque |⁹⁷⁵ similiter orant contra alios, et pro aliis, et exaudiuntur a Deo; unde Iacobus ait: *Elias homo erat similis nobis passibilis, et oratione orauit, ut non plueret super terram, et non pluit annos tres et menses sex. Rursum orauit, et celum dedit pluuiam, et terram dedit fructum suum* (Im 5,17-18; 3Re 17-18). Interdum etiam orant pro aliis, et non exaudiuntur. Unde dictum est Ieremiæ (Ir 7.11.14): *Noli orare pro populo isto. Propter quod ipse dicebat: Cum clamauero et rogauero, exclusit orationem meam* (Lm 3,8). Et Samueli: *Usquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum?* (1Sa 16,1). Contra alios quoque orant quandoque et non exaudiuntur aliquando, sicut Iacobus et Ioannes qui dixerunt: *Domine, uis dicimus ut descendat ignis de celo, et consumat illos? Et conuersus increpauit illos dicens: Nescitis cuius spiritus estis* (Lc 9,54-55).

[P 8]

Si et mali uiuentes quandoque exaudiuntur pro se, sicut Pharisæus, qui *rogauit Iesum, ut manducaret cum illo, et ingressus domum Pharisæi discubuit* (Lc 7,36). Sic et exauditus est filius prodigus, qui ait: *Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit, et diuisit illis substantiam* (Lc 15,12). Nam illud quod cæcus illuminatus in Euangelio ait: *Scimus quia Deus peccatores non audit* (In 9,31), tanquam falsum ab omnibus reprobatur. Tales enim exaudiuntur interdum pro aliis, sicut seniores Iudæorum, qui rogauerunt Iesum pro seruo centurionis, dicentes: *Dignus est ut illi hoc præstes: diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse ædificauit nobis. Iesus autem ibat cum illis.* (Lc 7,4-6) *Et reuersi, qui missi fuerant domum, inuenerunt seruum, qui languerat sanum* (Lc 7,10).

Denique orant quandoque pro se mali, et non exaudiuntur a Deo, Sicut Antiochus, de quo legitur: *Orabat scelestus ille Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus* (2Ma 9,13), non solum in hac uita, uerumetiam in futura; unde fatuæ uirgines clausa ianua clamabant: *Domine, Domine aperi nobis. Respondit illis: Amen, dico uobis, nescio uos* (Mt 25,11-12).

Interdum etiam mali orantes non exaudiuntur pro aliis, sicut Dominus quibusdam malis sacerdotibus ait: *Maledicam benedictionibus uestris* (Ml 2,2), id est, preces, quas pro benedicendo populo effunditis, non exaudiam, sed potius maledicam, hoc est, quasi maledictas penitus improbo; unde: *Clamauerunt ad Dominum*⁸ (In 1,14), etc.

[P 9]

Porro, quandoque festinat Dominus et exaudit in principio, quandoque protrahit et exaudit in medio, quando-

⁷ Aquí hauria d'anar, segons la tradició llatina, el començament de P7, però no li situem perquè seguí l'estructura de la traducció catalana.

⁸ R té a continuació *nec exaudivit eos*.

que tardat et et exaudit in fine. In principio precum exaudit Danielelem: *Adhuc, inquit, me loquente in oratione, ecce Gabriel uir cito uolans tetigit me, tempore sacrificii uespertini, et locutus est mihi: Ab exordio precum tuarum egressus est sermo (Dn 9,21-23). Et alibi: Adhuc te loquente dicam, adsum.*

Distulit autem Dominus aliquandiu exaudire, aliquos fideles clamantes: Ueni Domine; et noli tardare, relaxa facinora plebis tuæ Isræli; quibus propheta respondit: *Si moram feceris ex-⁹⁷⁶ specta eum, quia ueniet et non tardabit (Ha 2,3).*

Interdum etiam usque ad finem exaudire prolongat sicut superius dictum est: *Expectate donec impleatur numerus fratrum uestrorum (Ap 6).* Nisi enim quædam Dominus in finem aliquando differret exaudire, Psalmista non diceret: *Usquequo, Domine, obliuisceris me in finem? (Ps 12,1).* Et iterum: *Exsurge; quare obdormis, Domine? Exsurge, et ne repellas in finem (Ps 43,23).*

[P 10]

Debet autem oratio esso fidelis humilis, pia, deuota, intenta compendiosa, assidua et discreta; et quæ talis fuerit, meretur proculdubio exaudiri. Quod autem oratio debet esse fidelis, ostendit ipsa Ueritas dicens: *Quidquid petieritis in oratione credentes, accipietis (Mt 21,22); nam sine fide impossibile est placere Deo (He 11,6); Iustus autem ex fide uiuit (Rm 1,17).* Hinc Iacobus apostolus ait: *Si quis indiget sapientia, postulet a Deo. et dabitur ei Postulet autem in fide nihil hæsitans (Im 1,5).*

Quod debeat esse humilis, sapiens protestatur: *Oratio humiliantis se penetrat cælos, et donec appropinquet non consolabitur, et non discedet donec Altissimus aspiciat⁹ (Eccl 35,21).* Hinc est quod publicanus ille ascendens in templum ut oraret, *a longe stans, nolebat oculos ad, cælum leuare, sed percutiebat pectus suum dicens: Deus, propitiuss esto mihi peccatori, secundum sententiam Ueritatis descendit in domum suam iustificatus. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur et qui se humiliat, exaltabitur (Lc 18,14).*

Quod debeat esse pia, ut petat ea quæ pertinent ad animæ salutem, Dominus ait: *Petite, et accipietis, ut gaudium uestrum plenum sit, quidquid enim petieritis Patrem in nomine meo, id est in nomine Christi Iesu, hoc est in nomine Saluatoris, quod uidelicet pertineat ad salutem, fiet utique uobis (Inan 16).* Si pro uobis petatis, prout petere debeatis, fiet, inquam in præsentem uel in futuro.

Quod autem debeat esse deuota, ut suauiter tanquam incensum redoleat, Psalmista demonstrat: *Dirigitur, inquit, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo*

(Ps 140,2). Hoc incensum in dignum odorem suauitatis offertur, de que alibi legitur: *Ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum in conspectu Domini (Ap 8,4).* Prouidendum est ergo, ne muscæ morientes perdant suauitate unguenta (Eccl 10,1), id est ne importunæ cogitationes tollant deuotionem orationis.

Quod debeat esse intenta, ut non tam ex ore, quam ex corde procedat, dicit Scriptura: *Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui (Ps 36,4).* *Apud me, inquit, oratio mea Deo uitæ meæ (Ps 41,9).* Talis fuit oratio Iosaphat, qui, sicut legitur in Paralipomenon, *totum se contulit ad rogandam Dominum (2Pa 20,3).* Unde Anna loquebatur in corde suo tantumque labia eius mouebantur, et uox penitus non audiebatur, effundens animam suam in conspectu Domini (1Sa 1,13), Scriptum⁹⁷⁷ est enim: *Ante orationem præpara animam tuam (Eccl 18,23).* Expedi tamen, ut deuotionem cordis oris pronuntiatio comitetur; quia quod facit flatus carboni, hoc facit pronuntiatio deuotioni.

Quod debeat esse compendiosa, Dominus ait: *Orantes nolite multum loqui, sicut ethnici: putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur (Mt 6,7).* Unde protinus discipulos suos breuem edocuit orationem, dicens: *Sic orabit: Pater noster qui es in cælis (Mt 6,9).* Hinc alibi legitur: *Non iteres uerbum in oratione tua (Eccl 7,15), quoniam in multiloquio non deest peccatum (Pr 10,19).* Quid est ergo quod legitur, quod et ipse Dominus factus in agonia prolixius orabat? (Lc 22,43). Et: *Erat pernoctans in oratione Dei? (Lc 6,12).* Uerum non inutile multiloquium intelligitur, quando oratio est deuota: sed multiloquium intelligitur, cum ex inutili prolixitate uerborum oratio tædiosa efficitur.

Quod debeat esse assidua, dicit Paulus: *Sine intermissione orate fratres (1Te 5,12).* Iuxta quod Ueritas ait: *Oportet semper orare, et nunquam deficere (Lc 18,1).* Quoniam ut Iacobus ait: *Multum ualet deprecatio iusti assidua (Im 5,16), nam oratio iusti impinguat altare (Eccl 35,8).* Unde et oratio sine intermissione ab Ecclesia pro Petro fiebat ad Deum, et fuit a carcere liberatus (Ac 12,5). Propterea Dominus præcipit: *Petite, et dabitur uobis: quærite, et inuenietis: pulsate, et aperietur uobis (Lc 11,9).* Hinc est quod ille, qui pulsans perseuerauerat, ab amico panes obtinuit, *propter improbitatem eius, quotquot habuit necessarios (Lc 11,8):* et uidua, quæ iniquo iudici molesta fuerat, per eum ab aduersario meruit liberari (Lc 8). Tantæ namque uirtutis est orationis instantia, ut a Deo extorqueat, quod ipse expresse negauerat, sicut in libro Iudicum dicitur: *Non addam ultra, ut liberem uos. Ite et inuocate deos quos elegistis, ipsi uos liberent in tempore angustiarum. Dixeruntque filii Isræli ad Deum: Peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet, tantum tunc libera nos. Qui doluit super miseris eorum, et per manum Iephtæ liberauit eos de manibus*

⁹ R té encara continua et Dominus non elongabit

filiorum Amon (It 10,13-16). Hinc est etiam, quod licet Dominus responderit mulieri Chananæ: *Non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus*, quia tamen illa non cessauerat post ipsum et discipulos suos clamare, dicens: *Etiam, Domine, nam et catellæ edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum*, audire meruit: *O mulier magna est fides tua, fuit tibi sicut uis* (Mt 15,26-27).

Quod autem debeat esse discreta, ipse Christus perhibet dicens: *Querite primum regnum Dei et iustitiam eius, et hæc omnia adiicientur uobis* (Mt 6,33); unde fideles sic docuit, dicens: *Adueniat regnum tuum. Fiat uoluntas tua, sicut in celo et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Ostendens quod discrete petenda sunt, æterna quidem |⁹⁷⁸ in præmium; unde: *Adueniat regnum tuum: spiritualia uero ad meritum*; unde: *Fiat uoluntas tua: temporalia ad sustentationem*; unde: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. (Mt 6,9-11). Discrete quoque petendum est, ut liberemur a malis præsentibus, præteritis, et in futuris; de præteritis dicitur: *Dimitte nobis debita nostra*, de præsentibus: *Libera nos a malo*; de futuris: *Et ne nos inducas in tentationem* (Lc 11,4).

Qui taliter orat, nonnunquam obtinet apud Dominum, non solum id quod petit, sed aliud quidem, et amplius. Quemadmodum et Zacharias, qui cum ingressus fuisset templum Domini, *et omnis multitudo populi hora incensi foris oraret*, audiuit ab angelo: *Ne timeas, Zacharia, ecce audita est oratio tua, et Elizabeth, uxor tua pariet tibi filium, et uocabis nomen eius Ioannem* (Lc 1,13). Ezechias quoque cum ægrotasset, et audisset Isaiam prophetam dicentem: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non uiues: conuertit faciem suam ad parietem, et orauit ad Dominum fletu magno* (Is 38...), statim per eundem prophetam audiuit: *Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, et uidi lacrymas tuas. Ecce sanauit te, et addam diebus tuis, quindecim annos, et de manu regis Assyriorum eruum te, et protegam urbem istam*. Signum quoque mirabile factum est, ut sol reuerteretur decem gradibus in horologio ad petitionem ipsius (Is 38,8), quemadmodum ad petitionem Iosue, sol unius diei spatio in medio cæli stetit (Is 10). Sic et Salomon audiuit a Domino: *Quia postulasti uerbum hoc, et non postulasti tibi diuitias, nec dies multos, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad faciendum iudicium, ecce feci tibi secundum sermones tuos, et dedi tibi cor sapiens et intelligens, in tantum, ut nullus ante te tui similis fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed et hæc, quæ non postulasti, dedi tibi, diuitias scilicet et gloriam, ut nemo fuerit tui similis in regibus cunctis retro diebus* (2Pa 1).

[P 11]

Preces autem indignæ sunt aliquando propter personam, aliquando propter causam, aliquando propter intentionem, aliquando propter modum, aliquando propter ordinem, aliquando propter finem. Propter personam indignæ sunt preces, sicut Dominus ait per Isaiam: *Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam, manus enim uestræ sanguine plene sunt* (Is 2). Nec tantum propter personam eius qui orat, uerum etiam propter personam illius, pro quo oratur. Iuxta quod Dominus præcepit Ieremiæ: *Noli orare pro populo isto* (Ir 7,16).

Propter causam indignæ sunt preces, iuxta quod apostolus Iacobus ait: *Petitiss, et non accipitis, eo quod male petatis, ut uidelicet in concupiscentiis uestris insumatis. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Dei?* (Ir 4,3). De tali oratione dicitur: *Cum iudicatur, exeat condemnatus; et oratio eius fiat in peccatum* (Ps 108,7).

Propter intentionem indignæ sunt preces, quales |⁹⁷⁹ erant illius, qui dixit ad Dominum: *Magister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hæreditatem*. At ille dixit: *Homo, quis me constituit iudicem ac diuisorem super uos? Dixitque ad illos: Uidete et caute ab omni auaritia* (Lc 12,15).

Propter modum indignæ sunt preces, quales erant Simonis Petri, qui cum audisset, quod Christus pati et occidi deberet, imprudenter et carnaliter sapiens ait illi: *Absit a te, Domine, non erit tibi hoc*. Unde audire promeruit: *Uade post me Satana, quia non sapias ea quæ sunt Dei* (Mt 16,23). Sic et Elias cum peteret animæ suæ ut moreretur, propter modum indigne petiuit, quia præpropere ante tempus mori uoluit, unde non exaudiri meruit (3Re 19).

Propter ordinem indignæ sunt preces, quales fuerunt filiorum Zebedæi, qui per matrem submissam petierunt præmium ante meritum, et ante pugnam coronam. Nam cum illa dixisset: *Dic, ut sedant hi duo filii mei unus ad dextram, et alius ad sinistram tuam in regno tuo*, respondit illis Iesus: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Dicunt ei: *Potestis*. Ait illis: *Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dextram meam uel sinistram non est meum dare uobis, sed quibus paratum est a Patre meo* (Mt 20,22), quoniam ut Apostolus ait: *Nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit* (2Tm 2).

Propter finem indignæ sunt preces illæ, quas Dominus reprobatur dicens: *Cum oratis, non oratis sicut hypocritæ, qui amant primos recubitus in synagogis, et in angulis platearum stantes orant, ut uideantur ab hominibus. Amen, dico uobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, in abscon-*

dito ora Patrem tuum, et Pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi (Mt 6,6).

[P 12]

Denique, principaliter tria sunt inter cætera, quæ orationem ad Deum transire non sinunt, uidelicet sartago, murus et nubes. Hoc est, concupiscentia carnis, id est luxuria, in qua uelut sartagine caro frigitur, concupiscentia oculorum, id est cupiditas, in qua opes uelut lapides in muro congeruntur, et superbia uitæ, id est iactantia, quæ uelut nubes sine aqua circumfertur a uentis. De quibus Ioannes apostolus ait: *Quidquid est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia uitæ* (1In 2,16).

De tali sartagine legitur: *Et tu, fili hominis, sume tibi sartagine ferream, et ponas eam inter te et ciuitatem, et obfirmabis faciem tuam ad eam* (Ez 4,3): De hoc muro dicitur: *In te eripiar a tentatione; et in Deo meo transgrediar murum* (Ps 17,30). Et de hac nube legitur: *Opposuisti tibi nubem, ne pertranseat oratio tua* (Lm 3). Uel potius: Sartago ferrea est mentis durtia; murus fictilis, iniquitatis defensio; et nubes obscura, mentis caligo; quæ procul dubio non permittunt orationem ad aures Domini peruenire.

[P 13]

Cæterum, oratur corde, oratur ore, oratur opere. De oratione cordis dicit Apostolus: *Orabo spiritu,* ¹⁹⁸⁰ *orabo et mente: psallam spiritu, psallam et mente* (1Co 14,15). De oratione oris inquit Psalmographus: *Ad ipsum ore meo clamauit, et exaltaui sub lingua mea* (Ps 65,17). De oratione operis Sapiens protestatur: *Abconde elemosynam in sinu pauperis, et ipsa orabit pro te* (Eccl 29), quia non desinit orare, qui non desinit benefacere.

[P 14]

Item quidam iacendo orant, quidam sedendo, et quidam stando. Iacens orauit Dauid, quando *deprecatus est pro paruulo Dominum, et ingressus seorsum iacuit super terram* (2Re 12,16). Similiter et Ezechias, qui *iacens in lecto conuertit faciem ad parietem, et orauit ad Dominum* (Is 38,2). Qui ait illi: *Audiui orationem tuam et uidi lacrymas tuas, et ecce sanaui te* (Ex 17; 4Re 20,5; Is 38,4). Sedens autem Moyses super lapidem, quem Aaron et Hur supposuerat ei, orabat quando Iosue Amalec superauit. Elias etiam, cum *sederet subter unam iuniperum, orauit Dominum, et petiuit animæ suæ, ut moreretur* (3Re 19,4). *Stans autem a longe publicanus orabat, nec audebat oculos ad cælum leuare* (Lc 18,13). Iudith quoque stans ante lectum Holofernis orabat Dominum, ut confortaret eam (Idt 13,6).

Rursum quidam orant oculis ac manibus eleuatis in cælum, quidam genibus et capite deflexis in terram: quidam corpore curuati, et quidam omnino prostrati. *Eleuatis in cælum oculis* Christus orauit, quando Lazarum suscitauit. Et quando dixit: *Pater, clarifica Filium tuum* (In 17,11). *Expansis manibus* orauit Moyses, quando Iosue Amalec superauit (Ex 17). Unde propheta ait: *Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælis* (Lm 3,41). *Flexis genibus* orabat Apostolus, qui dicebat: **Flecto genua mea ad Deum, et Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cælo et in terra nominatur* (Ef 3,14). Et Elias in uertice Carmeli *pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua, orans Dominum, ut daret pluuiam super faciem terræ, et facta est pluuiæ grandis* (3Re 18,45). *Incuruatus est* Eliseus et orauit, quando *incuruauit se super puerum et orauit Dominum, et calefacta est caro pueri* (4Re 4,34). Elias etiam *expandit se super puerum et mensus est, dicens: Domine Deus meus, reuertatur, oro, anima pueri huius in uiscera eius: et audiuit Dominus uocem Eliæ* (3Re 17,21-22). Prostrati autem orauerunt *uiginti quatuor seniores, qui ceciderunt coram Agno, habentes singulæ citharas aureas et phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum* (Ap 5,8). *Et omnes angeli stabant in circuitu throni, et uiginti quatuor seniorum et animalium: et ceciderunt in conspectu throni in facies suas, et adorauerunt Deum* (Ap 7,11).

In his qui iacentes orant, humilitatis notatur affectus, ad quem præcipue recordatio humanæ conditionis inuitat. Hinc ille dixit: *Memento quæso quod sicut lutum feceris me et in puluerem reduces me* (Ib 10,9). In his qui sedentes orant, contemplationis otium designatur, de quo legitur, quod cum Dominus dedisset Dauid requiem ab omnibus inimicis suis, *ingressus* ¹⁹⁸¹ *sedit coram Domino et ait: Quis ego sum Domine Deus meus, et quæ domus mea, quia deduxisti me usque huc? Tu reuelasti auriculam serui tui dicens: Domum ædificabo tibi propterea inuenit seruus tuus cor suum, ut te oraret hac oratione* (2Re 7,25). Nam etsi homo in oratione deuota loquatur Deo, nihilominus tamen in ipsa pariter et ex ipsa contemplationis degustat dulcedinem, dum Deum quasi præsentem deuotus intuetur orator.

In his autem qui stantes orant, desiderium patriæ cælestis designatur, ad quod maxime spes supernæ promissionis inducit, propter quod ille dixit: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi in domum Domini ibimus, Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Ierusalem* (Ps 121,1). Hi denique qui flexis genibus, sed expansis manibus et oculis eleuatis orant, illam sequuntur quæ dicit in Canticis: *Trabe me, post te curremus in odore unguentorum tuorum* (Ct 1,3).

[P 15]

Porro, secundum exempla ueterum ter aut septies in die est orandum. Nam Daniel *ingressus domum suam; et fenestris apertis in cœnaculo suo contra Ierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, et orabat, confitebaturque coram Domino Deo suo, sicut et antea facere consueuerat* (Dn 6,10). Unde et Psalmista: *Uespere et mane et meridie, narrabo et annuntiabo; et exaudiet uocem meam* (Ps 54,18). Idem quoque dixit de se: *Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ* (Ps 118,164). Quem numerum etiam nunc Ecclesia in horis canonicis obseruat: Ter in die, propter fidem indiuiduæ Trinitatis, et septies inter diem et noctem, propter dona Spiritus septiformis, qui orantes in fide per dona gratiæ illuminat et illustrat.

Uerum secundum testimonia Scripturarum, ter est orandum de nocte, in principio, in medio et in fine. De principio namque dicit propheta: *Consurge, lauda de nocte in principio uigiliarum tuarum, effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini Dei tui* (Lm 2,19). De medio dicit Psalmista: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi* (Ps 118,62). De fine propheta dixit: *Surge diluculo, multa est fides tua* (Lm 3,23). Et Psalmographus ait: *Mane oratio mea præueniet te* (Ps 87,14).

Ut sic fidelis anima in oratione pernocket, contra tentationes principum tenebrarum, |⁹⁸² iuxta quod Dominus præcipit: *Uigilate et orate, ne intretis in tentationem* (Mt 31; Lc 22,40.46). Omnibus autem orandi horis profertur diluculum, de quo Psalmista dicebat: *Deus, Deus meus ad te de luce uigilo* (Ps 62,2). Et Sapiens protestatur: *Iustus cor suum tradet ad uigilandum diluculo; ad Dominum qui facit illum, et in conspectu Altissimi deprecabitur* (Eccl 30,6). In qua hora Iacob, qui tota nocte luctatus fuerat cum angelo, meruit benedicci (Gn 32).

[P 16]

Licet autem in omni loco possit fidelis orare, competentius tamen in templo, in alto, et in occulto. Nam de templo Dominus ait: *Domus mea, domus orationis uocabitur* (Mt 21,13). Et Salomon: *Cum uenerit ergo et orauerit in loco isto, tu exaudies in cœlo, Domine, in firmamento habitaculi tui, et facies omnia pro quibus inuocauerit te* (1Re 8,42-43). In altum autem Iesus consueuit ascendere ad orationem, de quo legitur, quod *ascendit in montem solus orare* (Mt 14,23). Ideoque locum ad orandum commendat occultum. *Tu autem, inquit, cum orabis, intra in cubiculum tuum et clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito, et Pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi* (In 4,6).

Nam et Christus, de loco adorationis a muliere Samaritana interrogatus, respondit: *Mulier, crede mihi, quia uenit hora, quando neque in monte hoc neque in Ierosolymis*

adorabitis patrem sed adoratores adorabunt Patrem in spiritu et ueritate (In 4,21.23). Sic reprobans et Samaritanorum errorem, qui dicebant non esse locum adorationis nisi in Gararym: et Iudæorum, qui asserebant non esse locum orandi Deum, nisi in Ierusalem. Specialiter tamen Deus in templo est adorandus, secundum illud: *Adorate Dominum in aula sancta eius* (Ps 95,9). Specialiter quoque ad orientem, sicut legitur: *Ad ortum lucis oportet adorare* (Su 16,28), ut nobis adorantibus Dominum, oriatur *lux iustitiæ uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum* (In 1,9). Assistunt enim in sacris basilicis angeli Dei fidelibus adorantibus, ut deuotas eorum orationes offerant Deo, secundum illud: *In conspectu angelorum psallam tibi, Deus meus, adorabo ad templum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo* (Ps 137,2).

PRIMUS PSALMUS PŒNITENTIALIS

[I 1]

Titulus primi Psalmi pœnitentialis talis est:

'In finem Psalmus David pro octaua'.

Tituli huius explicatio |^{981b}

Cum omne tempus, septem dierum repetitione decurat, per octaua intelligitur dies ultima, resurrectionis uidelicet et iudicii, præsignata per diem circumcisionis octauum. Qui alia quoque ratione censetur octauus, quod scilicet, post septem huius sæculi ætates, succedet octaua quiescentium cum *sæxta* militantium concurrente, quæ in primo incepit aduentu, et usque ad ultimum perdurabit. Ideo etiam per octauam dies iudicii designatur, quia post |^{982b} duas uitas, per septenarium designatas, succedet. *Sicut* enim duæ sunt hominis partes, exterior scilicet, quæ est corpus et interior, quæ est spiritus: ita duæ sunt eius uitæ, una corporalis, qua corpus uiuit, et alia spiritualis, qua anima uiuit ex Deo. Hæ duæ uitæ per septenarium designantur, propter duas partes ipsius, quaternarium, qui refertur ad corpus, propter quatuor elementa, uidelicet terram, ignem, ærem et aquam, ex quibus |⁹⁸³ componitur ipsum corpus, et ternarium, quid refertur ad spiritum, propter tres partes ipsius, uidelicet rationabilem, irascibilem et concupiscibilem, in quibus spiritus ipse subsistit cum et in corpore hominis quatuor sint humores, qui secundum quatuor anni tempora disponuntur, et in spiritu tres proprietates existant, per quas assimilatur indiuiduæ Trinitati. Post has itaque duas uitas, tanquam octaua post septenarium, dies iudicii subsequetur in qua iustus iudex unicuique pro meritis respondebit. Unde timens peccator pœnitens clamat et orat: *Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me* (Ps 6,2). |⁹⁸⁴

Sensus itaque tituli talis est: Psalmus istei dirigens nos in finem, id est Christum, qui est fidelium consummatio, in præsentem quidem sæculo ad iustitiam, et in futuro sæculo ad coronam. Attribuitur Dauid, id est homini pœnitenti de suis peccatis, in cuius persona Dauid loquitur in hoc psalmo. Psalmus, inquam, compositus pro octaua, id est metu iudicii, quod in octaua resurrectionis agetur. In quo uidelicet psalmo est deprecatoria confessio, quoniam in eo culpa conceditur, et uenia postulatur. Quæ licet apud iudices sæculares sententiam condemnationis iudicat, apud Deum tamen absolutionis sententiam promeretur.

[12]

PSALMI PRIMI PŒNITENTIALIS ELUCIDATIO |^{983b}

*Domine, ne in ira tua¹⁰ arguas me,
neque in furore tuo¹¹ corripas me (Ps 6,2).*

Psalmus iste, secundum translationem quam Romana tenet Ecclesia, continet nouem uersus, per quos pœnitens gradatim ascendit ad nouem ordines angelorum; quia *maius est gaudium angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia* (Lc 15,7). Quamuis et numerus decem uersuum, quos iuxta aliam translationem habere dignoscitur, bene congruat rationi, quoniam homo qui cecidit per offensam, resurgit per pœnitentiam, ut per eum ordo decimus restauretur.

Merito etiam iste psalmus tres habet ternarios, quia pœnitentia tres debet habere partes: contritionem in corde, confessionem in ore et satisfactionem in opere: quamlibet autem ternario subdistinctam; quoniam in contritione debet habere pœnitens timorem de pœna, dolorem de culpa et amorem de gratia. In confessione debet exprimere ueritatem, de facto, de numero, de modo. In satisfactione, debet orationem dirigere ad Deum, eleemosynam ad proximum, ieiunium ad seipsum.

Nouem quoque uersus sunt in hoc psalmo, propter nouem diuersitates peccatorum, de quibus pœnitens debet dolere, uidelicet propter originale peccatum, mortale et ueniale. Hæc sunt: serpens, mulier et uir. Serpens, id est concupiscentia, suggerit originaliter; mulier, id est delectatio, comedit uenialiter; uir id est ratio consentit mortaliter. Item peccatum cogitationis, locutionis, operis. Cogitationis in corde, locutionis in ore, operationis in consuetudine. Hæc est mors in domo, mors in porta, mors in sepulcro. Rursum peccatum fragilitatis, simplicitatis, malignitatis: fragilitatis

per impotentiam, simplicitatis per ignorantiam, et malignitatis per inuidiam. Hoc est, peccatum in Patrem, in Filium et in Spiritum sanctum.

In primo ternario, pœnitens timet et orat; in medio, gemit et plorat; in ultimo, gaudet et optat. Timet et orat, pro amouenda duplici pœna, |^{984b} pro curanda duplici plaga et pro tollenda duplici mora. Pro pœna perpetua et transitoria, quod ostendit in primo uersu dicens: *Domine, ne in ira tua arguas me neque in furore tuo corripas me*. Ac si dixisset apertius: Ne arguas me in ira, condemnando in futuro, neque corripas in furore, puniendo me in præsentem. Pro plaga corporali et spirituali, quod ostendit in secundo uersu dicens: *Sana me, Domine quia conturbata sunt ossa mea et anima mea turbata est ualde*. Ac si dixisset apertius: *Sana me ab ægritudine corporali, quoniam conturbata sunt ossa mea, ab ægritudine spirituali, quoniam anima turbata est ualde*.

Pro mora miseriam auferendi et gloriam conferendi, quod ostendit in tertio uersu dicendo: *Et tu, Domine, usquequo? Conuertere, Domine, et eripe animam meam saluum me fac propter misericordiam tuam*. Ac si dixisset apertius: *Et tu, Domine, usquequo?* Differs sanare: quasi dicat, ne moreris, sed eripe animam meam a præsentem miseria. Itemque: *Conuertere, Domine*, quasi dicat, ne moreris, sed saluum me fac in futura gloria.

Audisti quomodo pœnitens in primo ternario timet et orat, audi quomodo in secundo ternario gemit et plorat. *Laborauit, inquit, in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo*. Gemit et plorat propter mentis obliuionem, et propter laudis suppressionem, Propter obliuionem mentis, quæ reprobis est in morte, et propter suppressionem laudis, quæ damnatis est in inferno: De quibus in quarto uersu præmittit dicens: *Quoniam non est in morte, qui memor sit tui in inferno autem quis confitebitur tibi?* Ac si dixisset apertius: Ideo *laborauit in gemitu meo, quoniam non est in morte*, id est in mortali peccato, *qui memor sit tui*, hoc est qui meminerit legis tuæ, quam præuaricando contemnit: et ideo *lauabo per singulas noctes lectum meum*, quoniam in inferno, id est in baratro desperationis, quis confitebitur tibi? quasi dicat, nullus omnino, |⁹⁸⁵ quoniam de tua pietate diffidit. Uel in morte, id est in statu peccatoris iam mortui, non est qui sit memor tui ad salutem. In inferno autem, id est in loco gehennalis supplicii, quis confitebitur tibi? Quasi dicat: Nullus ad laudem. Item gemit et plorat, propter turbatum iudicium discernendi, et propter inueteratum exercitium offerendi, de quibus in sexto uersu subiungit: *Turbatus est præ ira oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos*. Ac si dixisset apertius: *Oculus meus, uidelicet intellectus, turbatus est, id est obscuratus præ ira*, quæ impedit rationem. *Et inueteraui, præ longa peccandi consuetudine, inter omnes inimicos meos*, id est uitia et peccata, quæ sunt mihi ini-

¹⁰ Alii in furore tuo

¹¹ Alii in ira tua

mica.

Audisti quomodo pœnitens in secundo ternario gemit et plorat, audi quomodo in tertio gaudet et optat. Gaudet quod sit exauditus in tribus, uidelicet in fletibus, in orationibus, in precibus: in fletibus, pro pœna tollenda; in orationibus, pro culpa delenda; in precibus, pro gratia conferenda. De fletibus exauditis præmittit: *Exaudiuit Dominus uocem fletus mei*. De precibus receptis adiungit: *Exaudiuit Dominus deprecationem meam*. De orationibus admissis supponit: *Dominus orationem meam assumpsit*.

Optat inimicis ex charitate compunctionis dolorem, confessionis erubescantiam et pudorem, et satisfactionis laborem. Dolorem compunctionis, cum dixit: *Conturbentur*, pudorem confessionis, cum ait, *Erubescant*, satisfactionis laborem, ubi dicit: *Conuertantur*, et hoc *ualde uelociter*, ut protinus liberentur.

[13]

Sex uero petitiones facit pœnitens in hoc psalmo, duas ex timore pœnæ, præsentis uidelicet et futuræ, de quibus ait: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me*. Item duas præ dolore culpæ, corporalis uidelicet et spiritualis, de quibus addit: *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea. Et anima mea turbata est ualde, sed tu, Domine, usquequo?* Rursus duas præ amore gratiæ, liberantis uidelicet, et saluantis, de quibus subiungit: *Conuertere, Domine, et eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam*. In quibus tres timores notantur, seruilis, initialis et filialis.

Singulis autem petitionibus singulas reddit causas: *Ne, inquit, arguas me in ira tua, quia non est in morte qui memor sit tui. Neque in furore tuo corripas me, quoniam in inferno quis confitebitur tibi?* Rursus: *Miserere mei, Domine, quoniam laboraui in gemitu meo. Sana me, Domine, quoniam lauabo per singulas noctes lectum meum, et lacrymis meis stratum meum rigabo*. Item: *Conuertere, Domine et eripe animam meam, quia conturbatus est præ ira oculus meus. Saluum me fac propter misericordiam tuam, quoniam inueteraui inter omnes inimicos meos*. Nec tamen despero miserabiliter, sed spero misericorditer, dicens: *Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem*.

Ostenditque pœnitens, se in illis petitionibus exauditur. |⁹⁸⁶ In primis, *quoniam exaudiuit Dominus, Pater uocem fletus mei*. Et in secundis, *quoniam exaudiuit Dominus Filius deprecationem meam*. In tertiis autem, *quia Dominus Spiritus sanctus orationem meam assumpsit. Erubescant igitur et conturbentur uehementer omnes inimici mei, conuertantur et erubescant ualde uelociter*.

Ut autem pœnitens facilius obtineat quod implorat, captat beneuolentiam. Primo a persona iudicis per eius potentiam, ubi dicit: *Domine, ne in ira tua arguas me, et per ipsius misericordiam, ubi dicit: Saluum me fac propter misericordiam tuam*. Secundo a re ipsa, quia infirmitatem habet in carne, de qua dicit: *Conturbata sunt ossa mea*. et infirmitatem habet in mente, de qua ait. *Anima mea turbata est ualde*. Tertio, ab opportunitate temporis, unde ait: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui*. et ab opportunitate loci, ubi addit: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Quarto, a propria persona, propter interiorum deuotionem, cum ait: *Laboraui in gemitu meo*. Propter carnis mortificationem, cum addit: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, et lacrymis meis stratum meum rigabo*. Propter cordis turbationem, unde supponit: *Turbatus est in ira oculus meus*. Propter separationem malorum, unde: *Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem*. Et propter inimicorum dilectionem, unde: *Conturbentur omnes inimici mei, conuertantur et erubescant ualde uelociter*.

Item psalmus incipit a timore, quoniam *initium sapientiæ timor Domini* (Eccl 1,16). Desinit autem in charitate, quoniam *finis præcepti charitas* (1Tm 1,5). Ex timore namque, pœnitens petit a Domino in principio ne arguat illum in ira, neque corripiat illum in furore. Ex charitate uero inimicis suis optat in fine, ut erubescant, conturbentur, et conuertantur. Et hic est finis omnis consummationis, sicut in alio psalmo legitur (Ps 118), uidelicet charitatis, quod mandatum latum nimis, quoniam ad inimicos extenditur, iuxta quod Dominus præcepit: *Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos, et orata pro persequentibus et calumniantibus uos* (Mt 5,44).

Recte ergo timor incipit et charitas perficit, quia *perfecta charitas foras mittit timorem* (In 4,18). Incipit ergo a timore et desinit in amore. Incipit a tristitia et desinit in lætitia. Dicit ergo: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me*. Ac si diceret: Tu es Deus meus, iudex meus, medicus meus, dux meus, defensor meus, saluator meus. Quia tu es Deus meus, ideo formido te dicens: *Domine ne in furore tuo arguas me*. Quia tu es iudex meus, supplico a te. *Sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea, et anima mea turbata est ualde*. Quia tu es dux meus, ideo desidero te sequi dicens: *Conuertere, Domine*. Quia tu es defensor meus, ideo auxilium a te postulo, dicens: *Eripe animam meam*. Quia tu es saluator meus, ideo salutem flagito, |⁹⁸⁷ dicens: *Saluum me fac propter misericordiam tuam*. Tu ergo,

[14]

*Domine, ne in ira tua arguas me,
neque in furore tuo corripas me*

Dic mihi, o peccator, qui indulgentiam desideras promereri, qua ratione præsumis profiteri in ipso Deo

iram et furorem esse, dicendo: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me*. cum non ad misericordiam, sed ad iram: nec ad benignitatem, sed ad furorem soleat prouocari, qui audit se iracundum, censi autem etiam furibundum: quoniam hoc uidetur non ad gloriam, sed ad iniuriam; non ad laudem, sed ad uituperium redundare.

Diceres saltem: *Ne arguas me in ira, neque in furore corripas*, ut ad maiorem expressionem non adderes *in tua uidelicet, uel in tuo*, quia minus forsitan horresceret intellectus, et magis sustineret auditus, si hoc diceres absque illo. Quis enim nunc uere fidelis æquanimitate ferat et patienter auscultet furorem et iram, Domino suo ascribi, maxime, quem mitissimum et benignissimum esse nouit? Præterea cum petas alibi ab illo: *In ueritate tua, exaudi me, in tua iustitia* (Ps 142,1), et hic dicas: *Ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me*, profecto uideris innuere, quod eius ira excedat iustitiam et furor exsuperet ueritatem, quod nefas est sentire de illo, qui *iudicat orbem terræ in iustitia et populos in æquitate* (Ps 97,9). Cumque Scriptura de illo testetur: *Tu autem Domine uirtutum cum tranquillitate iudicas* (Su 12,18), tu quis, es, qui audeas ei dicere: *Domine, ne in furore tuo arguas?* Cur, inquit, obiectionibus me fatigas et quæstionibus arctas, cum tantus sit metus de pœna, tantus sit mœror de culpa, ut inter timoris et doloris angustias, quasi mente confusus, uix ualeam respondere?

Nam ex abundantia cordis os loquitur (Lc 6,45), et idcirco illa egredinatur de ore, quæ geruntur in corde, unde uerba mea timore sunt plena et dolore. Quæso tamen ne arguas peccatorem neque corripas pœnitentem, quod talibus uerbis fatur de Deo, cum ipse Deus talibus uerbis loquatur de se per Ezechielem prophetam, dicendo: *Eccæ, inquit ad terram Israël, de propinquo effundam iram meam super te, et complebo furorem meum in te* (Ez 7,8). Cur ergo dubitet homo loqui de Deo, quod loquitur ipse Deus de se cum ab illo didicerit quid de ipso loquatur? Uerum ad loquendum de Creatore uerba hæc transsumit homo de creaturis, quoniam idonea uerba non habet, quibus secundum proprietatem suam loquatur de Deo; et ideo peregrina uerba mendicat, ut scilicet per quamdam similitudinem loquatur de illo.

In creaturis siquidem ira est furor animi de interioribus ad exteriora prorumpens, cum quis ob illatam iniuriam præcogitatam uindictam desiderat adimplere. Furor autem est uehemens commotio indignantis, cum gestit aduersus alium effundere totam iram. Interdum uero unum accipitur pro altero, sicut hic secundum unam translationem habetur: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua* |⁹⁸⁸ *corripas me*, secundum alteram dicitur: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo cor-*

ripas me, quoniam ex Græco furor idem est quod ira, unde utrumque legitur in Scripturis, et ira furoris, et furor iræ.

Porro dicendo furorem et iram de Deo, non significo affectum alicuius turbationis in eo, de quo non possunt ista, nisi diuinam essentiam prædicare; sed consignifico effectum uehementis turbationis in homine, in quem merito peccatorum suorum talia exercentur. Dicit ergo pœnitens: *Domine*, qui omnia potes, cui nihil omnino resistit, *ne arguas me in ira tua*, id est ne me iudices et conuincas ad instar irati, qui ob illatam iniuriam præcogitatam uindictam nititur exercere. *Neque corripas me in furore tuo*, id est ne me punias et flagelles, more furentis, qui uehementi indignatione commotus conatur effundere totam iram: quia si secundum exigentiam meritorum uelles agere mecum, profecto non possem subsistere ante faciem iræ tuæ, nec impetum sustinere furoris tui, cum tam multa et magna, enormia et grauias sint peccata, scelera, delicta et crimina mea, quibus ego ingratus, et iram merui et furorem, quod non esset pœna sufficiens, aut uindicta condigna, etiam si ignis de cælo descendens me totum consumeret, uel terra os suum aperiens, deglutiret me uiuum.

Uolo tamen et cupio, opto et deosco, ut in præsentem me arguas et corripas in spiritu lenitatis, quia pater filium quem diligit, corripit, et tu quem amas, arguis et castigas (Ap 3,19): *ne in futuro tu Domine*, qui potes et corpus et animam perdere in gehennam, *arguas me in ira tua* quantum ad condemnationis sententiam; neque corripas *me in furore*, quantum ad perditionis gehennam. Ne uidelicet arguas me in iudicio, et corripas in inferno. Ne quis autem intelligat de iudicio saluationis, adiungo: *In ira tua*, quoniam idem ipse iudex et aduocatus accusator et testis, contra reprobos allegabit: *Esuriui, et non dedistis mihi manducare; sitiui, et non dedistis mi bibere; hospes eram, et non collegistis me; nudus, et non cooperuistis me; infirmus, et in carcere, et non uisitastis me* (Mt 25,35-36). Tunc respondebunt ei impii dicentes: *Domine*, quando te uidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, et non ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis dicens: *Amen dico uobis, quamdiu non fecistis uni ex minimis meis, nec mihi fecistis* (Mt 25,40). Neque corripas me, id est punias in inferno. Sed si quis intelligat pœnam leuem et transitoriam, adiungo: *In furore tuo*, id est in igne inextinguibili et æterno, de quo terribiliter intonabit: *Ite maledicti in ignem æternum, qui preparatus est diabolo et angelis eius* (Mt 25,41) Reuera *dies illa, dies iræ, dies tribulationis et angustiarum, dies calamitatis et miseriæ, dies turbationis et caliginis, dies furoris et terroris* (So 1,15). In quo si *iustus uix saluabitur, impius et peccator ubi parebunt?* (2Pe 4,18).

Quia ergo horrendum est nimis in manus Dei uiuentis

incidere (He 10), idcirco clamo tremens et dolens: *Domine, ne in furore tuo corripas me, neque in ira tua arguas me.* Certe si cum omni tranquillitate me argueres in iudicio, non possem liberari (quia si innocentem me ostenderem, prauum me esse comprobares), quanto minus liberari ualerem, si argueres me in ira tua! Ergo *ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabatur in conspectu tuo omnis uiuens* (Ps 142,2).

Sane iracitur Pater, irascitur Dominus, et irascitur iudex. Pater irascitur filio, ut illum corrigit et emendat; dominus irascitur seruo, ut illum puniat et flagellet; iudex irascitur reo, ut illum reprobet et condemnet. Primam iram postulo adhiberi, secundam postulo mitigari, tertiam postulo penitus auerti. De prima legitur: *Iratus est, et misertus est nobis* (Ps 59,3). Grauis est ira Dei, taliter non irasci. Propter quod ait: *Zelus meus recessit a te, ultra iam non irascar tibi* (Ez 16,42). De secunda legitur: *Mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab ira indignationis tuæ* (Ps 84,4). Nam cum iratus fueris misericordiae recordaberis. De tertia scribitur: *Exarsit ignis ab ira tua, et ardebit usque ad inferna deorsum* (Ps 88; 105,18). Ergo auerte iram tuam a nobis, ut non in æternum irascaris nobis.

Triplex est autem ira hominis: naturalis, uenialis et criminalis. De prima dicitur: *Irascimini, et nolite peccare* (Ps 4,5). Hanc iram habe, *si pii patris iram*¹² tibi adhiberi desideras. De secunda legitur: *Sol non occidat super iracundiam uestram* (Ef 4,26). Hanc iram tempera, si iustam iram Domini circa te desideras mitigari. De tertia uero scribitur: *Ira uiri iustitiam Dei non operatur* (Im 1,20). Hanc iram prorsus euita, si seueram iudicis iram a te desideras prorsus auerti. *Omnis enim qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio* (Mt 5,22). *Ira inquit, illis secundum similitudinem serpentis, et furor aspidis insanabilis* (Ps 57,5). Hanc iram et hunc furorem omnino declina, si furorem et iram Domini desideras declinare. Dicas ergo:

[15]

*Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum;
sana me, Domine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea.
Et anima mea turbata est ualde, et tu, Domine, usquequo?*

Redde singula singulis. *Ne arguas me in ira, sed miserere mei quoniam infirmus sum* corpore, unde *conturbata sunt omnia ossa mea.* *Ne corripas me in furore tuo, sed sana me quoniam infirmus sum* mente, unde *anima mea turbata est ualde.* Magna quidem est infirmitas corporis, quoniam *turbata sunt omnia ossa mea*, sed maior est infirmitas mentis quoniam *anima mea turbata est ualde.* Illa enim est pœna, de qua dicit Apostolus: *Uino modico utere propter*

frequentes infirmitates tuas (1Tm 5,23). Hæc autem est culpa, de qua dicit Psalmista: *Qui tribulant me inimici mei ipsi infirmati sunt et ceciderunt* (Ps 26,2).

Ergo *miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum.* Non ut is, qui dicebat: *Cum in-⁹⁹⁰firmor, tunc potens sum* (2Co 12,10), quoniam infirmi accincti sunt robore; nec ut illa etiam, quæ aiebat: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo* (Ct 2,5), quoniam alis infirmitas est procul dubio salutaris; sed nec sum infirmus ut illi, de quibus dicitur: *Infirmitabuntur, et peribunt a facie tua* (Ps 9,4), quoniam infirmati sunt et non fuit qui adiuuaret; nec etiam infirmus sum, ut illi, de quibus legitur: *Tradidit illos Deus in passiones ignominie* (Rm 1,26), ut faciant ea quæ non conueniunt; quia talis infirmitas procul dubio est lethalis. Sed ex illis me esse confiteor, de quibus dicitur: *Multiplicate sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt* (Ps 15,4). Ex his quoque, de quibus scribitur: *Conscientia eorum, cum sit infirmate, polluitur.*

Ecce enim accelero clamans: *Sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.* Non tua quidem, quoniam scriptum: *Os enim non comminuetis ex eo, siue, os illius non confringetis* (Ex 12,46). Habes enim os diuinitatis, de quo tu dicis: *Adhæsit os meum carni meæ* (Ps 101,6). Habes et os humanitatis, de quo dicit Ecclesia: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea* (Gn 2,23).

Sed nec de illis ossibus dico, de quibus inquis in Psalmo: *Sicut aqua effusus sum; et dispersa sunt omnia ossa mea* (Ps 21,15). Et Ecclesia dicit in Threnis: *De excoelo misit ignem in ossibus meis* (Lm 1,13). Neque de ossibus dico, quæ magis sunt turbantia quam turbata: *Ossa, inquit, eius sicut fistula aeris* (Ib 40,13), et *putredo in ossibus eius* (Pr 12,4). *Ossa eius plena sunt adipe et medullis, ossa eius irrigantur.* Sed de ossibus meis dico, quoniam *conturbata sunt ossa mea*, id est uirtutes et uires animæ meæ. Sed illæ per uitia externa turbantur, iuxta quod dicitur: *Dominus exturbauit ossa eorum qui hominibus placens confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos* (Ps 52,6). Ista uero per uitia conturbantur, iuxta quod dicitur: *Ossa mea aruerunt præ caumate* (Ib 30,30), uel sicut in frixorio confixa sunt. Ergo sana et custodi omnia ossa mea, ut unum ex eis non conteratur, ut timor tuus sit ossium irrigatio.

Spiritualis ergo languor est culpa, et corporalis est pœna, quæ tamen contingit frequenter ex culpa, iuxta quod Ueritas ait homini, qui habebat in infirmitate sua tringinta et octo annos: *Ecce sanus factus es, iam noli peccare ne deterius aliquid tibi contingat* (In 5,14). Et Apostolus ait: *Qui manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo iacent inter uos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi* (1Co 11,29-30). Saluberrimum ergo est consilium, ut qui indiget corporali medela, spiritualium prius exigit et accipiat medicinam,

¹² Alii *si piam patris iram*

quatenus cessante causa, cesset et effectus. Corporalis autem infirmitas, etsi sæpe, non tamen semper prouenit ex peccato. Quod probat Apostolus dicens: *Ne magnitudo reuelationum extollat me datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me scolaphizet: propter quod ter Dominum rogavi. ut auferret illum a me, et dixit mihi: Sufficiat tibi* |⁹⁹¹ *gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficiatur* (2Co 12,9; In 11).

Ecce infirmabatur Apostolus propter conseruationem suæ humilitatis. Ueritas quoque ait in Euangelio: *Infirmas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.* Et cum interrogaretur a discipulis suis: Rabbi, quis peccauit, hic an parentes eius, ut cæcus nasceretur? Respondit: *Neque hic peccauit, neque parentes eius, ut cæcus, nasceretur, sed ut manifestarentur opera Dei in illo* (In 9,2-3). Ecce infirmabatur Lazarus, infirmabatur et cæcus, propter ostentationem diuinæ uirtutis. Iob quoque propter probationem patientiæ legitur infirmatus, qui sedens in sterquilinio testa saniem radebat (Ib 2). Similiter et Tobias (Tb 2), super cuius oculos ex nido hirundinum calida stercora inciderunt, factus est cæcus. Hanc autem infirmitatem ideo Dominus permisit euenire ei, ut posteris daretur exemplum patientiæ ipsius, sicut et sancti Iob.

Interdum autem propter compassionem proximorum aliquis infirmatur. Sicut Apostolus qui dicebat: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?* (2Co 11,29). Ipse quoque Saluator uulneratus est propter peccata nostra, attritus est propter scelera nostra disciplina pacis nostræ super eum, et liuore eius sanati sumus, et Dominus in infirmitate uoluit conterere enm. Propter has et multas alias causas interdum absque peccati merito infligitur infirmitas corporalis, etsi frequentius ex peccato. Ergo *sana me, Domine*, tanquam pius et prudens medicus; quia ego sum ægrotus, et tu medicus; ego habeo infirmitatem, tu sanitatem; ego sum infirmus per culpam, tu sana me per gratiam, *quoniam conturbata sunt omnia ossa mea, et anima mea turbata est ualde.* Anima conturbata corpus conturbat, Salomone testante: *Spiritus tristis exciicat ossa* (Pr 17,22). Propter quod alibi dicit: *A uoce gemitus mei adhæserant ossa mea carni meæ* (Ps 101,6). Quin etiam ossa mea sicut in frixorio confrixæ sunt: *quia per quæ peccat homo, per hæc et torquetur* (Ps 11). Quandiu enim spina rationis pungit spiritum ex peccato, et uermis conscientiæ mordet animum ex delicto, non solum anima frigitur et torquetur, sed etiam corpus affligitur et turbatur. Unde bonum est homini a peccato cessare, non solum propter quietem æternam, quam in futuro sæculo præstolatur, uerum etiam propter requiem temporalem, quam in præsentem sæculo experitur, quia, secundum Apostolum, pietas promissionem uitæ habet, quæ nunc est et futuræ.

Potest et aliter hoc intelligi, ut per ossa uires mentis intelligantur, quantum ad spiritum, qui fortis est et promptus; et per animam intelligatur sensualitas, quantum ad carnem, quæ est fragilis et infirma. Secundum quod Dominus ait: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma* (Mt 26,41). Licet enim spiritus sit anima, distiguitur tamen inter spiritum et animam aliquando, ut spiritus intelligatur pars superior, id est mens et anima inferior, id est sensualitas, iuxta |⁹⁹² quod Apostolus ait: *Uiuus est sermo Dei et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens ad diuisionem animæ et Spiritus* (He 4,12).

Dicit itaque pœnitens: *Sana me, Domine*, a reatu peccati, et debes profecto sanare, *quoniam conturbata sunt ossa mea*, id est uires animæ mea. Uis rationalis, quæ discernit inter bonum et malum, uis irascibilis, quæ abiicit malum, uis concupiscibilis, quæ appetit bonum, conturbatæ sunt omnes ad penitentiam salutarem.

Uis rationalis est turbata, dum ipsa inter bonum et malum subtiliter non discernit. Uis irascibilis est turbata, dum ipsa malum fortiter non abiicit. Uis concupiscibilis est turbata, dum ipsa bonum delectabiliter non appetit. Et ideo *conturbata sunt ossa mea*, id est, animæ sensualitas turbata est ualde quoniam grandis offensa grauem exigit pœnitentiam, ut quæ carnaliter delectatus offendi, spiritualiter conturbatus pœniteam, quatenus per aliam uiam uiam reuertar in regionem meam.

Est turbatio timoris et commotionis, de qua legitur: *Audiens Herodes rex turbatus est, et omnis Hierosolyma cum illo* (Mt 2,3). Turbatio furoris et confusioni, de qua dicitur: *Turbati sunt sicut ebrius; et omnis sapientia eorum deglutita est* (Ps 106,27). Turbatio laboris et occupationis, de qua Dominus ait: *Martha, Martha sollicita es et turbaris erga plurima* (Lc 10,41). Turbatio doloris et compunctionis, de qua sponsa ait in *Canticis*: *Anima mea turbata est propter quadrigas Aminadab* (Ct 6,11). Turbatio mœronis et compassionis, de qua legitur quod Iesus turbauit seipsum, et lacrymatus est (In 3). Turbatio stuporis et admirationis, unde: *Maria turbata est in sermone angelî, et cogitabat qualis esset illa salutatio* (Lc 1,29).

Sunt et aliæ multæ turbationum species, sed omnes reducuntur ad quatuor, uidelicet miseræ, culpæ, pœnæ et gratiæ, de quibus agit pœnitens in hoc psalmo: *Conturbata sunt, inquit, ossa mea, et anima mea turbata est ualde. Turbatus est præ ira oculus meus, conturbati sunt omnes inimici mei.*

[16]

*Conuertere, Domine; et eripe animam meam:
saluum me fac propter misericordiam tuam*

Anima in homine accipitur multis modis, ipsa persona, præsens uita, spiritus rationis, spiritus animalis, intentio mentis et sensualita carnis. De primo: *Masculus, cuius præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo* (Gn 17,14); de secundo: *Non facio animam meam pretiosorem quam me* (Ac 20,24); de tertio: *Anima quæ peccauerit, ipsa morietur* (Ez 18,20); de quarto: *Anima carnis in sanguine est* (Lu 7,11); de quinto: *Animam meam in manibus meis porto* (Ps 118); de sexto: *Turbatus est in ira oculus meus, anima mea, et uenter meus* (Ps 30,10).

Ergo eripe animam meam, id est spiritum meum, uel meipsum, et accelera, ut eripias me. Anima enim mea turbata est ad pœnitentiam. Tu ergo, Domine, qui pius es et benignus; conuertere ad me, et ego conuertar ad te; |⁹⁹³ quoniam et si per prophetam dicatur: *Conuertimini ad me et ego conuertar ad uos* (Za 1,3), nisi tamen tu conuertaris ad me, ego ad te conuerti non ualeo; et nisi tu me præuenias, ego ad te peruenire non possum. Sed quoniam ad perfectam conuersionem tu semper paratus existis, sicut propheta testatur, tanquam diluculum paratum inueniemus illum (Os 6,3), securius dico: *Conuertere, Domine, id est, fac me perfecte conuerti ab errore ad ueritatem, a uitis ad uirtutes.*

Porro, sicut Deus tribus modis se auertit ab aliquo; primo, quando spiritualemente subtrahit illi gratiam, unde alibi dicit: *Ne auertas faciem tuam a me* (Ps 26,9); secundo, quando temporalem irrogat ei pœnam, unde est illud: *Auertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus* (Ps 29,8); tertio, quando uindictam infligit æternam, unde dicitur: *Auerte iram tuam a nobis nec in æternum irascaris nobis* (Ps 84,5-6); ita tribus modis se conuertit ad aliquem: primo, quando gratiam ei spiritualemente infundit, sicuti hoc loco: *Conuertere, Domine, et eripe animam meam*, secundo, quando temporalem pœnam remittit, unde est illud: *Conuertere, Domine, aliquantulum, et deprecabilis esto super seruos tuos* (Ps 89,19); tertio, quando salutem concedit æternam, unde: *Conuertimini ad me, et ego conuertar ad uos* (Za 1,3). Ac si diceret: *Conuertimini ad me* deserendo malitiam, *et ego conuertar ad uos* conferendo salutem.

Et ideo sine difficultate prorsus et mora eripe animam meam a præsenti miseria, et saluum me fac in æterna gloria, propter misericordiam tuam, de qua solummodo spero, non propter meritum meum, de quo nequaquam confido: et ideo non allego meritum meum quod exigit pœnam, sed imploro misericordiam tuam, quæ exhibet gratiam. Ecce peccator iste de culpa sua ualde dolebat unde dicebat: *Anima mea turbata est ualde*. Indulgentiam postulabat, unde clamabat: *Miserere mei Domine quoniam infirmus sum*. Nec tamen adhuc iustificationis gratiam obtinebat, unde dicebat: *Et tu, Domine, usquequo? Conuertere et eripe animam.*

Sed dices: Quid exigitur amplius ad hoc, ut pœnitens conuertatur, quam ut ualde doleat de commissis, proponens ea fideliter confiteri, et a committendis penitus abstinere? Scriptum enim est: *Quacunque hora conuersus fuerit peccator et ingemuerit omnium peccatorum non recordabor* (Ez 33,12). Et iterum *Dixi: Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino; et tu remisisti iniquitatem cordis mei* (Ps 31,5). Cæterum si ita est, cum sciat homo quando sic pœnitet, scit ergo quando conuertitur, et ita quando iustificatur. Porro iustificari non potest, nisi prius ei charitas infundatur, iuxta quod Ueritas ait: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (Lc 7,47). Nam *charitas operit multitudinem peccatorum* (1Pe 4,8). Scit ergo quando infunditur ei charitas, quoniam uerum est quod Apostolus dicit: *Nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum* (1Co 4,4). Nam et delicta quis intelligit? Propter quod |⁹⁹⁴ orat David: *Ab occultis meis munda me, Domine* (Ps 15). Iob namque dicit: *Si enim simplex fuero hoc ipsum ignorabit anima mea* (Ib 9,21). Salomon quoque ait: *Quis dicere potest: Mundum est cor meum et purus sum a peccato* (Pr 20,9). Ac si diceret: *Nihil, nisi forsitan ei sit reuelatum.*

Quandoquidem inter infideles sunt aliqui qui ualde dolent de peccatis commissis, et cum animo confitendi proponunt abstinere a committendis; non tamen ipsi iustificantur, quoniam aliquod habent delictum, quod non intelligunt, illud uidelicet, de quo Dominus ait: *Qui non credit iam iudicatus* (In 3,18). Sic forsitan Christianum latetali quod grande peccatum, propter quod, quia de illo non pœnitet, iustificatio retardatur, aut forsitan quia minus dolet, quam oporteat illum dolere, uel etiam propter aliam causam Deo cognitam, sed nobis ignotam.

Quis enim audeat certam metam imponere gratiæ, ut dicat: Si tantum dolet peccator, aut taliter, peccatum illi dimittitur; sin autem, non dimittitur illi peccatum? Non esset ergo gratuita, sed debita iustificatio peccatoris. Uerum ex diuina iustissima dispensatione procedit, ut sicut aliquando indulgentia postulata differtur, sic interdum præstita nesciatur, quoniam magis expedit ut iustificatus dubitet an ipse sit iustus, quam iniustus credat, quod ipse sit iustificatus.

Differtur autem aliquando curatio, ne ægrotus putet, se non medici uirtute, sed naturæ uigore uel mediocritate ægrotudinis sanatum, et sic uili pendat medicum et paruipendat languorem. Ut ergo de sua uirtute diffidat, magnitudinem uero infirmitatis agnoscat, et auxilium medentis imploret, differtur curatio, donec clamet frequenter et dicat: *Sana, Domine, animam meam*, quia peccaui tibi. Nondum enim ægrotus iste tam perfecte clamauerat, ut diceretur ei: *Adhuc te loquente dicam: Adsum*. Ex difficultate quoque curationis, magis cauetur infirmitas; quia quod facile sanatur, non mul-

tum cauetur: et ideo differtur curatio ægritudinis, ut diligentior sit custodia sanitatis. Sed non est differendum usque post mortem.

[17]

*Quoniam non est in morte qui memor sit tui,
in inferno autem quis confitebitur tibi?*

Triplex est mors: corporalis, spiritualis et gehennalis. De prima legitur: *Corpus est mortuum per peccatum* (Rm 7,8); unde: *Quis est homo qui uiuet et non uidebit mortem?* (Ps 88,49) Quasi diceret: Nullus est uiuens, qui tandem mortem corporis non incurrat. De secunda dicitur: *Uidua quæ in delictis uiuit mortua est* (1Tm 5,6). Et: *Est peccatum ad mortem non pro eo dico ut oret quis* (In 5,16); quasi diceret: Est quoddam mortale peccatum pro quo non est orandum, quia neque in hoc sæculo, neque in futuro dimittetur. De tertia uero scribitur: *Qui uicerit non ledetur a morte secunda* (Ap 2,11). Et: *Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos* (Ps 48,15); quasi diceret: Sicut ovis non carpit herbam, sed pascit ut herba semper renascatur ad pastum, ita mors gehennalis⁹⁹⁵ non consumit hominem, sed affligit ut semper uiuat ad mortem. Est præterea mors gratiæ, de qua dicit Apostolus: *Mortui estis, et uita uestra abscondita est cum Christo in Deo* (Col 3,3). Et Salomon: *Fortis ut mors dilectio, et dura sicut infernus æmulatio. Lampades eius, lampades ignis atque flammaram. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem* (Ct 8,6-7). Ipse quoque Christus se per prophetam mortem mortis appellat: *O mors, inquit, ero mors tua! Morsus tuus ero, inferne!* (Os 13,14).

Mors naturæ separat corpus ab anima, mors culpæ separat animam a Deo, mors gehennæ separat animam et corpus a gloria, mors gratiæ separat corpus a mundo. In prima morte plerumque non est, in secunda uix est, in tertia nunquam est, qui Dei memor sit ad salutem: in quarta uero, semper est homo Dei memor. Quia ergo in corporalis mortis articulo, nonnunquam est tanta doloris acerbitas, tanta molestia passionis, quod moriens in tantum memoria priuetur, ut nullorum ualeat meminisse, licet non sit de aliquo desperandum, donec fuerit in uita, tutum tamen non est, ad supremum mortis articulum pœnitentiam differre; sed tunc securum est homini pœnitere, cum præualeat ipse peccare. Dimittat ergo dubium et retineat certum qui uult a periculo liberari.

Sic de spirituali morte debet intelligi, *quod non sit in morte qui memor sit tui*, quoniam tanta est criminis obstinatio, ut peccator desperans de uenia, uix unquam de Deo recordetur ad pœnitentiam, quem a se contemnendo proiecit per superbiam. Iusto quippe iudicio tali animaduersione punitur peccator, ut moriens obliuiscatur ipse sui, qui dum uiueret, oblitus est Dei.

Cæterum de morte gehennali sic potest et debet intelligi, *quod non est in morte qui memor sit Dei*, quoniam in gehenna non est recordatio ad salutem, sed potius ad tormentum: quia damnati maledicent Altissimo et blasphemabunt Excelsum, conquerentes eum esse malignum, qui creauerit illos ad pœnam et nunquam inclinetur ad ueniam, optantes illum omnino non esse, per quem conqueruntur se tam infeliciter esse. Et ideo merito subditur: *In inferno autem quis confitebitur tibi?*

In sacra Scriptura infernus quandoque dicitur miseria præsentis uitæ, unde: *Pericula inferni inuenerunt me* (Ps 114,3). Quandoque uitiorum profundum, unde est illud: *Descenderunt in infernum uiuentes* (Nm 16,33). Quandoque ipsius qui trahit alios ad interitum, unde: *Dolores inferni circumdederunt me* (Ps 17,6). Quandoque hiatus terræ, unde: *Disrupta est terra in compedibus eorum descenderuntque in infernum uiuentes* (Nm 16,31). Quandoque locus pœnarum, unde: *Infernus subter conturbatus est in occursum aduentus tui* (Is 14,9). Cuius duæ sunt partes, inferior et superior, propter quod dicitur: *Eruiisti animam meam ex inferno inferiori* (Ps 85,13). Superior dicebatur limbus inferni, uel sinus Abrahæ, de quo dicit Iob: *In inferno descendat anima mea* (Ib 17,16). Inferior autem⁹⁹⁶ dicitur tartarus uel gehenna, de quo Dominus ait: *Mortuus est autem diues, et sepultus est in inferno* (Lc 16,22). In hoc quidem inferno nullus Domino confitetur. Infernus est et ipse diabolus: *Dilatauit infernus animam suam absque ullo termino* (Is 5,14).

Si enim secundum Apocalypsim Ioannis, *blasphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quoniam magna facta est uehementer* (Ap 16,21), quanto magis blasphemabunt in inferno homines Deum propter incendii cruciatum, qui uehementior quidem erit quam possit etiam cogitari. Recte ergo propheta dixit: *Neque infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te* (Is 38,18). *Non mortui laudabunt te, Domine* (Ps 113,25). Nam a mortuo, tanquam ab eo qui non est, perit confessio.

Duplex autem in Scripturis confessio legitur: una peccatorum, altera præconiorum. De ista dicitur: *Confitemini Domino in cithara, et in psalterio decem chordarum psallite illi* (Ps 32,2). De illa autem: *Confitemini alterutrum peccata, uestra* (Im 5,16). Licet ergo non sit præconiorum confessio in inferno, est tamen in eo confessio peccatorum, sed infructuosa penitus et inutilis, sicut Sapiens protestatur: *Gementes præ angustia spiritus dicent intra se, pœnitentiam agentes: Errauimus a uia ueritatis et lumen iustitiæ non lucit nobis. Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra* (Su 5,3.6.8-9). Talia, inquit, dixerunt in inferno hi qui peccauerunt. Ergo confitebuntur ad pœnam, sed non conuertentur ad ueniam. Iustum enim est, ut qui noluerunt cum poterunt cum uelint, non

possint. Propterea diues ille, qui cruciabatur in flamma, dicebat ad Abraham: *Rogo te, pater, ut mittas Lazarum in domum patris mei; habeo enim uero quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi ueniant in hunc locum tormentorum. Cui cum Abraham respondisset: Habent Moysen et prophetas: audiant illos*, subiunxit: *Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis resurrexerit, credent* (Lc 16,27-31). Agebat et ipse pœnitentiam in inferno, sed quia cognoscebat illam inutilem, rogabat ut annuntiaretur hoc fratribus suis, quatenus agerent pœnitentiam in hoc sæculo fructuosam.

Et ideo non de futuro, sed de præterito, pœnitens iste ait:

[18]

*Laborauit in gemitu meo,
lauabo per singulas noctes lectum meum,
lacrymis meis stratum meum rigabo*

Laborat iustus in corde, laborat in ore, laborat in opere. De primo: *Laborauit in gemitu meo*, de secundo: *Laborauit clamans, raucae factæ sunt fauces meæ; dum spero in Deum meum* (Ps 68,4); de tertio: *Labores manuum tuarum, quia manducabis, beatus es et bene tibi erit* (Ps 127,2). Deus autem laborare dicitur per patientiam, ut expectet ad pœnitentiam; unde: *Facta sunt mihi molesta, laborauit sustinens* (Is 1,14). Diabolus uero laborat per fraudulentiam, ut pertrahat ad nequitiam; unde: *Sub lingua eius labor et dolor* (Ps 9B,7). |⁹⁹⁷ Est præterea labor mundanæ peregrinationis, de quo legitur: *Homo nascitur ad laborem, et uis ad uolatum* (Ib 5,7). Labor humanæ transgressionis, de quo dicitur: *In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur* (Ps 72,5). Et labor sempiternæ damnationis, de quo scribitur: *Laborabit in æternum et uisuet adhuc in finem*.

De raro et modico gemitu non dixisset: *Laborauit in gemitu meo, sed de diuturno et continuo* (Ps 48). Quia non laborat in gemitu, qui protinus ridet et gemet profecto non pœnitens, qui pœnitentiam non tenens, sed magis deridens, de gemitu ad risum procedit. Ille uero laborabat in gemitu, qui dicebat: *Tota die contristatus ingrediebar* (Ps 37,7); *Rugiebam a gemitu cordis mei*; (Ps 37,9) *Et dolor meus ante me est semper* (Ps 37,18) Sane columba gemitum habet pro cantu. Et tu, pœnitens anima, si uis esse columba, ut careas felle peccati, pro cantu gemitum habeas, pro risu mœrorem.

Porro duo sunt necessaria pœnitenti, ut intus gemat et foris fleat. Propter quod cum dixisset: *Laborauit in gemitu meo*, statim adiunxit: *Lauabo*, id est perfundam lectum meum materiale per singulas noctes et temporales, ipsumque *stratum meum rigabo lacrymis meis*, non solum interioribus, sed etiam exterioribus.

Sane non semel est flendum, sed sæpe. Propter quod ait: *Lauabo per singulas noctes lectum meum*. Nec modice est flendum, sed multum: propter quod addit: *Lacrymis meis stratum meum rigabo*. Ubi enim irrigatio, ibi humoris est abundantia.

Neque dicit: In noctibus, sed *per noctes*, nec per aliquas, sed *per singulas*, ut ostendat se continuum et diutinum fletum habere, illorum duritiam reprehendens, qui uix aut raro possunt ad lacrymas emolliiri. Saxeum enim pectus, lapideum cor, et ferreum habet is animum, qui pro se non tam in corpore morituro, quam forsitan in mente iam mortua, gemitus non producit, suspiria non emittit, et lacrymas non effundit. Sciat ergo se culpabiliter durum, et dure culpabilem, qui corporalem amici sui mortem deplorat, et spiritualem animæ suæ mortem non deflet. Attende pœnitens illius lacrymas peccatricis, quæ *stans retro secus pedes Domini Iesu, lacrymas rigabat pedes eius, et capillis capitis sui tergebat*, et tu fac similiter, si uis audire cum illa: *Dimittuntur tibi peccata tua* (Lc 7,47).

Licet autem non solum in nocte sit lacrymandum, sed etiam in die: ideo tamen dicit, *per noctes*, et non: *per dies*. quoniam abundantius et frequentius solet homo lacrymari per noctem, quando solus est in abscondito, quam de die, quando cum multis est in publico: cum et in nocte quiescat a tumultu remotus, in die uero laboret in strepitu constitutus.

Per noctem quoque intelligitur culpa, quæ mentem obtenebrat, et obscurat caligine peccatorum. Et per lectum intelligitur conscientia, in qua dormit spiritus, quando quiescit ab inquietudine uitiorum. Dicit ergo: *Lectum meum lauabo, id est mundabo*¹³ conscientiam meam; *per singulas* |⁹⁹⁸ *noctes*, id est per singulas culpas. Pro singulis enim culpis debet pœnitens singulas hostias immolare, ut iuxta legem diuinam, dignum offerat pro peccato sacrificium, illud utique de quo dicitur: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* (Ps 50,19): in quo singula intestina hostiæ abluantur.

De talibus noctibus legitur: *Qui dormiunt, nocte dormiunt et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt* (1Te 5). Iob (Ib 3,6): *Noctem illam tenebrosus turbo possideat. Nox in qua dictum est: Conceptus est homo*. De huius lecto dicitur: *Si dixerit: Consolabitur me lectulus meus, et reuelabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia et per uisiones horrore concuties* (Ib 7,13-14). Multis etiam et aliis modis dicitur lectus hominis. Otium contemplationis, unde: *Duo erunt in lecto uno, unus assumetur, et alter relinquetur* (Lc 17,34). Mundana prosperitas, unde: *In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea* (Ct 3,1). Corporalis infirmitas, unde dicitur: *Dominus opem ferat illi super lectum*

¹³ Alii id est inmundabo

doloris eius (Ps 40,4). Carnis uoluptas, unde: *Lasciuitis in lectis eburneis* (Am 6,4). Negligentiæ torpor, unde: *Ponam eam in lecto, et omnis qui fornicatur cum ea* (Ap 2,22). Hæreticorum doctrina, unde: *Intexui fimbriis lectum meum* (Pr 7,16). Inferni profunditas, unde: *In tenebris strauit lectulum meum* (Ib 17,13). Hic autem lectus accipitur pro secreto conscientię, uel uoluptate carnali.

Sane sicut septem sunt dies, id est septem dona Spiritus sancti, quibus uita spiritualis perficitur in claritate uirtutum: ita septem sunt noctes, id est septem uitia principalia, quibus carnalis uita peragitur in tenebris uitiorum. Illi significantur per septem lucernas in candelabro tabernaculi (Ex 24,37), et per septem oculos in lapide uno (Za 3,9). Istę significantur per septem gentes de terra promissionis eiectas (Dt 7,1). et per septem spiritus nequiores, quos immundus spiritus assumpsit (Lc 2).

Ergo *lauabo per singulas noctes lectum meum*. Triplex est lauacrum, in aqua, in lacrymis et in sanguine. De primo legitur: *Misit Christus aquam in peluim et lauit pedes discipulorum* (In 13,5): quia *nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei* (In 3,5). De secundo hoc dicitur: *Lauabo per singulas noctes lectum meum*. Et alibi: *Si abluerit Dominus sordem filiarum Sion et sanguinem Ierusalem lauerit in Spiritu iudicij, et spiritu ardoris* (Is 4,4). De tertio in Apocalypsi scribitur: *Isti sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, et lauerunt stolas suas et dealbauerunt eas in sanguine Agni* (Ap 7,14). Et iterum: *Qui lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo* (Ap 1,5). Primum et ultimum, sine medio parum ualent; quia nec baptismus, nec martirium sine pœnitentia ualent ad salutem, cum non remittatur impœnitenti peccatum, originali dum taxat excepto, quod sine pœnitentia paruulis dimittitur in baptismo; quia sicut in regeneratione, sine consensu dimittitur, transitque reatus, donec penitus dimittatur.

Sed quia non dixerat quibus lauabit lectum, |⁹⁹⁹ sic determinat subdens, *Lacrymis stratum meum rigabo*. Sunt lacrymę dolentis et pœnitentis, lacrymę compatientis et diligentis, lacrymę contemplantis et exsultantis, lacrymę imprecantis et desperantis. De primis legitur: *Fleuit Ezechias fletu magno, et dictum est ei: Audiui orationem tuam, et uidi lacrymas tuas, et ecce sanauit te* (4Re 20,5; Is 38,4). *Mulier quoque quę erat in ciuitate peccatrix, lacrymis cepit rigare pedes Domini, et capillis capitis suis tergere, et dictum est ei: Dimissa sunt tibi peccata tua* (Lc 7,47). De secundis lacrymis legitur, quod *Iesus ut uidit Mariam plorantem. et Iudæos qui uenerant cum ea plorantes, fremuit et turbauit seipsum, et lacrymatus est. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum* (In 11,33.36). Ioseph quoque *cum amplexatus fuisset in collum Benjamin fratris sui, fleuit, illo similiter flente super collum ipsius* (Gn 45,14). De tertiis lacrymis inquit Propheta: *Fuerunt mihi lacrymę*

meę panes die ac nocte, quando ingrediar in locum tabernaculi, ambulabo usque ad domum Dei (Ps 41,4-5). Tobias quoque *cum uocore osculatus est filium, et ceperunt ambo flere præ gaudio* (Tb 11,11). De quartis ait Dominus: *Mittite eum in tenebras exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium* (Mt 22,13). Et alibi: *Flebunt et plangent se super eam omnes reges terrę, qui fornicati sunt cum illa et in deliciis uixerunt* (Ap 18,9).

Porro, *absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, et iam non erit ultra, neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor, quę priora abierunt* (Ap 21,4). Ergo *beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (Mt 5,5). *Euntes ibant et flebant mittentes semina sua. Uenientes autem uenient cum exultatione, portantes manipulos suos* (Ps 125,6). Cæterum *qui lætantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis* (Pr 2,14): *qui tenent tympanum, et citharam, et gaudent ad uocem organi, sed in puncto descendunt ad inferna* (Io 21,12-13), eorum *risus dolore miscebitur, et extrema gaudij luctus occupabit* (Pr 14,13).

Lacrymis ergo meis stratum meum rigabo, quia lacrymę abluunt conscientiam a sordibus peccatorum, quę quanto amariores sunt pœnitenti, tanto dulciores sunt indulgenti. De talibus lacrymis alibi legitur, quod *Petrus egressus foras fleuit amare* (Mt 26,75). Item: *Angeli pacis, id est sacerdotes orantes pro pace, amare flebant* (Is 33,7), secundum illud: *Inter uestibulum et altare plorabant sacerdotes et ministri Domini* (II 2,17). Nam *labia sacerdotis custodiunt scientiam, Angelus enim Domini exercituum est* (Ml 2,7). Anna quoque largiter flebat amaro corde (1Re 1,8).

Lacrymis ergo interioribus, id est amaritudine pœnitentię, stratum meum, uidelicet sensualitatem, rigabo, ut fertilis fiat quę prius arida erat, ut irrigata dignos pœnitentię fructus producat quę arefacta spinas et tribulos germinabat. De hoc stratu alibi dicitur: *Uniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius* (Ps 40,4). Ex hoc uero quod dicit: *Lauabo per singulas noctes lectum meum*, colligitur euidenter, quod non |¹⁰⁰⁰ sufficit, quod homo confiteatur in genere, se multa commisisse peccata, sed oportet ut descendat ad speciem, ut de singulis conteratur, maxime quorum potest per inquisitionis studium recordari.

Cæterum distingui potest inter lectum et stratum, ut per lectum, in quo corpus cum delectatione quiescit, uoluptas corporis designetur: per stratum uero, in quo pannorum congeries cumulat, intelligatur cumulus peccatorum: ut per lacrymas pœnitentię diluatur et deleatur multitudo peccaminum, et uoluptas peccandi. Ideo uero dicit, *per singulas noctes* et non dicit: *per singulos dies*, ut innuat quod dies et noctes patiat alternatim. Qui enim modo ueritatis luce perfunditur, et modo iniquitatis caligine obscuratur, tanquam inter

dies et noctes alterno commutatur affectu: ueluti nocte sustineat, si carne seruiat legi peccati: diem uero prospiciat, si mente seruiat legi Dei (Rm 7).

Tanquam igitur non sufficiat, quod dixerat de præterito: *Laboravi in gemitu meo*, adiungit protinus de futuro, ut profectum pœnitentis ostendat, qui de gemitu procedit ad lacrymas, et de lacrymis ad confessionem.

[19]

*Turbatus est præ ira oculus meus,
inueteraui inter omnes inimicos meos*

Redde singulas singulis: Lauabo per singulas noctes lectum meum; quia *inueteraui inter omnes inimicos meos*. *Lacrymis stratum meum rigabo*, quia *turbatus est præ ira oculus meus*.

Notandum uero quod est peccatum obreptionis, quo cito deseritur, et est peccatum consuetudinis, quo diutius frequentatur. Utroque modo dolet pœnitens se peccasse: per obreptionem, propter quod ait: *Turbatus est præ ira oculus meus*. Nam ira quando dicitur breuis furor secundum illud: *Sol non occidat super iracundiam uestram* (Ef 4,26); et per consuetudinem, propter quod addit: *Inueteraui inter omnes inimicos meos*, nam uetustas ex diuturnitate procedit. *Oculus ergo meus*, uidelicet intellectus, seu ratio, uel intentio, *turbatus est præ ira*, uel a *furore*, quod idem est: quoniam *ira uiri iustitiam Dei non operatur* (Im 1,20); et: *Impedit ira animum ne possit cernere uerum* (Horatius). De his oculis legitur: *Reuela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua* (Ps 118,18). *Oculi sapientis in capite eius* (Eccl 2,14). Et: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit* (Mt 6,22). Tales oculi quandoque turbantur præ ira propria, et interdum turbantur a furore diuino: quia dum peccator præ ira propria solem iustitiæ non sinitur contemplari, a furore diuino, iusto quidem iudicio, in præsentem tenebras interiores, id est cæcitatem mentis incurrit, in reprobum sensum datus, in futuro tenebras exteriores incurrit, quoniam tolletur impius, ne uideat gloriam Dei. Quia *Deus habitat lucem inaccessibilem* (1Tm 6,16), extra quam penitus erit impius in futuro ex toto separatus a Deo: et ideo tenebræ illæ dicuntur exteriores, quia faciunt homines penitus extra lucem. |¹⁰⁰¹

Non solum autem per obreptionem quandoque deliqui, uerum etiam per consuetudinem sæpe peccauimus; quoniam *inueteraui ex longa consuetudine inter omnes inimicos meos*. Certe dum anima in hoc sæculo peregrinatur a Domino, multos et magnos patitur inimicos de quibus legitur: *Facti sunt inimici eius in capite* (Lm 1,5). Nam inimicatur ei mundus et caro, dæmon et homo.

Mundus cum elementis, unde: *Pugnabit orbis terrarum contra insensatos* (Su 5,21). Caro cum sensibus, unde *Mors ingreditur per fenestras* (Ir 9,21); oculus animam deprædatur (Lm 3). Dæmon cum uitiiis, unde: *Non es nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem, sed aduersus spiritualia nequitiae in cælestibus, aduersus rectores mundi tenebrarum harum* (Ef 6,12). Homo cum bestiis, unde: *Cum insurgerent homines in nos, forte uiuos deglutissent nos* (Ps 123,2-3). *Posuerunt mortalia seruorum tuorum escas uolatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ* (Ps 78,2).

Inimici ergo sunt dæmones et homines, uitia et peccata, mundus et caro. De quibus legitur: *Inimici nostri deriserunt nos* (Ps 79,7). *Confundatur et reuereantur inimici mei* (Ps 34,4). *Inimicos meos dedisti mihi dorsum* (Ps 17,40). *Persequar inimicos meos et comprehendam illos* (Ps 17,38). Porro sicuti diabolus est inimicus uirtutum, de quo dicitur: *Quia inimicus homo superseminauit zizania* (Mt 13,25), ita Deus uitiorum est inimicus, qui de se dicit: *Inimicus ero inimicis tuis* (Ex 23,22). Uere igitur *militia est uita hominis super terram* (Ib 7,1).

Dicit itaque pœnitens: *Inueteraui*, hoc est de longa consuetudine peccauimus, *inter omnes inimicos meos*, me undique persequentes, et ad malum trahentes, iam turpis et inutilis factus a simili ueteris uestis, quæ nec usui est nec decori. O quam grauis est uetustas peccati, quam graue uetustatis peccatum, ex qua culpa quasi uertitur in naturam et natura quasi transit in culpam. Est autem uetustas corporis, uetustas sensualitatis, uetustas rationis, uetustas consuetudinis, uetustas ignorantiae, uetustas culpæ, uetustas legis, uetustas uitæ, uetustas temporis et uetustas æternitatis.

De uetustate corporis legitur: *Omnes sicut uestimentum ueterascent* (Ps 101,27), de uetustate sensualitatis habetur: *Uetus homo noster cum illo affixus est* (Rm 6,6), de uetustate rationis accipitur: *Quoniam tacui, inueterauerunt omnia ossa mea* (Ps 31,3), de uetustate consuetudinis item legitur: *Deponite ueterem hominem cum actibus suis* (Col 3,9), de uetustate ignorantiae dicitur: *Uetus error abiit* (Is 26,3), de uetustate uitæ legitur: *Nemo mittit uinum nouum in utres ueteres* (Lc 5,37). De uetustate culpæ item legitur: *Inueterate dierum malorum* (Dn 13,52). De uetustate legis scribitur: *Non in uetustate litteræ, sed in nouitate spiritus* (Rm 7,6), de uetustate temporis dicitur: *Uetustissima ueterum comedetis* (Lu 26,10), de uetustate æternitatis narratur: *Uetus dierum sedet, et libri aperti sunt* (Ap 20,12).

Licet autem peccator iste inter suos inueteraui |¹⁰⁰² inimicos, non tamen desperat, sed correptus et exauditus a Domino dicit illis:

[110]

Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem

quoniam exaudivit Dominus uocem fletus mei

Quasi dicat: Ego sum seperatus a uobis, et si non adhuc loco iam tamen uoto, etsi nondum corpore iam tamen corde. Non enim possumus in hoc mundo neque debemus corporaliter separari prorsus a malis, nisi duntaxat ab illis, qui merito peccatorum suorum per excommunicationis sententiam ab Ecclesia sunt præcisi, cum quibus *nec cibum sumere*, secundum Apostoli uerbum, debemus: alioqui, secundum quod idem Apostolus ait, oporteret nos *de hoc mundo exire* (1Co 5,10). Nam et Dominus præcepit: *Nolite eradicare zizania, ne simul eradicetis et triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem* (Mt 13,29-30).

Interim ergo antequam arca uentiletur, quia grana mista sunt cum paleis, et zizania cum frumento, bonos oportet esse cum malis. Unde Lot habitabat in Sodomis, et Iob erat in terra Hus: sponsus quoque dicit ad sponsam in Canticis. *Sicut liliū inter spinas, sic amica inter filias* (Ct 2,2). Quapropter et ipse Christus cum publicanis et peccatoribus manducabat (Lc 5). Cæterum etsi iusti non debeant in hoc mundo corporaliter ab impiis separari, quantum ad generalem communionem, quando tamen sine scandalo potest fieri, separari debent ab aliis, quantum ad familiarem cohabitationem; quia mores a conuictu formantur, et *corrumpunt bonos mores colloquia mala* (1Co 15,33), *Uuaque compacta liuorem ducit ab uua* (). Propter quod dicitur: *Cum sancto sanctus eris, et cum innocente innocens eris* (Ps 17,26). Et alibi legitur: *Cum hominibus operantibus iniquitatem; et non communicabo cum electis eorum* (Ps 140,4). Item: *Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum* (Ps 83,11).

Semper ergo spiritualiter, et aliquando etiam coporaliter separabuntur omnino. Dicit itaque pœnitens iustificatus a Deo: *Discede a me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam Dominus exaudivit uocem fletus mei.*

[11]

*Exaudivit Dominus deprecationem meam,
Dominus orationem meam assumpsit¹⁴*

Pro tribus orauerat in primo ternario, pro pœna uidelicet amouenda, pro plaga curanda, et pro mora tollenda. Super his tribus se gaudet a Domino exaudutum dicens: *Exaudivit Dominus uocem fletus mei, Dominus orationem meam assumpsit.*

Est fletus in corde, fletus in ore, fletus in opere. In corde cum dolore, in ore cum clamore, in opere cum labore. De primo legitur, quod cum Anna esset *amaro*

animo, flens largiter, orauit Dominum. (1Sa 1,10-11) *Loquebatur autem in corde suo, et uox penitus non audiebatur* (1Sa 1,13). De secundo legitur: *Uox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus, Rachel ploram filios suos noluit consolari* (Mt 2,18). De tertio legitur: *Mulier quæ erat in ciuitate peccatrix stans retro secus pedes Domini Iesu lacrymis cepit rigare pedes eius, et capitis capillis sui tergebat* (Lc 7,38). |¹⁰⁰³

Quidam præ nimia lætitia sæpe plorans de qualibus legitur, quod Tobias data manu puero, *occurrit obuiam filio suo, et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, et ceperunt ambo flere præ gaudio* (Tb 11,11). Sic Ioseph uidens patrem suum Iacob *irruit super collum eius, et inter amplexus fleuit, dixitque pater ad eum: Iam lætus moriar, quia uidi faciem tuam* (Gn 46,29-30).

Porro et præ nimia lætitia et præ nimia tristitia quidam non possunt interdum continere uoces a fletu, unde legitur quod Ioseph *ultra se cohibere non poterat. Eleuatiue uocem cum fletu, quam audierant Ægypti, omnisque domus Pharaonis, et manifestauit se fratribus suis* (Gn 45,1-2). Dauid autem ascendens in cœnaculum portæ, *fleuit et clamauit uoce magna: Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis mihi tribuat ut ego moriar pro te?* (2Sa 18,33)

Prius ergo pœnitens nimis tristis aiebat: *Lacrymis stratum meum rigabo.* Nunc autem nimis lætus effatur: *Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam assumpsit.* Quia ergo Dominus pœnitentiam suam misericorditer suscipiens exaudivit, optat, ut eius exemplo inimici pœniteant dupliciter, ita dicens:

[12]

*Erubescant et conturbentur uehementer omnes inimici mei;
uertantur retrorsum,¹⁵ et erubescant ualde uelociter*

Conturbentur in corde, per contritionis dolorem, *erubescant* in ore, per confessionis pudorem, *uertantur retrorsum* in opere, per satisfactionis laborem. Et repetit iterum: *Erubescant* quoniam et in recordatione factorum debet intus erubescere Deum, et in confessione peccaminum debet foris erubescere hominem: quoniam erubescencia confitentis pœna est non modica penitentis et pudor confessionis, pars est non minima satisfactionis. O cum quanto rubore coram altero confitetur quod quis absque magno pudore nec intra se meditatur. Sed amplius debet erubescere coram Deo, cuncta cernente, nefandas turpitudines exercere, quam coram homine quædam audiente peractas turpitudines reuelare: quamuis eas illi reuelares, non ut homini sed ut Deo.

Erubescant ergo de peccatis suis ad pœnitentiam,

¹⁴ Alii *suscepit*

¹⁵ Alii *conuertantur et erubescant retrorsum*

quoniam etsi quædam erubescencia sit mala, de qua Dominus ait: *Qui me erubuerit et meos sermones coram hominibus, hunc Filius hominis erubescet coram angelis Dei* (Lc 9,26). Et: *Tunc incipies cum rubore nouissimum locum tenere* (Lc 14,9). Hæc tamen erubescencia bona est, de qua dicit Apostolus: *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* (Rm 6,21) Et propheta improperat illi, quæ noluerat erubescere de peccatis: *Frons, inquit meretricis facta |¹⁰⁰⁴ est tibi, erubescere nesciisti* (Ir 3,3). Eliseus quoque dixit ad Ioram *regem* Israël: *Uiuat Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non uultum Iosaphat regis Iudææ erubescerem, nec attendissem quidem te nec respexissem* (4Re 3,14). Nam ut Sapiens protestatur, *est confusio adducens gloriam, et est confusio adducens ignominiam* (Eccli. 4,25). Hinc etiam alibi legitur: *Erubescet Sidon; ait mare* (Is 23,4).

Optat autem, ut *conturbentur*, secundum aliam litteram, *uehementer*, quatenus conturbatio sit non solum ingens, sed uehemens, id est uæ adimens, hoc est æternam damnationem auertens, quia nisi talis et tanta sit conturbatio pœnitentis, ut sufficiat ad auertendam pœnam æternam, atterit procul dubio, sed non conterit; pœnam inferens, sed ueniam non impendens. Sunt enim hic duo paria inter se, ut gehennalis pœnæ debitum remittatur, et criminalis culpæ uinculum relaxetur.

Optat etiam ut *auertantur retrorsum*, quatenus sicut de uirtutibus corruerunt in uitia, mala opera exercendo, ita de uitiiis redeant ad uirtutes, bona merita operando: quia non semper dimittitur tota pœna, quoties remittitur tota culpa.

Per hoc autem quod ait: *Ualde uelociter*, ostendit quod non est confessio aliquatenus differenda: quia peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox ad aliud pondere suo trahit, cum sit ipsum differre, peccare.

Necistis, inquit Dominus, *diem neque horam* (Mt 25,13). *Uæ autem prægnantibus et nutrientibus illis diebus* (Lc 21,23). Prægnantes sunt, qui celant peccatum conceptum in corde. Nutrientes sunt, qui fouent peccatum generatum in opere, quibus erit uæ, id est damnatio illis diebus.

Potest etiam hoc intelligi dictum non optantis affectu, sed spiritu prophetantis. Quasi dicat Dominus exaudivit me, sed omnes inimici mei erubescant et conturbentur, id est conturbabuntur et erubescant, non utique in præsentia, ubi malis bonos derident, sed in futuro, ubi mali erubescentes de se, dicent de bonis: *Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improperii. Nos insensati, uitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore; ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est* (Su 5,3-5). Uidentes autem turbabuntur timore horribili, et mira-

buntur in subitatione salutis [.....]¹⁶ *Erubescant autem ualde uelociter*, quia *cum dixerint: Pax et securitas, tunc repentinus superueniet interitus*, et calamitas irruet improvise (1Te 5,3). Sed hic finis Psalmi reducitur ad principium, quia quod in principio a se flagitat amouendum, in fine prædicat reprobis irrogandum.

SECUNDUM PSALMUS PŒNITENTIALIS ELUCIDATIO

[II 1]

Titulus secundus psalmi pœnitentiales talis est: Intellectus David. —

Tituli huius explicatio

Titulus iste non indiget alia expositione quam psalmus, quoniam in expositione psalmi titulus exponetur, cui psalmus alludit, non solum sententia sed sermone, ibi maxime ubi dicitur: *Intellectum tibi dabo, et instruam te. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.*

Principaliter autem de gratia et misericordia Dei agit; unde Apostolus *Ad Romanos* (4,6-8), ex ipso sumit gratiæ argumentum aduersus illos, qui de operibus gloriantur bonis et merita iactant, dicens, beatitudinem esse illius hominis, cui Deus fert accepto iustitiam, sicut ait Propheta: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.*

Incipit ergo a beatitudine uiæ, et desinit in beatitudine patriæ. Inchoatur a gratia, et terminatur in gloria. Unde cum in principio Psalmi dicatur: *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates*, in fine concluditur: *Et gloriamini omnes recti corde.*

Illud autem considerandum occurrit, quod istorum septem psalmore duo sunt, quorum uterque specialem titulum sortitur a feria, uidelicet, primus et tertius; item duo sunt, quorum uterque proprium titulum habet a continentia, uidelicet secundus et quintus; rursus, duo sunt, quorum uterque singularem titulum obtinet ab historia, uidelicet quartus et septimus. Solus denique sextus cum cæteris canticis graduum titulum legitur habere communem.

¹⁶ PL té un salt important de text, que R permet de restituir: *conuerterunt quoniam retrorsum recogitando quas fecerint et dicendo: Quid profui superbia? Et iactancia diuiciarum quid contulit nobis? Transierunt omnia tanquam umbra.*

Cæterum cum Dauid super senes se intelligere faleatur (Ps 118), uidetur profecto quod psalmus iste, cui præscribitur intellectus Dauid, profundum contineat intellectum, illum utique, de quo Veritas ait: *Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quidquam* (In 6,64): spirituales uidelicet, non carnales. Sicut enim spiritus uiuificat carnem, sic intellectus uiuificat litteram, quæ sine spiritali iacet mortua intellectu. Imo plus dicit Apostolus: *Littera occidit, spiritus autem uiuificat* (2Co 3,4).

Dauid enim quasi contrarias et repugnantes sententias in hoc psalmo proponit, ut carnales occidat, et spirituales uiuificet intellectum. Ait ergo: *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata*. Si sunt remissæ, quomodo tectæ; aut si tectæ, quomodo remissæ? Rursus: *Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die*. Si tacet, quomodo clamat; aut si clamat, quomodo tacet?

Tales quoque sententias Christus proponit in Euangelio: |^{1006b} *Qui amat animam suam, perdet eam; et qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternam custodit eam* (In 12,25). Item: *Mea doctrina non est mea* (In 7,16). Et: *In iudicium ego ueni in hunc mundum, ut qui non uident, uideant; et qui uident, cæci fiant* (In 9,39).

Retrahit ergo a carnali et ad spirituales attrahit intellectum, quem accepit ab illo, qui etiam dat *gallo intelligentiam* prudentiæ intellectus ab æuo (Ib 38,36).

[II 2]

Psalmus iste secundum translationem nostram tredecim habet uersus, qui ad Trinitatis mysterium et legis decalogum refertuntur, fidem et operationem ad beatitudinem necessarias exprimentes. Nam *iustus ex fide uiuit* (Gal 3,11), et *fides sine operibus mortua est* (Im 2,20). Porro secundum aliam translationem quatuordecim uersus habet, legem et Euangelium designantes, propter decem legis mandata et quatuor Euangelia, ut ostendatur quod intellectus quem habet Dauid, id est pœnitentes in hoc psalmo, et Euangelio consonat, et legi concordat.

Quadripartitus autem est iste psalmus. In prima parte pœnitens primo commendat in Deo misericordiam et gratiam. Gratiam, ex qua Deus gratis uinculum culpæ dissoluit, et misericordiam, ex qua misericorditer pœnæ debitum dimittit, ostendens quid inde proueniat, id est beatitudo. Unde præmittit: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*. Et: *Beatus uir cui non imputabit Dominus peccatum*. Secundo reprehendit in se negligentiam et superbiam; negligentiam, ex qua peccata sua diu male subtrahit, et superbiam, ex qua merita sua diu male clamauit, ostendens quid inde prouenerit, id est inueteratio, unde subiungit: *Quoniam tacui, inueterauerunt omnia*

ossa mea, dum clamarem tota die. Tertio circa se uindictam exaggerat, quia *manus Domini aggravata est super eum*: et miseriam: quia *conuersus est in ærumna*, ostendens quid inde sequatur, id est afflictio, quia *configitur spina*. Unde subinfertur: *Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua, conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina*. Commendans ergo gratiam et misericordiam ita incipit:

Psalmi XXXI, qui in ordine est secundus penitentialium, elucidatio.

[II 3]

*Beati, quorum remissæ sunt iniquitates,
et quorum tecta sunt peccata*

Beatitudinum alia est in uia, et alia in patria. De ista legitur: *Beati immaculati in uia, qui ambulant in lege Domini* (Ps 118,1); de illa dicitur: *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te* (Ps 83,5). Beatitudo uitæ¹⁷ consistit in fide, beatitudo patriæ consistit in specie; ista consistit in spe, illa consistit in re. De ista præmittitur: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata*. De illa subiungitur: *Beatus uir, qui non imputabit Dominus peccatum, nec est in ore eius dolus*. Unde loquendo de ista, quæ habetur in uia præsentis, utitur uerbo præsentis temporis dicens: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata*. Loquendo uero de illa, quæ habebitur in uita futura, uerbo futuri temporis utitur dicens: *Beatus uir, cui non imputabit Dominus peccatum*.

Est præterea beatitudo diuina, quæ summa est et æterna, et |^{1007a} beatitudo mundana, quæ falsa est et caduca. Illam habet, ut ait Apostolus, *solus beatus et potens, qui solus habet immortalitatem* (1Tm 6,15-16): istam autem habet, qui temporalibus bonis abundat, de quo dicit Propheta: *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt* (Ps 143,15): sed qui beatum te dicunt, illi te decipiunt.

Culparum aliæ sunt originales, quæ contrahuntur, et aliæ actuales, quæ committuntur. De originalibus ait: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, et de actualibus addit: *Quorum tecta sunt peccata*. Cæterum actuales culpas distinguit in peccata cogitationum, locutionum, et actionum De peccatis cogitationum præmittit: *Quorum tecta sunt peccata*, de peccatis actionum subiungit: *Beatus uir, cui non imputabit Dominus peccatum*. de peccatis locutionum annectit: *Nec est in ore eius dolus*.

Potest et aliter distingui in ista, ut per ea intelligantur tres materies peccatorum, uidelicet originalium, uenialium, et mortalium. De originalibus ait: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, de uenialibus addit: *Et quorum tecta sunt peccata*, de mortalibus subdit: *Beatus uir, cui non imputabit Dominus peccatum*. De originalibus dicit quod remittuntur, de uenialibus quod teguntur, de

¹⁷ R beatitudo uitæ

mortalibus quod non imputantur beato uiro: sic notans subtiliter et prudenter differentiam inter illa. Originale namque peccatum, et appellatur iniquitas, ut iniquitatis uocabulum priuatiuum sit æquitatis. Æquitas autem est, ut *filius non portet iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filii, sed anima quæ peccauerit, ipsa moriatur* (Ez 18,20). Originale uero peccatum filii non committunt, sed contrahunt a parentibus, et tamen damnantur pro illis, ut dicere ualeant: *Patres nostri comederunt uuam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt* (Ir 31,29). Et quia præter huiusmodi æquitatem originale peccatum punitur, uerisimiliter iniquitas appellatur, quamuis ex alia causa iusta sit eius pœna. Tunc autem originale peccatum est intensum in homine, cum et secundum reatum, et secundum actum existit in illo, ut reatus ad labem, et actus ad fomitem referatur. Uerum in baptizato labes mundatur, sed fomes relinquitur; quia transit reatus et remanet actus, et ideo remissum est post baptismum, quod ante baptismum, erat intensum. Nam etsi non sit deletum, quantum ad fomitem, est tamen deletum, quantum ad labem, ut iam per illud homo obligetur ad culpam, sed exerceatur ad luctam.

Ueniale uero peccatum non solum habetur cum uitiis, uerum etiã cum uirtutibus exercetur; quoniam homo uirtutibus præditus, sæpe committit ueniale peccatum. Homo autem cum spoliatur uirtutibus tunc nudatur; quia uestes animæ sunt uirtutes sed in nudo macula cernitur; quæ tegitur sub induto. Et ideo cum quis indutus est charitate, quæ est uestis nuptialis, sub ea quidem quasi tectum existit in illo ueniale peccatum, ut ita sit, quasi non obsit; quia ¹⁰⁰⁸ quod in camino efficit aquæ gutta, hoc in charitate facit uenialis offensa: sicut et leuis fetor in suaui non sentitur odore.

Illi ergo beati sunt, beatitudine uiæ, *quorum remissa sunt iniquitates*, quorum originales culpæ mitigatæ uel debilitatæ sunt in baptismo, ne in hoc mortali corpore dominantur; quoniam etsi non deletæ sunt quantum ad fomitem, propter actum qui remanet, iam tamen deletæ sunt quantum ad labem, propter reatum qui transit. Similiter beati sunt illi beatitudine uiæ, *quorum peccata uenialia tecta sunt*, id est charitatis operimento uelata; quia *charitas operit multitudinem peccatorum* (1Pe 4,8), uidelicet uenialium, quorum tanta est multitudo, ut illi qui perfecti sunt in hac uita, non possint omnino carere; sed a charitate teguntur, ut non ostendantur per illa deformes, qui sunt charitatis specie informati.

Quod maxime potest de peccatis cogitationum intelligi, quæ non exeuntes ad opus, umbraculo gratiæ teguntur in corde. Uel sine distinctione iniquitates remissæ intelligantur tecta peccata, quæ sic in baptismo teguntur sicut in mari Rubro (quod fuit figura baptismi) tecti fuerunt Ægyptii, qui figurabant peccata, insequentes Hebræos, id est persequentes uirtutes, quæ duo sibi inuicem aduersantur. Nam sicut mare Rubrum texit et deleuit Ægyptios, sic aqua baptismi tegit et delet originis culpam.

Possunt et aliter intelligi tecta peccata, ut quia quod tegitur non uidetur, illa peccata tecta sint Deo, quæ non uidentur ab eo. Deo namque peccata uidere, idem est quod punire, iuxta quod alibi dicitur: *Auerte faciam tuam a peccatis meis* (Ps 50,11). Deus autem peccata quæ tegere uoluit, aduertere noluit, et quæ non aduertuntur a Deo, id est quæ non uidentur, non puniuntur ab eo, cum idem sit ipsi peccata uidere, quod illa punire; unde consequenter adiungit: *Beatus uir, cui non imputabit Dominus peccatum*.

Uel iniquitates dicuntur quæ fidem et baptismum præcedunt; peccata uero, quæ post fidem et baptismum succedunt. Illa sicut debitum quod gratis remittitur, sine satisfactione aliqua remittuntur; quia baptismus et culpam remittit et pœnam. Ista per satisfactionis studium studiose teguntur, ne in iudicio reuelentur in quo manifesta fient occulta cordium (1Co 4), et aperta erunt abscondita tenebrarum: ut hic tecta sint, ibi detecta, et hic detecta, sint ibi tecta. Nam si tu tegis, Deus detegit: et si tu detegis, Deus tegit.

Uel iniquitas, peccatum et dolus, possunt distincte referri ad offensam quam quis committit in Deum, culpam quam committit in se, et noxam quam committit in proximum, secundum quod alibi dicitur: *Peccauimus cum patribus nostris; iniuste egimus, iniquitatem fecimus* (Ps 105,6). Ergo,

[II 4]

*Beatus uir, cui non imputabit¹⁸ Dominus peccatum,
nec est in ore¹⁹ eius dolus.*

Mortale peccatum quandoque dimittitur, et quantum ad culpam et quantum ad pœnam; quandoque dimittitur quantum ad culpam, sed non omnino quantum ad pœnam. Porro, duplex est pœna, temporalis uidelicet et perpetua.

Quandocunque dimittitur culpa mortalis, dimittitur et pœna perpetua; sed quandoque mortalis dimittitur culpa, quod temporalis non dimittitur pœna: ut, si tanta non sit contritio, quæ ad deletionem sufficiat utriusque: propterquod frequenter iniungitur temporalis satisfactio pœnitenti. Licet enim Nathan dixerit ad Dauid: *Transtulit Dominus peccatum tuum* (2Sa 12,13) prædixerat tamen: *Uriam Ethæum peremisti gladio, et uxorem eius accepisti in uxorem, quam obrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum* (2Sa 12,10).

Cum ergo imputare sit etiam pœnam tenere, tunc non imputatur peccatum, cum non tenetur in pœnam, id est cum ita dimittitur, ut pœna penitus relaxetur. Quod utique fiet *cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem* (1Co 15,53): quia *tunc absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum*,

¹⁸ Alii imputauit

¹⁹ Alii in spiritu (R)

et iam non erit luctus amplius, nec clamor, sed necullus dolor: quoniam præterita transierunt (Ap 21,4). Uel de præterito, ille uir est beatus, cui non imputauit Dominus peccatum, id est qui cauuit sibi a criminali peccato, quod Dominus imputat ad pœnam æternam. Et ideo non imputauit illi peccatum, quia iniquitates eius remisit, et peccata textit. Quia uero non semper intelligitur in præsentibus beatus, cui peccatum non imputabitur in futuro, ut si nunc sit in illo peccatum mortale, quod tandem per pœnitentiam dimittetur, consequenter adiungit: *Nec est eius in ore dolus*. Ac si diceret manifestius: Ille uir est beatus, etsi nondum per speciem, tamen per fidem, cui Dominus tandem non imputabit peccatum ad pœnam, et modo etiam non est dolus in ore eius, id est excusatio in peccatis.

Quia modo pœnitens ueraciter confitetur peccatum suum, ad ueniam, ut non excuset se, sed accuset: qualis erat ille Nathanaël, de quo Dominus ait: *Ecce uere Israelita, in quo dolus non est* (In 1,47). Et ille humilis publicanus, qui dixit ad Dominum: *Deus, propitius esto mihi peccatori* (Lc 18,13). Dolum enim habet in ore, qui se prædicat esse iustum, cum sit iniustus: a quo dolo ille se reddit immunem, qui suum non excusat excessum, ut tanquam, uere pœnitens suum ueraciter confiteatur peccatum.

Alia translatio habet, *in spiritu*, id est *in corde eius, dolus non est*. Quoniam est dolus in corde, dolus in ore et dolus in opere. De primo dicitur: *Dolos tota die meditabantur* (Ps 37,13); de secundo: *Locutus est uerba pacifica in dolo* (1Mc 1,31); de tertio: *Non defecit de plateis eius usura et dolus* (Ps 54,12). Omnes tamen ex corde procedunt; unde ad remouendum omnes dicit quod non est in spiritu eius dolus.

Accipitur tamen aliquando dolus in bono, iuxta quod inquit Apostolus: *Cum essem astutus, dolo uos cepi* (2Co 12,16). Estque dolus ille fallacie, hic uero prudentiæ. Sicut et est fictio mala, de qua dicitur: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum* (Su 1,5); et fictio bona, de qua dicitur: *Iesus* |¹⁰¹⁰ *fixit se longius ire* (Lc 24,28). Item est quoque simulatio mala, de qua Salomon ait: *Simulator ore decipit amicum suum* (Pr 11,9); et simulatio bona, qua Dauid se simulauit insanum coram Achis rege Geth (1Re 11). Dominus quoque dissimulat peccata hominum propter pœnitentiam.

Quia ergo non sufficit ut quis absteineat a peccato ne sibi ad pœnam imputetur a Deo nisi hoc pure faciat, ut gloriam consequatur æternam: cum et hypocrita propter inanem gloriam declinet a malo, qui tamen beatus non est sed prorsus infelix, quoniam *est in spiritu eius dolus*, [.....]¹²⁰ id est fallacia fictionis. Ille ergo est uel erit beatus uir, cui non imputabit Dominus peccatum, nec est,

in ore uel in spiritu eius dolus. Sed

[II 5]

Quoniam tacui inueterauerunt omnia²¹ ossa mea, dum clamarem tota die

Mira sententia, ut idem et tacuerit et clamauerit tota die. Sed tacuit crimina sua, quæ poterat uere clamare, et clamauit merita sua, quæ uere poterat tacere. Tacuit crimina sua ut celaret, et clamauit merita sua ut iactaret. Tacuit unde proficeret et clamauit unde deficeret. Ergo et male tacuit et male clamauit, et ideo pœnitens interponit: *Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die*.

Dicit hoc a simili hominis qui medico plagam occultat, quæ idcirco inueteratur, quoniam non erratur, et ideo non curatur, quia occultatur. Sicut enim sanies sub cute collecta, tumorem multiplicat et dolorem, donec ea per apertionem educta, tumor sedetur et dolor; ita putredo peccati, sub cordis latibulo congregata inflat animum et perturbat, donec ipsa per confessionem eiecta, inflationis et perturbationis molestia penitus mitigetur. Ex qua profecto non solum spiritus hilarescit, sed et corpus iucundatur, ut iam alleuiatum se sentiat, ingenti prius pondere prægrauatus.

Licet ergo generaliter sit tacendum ad omni uerbo quod nocet, tacendum tamen non est a confessione peccati, sicut hic dicitur: *Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea*. Neque a laude Dei, sicut alibi legitur: *Si homines tacerent, lapides clamarent* (Lc 19,40). Nec etiam a reprehensione iniquitatis, dicente propheta: *Uæ mihi quia tacui, quia uir pollutis labiis ego sum* (Is 6,5). Sed neque a prædicatione ueritatis, eodem propheta testante: *Propter Sion non tacebo, et propter Ierusalem non quiescam* (Is 62,1): nisi forte sint canes, aut porci qui audiunt. De quibus Ueritas ait: *Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas mittite ante porcos* (Mt 7,6).

Unde Psalmista dicebat: *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis* (Ps 38,2-3). Et ideo Salomon ait: *Est tempus tacendi, et tempus loquendi* (Eccl 3,7). Certe Pharisæus ille tacuit, dum clamaret, qui ascendens id templum ut oraret, supprimebat peccata, et merita exprimebat; *Gratias*, inquit, *tibi ago, Domine, quod non sum sicut ceteri hominum, |¹⁰¹¹ raptores, iniusti,²² adulteri*, aut etiam ut hic publicanus: ieiuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Publicanus autem a longe stans, nolebat nec oculos ad cœlumn leuare, sed percutiebat pectus suum dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori* (Lc 18,13). *Ecce publicanus tacebat merita, et cla-*

²⁰ PL té un salt per homoioteleuton *dolus... dolus*. El text integré és a R: *dolus, ideo cum dixisset: 'Beatus uir qui non imputabitur Deus peccatum'; protinus addidit: 'nec est in spiritu eius dolus', id est fallacia fictionis.*

²¹ Alii non habet omnia
²² R om.

mabat peccata.²³

Quamobrem, Domino teste, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo (ibid.). Tacui etiam ore celando delictum, dum clamarem opere frequentando peccatum. Tunc enim peccati clamor ascendit, cum impius perpetrata frequentat; iuxta quod Dominus ait: *Clamor Sodomorum ascendit coram me*²⁴ (Gn 18,20). Frustra enim quis satagit occultare quod frequentare non cessat. Uerum nonnulli gloriantur *cum malefecerint et in rebus pessimis exsultant* (Pr 2,14), peccatum suum quasi Sodoma prædicantes.

Plurimæ autem sunt diuersitates clamorum, tam in bono quam in malo, quæ leguntur in Scripturis diuinis; sed omnes referuntur ad tres, uidelicet cordis, oris et operis. De clamore cordis dicit Psalmographus: *Ad te clamaui dum anxietetur cor meum* (Ps 60,3). Et apostolus: *In quo clamamus: Abba pater* (Rm 8,15). De clamore oris dicit Psalmista: *Ad ipsum ore meo clamaui, et exsaltaui sub lingua mea* (Ps 65,17). Et propheta: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam* (Is 58,1). De clamore operis Dominus ait: *Descendam et uidebo utrum clamorem qui uenit ad me, opere compleuerint* (Gn 18,21); et alibi: *Sanguis fratris tui*²⁵ *clamat ad me de terra* (Gn 4,10).

Quid autem prouenerit ex utroque, taciturnitate et clamore, interponit et ait: *Inueterauerunt omnia ossa mea dum clamarem tota die*. Ossa, id est anima, scilicet uires interiores. Sicut enim homo exterior, id est corpus cum inueteratur deficit a uirtute, sic omnis fortitudo interioris hominis, id est animæ, quam designant ossa (quia sicut ossa sunt infra carnem, et illam sustentant, sic infra corpus est anima, illudque gubernat ex peccati deficit uetustate. Sed quoniam uexatio tribuit intellectum, subiungit et ait:

[II 6]

Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua, conuersus sum in ærumna mea dum configitur spina

Dies et nox accipiuntur multipliciter in Scripturis, uidelicet lux et tenebræ, unde: *Appellauit Deus lucem diem, tenebras uero noctem* (Gn 1,5). Prosperitas et aduersitas, unde: *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die ac nocte non tacebunt laudare nomen Domini* (Is 62,6). Ueritas et ignorantia, unde: *Nox præcessit, dies autem appropinquauit* (Rm 13,12). Prudentia et simplicitas, unde: *Dies diei eructat uerbum, et nox nocti indicat scientiam* (Ps 18,3). Iustitia et iniquitas, unde: *Si quis ambulauerit in die non offendit, quia lucem huius mundi uidet; si quis autem ambulauerit in nocte offendit, quia lux non est in eo* (In 11,9-10).

²³ Tot aquest incís es troba al principi de la frase anterior a R.

²⁴ La cita a R és molt més completa: *Clamor Sodomorum et Gomorreum multiplicatus est, et peccatum eorum aggrauatum est nimis.*

²⁵ R *fratris tui Abel*

Multis autem et aliis modis accipiuntur *noctes et dies*,²⁶ de quibus longum esset singulatim supponere exempla. |¹⁰¹³

Uerum per diem et per noctem in hoc loco possunt intelligi claritas et obscuritas, ut talis sit sensus: *Quoniam die ac nocte*, hoc est in manifesto et occulto, *manus tua*, id est correctio tua, *grauata est nsuper me*, hoc est grauiter me afflixit: more prudentis medici, cuius manus, cum necessitas exigit, urit et secat, ut curet et sanet. Idcirco *in hac ærumna*, id est in hac graui afflictione, *conuersus sum ad te medicum meum, dum spina* timoris et rationis *configitur* menti, ut conscientia puncta properet ad salutem. Quia pars superior rationis, quæ synderesis appellatur, semper pungit et stimulat, *id est contradicit*²⁷ et murmurat contra peccatum, dum *caro concupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem* (Ga 5,17), quamuis in hoc conflictu sæpe ratio sensualitati succumbat.

Potest tamen per spinam intelligi culpa, quæ pungit, uulnerat et cruentat. Pungit in cogitatione, uulnerat in consensu, cruentat in actu; quia tunc sanguis foras educitur, cum culpa, quæ per sanguinem designatur, secundum illud: *Sanguis sanguinem tetigit, ad exteriorem actum progreditur* (Os 4,2). Ut sit sensus: *Quoniam die ac nocte*, id est assidue, *manus tua*, id est uindicta tua, *grauata est super me*, id est grauiter *me afflixit et percussit*,²⁸ *conuersus sum in ærumna*, hoc est affectus sum ærumnosus, uidelicet infelix et miser, *dum spina configitur*, id est dum culpa usque ad consensum et actum producit; quia tunc spina configitur, cum plagam infligit. Uel secundum aliam litteram: *Dum configitur spina*, id est dum humiliatur superbia: quæ sic in spiritu eleuat cor, sicut spina in dorso erigit corpus; cuius fractio non humiliat ad interitum, sed erigit ad salutem.

Sunt ergo spinæ quæ pungunt, sunt quæ muniunt, et istæ sunt bonæ. Sunt et spinæ quæ suffocant, et spinæ quæ perimunt, et illæ sunt malæ. Spinæ, quæ pungunt, sunt timor Dei et aduersitas sæculi. De illis dicitur: *Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina*: de istis legitur: *Ecce ego sepiam uias tuas spinis* (Os 2,6). Spinæ quæ muniunt, sunt sollicitudinis studium et uirtutis exemplum; de illis dicitur: *Septi possessionem tuam spinis*, de istis legitur: *Septi aures tuas spinis, et nolū audire linguam nequam* (Eccli 28,28).

Spinæ quæ suffocant sunt occupationes sæculi, et motus illiciti. De illis legitur: *Simul excortæ spinæ suffocauerunt illud* (Lc 8,7). De istis dicitur: *Spinæ et tribulos germinabit tibi* (Gn 3,18); Spinæ quæ perimunt, sunt culpæ mortales, et hæreticæ prauitates; de illis dicitur: *Spinæ et tribuli nascuntur in manibus temulenti* (Pr 26,9); de istis legitur: *Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus?* (Mt 7,16). Ergo *uix iustorum sine offendiculo. iter autem*

²⁶ R *dies et noctes*

²⁷ R *contradicit*

²⁸ R *me percussit*

impiorum quasi sepes spinarum (Pr 15,19) et: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias* (Ct 2,2).

Sane multa sunt, quibus se pœnitens aggrauatum ostendit. Fortitudo uidelicet aggrauantis, cum ait: |¹⁰¹³ *Manus tuæ*, magnitudo grauaminis, cum subiungit: *Gruuata est super me*, assiduitas grauandi, cum addit: *Die ac nocte*: infirmitas aggrauata, cum dicit: *Conuersus sum in ærumna*, et aculeus grauitatis, cum infert: *Dum configitur spina*.

Manus autem Domini diuersa circa nos gerit officia. Quandoque creantis, unde: *Manus tuæ fecerunt me et plasmauerunt me* (Ib 10,8); quandoque minantis, unde: *Adhuc manus tua extenta* (Is 5,25): quandoque percutientis, unde: *Manus Domini tetigit me* (Ib 19,21); quandoque protegentis, unde: *Sub umbra manus suæ protexit me* (Is 49,2); quandoque largientis, unde: *Aperis tu manum tuam, et implet omne animal benedictione* (Ps 144,16). Sequitur:

[II 7]

*Delictum meum cognitum tibi feci,
et iniustitiam meam non operui*²⁹

In hac secunda parte suam confessionem commendat, ostendens eam esse perfectam, cautam, humilem, discretam, deuotam et efficacem.

Perfectam, quia et confitetur dilecta, et confitetur peccata, unde: *Delictum meum cognitum tibi feci*; cautam, quia non ex casu fortuito, sed ex certo proposito confitetur. Unde: *Disce, confitebor iniustitiam, meam Domino*; humilem, quia non gloriatur, excusando peccatum,³⁰ sed humiliatur, accusando seipsum, unde: *Confitebor aduersum me*; discretam, quia non commemorat alienam offensam, sed pronuntiat suam culpam, unde: *Pronuntiabo iniustitiam meam*; deuotam, quia non eam indifferenter cuilibet homini, sed reuerenter pronuntiat ipsi Deo, unde: *Pronuntiabo eam Domino*, efficacem, quia non pronuntiauit eam in uanum, sed ad magnum profectum. Unde: *Et tu remisisti iniquitatem cordis mei*. Ergo *delictum meum cognitum tibi feci, et iniustitiam meam non operui*.

Hic scribitur diapsalma: quia cum primo egisset de gratia, per quam remittuntur iniquitates et teguntur peccata, ne imputentur ad pœnam: et secundo egisset de culpa, per quam peccata tacentur, et merita exclamantur, unde ossa inueterascunt: et tertio egisset de pœna, secundum quam manus Domini aggrauatur, et spina configitur, unde peccator conuertitur in ærumna: nunc quasi diuidens et distinguens singulorum rationes exponit, incipiens prudenter a medio ut competentius coniungat extrema. Ac si dixisset apertius: Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.

Idcirco *delictum meum cognitum tibi feci, et iniustitiam meam non operui*; sed dixi. *Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei*; et quoniam *beati sunt quorum remissa sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata: et quoniam*³¹ *beatus uir, cui non imputabit Dominus peccatum, nec est in ore eius dolus*: ideo *pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno*. Uerumtamen *in diluuiio aquarum multarum ad te non approximabunt*. Quoniam autem *die ac nocte grauata est super me manus tua, conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina*. Ideo *tu es mihi refugium a pressura*, |¹⁰¹⁴ *quæ circumdedit me, exultatio mea, erue me a circumstantibus me*. quia tu parcis et sanas, tu mortificas et uiuificas, tu deducis ad inferos et reducis (1Re 2). Ergo *delictum meum cognitum tibi feci, et iniustitiam meam non operui*.

Est operimentum naturæ, operimentum Scripturæ, operimentum gratiæ, operimentum pœnitentiæ, operimentum conscientiæ, operimentum culpæ, operimentum gehennæ. De primo: *Nec Salomon in omni sua gloria cooperitus est sicut unum ex istis* (Mt 6,29): et: *Sicut operitorium mutabis eos et mutabuntur* (Ps 101,27). De secundo: *In his qui pereunt, Euangelium est opertum* (1Co 4,3); et: *Cortinæ factæ sunt ad operiendum tabernaculum Dei, de hyacintho, purpura, cocco bis tincto, ac bysso retorta, opere polymitario* (Ex 36,35). De tertio: *Charitas operit multitudinem peccatorum* (1Pe 4,8); et: *Operuisti peccata eorum* (Ps 84,3). De quarto: *Operui in ieiunio animam meam* (Ps 68,11); et: *Operiantur confusione et pudore, qui querant mala mihi* (Ps 70,13). De quinto: *Uas quod non habet operculum est immundum* (Nm 19,15). De sexto: *Operiti sunt iniquitate et impietate sua* (Ps 72,6). De septimo: *Uadam et non reuertar ad terram tenebrosam et opertam mortis calligine* (Ib 10,21). Est præterea operimentum corruptionis, de quo legitur: *Uermes operient eos* (Ib 21,26); operimentum confusionis, de quo dicitur: *Operiantur sicut diploide confusione sua* (Ps 108,29); operimentum mortis, de quo scribitur: *Operuit nos umbra mortis* (Ps 43,20); et operimentum ornatus, de quo ad Luciferum dicitur: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum* (Ez 28,13).

Ex his potest trahi similis de recto distinctio, ad id quod prædictum est de tectis peccatis. Inter delictum et peccatum distinguitur: quia delictum in omitendo, peccatum in committendo consistit; delictum enim est, non agere faciendum, et peccatum est facere non agendum. Ad delictum pertinet negligentia, quæ faciendum omittit: et ad peccatum pertinet iniustitia, quæ non agendum committit. Quia ergo pœnitens iste tacendo deliquerat et clamando peccauerat, idcirco nunc dicit: *Delictum meum cognitum tibi feci*, quia deliquit tacendo: *et iniustitias meas non operui*, quia peccaui clamando: patenter ostendens, quod debet pœnitens confiteri delicta pariter et peccata, cum quandoque delictum sit grauius quem peccatum. Nam et in *Leuitico* (Lu 7) distincte præcipitur, ut offeratur sacrificium pro de-

²⁹ Alii non abscondi

³⁰ R extollendo peccatum

³¹ R et

licto et pro peccato. Sed dices: Cum Deus sciat omnia, etiam antequam fiant, tanquam præsciens omnium et conscius singulorum quid est, quod iste pœnitens dicat Deo: *Delictum meum cognitum tibi feci*, tanquam illud prius Deo fuerit absconditum, sed postea per eius confessionem factum Deo sit notum.

Sciendum est ergo, quod quandoque sciens scienti, quandoque nesciens nescienti, quandoque nescienti sciens, et quandoque scienti nesciens aliquid notum facit. Cum enim duo aliquid sciunt, sed alter alteri super |¹⁰¹³ eo suam conscientiam aperit, tunc sciens scienti illud cognitum facit. Cum autem duo idem ignorant sed qui non intelligit, dicit illud ei, qui statim auditum intelligit, tunc cognitum illud facit nesciens nescienti. Ex duobus his membris intelligi possunt reliqua duo membra. Pœnitens ergo peccatum uel delictum suum dicitur cognitum facere Deo, quando per confessionem aperit super illo conscientiam suam Deo, ut quod prius uolebat abscondi, modo studeat confiteri.³² Ne quis ergo perperam intelligeret, quod delictum suum dixerat se fecisse cognitum Deo, tanquam Deus illud nescisset, donec ipsum ei pœnitens reuelasset, determinando subiungit: *Iniustitias meas non operui, sed dixi: Confitebor*, ostendens quod idem est delictum Deo cognitum facere, quod iniustitiam non abscondere, sed potius confiteri. Ait igitur: *Iniustitias meas non operui, sed potius aperui, ut tu operires: detexi, ut contegeres: cognoui ut tu ignosceres. Et ideo.*

[II 8]

*Dixi: Pronuntiabo*³³ *aduersus me iniustitiam meam Domino, et tu remisisti iniquitatem cordis*³⁴

Est confessio peccatoris, confessio laudatoris, et confessio assertoris. De prima dicit Iacobus: *Confitemini alterutrum peccata uestra, et orate pro inuicem, ut saluemini*³⁵ (Im 5,16). De secunda Dominus ait: *Confitebor tibi, Domine Pater cœli et terræ* (Mt 2). De tertia dicit Ioannes: *Confessus est, et non negauit, et confessus est, quia non sum ego Christus* (In 1,20).

Quolibet istorum modorum quidam bene confitentur, quidam male. Bene Dauid, qui cum dixisset: *Peccaui*, statim audiuit: *Et Dominus transtulit peccatum tuum* (2Re 12,13); male Iudas, qui cum dixisset: *Peccaui tradens sanguinem iustum*, statim abiit et *laqueo se suspendit* (Mt 27,4). Item bene confitentur illi qui dicunt: *Confitebimur tibi, Deus, confitebimur, et inuocabimus nomen tuum* (Ps 74,2). Male confitentur illi, de quibus dicitur: *Confitebuntur tibi cum benefeceris eis; si uero non fuerint saturati, murmurabunt* (Ps 48,19?); Rursus bene confitentur illi,

de quibus dicitur: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, et ego confitebor eum coram Patre meo* (Lc 12,9). Male uero confitentur illi, de quibus dicitur: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant* (Tt 1,16)

Ista sani peccatori sunt necessaria, ut uere pœnitens iustificetur a Domino, uidelicet, ut conuertatur et recedat a malo, unde: *Conuersus in ærumna mea, dum configitur spina*.³⁶ quia per malum pœnæ recessi a malo culpæ, ut compungatur et doleat de commisso, unde: *Configitur spina*: quia ex pœnitentia pungitur conscientia; ut corde recognoscat et confiteatur offensas, unde: *Delictum meum cognitum tibi feci, et iniustitiam meam non operui*; et proponat et ore suo pronuntiare peccatum, unde: *Dixi: Pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam Domino*. Et sic adest remissio peccatorum, unde: *Tu remisisti impietatem cordis mei*.

Non ait de præterito: |¹⁰¹⁶ Pronuntiaui; et de futuro: Remittes: sed econuerso, de futuro dicit: *Pronuntiabo*: et de præterito: *Remisisti*: ut patenter ostendat, quod peccatum prius remittitur per compunctionem cordis a Deo, quam pronuntietur per confessionem oris ab homine. Unde patet, quod non est intelligendum hoc de interiori confessione, quæ corde fit Deo, sine qua peccatum nunquam remittitur, sed de exteriori confessione, quæ ore fit homini, scilicet sacerdoti, quæ sæpissime sequitur remissionem peccati. Sed forsan oppones: Quid ergo necesse est peccatum confiteri, si iam est omnino remissum? Profecto, ne redeat per contempum [...] ³⁷ quia præceptum est, quod præterire non licet: *Confitemini alterutrum peccata uestra* (Im 5,16). Præceptum etiam est in Leuitico, ut uir, in cuius cute uarius color apparet, ueniat ad sacerdotem, et ostendat se illi (Lu 13,4). Per quod datur intelligi, quod peccati confessio (quæ per lepram designatur) facienda est sacerdoti. Hoc ipsum innuitur per id quod iubetur, ut uitulus adducatur ad ostium tabernaculi, et coram Domino imoletur (Lu 4).

Post culpam quoque remissam necessaria est satisfactio, cuius pars est non minima pudoris confusio, quam sustinet in confessione peccator. Ego dixi corde: *Confitebor ore*. Dixi præteriti est temporis: quia dicere corde præcedit remissionem peccati [...] ³⁸ Dixi ergo non tanquam improuidus et incautus, et casu fortuito, sed tanquam prouidus et diligens, ex certo proposito, id est deliberaui, statui, et proposui, hoc scilicet: *Confitebor*, sed contra quem? *Aduersum meipsum*. cui? *Domino*, coram eius uicario, uidelicet sacerdote; quid? *Iniustitias meas, a meipso commissas*; quare? *Quia tu solus potes dimittere peccata, et remisisti iniquitate cordis mei*. Licet enim quædam iniquitas per actum corporis committa-

³² Alii *studeat reuelari*

³³ Alii *confitebor*

³⁴ Alii *iniquitatem peccati mei*

³⁵ R om.

³⁶ R om.

³⁷ Salt a PL. R duu el text: *si forte contemptus confiteri*

³⁸ Salt per homoiotèleton de PL *peccati... peccati*. R tè el text integre: *peccati. Confitebor dixi futurus quæ confiteri ore post remissione peccati succedit*.

tur, principaliter tamen per affectum cordis committitur; iuxta quod Veritas ait: *De corde exeunt cogitationes male, homicida, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae. Hæ sunt quæ coinquinant hominem* (Mt 15,19-20). Et ideo mortale peccatum impietatem cordis appellat.

Porro, sunt quidam qui peccatum utique confitentur, non tamen aduersus se, quia retorquent illud in proximum, uel in diabolum, uel in Deum sicut primi parentes: *Mulier*, inquit Adam, *quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi*. Eua quoque respondit: *Serpens decepit me, et comedi* (Gn 3,13). Quidam uero deputant illud fato, uel euentui, aut naturæ, sicut quidam hæretici, mentientes duas naturas esse in homine, unam bonam secundum spiritum, quam dicunt a bono Deo lucis auctore esse: alteram uero malam secundum carnem³⁹ quam dicunt esse malam, a malo Deo, principe tenebrarum. Uel sicut alii mentiuntur, dicentes ex dispositione stellarum, quam constellationem appellant, omnia inferiora contingere; aliis prorsus fatuis asserentibus, quod omnia casu contingunt. Uniuersis tamen de uanitate |¹⁰¹⁷ conuenientibus in idipsum: quoniam arbitrii perimunt libertatem, cum ad casum sufficiat sibi homo: quia solus præcipitare potest seipsum, sed iam confractus ex casu, non potest per seipsum surgere solus, sed alio indiget adiutore.

Dicit ergo: Ego sum qui peccaui ego qui stulte egi, sed tu, Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccaui tibi; etiam cum persuadenti consensi, qui debui dissentire. Unde recte pœnitens iste ait: *Pronuntiabo iniustitias meas Domino*. Quasi diceret: Non alienas, sed proprias; quia licet interdum suggerente alio, semper tamen eo consentiente geruntur. Caue tamen prudenter ne sic tua confitearis peccata ut aliena reueles, ne forte cum adulterium confiteris, prodas eam, cum qua adulterium ipsum commisisti; quia non alienas, sed tuas debes iniustitias confiteri.

Sed dices: Quid si peccator non possit exprimere circumstantiam culpæ sine designatione personæ: puta, si filius cum matre detestabilem perpetrarit incestum? Faciet ergo quod potest, ut sic suam exprimat culpam, ut supprimat alienam offensam: sed non sic alienam supprimat offensam, ut suam non exprimat culpam, maxime coram idoneo sacerdote, uidelicet discreto et honesto, qui prodesse possit, obesse non possit.

Tu ergo peccator quantiscunque sis criminibus aggrauatus, ne dubites aut formides ea Domino confiteri, tanquam confessus in iudicio condemnari debeas pro conuicto; quia secius est in diuino iudicio, quam humano. Qui enim coram Deo seipsum accusat, Deus illum excusat: et qui coram Deo seipsum excusat, Deus illum accusat. In humano quippe iudicio, cum reus peccatum confitetur, iudex instruitur; in diuino uero iudicio, cum reus confitetur peccatum, Deus

obliuiscitur. Nam *quacunque hora peccator conuersus fuerit et ingenuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius*, ait Dominus (Ez 18,22). In illo, iudicio cum reus confitetur peccatum, damnatur: in isto uero iudicio cum reus confitetur peccatum, absoluitur. Propter quod dicit: *Dixi: Pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei*. Dic ergo iniquitates tuas *ut iustificeris* (Is 43,26); quia *iustus in principio sermonis accusator est sui* (Pr 18,17); et: *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur; qui autem confessus fuerit et dimiserit ea, misericordiam consequetur* (Pr 28,13) sicut Dauid qui cum dixisset⁴⁰ Peccaui⁴¹ statim audiuit a Nathan propheta: *Transtulit Dominus a te peccatum tuum* (2Sa 12,13), unde alius merito clamabat ad Dominum: *Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi, conuersus est furor, tuus et consolatus es me* (Is 12). Uerum non omnis confessio talis est.

Nam est confessio miserabiliter desperantis, ut Iudæ, qui dixit: *Peccaui tradens sanguinem iustum, sed abijt et laqueo se suspendit* (Mt 26). Cain quoque dixit ad Dominum: *Maiores iniquitas mea quam ut ueniam merear: qui uagus et profugus abiit super terram* |¹⁰¹⁸ (Gn 4,13-14). Et est confessio fallaciter simulantis, ut Saulis, cum dixisset ad Samuelem: *Peccaui quia præuaricatus sum sermones Domini, timens populum: sed nunc, queso, porta peccatum meum*. Ait Samuel ad Saulem: *Quia proiecasti sermonem Domini, proiecit te Dominus* (1Re 15,24-26). Et est confessio inutiliter lamentantis, ut eorum qui talia in inferno dicturi sunt: *Errauimus a uia ueritatis, et lumen iustitiæ non luxit nobis. Quid, profuit nobis superbia, aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? Transierunt illa omnia tanquam umbra. Et nos in malignitate nostra consumpti sumus: quia spes impij tanquam lanugo est*,⁴² *quæ a uento dispergitur in procella* (Su 5,6.8-9.13.15). Humilis autem et uera confessio illa est salutifera, de qua protinus subditur:

[II 9]

Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Uerum tamen in diluio aquarum multarum ad eum non approximabunt

In hac tertia parte commendat remissionem peccatorum, perquam iustificatur impius, et sanctificatur iniustus: distinguens inter Dominum sanctificantem et seruum sanctificatum: inter causam sanctificandi, et tempus sanctificationis, cum ait: *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno*. Satis enim apparet quis orat, quoniam *omnis sanctus*, uidelicet seruus sanctificatus: et ad quem orat, quoniam *ad te*, uidelicet Dominum sanc-

⁴⁰ R cum dixisset Nathan Propheta ????

⁴¹ R peccaui Domino

⁴² Salt per homoiotëuton a PL. tanquam... tanquam. R dóna el text sencer: tanquam lanugo est que a uento tollitur, e tanquam spuma gracilis que dispergitur a procella.

³⁹ Alii secundum corpus

tificantem: et quare orat, quia pro hac, id est pro impietatis remissione, quæ sanctificationis est causa: et quando orat, quia *in tempore opportuno*, id est in uita præsentī, quæ sanctificandi opportunitatem impendit.

Consequenter autem adiungit duplex sanctitatis utilitas: una in futuro, quoniam *in diluio aquarum multarum ad eum non approximabunt*, id est ad sanctum: et altera in præsentī, quoniam *tu*, inquit sanctus ad Dominum, *refugium meum, a pressura quæ circumdedit me*. Quasi dicat: In futuro *eripies*⁴³ ab angustia, et in præsentī sanctum proteges a pressura. *Pro hac* igitur, id est remissione peccati, uel impietate tollenda, *orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno*, quia nullus est adeo sanctus in uita præsentī, qui omnino careat peccato. Nam *si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et ueritas in nobis non est* (1In 1,8). Ergo quilibet in hac uita quantumlibet sanctus, indiget remissione peccati; et ideo *pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno*, id est dum tempus opportunum existit ad remittenda peccata, uidelicet præsens uita. Propter quod alibi dicitur: *Querite Dominum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum prope est* (Is 55,6); quia *prope est Dominus omnibus inuocantibus eum in ueritate* (Ps 144,18). Adhuc, inquit, te loquente, dicam: *Ecce adsum* (Is 52,6). In alia quippe uita inutiliter orat, qui non orat uliliter in hac uita: quemadmodum diues ille sepultus in inferno, cum clamasset: *Pater Abraham, miserere mei et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam ut* ¹⁰¹⁹ *refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in uita tua et Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris* (Lc 16,24-25). Et in his omnibus inter nos et uos chaos magnum firmatum est. Fatuæ quoque uirgines clamabant dicentes: *Domine, Domine, aperi nobis*, quibus Dominus respondit: *Amen dico uobis, nescio uos* (Mt 25,12).

Uerum et si *pro hac orat ad te omnis sanctus in tempore opportuno*: illi tamen qui sunt *in diluio aquarum multarum*, id est in fluxu carnalium uoluptatum, de quibus legitur: *Aquæ furtiuæ dulciores sunt cæteris*⁴⁴ (Pr 9,17): uel in confusione diuersarum sectarum, de quibus dicitur: *Qui emittit aquas, caput est iurgiorum* (Pr 17,14), *non approximabunt ad eum*, id est Deum, hoc est ad te, mutata persona, sicut alibi legitur: *Domini est salus et super populum tuum benedictio tua* (Ps 3,9). Quia tales indigni sunt, in Domino appropinquent. Uel ipsæ aquæ non approximabunt ad eum, id est ad sanctum quia *aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem* (Ct 8,7), sicut non approximarunt aquæ ad Nœ in diluio (Gn 7): quia in iudicio uir sanctus a pœnis et angustiis erit tandem immunis. Quasi dicat: Licet in hoc sæculo uir sanctus non careat omni culpa, unde orat *pro hac*, id est pro remissione impietatis, *in diluio* tamen *aquarum multarum ad eum non approximabunt*, quia tunc eum extrema con-

fusio non tenebit.

Heu quot merguntur, demerguntur, et submerguntur in istis diluuiis; propterea clamandum est cum Propheta: *Saluum me fac, Deus, quoniam intrauerunt aquæ usque ad animam meam: infixus sum in limo profundi, et non est substantia, ueni in altitudinem maris, et tempestas demersit me* (Ps 68,2-3). Diluuium autem non solum accipitur in malo, secundum illud: *Perdam aquis diluuii omnem carnem* (Gn 6,17), quod intelligendum est de mortali peccato, uel finali iudicio: sed etiam in bono, secundum illud: *Dominus diluuium inhabitat* (Ps 28,10), quod intelligendum est de sacramento regenerationis humanæ, uel de profundo dispositionis diuinæ.

Aqua enim multis modis accipitur in Scripturis diuinis; nam est aqua naturæ, doctrinæ, sapientiæ, gratiæ, culpæ, pœnæ, miseræ. De aqua naturæ legitur: *Spiritus Domini ferebatur super aquas* (Gn 1,2), et: *Aquæ, quæ super caelos sunt, laudent nomen Domini* (Ps 148,4). De aqua doctrinæ dicitur: *Tenebrosa aqua in nubibus æris* (Ps 17,12), sed est aqua peruersæ doctrinæ, de qua legitur: *Qui emittit aquas, caput est iurgiorum* (Pr 17,14). Et aqua doctrinæ sanæ, de qua dicitur: *Aquas tuas in plateis diuide* (Pr 5,16); possunt tamen peruersæ aquæ sanari, iuxta illud: *Sanauit aquas has, et non erit mors in eis ultra, neque sterilitas* (4Re 2,21). De aqua sapientiæ legitur: *Aqua sapientiæ salutaris potabit illum* (Eccl 15,3), quod dicitur ad differentiam sapientiæ sæcularis, de qua præcipitur: *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua* ¹⁰²⁰ *sed assatum tantum igne*⁴⁵ (Ex 12,9). De aqua gratiæ Dominus ait: *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam* (In 4,14). De aqua culpæ dixit Iacob ad Ruben: *Effusus es tanquam aqua, non crescas* (Gn 49,4). De aqua pœnæ dicitur: *Transiimus per ignem et aquam, et induxisti nos in refrigerium* (Ps 65,12). De aqua miseræ legitur: *Intrauerunt aquæ usque ad animam meam* (Ps 68,2). Et sunt istæ miseræ uel angustæ, non solum temporales et transitorie, uerum etiam interminabiles et perpetuæ, de quibus legitur: *Submersi sunt tanquam plumbum in aquis uehementibus* (Ex 15,10). Et: *Transibunt de aquis nimum ad calorem nimum* (Ib 24,19). Præterea ipse Spiritus sanctus dicitur aqua, unde: *Flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ* (In 7,38). Spiritualis intellectus: *Implete hydrias aqua* (In 2,7). Baptismus: Et de latere Christi profluxit sanguis et aqua (In 19,34). Populus: *Aquæ multæ, populi multi sunt* (Ap 19,7). Et: *Omnes dilabuntur quasi aquæ, quæ non reuertuntur* (2 Re 14,14). Sequitur:

[II 10]

*Tu es mihi refugium a pressura*⁴⁶ *quæ circumdedit me: exultatio mea, erue me a circumdantibus me*

⁴³ R eripies sanctum

⁴⁴ R om.

⁴⁵ R om.

⁴⁶ Alii *refugium meum a tribulatione*

Interdum et oppressores insistunt et oppressiones obsistunt; interdum non insistunt oppressores sed obsistunt oppressiones; interdum autem non obsistunt oppressiones sed oppressores insistunt. His qui sunt fragiles, etsi non insteterint oppressores, obsistunt tamen oppressiones, quia facile succumbunt aduersis; his qui fortes sunt, etsi oppressores insistant, non tamen oppressiones obsistunt, quia resistunt fortiter aduersitatibus; his autem qui sunt mediocres cum insistunt oppressores, obsistunt oppressiones: et ideo quia difficile est in igne esse et non ardere.

Orat uir sanctus non solum ab oppressionibus, sed et ab oppressoribus liberari, cum ait: *Tu es refugium mihi a pressura quæ circumdedit me, exultatio mea, erue me a circumdantibus me.* Quasi dicat: Libera me ab oppressionibus meis, quia *tu es refugium mihi, a pressura quæ circumdedit me.* sed et *redime me a circumdantibus me,* id est libera me ab oppressoribus meis.

Sane principales quatuor sunt uirtutes, quæ mentem uiri sancti circumdant, uidelicet iustitia, prudentia, temperantia, et fortitudo. Habet enim ab anteriori parte iustitiam, a posteriori parte prudentiam, temperantiam a dextris, fortitudinem a sinistris. Congruunt bene loca uirtutibus; nam me sunt ante, sunt certa; quæ uero retro, dubia sunt; quæ a dextris, prospera, quæ a sinistris, aduersa. In certis autem est exercenda iustitia, in dubiis est adhibenda prudentia, in prosperis opus est temperantia, in aduersis est necessaria fortitudo. Cum ergo iniquitas premit iustitiam, oppressio instat ante; cum fatuitas premit prudentiam, oppressio instat retro; cum superfluitas premit temperantiam, |¹⁰²¹ oppressio instat a dextris; et cum pusillanimitas premit fortitudinem, instat oppressio a sinistris.

Cum autem diuersæ oppressiones simul has uirtutes omnes impugnant, tunc undique mentem circumdant. Et ideo sanctus orat a circumdantibus redimi, hoc est ab oppressionibus, quæ undique imminent, liberari. Hanc solam petitionem offert pœnitens in hoc psalmo, grauidam et fecundam, multarum petitionum intellectum in se continentem inclusum, quam potius intelligendam relinquit, quam duxerit distinguendam, ut referatur ad intellectum, de quo præmittit in titulo: *Intellectus Dauid.*

Quidam uero inter pressuras deficiunt et tristantur, alii proficiunt et lætantur, sicut apostoli, de quibus dicitur: *Ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati* (Ac 5,41). Hinc Iacobus apostolus ait: *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in uarias tentationes incideritis* (Im 1,2); et Paulus ait: *Spe gaudentes, in tribulationibus non deficientes* (Rm 12,12). Ut ergo uir sanctus ostendat se non defecisse, sed profecisse inter pressuras, interponit et dicit: *Exultatio mea, erue me a circumdantibus,* id est, Deus in quo, et de quo inter pressuras exulto, redime me a circumdantibus me.

Redemptio quandoque large dicitur liberatio, quæ

fit etiam solo dono. Unde: *Redemit eos de manu inimici, et de regionibus congregauit eos* (Ps 106,2). Et iterum: *Liberauit eos de manu odientium, et redemit eos de manu inimicorum.* Quandoque proprie dicitur liberatio, quæ fit dato pretio; unde: *Redempti sumus, non corruptibilibus, auro et argento, sed pretioso sanguine Agni immaculati* (1Pe 1,18). Et alibi: *Redemisti nos, Domine, in sanguine tuo* (Ap 5,9).

Dicitur etiam interdum redemptio ipse redemptor, iuxta quod Apostolus dicit quod *Christus factus est nobis sapientia et redemptio* (1Co 1). Et Psalmographus: *Redemptionem misit Dominus populo suo* (Ps 110,9). Pretium autem redemptionis datum est regi, ut liberaret captiuum a tyrannide carcerarii. Datum est Domino, ut liberaret hominem a potestate diaboli, et seruitute peccati, et a pœnis inferni; unde: *Ego redemi eos, et ipsi locuti sunt contra me mendacia* (Os 7,13). *Ipsa redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius* (Ps 129,8). *Expectantes etiam redemptionem corporis nostri* (Rm 8,23). *Saluatorem, inquit, expectamus Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ* (Fl 3,20-21); qui nos de portis mortis et de manu inferi liberauit.

Ergo redime me a circumdantibus me, a diabolo, a peccato et ab inferno; quia tu es refugium mihi a pressura. O pie, o clemens, o bone Deus, a te ad te me oportet confugere; a te irato, ad te placatum, a te offenso, ad te propitium, a te iudice, ad te patrem: quia si uellem fugere, non possem effugere; si uellem tegi, non possem protegi: cum sit nemo qui de manu tua possit eruere. *Quo enim ibo a spiritu tuo? Aut quo* |¹⁰²² *a facie tua fugiam? Si ascendero in celum, tu illic es; si descendero ad infernum, ades* (Ps 138,7-8). Tu ergo, non alius, es mihi summum et supremum refugium, a pressura quæ circumdedit me, id est a tribulatione, quæ undique me conturbat. In te iactatus sum ex utero de uentre matris meæ; tu es protector meus, in te cantatio mea semper. Si tu adfueris, nihil oberit; si tu defueris, nihil proderit.

Sequitur: *Intellectum tibi dabo, et instruum te in uia hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.*

[II 11]

In hac ultima parte intellectum commendat, qui est secundus in donis, de quo præscribitur titulus: *Intellectus Dauid.* Duo sunt talenta homini necessaria, uidelicet intellectus et operatio. Et intellectui quidem necessaria est disciplina, operationi uero perseuerantia. Hæc quatuor in hoc primo uersu notantur: Intellectus, cum dicitur: *Intellectum tibi dabo.* Disciplina, cum additur: *Instruum te.* Operatio, cum subiungitur: *In uia hac qua gradieris.* Perseuerantia, cum infertur: *Firmabo super te oculos meos.*

Porro, circa primum talentum duo sunt opportuna, docilitas discipuli, et doctrina magistri. De illa præmittit: *Intellectum tibi dabo,* ut sis docilis ad discen-

dum. De ista subiungitur: *Instruam te*, ut docilitas proficiat ad doctrinam. Ad secundum quoque talentum duo sunt necessaria in uia boni operis gradienti: pes timoris, qui est sinister, ut timore pœnæ declinet a malo; et pes amoris, qui est dexter, ut amore iustitiæ tendat ad bonum Uerum, quia non sunt in homine uia eius, sed a Domino gressus hominis diriguntur, ut homo usque in finem perseueret in bono (Ir 10?), Dominus auxilium promittit, et ait: *In uia hac qua gradieris*, declinando pedem timoris a malo, et tendendo pedem amoris ad bonum, firmabo super te oculos meos, uidelicet oculum correctionis, ut per flagella reuocem te a malo, et oculum consolationis, ut per beneficia prouocem te ad bonum, de quibus alibi dicitur: *Oculi Domini super iustos* (Ps 33,16). His enim oculis omnia nuda sunt et aperta; quoniam *oculi eius sicut flamma ignis* (Ap 1,14). Non duos uero tantum oculos perhibetur habere, sed septem, qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram.

Duo uero sunt quæ disciplinam impediunt: superbia et stoliditas. Superbi namque propter arrogantiam discere nolunt, et stolidi propter imprudentiam discere nequeunt. Superbus autem designatur per equum, stolidus uero per mulum, a quibus dehortatur, cum ait: *Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus*. Qualiter autem cœrcendi et castigandi sunt tales, consequenter ostendit, cum addit: *In chamo et freno maxillas eorum constringe*. Multa flagella peccatoris. Equus igitur, id est superbus refrenandus est, ne per arrogantiam nimis excurrat; et mulus, id est stolidus, est flagellandus, ne per imprudentiam nimis aberrat: et sic non approximent ad te cognoscendum, uenerandum et excolendum.

Timendum est autem, sed non desperandum: quoniam etsi multa sint flagella peccato-¹⁰²³ nis, unde præmittit: *In freno et chamo maxillas eorum constringe, qui non approxinant ad te, sperantes tamen in Domino misericordia circumdabit*; unde et subiungit: *Lætamini in Domino et exsultate iusti, et gloriamini omnes recti corde*.

Multa sunt quippe flagella peccatoris; quoniam non solum puniunt foris in corpore, uerum etiam torquent intus in corde. Nam *per quæ peccat homo, per hæc et torquetur* (Su 11,17). *Sperantes autem in Domino misericordia circumdabit*, in præsentem conferendo uirtutem, et in futuro conferendo salutem. Ergo *Lætamini in Domino et exsultate iusti*, propter stolam carnis, *et gloriamini omnes recti corde*, propter stolam animæ: quia recipietis de manu Domini duplicia (Is 40), et ideo lætamini corpore, et exsultate corde, secundum illud: *Cor meum et caro mea exsultauerunt in Deum uiuum* (Ps 83,3).

Orauerat sanctus a circumdantibus erui, et, Deus orationem eius exaudiens, statim oranti respondit: *Intellectum tibi dabo, et instruam te in uia hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos*. Contra circumstantes qui obsident uias, ut uiatores capiant et disperdant, duplex promittit auxilium, uidelicet documentum et firmamentum, ut ex documento uitent errores itinerum, et

ex firmamento propellant incursus hostium. Ad documentum pertinet quod præmittitur: *Intellectum tibi dabo, et cognoscas quod omnia bona procedant ex gratia; et instruam te, ne forte aberres, tuis ea meritis ascribendo, sed quidquid boni te cognoscis habere, non tuis meritis, sed diuinæ gratiæ totum ascribas*. Certe qui secus sentit et credit, desipit et aberrat, et talis error impedit *intellectum rectum*,⁴⁷ quo ad ueram beatitudinem peruenitur. *Instruam uero te per unctionem spiritus*,⁴⁸ quæ docet de omnibus. Spiritus ueritatis, qui docet omnem ueritatem (In 16,13), doctorum doctor, et magistrorum magister. Ad firmamentum autem pertinet quod subiungitur: *In uia hac qua gradieris*, id est in cursu uitæ præsentis, *firmabo super te oculos meos*, id est firmum tibi exhibebo præsidium custodiæ et tutelæ. Solemus enim diligenter perspicere, quod studiose uolumus custodire. Quia ergo tu leuas ad me oculos tuos, *et ego firmabo super te oculos meos*. Accepto autem intellectu et instructus a Deo, conuertit se ad superbos et stolidos pœnitens, qui sua merita iactant et peccata defendunt:

[II 12]

*Nolite fieri sicut equus aut mulus
quibus non est intellectus*

Equus et in bono accipitur et in malo. Bonus equus, corpus Christi; unde: *Equus albus, et qui sedebat super eum, uocabatur fidelis et uerax* (Ap 19,11). Equus, angelus uel quilibet sanctus; unde: *Exercitus qui sunt in celo sequebantur eum in equis albis* (Ap 19,14). Equus, prædicator; unde: *Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum?* (Ib 39,19). Equus, uir ustus; unde: *Equus paratus est ad diem belli, Dominus* ¹⁰²⁴ *autem uirtutem tribuet* (Pr 21,31).

Equus malus homo luxuriosus; unde: *Sicut fluxus equorum, fluxus eorum* (Ez 23,20). Equus, uir improuidus, unde: *Auferam equos de medio tui* (Mi 5,10). Equus, superbus; unde: *Hi in curribus, et hi in equis; nos autem in nomine Dei nostri magnificabimur* (Ps 19,8). Equus, arrogans; unde: *Fallax equus ad salutem; in abundantia uirtutis suæ non saluabitur* (Ps 32,17). Equus, mollis et fragilis; unde: *Dormitauerunt qui ascenderunt equos* (Ps 75,7). Et *Mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retro* (Gn 49,17). Sunt præterea equi rufi, nigri et pallidi, quos uiderunt Ezechiel, Zacharias et Ioannes, tyranni, hæretici et hypocritæ.

Ergo *nolite fieri sicut equus et mulus*. Non dicit sicut bos, quia satis est humilis, et canis, qui nimis est sagax, sed *sicut equus*, qui designat superbum, quia extento collo ceruicosus incedit, et mulus qui significat stolidum, quia est improuidus et mendosus. In Tobia uero (Tb 6) per equum et mulum libidinosi notantur, Raphæle tes-

⁴⁷ R iterum rectum

⁴⁸ R spiritus sancti

tante: *Qui coniugium, inquit, ita suscipiunt, ut Deum a sua mente excludant, et suæ libidini uacent, sicut equus et mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos.* Uel per mulum, qui generatur, sed non generat, designatur ingratus, qui accipit gratiam, sed non reddit. Tales superbi et arrogantes qui contra Deum ceruicem extendunt, attribuendo meritis, quod attribuendum est gratiæ, quasi stolidi et uecordes, dicendo: *Labia nostra a nobis sunt. Quis noster Dominus est?* (Ps 11,5). Et ideo talibus non est intellectus ad cognoscendam humiliter ueritatem, quoniam *omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum* (Im 1,17). Uel per equum intelligitur ille qui uehit sessorem diabolum, et per mulum intelligitur ille qui subit onus peccati; et talibus non est intellectus, quia nolunt intelligere ut bene agant, sed iniquitatem in suis cubilibus meditantur.

Tu uero Deus:

[II 13]

*In chamo et freno maxillas eorum constringe,
qui non approximant ad te*

Quia chamus est illa pars freni quæ mittitur in os equi, et omnis pars minor est suo toto, recte per chamum et frenum possunt maior et minor coercitio designari, quibus maxillæ talium, id est superbia et stoliditas, constringuntur ne ipsi de suis meritis glorientur, quia per afflictiones maiores atque minores retundenda et coarctanda sunt ora, quæ clamant merita, et tacent peccata, eorum uidelicet, qui non approximant ad te per humilem confessionem, sed recedunt a te per superbam iactationem.

Quia uero equus et mulus quanto plus impinguntur, tanto grauius insolescunt, ad reprimendam eorum lasciuiam, restringendum est aliquando eis pabulum, propter quod dicit: *In chamo et freno maxillas eorum constringe*, et adhibendum flagellum. Propter quod ait: *Multa flagella peccatorum.* Maxillæ siquidem et mandibulæ a mandendo |¹⁰²⁵ dicuntur, quæ profecto mandere nequeunt, quando sunt freno et chamo constrictæ. Sic elati homines et ingrati de incolumitate corporum et abundantia rerum superbire consueuerunt et insolescere, sed ad eorum nequitiam reprimendam freno infirmitatis et chamo paupertatis sunt aliquando coercendi, ut uexatio eis tribuat intellectum.

Unde sic sane potest intelligi: *Nolite fieri sicut equus et mulus*, id est nolite superbire et insolescere, sicut elati faciunt et ingrati, *quibus non est intellectus* sed tu Deus, qui singulis malis *nosci* remedium adhibere, *constringe maxillas eorum*, id est cohibe *arrogantiam superbiorum*,⁴⁹ in freno et chamo, id est per damnum rerum et pendium personarum. Ecce qui non intelligunt, equo

comparantur et mulo, sicut alibi dicitur: *Homo, cum in honore esset, non intellexit. Comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis* (Ps 48,21). Quia uero qui non possunt cohereri per frenum, debent corripri per flagellum.

Subiungit et ait:

[II 14]

*Multa flagella peccatoris,
sperantes autem in Domino misericordia circumdabit*

Est flagellum correptionis, de quo legitur: *Pater filium quem diligit, corripit* (Pr 3,11-12). *Flagellat autem omnem filium quem recipit* (He 12,6). Flagellum detractionis, de quo dicitur: *A flagello linguæ absconderis, et non timebis calamitatem cum uenerit* (Ib 5,21). Flagellum afflictionis, de quo scribitur: *Fui flagellatus tota die* (Ps 72,14). Et flagellum damnationis, de quo legitur: *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo* (Ps 90,10).

Ergo flagellantur iusti, flagellantur et iniusti; *quia multæ sunt tribulationes iustorum* (Ps 35). Uerum illi flagellantur ut, si pœnitent, corrigantur, si non pœnitent, condemnentur; ipsi uero tribulantur, ut purgentur a malo et probentur in bono; quia quod facit flagellum grano, et ignis auro, idem efficit tribulatio uiro iusto.

Multa uero dicuntur flagella peccatorum; quia et in carne flagellantur exterius, et in mente flagellantur interius. Flagellantur in uita præsentis et flagellantur in uita futura; flagellantur ex culpa et flagellantur ex pœna; flagellantur a Deo et flagellantur ab homine; flagellantur a mundo et flagellantur a dæmone. Nec posset quisquam per singula enumerare peccatorum flagella. Nec mirum, si adhibito freno indomito animali addatur flagellum. Utinam sic dometur, ut perdometur! quia uerendum est, ne nimium resistendo, indomitum relinquatur, et sic euagetur per uiam latam, quæ ducit ad mortem (Mt 7).

Sperantes autem in Domino, non in sæculo, in gratia, non in merito, *miseriordia circumdabit*, hoc est in omnibus aderit ad salutem, in omni loco et in omni tempore, in omni causa et in omni negotio, in certis et in dubiis, in prosperis et in aduersis, in corpore et in corde, in præsentis et in futuro.

Maledictus autem homo, qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum (Ir 17,5). Ideo, |¹⁰²⁶

[II 15]

*Lætamini in Domino
et exsultate iusti, et gloriamini omnes recti corde*

In sperantibus iustis et rectis, tres ordines designantur: incipientium, proficientium et peruenientium. Primis exhibetur misericordia, unde: *Sperantes in Domino miseri-*

⁴⁹ R *arrogantiam uel superbia iactantia superbiorum*

cordia circumdabit: secundis, lætitia; unde: Lætamini in Domino et exsultate iusti, tertiis autem gloria; unde: Gloriamini omnes recti corde.

Lætantur quidem iusti, lætantur et iniusti, sed iusti in Domino, iniusti lætantur in mundo [.....]⁵⁰ Iniusti exsultant de carnalibus et mundanis. Iusti de uirtutibus, iniusti de uitiiis. De illis legitur: *Exsultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis* (Ps 149,5); de istis dicitur: *Lætantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis* (Pr 2,14). Uerum iustorum gaudium felix est et perpetuum; iuxta quod legitur: *Petite, et accipietis, ut gaudium uestrum plenum sit?* (In 16,24) et: *Gaudium uestrum nemo tollet a uobis* (In 16,22). Iniustorum uero gaudium infelix est et momentaneum. Iuxta quod dicitur: *Tenant tympanum et citharam, et gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt* (Ib 21,12-13). Nouerat hoc ille qui dixerat: *Uersa est in luctum cithara mea, et organum meum in uocem fletuum* (Ib 30,31), *nam extrema gaudii luctus occupat* (Pr 14,13).

Gaudendum est ergo deis quæ spectant ad meritum, uel ad præmium, ad gratiam uel gloriam, ad uirtutem uel ad salutem, de quibus illi gaudebant, quibus aiebat Christus: *Gaudete et exsultate, quia merces uestra multa est in cælis* (Mt 5,12). Et propheta dicebat: *Ego autem in Domino gloriabor, et gaudebo in Deo Iesu meo* (Ha 3,18). Propter hanc duo gaudia, unum quod habetur de merito, et alterum quod habetur de præmium, **** Psalmista, cum ait: *Lætamini in Domino, et exsultate iusti*. Quod et Apostolus repetit dicens: *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete* (Fl 4,4). Nec solum gaudendum est iustis, sed et gloriandum: unde subiungitur: *Et gloriamini omnes recti corde*. Uos scilicet, qui potestis dicere cum Apostolo: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* (2Co 1,12). Nam *omnis gloria filix regis est ab intus* (Ps 44,14).

Opus ergo suum probet unusquisque, et tunc in semetipso gloriam habebit, et non in altero. Hypocrita namque gloria quærit in altero, et non in seipso, *et gloria eius est quasi flos feni* (1Pe 1,24), *quod hodie uiret, et cras in cibus mittitur* (Mt 6,30). Sic omnis hypocritæ spes peribit, quia falsam uenatur gloriam apud homines, et non ueram quærit gloriam apud Deum. Illud enim correctum est, quod non aliqua prauitate distortum est, sed ad Deum pura intentione directum.

Ecce cum in principio de pœnis et culpæ egisset, in fine de gloria et exultatione concludit, quem morem in hoc sicut et in aliis pœnitentialibus psalmis obseruat.

TERTIUM PSALMUM PœNITENTIALIS

⁵⁰ Salt a PL. El text íntegre (R): *isti exaltant de spiritualibus et eternis*

[III 1]

*Titulus psalmi tertii pœnitentialis talis est:
Psalmus Dauid in rememoratione Sabbati.
Tituli huius explicatio. |^{1027a}*

Et quibusdam Scripturæ locis intelligitur manifeste quod Sabbatum et septimum interpretatur et requies, unde congrue scriptum est quod *requieuit Deus die septimo ab omni opere quod patrarat* (Gn 2,2). Tria uero sunt Sabbata: exterius et superius,⁵¹ uidelicet temporale, spirituale et æternale. De primo legitur in Euangelio: *Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum* (In 5,10). De secundo dicitur ab Apostolo: *Relinquetur sabbatismus populo Dei* (He 4,9). De tertio uero scribitur per prophetam: *Erit Sabbatum ex Sabbato* (Is 66,23).

Primum Sabbatum est sacramentum et non res. Ultimum autem est res et non sacramentum. Medium uero res est et sacramentum. Quia primum significat et non significatur, ultimum uero significatur et non significat, medium et significatur et significat. Agit ergo in hoc psalmo pœnitens de rememoratione mediæ et ultimi Sabbati, hoc est spiritualis et æternalis, utriusque memorando quietem. Unam quam perdidit, et alteram quam demeruerat per peccatum?

Unde dicebat: *Non est sanitas in carne mea a uultu iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum* (Ps 37,4). Incurrat enim afflictionem mentis et corporis ex peccato; quia et uermis conscientiæ rodebat mentem interius, et passionis aculeus corpus exterius stimulabat. Unde uicissim agit de culpæ et de pœnis, miseriam suam exaggerans multis modis. Quæ quidem cogebant eum, et deperditum peccatoris et demeritum æternitatis, Sabbatum deplorando ad mentem sæpius reuocare. Quia sicut dulcis est aqua post sitim et suauis umbra post æstum, ita quies est delectabilis post laborem, maxime tranquillitas mentis, quam etiam inter angustias corporis iustus habet. De qua Dominus dicebat apostolis: *Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis*, |^{1028a} *non quomodo mundus dat, ego do uobis* (In 14,27). Hic et profecto fons proprius, cui non communicat alienus. Ad quem tanto ardentius anhelat pœnitens post peccatum, quanto suauius cum gustauerat ipse iustus.

Habet autem hic psalmus, secundum translationem quam tenet Romana Ecclesia, tres uersuum septenarios, id est uiginti et unum uersus, qui ad tria prædicta Sabbata non immerito referuntur. Nam Sabbatum non solum dicitur septimus dies, sed et septimana dierum et dies quilibet septimanæ. Septimus dies, ibi: *Memento ut diem Sabbati sanctifices* (Ex 20,8). Septi-

⁵¹ R *exterius, interius et superius*

mana dierum, ibi: *Ieiuno bis in Sabbato* (Lc 18,12). Et quilibet dies, ibi: *Ualde mane una Sabbatorum* (Mc 16,2).

Ad Sabbatum temporale pertinent septem dies, ad Sabbatum spirituale septem pertinent uirtutes et ad Sabbatum æternale pertinent septem dotes: tres animæ gloriificatæ (uidelicet cognitio, dilectio et delectatio), quatuor corporis gloriificandi (uidelicet claritas et subtilitas, agilitas et impassibilitas). Singuli autem hebdomadæ dies proprias laudes habent in titulis psalorum ex Sabbato, præter tertium, cuius rationem prout potui alibi assignaui. Sabbatum autem hic ponitur pro quiete, secundum illud: *Sabbatum requietionis est*, et: *Requies Sabbati sanctificata est Domino*.

In Sabbato temporali quiescit Iudæus, in Sabbato spirituali quiescit iustus et in Sabbato æternali quiescit beatus. Ille ab operis effectu, iste a criminis actu et hic a corruptionis defectu. Per pœnitentiam ergo, quam his ostendit se habere de culpis, et patientiam, quam se demonstrat habere in pœnis, seipsum proponit aliis in exemplum, ut imitentur eum quasi alterum Iob, uehementer afflictum et grauiter cruciatum. |^{1027b}

[III 2]

PSALMI TERTII PœNITENTIALIS ELUCIDATIO

*Domine ne in ira tua⁵² arguas me,
neque in furore⁵³ corripas me (Ps 37)*

Psalmus iste quatuor habet partes. In prima pœnitens dirigit orationem ad Deum, postulans liberari a pœnis inferni (cum ait: *Domine, ne in ira tua* |^{1028b} *arguas me*) et a pœna etiam purgatorii (cum adiungit: *Neque in furore tuo corripas me*). Oratione uero præmissa, primo describit pœnas quas sustinet, secundo culpas quas egit, tertio miserias quas incurrit. Quasi dicat: Ego sum qui sustineo pœnas multas et magnas, uidelicet percussio-nis uulnus, |¹⁰²⁹ oppressionis pondus, carnis afflictio-nem, et mentis uexationem. Uulnus percussio-nis, *quoniam sagitte tuæ infixæ sunt mihi*. Pondus oppressionis, quia *confirmasti super me manum tuam*. Afflictionem carnis, quia *non est sanitas in carne mea a uultu iræ tuæ*. Uexationem mentis, quia *non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum*.

Nec mirum, quia ego sum qui egi culpas grandes et graues, fœdas et fatuas. Grandes, *quia iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum* [.....]⁵⁴ fœdas quia *computruerunt cæcatrices meæ*, fatuas, quia deteriorauerunt a facie insipientiæ meæ.

Quapropter ego sum qui incurri miserias continuas et prolixas, corporales et spirituales. Continuas,

quia *tota die contristatus ingrediebar*, prolixas quia miseris affictus sum et turbatus sum usque in finem; spirituales, quia *anima mea impleta est illusionibus*; corporales, quia *non est sanitas in carne mea*.

Oratione ergo præmittens, clamabat ad Dominum, dicens: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me*.

[III 3]

Quidam transibunt per ignem et saluabuntur, alii transibunt ad ignem et condemnabuntur. Saluabuntur, qui transibunt per ignem purgatorii, de quibus dicit Apostolus (1Co 3,15), quod salui fient, *sic tamen quasi per ignem*. Nam uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Damnabuntur qui transibunt ad ignem inferni, quibus Dominus dicit: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis eius* (Mt 25,41). Nam *uermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur* (Is 66,24). Ab utroque igne petit pœnitens liberari, cum ait: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me*. Quasi dicat: Domine, Pater et Deus uitæ meæ, *ne arguas me in ira tua*, id est ne me conuincas in districto iudicio, in quo tu reprobis apparebis iratus, cum dices iis qui a sinistris astabunt: *Esuriui, et non dedistis mihi manducare; sitiui, et non dedisti mihi bibere* (Mt 25,35); *Quandiu enim uni ex his minimis meis non fecistis, nec mihi fecistis* (Mt 25,40). Ecce redargutio peccatorum. *Ite ergo maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis eius*. Ecce iudicis ira.

Non solum autem *arguas me in ira tua, sed neque in furore tuo corripas me*, id est non punias me in purgatorio igne, in quo tanta erit incendiū uehementia, quod quasi furere uideberis, etiam in electos, cum minor pœna quæ erit in purgatorio, censeatur maior quantalibet pœna quæ est in hoc mundo. Quis autem illud iræ tonitruum aut illud furoris fulgur poterit sustinere? Euita culpam, si uis euadere pœnam. Uel orat pœnitens, ut Deus non inferat pœnam ad ultionem iratus, sed ad correctionem misertus, ut talis sit sensus: *Domine, arguas me, sed non in ira, corripe me, sed non in furore*.

Quasi dicat: *Ne arguas me in ira, sed in misericordia argue me, quia scriptum est: Deus quos amat, arguit et castigat* (He 12,6). *Neque corripas me in furore, sed in mansuetudine; quia* |¹⁰³⁰ *pater filium quem diligit, corripit* (Pr 3,12); ut pœna sit a misericordia ad correctionem, non ab ira ad ultionem; et quidem sufficere debent mala quæ patior in præsentia, ne patiar in futuro.

[III 4]

*Quoniam sagitte tuæ infixæ sunt mihi,
et confirmasti super me manum tuam*

Percussiones ergo quas ego patior, sunt multæ, sunt magnæ et sunt profundæ. Multæ, *quia sagitte* —non una

⁵² Alii *ne in furore tuo*

⁵³ Alii *in furore*

⁵⁴ Salt a PL. Text de R: *Graues quia sicut bonus graue granatæ sunt super me*

tantum— sed plures. Magnæ, quia percussiones tuæ non hominis quidem, sed Dei. Profundæ, quia *infixæ sunt mihi*, non foris in cute, sed intus in corde. Oppressiones quoque importabiles sunt, quia *confirmasti*—quasi ex magna uirtute— *super me*—quasi de loco sublimi— *manum tuam*, quasi ualidam et robustam.

Sagittæ Domini comminationes sunt diuinæ, quæ timore iudicii districti peccatoris animo infiguntur; secundum quod alibi dicitur: *Confige timore tuo carnes meas, a iudiciis enim tuis timui* (Ps 118,120). Hinc etiam beatus Iob ait: *Quia sagittæ Domini in me sunt. Quarum indignatio ebibit spiritum meum, et terrores Domini militant contra me* (Ib 6,4). Ergo *sagittæ tuæ*, id est comminationes tuæ de pœnis æternis, *infixæ sunt mihi*, uelut acutæ, quæ usque ad cordis interiora pertingunt; et ideo timore percussus, clamare compellor: *Domine, in ira tua arguas me*.

Tales sagittæ cum infiguntur, non mortificant sed uiuificant; non deducunt ad inferos sed reducant, quia timore pœnæ cohibent manus ab actu culpæ. Uel sagittæ Domini sunt pœnæ, quæ infiguntur a Deo, unde: *Inebriabo sagittas meas sanguine, et gladius meus manducabit carnes et sagittas complebo in eis* (Dt 32,42).

Hæc est sagitta salutis Domini et sagitta salutis contra Syriam. Non sunt tales sagittæ hæreticorum, de quibus legitur: *Parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuris rectos corde* (Ps 10,3). Nec tales sunt Iudæorum sagittæ, de quibus dicitur: *Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum* (Ps 63,8). Nec etiam talis sagitta diaboli, de qua scribitur: *A sagittæ uolante per diem, a demonio meridiano* (Ps 90,6). Sagittæ quoque Domini sunt uerba diuina, de quibus alibi legitur: *Sagittæ tuæ acutæ potentissime* (Ps 44,6); item: *Sagittæ tuæ pertransierunt, uox tonitruui tui in rota* (Ps 76,18-19); et iterum: *Emitte sagittas tuas et conturbabis eos* (Ps 143,6).

Has sagittas Christus et sancti eius emittunt, qui etiam sagittæ uocantur, unde: *Posuit me quasi sagittam electam* (Is 49,2); et: *Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii excussorum* (Ps 126,4). *Sagittæ igitur tuæ*, id est pœnæ a te inflictæ, *infixæ sunt mihi, et etiam confirmasti super me manum tuam*.

Septem modis ponitur manus in scriptura sacra. Manus diuina, Filius, unde: *Tollam in cælum manum meam; et Emitte manum tuam de alto* (Ps 143,7). Potentia, unde: *A fortitudine manus tuæ ego defeci* (Ps 38,12); et: *In manu tua sunt omnes fines terræ* (Ps 94,4). Gratia, unde: *Aperiente* |¹⁰³¹ *te manum tuam, omnia implebuntur ubertate* (Ps 103,28), et: *Aperis tu manum tuam, et implet omne animal benedictione* (Ps 144,16). Auxilium, unde: *Cum ceciderit iustus, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam* (Ps 36,24); et: *In manibus tuis tempora mea* (Ps 30,16?). Protectio, unde: *Sub umbra manus suæ protexit me* (Is 49,2). Operatio, unde: *Manus tuæ, Domine, fecerunt me et plasmauerunt me totum in circuitu* (Ib 10,8); et: *Opera manuum tuarum sunt cæli* (Ps 101,26).

Sed hic manus Domini accipitur pro diuina uindicta, unde: *Manum tuam longe fac a me, et formido tua non*

me terreat (Ib 13,21); et: *Adhuc manus eius extenta* (Is 5,25). Hæc firmata existit in Adam, qui per culpam quam comissit, incurrit pœnam quam meruit, sicut Dominus ei fuerat comminatus: *Quacumque die comederis, morte morieris* (Gn 2,17). In nobis autem confirmata, est, qui contrahimus ob eo culpam et pœnam usque ad finem uitæ, utinam non duret sine fine post finem. Ille si quidem fuit miseriarum origo, nos autem sumus miseriarum propago.

Dicit itaque pœnitens: O Deus, *confirmasti*, id est grauiter aggrauasti, *super me manum tuam*, id est uindictam tuam in pœnis innumeris et miseriis infinitis, quæ adeo me conturbant, ut præ ingenti dolore clamare compellar: *Neque in furore tuo corripias me*. In tantum autem *confirmasti super me manum tuam*, quod

[III 5]

*Non est sanitas in carne mea a iræ tuæ,
et non est pax ossibus meis, a facie peccatorum meorum*

Uultus Dei Patris est filius, unde: *In lumine uultus tui ambulauimus* (Ps 88,16); et: *Illuminet uultum suum super nos* (Ps 66,2). Cognitio, unde: *Quæsiui uultum tuum, uultum tuum Domine, requiram* (Ps 26,4). Propitiatio, unde: *De uultu tuo iudicium meum procedat* (Ps 16,2). Indignatio, unde: *Uultus Domini super facientes mala* (Ps 33,17). Ratio, unde: *Signatum est super nos lumen uultus tui, Domine* (Ps 4,7). Benignitas, unde: *Uultum tuum deprecabuntur omnes dicentes plebis* (Ps 44,13). Uultus ergo uel facies hic accipitur pro notitia, qua in uultu cognoscitur unusquisque. In uultu quoque deprehenditur ira, et plerumque in facie denotatur peccatum, secundum illud: *Heu quam difficile est crimen non proderet uultu* (Ouid.)

Caro quoque multis modis accipitur in Scripturis. Nam caro dicitur homo unde: *Uerbum caro factum est* (In 1,14); et: *Uidebit omnis caro salutare Dei* (Lc 3,6). Pars hominis, unde: *Palpate et uidete, quoniam spiritus carnem et ossa non habet, sicut me uidetis habere* (Lc 24,39). Animalis natura, unde: *Alia est caro uolucrum, alia piscium, et alia iumentorum* (2Co 15,39); et: *Dat Deus escam omni carni* (Ps 135,25). Humana fragilitas, unde: *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est* (Gn 6,3); et: *Omnis caro fenium* (Is 40,6). Sensualitas, unde: *Spiritus concupiscit aduersus carnem* |¹⁰³² *et caro aduersus spiritum* (Ga 5,17). Corruptibilitas, unde: *Et si nouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus* (2Co 5,16). Uoluptuosa conuersatio, unde: *Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt* (1Co 15,50). Legalis obseruantia, unde: *Qui uolunt uobis placere in carne, hi cognunt uos circumcidit*⁵⁵ (Ga 6,12). Terrena consideratio, unde: *Caro et sanguis non reuelauit tibi* (Mt 16,17). Litteralis intellectus, unde: *Spiritus est qui uiuificat: caro non prodest quidquam* (In 6,64). Coniugale opus, unde: *Erunt duo in carne una* (Gn 2,24). Ipsa

⁵⁵ A R aquesta frase es troba després de *Terrena consideratio*.

femina unde: *Non ex sanguinibus, neque ex uoluntate uiri, neque ex uoluntate carnis, sed ex Deo nati sunt* (In 1,13). Consanguinitas, unde: *Nemo unquam carnem suam odio habuit* (Ef 5,29). Culpa unde: *Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas* (Ps 26,2); et pœna, unde: *Carnibus meis saturamini* (Ib 19,22).

Non est, inquam, sanitas in carne, quia necessitati moriendi addicta est per peccatum: quia non satis est sanum, quod leuiter potest lædi. A uultu iræ tuæ, id est a consideratione indignationis tuæ, quæ timore futuri iudicii non solum mentem conturbat, sed et carnem affligit. Nec solummodo carnem, quæ fragilis est, sed et ossa, quæ fortia reputantur, quia non est pax ossibus meis, id est uiribus mentis meæ. A facie, hoc est a recordatione peccatorum, meorum quæ ossa conturbant, quoniam spiritus tristis exciaccat ossa (Pr 17,22). *Quis enim retistit ei, et pacem habuit?* (Ib 9,4). *Non est impiis gaudere, dicit Dominus* (Is 48,22); quia *per quæ peccat homo, per hæc et torquetur* (Su 11,17).

Iustus autem confidit ut leo (Pr 28,1), de quo legitur: *Leo, fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum* (Pr 30,30). Sed et iustus quidquid occurrerit semper imperturbatus existit, quia aduersis deprimitur, nec prosperis eleuatur. Lætus uigilat, dormit quietus, sedet pacificus, insedit securus; quoniam qui timet Deum, omnia timent eum. Magnam in præsentia iustitiæ suæ mercedem adeptus, in futuro maximam adepturus.

Est autem pax peccatorum, pax iustorum et pax beatorum. De prima: *Non ueni mittere pacem, sed gladium* (Mt 10,34); et: *Zelani in peccatoribus pacem peccatorum uidens* (Ps 72,3). De secunda: *Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis* (In 14,27); et: *Pax multa diligentibus nomen tuum* (Ps 118,165). De tertia: *In pace in idipsum dormiam et requiescam* (Ps 4,9); et: *Pax Dei quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda uestra et intelligentias uestras* (Fl 4,7). Et præterea pax communis bonis et malis, de qua legitur: *Bonus sermo Domini sit mihi pax, et ueritas in diebus nostris. Ipse quoque Christus dicitur pax nostra, qui fecit utraque unum in uno nouo homine, faciens pacem, pacem his qui prope, et pacem his qui longe* (Ef 2).

Porro quidam nec a peccato habent pacem, nec cum peccato, et hi sunt optimi; et contra, quidam habent cum peccato pacem, et non a peccato, et hi sunt mali. Quidam autem habent pacem ¹⁰³³ et cum peccato et a peccato, et hi sunt pessimi. Qui enim sic dati sunt *in reprobum sensum* (Rm 1,28), et uenundati *sub peccato* (Rm 7,14), ut ultro se peccato ingerant, et de peccato non curent. Illi profecto et cum peccato pacem habent, in quo suauiter delectantur, et a peccato pacem habent, super quo minime remordentur, de qualibus scriptum est: *Lætantur cum male fecerint et exsultant in rebus pessimis* (Pr 2,14); quoniam: *Impius, cum in profundum malorum uenerit, contemnit* (Pr 18,3). Sicut enim, secundum Apostolum: *Hi qui ea quæ legis sunt, naturaliter faciunt ipsi sunt sibi lex* (Rm 2,14); sic illi qui ea quæ peccati sunt, faciunt libere, ipsi sunt sibi peccatum, id

est peccati causa, ut iam eis quodlibet hoc liceat, non autem libeat hoc quod licet. In profundum iniquitatis demersi et absorpti penitus a peccato, non cogitantes de pœna, nec curantes de culpa, effecti sunt *sicut equus et mulus, quibus non est intellectus* (Ps 31,9), post suas concupiscentias abeuntes. Qui si quandoque flagellentur, ut conuertantur, uulnera non sentiunt et uerbera non attendunt, quemadmodum scriptum est: *Uerberauerunt me et non dolui; traxerunt me et non sensi* (Pr 23,35). Et hoc maxime fit cum laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua gerit, benedicitur. Tales pepigerunt fœdus cum morte, uel ex perfidia non credentes, uel ex malitia desperantes, quasi quatruiduanus mortuus in monumento fetentes (In 2).

Qui uero peccatum operantur et delectantur in eo, sed tamen remordentur et impugnantur ab illo, ipsi quidem cum peccato pacem habent sed non a peccato: quia delectantur in culpa, sed a conscientia remordentur. Tales impugnantur, sed non repugnant: quia motus sentiunt et consentiunt, *abstracti a concupiscentia et illecti* (Im 1,14). Paruulos non allidunt ad petram (Ps 136,9), sed eos in desiderio suo fouent, iacentes et dormientes in uoluptate et fœditate peccati, ueluti iumenta quæ in stercore suo computrescunt, quibus redolet fetor, et amaritudo dulcescit.

E contra: Quidam tentationes sustinent et resistent, impugnationibus repugnantes, et hi nec cum peccato pacem habent, nec a peccato; quia cum illo luctantur, ne peccatum in suo mortali corpore dominetur. Grauis quidem est lucta, sed utilis pugna; quoniam et si pœnam habet, habebit et coronam et quanto difficilior est conflictus, tanto gloriosior est triumphus. Qui uero tentationes uicerunt, ut non solum tentationibus non consentiant sed iam etiam tentationes non sentiant, nisi forte leuissimas, quæ pacem animi non perturbant, hi profecto pacem habent a peccato, sed non cum peccato, ut dicere ualeant cum Apostolo: *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ* (2Co 1,12); cum illi ueraciter peccatores possint de pace in Domino gloriari, quos et criminalis culpa non mordet, et cauteriata conscientia non remordet, quoniam etsi grauia forte peccata commiserunt, illa tamen omnino per condignos fructus pœnitentiæ ¹⁰³⁴ diluerunt. Cum ergo iam ipse spiritus testimonium perhibet spiritibus eorum, quod ipsi filii Dei sint, tunc a peccato pacem habent, et non cum peccato, effecti pacifici ueri, qui filii Dei uocabuntur (Rm 6): pauidi quidem pro suis, sed pro aliis securi.⁵⁶

Patet ergo quod non habere pacem cum peccato semper est bonum, et habere pacem cum peccato semper est malum. Habere uero pacem a peccato interdum est bonum, interdum est malum. Noli ergo cum peccato pacem habere, noli contrahere amicitiam cum serpente, ne suadendo inficiat, et occidat te uene-

⁵⁶ R *pauidi quidem pro aliis, sed pro se ipsius securi*

no. Lethalius est enim uenenum peccati, quam uenenum serpentis: nam illud interficit corpus, istud uero interim it animam, sine qua corpus non uiuit.

Si uero concupiscentia corporis⁵⁷ illectus, pacem habueris aliquando cum peccato, caue saltem ne habeas pacem ab illo: quia si cum peccato et a peccato pacem habueris, uiuens inter mortuos deputaberis. Quæ uero sit causa, quare *non est sanitas in carne hominis a facie iræ Dei*, neque *pax ossibus a facie peccatorum*, consequenter ostendit:

[III 6]

*Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum,
et sicut onus graue grauatae sunt super me*

Caput mulieris uir, caput uiri Christus, caput Christi Deus (1Co 11,3); unde: *Caput dilecti mei sicut aurum optimum* (Ct 5,11). *Ipse est caput corporis Ecclesiae* (Col 1,18). Caput animæ mens, unde: *Impinguaui caput meum in oleo* (Ps 22,5). Caput rei, principium, unde: *In capite libri scriptum est de me* (Ps 39,8). Caput prouinciæ, metropolis, unde: *Caput Syriæ Damascus* (Is 7,8). Caput populi princeps, unde: *Constitues me in caput gentium* (Ps 17,44). Caput iniquorum diabolus, unde: *Percussisti caput de domo impij, denudasti fundamenta eius usque ad collum* (Ha 3,13); et: *Tu confregisti capita draconum; dedisti ea in esca populis Æthiopum* (Ps 73,14). Caput mali operis, suggestio diabolica, unde: *Caput aspidis suget et occidet eum lingua uiperæ* (Io 20,16); et: *Ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo eius* (Gn 3,15). Caput uitiorum, superbia, unde: *Si extulerit caput usque ad nubes quasi sterquilinium in fine perdetur* (Io 20,7).

Caput ergo interioris hominis, animæ, mens seu ratio intelligitur; de quo Salomon ait: *Oculi sapientis in capite ipsius*, id est fides et intellectus sunt in mente sapientis. Nam oculi corporales sunt etiam in capite uiri stulti; huic capiti quædam iniquitas superponitur, illa iniquitas quæ cum timore Dei et sine proposito⁵⁸ pœnitendi committitur, supponitur rationi: quia peccator in ea iudicium rationis reueretur. Illa uero iniquitas, quæ sine timore Dei et sine proposito pœnitendi committitur, superponitur menti; quia peccator in ea iudicium rationis contemnit. Utraque grauat, sed ista sicut onus mediocre, illa uero sicut onus graue, quod in profundum demergit. Et hoc est quod dicit: *Iniquitates meæ*, quas |¹⁰³⁵ ego sine timore et proposito pœnitendi commisi, *superposuerunt*, id est posuerunt se super caput meum. Uel secundum aliam literam, *supergressæ sunt caput meum*, hoc est depresserunt et despexerunt rationem animæ meæ. Ideoque *grauatae sunt super me*, non sicut onus mediocre, sed *sicut onus graue*, quod usque in profundum uitiorum demergit. Iniquitas enim secun-

dum prophetam, super alentum plumbi sedere describitur (Za 5,5-11), quia mentem quam deprimit non sinit ad cælum erigi, sed cogit ad inferna demergi. Uel *iniquitates meæ superposuerunt*, id est in superbia posuerunt caput meum, id est mentem meam in superbiam extulerunt, et ideo, quoniam *omnis qui se exultat humiliabitur* (Lc 14?), *sicut onus graue grauatae sunt, super me*, id est mole pœnarum me grauius depresserunt. Quasi diceret: Ego exaltaui me in spiritu superbiæ, quoniam *iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum*, et Deus humiliavit me in pondere pœnæ, quoniam *sicut onus graue grauatae sunt super me*.

Est onus Christi, onus mundi, onus diaboli. Primum gratiæ, secundum pœnæ, tertium culpæ. De primo: *Iugum meum suauis est, et onus meum leue* (Mt 11,30). De secundo: *Onus Babylonis, quod uidit Isaias filius Amos* (Is 13,1). De tertio: *Nolite portare onera in die Sabbati* (Ir 17,21). Licet enim scriptum sit: *Unusquisque onus suum portabit* (Ga 6,5), monet tamen Apostolus: *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi* (Ga 6,2). Non solum autem *iniquitates supergressæ sunt caput meum*, uerum etiam

[III 7]

*Computruerunt et deteriorauerunt*⁵⁹ *cicatrices meæ
a facie insipientiæ meæ*

Computrescere multis modis dicitur aliquid. Ratione materiæ, unde: *Lumbare computrit, quod Ieremias abscondit in Euphrate* (Ir 13,1-11). Ratione pœnæ, unde: *Philistiim computrescebant prominentes costales* (1Re 5,9). Ratione culpæ, unde: *Computruerunt iumenta in stercore suo* (Il 1,17). Et ratione gratiæ, unde: *Computruit iugum a facie Dei* (Is 10,27).

Cicatrix autem est locus uulneris iam sanati, sed hic ponitur continens pro contento; ut cicatrices in carne intelligantur plagæ, quæ postquam curatæ sunt, recidiunt, at quidem posteriores plagæ longe sunt peiores, quam priores. Sic cicatrices in mente sunt culpæ, quæ postquam dimissæ sunt, iterantur, et sunt longè istæ grauior, quam illæ.

Ait ergo: *Cicatrices meæ*, id est peccata, quæ mihi dimissa sunt per baptismum uel pœnitentiam, *computruerunt*, id est conuersa sunt in putredinem, dum iterata sunt ad reatum, qui est mentis putredo. Heu si quis uiderit animam peccatricem, quam si fœda, quam fetida et putrida! Profecto leprosius est carne leprosa! *Et deteriorauerunt*, id est deteriora facta sunt per ingratiudinis uitium, *a facie insipientiæ meæ*, id est ab insipientia mea, quæ apparet quasi facies manifesta.

Quænam enim manifestior est stultitia, quam ut pœnitens ad |¹⁰³⁶ peccatum, sicut canis ad uomitum, reuertatur? (2Pe 2,22). Immundus est cibus quem canis

⁵⁷ R *carnis concupiscentia*

⁵⁸ R *et proposito*

⁵⁹ Alii *corruptæ sunt*

edit, sed longe immundior est uomitus ad quem redit; uel *cicatrices meae computruerunt* aliis, qui exemplo mei facinoris quasi fetore putredinis sunt corrupti, et *deteriorauerunt* me, qui frequentando peccatum, deterior effectus sum, *a facie insipientiae meae*, id est ex culpa negligentiae, quae meam insipientiam manifestat, quia uidelicet non sum usus uiribus in baptismo receptis.

Quid enim insipientius peccatore, qui et cognoscit facinus et committit, praecipitans se scienter in mortem? Certe brutum animal si uidet foueam, declinat ab ea, ne labatur in illam et si forsan alicubi difficultatem incurrit, non potest illuc sine difficultate reduci. Homo uero ab illicito semper illicitur, et in delictis iugiter delectatur.

Caue igitur penitens iterare peccatum, ne propter ingratitude uitium requiratur a te debitum iam dimissum. *Ecce*, inquit, *sanus factus es; iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat* (In 5,14). Caue quoque, ne peccatum facias in occulto, magis autem ne facias in aperto: quia peccatum secretum obest tantummodo facienti, manifestum uero et facienti obest et imitanti.

Uel *cicatrices meae*, id est peccata mea quae ego post penitentiam iteravi, *computruerunt in me per defectum*⁶⁰ quia computrescere me fecerunt, hoc est, in sordibus uitiorum marcescere, quasi *iumenta* insipientia, quae teste propheta, *computruerunt in stercore suo* (II 1,17), et tanquam illi quorum *computrescebant prominentes extales* (1Re 5,9), et sic *deteriorauerunt a facie insipientiae meae*, id est propter insipientiam meam deteriores me fecerunt.

Duabus ex causis solent cicatrices computrescere, uel quia non perfecte curantur uulnera, uel quia nociua non plene uitantur. Ille namque uulnera peccatorum perfecte non curat, qui succidit actus, sed non interficit cogitatus; quia de refractione cogitationis facile reditur ad consuetudinem actionis. Ille quoque nociua uitiorum plene non uitat, qui peccandi occasiones studiose non fugit.

Fuge ergo personam suspectam, locum idoneum, tempus aptum et quidquid est opportunum ad faciendum peccatum; quia sicut est difficile in igne esse et non ardere, ita difficile est habere opportunitatem peccandi et non peccare. Sequitur:

[III 8]

Miseriis afflictus,⁶¹ et *turbatus sum usque in finem*,
tota die contristatus ingrediebor

Quis potest omnes hominis miseriae⁶² enarrare, cum tota hominis uita sit miseria? *Homo* namque *natus de muliere, breui uiuens tempore, repletur multis miseriis* (Ib 14,1). Breuis est uita, sed multae sunt miseriae, quibus

repletus asseritur, ut nihil in eo uacuum a miseria relinquatur. In tribus tamen uocabulis tres species miseriarum designat, uidelicet timores, dolores et labores,⁶³ ad quas omnes miseriae referuntur. Quasi diceret: *Afflictus* sum praeter labore, et *turbatus sum* praeter timore, *contristatus* |¹⁰³⁷ sum praeter dolore: suntque miseriae meae longae, quia *turbatus sum usque in finem*. sunt assiduae, quia *tota die contristatus ingrediebar*, sunt spirituales, quia *anima mea completa, est illusionibus*. et sunt corporales, quoniam *non est sanitas in carne mea*.

Finis, Christus, unde: *Christus est finis legis ad iustitiam omni credenti* (Rm 10,4), qui de se dicit: *Ego sum* □ et □, *principium et finis* (Ap 1,17), et de quo scribitur: *In finem psalmus David*. Charitas, unde: *Finis praeccepti charitas, de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta* (1Tm 1,5); et: *Omnis consummationis uidi finem, latum mandatum tuum nimis* (Ps 118,96). Adimpletio, unde: *Ea quae de me scripta sunt, fidem habent* (Lc 12). Extremitas, unde: *In tempore finis complebitur uisio* (Dn 8,17). Finis, beatitudo, unde: *Nouissime destruetur mors, deinde finis* (1Co 15,23-24). Perseueratio, unde: *Cum dilexisset suos, usque in finem dilexit eos* (In 13,1). Nam *qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit* (Mt 10,22). Finis, terminus, unde: *Notum fac mihi, Domine, finem meum, et numerum dierum meorum* (Ps 38,5). Finis consummatio, unde: *Finis uenit, uenit finis super quatuor plagas terrae* (Ez 7,2). Finis, damnatio, unde: *Laborabit in aeternum; et uiuet adhuc in finem* (Ps 48,9-10). Et: *Finis illorum mors est* (Rm 6,21).

Ergo *turbatus sum usque in finem*, id est usque ad uitae terminum (de futuro tanquam de praeterito loquens) quia certus sum, quod ante mortem miseriae minime finientur. Propter quod clamabat Apostolus dicens: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* (Rm 7,24). *Occupatio magna creata est omnibus hominibus et iugum graue super omnes filios Adam, a die exitus de uentre matris eorum, usque in diem sepulturae in matrem omnium* (Eccl 40,1). Utinam in morte terminus miseriarum existat, ne post mortem cumulus miseriarum accrescat! Quia post mortem incomparabiliter maiores erunt miseriae in inferno, quam sunt ante mortem in mundo: quoniam ibi erit *uermis qui non morietur, et ignis qui non exstinguetur* (Is 66,24). Ibi *querent homines mortem, et non inuenient; optabunt mori, et fugiet mors ab eis* (Ap 9,6).

Et ideo: *tota die contristatus ingrediebar* intra cubiculum cordis, ut in occulto, tristis et mcerens pro dilatione Sabbati, quo cupiebam effundere animam meam Domino; iuxta quod ipse dicit: *Cum oraueris, intra in cubiculum tuum et, clauso ostio, ora Patrem tuum* (Mt 6,6). Nec semel hoc egi, sed saepe: nec perfunctorie, sed assidue: quia *tota die contristatus ingrediebar*, donec egrediebar tandem ex hac uita et ad illam perueniam, ubi erit in uero Sabbato requies sine fine. Notent hoc illi qui putant sufficere simul et semel de peccato dolere, statim post

⁶⁰ Alii per defectum (R)

⁶¹ Alii miser factus sum (R)

⁶² R hominis miseriae

⁶³ R labores, timores et dolores

⁶⁴ R in finem

gemitum recurrentes ad gaudium et post fletum ad risum, cum e contraria pœnitere sit pœnam tenere. Ideo uero *tota die contristatus ingrediebar.* |¹⁰³⁸

[III 9]

*Quoniam anima mea repleta est illusionibus,
et non est sanitas in carne mea*

Innumerabiles sunt illusiones, quas homo patitur in hac uita, dum prauis persuasionibus circumuentus credit falsa pro ueris, agit mala pro bonis, et dimittit cœlestia pro terrenis, dum pro caducis, uanis et friuolis a diuina seruitute transfertur, a pia intentione retrahitur, a sancto proposito reuocatur, et tunc incipiunt illudere ei dicentes: *Hic homo cepit ædificare, et non potuit consummare* (Lc 14,30). Alludit mundus, eludit caro, et illudit diabolus. Mundus alludit per blanditias sæculares, caro eludit per sensuales illecebras, diabolus illudit per spirituales fallacias.

Isti enim sunt tres fallaces sophistæ, qui miseram animam suis uersutis circumuenerunt et seducunt.⁶⁵ Proponit mundus, assumit caro, concludit diabolus.⁶⁶ Mundus proponit sæcularia blandimenta, caro assumit illicita desideria, diabolus concludit sempiterna tormenta. Sic alluditur animæ ut elidatur, sic eluditur ut illudatur.

Turpis illusio, quando diabolus ab illusionem cessando, magis illudit, iuxta quod legitur: *Deridebant Sabbata eius* (Lm 1,7). Tunc enim dæmones Sabbata cuiuscunque derident, cum ad tempus ab illorum tentatione desistunt, ut quando incaute cognouerint a peccato quiescere, turpius illum ad peccandum reducant, et sic qui se sabbatizasse crediderat, a dæmonibus deridetur. Propterea idem uir timoratus et iustus alibi orat, et ait: *Deus meus, in te confido, non erubescam, neque irideant me inimici mei* (Ps 14,2). Etenim uniuersi qui te exspectant non confundentur. Multis ergo modis illuditur animæ, præsertim in obscenis affectibus et cogitationibus importunis, quibus improbe irruentibus, uix anima orare permittitur, et raro sinitur contemplari, dum corporum imagines occurrunt, quæ de hoc in illud, et de uno in aliud mentem rapiunt et transducunt. Scriptum est enim: *Musæ morientes perdunt suauitatem unguenti* (Eccli 10,1); quia improbæ cogitationes tollunt deuotionem orationis.

Quid dicam de illusionibus illis, per quas angelus Satanæ transfiguratur se in angelum lucis (1Co 11,14), et uitia simulando uirtutes, impietatem ingerit sub specie pietatis. Certe non potest exprimi quanta sit multitudo et magnitudo illusionum, quas anima patitur in hoc mundo. Unde pœnitens ait: *Anima mea, completa est illu-*

sionibus. Ecce non respersam, sed completam esse illusionibus animam asserit, ut multitudinem et magnitudinem illusionum ostendat. A quibus etiam *sanitas non est in carne mea*, quæ suis illusionibus inquinatur, maxime cum in somniis nocturnas pollutiones incurrit. Nec istam illusionibus speciem reputes esse leuem, quoniam ex falsa causa uerus procedit effectus, quoniam etsi falsa sit in somno imaginatio, uera tamen pollutio est in carne. Unde præcipitur in *Leuitico*, ut homo qui pollutus nocturno sit somno, egrediatur extra castra, et non reuertatur priusquam ad uesperam lauetur aqua, et post solis occasum regrediatur in |¹⁰³⁹ castra (Lu 15,16). *Omne peccatum quod facit homo, extra corpus est; qui uero fornicatur, in corpus suum peccat* (1Co 6,18). Unde secundum aliam litteram dicitur: *Lumbi mei impleti sunt illusionibus uel ignominia.* Nam in lumbis est incentuum libidinis, secundum illud: *Uirtus eius in lumbis eius, et fortitudo eius in umbilico uentris eius* (Ib 40,11); unde præcipitur: *Sint lumbi uestri præcincti* (Lc 12,35). Grandis enim est illusio et grauis ignominia in uoluptate libidinis: quia præcedunt illam ardor et petulantia, comitantur fetor et immunditia, sequuntur dolor et pœnitentia. Sequitur:

[III 10]

*Incuruatus sum et humiliatus usquequaque,⁶⁷
rugiebam a gemitu cordis mei*

In prima parte prius commemorauit pœnas inflictas a Deo, ac deinde pœnas illatas a se, de illis præmittens: *Sagitte tuæ infixæ sunt mihi, et confirmasti super me manum tuam*, et de istis subiungens: *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus graue grauata sunt super me.* In hac uero secunda parte, prius commemorat pœnas inflictas a se, ac deinde pœnas illatas ab aliis. De illis enim dicit: *Incuruatus sum et humiliatus usquequaque, rugiebam a gemitu cordis mei. Cor meum conturbatum est in me, deseruit me fortitudo mea, et lumen oculorum meorum non est mecum.* De istis addit: *Amici mei et proximi mei aduersum me appropinquauerant et steterunt, et proximi mei a longe steterunt. Uim faciebant qui querebant animam meam, et qui inquirebant malo mihi, locuti sunt uanitates, et dolos tota die meditabantur.* Ostendens quantum ex utrisque profecerit. Nam ex illis profecit ad desiderium patriæ; unde supponit [...] ⁶⁸ et dicit: *Ego autem uelut surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo increpationes.* Agens ergo de pœnis quas patitur, o seipso fatetur se sustinere incuruationem corporis, et humiliationem

⁶⁷ Alii *Afflictus sum et humiliatus sum nimis*

⁶⁸ Salt per homoioteleuton a PL et ait... et dicit. El text sençer és a R: et ait: *Domine, ante te omne desiderium meum; gemitum meum a te non est absconditus.* Ex istis non profecit ad meritum patientie. Unde supponit et dicit:

⁶⁵ R et deluntur

⁶⁶ R no té aquesta frase per un salt d'igual a igual *proponit mundus... proponit mundus.*

mentis; unde: *Incuruatus sum et humiliatus usquequaque*. Rugitus oris et gemitus cordis, unde: *Rugiebam a gemitu cordis mei*. Tædium uiuendi et desiderium moriendi, unde: *Ante te omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus*.

Statimque superiorum causas assignat. *Cor meum*, inquit, *conturbatum est in me, deseruit me fortitudo mea et lumen oculorum meorum non est mecum*. Ac si diceret manifestius: *Dixi quod rugiebam a gemitu cordis mei*; nec mirum; quia *cor meum conturbatum est in me*. *Dixi quod incuruatus sum et humiliatus usquequaque*, nec mirum: quia *deseruit me fortitudo mea*. *Dixi quod ante te est omne desiderium meum*, nec mirum, quia *lumen oculorum meorum non est mecum*. Et ideo quia tu, qui lumen oculorum meorum es, mecum non es, desidero esse ante te, ut ego sim tecum, et non hoc fide sed uere; quia *gemitus meus a te non est absconditus*. Sæpe quidem uexatio tribuit intellectum, quia nonnunquam flagella castigant, |¹⁰⁴⁰ quem beneficia non emendant; quapropter ait: *Incuruatus sum et humiliatus usquequaque*, id est ex utriusque hominis parte, uidelicet exterioris, quantum ad incuruationem corporis, et interioris, quantum ad humiliationem mentis. Quare a gemitu cordis ingemiscens interius de multitudine, magnitudine, ac turpitudine peccatorum, *rugiebam* exterius lugubri, querulo et confuso clamore, more leonis rugientis ad escam: quia famem patiens boni operis, *rugiebam* desiderio cibi cælestis, ad Sabbatum æternitatis tota mente suspirans.

Cæterum possent hæc ad pœnitentiæ uirtutem referri, ut dicat pœnitens: *Incuruatus sum corpore, et sum humiliatus mente*, in oratione ac confessione prostratus: nec humiliatus simpliciter, sed etiam *usquequaque*, omnes omnino circumstantias exprimendo, ut qui committendo peccatum, superbam contra Deum ceruicem erexi, confitendo peccatum, pronam ante Deum mentem inclinem.

Insuper *rugiebam a gemitu cordis mei*, altis clamoribus eiulans et profundis suspiriis ingemiscens. Quoniam *ante te est omne desiderium meum*, quia non una pars desiderii mei est ante te altera post te —ut unum peccatorum meorum exprimam confitendo et aliud suppressam occultando, unum accusando condemnem et aliud excusando defendam—, sed *omne desiderium meum est ante te*, quia cum ultimo desiderio totam conscientiam meam coram te pando. Quod inde conuictis euidenter, quia *gemitus meus a te non est absconditus*, cuius oculis omnia nuda sunt et aperta.

Incuruatio in Scripturis in bono accipitur, et in malo. Est enim incuruatio contractionis, unde: *Elisæus incuruauit se super puerum et reuixit* (4Re 4,34); adorationis, unde: *Fratres Ioseph incuruati adorauerunt eum* (Gn 43,28); humiliationis, unde: *Incuruabitur sublimitas hominum et humiliabitur altitudo uirorum* (Is 5,15); subiectionis, unde: *Incuruentur ante te filii matris tuæ* (Gn 27); item, incuruatio cupiditatis, unde: *Incuruare ut transeamus* (Is 51,23); iniquitatis, unde: *Laqueum parauerunt*

pedibus meis, et incuruauerunt animam meam (Ps 56,7); obscenitatis, unde: *Scortum alterius sit uxor mea*,⁶⁹ et super eam incuruentur alii (Ib 31,10); et anxietatis, unde: *Uxor Phinees incuruauit se et peperit, irruerunt enim in eam dolores subiti* (1Re 4,19).

[III 11]

*Domine, ante te omne desiderium meum,
et gemitus meus a te non est absconditus*

Ecce utrumque habet irriguum superius, id est desiderium mentis pro bonis patriæ, ac inferius, id est gemitus cordis, pro *malis mundi*.⁷⁰ Ac si diceret manifestius: *Uidi cuncta quæ sub sole fiunt, et ecce uniuersa uanitas et afflictio spiritus* (Eccl 1,14): quare iam nihil desidero in hoc mundo, sed *ante te est omne desiderium meum*, ut uidelicet coram te consistam in patria, ubi est uera quies, plena securitas, summa dulcedo, perfecta lætitia et felicitas sempiterna: ubi in summo bono quidquid |¹⁰⁴¹ boni quæritur, inuenitur. Et ideo *gemitus meus*, de innumeris miseris huius uitæ, quæ tota est militia super terram, *a te non est absconditus*: non solum quia tibi cognitus est, qui omnia conspicias et nihil ignoras, uerum etiam quia est tibi placitus, qui quodam speciali modo diceris nescire, quæ reprobas, et scire quæ approbas, unde: *Non noui uos* (Mt 25); et: *Nouit Dominus qui sunt eius*. Illa quippe absconduntur a Deo, quæ diuino indigna sunt aspectu, unde Adam et uxor eius *absconderunt se a facie Domini post peccatum* (Gn 3,8): quia *qui male agit, sine dubio odit lucem* (In 3,20). Et ideo:

[III 12]

*Cor meum conturbatum est in me,
deseruit me fortitudo mea,⁷¹
et lumen oculorum meorum⁷² non est mecum*

Ostendit se incurrisse anxietatem cordis, unde ait: *Cor meum conturbatum est in me*, propter acerbiteriam doloris, et debilitatem corporis; unde subdit: *Deseruit me fortitudo mea*, propter tenuitatem ieiuniorum et obscuritatem luminis, unde: *Lumen oculorum meorum non est mecum*, propter affluentiam lacrymarum; et ita iam dignos fructus pœnitentiæ facit (Mt 3).

Quandoque cor hominis conturbatur in se, quando scilicet per *compunctionis dolorem spiritus*⁷³ tristatur et affligitur pro se ipso, secundum illud: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. (Is 38,15). Quandoque conturbatur in alio, quando scilicet per

⁶⁹ R uxor tua

⁷⁰ R malis uie

⁷¹ Alii et derelinquit me uirtus

⁷² Alii oculorum ipsum

⁷³ R compunctionis spiritum

spiritum compassionis affligitur pro alio et tristatur, secundum illud: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?* (2Co 11,29). Ait ergo: *Cor meum conturbatum est in me*, quia in meipso est, unde doleam de meipso, quia *deseruit me fortitudo mea*. Scriptum est enim, quia iusti fortitudinem suam mutant, dum corporalem deponunt et spiritualem assumunt, propter quod dicit Apostolus: *Cum infirmor, tum potens sum* (2Co 12,10). *Et lumen oculorum meorum non est mecum*, quin potius contra me: quia *mors ingressa est per fenestras* (Ir 9); et: *Oculus animam deprædatur* (Lm 3,51). Unde ipsi oculi iam compuncti a Deo lacrymis effluunt, ut eorum *lumen* quasi deficiens non sit mecum.

[III 13]

*Amici mei et proximi mei aduersum me appropinquauerunt et steterunt,
et proximi mei⁷⁴ a longe steterunt*

Hactenus persecutus est pœnitens pœnas, quas patitur intus, a Deo uidelicet et a se, a modo prosequitur pœnas, quas patitur foris, ab amicis et inimicis. De pœnis enim a Deo inflictis prædixerat: *Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi et confirmasti super me manum tuam*, de pœnis a se illatis adiunxit: *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus graue grauatae sunt super me*, nunc uero dicit de pœnis, quas patitur ab amicis: *Amici mei et proximi mei a longe steterunt [.....]⁷⁵* De pœnis quas patitur ab inimicis subiungit: *Inimici mei uiuunt et¹⁰⁴² confortati sunt super me, et multiplicati sunt qui oderunt me inique*.

Sane cum peccator per pœnitentiam se conuertit ad Deum, grauiore tentatione incurrit, iuxta quod legitur: *Fili, cum accesseris ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem* (Eccli 2,1). Unde cum ad pœnitentiam se conuertit, ecce instigante diabolo, *amici proximi*, et uicini contra ipsum insurgunt, propter quod dicit: *Amici mei et proximi mei appropinquauerunt*, non utique propter me, ut conferant mihi solatium, sed *aduersum me*, ut inferant nocumentum. Nec perfunctorie, sed instanter: quia non solum approximarunt, sed *et steterunt aduersum me*, uidelicet ut mihi aduersentur. *Et qui iuxta me erant, id est uicini mei,⁷⁶ a longe steterunt*, omne mihi *consilium et auxilium salutis⁷⁷* denegantes. Illi *appropiauerunt*, ut inferrent dispendium, isti *elongauerunt*, ne conferrent solatium, ut sic malis totus essem expositus, et ne bonis aliquatenus essem adiutus.

[III 14]

⁷⁴ Alii qui iuxta me erant

⁷⁵ PL no té el final de la cita, que sí que és present a R: *et proximi mei a longe steterunt*

⁷⁶ R id est uicini

⁷⁷ R salutis consilium et auxilium

*Et uim faciebant, qui quærebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt uanitates,
et dolos tota die meditabantur*

Agendo de pœnis quas se ab aliis sustinere fatetur, ostendit separatim non ab hostibus, sed ab amicis; non ab alienigenis, sed cognatis; non ab extraneis, sed uicinis, quia indignus et indignatus, tam ab his quam ab aliis persecutio toleratur. *Et hi me*, inquit, multipliciter persequuntur, uidelicet opere, uiolenter, et odiose, quia *uim faciebant qui quærebant animam meam*. Ore, malignanter et studiose; quia qui inquirent *mala mihi, locuti sunt uanitates*. Et corde, incessanter atque dolose, quia *dolos tota die meditabantur*. Heul! Quod hodie reputantur amici, qui censendi sunt potius inimici, diligentes corpus, sed animam odientes. Tales sunt isti, qui hunc ad Deum conuerti cementes, uiolenter impedire nituntur, animam non ad saluandum, sed ad perdendum quærentes, cum eum a uia Dei retrahere moliantur, et bona temporalia inquirentes, spiritualia mala procurant, loquentes uanitatem in dolo, dum ei uana suggerunt et iniqua.

[III 15]

*Ego autem uelut surdus non audiebam,
et uelut mutus qui non aperui⁷⁸ os suum*

Est surditas bona, et surditas mala. Bona surditas est claudere aurem prauis consiliis et malignis suggestionibus, unde: *Quis fecit os hominis aut fabricatus est mutum et surdum, uidentem et cæcum? nonne ego?* (Ex 4,11). *Ite, renuntiate Ioanni: Surdi audiunt* (Lc 7,22). Nam illi obediunt Deo, qui sunt surdi diabolo.

Mala surditas est claudere aurem sanis consiliis, et præceptis diuinis, unde: *Surde et mute spiritus, exi ab eo* (Mc 9,24); et: *Sicut aspidis surdæ et obturantis aures suas, quæ non exaudiet uocem incantantium, et uenefici incantantis sapienter* (Ps 57,5-6).

Obmutescit autem quis aliquando ex cautela; unde: *Obmutui et humiliatus sum, et siliui a bonis* (Ps 38,3). Aliquando ex patientia; unde: *Quasi agnus coram tondente se obtumescet* (Is 53,7). Econtra obmutescit quis aliquando ex timore; unde: *Canes multi, non ualentes latrare* (Is 56,10). Aliquando ex cauteriata conscientia unde: *Amice, quomodo huc intrasti, non habens uestem nuptialem? At ille obmutuit* (Mt 22,12).

Mutus autem et surdus hic accipiuntur in bono. Magnæ quippe uirtutis est non reddere malum pro malo, sed quandoque maioris est non reddere maledictum pro maledicto (1Pe 3), cum longe facilius possit hoc reddi quam illud. Adhuc autem perfectioris est patientiæ, nec offendi, nec offendere uerbo, ideoque non repetendo, sed determinando subiungit:

⁷⁸ Alii non aperiens

*Et factus sum sicut homo non audiens,
et non habens in ore suo increpationes*⁷⁹

Quasi diceret manifestius: Non eram in ueritate surdus et mutus, sed cum audire possem et loqui, *factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo increpationes*: quia non respondebam maledictum pro maledicto (Ps 37,15). De talibus increpationibus legitur: *Usque ad noctem increpauerunt me renes mei* (Ps 15,7). Nam sunt et bonæ increpationes, de quibus dicitur: *Increpa feras silvarum* (Ps 67,31); et: *Argue, obsecra, increpa* (2Tm 4,2). Sunt et aliæ, de quibus scriptum est: *Increpet in te Deus Satan* (Za 3,2); et: *Increpauit mare Rubrum* (Ps 105,9).

Possunt hæc intelligi etiam ex persona capitis, ut sint quasi uerba Christi, *non nisi mutata*⁸⁰ uoce dicentis: Amici mei, non ueri sed ficti —ut hi qui tentando dicebant: *Magister, scimus quia uerax es, et uiam Dei in ueritate doces, et non est tibi cura de aliquo.* (Mt 22,16). *Dic ergo, licet tributum dare Cæsari, an non?* (Mt 12,14)— et proximi mei, uidelicet cognati secundum carnem —ut hi qui dicebant: *Transi hinc et uade in Iudæam, ut discipuli tui uideant opera, quæ tu facis. Neque enim fratres eius credebant in eum* (In 7,3)—. Hi et illi appropiauerunt aduersum me, coram Pilato dicentes: *Crucifige, crucifige eum* (In 19,15); et steterunt coram Herode constanter me accusantes. Et qui iuxta me erant, id est discipuli, qui mecum erant conuersati, de longe steterunt, fugientes timore mortis. Nam *Petrus sequebatur a longe* (Mt 26,58). *Et qui quærebant animam meam*, non ad imitandum, sed ad perdendum, *uim faciebant*, capiendo, ligando, colaphizando et conspuendo. *Et qui inquitebant mala mihi*, cum non inuenirent crimina, *locuti sunt uanitates*, fingendo falsa testimonia, ut hi qui dixerunt: *Nos audiuimus eum dicentem: Ego dissoluam templum hoc manu factum, et per triduum aliud non manu factum reedificabo* (Mc 15,58), et non erat conueniens testimonium eorum. *Et tota die meditabantur dolos*, id est fallacias, ut, quando custodes pecunia corrumperunt, ut dicerent: *Nobis dormientibus uenerunt discipuli eius, et furati sunt eum* (Mt 28,13). *Ego autem tanquam surdus non audiebam*, quia non respondebam, quasi nihil audirem. *Et sicut mutus, qui non aperuit os suum*, ut impleretur quod scriptum est: *Sicut agnus |¹⁰⁴³ coram tonde se, sic non aperuit os suum* (Ac 8,32). Et ideo *factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo increpationes*.

Unde cum unus *ministorum Annæ*⁸¹ dedisset alapam Iesu dicens: *Sic respondes pontifici?* Iesus non increpando, sed rationem reddendo, respondit: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, quid me cædis?* (In 18,23)

⁷⁹ Alii *redargutiones*

⁸⁰ R *non mutata*

⁸¹ R *assistens ministrorum*

*Quoniam in te, Domine, speraui,
tu exaudies me, Domine, Deus meus*

Tertia pars, in qua dicit se inter aduersa sperare, quod magnum est solatium oppressorum; quia dum sperant in tribulationibus, non deficiunt, credentes a Domino se liberari. Commendat autem pœnitens circa se spei donum, dicens: *Quoniam in te, Domine, speraui*, orationis uotum: *Quoniam tu exaudies me, Domine Deus meus*, discretionis iudicium: *Quia dixi, nequando insultent mihi inimici mei*; patientiæ meritum, quia *dum commouerentur pedes mei, super me magna locuti sunt*. Satisfactionis propositum; *quoniam ego in flagella paratus sum*. Contritionis affectum, *quia dolor meus ante me est semper*. Confessionis sonum, *quoniam iniquitatem meam ego pronuntio*. Et inquisitionis studium, quia *cogitabo pro peccato meo*.

Uerumtamen in his omnibus persecutores mihi non desunt. Uiuaces et prompti, quoniam *inimici mei uiuunt*. Fortes et firmi, quoniam *confortati sunt super me*. Multiplices et diuersi, quoniam *multiplicati sunt*. Crudeles et impii, quoniam *oderunt me inique*. Ingrati et detractores, quoniam *qui retribuiebant mihi mala pro bonis, detrabebant mihi*. Causam quoque supponit, quare tales sint erga ipsum; quoniam *subsecutus sum, inquit, iustitiam*. Uel, secundum aliam litteram, *quoniam sequebar bonitatem*. Nam et iniusti propter iustitiam, et mali propter bonitatem persequuntur bonos et iustos. Sicut Cain Abel (Gn 4), Ismæl Isaac (Gn 21), Esau Iacob (Gn 27), Saul Dauidem, et Iudaicus populus Dominum Christum.

Ait ergo: *Quoniam in te, Domine, speraui, tu exaudies me, Domine Deus meus*: qui sperat, credit et diligit, quia nisi crederet, non speraret; et nisi speraret, procul dubio non diligeret. Nam spes non confunditur, id est non patitur confundi sperantem. Quemadmodum alibi dictum est: *In te, Domine, speraui, non confundar in æternum* (Ps 30,2). Unde credens et diligens recte sperat a Domino exaudiri. Qui uero non sperat, non petit in fide, unde nequaquam exaudiri meretur; quia Deo sine fide placere non potest (He 2). Ait ergo, *Domine*, qui tristia mutas in læta, et aduersa conuertis in prospera, quia *in te speraui*, quemadmodum sperandum est, ideo dixi, non tam ore, quam corde, quod *tu me exaudies*, hoc est ad optatum exitum audies: *Domine Deus*, creator meus, redemptor et saluator meus; qui creando tribuisti naturam, redimendo dedisti gratiam, et saluando conferes gloriam. Tunc enim eris certissime meus, cum ultra non poteris esse |¹⁰⁴⁴ non meus. Dixi quidem quod *exaudies me*, nec immerito:

*Quia dixi, ne aliquando insultent in me*⁸² *inimici mei,*

⁸² Alii *supergaudeant mihi*

*et dum commouentur pedes mei,
in me magno locuti sunt*

Supra non exposuerat quid petierit, nunc autem illud exponit, quia hoc dixi, hoc petii, ne aliquando insultent in me inimici mei, hoc est ne illud agam, propter quod inimici mei mihi ualeant insultare. Quemadmodum alibi dictum est: *Deus meus in te confido, non erubescam, neque irrideant me inimici mei, etenim uniuersi qui te expectant non confundentur.*

Inter alias quippe causas, propter quas sibi iustus præcauet a peccato, hæc non est minima, ne super illo exsultet et insultet iniustus. Proprium est enim inimicorum, ut exsultent et insultent incommodis eorum, quos oderunt; et ideo dixi: *Ne insultent in me inimici mei, quia dum pedes, id est actus mei commouerentur aliquando ex humana infirmitate, ipsi secundum prauam consuetudinem locuti sunt contra me, irrisores uidelicet, iniurias uehementes.* Lætatur ergo impius, et insultat, quando iustum prospicit commoueri, secundum illud: *Qui tribulant me exsultabunt si motus fuero* (Ps 12,5). Sed econtra, pius tristatur et condolet, cum turbari cernit iniustum, secundum quod dicit Apostolus: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?* (2Co 11,29). Nam peccata proximorum frivolum sunt iustorum. Pes hominis affectus est, opus et sustentator. Quilibet duplex, dexter uidelicet et sinister. De pedibus affectionis dicitur: *Læui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* (Ct 5,3). Et: *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lauet.* De dextero: *Pes meus stetit in uia recta, in Ecclesiis benedicam te, Domine* (In 13). De sinistro: *Non ueniat mihi pes superbiæ, et manus peccatoris non moueat me* (Ps 35,12). De pedibus operationis dicitur: *Perfecit pedes meos tanquam ceruorum* (Ps 17,34); et: *Pedem sanctorum suorum seruiabit* (3Re 2,9). De dextris: *Pedes eorum recti* (Ez 1,7). De sinistris: *Pedes eorum ad malum currunt* (Pr 1,16). De pede sustentationis dextro, Iob ait: *Oculus fui cæcus, et pes claudo* (Ib 29,15). De pede sustentationis sinistro Veritas ait: *Si pes tuus scandalizat te, abscinde eum, et proiice abs te* (Mc 9,44). Potest et aliter hoc intelligi, ut etsi dixerit, *ne aliquando supergaudeant sibi inimici*, non tamen in hoc fuerit exauditus; quia *dum commouerentur, inquit, pedes mei, super me magna locuti sunt* (Ps 37,17). Quod Deus non sine causa quandoque permittit contingere, ut uidelicet iustus moueatur et cadat: quia *septies in die cadit uir iustus, et fortior resurgit* (Pr 24,16). Resurgit enim humilior, resurgit cautior, resurgit misericordior, sicut Petrus, qui quoniam incaute et præsumptuose respondit, cum ait: *Domine, etsi oportuerit me mori tecum, non te negabo* (Mt 26,35), permissus est |¹⁰⁴⁵ cadere, ut suam præsumptionem, imprudentiam et infirmitatem agnosceret, et disceret in seipso, qualiter deberet aliis misereri. Unde cum post resurrectionem fuisset interrogatus a Domino: *Simon Ioannis diligis me plus his?* Humiliter respondit et caute: *Domine, tu scis, quia amo te* (In 21,15). Dimittens dubium, utrum ipse plus cæteris, et certum

tenens quod ipsum amaret. Quique ter Dominum e timore negauerat, ter quoque eum ex amore confessus est, quatenus trinæ negationi trina confessio redderetur, nec minus amor quam timori lingua seruiret; et sic fieret amoris officium, pascere gregem Domini, sicut fuerat timoris, iudicium, negare Dominum gregis. Non solum autem, quia speraui, dixi, *tu exaudies me, Domine Deus meus*, uerum etiam.

[III 19]

*Quoniam ego in flagella paratus sum,
et dolor meus ante me⁸³ est semper*

Tria illa commemorat, quæ sunt in uera pœnitentia necessaria, uidelicet dolorem compunctionis in corde, pronuntiationem confessionis in ore, et flagellum satisfactionis in opere: singula innuens suis circumstantiis. De primo siquidem dicit: *Dolor meus ante me est semper*, de secundo ait: *Iniquitatem meam ego pronuntio*, de tertio uero inquit: *Ego ad flagella paratus sum*. Dolor enim compunctionis non debet esse perfunctorius, sed continuus; non leuis, sed grauis, quia pœnitere est pœnam tenere; unde coniungit et ait: *Dolor meus, emphatice*,⁸⁴ id est de quo doleo, uidelicet, causa doloris semper est *coram me*, ante faciem meam, non post tergum, ut *semper uideam, unde doleam, et paratus sum*, promptus et præsto ad flagella suscipienda et sustinenda pro satisfactione peccati, non solum ieiunium, orationem et elemosynam exercere, uerum etiam corporalem disciplinam subire, in laboribus, uigiis et aliis mortificationibus carnis. Nouit pœnitens, quod *pater flagellat omnem filium quem diligit* (Pr 1), et ideo sponte se offert ad flagella suscipienda quæ si æquanimiter tolerantur, non mortificant sed uiuificant; non deducunt ad inferos, sed reducant; corripunt quidem, sed corrigunt, percutiunt, sic tamen *quod sanent*.⁸⁵ Nec solum propter prædicta *exaudies me, Domine Deus meus*, uerum etiam.

[III 20]

*Quoniam iniquitatem meam ego pronuntio,⁸⁶
et cogito⁸⁷ pro peccato meo*

Iniquitatem pronuntio, id est provide nuntio, discrete confiteor; uel de futuro 'pronuntiabo', id est fideliter confitebor, et ideo *cogitabo pro peccato meo*, ut per inuestigationem prudentem omnem omnino inueniam iniquitatis circumstantiam, quam sine omni suppressione, sine omni excusatione, ac sine omni attenuatione ualeam confiteri. In hoc loco reprehenduntur illi, qui

⁸³ Alii *in conspectu meo*

⁸⁴ R *in facie*

⁸⁵ R *sed sanant*

⁸⁶ Alii *ego annuntiabo*

⁸⁷ Alii *et cogitabo*

dolentes ad horam peccata sua improvide confitentur, nolentes subire pœnitentiam nisi leuem. Sed si diligenter attenderent, quod per remedium pœnitentiæ, pœnæ fit commutatio æternæ in temporalem, nihil pro tali |¹⁰⁴⁶ commutatione reputarent difficile, quod possent aliquatenus sustinere. Libenter itaque pœnitens onus iniunctæ sibi satisfactionis suscipiat, etiamsi difficile uideatur, et incipit illud studiose portare. Quod si forte uires eius excedit, ad sacerdotem recurat, qui discreto moderamine adhibito illud satagat temperare. Quia uero quod facit flagellum grano, et fornax auro, id efficit persecutio uiro iusto, et aduersitas homini timorato, subiungit et ait:

[III 21]

*Inimici mei uiuunt, et confortati sunt super me,
et multiplicati sunt, qui oderunt me inique*

Boni semper in sæculo moriuntur, quia seipsos mortificant, iuxta quod ait Apostolus: *Quotidie morior propter uestram gloriam, fratres* (1Co 15,31). Mali uero uiuunt in sæculo, quis cum desiderio prosperitate mundi fruuntur, dicentes: *Comedamus et bibamus, cras enim moriemur* (1Co 15,32); non comedentes ut uiuant, sed uiuentes ut comedant; quos Deus uiuere patitur ad probationem bonorum, et ob hoc, inquit, *confortati sunt super me, ut me fortitudinem superent, et multiplicati sunt super me, ut me multitudine uincant, qui oderunt me inique, cum ego eos perfecte dilexerim. Unde:*

[III 22]

*Qui retribuebant mihi mala pro bonis, detrahebant mihi,
quoniam subsecutus sum iniustitiam*⁸⁸

Quadrupartita est retributio. *Quia retribuuntur bona pro bonis* (Is 7), mala pro malis; bona pro malis, et mala pro bonis. *Retribuebant bona pro bonis* Israhelitæ Raab; mala pro malis, Samson Philisthæis (Idt 16); bona pro malis, Ioseph fratribus suis: mala pro bonis (Gn 45), Iudæi Christo (Mt 27).

Ad reddendum bona pro bonis tenetur quilibet, propter illud quod Dominus præcepit: *Quæcumque uultis ut faciant uobis homines, et uos eadem facite illis* (Lc 6,31). Ad reddendum mala pro malis, non tenetur aliquis, nisi iudex, propter illud quod in lege præcipitur: *Oculum pro oculo, dentem pro dente* (Ex 21,24). Cæteris autem dicitur: *Non reddes malum pro malo, neque maledictum pro maledicto* (1Pe 3,9). Ad reddendum uero bona pro malis, quilibet saltem perfectus tenetur, propter illud quod Dominus præcepit: *Benefacite his qui oderunt uos, et orate pro persequentibus et calumniantibus uos* (Mt 5,44). Ad reddendum autem mala pro bonis nullus omnino tenetur. Unde cum Dominus dixisset in Psalmo: *Posuerunt aduersum me mala pro bonis, et odium pro dilectione mea; statim subiunxit:*

Constitu super eum peccatorem, et diabolus stet a dextris eius (Ps 108,6). Ex his quatuor differentiis surgunt quatuor aliæ negatiuæ, uidelicet non reddere bonum pro bono, et hoc est malum, non reddere malum pro malo, et hoc bonum est; non reddere bonum pro malo, hoc saltem perfectis est malum; et non malum pro bonis reddere, et hoc est omnibus boNum Deus autem in quantum est Pater, reddit et bona pro bonis et bona pro malis, iuxta quod legitur: *Pater celestis |¹⁰⁴⁸ solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos* (Mt 5,45). In quantum autem est iudex, non solum reddit bona pro bonis, sed etiam mala pro malis; quia *reddit unicuique iuxta opera sua* (Ps 61,13). Propter quod dicit: *Mea est ultio et ego retribuam* (Dt 32,35). Lucifer autem, in quantum est Satanus, retribuit non solum mala pro malis, uerum etiam mala pro bonis; quoniam odium pro dilectione sua retribuit Creatori, quemadmodum de ipso legitur et membris eius: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper ad te* (Ps 73,23). Cæterum et bono et mala, quædam sunt temporalia, et quædam perpetua, quæ se ita habent, quod pro bonis temporalibus, et temporalia et perpetua bona reddantur, secundum illud: *Qui dimiserit patrem aut matrem, domum aut agrum propter me, centuplum accipiet et uitam æternam possidebit* (Mt 19,29). Similiter et pro malis temporalibus et temporalia mala et perpetua redduntur, quoniam peccatores induuntur, sicut diploide, confusione sua (Ps 34, 108). De temporalibus dictum est: *Oculum pro oculo, dentem pro dente* (Ex 21,24). De perpetuis uero dicitur: *Esuriui, et non dedistis mihi manducare; sitiui et non dedistis mihi bibere* (Mt 25,35), propterea, *ite, maledicti, in ignem æternum, qui preparatus est diabolo et angelis eius* (Mt 25,41). Item pro bonis perpetuis, et perpetua et temporalia bona redduntur. Nam quia Deus electos glorificabit perpetuo, et electi Dominum perpetuo glorificabunt, iuxta quod legitur: *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te* (Ps 83,5). De temporalibus uero legitur, quod operarii pro denario laborant in uinea, dando temporalia pro æternis; sicut et is, de quo legitur, quod inuenta una pretiosa margarita, dedit omnia sua, et comparauit eam (Mt 13). Similiter pro malis perpetuis, et temporalia et perpetua mala redduntur. Nam quia Dominus reprobos damnabit perpetuo, et ipsi eum perpetuo odibunt, quemadmodum dictum est: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper* (Ps 73,23). Hinc quoque legitur: *Uermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur* (Is 66,24), odio et supplicio sese comitantibus in inferno. Pro perpetuis quoque suppliciis obstinati Deum in præsentem blasphemabunt; quoniam si, iuxta quod legitur, *blasphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quia magna facta est uehementer* (Ap 16,21), longe fortius ipsum blasphemabunt, cum audient pœnam gehennalem sibi ab ipso Domino perpetuo infligendam, ut sic qualem possunt uicissitudinem ei reddant. Pro malis quoque temporalibus, et temporalia et perpetua bona redduntur. Nam Christus crucifixoribus suis, pro qui-

⁸⁸ Alii *sequebar bonitatem*

bus orauit, dicendo: *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* (Lc 23,34), et gratiam tribuit in præsenti et gloriam in futuro. Pro temporalibus autem bonis, quibus homines abutuntur saltem per occasionem, etsi non forte per causam, non solum temporalia mala, uetum etiam perpetua rependuntur. |¹⁰⁴⁹

Nam eiusmodi bona culpam mortalem, et pœnam aggrauant gehennalem. Propter quod Dominus ait: *Uæ uobis, legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, et eos qui introibant, prohibuistis*⁸⁹ (Lc 11,52). Quasi diceret: Ex hoc uobis erit uæ, id est aeterna damnatio, quod clauem scientiæ, quæ per se bona est uos male tulistis. Hæc autem magis disserendo, quam asserendo sunt dicta. Unde, quia materia satis est disputabilis, auctoritas non præiudicat rationi. Quomodo enim odibunt et blasphemabunt homines Deum in futuro, si quemadmodum scriptum est, dicent intra se pœnitentiam agentes, et præ angustia spiritus gementes: *Errauimus a uia ueritatis, et iustitiæ lumen non lucet nobis? Lassati sumus in uia iniquitatis et perditionis; et ambulauimus uias difficiles, uiam autem Domini ignorauimus. Quid profuit nobis superbia? Aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt illa tanquam umbra, et tanquam nuntius præcurrens, et tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius cum præterierit non est uestigium inuenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus; aut auis quæ transolat in ære, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum uerberans leuem uentum: et scindens per uim itineris ærem; commotis alis transuolauit, et post hoc nullum signum inuenitur itineris illius, etc., nos autem in malignitate nostra consumpti sumus* (Su 5,6-13). Si ergo de odio et de blasphemia⁹⁰ pœnitebunt, sicut de iactantia et malignitate pœnitere dicuntur, quomodo tunc odibunt et blasphemabunt Altissimum? Sed propter acerbiteriam pœnæ pœnitebunt de malo præterito, quo tantam pœnam incurrere meruerunt. Non tamen pœnitebunt de solo tunc malo præsentî, quo uehementius Deum propter acerbiteriam pœnæ odibunt, cum ab eo nullum remedium expectant. Quod autem pro malis temporalibus Deus perpetua mala retribuit, non est ei ad iniustitiam deputandum; quoniam et si temporalia sunt, quantum ad actum qui transit, perpetua sunt tamen, quantum ad reatum qui remanet, et quantum ad odium quod perdurat. Et ideo Deus iuste punit reprobos in perpetuum, quia perpetuos eos inuenit inimicos, quos et ipse iuste in suo punire decreuit æterno, deum eum⁹¹ iniuste offendere præsumpserunt. Licet autem omnes *detractores sint odibiles?* (Rm 1,30) De, illi tamen, qui propterea cuiquam detrahunt, |¹⁰⁵⁰ quod subsecutus est iustitiam, et sequitur bonitatem, Spiritus sancti gratiam uidentur in eo persequi, et sic in Spiritum sanctum quodammodo pecca-

re. Nouerunt hoc illi, qui arbitrium præferunt gratiæ, quia secundum Prophetam, non iustitia sequitur hominem, sed homo iustitiam: quod gratis Dei præuenit, ut bona operatio subsequatur.

[III 23]

*Ne derelinquas me, Domine Deus meus, ne discesseris a me.
Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ*

Ultima pars, in qua pœnitens diuinum implorat auxilium, ne inter tot et tantos persecutores deficiat, petens se non solum relinqui, uerum etiam adiuuari. Deus enim dupliciter hominem derelinquit et discedit ab illo: quando subtrahit ei defensionem, deserendo illum ad pœnam, propter quod ait: *Ne derelinquas me, Domine Deus meus*. Et quando subtrahit ei gratiam, deserens illum in culpa, propter quod subdit: *Ne discesseris a me*. Primo modo. Pater Filium derelinquit in cruce, undeclamauit: *Deus, Deus meus, utquid dereliquisti me?* (Ps 21,2). Sic Deus illum aliquando derelinquit, a quo ipse minime derelinquitur. Nam relictus Iob ad pœnam, innocentiam non reliquit. Secundo modo derelinquit Dominus peccatorem, sicut legitur ne Saule, qui timebat Dauidem, eo quod Dominus esset cum eo, et a se recessisset (1Re 17). Sic Dominus illos solummodo deserit, qui deserunt ipsum. De quibus legitur: *Dereliquerunt uenam aquarum uiuentium Dominum* (Ir 17,13). Uerum quosdam derelinquit Deus ad tempus, unde: *In modico dereliqui te* (Is 54,7). Aliquos autem derelinquit in perpetuum, unde: *Zelus meus recessit a te* (Is 54,7). Ergo *ne derelinquas me*, qui ab omnibus derelictus, tibi soli sum relictus; ne inter persecutiones tot, et tantos persecutores deficiam, neue post indultam mihi ueniam, te offendam, quoniam sicut post conualescentiam grauior est recidiua, sic et post ueniam grauior est offensa. Quod si me dereliqueris ad horam, non tamen *a me discesseris* in perpetuum, sed potius *intende in adiutorium meum*, ad liberandum et protegendum me, *Domine Deus dator et conseruator salutis meæ*, ut quem adiuueris in præsentî, salues etiam in perpetuum. Exultatiua conclusio, aliorum pœnitentium more Psalmorum, qui semper in lætitiâ terminantur.

QUARTUM PSALMUM PŒNITENTIALIS

In Psalmum quartum pœnitentialem elucidatio.

[IU 1]

*Titulus autem huius psalmi talis est:
In finem Psalmus Dauid, cum uenit ad cum Nathan propheta,
quando intrauit ad Bersabee.*

Tituli eiusdem explicatio |^{1049d}

⁸⁹ R om.

⁹⁰ R de blasphemia et odio

⁹¹ R quos et ipse in suo iuste decreuit dampnare et punire perpetuo quem in suo ipsi perpetuo Deum iniuste offendere pressumpserunt

Titulus iste patet ex notissima historia secundi libri Regum (2Re 12). Sed illud est studiose notandum, quod psalmus iste in ordine Psalmorum est quinquagesimus, et uiginti continet uersus. Uicenarius autem superabundans est numerus, et ex |^{1050d} suis partibus aggregatis duos constituit denarios,⁹² qui duplicem transgressionem designant eo quod undenarius Decalogum quidem legis transcendit, et ad duodenarium apostolicum non pertingit. Dauid enim hunc psalmum propter duplicem transgressionem |^{1051a} specialiter egit, adulterium uidelicet et homicidium, quæ commisit.

Uicenarii uero quinque aggregatis sunt partes. Unitas quæ ad primum, et unum refertur ad originale peccatum. Binarius qui refertur ad duas species actualium peccatorum, quæ in uenialia et criminalia distinguuntur. Quaternarius, qui refertur ad quatuor modos peccandi, ex fragilitate uel impotentia, simplicitate uel ignorantia, securitate uel negligentia, et malignitate uel inuidia [*al.differentia*]. Quinarius, qui refertur ad quinque corporis sensus, per quos peccatur, uisum, auditum, odoratum, gustum et tactum. Denarius, qui refertur ad decem transgressiones Decalogi, quas homo, sicut prædictum est, peccando committit. |^{1051b}

Quia uero iubileus quinquagesimus erat annus in lege (Lu 25,10-11), in quo remittebantur debita et reuocabantur distracta, bene psalmus iste inter pœnitentiales |^{1052a} præcipuus, et in medio collocatus, quinquagesimum locum obtinet inter psalmos: quia per pœnitentialem humilitatem, siue humilem pœnitentiam, de qua psalmus iste principaliter agit, et commissa remittuntur peccata, et bona restituntur amissa. Per eum quinquagesimo die legem Scripturæ dedit Iudæis (Ex 20), et quinquagesimo die legem gratiæ dedit apostolis (Act 2), non sicut illam in lapideis tabulis scriptam, sed in humanis cordibus digito Dei (2Co 3).

Quinquagenarius autem redditur ex quadragenarii partibus aggregatis; quia per pœnitentialem satisfactionem, quam designat quadragenarius, qui satisfactionis est numerus specialis, Spiritus sancti gratia operante, plena percipitur indulgentia peccatorum. Unde psalmus iste præ cæteris in Ecclesia frequentatur, |^{1052b} per cuius uirtutem plurimi ad pœnitentiam conuertuntur.

PSALMI QUARTI PŒNITENTIALIS, QUI EST IN ORDINE
PSALMORUM QUINQUAGESIMUS, ENARRATIO

*Miserere mei, Deus, secundum magnam
misericordiam tuam*

Diuiditur autem psalmus iste in quinque partes, quæ suis locis congrue distinguuntur. In prima igitur parte pœnitens propriam culpam exaggerat, et misericordiam diuinam implorat, quam petit sibi tripliciter exhiberi, ut

uidelicet deleatur iniquitas cordis, unde: *Dele iniquitatem meam*, ut lauetur ab iniustitia oris, unde: *Laua me ab iniustitia mea*, |^{1051c} et ut mundetur a culpa operis, unde: *A peccato meo munda me*.

Ergo *miserere mei, Deus*, quia potes misereri et habes unde miserearis [.....]⁹³ Misereri si quidem potes, cum sit misericordia tua magna, unde: *Miserere mei, Deus secundum magnam misericordiam tuam*. Et habes unde miserearis, cum tuæ miserationes sint multæ (Ps 108), unde: *Secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam*. Debes etiam misereri, quoniam ego peccatum meum agnoscendo confiteor, et impugnando detestor, unde: *Iniquitatem meam ego cognosco et peccatum meum coram me est semper*. Et scis cuius miserearis, quia te præsentem pariter et uidente peccaui; unde: *Tibi peccaui, et malum coram te feci*.

Quia ergo iustus |^{1051d} in principio sermonis accusator est sui, pœnitens iste iustificari desiderans, exaggerat in principio culpas suas, ostendens quod sua peccata sunt magna, sunt multa, sunt fetida, sunt et fœda: nec semel tantum, sed sæpe, nec uniformiter ipse peccauit. Quasi diceret: Magna sunt, Deus, peccata mea, et ideo *miserere mei secundum magnam misericordiam tuam*. Multa sunt, Deus, peccata mea et ideo secundum *multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam*. Fetida sunt et fœda peccata mea, et ideo *laua me et munda me*. Nec semel tantum, sed sæpe peccaui, et ideo *amplius laua me*. Nec uniformiter tantum, sed multiformiter. Et ideo *munda me*, non solum ab iniustitia, quæ consistit in committendo, uerum etiam a delicto, quod in omittendo consistit.

Dauid autem non solum adulterium et homicidium perpetravit, uerum etiam et dolum et contemptum adiecit,⁹⁴ quoniam et per ipsum Uriam, cuius uxorem cognouerat |^{1052c} (2Sa 11), litteram mortis eius direxit, et sua contempsit confiteri peccata, donec per Nathan prophetam exsistit redargutus.

Propter hæc quatuor distincta peccata distincte quatuor modis orat. Nam propter adulterii crimen, ait: *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam*, quia magnum est adulterii flagitium, quod ego ex miseria fragilitatis humanæ commisi. Et propter homicidii crimen addit: *Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam*, quia per meum iniquum mandatum non solum Urias, uerum et multi alii nequiter sunt occisi. Rursus, propter crimen prodicionis et doli subiungit: *amplius laua me ab iniustitia mea*, quoniam iniustitiam exercui ampliolem, dum per uirum innocentem et iustum, litteras suæ mortis dolose ac prodi-

⁹³ PL té un salt. Text de R: *debes etiam misereri et scis cuius miserearis*

⁹⁴ R presenta unes lliçons lleugerament diferents: *Dauid autem non solum adulterium in committendo, uerum etiam a delicto quod in omittendo consistit homicidium perpetravit, uerum etiam dolum et contemptum adiecit*

⁹² R *undenarios*

tiōse transmissi. |^{1052d} Et propter crimen negligentiae ac contempus concludit: *Et a delicto meo munda me*. quia ualde deliqui, dum peccata mea confiteri distuli et despexi.

Non ait: Miserere Dauid, sed *Miserere mei*. Ac si diceret manifestius: Alibi nomen proprium exprimere consueui, cum me gratiam credebam habere, dicendo: *Memento, Domine, Dauid et omnis mansuetudinis eius* (Ps 131,1). Hic autem nomen proprium exprimere uereor, cum me gratiam amisisse cognoscam, ne Deus audito nefandi nomine peccatoris, magis et uindictam, quam ad |^{1053a} indulgentiam prouocetur. Ergo:

[IU 2]

*Miserere mei Deus,
secundum magnam misericordiam tuam*

Miserere mei Deus, quia tibi proprium est misereri, cum non sit tibi aliud misereri quam esse. *Misericordia quippe tua plena est terra* (Ps 32,5), et *miserationes tuae super omnia opera tua* (Ps 144,9). Ergo *miserere mei*, agendo mecum *secundum misericordiam*,⁹⁵ non *secundum iustitiam*, nec utcunque secundum modicam, sed omnino secundum magnam.

Unde: *Miserere mei secundum magnam misericordiam tuam*, quae est immensa et infinita; quia magna miseria magna eget misericordia; et multa impietas, multa indiget pietate. Certe tam magna, multa et turpia sunt scelera mea quod praemagnitudine, multitudine ac turpitudine |^{1053b} desperarem, nisi scirem misericordiam tuam incomparabiliter, incomprehensibiliter et ineffabiliter esse magnam, et ideo de mea desperans miseria, sed de tua sperans misericordia, clamo confidenter, et dico: *Miserere mei, Deus secundum magnam misericordiam tuam*, quae est profecto tam magna, quod ipsum unigenitum Deum de caelo deposuit, et corpore induit, ut in eo pateretur et moreretur pro humana tollenda miseria, et peccatorum indulgentia conferenda.

O quam delectabilis sermo, suavis locutio, dulce uerbum, necessarium peccatori, utile misero, congruum poenitenti, non semel, sed saepe cum amaritudine cogitandum, cum dolore dicendum, cum lacrymis iterandum, *ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima* (Mt 22,37), |^{1053c} totis affectibus, totis uisceribus, totis medullis; cum suspiriis, cum singultibus; cum lacrymis:⁹⁶ *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam*. Miserere, Domine mihi misero. Domine, misero mihi *miserere, secundum magnam misericordiam tuam*.

[IU 3]

*Et secundum multitudinem miserationum tuarum,
dele iniquitatem meam*

Prudenter distinguit ad misericordiam magnitudinem et ad miserationes multitudinem referendo; quia misericordia Dei una est in natura, sed miserationes eius multae sunt in effectu. Propter quod alibi ait: *Remisere miserationum tuarum, Domine, et misericordiae tuae quae uidelicet miserationes a saeculo sunt* (Ps 24,6).

Alicubi tamen misericordiae |^{1053d} pro miserationibus ponuntur effectiue, ut ibi: *Misericordiae Domini multae, quia non sumus consumpti* (Lm 3,22). Ergo *secundum multitudinem miserationum tuarum* id est secundum multiples effectus misericordiae tuae, *dele iniquitatem meam*, quae praemagnitudine quasi numerum arenae maris excedit.

Quis enim peccatorum et delictorum et negligentiarum numerum ualeat comprehendere? Nullus omnino. *Dele igitur iniquitatem meam*, ut quemadmodum per nouacula littera de pergamento deletur, ut nullum remaneat eius uestigium, ita per tuam misericordiam culpa de meo animo deleatur, ut nullus remaneat in eo |^{1054a} reatus. *Dele*, quae, *iniquitatem meam*, ne sim ex illis de quibus dicitur: *Deleantur de libro uiuentium, et cum iustis non scribantur* (Ps 68,29).

Itemque: *Nomina eorum de caelesti in aeternum, et in saeculum saeculi* (Ps 9,6). Quia uero mitius agitur cum sponte confesso, poenitens iste culpam suam non celat, non extenuat, sed reuelat, sed exagerat, sed condemnat dicendo.

[IU 4]

*Amplius laua me ab iniquitate mea,
et a delicto⁹⁷ meo munda me*

Amplius, id est magis ac magis laua me ab iniustitia mea quam ego magis ac magis exercui, peccata peccatis addendo. *Quam uilis*, inquit, *facta es iterans uias tuas* (Ir 2,36). *Et a delicto meo munda me*, quoniam animam meam ualde reddit foedam et |^{1054b} fetidam. Et ideo a foeditate *me laua*, et a fetore *me munda*. Porro, cum culpa non diuisim per partes, sed tota simul in uera poenitentia dimittatur, quia Deus ueniam non dimidiat, qui totum hominem sanauit in Sabbato, quid est, quod poenitens iste petit amplius lauari ab iniustitia, quasi non sit in poenitentia omnino dimissa?

Sed culpa, quae nunc recenter dimittitur, licet tota per poenitentiam diluatur, adhuc tamen poenitenti fetet et sordet, *qui securitatem et serenitatem conscientiae*⁹⁸ nondum habet. Et ideo petit ab huius fetore *lauari*,⁹⁹ qui iam est reatus foeditate mundatus, ut secunda de uenia conscientia serenetur, quamuis et a peccato quod purgatum est, quoad culpam, purgari petit amplius: quoad poenam: quia non quoties dimittitur tota culpa, toties etiam remittitur tota poena. |^{1054c}

⁹⁷ Alii a peccato

⁹⁸ R *securitatem mentis et serenitatem conscientiae*

⁹⁹ Alii *liberari*

⁹⁵ Alii *non secundum uindictam, sed secundum, misericordiam*

⁹⁶ Alii *lamentis*

Uel amplius, id est insuper *me laua*: ac si dicat: Dele iniquitatem meam, quam commisi in Deum, et insuper *laua me ab iniustitia mea*, quam commisi in proximum: et præterea *munda me ab iniquitate mea*, quam in meipsum commisi: quoniam et in Deum et in proximum, et in meipsum peccaui. Uerum et si pœnitens iste ualde peccauerit, quia tamen facilius consequitur indulgentiam, qui se recognoscit, quam qui se ignorat errasse, quia grauius quam qui leuiter de suo dolet peccato, et qui occulte quam qui manifeste peccauit, cum præmississet, *amplius laua me ab iniquitate mea, et a delicto meo munda me* ut ostendat quad ei debeat facilius indulgeri, subiungit:

[IU 5]

*Quoniam iniquitatem meam ego agnosco*¹⁰⁰ |^{1054d}
*et delictum*¹⁰¹ *meum coram*¹⁰² *me est semper*

Assertit ergo se suam non ignorare, sed cognoscere culpam, *quoniam iniquitatem*, inquit, *meam ego cognosco*: sed dicit non leuiter, sed grauius de sua culpa se dolere, quia *peccatum meum coram me est semper*. Neque se manifeste sed occulte peccasse: *quia tibi soli peccaui*, exponens, quid sit ei soli peccasse subiungit: *Et malum coram te feci*, uidelicet te solo uidente, unde uolens Dauid suum celare peccatum, reuocauit Uriam, ut ingrederetur ad Bersabee coniugem suam, quam ipse Dauid grauidauerat, ut sic de Uriâ uideretur successisse |^{1055a} conceptum (Re 2). Neque peccatum illud uoluit confiteri, donec per Nathan prophetam de illo exstitit redargutus.

Uel potius, quia quidam peccant per ignorantiam, alii per negligentiam, alii per industriam, ut ostendat hic pœnitens se grauius excessisse, remouet a se primum et secundum modos peccandi, qui sunt leuius, et attribuit sibi tertium, qui est grauior, ita dicens: *Tibi soli peccaui*: non quidem per ignorantiam, *quoniam iniquitatem meam ego agnosco*: neque per negligentiam, quia, *peccatum meum coram me est semper*, sed per industriam, quia *malum coram te feci*. Quasi dicat: Miserere mei, *laua et munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnosco*, cum non sim ex illis, qui sua scelera non intelligunt nec etiam intelligere uolunt, ut in uoluntatibus suis liberius delectentur. *Et peccatum* |^{1055b} *meum coram me est semper*: quia nec sum ex iis, qui peccata sua quandoque recogitant, et statim obliuiscuntur eorum, quasi proicientes illa post tergum (Is 38), et ante faciem non habentes, dum ea negligunt et postponunt: sicut ipse Dauid peccatum suum ante faciem non habebat, sed quasi post tergum abiecerat, cum sententiam dedit in diuitem, qui rapuit ouem pauperi, oblitus in hac sententia ipse sui. Peccatum itaque suum coram se dicit semper

existere: quia oportunis: et competentibus horis de illo recogitat, sicut alibi dicitur: *Oportet semper orare et nunquam deficere* (Lc 18,1).

Recogitat, inquam, ad dolendum, uidelicet ad dolendum, non *ad refrigerandum*¹⁰³ aut iterandum. Unde littera illa *magis proprium*¹⁰⁴ |^{1055c} exprimit intellectum, qua dicitur: *Peccatum meum contra me est semper*, ut uidelicet quasi contrarium illud persequar, non uelut amicum amplectar.

[IU 6]

*Tibi soli peccaui, et malum coram te feci,
ut iustificeris in sermonibus tuis,
et uincas cum iudicaris*

Dauid ergo culpam suam exaggerat, et dignitate personæ, quæ peccatum commisit, et a sublimitate personæ, in quam peccatum commisit; quia uidelicet rex peccauit in Deum. Quorum primum notat, cum ait: *Tibi soli peccaui*: et alterum cum addit. *Et malum coram te feci*, unde magis te contempsi. Ac si diceret manifestius: Peccatum meum *tibi soli* relinquitur puniendum, eo quod alium non habeam superiorem, qui me possit punire, cum ipse sim rex; sed inde magis peccaui, quia quanto |^{1055d} maior est excellentia, tanto grauior est ruina. *Potentes enim potenter tormenta patientur* (Su 6,7); et: *Iudicium durum fiet his, qui præsumunt* (Su 6,6).

Sane aliud est in aliquem, et aliud est alieni peccare; in aliquem peccat, qui committit in illum offensam; alicui peccat, qui eius subiaceat ultioni. Rex itaque soli Deo: cæteri uero et Deo peccant et regi. Quid ergo, non possunt Ecclesiarum prælati, maxime summus pontifex, punire principes sæculares, si moniti contempserint satisfacere de commissis, tanquam ipsi soli Deo, et non homini peccent? *Nam ita cor regis in manu Dei est, et quocumque uoluerit uertet illud* (Pr 21,1). Possunt quidem, quoniam ex |^{1056a} quo Iesus Nazarenus fuit unctus; *Oleo ketitiæ, præ consortibus suis* (Ps 44,8), et factus est *sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (Ps 109,4), regnum non dedignatur sacerdotio subiaccere. Quod etiam inde patet, quia unctio sacerdotis remansit in capite; unctio uero regis a capite descendit in humerum. Unde cum prius esset *regnum sacerdotale*, sicut Moyses inquit in lege (Ex 16), nunc *sacerdotium est regale*, sicut Petrus in Epistola sua dicit. Et qui dicit beato Petro: *Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum et in cælis* (Mt 16,19): dicendo. *Quodcumque*, nihil excepit, ut ostenderet manifeste, quod tam reges quam alios tradita sibi potest auctoritate ligare.

Quamuis in hoc ei subiaceant propter Deum, et ipse in hoc illis præmineat uice Dei. Quare cum princeps hoc |^{1056b} modo peccat pontifici, peccat nihil ominis

¹⁰⁰ Alii *ego cognosco*

¹⁰¹ Alii *et peccatum*

¹⁰² Alii *contra*

¹⁰³ Alii *ad refrigerandum* (R)

¹⁰⁴ R *magis*

soli Deo.¹⁰⁵ *Et malum* adulterii uel etiam homicidii, quod in proximum perpetravi, *coram te feci*, uidelicet te uidente pariter et præsente, quia tu omnia intueris, et ubique præsens existis. Cum igitur inexcusabilis sit offensa, quæ coram iudice perpetratur, absque dubio nostras offensas excusare non possumus, quas omnes committimus coram Deo. Quid igitur de hoc malo quasi specialiter dicit, quod illud fecerit coram Deo? Si uero respondeatur hoc esse dictum, quoniam in oculo peccauit, ubi conspicit solus Deus non autem in manifesto ubi homines quoque uident, in profecto peccatum non aggrauat sed extenuat: quia grauius est in manifesto, quam in occulto peccare. Sed *malum* quod est *coram* |^{1056c} *te*, id est quod in memoria semper habes, qui et tibi displicet uehementer, illud ego scienter egi, uidelicet, primum et secundum peccatum, quæ in secunda tabula prohibentur, ut: *Non occides, non mæchaberis* (Dt 5,17-18). Unde in sequentibus ait: *Auerte faciam tuam a peccatis meis*. Est enim malum, quod Deus patienter dissimulat, et illud quodammodo non uidetur existere coram illo; et est malum, quod Deus penitus detestatur, et illud omnibus modis coram illo uidetur existere unde exaggeratione peccati, quod Deus omnibus modis detestatur, hic dicit: *Malum coram te feci*, sicut et alibi dicitur: *Pater peccaui in cælum et coram te* (Lc 15,21).

Ut *iustificeris in sermonibus tuis, et uincas cum iudicaris*. Putari poterat, quod propter tam graue |^{1056d} ac grande peccatum, quod Dauid et in Deum commiserat et in proximum, Deus reuocasset promissum, quod fecerat ei de Christo ex suo semine nascituro. *Iurauit*, inquit, *Dominus Dauid ueritatem, et non frustrabitur eum: De fructu uentris tui ponam super sedem tuam* (Ps 131,11). Ad hoc igitur remouendum, ut uidelicet promissum huiusmodi non debeat reuocari, præmisit et ait: *Miserere mei, laua et munda me, ut ita peccato dimisso, iustificeris*, id est, iustus reperiaris et uerax *in sermonibus tuis* qui sunt de promissione Christi, quam mihi fecisti, et *sic uincas* illos qui te huiusmodi dicunt promissum reuocasse, ostendos illos esse mendaces, |^{1057a} *cum iudicaris* ab eis non esse facturus, quod taliter promisisti.

Ille igitur iudex est ualde timendus cuius sapientiam nihil potest latere, cuius iustitiæ nemo potest resistere. Talis est Deus, propter quod pœnitens iste ait: Sapientiam quam Deus latere non possum, quia *malum coram te feci*. Iustitiam tuam Deus nequeo corrumpere, quia *iustificeris in sermonibus*. Potentiæ tuæ, Deus, non possum resistere, quia *uincas cum iudicaris*, id est iudicaueris. Propterea scriptum est: *Noli querere esse iudex* (Eccl 7,6), nisi tua uirtute possis iniquitates irrumperere.

Quis ergo non timeat illum iudicem, qui adeo semper est sapiens, ut eius oculis omnia nuda sint et aperta? Qui adeo semper est iustus, quod *reddit unicuique secundum opera sua*? (Mt 16,27) qui adeo semper est

potens, quod uoluntati eius nihil resistit? *Quis enim restitit ei, et pacem habuit?* (Ib 9,4). Iure igitur iste pœnitens non implorat iudicium, sed misericordiam interpellat: *Miserere mei, Deus. quia malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus* |^{1057b} *tuis, et uincas cum iudicaris. Ut iustificeris, id est ut iustus et uerax appareas in sermonibus tuis*, quibus dixisti: *Quacunque hora peccator conuersus fuerit et ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor* (Ez 33,12). *Et uincas*, id est conuincas aduersarios ueritatis, *cum iudicaris*, id est argueris ab eis, quasi iustus non sis, pro eo quod es summe misericors, graue peccatum facile indulgendo, sicut facile indulxisti Dauid, qui cum audito Nathan hoc solum dixisset: *Peccaui*, protinus ei respondit: *Et Dominus transtulit peccatum tuum* (2Sa 12,13).

Gloriosa uictoria, cum Deus delet et destruit uniuersa quæ seruus inobediens et rebellis egerat contra eum: ipsumque seruum seductum et occupatum ab hoste nequissimo reuocat et reducit ad se per hoc solum, quod ignoscit errata. Si uero sermo dirigatur ad Christum, potest intelligi conuenienter hoc modo: *Tibi soli peccaui*, o Christe, |^{1057c} quia tu solus potes inter homines iuste punire, qui nullum habes omnino peccatum. Et ita tu solus es iustus punitor, cum non sit in te quod est in alio puniendum, quemadmodum Scribis et Phariseis de muliere in adulterio deprehensa dixisti: *Qui sine peccato est uestrum, prius in eam lapidem mittat* (In 8,7). Tu enim solus talis es inter homines, Isaia propheta testante: *Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius* (1Pe 2,22). *Omnis autem alius homo mendax* (Ps 115,11); ut ita *iustificeris in sermonibus tuis*, id est ut omnes sermones tui iusti sint et ueraces.

Quis enim alius non offendit in uerbo? *Et uincas*, id est superes in iustitia omnes homines, *cum iudicaris*, id est cum eis in iudicio compararis; quia in *non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens* (Ps 142,2). Tantæ namque iustitiæ Christus est, ut non renuat cum homine iudicari, *Iudica*, inquit, *inter me et uineam meam* (Is 5,3).

Et quasi sub iudice suam causam exponens: *Popule* |^{1057d} inquit, *meus quid feci tibi, aut quid molestus fui? responde mihi*. Uinuit ergo cum inter ipsum et |^{1058a} hominem iudicatur, in cuius conspectu nec astra sunt munda, et in angelo suis reperit prauitatem. Porro, secundum aliam litteram non est hic subiunctiua coniunctio, sed cum sit: *Tibi soli peccaui et malum coram te feci*, statim sine omni coniunctione subiungitur: *Iustificeris in sermonibus tuis, et uincas, cum iudicaris*. Pœnitens ergo secundum, priorem statum Deum obsecrans incarnandum, *iustificeris*, inquit, hoc est fias mihi iustus, ut me redimas per iustitiam, non meam profecto, sed tuam. *Advocatum enim habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (1In 2,1). *Iustificeris*, inquam, *in sermonibus tuis*, id est secundum sermones tuos, quos per legem locutus es et prophetas, quod uidelicet per tuam pœnam redimeres hominem a sua culpa, sicut per prophetam testaris: *O mors! ero mors tua! Morsus tuus ero, inferne* (Os 13,14). Nam disciplina pacis

¹⁰⁵ Alii ipsi Deo

nostræ super eum, et liuore ipsius sanati sumus. |^{1058b}
Et uincas mortem, dum iudicaris ad mortem, mortem culpæ, per mortem pœnæ. Uincas iuste, dum iudicaris iniuste a Pilato et Iudæis.

[iv 7]

Ecce enim id iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit (al. peccatis concepit) me mater mea

Adhuc et iste pœnitens exaggerat culpam suam, ostendens, quod non solum actuaalem culpam commisit, uerum et originalem contraxit. De actuali namque culpa præmiserat: *Tibi soli peccaui, et malum coram te feci.* De originali uero subiungit: *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea.* Duplex est autem conceptio, una seminum, altera naturarum. Parentes enim actuaalem committunt culpam in prima, et proles originalem contrahit in secunda. Propter quod ait: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, quas in conceptione seminum mei commiserunt parentes, et in delictis peperit me mater mea, quæ in conceptione naturæ ego ipse contraxi.*

Absit omnino, et hac occasione dicatur, |^{1058c} quod Dauid fuerit conceptus de adulterio, cum Isai pater eius de legitima genuerit illum uxore. Uerum etsi dicatur quod coitus coniugalis interdum propter bona conigii ab omni reatu criminis excusetur: quia tamen frequentius solet in commercio illo peccari, propter id quod solet frequentius euenire, dicit se in parentum iniquitatibus esse conceptum.

Si uero, quod uerius est, dicatur, quod coniugalis concubitus, qui ordinate fit, a criminali quidem peccato, sed non ueniali, per bona coniugii excusetur, iniquitates hic large pro peccatis etiam uenialibus appellantur, secundum quod Ioannes apostolus in Epistola dicit: *Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas* (1In 3,4).

Sequitur: *Et in delictis uel in peccatis peperit uel concepit me mater mea.* Dicit autem pluraliter, in delictis uel in peccatis, propter tres originales corruptiones, quibus tres uires animæ naturales originaliter corrumpuntur. Quis |^{1058d} enim nesciat concubitus etiam coniugalem nunquam omnino committi sine pruritu carnis, ac sine |^{1059a} feruore ac fetore concupiscentiæ, unde semina concepta fœdantur et corrumpuntur. Propter quod alibi legitur: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine?* (Ib 14,4).

Ex seminibus ergo fœdatis atque corruptis concipitur corpus corruptum pariter et fœdatum, cui anima tandem infusa corrumpitur et fœdatur, non ab integritate uel munditia quam habuit, sed ab integritate uel munditia quam haberet, si non uniretur fœdato corpori et corrupto, quoniam ex creando infunditur et infundendo creatur. Sicut enim ex uase corrupto liquor infusus corrumpitur, et pollutum contingens ex ipso contactu polluitur, sic ex contagio corporis anima corrumpitur et fœdatur.

Habet enim anima tres naturales uires: rationalem, ut discernat inter bonum et malum; irascibilem, ut respuat malum; concupiscibilem, ut appetat bonum. Istæ uero tres uires originaliter corrumpuntur, quibus corruptis anima contrahit tres defectus oppositos, uidelicet: ignorantiam, |^{1059b} ut difficile discernat inter bonum et malum; iracundiam, ut facile respuat bonum; concupiscentiam, ut facile appetat malum.

In carnali quippe commercio rationis sopitur intuitus, libidinis irritatur pruritus, et uoluptatis satiatur affectus, ex quibus tres illi defectus originaliter contrahuntur. Tales ergo corruptiones siue defectus appellantur in hoc loco delicta siue peccata, in quibus assentit, quod eum *concepit* aut *peperit* mater sua.

Nunquid ergo dicendum est, quod tria simul ab anima peccata originalia contrahantur uidelicet difficultas uel tarditas discernendi inter bonum et malum, quæ spectat ad ignorantiam; et facilitas siue pronitas respuendi bonum, quæ spectat ad iracundiam; et prauitas seu facilitas appetendi malum, quæ spectat ad concupiscentiam. Hoc autem quibusdam absonum non uidetur, quamuis probabiliter dici possit, unum esse in anima originale peccatum, quod tamen minus proprie peccatum uocatur, et complectitur |^{1059c} in se duo, uidelicet, labem et fomitem. *Labes est fœditas corporis*,¹⁰⁶ ex qua anima est immunda, propter quam indigna est uisione diuina, uel potius carentia diuinæ uisionis est digna, secundum quod legitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt* (Mt 5,8). Et ab hac fœditate uel immunditia purgatur anima paruuli ex aqua et spiritu per baptismum. Adultus uero non solum per baptismum regenerationis in aqua, uerum etiam per baptismum compunctionis et lacrymis, siue passionis in sanguine, ut gratia baptismi manente, non sit ultra uisionis indigna, sed digna potius uisione diuina.

Fomes autem est infirmitas seu languor naturæ, quædam uidelicet passibilis qualitas, siue quædam priuatio, ex qua primi motus peccandi siue concupiscendi procedunt. Et talis qualitas uel priuatio manet etiam post baptismum. Unde dicitur, quod originale peccatum transit reatu, quantum ad labem, et remanet actu, quantum ad fomitem, ex |^{1059d} quo surgunt actus uel motus peccandi: sicut et contrario solet dici, quod actuale peccatum transit actu |^{1060a} et remanet reatu.

Et attenditur huiusmodi qualitas et priuatio circa uim concupiscibilem præscripto modo corruptam atque fœdatam quoniam ex concupiscentia procedit pruritus circa ianuam humanæ propaginis, per quam funditur originalis causa peccati.

Sufficiat autem ista in hoc loco dixisse: quia licet hæc materia ualde sit disputabilis magis tamen est flebilis, quoniam ab ipsa radice propago nostræ, originis uitatur. Propter quod dicebat Apostolus, quod *natura filii iræ sumus* (Ef 2,3). Et ipse Dauid fiebat, cum dice-

¹⁰⁶ R *Labes est fœditas quæ ex contagio corporis*

ret: *Ecce enim iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea; quæ in hoc loco simpliciter et plane intelliguntur fœditas et pronitas ad peccandum. Iustificeris, inquam, in sermonibus tuis, et uincas cum iudicaris.* Nec mirum: quia ecce in persona generalis hominis loquens, *in iniquitatibus conceptus sum*, ego quoque *tibi soli peccaui, et malum coram te feci*; nec mirum; quia *in delictis peperit me mater mea.*

Etsi superius |^{1060b} sit distinctum inter iniquitates atque delicta, possunt tamen iniquitates accipi pro delictis, ut tam iniquitates quam delicta referantur ad prolem, quæ in sua conceptione corrumpitur, et fœdatur; in conceptione seminum, quantum ad corpus, et in conceptione naturarum, quantum ad animam.

Attende pœnitens, et obserua qualiter Dauid uniuersa confitetur peccata, et omnes circumstantias peccatorum, ut et tu omnes omnino diuersitates et circumstantias peccatorum studeas confiteri, secundum quod magis peccasti, in loco, in tempore, in numero, in persona: secundum ætatem, secundum scientiam, secundum gradum, secundum ordinem; si facile, si frequenter, si manifeste, si perseueranter: quoniam hæc et alia, si qua sint, peccatum exaggerant. Et ideo non sunt in illo iudicio supprimenda, in quo, qui coram Deo seipsum accusat, Deus illum excusat: et qui coram Deo seipsum excusat, Deus illum accusat. |^{1060c}

[IU 8]

Ecce enim ueritatem dilexisti, incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi

Secunda pars, in qua pœnitens dona Dei et data commemorat, et danda commendat; in datis autem commemorat ueram peccatorum confessionem, cum ait: *Ecce enim ueritatem dilexisti*; et plenam occultorum cognitionem, cum addit: *Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.* Nam qui Deo suo reuelat peccata, Deus ei sua manifesta occultat. In dandis uero commendat mundationem futuram per aspersionem sanguinis Christi, cum ait: *Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor*: et purificationem futuram per ablutionem aquæ baptismi cum addit: *Lauabis me, et super niuem dealbabor.* Rursus, in dandis commendat gaudium de remissione peccatorum, et *letitiam* de promissione præmiorum, et sic *exultabunt ossa humiliata.*

Porro, quidam nesciunt, quidam negligunt, quidam excusant, et quidam extenuant culpas suas: et quia |^{1060d} tales non sunt digni uenia., sed uindicta, pœnitens remouens a se ista: Non ignoro, inquit, *sed agnosco* |^{1061a} peccatum meum. *Quoniam iniquitatem meam ego agnosco.* Neque negligo, sed impugno peccatum meum: quia *delictum meum contra me est semper*; nec defendo, sed accuso peccatum meum: quia *tibi soli peccaui, et malum coram te feci.* Neque peccatum meum extenuo, sed exaggero: quoniam *in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis peperit me mater mea.*

Et tanquam Deus ab ipso quæreret: Cur tam diligenter tua confiteris peccata? Respondet: Quia ecce in euidenti est, quod tu *dilexisti ueritatem* confessionis sine fraude, ut peccator omnes omnino confiteatur circumstantias peccatorum; quia non est uera, sed fraudulenta confessio, quæ factum exprimit et suppressit modum, atque unum uni, et alterum alteri peccatum reuelat; unde cauendum est, ne confessionis pudor, confessionis impediatur puritatem.

Potest et hoc aliter intelligi, tanquam Deus ab eo quæreret: Cur tam distincte tuum punis peccatum, ut dixeris: *Peccatum coram* |^{1061b} *me est semper.* Respondet: Ut in puniendo peccatum tuæ ueritati concordem: quia tu *ueritatem dilexisti*, ut sis et uerus punitor, et uerus indultor, secundum illud: *Misericordiam et ueritatem diligit Dominus* (Ps 83,12). Deus enim seruat et in ueritate misericordiam, et in misericordia ueritatem; nam et iuste ignoscit, et pie punit; ueritas est, quod punitor peccatum, misericordia est, quod liberatur peccator.

Uel reddit singula singulis. Dixerat enim: *Iustificeris in sermonibus tuis, et uincas cum iudicaris.* Nec mirum, quia *ecce ueritatem dilexisti*, non dupliciter aut falsitatem, sed et simplicitatem et puritatem, iste quippe iustificatur in sermonibus suis, qui diligit ueritatem. Rursus dixerat: *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea*, quorum primum erat incertum, et alterum occultum. Et quasi Deus ab eo quæreret: Cur incertum et occultum affirmas? Respondet: *Quia incerta et occulta* |^{1061c} *sapientiæ tuæ manifestasti mihi.*

Sane, incertum erat, utrum iniquitates aliquas commisissent in sua conceptione parentes. Nam coitus coniugalis interdum excusatur a crimine, ut cum coniuges ordinate conueniunt, causa sobolis procreandæ; interdum autem non excusatur a culpa, ut cum coniuges causa explendæ libidinis inordinate miscentur.

Item, occultum erat, qua ratione anima teneatur peccato, quod nec uoluntate nec actu commisit, cum scriptum sit, quod *filius non portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filii, sed anima tuæ peccauerit, ipsa morietur* (Ez 18,20). Non erit ultra prouerbum istud in Israël, ait Dominus: *Patres comederunt uuam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt* (Ez 18,2). Porro, Deus ei et illud incertum et hoc occultum per Spiritum sapientiæ reuelauit; quare non temere dixit: *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea*: quia *incerta*, inquit, de parentum iniquitatibus, |^{1061d} in mea conceptione commissis, et *occulta* de peccatis propriis in mea conceptione contractis, |^{1062a} tu *manifestasti mihi*, per spiritum prophetiæ. Non possum ergo excusari per ignorantiam: quia *incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.* Seruus enim sciens uoluntatem domini, et non faciens, *uapulabit plagis multis* (Lc 12,48).

Dauid autem hic reddit causam, quare Deus Pater iustificari debeat *in sermonibus suis* de incarnatione Christi prædictis; quia uidelicet diligit ueritatem, et ideo non debet facere irrita, quæ de suis labiis pro-

cesserunt; nam *incerta*, inquit, et *occulta sapientiae tuae manifestasti mihi*, uidelicet, aduentum Unigeniti tui, qui tua est sapientia, cuius aduentus aliis erat incertus, et aliis occultus.

Denique, possunt illa non solum ad superiora, uerum etiam ad inferiora referri. Ac si aperte dicat: *Incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi*; quoniam.

[IU 9]

Asperges me, Domine, hyssopo et mundabor, lauabis me, et super niuem dealbabor |^{1062b}

Asperges me, Domine, hyssopo humilitatis, et *mundabor* a labe: *lauabis me*, cum per te fuero purgatus a uitiis, et *dealbabor*, cum per te fuero uirtutibus decoratus. *Lauabis me* per indulgentiam, et *dealbabor* per gratiam, utique *super niuem*, quoniam candor niuis non intenditur, sed remittitur. Candor autem gratiae non remittitur, sed intenditur: quia charitas aut proficit semper, aut deficit, unde amitti potest, sed remitti non potest.

Quia uero aliud est album et aliud dealbatum, per niuem, quae per se naturaliter alba est, potest intelligi uirtus per se naturaliter bona, de qua dicitur: *Niue dealbabitur in Selmon* (Ps 67,15). Et per dealbationem potest intelligi operatio de uirtute procedens, ut sit sensus: *Super niuem*, id est super uirtutem, quae albet interius, *dealbator* exterius opere bono, ut per fundamentum uirtutis aedificium boni operis erigatur: et sic prius iustificationis ordo notatur, cum dicitur: *Asperges me, Domine, hyssopo et mundabor*, |^{1062c} et postea *iustificati profectus ostenditur*,¹⁰⁷ cum subiungitur: *Lauabis me, et super niuem dealbabor*.

Est enim hyssopus herba humilis sed medicinalis, quae tigit radicem in petra et ualet ad purgandum pulmonem; haec humilitatem significat, quae figit in humili Christo radicem, purgatque inflationem pulmonis, id est tumorem mentis depellit. Haec igitur cum aduenerit ut peccator ad ueram poenitentiam se humiliet, statim aspergitur rore gratiae et mundatur a labe culpae; nisi enim gratia infundatur, culpa procul dubio non depellitur, quemadmodum et tenebrae non fugantur nisi lux superueniat, quae tenebras ipsas depellat. Docet hoc Ueritas dicens: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (Lc 7,47).

Tu ergo Domine, *asperges me hyssopo*, id est per uirtutem humilitatis rore gratiae me perfundes, et *mundabor* a sordibus uitiorum. Nec erit otiosa mundatio, quia *lauabis me a peccatis*, et |^{1062d} *super niuem*, id est super candorem uirtutis etiam bonis operibus *dealbabor*.

In hoc solo spes |^{1063a} tribuitur peccatori ut per poenitentiam possit redire non solum ad priorem munditiam, uerum etiam ad longe maiorem, quae confidentia multum est utilis, ne subrepat aliqua desperatio, quae cunctis grauior est peccatis.

Sane tres status hominum hic notantur, incipientium, proficientium et peruenientium; siue conuersorum, iustorum et perfectorum. Status incipientium, uel conuersorum notatur, cum primo dicitur: *Asperges me hyssopo, et mundabor*. Status proficientium uel iustorum notatur, cum secundo subiungitur: *Lauabis me*. Status peruenientium uel perfectorum tertio notatur, cum infertur: *Super niuem dealbabor*. Quibus uerbis satis expresse notatur progressus secundum hos statu, quoniam aspergi minus est quam lauari, minusque lauari quam dealbari. Quod utique plene fiet, cum *mortale hoc induet immortalitatem* (1Co 15,54), et *corruptibile hoc induet incorruptionem* (1Co 15,53); quia *fulgebunt iusti* |^{1063b} *sicut sol in regno Patris eorum, et tunc uestimenta Christi erunt alba sicut nix* (Mt 17,2).

Quia uero per sanguinem Christi et aquam baptismi, anima perfecte mundatur non solum a culpa, sed etiam a poena, Dauid in persona generalis fidelis ad istas mundationes dirigens intellectum, non solum inquit: *Incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi*, uerum etiam: *Asperges me sanguine Christi et lauabis me* aqua baptismi, et sic *mundabor et dealbabor etiam super, niuem*, id est plus quam exprimere possum; non utique super illam, de qua dicitur: *Non timebit domui suae a frigidibus niuis* (Pr 31,21), nec super illam, de qua dicitur: *Qui timet pruinam, irruet super eum nix* (Ib 6,16); sed super eam potius, de qua legitur: *Si lotus fuero quasi aquis niuis*, etc. (Ib 9,30). Ac etiam super illam, de qua legitur: *Si fuerint peccata uestra ut coccinum, sicut nix dealbabitur* (Is 1,18).

Nam in rebus materialibus nihil potest niue candidius |^{1063c} inueniri. Hic est enim, qui uenit per aquam et sanguinem Iesus Christus, de cuius latere sanguis et aqua fluxerunt. Quod autem dicit: *Asperges me hyssopo*, alludit ueteri legi, secundum quam aspersorium ratione mysterii fiebat ex hyssopo, sicut et Apostolus ait: *Lecto omni mandato legis a Moyse uniuerso populo: accipiens sanguinem hircorum et uitulorum cum aqua et lana coccinea et hyssopo: ipsum quoque librum et omnem populum aspersit dicens: Hic est sanguis testamenti, quod mandauit ad uos Deus. Etiam tabernaculum, et omnia uasa ministerii sanguine similiter aspersit. Et omnia pene mundantur in sanguine secundum legem, et sine sanguinis effusione non fit remissio* (He 9,19-22).

Hyssopus enim, sicut est superius praebitum, humilitatem designat, secundum quod *Christus exinaniiuit se formam serui accipiens, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* (Fl 2,7-8), in qua sanguinem suum fudit, quo per humilitatis |^{1063d} uirtutem asperguntur fideles, et ab iniquitate mundantur, dantur, illi nimirum, qui humilitati eius formam |^{1064a} obseruant.

Nota denique, prudens lector, in redemptis pluralitatem, in Redemptore humilitatem et in redemptione utilitatem. Pluralitatem in redemptis, cum dicitur: *Asperges*. Quod enim aspergitur, circumfunditur multis locis. Propter quod Ueritas ait: *Hic est sanguis noui testamenti, qui pro multis effundetur* in remissionem peccatorum (Mc 14,24). Humilitatem in Redemptore,

¹⁰⁷ Alii perfecte iustificationis ostenditur

cum additur, *hyssopo*, quæ medicinalis est et humilis herba, quia Christus per suam superabundantem humilitatem fidelibus suis salutarem tribuit medicinam; unde dicebat: *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde* (Mt 11,29). Utilitatem in redemptione, cum subditur: *Mundabor*, quoniam ut Ioannes apostolus ait, *sanguis Iesu Filii Dei mundat nos ab omni peccato* (1In 1,7).

Tria uero pertinent ad effectum baptismi: remissio culpæ, relaxatio pœnæ et infusio gratiæ. Primum notatur, cum dicitur: *Lauabis me*, secundum cum additur, |^{1064b} *Dealabor*, tertium cum adiungitur: *Super niuem*.

Effundam, inquit Dominus per prophetam, *super uos aquam mundam, et mundabimi ab omnibus inquinamentis uestris* (Ez 36,25). *In die illa erit fons patens domui Dauid et habitantibus Ierusalem, in ablutione peccatoris et menstruatae* (Za 13,1). Cum igitur audis: *Asperges me hyssopo et mundabor*, in aspersione sanguinis Christi fidem passionis intellige; cum autem, *Lauabis me*, audis, et *super niuem dealabor*, in ablutione aquæ, baptismi sacramentum **non agnosce**.¹⁰⁸ Porro, cum fides adultis sine sacramento proficiat, ubi sacramentum non religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit, sacramentum uero baptismi sine fide adultis non ualeat, iuxta quod Ueritas ait: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, hic saluus erit; qui uero non crediderit, condemnabitur* (Mc 16,16).

Quid est quod in hoc loco per baptismum attribuitur sacramento quam fidei? Nam minus est aspergi quam abluui, et minus mundari |^{1064c} quam dealbari, maxime *super niuem*. Sciendum est ergo, quod fides Christi, quæ iustificat impium, reuera mundat a culpa, sed non semper ab omni pœna. Sacramentum uerum baptismi si digne sumatur, liberat omnino a culpa pariter et a pœna. Unde sacramentum regenerationis a Domino appellatur, cum ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei* (In 3,5); quia per hoc sacramentum homo regeneratur in gratia, liberatur a culpa pariter et pœna; quia natus fuerat in ira culpæ, simul subiectus et pœnæ.

Recte igitur *lauabis me* per sacramentum baptismi et *super niuem gratiæ*, quæ mundat a culpa, *dealabor* etiam sacramenti uirtute ab omni pœna, præter illam duntaxat, quam necessitas primæ corruptionis inducit. Merito igitur.

[IU 10]

*Auditui meo dabis gaudium et lætitiã
et exsultabunt ossa humiliata*

Duplex est quidem auditus: exterior, de quo |^{1064d} dicit Apostolus: *Fides est ex auditu, auditu atem per uerbum Dei* (Rm 10,17). Interior, de quo dicit Propheta: *Audiam quid loquatur in me Dominus* |^{1065a} *Deus* (Ps 84,9): de utroque hoc potest intelligi: *Auditui meo dabis gaudium*, de remissione peccatorum; quia non est impius gau-

dere, dicit Dominus. *Nec est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum* (Ps 37,4). *Et lætitiã*, de promissione præmiorum iuxta quod Ueritas ait: *Gaudete et exsultate, quoniam merces uestra copiosa est in cælis* (Mt 5,12). Sed de auditu interiori melius intelligitur, de quo propheta dicebat: *Domine, quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui reuelatum est?* (Is 35,1)

Huic utique qui dicebat: *Domine, audiui auditum tuum et timui: consideravi opera tua et expaui* (Ha 3,2), dabis etiam gaudium cordis, et lætitiã corporis secundum illud: *Cor meum et caro mea exsultauerunt in Deum uiuum* (Ps 83,3). Gaudet |^{1065b} cor, cum credit se a spirituali fœditate purgatum, et lætatur corpus, cum sentit se a carnali fetore mundatum: et sic duplici lætitiã *exsultabunt ossa humiliata*, non tam corporis quidem quam mentis (uidelicet uires animæ, quæ prius humiliatæ, id est deiectæ ac incuruatæ fuerant per peccatum, nunc autem humiliatæ, id est ad audiendum et obediendum sunt inclinatæ). Nam qui humiliter audit et reuerenter obedit, hic est profecto *amicus sponsi, qui stat et audit, et gaudium gaudet propter uocem sponsi* (In 3,29).

O quam pauci sunt illi, qui gaudent de spiritualibus et æternis, respectu illorum qui lætantur de carnalibus et terrenis! Sed *extrema gaudii luctus occupat* (Pr 14,13); *quia lætantur cum malefecerint et exsultant in rebus pessimis* (Pr 2,14). |^{1065c} Illorum ergo gaudium felix est et perpetuum, iuxta quod dicitur: *Petite et accipietis, ut gaudium uestrum sit plenum* (In 16,24); et: *Gaudium uestrum nemo tollat a uobis* (In 16,22). Istorum uero gaudium est infelix et momentaneum, iuxta quod legitur: *Tenant tympanum et citharam, et gaudent ad sonitum organi; ducunt in bono dies suos, et in puncto ad infernum descendant* (Ib 21,12-13).

Tu uero *Deus auditui meo*, id est intellectui, *dabis gaudium et lætitiã*, non falsam et transitoriam, de carnalibus et terrenis, **sed uera**¹⁰⁹ et spirituali lætitiã *exsultabunt ossa humiliata*, id est interiora mea uelut ossa latentia, quæ prius erant per fastum erecta, nunc sunt **ad obedientiam inclinata**.¹¹⁰ Quandiu enim anima erigitur in superbiam, non potest uera exsultatione gaudere, sed |^{1065d} cum deponit superbiam et humilitatem assumit, tunc uera in Domino iucunditate lætatur.

[IU 11]

*Auerte faciem tuam a peccatis meis,
et omnes iniquitates meas dele*

Quarta pars,¹¹¹ in qua pœnitens assumpta fiducia petit a se pœnas auerti, cum ait: *Auerte faciem tuam a peccatis meis; et culpas deleri*, cum addit: *Omnes iniquitates meas dele*. Rursus petit in se munditiã creari, cum dicit: *Cor mundum crea in me, Deus* et rectitudinem spiritus innouari, cum subdit: *Spiritum rectum innoxia in uisceribus meis*.

¹⁰⁹ Alii *etsi uera*

¹¹⁰ Alii *per obedientiam inclinata*

¹¹¹ R. *Tertia pars*

¹⁰⁸ R. *agnosce*

Item petit a se diuinæ contemplationis præsentiam |¹⁰⁶⁶ A non excludi, cum inquit: *Ne proicias me a facie tua*, et spiritualis sanctificationis sibi gratiam non auferri, cum ait: *Spiritum sanctum tuum ne auferas a me*. Rursus petit sibi lætitiã de Christi promissione restitui, cum præmittit: *Redde mihi lætitiã salutaris tui*, et robur sibi de Spiritu sancti confirmatione concedi, cum subdit: *Spiritu principali confirma me*.

Ecce patet quam prudens modestus ac diligens iste fuerit in petendo, cum ea petat quæ licent, quæ decent, et quæ expediunt, iusta, honesta, et necessaria, ut et tu discas talia postulare: ne si forte petieris iniusta, fiat tua oratio in peccatum (Ps 108,7): si uero petieris inhonesta, non accipias, eo quod male petas (In 4): et si petieris inutilia, dicatur tibi: *Nescis quid petas* (Mt 20).

Sicut autem pœnitens iste personam |^{1066b} rei multipliciter accusauerat, ita personam iudicis multis modis commendat, ut facilius indulgentiam consequatur. Ac si diceret: Tu iustus es cognitor, unde: *Ueritatem dilexisti*. Tu discretus es doctor, unde: *Incerta et occulta sapientiæ manifestasti mihi*. Tu sanctus es expiator, unde: *Asperges me hyssopo et mundabor, lauabis me et super niuem dealbabor*. Tu es liberalis promissor, unde: *Auditui meo dabis gaudium et lætitiã et exultabunt ossa humiliata*. Tu propitius es indultor, unde: *Auerte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele*. Tu es omnipotens Creator, unde: *Cor mundum crea in me Deus*. Tu es mirabilis innouator, unde: *Spiritum rectum innoua in uisceribus meis*. Tu es irreuocabilis elargitor, unde: *Ne proicias |^{1066c} me a facie tua*. Tu es utilis restitutor, unde: *Redde mihi lætitiã salutaris tui*. Tu es præcipuus confirmator, unde: *Spiritu principali confirma me*.

Ait ergo: Quoniam talis ac tantus es, auerte faciem tuam, non a me, uerum a peccatis meis, ne animaduertas in me propter peccata mea quia non possem subsistere ante faciem iræ tuæ. *Auerte inquam, faciem tuam a peccatis meis*, quia ego aduerto ante faciem meam peccatum meum. Tu ergo faciem tuam ab illis auertas, ne iuste punias, quia ego ante faciem meam aduerto illa, ut digne pœniteam. Si enim homo aduertit culpam, Deus auertit pœnam, quia ipse est uirga uigilans, qui dicit ad Ieremian: *Quid tu uides, Ieremia? Uirgam*, inquit, *uigilantem ego uideo* (Ir 1,11). Uirga quippe uigilans |^{1066d} Deus est, qui uigilat super populum suum ad puniendum, si ille dormit ad pœnitendum, et e conuerso. Si uigilat iste ad pœnitendum, ille dormit ad puniendum: quia *non dormitat neque dormiet qui custodit Israhel* (Ps 120,4). Nam ille non dormitabit a pœna nisi hic dormiat a culpa; quare subiungit: *Et dele de tua notitia omnes iniquitates meas*, ne recorderis peccata mea, neque uindictam sumas de peccatis meis, Domine Deus meus; tu namque dixisti: *Quacunque hora peccator conuersus fuerit et ingemuerit, omnium iniquitatem eius, non recordabor* (Ez 18). Supra singulariter dixerat: *Dele iniquitatem meam*, hic autem uniuersaliter dicit: *Omnes iniquitates meas dele*, nam accepta fiducia iam plus præsumit quam |^{1067a} ante, secure deprecans iam

non unam tantum iniquitatem, sed omnes omnino deleri (quia non habet unam solum iniquitatem sed multas). Unde non singulariter ait: *Dele unam iniquitatem*, sed uniuersaliter inquit: *Omnes iniquitates meas dele* (Ps 50,11); *quoniam in multis offendimus omnes* (Im 3,2).

[TU 12]

*Cor mundum crea in me, Deus,
et spiritum rectum innoua in uisceribus meis*

Cum autem creare sit aliquid de nihilo facere, ac innouare sit aliquid in statum pristinum reformare, quid est quod dissimiliter ait: *Cor mundum crea, et spiritum rectum innoua*? Nam si petat ut Deus in se creet cordis munditiam, pari ratione petere debet ut Deus in se creet rectitudinem |^{1067b} spiritus, cum utrumque perdidit per peccatum; et si dicatur quod amiserat ipsum cor, propter illud quod legitur: *Ephraim quasi columba seducta, non habens cor* (Os 7,11), pari forsitan ratione dicendum est quod amiserat ipsum spiritum, propter illud quod legitur, quia *regina Saba uidens sapientiã Salomonis, ultra spiritum non habebat* (3Re 10,10); illud etiam quod in quodam psalmo dicit de spiritu: *Defecit spiritus meus* (Ps 142,7).

Ille quippe cor suum amittere dicitur, qui præuariat in Deum; unde propheta: *Redite, præuariatores, ad cor* (Is 46,8); illeque derelinquit cor suum, qui alienatur a Deo; unde ipse Psalmista: *Cor meum dereliquit me* (Ps 39,13).¹¹²

Uerum sane potest intelligi, quod secundum statum deformatæ naturæ quem habebat cor eius, antequam |^{1067c} esset mundatum a culpa, quasi nihil erat comparatione status gratiæ reformantis quem habet postquam est a culpa mundatus, secundum quod Iacobus ait: *Uoluntarie nos genuit uerbo ueritatis, ut simus aliquod initium creaturæ eius* (Im 1,18); et Paulus: *Si qua in Christo noua creatura, uetera transierunt* (2Co 5,17); cum et creare recte possit hic poni pro recreare, iuxta quod legitur: *Populus qui creabitur laudabit Dominum* (Ps 101,19). Nam ille populus digne laudat, qui per gratiam creatur.¹¹³

Quare pœnitens iste petit cor suum mundum in se creari: ut uidelicet Deus in eo creet mundos cordis affectus, cogitationes et uoluntates pudicas, ne ultro declinet ad immunditiam, sicut ipse Dauid.¹¹⁴ Nam de corde procedunt affectus siue boni, siue mali. |^{1067d} De bonis legitur: *Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso uita procedit* (Pr 4,23). De malis dicitur: *Ex corde exeunt cogitationes malæ, furta, adulteria, homicidia, falsa testimonia, periuria, et similia, quæ coinquinant hominem* (Mt 15,19-20).

Petit ergo rectum in se spiritum innouari, scilicet Spiritum sanctum sibi denuo restitui qui Spiritus rectus dicitur, quia facit rectos; qui utique, quantum ad suam

¹¹² R continua: *et in alio psalmo dicit desuper defecit spes meum*

¹¹³ R recreatur

¹¹⁴ R continua: *qui adulterauit*

naturam, est penitus immutabilis; unde quantum ad effectum, eum in se postulat innouari, ne ad iniquitatem ultra declinet, sicut ipse Dauid, qui fecerat iniquum homicidium perpetrari.

Utrumque tamen dici potest congrue de utroque, |^{1068a} ut cor creetur, et innouetur mundum et rectum, et spiritus innouetur et creetur rectus et mundus. Sed propter florem sermonis uerba solummodo variantur, uel potius quia Dauid per adulterii fedtatem a munditia cordis exciderat, sed propter homicidii prauitatem a rectitudine spiritus declinauerat, eo quod non omnino perdiderat iudicium rationis, sed uirtutem castitatis prorsus amiserat, discrete ac recte petit sibi dari gratiam, ut in eo munditia cordis creetur, et reformari naturam, ut rectitudo spiritus innouetur. Et idcirco distinguit: *Cor mundum crea, et spiritum rectum innoua*. Cor quidem *mundum* petit creari, propter mundos ad diligendum affectus: et *rectum* petit creari, propter mundos ad diligendum affectus: et *rectum* petit *spiritum* innouari, propter |^{1068b} rectos intellectus, ad discernendum, ut habeat zelum secundum scientiam, ad diligendum sincerum, et discernendum discretum.

Quod autem addit *in uisceribus meis*, ad utrumque respicit præmissorum, ut et cor mundum creetur, et rectus spiritus innouetur in uisceribus suis, quatenus uiscera eius cum corde simul et spiritu recreentur et renouentur in ipso. Nam tanta est familiaritas inter carnem et animam in homine cuncta, ut utrumque ab altera, nunc ad hoc, nunc ad illud propriis illecebris instigetur. Quoniam etsi scriptum sit, quod *caro concupiscit aduersus spiritum, et spiritus aduersus carnem* (Ga 5,17), quod utique uerum est quantum ad sensualitatem et rationem, scriptum est tamen, quia *corpus quod corrumpitur, |^{1068c} aggrauat animam* (Su 9,15); et: *Spiritus tristis exsiccet ossa* (Pu 17,22). Nam mors ingreditur per fenestras (Ir 9), oculus animam deprædatur (Lm 3); unde: *Ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui* (Mi 7,5).

Ait ergo Dauid: *Spiritum rectum innoua in uisceribus meis*, ex quibus exit adulterium, quoniam in renibus sedes est uoluptatis; unde de diabolo legitur, qui est uoluptatis incentor, quod *uirtus in lumbis eius, et fortitudo eius in umbilico uentris eius* (Ib 40,11). Sequitur:

[IU 13]

*Ne proicias me a facie tua,
et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me*

Quasi dicat: *A peccatis meis auerte faciem, sed ne proicias me a facie tua*, ne abicias me a conspectu |^{1068d} tuo, ne elonges me a gratia tua, ne alienes me a misericordia tua, ne excludas me a cognitione tua, ne repellas me contemplatione tua. Nam *auertente te faciem tuam, omnia turbabuntur* (Ps 103,29); et: *Quo ibo a spiritu tuo, uel a facie tua quo fugiam?* (Ps 138,7).

Cur ergo faciem tuam abscondis? *Ostende faciem*

tuam et salui erimus (Ps 79,4). *Illumina uultum tuum super nos, et miserere nostri* (Ps 66,2). O quam periculosum est a facie Dei proiici! Certe, ipse est lux, ipse salus, et qui a facie eius proiicitur, ipse utique tanquam reprobis proiicietur *in tenebras exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium* |^{1069a} (Mt 8,12), ubi est *uermis quid non moritur et ignis qui non extinguitur* (Mc 9,43). Tolle, inquit, *impium, ne uideat gloriam Dei*. Sic proiectus Lucifer, *draco magnus, serpens antiquus* (Ap 12,9). Sic proiicientur et illi, quibus in fine dicitur: *Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis eius* (Mt 25,41). Ergo *Ne auertas faciem tuam a me, quoniam si auerteris, ero similis descendentibus in lacum* (Ps 142,7). *Et spiritum sanctum tuum ne auferas a me, sine quo nihil boni facere possum*, nam ipse est dator omnium gratiarum. Iam pœnitens iste Spiritum sanctum habebat, sine cuius dono sic humiliari non posset.

Uel certe Dauid spiritum prophetiæ sibi postulabat non auferri, quem pretiosiore rebus cæteris reputabat. Sed caue magis, ne tu te Spiritui sancto |^{1069b} auferas, quam se Spiritus sanctus tibi. Nonne naturaliter est prius committere culpam, quam amittere gratiam, cum per meritum culpæ donum gratiæ amittatur? Denique splendor solis homini se non subtrahit, nec est in sole, qui semper lucet, ut non uideatur ab homine, sed est in homine, qui aliquando claudit oculos, ut tunc non uideat ipse solem. Sed dices: Quomodo possem Spiritum sanctum amittere, nisi prius essem ab ipso dimissus? Nemo enim quod non habet, amittit; sed Spiritus sanctus amittitur uel aufertur, non tam quando haberi desinit, quam quando incipit non haberi. Et sic amittitur, cum iam non habetur ab homine, sed mox ante ab homine habebatur, quia *non est conuentio lucis ad tenebras* (2Co 6), quæ |^{1069c} illis aduenientibus effugatur.

Si ergo Spiritum Sanctum tibi desideras non auferri, caue non solum ab immundis operibus, uerum etiam a cogitationibus impudicis, quia *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum; et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu* (Su 1,5). Sequitur.

[IU 14]

*Redde mihi lætitiã salutaris tui,
et spiritu principali confirma me*

O quantum pia mens iucundatur, quantum fidelis anima hilarescit, cum recolit et considerat beneficia Redemptoris qui uenit quærere et saluare quod perierat (Lc 19,10); qui uenit, non ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum (In 12,47); qui uenit, ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat uitam æternam (In 3,15); qui lauit nos |^{1069d} a peccatis nostris in sanguine suo (Ap 1,5); quia mortuus est propter peccata nostra, et resurrexit propter iustificationem nostram (Rm 4,25).

Uere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portauit. Uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra; disciplina pacis nostræ super eum, et honore eius sanati sumus (Is 53,4-5). *Proprio Filio suo non pepercit*

Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rm 8,32).

Huius lætitiæ salutaris ille senserat, qui dicebat: *Ego in Domino gloriabor, et gaudebo in Deo Iesu meo* (Ha 3,18). Cum homo autem grauius offendendo, tantæ gratiæ reddit se ingratum, tantoque bono es reddit |^{1070a} indignum, amittit utique hanc lætitiæ salutaris. Sed cum conuersus fuerit et ingemuerit, postulat eam dimisso peccato sibi restitui. Propter quod ait: Pater piissime, pater mitissime, pater dulcissime, *redde mihi lætitiæ salutaris tuæ*, et saluatoris mei, qui totus est salutaris, quoniam a te traditus: et meus saluator, quoniam pro me redditus; unde: *Adiua nos, Deus salutaris noster, etc.* (Ps 78,9).

Dauid autem lætitiæ salutaris huius amiserat, cum adulterium et homicidium perpetrando promissionem sibi de Christo factam se demeruisse timebat; unde dicebat: Cum tu Deus mihi peccatum dimiseris, ergo *redde mihi lætitiæ salutaris tuæ*, et ne illud ultra admittam, confirma me in beneplacito tuo, ut non reuertar ad uomitum, ut non respiciam retro, nec unquam in |^{1070b} statuam infatuati salis conuertar. Et ne huiusmodi confirmatio ualeat infirmari, *confirma me spiritu principali*, quasi auctoritate præcipua, cui nemo ualet contraire. Qui etiam dicitur spiritus principalis, quia tecum et cum saluari tuo est unum uniuersale principium, unus uniuersorum Creator.

Per hoc sane quod ter dicit spiritum, notant quidam hic trinitatem in Deo, qui spiritus est, non corpus. Rectum quippe Spiritum dicunt Filium, et suo nomine Spiritum sanctum intelligunt, Patrem autem accipiunt Spiritum principalem: quoniam ipsum Patrem principium sine principio fides catholica confitetur. Potest tamen et aliter prudens lector indiuiduam in his uerbis intelligere Trinitatem. Cum enim audis: *Cor mundum* |^{1070c} *crea in me, Deus, Deum Patrem Creatorem intellige.* Cum uero audis: *Redde mihi lætitiæ salutaris tuæ*, Deum Filium accipe saluatorem. Cumque audis: *Spiritum sanctum tuum ne auferas a me, Deum sanctificatorem agnosce;* quamuis uniuersis et singulis creare, saluare ac sanctificare conueniat, cum sint unum (*Quia tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, uerbum, et Spiritus sanctus et hi tres unum sunt*) (1Io 5,8). Unus tamen ex tribus hic proprie dicitur spiritus rectus, sanctus et principalis: quoniam ipse appropriato uocabulo facit rectos, efficit sanctos et constituit principales: quemadmodum dicitur spiritus sapientiæ, spiritus intellectus, et spiritus fortitudinis (Is 11), allisque nominibus appellatur, secundum |^{1070d} differentias gratiarum.

[IU 15]

*Docebo iniquos uias tuas,
et impij ad te conuertentur*

Quarta pars, in qua patenter ostenditur quantum iste profecerit per humilem pœnitentiæ et orationem deuotam; quia de præuaricatore factus est prædicator,

sicut Paulus de persecutore apostolus (Ac 19), et Mattheus de publicano euangelista (Mt 9).

Unde Psalmi Dauid, et Epistolæ Pauli, et Euangelium Matthæi, præ cæteris scripturis in Ecclesia frequentantur, ut discant peccatores eorum exemplo, non desperare de culpa, sed sperare de gratia, cum intelligunt illos a Deo non solum tantorum criminum indulgentiam, uerum |^{1071a} etiam charismatum gratiam accepisse.

Duo quippe principaliter postulauerat, remissionem criminum, et infusionem charismatum: et quasi Deus ab eo quæreret, cur postulet liberari a tot et tantis peccatis, et donari tot et tantis muneribus, quis ergo fructus inde proueniet? Respondet: Profecto magnus, quia cedit hoc aliorum utilitati, unde: *Docebo iniquos uias tuas, et impij ad te conuertentur.*

Cedit saluti meæ, quia *exultabit lingua mea iustitiam tuam.* Cedit in laudem tuam, quia *os meum annuntiabit laudem tuam.* Et ut digne ualem adimplere, prius libera me de sanguinibus, et postea labia mea aperies, quia: *turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.* (Cato). |^{1071b}

Ostendit ergo quos doceat (quia *docebo*, inquit, *iniquos*), quid doceat (quia *docebo uias tuas*) et quo fine doceat (quia *impij ad te conuertentur*). Qualis etiam debeat esse, qui doceat, cum orat: *Libera me de sanguinibus, Deus.* Et qualiter debeat docere cum ait: *Exultabit lingua mea iustitiam tuam.*

Mea ergo doctrina non est otiosa, quia *docebo iniquos uias tuas*, nec infructuosa, quia *impij ad te conuertentur*, nec mœstiosa, quoniam *exultabit lingua mea iustitiam tuam.* Sic sane docere licet, et decet, et expedit. Licet, quia *docebo uias tuas.* Decet, quia *exultabit lingua mea iustitiam tuam*, Expedit, quia *impij ad te conuertentur.*

Desidero ergo docere alios, unde: *Docebo iniquos uias tuas.* Desidero a meis liberari peccatis, unde: *Libera me de sanguinibus,* |^{1071c} *Deus.* Desidero te laudare, quia *exultabit lingua mea iustitiam tuam.* Desidero tibi sacrificium acceptum offerre, quia *sacrificium Deo spiritus contritum, cor contritum et humilitatum, Deus, non despicias.* Desidero muros tuæ ciuitatis construere, quare *benigne fac, Domine, in bona uoluntate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem.* Et sic meum in bonis adimplebitur desiderium. Quia *tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes et holocausta, tunc imponent super altare tuum uitulos.*

Ergo docebo, non solum uerbo sed exemplo; quia dum mihi parcitur, aliis spes donatur ne iniqui de sua iniquitate desperent. Et ideo *docebo iniquos uias tuas*, uidelicet misericordiam et ueritatem, quia *omnes uisæ tuæ misericordia et ueritas* (Ps 3,2). |^{1071d}

Misericordiam namque docebo, quia indulsisti peccatori; et ueritatem *docebo*, quia non reuocasti promissa, et sic *impij*, qui prædicantur iniqui, prouocati a me uerbo pariter et exemplo, *conuertentur ad te*, ut et ipsis remittas peccata et concedas promissa.

Ergo *docebo iniquos uias tuas*, et non erit mea infructuosa doctrina; quoniam *impij ad te conuertentur*, et sic

etiam, reuertentur ad se. Nam quando peccator alienatur a Deo, elongatur etiam a seipso: quemadmodum de filio prodigo legitur, qui postquam abiit in regionem longinquam, et dissipauit omnia bona sua, in seipsum reuersus, dixit: *Quanti mercenarii in domo patris |^{1072a} mei abundant panibus, ego autem hic fame pereol*

Sed certe peccator conuerti non potest ad Deum, nisi Deus conuertatur ad eum. Unde *cum adhuc longe esset, uidit eum pater eius, et misericordia motus est, et accurrens cecidit super collum eius et osculatus est eum* (Lc 15,20). Non ergo peccatores de sua confessione diffidant quantumlibet sint longinqui, de illius promissione securi, qui ait: *Conuertimini ad me et ego conuertar ad uos* (Ez 18[?]). Quasi diceret: *Conuertimini ad me penitendo, et ego conuertar ad uos* indulgendo: quoniam peccator ad Deum peruenire non potest, nisi Deus praeueniat peccatorem, secundum illud: *Misericordia tua subsequetur me* (Ps 22,6); quia timor introductit amorem, timor a Deo sed non timor cum Deo. Amor ex Deo pariter et cum |^{1072b} Deo; quoniam scriptum est: *Timor non est in charitate, sed perfectu charitas foras mitit timorem* (1In 4,18). Porro *qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo* (1In 4,18). Ut autem ualeam digne dicere:

[IU 16]

*Libera me de sanguinibus, Deus, Deus saluti meae
et exultabit lingua mea iustitiam tuam*

Ostendit aperte quod indignus est doctor qui habet in se quod in alio reprehendit, et dicitur ei: *Medice cura teipsum* (Lc 4,23). *Hypocrita eicce primo trabem de oculo tuo, et tunc eicies festucam de oculo fratris tui* (Mt 7,5). *Qui praedicat non machandum, macharis! Et qui praedicat non furandum, furaris!* (Rm 2,21-22). Nam peccatori dixit Deus: *Quare tu enarras iustitias meas, et assumis testamentum meum |^{1072c} per os tuum?* (Ps 49,16). Ergo libera me in praesenti de sanguinibus, id est de peccatis mortalibus, de quibus legitur: *Sanguis sanguinem tertigi* (Os 4,2), ut in futuro liberet me de sanguinibus, id est de supplicii infernalibus, de quibus dicitur: *Inebriabo sagittas meas sanguine* (Dt 32,42).

Negligentia quippe doctoris solet in Scripturis nomine sanguinis designari; iuxta quod ait Dominus per prophetam: *Si non annuntiaueris impio iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram* (Ez 3,18). Et Apostolus dicit: *Manus meae mundae sunt a sanguine omnium uestrum. Non enim subterfugi, quo minus annuntiarem omne consilium Dei uobis* (Ac 20,26-27).

Docturus itaque iste praenitens uias Domini, recte petit ab his sanguinibus liberari, quibus |^{1072d} pro iniqua interfectione, non solum Uriae, uerum et aliorum erat interfectus, de qualibus sanguinibus dicitur: *Uiri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos* (Ps 54,24).

Ergo libera me de sanguinibus, Deus, auctor uel dator salutis meae in praesenti per spem, et in futuro per rem: quia tu solus potes praestare salutem; qui de teipso alibi dicit: *Salus populi ego sum, Nam Domini est salus* (Ps 3,9),

qui saluat sperantes in se (Ps 16,7). Et sic exultabit, id est exultanter annuntiabit, *lingua mea iustitiam tuam*.

Doctor enim non debet esse deses, sed alacer in docendo, ut proponat hilariter uerbum Dei, sicut alibi legitur: *Exultati sub lingua mea* (Ps 65,17). |^{1073a} Et talis alacritas, quem non solum habere debet in corde, uerum etiam ostendere debet in corpore, ut et motu oris, et gestu corporis attrahat auditores, quo illis magis est utilis, eo sibi amplius fructuosa. Exultabit ergo, id est cum exaltatione cordis annuntiabit, *lingua mea iustitiam tuam*, id est mandata tua quae iusta sunt. Unde *in tuis iustificationibus meditabor, non obliuiscar sermones tuos* (Ps 118,16). Ad exprimentum autem intentionis odorem¹¹⁵ et mentis affectum, cum alacritate cordis et corporis, quae in proponendo uerbum Dei debet doctor habere.

Omnia in hoc loco loquendi commemorat instrumenta, uidelicet os, linguam et labia, ut nihil in eo uacuum ab instructione proximi, et laudis Dei ualeat inueniri. Os namque pronuntiat, lingua format, |^{1073b} et labia uerba concinnant. *Exultabit igitur lingua mea iustitiam tuam*, non tamen ex sua uirtute sed tua; quia tu,

[IU 17]

*Domine, labia mea aperies,
et os meum annuntiabit laudem tuam*

Non enim uos estis qui loquimini, ait Dominus, sed Spiritus Patris uestri, qui loquitur in uobis (Mt 10,20). *An experimentum, inquit Apostolus, quaeritis eius, qui in me loquitur Christus?* (2Co 13,3) Et alius: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus* (Ps 84,9). Nam cuius labia non aperit Dominus, sed loquitur ex seipso, sibi non Deo sapientiam et eloquentiam ascribendo (sicut hi qui dicebant: *Labia nostra a nobis sunt. Quis noster Dominus est?* (Ps 11,5), illius utique eos non annuntiat |^{1073c} humiliter laudem Dei, sed suam laudem iactanter extollit; et talis aut uix aut numquam aedificat auditores: quia non illo- rum salutem, sed suam laudem exquirat.

Prædicator itaque, secundum doctrinam Apostoli, non insistat *persuasibilibus humanae sapientiae uerbis, sed eius sit sermo in ostensione spiritus et uirtutis*, ut per uirtutem sermonis ostendat illum, qui in se loquitur spiritus (1Co 2,4). Quod utique recte faciet, si a Deo postulet sapientiam, qui dat omnibus affluenter et non impropere (Im 1,5). Et sic loquatur quasi sermones Dei (1Pe 4,11), qui cum in cordibus auditorum uim suae uirtutis fuerint operati, illum profecto spiritum ostendent, qui per os praedicatoris inuisibiliter loquebatur. Hic est qui dicit: *Aperi os tuum, et ego adimplebo illud* (Ps 80,11). |^{1073d} Tu aperi tanquam minister obediens, et ego adimplebo tanquam magister erudiens. Tu ergo, *Domine, labia mea aperies*, quae prius erant clausa propter peccata, et sic os corporis proferet mentis arcanum, quoniam *annuntiabit*

¹¹⁵ R intentionis ardorem

laudem tuam, uidelicet opera creationis et recreationis,¹¹⁶ quæ te super omnia laudabilem protestantur.

Et nota quod tria debemus ex charitate diligere, Deum, nosipsos et proximum. *Diliges*, inquit Dominus, *Deum tuum ex toto corde tuo*,¹¹⁷ ecce primum: *et sicut te ipsum*, ecce secundum: *diliges proximum*. ecce, tertium (Dt 6; Mt 22). Ad dilectionem uero proximi pertinet illud quod ait: *Docebo* |^{1074a} *iniquos uias tuas et impii ad te conuertentur*. Ad dilectionem sui pertinet illud quod addit: *Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ*. Ad dilectionem Dei pertinet illud quod subdit: *Os meum annuntiabit laudem tuam*. Hoc est sacrificium laudis, de quo dixisti: *Sacrificium laudis honorificabit me; et illic iter est quo ostendam illi salutare Dei* (Ps 49,23). Ergo immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo uota tua (Ps 49,14).

[IU 18]

*Quoniam si uoluisses sacrificium,
didissem utique, holocaustis non delectaberis*

Orauerat supra Dauid prophetiæ sibi spiritum non auferri, et nunc ostenditur exauditus, quia de legalium sacrificiorum abolitione prophetat. *Quoniam si uoluisses*, inquit *sacrificium, didissem utique*, |^{1074b} pœnitens autem promiserat quod pro expiatione peccati sacrificium laudis offerret dicendo: *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam*. Et quasi quæreretur ab ipso: Cur sacrificium legis non offers? Respondet: Quia iam legalia sacrificia, et carnalia holocausta non sunt Deo placita uel accepta. *Quoniam si, tu Deus, uoluisses sacrificium legale a me accipere, didissem utique*, tuæ obediens uoluntati: sed *holocaustis carnalibus non delectaberis*. maxime postquam unicum et uerum sacrificium fuerit institutum. Inter holocausta uero et sacrificia.

Hæc erat in lege ueteri differentia: quod holocausta tota simul incendebantur, sic dicta ab 'holo' (quod est *totum*), et 'cauma' (quod est *incensum*).¹¹⁸ Sacrificia uero cremabantur non tota, sed ex ipsis sacerdotibus offerentibus¹¹⁹ partes debitæ seruabantur. |^{1074c} Porro, inter illa uetera sacrificia et hoc nouum talis differentia est, quod illa significabant tantum et non iustificabant, hoc autem et significat et iustificat. Nam illa fiebant de irrationalibus animalibus, uidelicet uolucris et pecoribus. *Impossibile est enim*, ut inquit Apostolus, *sanguine taurorum aut hircorum auferri peccata* (He 10,4). Hoc solum non rationale, sed etiam rationale,¹²⁰ uidelicet uerus homo, idem ipse sacerdos et sacrificium, medicus et medicina, de quo idem dicit Apostolus: *Pascha nostrum immolatus est Christus* (1Co 5,7): et ipsemet ait: *Qui manducat me, uiuet uita propter me*

(In 6,58). Hoc utique sacrificium præfert significationem in spe, quæ significat; iustificationem autem exhibet in re, quæ iustificat; nam idem ipsum est |^{1074d} et sacramentum et res, sed res unius et sacramentum alterius.

Illam quidem fuerunt figura, et istud ueritas: illa fuerunt umbra, et istud lumen; quia cum ueritas uenit, figura cessauit; et euauit umbra, cum lumen effulsit, quemadmodum ipsa Ueritas per hunc eundem Psalmistam dixerat: *Sacrificium et oblationem noluisti; corpus autem perfecisti mihi. Holocausta etiam pro dilecto*¹²¹ *non potulasti, tunc dixi: Ecce uenio* (Ps 39,7-8).

Utrum autem sacrificia opera fuerint meritoria (non immerito dubitatur), cum de his dicat Dominus per prophetam: *Dedi eis præcepta non bona et iustificationes in quibus non uiuant* (Ez 20,11). Propter quod etiam Apostolus |^{1075a} ait, quia *lex illa neminem ad perfectum adduxit* (He 7,19). Unde per ipsum Psalmistam Dominus ait: *Non super sacrificia tua arguam te. Holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. Non accipiam de domo tua uitulos, neque de gregibus tuis hircos. Nunquid manducabo carnes tuorum, aut sanguinem hircorum potabo?* (Ps 46,8-13). Et per Isaiam prophetam Dominus dicit: *Qui immolat bouem, quasi qui interficit uirum, et qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem. Qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat. Qui recordatur thuris, quasi qui benedicit idolo* (Is 66,3). Idem etiam per eundem: *Quo mihi multitudinem uictimarum uestrarum, dicit Dominus? Plenus sum. Holocausta arietum et adipem pinguium, et sanguinem uitulorum, agnorum et hircorum uolui. Cum ueniretis* |^{1075b} *ante conspectum meum, quis quaesiuit hæc de manibus uestris?* (Is 1,11-12).¹²²

Sic ergo huiusmodi sacrificia Deo non erant placita uel accepta, cum instituta fuerint, non ad præmium æternum merendum, sed ad rebellem et ceruicosum populum edomandum et cæcendum, ut his intenti sacrificiis, ad idololatriam non defluerent, ipsa transgressi grauius punirentur. Propter quod Petrus apostolus ait: *Quid tentatis imponere iugum super ceruices discipulorum quod neque patres nostri, nec nos portare potuimus?* (Ac 15,10). Quare illorum exsecutio uidetur æternæ gloriæ meritoria non fuisse.

Porro, cum preter prædictas causas ad significandum etiam fuerint instituta, et ab ipso Deo essent quæcunque de quacunque causa præcepta; quicumque illa ex |^{1075c} radice charitatis et uirtute obedientiæ peragebant, uidebantur procul dubio promereri: quoniam sic transgressio pœnam, observatio præmium merebatur.

Dicatur ergo, si placet, quod illa mandata in si utique bona erant, sed illis erant non bona, qui ea indigne

¹¹⁶ Alii *opera Creatoris et creationis*

¹¹⁷ R *om.*

¹¹⁸ R *quod est incendium*

¹¹⁹ R *sacerdotes et offerentibus*

¹²⁰ R *non rationale sed etiam irrationabile*

¹²¹ R *pro delicto*

¹²² R continua: *cum ueniretis ante conspectum meum quis quaesiuit hoc de manibus uestris. Ut ambularetis in atriis meis. Ne offeratis ultra sacrificium frustra*

gerabant. Quibus improbat Dominus per prophetam: *Cum extenderitis manus uestras, auertam oculos meos uobis; et: Cum multiplicaueritis orationem, non excaudiant: manus enim uestrae sanguine plenae sunt* (Is 1,15). Sicut de nouo et uero sacrificio dicit Apostolus quod *qui manducat indigne, iudicium sibi manducat, non diiudicans corpus Domini* (1Co 11,29).

Ad hunc itaque sensum sunt omnia praedicta testimonia referenda. Uel ad tempus gratiae referentur, quo post uerum sacrificium institutum |^{1075d} illa non erant ex debito sacrificia exercenda; sicut etiam Apostolus ait superius, dicens: *Hostias et oblationes et holocaustomata pro peccato noluit nec placita sunt tibi, quae secundum legem offeruntur, tunc dicit: Ego uenio, ut faciam, Deus, uoluntatem tuam: aufert primum, ut sequens statuatur, in qua uoluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi* (Ps 36,8-10).

Sic ubi ergo legatur, illa sacrificiorum opera meritoria non fuisse, intelligenda est generalitas cum exceptione paucorum: quoniam pene omnes non amore, sed timore opera illa exercebant, non ut liberi, sed ut serui, poenam timentes sed iustitiam non amantes. Pauci uero |^{1076a} qui uenerantes in eorum significatione mysterium, ea ex charitate propter obedientiam adimplebant, non solum temporalem poenam uitabant, uerum et uitam merebantur aeternam.

Quod autem sacrificium Deo semper placuerit, et post legem, ante legem, et etiam inter legem, ostendit, cum subdit:

[IU 19]

*Sacrificium Deo spiritus contribulatus,
cor contritum et humiliatum
Deus, non spernit*¹²³

Possunt hic sex sacrificiorum et sex sacrificantium species denari: sacrificium laudis et legis, sacrificium poenitentiae et iustitiae, sacrificium perfectionis et praedicationis.

De primo dicitur: *Os meum annuntiabit laudem tuam*; de secundo: *Quoniam si uoluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis*; de tertio: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, |^{1076b} cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias*, de quarto dicitur: *Tunc acceptabis sacrificium iustitiae* de quinto dicitur: *Acceptabis oblationes et holocausta*; de sexto dicitur: *Tunc imponent super altare tuum uitulos*.

Primum est sacrificium confitentium et secundum Hebraeorum, tertium est sacrificium poenitentium, et quartum iustorum, quintum sacrificium contemplantium, et sextum doctorum, sicut in expositionis serie plenius ostendetur.

Possunt et hic illa tria conuenienter intelligi, quae sunt in uera poenitentia necessaria, uidelicet, cordis compunctio, oris confessio et operis satisfactio, ut

contribulatio referatur ad satisfactionem, contritio ad compunctionem, et humiliatio ad confessionem. Contribulatur enim spiritus, id est cum corpore tribulatur, quando sustinet [.....]¹²⁴ compunctionis dolorem, humiliatur autem, |^{1076c} cum sustinet confessionis pudorem. Contribulatur itaque spiritus ad puniendam operationem lasciuam. Conteritur cor ad puniendam operationem iniquam. Et humiliatur os ad puniendum locutionem superbam.

Tale utique sacrificium contribulati spiritus, contriti et humiliati cordis Deus non despicit, sed acceptat. Et ideo sacrificium Deo beneplacitum est, non hircus aut taurus, sed spiritus contribulatus. Unde tu, *Deus, cor contritum et humiliatum non despicias, quin potius acceptabis*.

[IU 20]

*Benigne fac, Domine, in bona uoluntate tua Sion
ut aedificentur muri Hierusalem*

Quinta pars, ubi probata prius cum suis carnalibus sacrificiis Synagoga, orat Dauid pro Ecclesia construenda, in qua spiritualia sacrificia Deo |^{1076d} placita offerentur. Ipsam autem Ecclesiam tribus designat uocabulis, appellans illam Sion, Hierusalem et altare, propter tres ordines qui sunt in Ecclesia, regularem, laicalem et clericalem, qui alibi designantur per Noe, Danielem et Iob, quos uidit propheta saluandos.

Et in Euangelio, duo in agro, duo in mola, et duo in lecto, existere perhibentur (Mt 24). Uita regularis est contemplatiua et spiritalis. Et talem uitam gerentes [.....]¹²⁵ habitant inferius in ciuitate Hierusalem. Uita clericalis quasi mista est et communis. Et talem uitam gerentes ministrant in medio ad altare; quia haec partim est saecularis, in quantum mundana possidet, et partim est similiter |^{1077a} spiritalis, in quantum diuina ministrat. Unde ipsum templum ubi erat altare, in medio consistebat inter montem Sion, qui praeminebat superius, et ciuitatem Hierusalem, quae inferius subsistebat. Ergo *benigne fac, Domine, Sion*, id est Ecclesiae, quae nunc speculatur per fidem, et tandem per speciem contemplabitur: quia *uidemus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem uidebimus facie ad faciem* (1Co 13,12). Sion, qui *specula* uel *speculatio* interpretatur, *benigne fac*, inquam, *in bona uoluntate tua*, hoc est iuxta tuae beneplacitum uoluntatis, uel in Spiritu sancto tuo, qui est bona tua uoluntas. Nam in sancta indiuidua Trinitate, Patri appropriatur mens, Filio ratio et Spiritui sancto uoluntas. *Ut aedificentur |^{1077b} muri Hierusalem*, sancti uidelicet, qui muniunt Hierusalem, id est Ecclesiam, de qui-

¹²⁴ Salt per homoioteleuton *sustinet... sustinet* a PL. Text de R: *sustinet satisfacionis labores. Et cor contritur quando sustinet compunctionis dolores*

¹²⁵ Salt per homoioteleuton *gerentes... gerentes* a PL. Text de R: *gerentes p'degunt superius in monte Syon uita laicalis est actiua et secularis, et talem uitam gerentes*

¹²³ Alii *non despicias*

bus legitur: *Lapides pretiosi omnes muri tui* (Is 16). Et alibi: *Super muros tuos, Hierusalem, constitui custodes* (Is 62,6). Sed et Christus est murus murorum, de quo legitur: *Urbs fortitudinis nostræ Sion, saluator ponetur in ea murus* (Is 26,1). Istorum sane murorum primum et præcipium fundamentum, quasi fundamentum fundamentorum, est Christus, de quo dicit Apostolus: *Fundamentum positum est, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Iesus* (1Co 3,11). Secunda uero et secundaria fundamenta sunt apostoli, de quibus idem Apostolus ait: *Superædificati estis supra fundamentum apostolorum et prophetarum* (Ef 2,20); et alibi: *Fundamenta eius in montibus sanctis* (Ps 86,1). Lapidem |^{1077c} uero sunt uniuersi fideles, de quibus legitur: *Sternam per orbem lapides pretiosos* (Is 54,11). Hi sunt lapides quos ferrum non tetigit, de quibus Dominus ædificari sibi præcepit altare. Sed et Christus est lapis lapidum, qui secundum prophetam, de monte sine manibus est excisus. De quo dicit ipse Psalmista: *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli* (Ps 117,22). Cæmentum uero, quo spirituales lapides connectuntur, est glutinum charitatis, quod designatum est per illum bitumen, quo diuersæ tabulæ fuerunt coniunctæ in arca Næ, quo et ipsa arca linita fuit intus et extra, de quo dicit Apostolus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* (Rm 5,5) Sed et Christus est charitas, quasi glutinum, |^{1077d} de quo Ioannes apostolus ait: *Deus charitas est, et qui manet in charitate: in Deo manet, et Deus in eo* (1Io 4,16). Ergo *benigne fac Sion*, id est ordini prælatorum, qui positi sunt in specula, sicut dicitur ad prophetam: *Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël* (Ez 3,17), ut per eos ædificentur muri Hierusalem, id est uniuersitas fidelium in Ecclesia disponatur. Hierusalem quippe, *uisio pacis* intepretatur. Hæc est Ecclesia, quæ licet nunc pacem exteriorem non uideat, uidet tamen interiorem, de qua Dominus ait: *Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis. Non quomodo mundus dat, ego do uobis* (In 14,27). Et tandem uidebit superiorem, de |^{1078a} qua dicit Dominus per Psalmistam: *In pace in idipsum dormiam et requiescam* (Ps 4,9).

[IU 21]

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes et holocausta, tunc imponent super altare tuum uitulos

Istud tunc potest respicere uel ad statum Ierusalem terrestris, id est Ecclesiæ militantis, cui dicitur: *Surge, illuminare, Ierusalem, quia uenit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est* (Is 60,1); uel ad statum Ierusalem cælestis, id est Ecclesiæ triumphantis, de qua dicitur: *Illa quæ sursum est Ierusalem mater nostra* (Ga 4,26), Tunc ego, uidelicet cum ædificati fuerint muri Ierusalem, id est cum Ecclesia gentium collecta fuerit, et disposita, tu Deus *acceptabis sacrificium iustitiæ*, id est spirituale sacrificium, quod in ea offerent tibi iusti. |^{1078b} Nam etsi

quælibet uirtus suum offerat sacrificium, quia suum exhibet sacrum factum: in communi tamen cuiuslibet opus uirtutis, sacrificium iustitiæ appellatur, quia iustitia communis est uirtus; unde omnes uirtuosi dicuntur iusti. Porro, sunt carnalia Iudæorum holocausta, in quibus Dominus non delectatur, sicut prædictum est: *Holocaustis non delectaberis*; et sunt holocausta Christianorum spiritualia, quæ Deus acceptat, de quibus hic dicitur: *Acceptabis oblationes et holocausta*, id est eos qui se offerunt tibi in holocaustum, uidelicet uiros perfectos, qui se igne charitatis in amorem tuum totos incendunt, pro te omnia dimittentes, et inhærentes penitus tibi soli, tuæ tantum contemplationi uacando.

Potest autem in oblationes et holocausta |^{1078c} distinguui, ut per oblationes perfecti, et per holocausta perfectissimi designentur. Tunc etiam hi, ad quos Ecclesiæ dispositio pertinet, id est maiores prælati, *imponent uitulos*, non quales uaccæ fetæ domi conclusos demiserant, pergentes uno itinere Bethsamet (1Re 6), et quales pro peccato sacerdotis et multitudinis Deus offeri præcepit. *Imponent*, inquam, *uitulos*, id est prædicatores moribus innocentes et mugitibus personantes, de quibus dicitur: *In omnem terram exiuit sonus eorum, et in fines orbis terræ uerba eorum* (Ps 18,5). *Super altare*, id est super Ecclesiam constituendo illos rectores et doctores Ecclesiæ, iuxta quod legitur *Super montem excelsum ascende, tu qui euangelizas Sion* (Is 40,9). Similes illi uitulo, qui unum est de quatuor animalibus, quæ secundum uisionem Ezechielis |^{1078d} principales prædicatores, id est quatuor Euangelistas designant (Ez 1); de quibus legitur iam adultis: *Boues arabant, et asinæ pascebantur iuncta eos* (Ib 1,14); de quibus dicitur per prophetam: *Salietis sicut uituli de armento* (Mi 4,2). De hoc altari Dominus præcepit: *Si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus* (Ex 20,25). Nam qui multitudinem fidelium Deo congregat, debet cauere prudenter, ne congreget illam de personis per hæresim aut schisma diuisis sed per fidem et charitatem unitis. Uel per uitulos possunt intelligi martyres, et per altare, de qua Dominus iubet: *Altare de terra facietis mihi* (Ex. 20,24). |^{1079a}

Hæc est fides incarnationis et mortis Christi, quam secundum terrenam substantiam ipse suscepit. Ergo *imponent uitulos*, id est martyres, qui mactabantur propter fidem incarnationis et mortis Christi, super ipsum altare fidei: quia fundamentum martyrii fides est, de qua dicit Apostolus: *Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium* (He 11,11). Tales utique imitantur illum uitulum saginatum, qui pro reuersione filii prodigi est occisus (Lc 15,23); de quibus Veritas ait: *Tauri mei et altitia mea occisa sunt* (Mt 22,4); de quibus etiam dicit ipse Psalmista: *Confringet Dominus cedros; et comminuet eos tanquam uitulum Libani* (Ps 28,5-6). Quid est autem quod in Apocalypsi Ioannes apostolus dicit: *Uidi subitus altare animas interfectorum propter uerbum Dei et propter* |^{1079b} *testimonium, quod habebant?*

(Ap 6,9). Sed aliud est istud, et aliud illud altere; super illud in uia passi sunt martyres, et sub isto in patria requiescunt. Si uero accipiatur hoc non de statu qui est in uia, sed de statu qui est in patria, sic sane potest intelligi: *Tunc*, id est in futuro sæculo, *acceptabis sacrificium iustitiæ*, id est iustissimæ laudis; quia tunc sancti te iustissime laudabunt liberati per te ob omni corruptione animarum et corporum, duplicibus stolis indati, uidelicet stola glorificationis in corpore, ac stola glorificationis in mente. *Tunc etiam acceptabis oblationes et holocausta* (Ps 50,21), id est maiores |^{1080a} et minores electos, quia *stella differt a stella in claritate* (1Co 15,41), totos in te igne charitatis incensos: quia tunc electi te diligunt *ex toto corde ex tota mente, ex tota anima* (Mt 22,37), id est intellectu, sine errore, memoria, sine obliuione, ac uoluntate, sine contrarietate; quoniam nihil omnino uolent, nisi quod te ualle cognoscent. Et tunc angeli messoris *imponent uitulos*, id est sanctos absque illo iugo peccati, *super altare tuum*, id est super Ecclesiam triumphantem, quæ est supremum altere post indiuiduam Trinitatem, de qua legitur: *Non ascendes ad altare meum per gradus* (Ex 20,26): quia in ipsa indiuidua Trinitate gradus constituere non debemus ut dicamus Patrem maiorem, Filium minorem, et minimum Spiritum sanctum, sicut impius asserit Arianus. Ad altere uero Ecclesiæ |^{1080b} triumphantis per gradus ascenditur, id est per differentias meritorum; de quibus legitur: *Deus in gradibus eius cognoscetur, dum suscipiet eam* (Ps 47,4). Isti *super altare cordis*, de quo Dominus ait: *Ignis in altari meo semper ardebit* (Lu 6,12), *imponent uitulos* labiorum, id est perfectissimas Dei laudes. Nam *Beati qui habitant in domo tua, Domine; in sæcula sæculorum laudabunt te* (Ps 83,5).

Ecce psalmus iste a culpa incipit et miseria, et in gloriam desinit et lætitiã: quia de miseria peccatorum per ueram ascenditur pœnitentiã ad gloriam beatorum.

QUINTUM PSALMUM PŒNITENTIALEM

[v 1]

In Psalmum quintum pœnitentialem Elucidatio.

Titulus autem huius psalmi talis est:

Oratio pauperis cum anxietate,
et in conspectu Domini effunderet precem suam.

Tituli eiusdem explicatio. |^{1079c}

Per hominem pauperem humilis pœnitens in titulo designatur, qui pro suis anxietate miseris, et effundit in conspectu Domini preces suas. Est autem paupertas bona et mala, et media. Bona paupertas humilitatis, mala paupertas cupiditatis, et media paupertas necessitatis. Prima facit pauperes Christi, secunda Zabuli,

tertia pauperes mundi. De primis dicitur: *Pauper et inops laudabunt nomen tuum* (Ps 73,21); et *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum* (Mt 5,3). De secundis: *Nescis quia tu es pauper et miserabilis* (Ap 3,17); et *Pauperes facti sumus nimis* (Ps 78,8). De tertiis: *Pauper etiam amico suo est odibilis* (Pr 14,20); et *Pauperes semper habebitis uobiscum, me autem non semper habebis* (Mt 26,11). Ipse quoque Christus, cum uerus sit Deus, et |^{1079d} uerus homo, simul in unum est diues et pauper, qui de se dicebat: *Pauper et dolens ego sum* (Ps 68,30). Nam *uulpes foueas habent, et uolucres cæli* |^{1080c} *nidos, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet* (Mt 8; Lc 9); unde: *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem* (Ps 40,2): quia ipse diues pro nobis factus est pauper, ut nos pauperes, in se faceret diuites. Nostras enim paupertates accepit, et diuitias suas nobis dedit: quoniam ex quo descendit in terram, ut Deus cum hominibus |^{1080d} negotium exerceret, aliter cum eis negociari non poluit, nisi merces eorum reciperet et retribuere eis suas. Diuites itaque dedit merces quas habebat, et recepit pauperes quos inuenit. Dedit uirtutes diuinas, et recepit defectus humanos: assumpsit seruitutem, et contulit libertatem. Et ut multa breuiter perstringam, accepit mortem et dedit uitam: largitus est gloriam, et sortitus est miseriam, propter quod humilis pœnitens huiusmodi negotium prosequens in hoc psalmo, prius exprimit humanam miseriam, ac inde gloriam diuinam exponit

Psalmi centesimi primi in ordine Psalmorum, in ordine uero pœnitentialium quinti explicatio.

[v 2]

*Domine, exaudi orationem meam,
et clamor meus ad te perueniat*¹²⁶

Psalmus iste in ordine Psalmorum pœnitentialium et quintus, uiginti quinque |^{1081a} continens uersus,¹²⁷ in quinque quinaris diuidendos. Et in principio seriatim¹²⁸ quinque petitiones exponit, ut quinarium sacramentum per omnia commendetur, quod Ezechiel (Ez 10) expresse commendat in descriptione templi, dicens uestibulum templi per gyrum esse in longitudine uiginti quinque cubitorum, et in latitudinis quinque. Sane quia quinarium per se ductus semper in seipsum reducit, æternitatem designat, quæ in se permanens semper eadem perseuerat. Hanc psalmus iste in quinque locis commemorat. Primo: *Tu autem Domine in æternum permanes, et memoriale tuum in generatione et generationem*, secundo: *Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in sæculum sæculi anni tui*; tertio: *Ipsi peribunt, tu autem permanes*; quarto: *Tu autem, Domine, idem ipse es, et anni tui non deficient*; |^{1081b} quinto: *Filii seruorum tuorum inhabitabunt*

¹²⁶ Alii *ad te ueniat*

¹²⁷ Alii *uiginti nouem continens uersus*

¹²⁸ Alii *Et perfecte iustificationis seriatim ??*

ibi,¹²⁹ hoc est in annis tuis. Unde subiungitur: *Et semen eorum in seculum seculi dirigitur*. Ad hoc igitur designandum psalmus iste *uiginti quinque*¹³⁰ continet uersus, qui redduntur ex quinario per seipsum multiplicato et in seipsum reducto. In primo quinario pœnitens formam orationis et causam exauditionis exponit. De forma orationis præmittit: *Domine, exaudi orationem meam*, de causa exauditionis subiungit: *Quia defecerunt sicut fumus dies mei*. Quinquies autem formam orationis sine aliqua interpositione multiplicat. Primo: *Exaudi orationem meam*. secundo: *Clamor meus ad te ueniat*; tertio: *Ne auertas faciem tuam a me*, quarto: *Inclina ad me aurem tuam*, quinto: *Uelociter exaudi me*. ut unum idemque toties replicando, patenter ostendat quanta supplicationis instantia, quoue deuotionis affectu Deum debemus orare. Uerumtamen et illud innuit, quod interdum aliquis tam exiliter orat ut eius oratio non possit exaudiri. Nonnunquam autem fortiter clamat, sed clamor eius non permittitur ad principem peruenire. Aliquando etiam clamor peruenit ad principem, sed ipse a precibus aurem auertit. Quandoque uero aures inclinat, cum exigit opportunitas, sed nimis differt exaudire precantem. Ad remouendum igitur hæc quinque impedimenta, pœnitens iste toties orationem multiplicat dicens: *Domine, creator et recreator, exaudi orationem meam*, quæ non exigua, uel exilis, sed clara pariter et clamosa. Ideoque *clamor meus ad te perueniat*,^{1081d} et cum peruenierit, *ne auertas faciem tuam a me*, sed cum aurem inclinaueris, *inclina eam in tempore opportuno*. Et ideo, *in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam*, et cum tempus opportunum adierit, non diu differas exaudire. Ideoque *in quacunque die inuocauero te, uelociter exaudi me*. Ostendit hic pœnitens preces suas esse dignas, deuotas, gratas, necessarias et humiles, opportunas et efficaces. Ergo quia dignæ sunt, *Exaudi orationem meam*. Quia deuotæ sunt, *Clamor meus ad te ueniat*. Quia gratæ sunt, *Ne auertas faciem tuam a me*. Item quia necessariæ sunt et humiles, ^{1082a} *In quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam*. Et quia sunt opportunæ et efficaces, *In quacunque die inuocauero te, uelociter exaudi me*. Ait ergo: *Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus ad te perueniat*. Clamor hic non tam uocis intentio,

[v 3]

quam cordis deuotio debet intelligi. Sic clamauit Susanna, *quæ flens suspexit in cœlum: erat enim cor eius fiduciam habens in Domino* (Dn 13,35), et ideo *exaudiuit Dominus uocem eius* (Dn 13,44). *Clamor itaque meus ad te perueniat*, non sicut clamor Sodomorum, qui te prouocauit ad iram (Gn 18,20), sed sicut clamor Niniuitarum, qui te ad indulgentiam inclinauit (In 3). Cæterum tria sunt quæ impediunt, ne clamor perueniat ad Altissimi aures,

¹²⁹ Alii *inhabitabunt tibi*

¹³⁰ Alii *uiginti nouem*

ut exaudiatur ab eo, uidelicet sartago, murus, et nubes. De sartagine legitur: *Et tu, fili hominis, |^{1082b} sume tibi sartagine ferream, et pones eam inter te et inter ciuitatem, et obfirmabis faciem tuam ad eam* (Ez 4,3); de muro dicitur: *In te eripiar a tentatione et in Deo meo transgrediar murum* (Ps 17,30); de nube scribitur: *Opposuisti nubem tibi ne transeat oratio* (Lm 3,44). Quia hæc sunt exposita non sunt hic iterum repetenda. Sequitur:

[v 4]

Ne auertas faciem tuam a me; in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacunque die inuocauero te, uelociter exaudi me

Faciem quidem seueritatis et animaduersionis auerte, sed faciem benignitatis et propitiationis ostende. De illa legitur: *A facie tua non abscondar, a facie iræ tuæ* (Ib 13,20). Ab hac facie Adam cum ^{1082c} uxore sua se uoluit abscondere in medio paradisi; sed profecto non potuit, propter illud quod legitur: *Quo ibo a spiritu tuo? Et quo a facie tua fugiam?* (Ps 138,7). De ista dicitur: *Cur faciem tuam abscondis? Ostende nobis faciem tuam, et salua erimus* (Ps 79,20?). Iuxta quod inquit Iacob: *Uidi Dominum facie ad faciem, et salua facta est anima mea* (Gn 32,30). Facie ad faciem, est corporalis ad spiritualem perductio, sicut alibi dicitur: *Quia uidisti me, credidisti* (In 20,29). Ergo *ne auertas faciem tuam a me, sed auerte faciem tuam a peccatis meis* (Ps 50), quia non naturam odisti, sed culpam. *Nihil enim odisti eorum quæ fecisti, Domine* (Su 11,25). Quia uero frequenter tribulor, et in corpore et in mente, tam a dæmone, quam ab homine, a mundo et carne, ^{1082d} idcirco *in quacunque die tribulor, inclina, sublimis ad humilem, aurem tuam*, id est benignitatis auditum. *In quacunque die inuocauero te, uelociter exaudi me*, ut tua impleatur promissio. Adhuc te loquente, dicam: *Ecce adsum* (Gn 46,2).

[v 5]

*Quia defecerunt sicut fumus dies mei, et ossa mea sicut in frictorio confrixæ sunt*¹³¹

Exponit miserias quas patitur in seipso, uidelicet breuitatem uitæ, unde: *Defecerunt sicut fumus dies mei*. Anxietatem animæ suæ, unde: *Ossa mea sicut in frictorio confrixæ sunt*. Ariditatem cordis, unde: *Percussus sum sicut fenum, et aruit cor meum*. Et debilitatem ^{1083a} corporis, unde: *Oblitus sum manducare panem meum*. et sic a uoce gemitus mei adhæserunt ossa mea carni meæ, sumque attenuatus sicut pellicanus in solitudine, sicut nycticorax in domicilio, et passer unicus in edificio, quæ ad litteram sunt aues nimis macilentæ. Debes ergo uelociter exaudire, quia *defecerunt sicut fumus dies mei*. Est fumus spirationis, unde: *Quæ est ista quæ ascendit sicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhæ et thuris?* (Ct 3,6). Orationis, unde: *Ascendit fumus*

¹³¹ Alii *in cremium aruerunt*

aromatum in conspectu Domini de manu angeli (Ap 8,4). Compunctionis, unde: *Tange montes, et fumigabunt* (Ps 143,5). Contemplationis, unde: *Domus completa est fumo* (Is 6,4). Et: *Populus uidebat montem fumigantem* (Ex 20,18). Item fumus defectionis, unde: *Sicut fumus deficit, deficiant* (Ps 67,3). Admonitionis¹³² |^{1083b} unde: *Tria sunt quae expellunt hominem de domo: fumus, stillicidium, et mala uxor*. Elationis, unde: *Lux impii sicut procella, dies eius sicut fumus qui spargitur* (Su 5). Simulationis, unde: *Lignum fumigans non exstinguetur* (Is 42,3). Corruptionis, unde: *De fumo putei exierunt locustae* (Ap 9,3). Damnationis, unde: *Ascendit fumus eorum in generatione, et desolabitur in saecula saeculorum* (Is 34,10). Dies itaque mei defecerunt sicut fumus, hoc est uelociter uita mea transit, sicut fumus uelociter euanescit. Iuxta quod legitur: *Quid est uita nostra? Uapor ad modicum parens* (Im 4,15). Et alibi dicitur: *Dies mei uelocius transierunt, quam a texente tela succiditur* (Ib 7,6). Uel quia fumus elationis, quo Adam fuit inobediens Creatori, causa exstiterat |^{1083c} propter quam homo necessitati addictus est moriendi, *dies mei defecerunt sicut fumus*, id est ad similitudinem fumi, qui hunc defectum induxit. Nam uita decrescendo declinat, sicut fumus deficit ascendendo. Moraliter autem dies illius deficiunt, cuius conuersatio a fructu boni operis est inanis. Et *ossa mea sicut in frixorio confrixerunt*, id est uires animae meae contritae sunt praeter angustia, quasi in frixorio, sicut caro uritur in sartagine, iuxta quod alibi legitur: *Ossa mea aruerunt praeter caumate* (Ib 30,30). Nam cum anima premitur et affligitur, uires animae contrahuntur et siccantur. Praesertim ex recordatione peccati, et timore iudicii: quia tunc homo frigitur, cum se timet arsurum. Moraliter autem *ossa mea*, id est interiora, *sunt confrixerunt*, hoc est compassione proximorum |^{1083d} afflicta; sicut dicebat Apostolus: *Quis infirmatur et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?* (2Co 11,29). Nam scandalum proximorum frixorium est iustorum. Uolens autem ostendere unde sibi defectus dierum, et frixura ossium prouenerit, subiungit:

[V 6]

*Percussus sum ut fenum, et aruit cor meum,
quia oblitus sum comedere panem meum.*

Omnia pene mea sonant miseriam, defectus, frixura, percussio, ariditas, obliuio, gemitus, et macies, quae notantur, cum dicitur: *Adhaeserunt ossa mea carni meae*, quia caro mea attenuata et desiccata |^{1084a} per maciem, quasi transisse uidetur in ossa. Unde pauper iste merito anxiat et ait: *Percussus sum* mortis sententia in Adam, dicente Domino: *Quacunque die comederis, morte morieris* (Gn 2,17). A quo in posteros est materia propagata. *Percussus sum sicut fenum*, id est ad similitudinem feni, quod antequam percutiatur, uiret et floret: ubi uero percutitur, decidit et arescit; sic homo antequam

peccaret, stabat rectus et innocens: ubi uero peccauit, cecidit miserabilis et infelix. Uel *percussus sum* ueneno serpentis, id est suggestionem diaboli, promittentis: *Eritis sicut dii, scientes bonum et malum* (Gn 3,5). *Percussus*, inquam, *ut fenum*, quia reuera sum fenum id est fragilis et mortalis. Nam *omnis caro fenum, et omnis gloria eius quasi flos feni* (1Pe 1,24), quod hodie uiret, et |^{1084b} *cras mittitur in clibanum* (Mt 6,30). Sic homonunc uiuit, et mox in infernum demergitur. Est enim fragilitas carnis, unde: *Omnis caro fenum*; et: *Uere fenum est populus* (Is 40,7). Uiriditas mentis, unde: *Florebunt sicut fenum terrae* (Ps 71,16); et: *Prodit in montibus fenum* (Ps 146,8). Uanitas cordis, unde: *Præcordia fatui sicut rota carri* (Eccl 33,5), quae portat fenum et semper murmurat. Carnalis homo, unde: *Fenum ut bos comedet* (Ib 40,10). Ipsa quoque humanitas Christi, unde: *Producens fenum iumentis, et herbam seruituti hominum* (Ps 103,14); quia Christus tanquam fenum fuit in praesepio reclinatus.

Et aruit cor meum, quia sterilitate peccati uiriditatem, id est uirtutem amisit. Homo namque peccando |^{1084c} spoliatus est gratuitis, et in naturalibus uulneratus, et sic relictus est semiuiuus. Redde singula singulis, quia *percussus sum sicut fenum, defecerunt sicut fumus dies mei*, et quia *cor meum aruit, ossa mea sicut cremium aruerunt*, et hoc inde prouenit, *quia oblitus sum manducare panem meum*. Homo namque cibum sibi prohibitum manducauit, et panem sibi a Deo datum, hoc est uerbum sibi a Deo dictum, *manducare*, id est custodire, neglexit. *De ligno*, inquit, *scientiae boni et mali ne comedas* (Gn 2,17). *Non enim in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo Dei* (Dt 8,3). Panis quippe multipliciter accipitur in Scripturis. Ipse Christus secundum diuinitatem, unde: *Panem angelorum manducabit homo* (Ps 77,25); et: *Panem de caelo praestitisti* |^{1084d} *eis, habentem omne delectamentum in se, et saporis omnis suauitatem* (Su 16,20). Idem secundum humanitatem, unde: *Ego sum panis uiuus, qui de caelo descendit* (In 6,41); et eius caro, unde: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita* (In 6,52). Aeterna beatitudo, unde: *Beatus qui manducabit panem in regno Dei* (Lc 14,15). Coeleste desiderium, unde: *Panem desiderabilem non comedi* (Dn 10,3). Uniuersalis Ecclesia, unde: *Unus panis et unum corpus sumus in Christo* (1Co 10,17). Bonum opus, unde: *Panem nostrum comedemus* (Is 4,1); et: *Comeditis asyros panes cum lactucae agrestibus* (Ex 12,8). Sacra Scriptura, unde: *Paruuli petierunt panem* |^{1085a} *et non erat qui frangeret eis* (Lam 4,4); et: *In sudore uultus tui uesceris pane tuo* (Gn 3,19). Uerbum Dei, unde: *Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore Dei* (Mt 4,4); et: *Cibabit illum pane uitae* (Eccl 15,3). Uera poenitentia, unde: *Surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris* (Ps 126,2); et: *Fuerunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte* (Ps 41,4). Sincera charitas, unde: *Si petierit panem, nunquid lapidem dabit illi?* (Mt 7). Robur mentis, unde: *Panis confirmat cor hominis* (Ps 103,15); et: *Omne firmamentum panis contriuit* (Ps 104,16). Donum spiritus sancti, unde: *Pauperes eius saturabo pani-*

¹³² R *ambitionis*

bus (Ps 131,15). Præterea, panis est hæreticorum doctrina, unde: *Suauius est homini panis mendacii* (Pr 20,17); et: *Cum se mouerit ad querendum panem, |^{1085b} nouit quod paratus sit in manu eius dies tenebrarum* (Ib 15,23). Hypocritarum uita, unde: *Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reuersatur* (Os 7,8). Delectatio peccati, unde: *Panis absconditus est suauior* (Pr 9,17); et: *Uenite, edite panes occultos* (Lu 8,31). Sæcularis iucunditas, unde: *Panis eorum uetetur in fel aspidum* (Ib 20,14).

A uoce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ

Ergo percussus sum sicut fenum, et aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum, id est quia non retinui firmiter in memoria Dei uerbum, nec custodiui. Quare a uoce gemitus mei, hoc est a suggestione diaboli, qui est gemitus meus, id est causa cur gemam, *adhæsit os meum carni meæ*, |^{1085c} id est ratio sensualitati consensit, quando uir uxori acquieuit. *Mulier, inquit, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno et comedi* (Gn 3,12). Uel quia uerbum Dei non custodiui, a uoce gemitus mei adhæserunt ossa mea carni meæ, quoniam *spiritus tristis exciicat ossa* (Pr 17,22). In Christo autem *adhæsit os carni*, quando diuinitas est unita humanitati, quoniam *Uerbum caro factum est* (In 1,14). in Ecclesia uero *adhæsit carni*, quando fortes supportant infirmos, iuxta quod dicit Apostolus: *Nos firmi debemus infirmitatem infirmorum portare* (Rm 15,1). Sequitur:

[V 7]

*Similis factus sum pellicano solitudinis,
factus sum sicut nycticorax in domicilio.
Uigilauit, et factus sum sicut passer unicus in
|^{1085d} ædificio¹³³*

Distinguit hoc loco Psalmista tres aues, pellicanum, nycticoracem, et passerem; solitudinem, domicilium, et ædificium siue tectum. Pellicanus auis est macilenta in solitudine manens; nycticorax die quiescit, et nocte uigilat, in parietibus habitans, et tristem uocem emittens; passer est libidinosus et callidus, sed castus efficitur, cum in ædificio manet solus.

Per has tres aues, tres maneries pœnitentium denotantur. Quidam enim pro agenda pœnitentia omnino deserunt sæculum; quidam autem adhuc manent in sæculo; alii uero partim sæculum deserunt, et partim manent in sæculo. Qui pro agenda |^{1086a} pœnitentia transit de mundo ad solitudinem, ibique attenuatur uigiliis, et ieiuniis, aliisque macerationibus corporis, et contritionibus cordis, habens quasi pellem pro carne, is profecto *similis* est pellicano in solitudine permanenti. Qui uero gemens et plorans a sæculari conuersatione se subtrahit, et a placitis abstinens, tentationis uitat insidias, quasi noctis curam agendo, is incunctanter quasi

nycticorax in domicilio satagit uigilare. Porro qui libidinis opera deserit, et castitatis amplectitur cœlibatum, is utique factus est sicut passer, non iam libidinosus, sed unicus, id est castus, a passione ignominie liberatus, manens in ædificio uel in tecto, de quo Dominus ait: *Qui in tecto est, non descendat aliquid tollere de domo* (Mt 24,17). Ut *omnis ædificatio constructa crescat in templum sanctum* |^{1086b} in Domino (Ef 2,21).

Ait itaque pœnitens generalis: *Similis factus sum pellicano in solitudine*, quantum ad primam maneriem pœnitentium: et *sicut nycticorax*, quantum ad alteram: et *sicut passer unicus in ædificio*, quantum ad tertiam.

Potest et aliter hoc exponi, ut intelligatur prius exprimere culpam, quam indigne commisit, et pœnitentiam, quam digne peregit, ad similitudinem primi hominis, id est Adæ, ac deinde tentationes quas a diabolo passus est, et persecutiones quas sustinuit ab hominibus, ad similitudinem secundi hominis, id est Christi, ut talis sit sensus: *Percussus sum* suggestione diaboli, *sicut fenum*, id est Adam, qui reuera fenum fuit, quia mane creationis |^{1086c} floruit in uirtutibus, uespere transgressione cecidit in miseriam.

Et *aruit cor meum* in sterilitate peccati, *quia oblitus sum manducare panem meum*, id est obseruare mandatum Domini, sicut Adam, qui neglexit custodire præceptum Dei, dicentis ad ipsum: *De ligno scientie boni et mali ne comedas* (Gn 2,17). Culpam autem cognoscens, pœnitenti quoniam a uoce gemitus mei adhæserunt ossa mea carni meæ. Fuit ergo mihi gemitus compunctionis in corde, de quo processit uox confessionis in ore, ac deinde afflictio satisfactionis in opere, quia districtum egi ieiunium, unde: *Adhæserunt ossa mea carni meæ*. Post ieiunium uero tentatus fui a diabolo, sicut Christus, in tribus uitis, in deserto de gula, in monte de auaritia, et in templo de iactantia seu superbia.

Christus enim fuit *quasi pellicanus in* |^{1086d} *solitudine* quando ieiunauit in deserto quadraginta diebus et quadraginta noctibus, et postea esuriit (Mt 4), nam pellicanus nimia conficitur macie in solitudine manens. Idem fuit *sicut nycticorax in domicilio*, quando in supercilio montis ostendit ei diabolus omnia regna mundi, nycticorax enim limpidissimum habet intuitum, unde clare uidet et in nocte. Ipse quoque fuit sicut *passer unicus in ædificio siue solitarius in tecto*, solus de patre, solus de matre. De patre sine matre, de matre sine patre. Solitarius in utero, solitarius in sepulcro. Et sicut ipse testatur: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est cœlo* (In 3,13). |^{1087a}

Nec tantum tentationes passus sum a diabolo, sicut Christus, sed et ab hominibus, sicut et ipse sustinuit a Iudæis, quia *tota die exprobrabant mihi inimici mei, et qui laudabant me, aduersum me iurabant*.¹³⁴

Licet autem uerbum uigilauit ponatur in medio, pertinet tamen non solum ad medium, uerum etiam ad

¹³³ Alii *solitarius in tecto*

¹³⁴ R. *exprobrabant me inimici mei*

primum et ultimum, ut dicatur: *Similis factus sum pellicano in solitudine. Uigilauit, et factus sum sicut passer unicus in aedificatio, quia quilibet in quolibet loco uigilare tenetur contra dæmones, mundum et carnem. Non sit igitur eremita in solitudine securus, nec monachus securus in claustris, quia tentatus est Adam in paradiso et Iesus in deserto. Sane uigilat Deus, uigilat angelus, uigilat homo, uigilat Zabulus. Deus uigilat per misericordiam et iustitiam, ad indulgendum et puniendum, |^{1087b} unde: *Cum acceperis ad Dominum, statim euigilabit ad te* (Ib 8). Item *Uigilauit Dominus super malitiam, et adduxit super nos illam* (Dn 9,14). Propter quod *ipse dicitur uirga uigilans* (Ir 1,11). Uigilat angelus per diligentiam et cautelam ad custodiendum et adiuuandum, unde: *Uigil et sanctus de celo descendit* (Dn 4,10) et: *In sententia uigilum decretum est* (Dn 4,14). Homo uero per circumspectionem, unde: *Pastores erant in regione eadem uigilantes, et custodientes uigilias noctis super gregem suum* (Lc 2,8). Per informationem, unde: *Angelo Sardis Ecclesie scribe: Esto uigilans et confirma cetera quae erant moritura* (Ap 3,1-2). Per praedicationem, unde: *Uigila in omnibus. Labora, opus fac euangelistae* (2Tm 4,5). Per orationem unde: |^{1087c} *Uigilate et orate, ne intretis in tentationem* (Mt 26,41). Per contemplationem unde: *Ego dormio, et cor meum uigilat* (Ct 5,2). Per attentionem unde: *Beatus qui uigilat ad fores sapientiae, et obseruat ad postes tabernaculi mei* (Pr 8,34). Zabulus autem uigilat ad nocendum et seducendum. Unde Petrus admonet dicens: *Sobrii estote et uigilate, quia aduersarius uester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit querens quem deuoret, cui resistite fortes in fide* (1Pe 5,8). Uigilat etiam cum facit homines in malitia uigilare, unde: *Non dormiunt, nisi male fecerint, et rapitur somnus ab eis, nisi supplantauerint* (Pr 4,16). Ipsa quoque malitia dicitur uigilare, cum uigilat quis in ea, unde: *Uigilauit iugum iniquitatum mearum* (Lm 1,14). Ergo *Euigilate iusti, et* |^{1087d} *nolite peccare* (1Co 15,34). *Uigilate, quoniam nescitis qua hora Dominus ueniat (sero, an media nocte, an galli cantu, an mane), ne cum uenerit repente, inueniat uos dormientes* (Mc 13,35-36). *Beati namque sunt serui illi, quos, cum uenerit Dominus, inuenit uigilantes* (Lc 12,37). *Uigilia enim honestatis tabefaciet carnes, et cogitatus illius auferet somnum* (Eccl 31,1). Ianitori praecipit Dominus ut uigilet, addens: *Quod uobis dico, omnibus dico: Uigilate* (Mc 13,37)*

Passer quoque portat multiplicem in Scriptura figuram. Nam passer dicitur Christus, unde: *Factus sum sicut passer solitarius in tecto*. Hinc leprosus mundatus, duos uiuos passeris offerebat, quorum unus immolabatur |^{1088a} in sacrificium, et alter dimittebatur in agrum, quia humanitas Christi est immolata pro mundanda humani generis lepra, et diuinitas in passione libera est dimissa. Dicitur etiam passer, sensus hominis, unde: *Nonne quinque passeris asse ueneunt?* (Mt 10) Ratio cordis, unde: *Passer inuenit sibi domum, et turtur nidum* (Ps 83,4). Dicitur etiam uir iustus, unde: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium* (Ps 123,7); et: *Illic passeris nidificabunt* (Ps 103,17). Dicitur etiam

homo carnalis, unde: *Multis, passeribus plaris estis uos* (Lc 12,7). Superbus haereticus, unde: *Transmigra in montem sicut passer* (Ps 10,2).

[v 8]

*Tota die exprobrabant mihi inimici mei,
et qui laudabant me, aduersum me iurabant.*

In quinario primo poenitens exposuit interiores |^{1088c} miserias, quas patitur in seipso. In hoc autem secundo quinario exponit miserias exteriores, quas sentit ab aliis sustinere. Patitur enim irrisiones continuas et conspirationes occultas, a ueris inimicis et falsis amicis, unde: *Tota die exprobrabant mihi inimici mei, et qui laudabant me, aduersum me iurabant*. Patitur autem ideo, quia in fletu et cinere (...) *panem meum manducabam, et potum meum cum fletu miscebam*. Cum enim diabolus conspicit peccatorem conuerti ad poenitentiam, commouet irrisores, qui eum exprobrando confundant, et coniuratores inducit, qui eum conspirando subuertant, tales uidelicet, quos ipse non facile deprehendat, fictos uidelicet laudatores, uel illos etiam, qui eum laudabant saeculari uita secum fruentem, ut per patentes iniurias, et per latentes insidias eum reuocent a studio poenitendi. Ecce quantum dolet diabolus de poenitentia peccatoris, quantumque laborat ut eum reuocet ad peccatum. Ergo, *qui laudabant me, aduersum me iurabant*.

[v 9]

*Quia cinerem tanquam panem manducabam,
et potum meum cum fletu temperabam*¹³⁵

Nota in poenitente uilitatem cibi, cum ait: *Cinere sicut panem manducabam*, et potus asperitatem, cum addit: *Potum meum cum fletu miscebam*.

Est cinis Dominicæ passionis, unde: *Facies lebetes ad suscipiendos cineres* (Ex 27,3). Hic est cinis uitulæ rufæ, de quo dicit Apostolus: *Si sanguis hircorum, et taurorum, et cinis uitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis* (He 9,13). |^{1088d} Cinis poenitentialis sanctificationis, unde: *Ago poenitentiam in fauilla et cinere* (Ib 42,6); et: *Operui cinere carnem meam* (Ib 16,16). Cinis humanæ abiectiois, unde: *Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis et cinis* (Gn 18,27); et: *In domo cineris aspergite uos cinere* (Ir 25,34?). Et cinis extremæ corruptionis, unde: *Homo in cinerem reuertetur* (Ib 34,15); et: *Cinis es, et in cinerem reuertetur* (Gn 3,19).

Potus quoque multipliciter accipitur in Scripturis. Est enim potus Eucharistiæ, unde: *Cor meum et caro mea exsultauerunt in Deum uiuum* (Ps 83,3). Intelligentiæ, unde: *Aqua sapientiae salutaris potauit eum* (Eccl 15,3). Doctrinæ, unde: |^{1089a} *Inter medium montium pertransibunt aquæ. Potabunt am omnes bestiae agri* (Ps 103,10-11). Gloriæ unde: *Torrente uoluptatis tuæ potabis eos* (Ps 35,9).

¹³⁵ Alii cum fletu miscebam

Compunctionis, unde: *Potasti nos uino compunctionis* (Ps 59,5). Afflictionis, unde: *Potum dabis nobis in lacrymis in mensura* (Ps 79,6). Ostensionis, unde: *In isti mea potauerunt me aceto* (Ps 68,22). Deceptionis, unde: *Uæ, qui potum dat amico admiscens fell!* (Ha 2,15)

Manducabam ergo cinerem sicut panem, id est cinerem cum pane, uel panem cum cinere, uidelicet uilem et despectum, quasi cinerosum panem uel cinericiun. *Et potum meum cum fletu miscebam*, qui erat affluentia tanta lacrymarum, ut effunderem illas in potum. Aliter: Cinis est id quod remanet de ligno igne consumpto. Lignum autem igne consumptum est peccatum, |^{1089b} charitate dimissum, secundum illud: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (Lc 7,47).

Ipsam quoque peccatum nonnumquam in memoria delectabiliter refricatur, et hæc refricatio quæ remanet de peccato est cinis ipsius et ipsa peccatum. Hunc ergo *cinerem manducam*, id est consumebam per pœnitentiam, *sicut panem*, qui cum manducatur, consumitur. Uel per panem intellige peccatum, quod actum delectat. Unde: *Panis absconditus est suauior* (Pr 9,17). Nam leuia peccata per ueram pœnitentiam sunt consumenda; et *potum meum*, id est calicem amaritudinis et doloris, *cum fletu temperabam*.

De quo alibi dicitur: *Potasti nos uino compunctionis* (Ps 59,5), id est affluentia lacrymarum, iuxta quod legitur: *Secundum* |^{1089c} *multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ letificauerunt animam meam* (Ps 93,19). Multum enim temperatur amaritudo dolorum ex dulcedine lacrymarum, quæ quanto sunt amariore excausa tanto sunt dulciores ex fine. Uel: *Inimici mei exprobabant, mihi tota die*, sed ego gaudebam, *quia cinerem tanquam panem manducabam*: quia reficiebar opprobrio sicut laude, secundum illud quod alibi legitur: *Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliâ pati* (Ac 5,41), hoc enim maxime ad meritum proficit pœnitenti.

Et *potum meum*, id est temporalem lætitiâ, de qua legitur: *Uinum letificat cor hominis* (Eccl 40,20), cum fletu miscebam, memor eius quod legitur: *In dno bonorum ne sis immemor malorum* (Eccl 11,27): et |^{1089d} *Extrema gaudii luctus occupat* (Pr 14,13). Sed quasi quæreret ab eo: Unde tibi tantus fletus? Respondet:

[v 10]

*A facie iræ indignationis tuæ,
quoniam eleuans altisisti me*

Superius ostensum est qualiter ira uel indignatio sint intelligendæ de Deo; unde non est iterum repetendum, sed attente notandum, quod singula pene uerba miseriam indicant et dolorem, exprobratio, inimicitia, conuictio, cinis, fletus, ira, indignatio, allisio, umbra, declinatio et ariditas, ut quanta si anxietas huius pauperis liquido cognoscatur. |^{1090a} Ostendit unde sit fletus

quem cum potumiscebat: *A facie*, inquit, *iræ indignationis tuæ*, hoc est a manifesta uindicta, quam iratus exercuisti ab initio in Adam de cuius propagine nati, quasi *natura sumus filii iræ* (Ef 2), quod patet, *quia eleuans me gloria et honore*, creando me ad imaginem et similitudinem tuam, et præficiendo me uolatilibus cœli, piscibus maris, et bestiis terræ, allisisti me, cum illo primo parente proiecisti me de paradiso, et in miseriam huius exilii deiecisti (Gn 1,3), quam non sufficio deplorare. Quia ergo ego declinaui a uero sole, merito.

[v 11]

*Dies mei sicut umbra declinauerunt,
et ego sicut fenum arui*

Sicut enim umbra cum declinat et transit, nullum sui uestigium relinquit, ita dies mei declinauerunt, |^{1090b} et transierunt inutiles et inanes, nullum fructum boni operis relinquentes, et amisso uirore gratiæ, *arui sicut fenum*, peccati falcæ succisus. Est umbra incarnationis, unde: *Uirtus Altissimi obrumbabit tibi* (Lc 1,35); protectionis unde: *Sub umbra manus suæ protexit me* (Is 49,2); refrigerationis unde: *Sub umbra illius quem desideraueram sedi* (Ct 2,3); dissolutionis unde: *Operuit nos umbra mortis* (Ps 43,20); obliuionis, unde: *Obscurent eum tenebræ, et umbra mortis* (Ib 3,5); *lucis, unde*:¹³⁶ *Operuit montes umbra eius* (Ps 79,11); ignorantia unde: *Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent* (Lc 1,79); culpæ, unde: *Sub umbra dormit, et in secreto thalami* (Ib 40,16), miseriam, unde: *Quasi flos egreditur et conteritur, et fugit uelut umbra* |^{1090c} (Ib 14,2); gehennæ, unde: *Terra miseriam et tenebrarum, ubi umbra mortis et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat* (Ib 10,22). Ego ergo sum *uelut umbra et sicut fenum*.

[v 12]

*Tu autem, Domine, in æternum permanes,
et memoriale tuum in sæculum sæculi*¹³⁷

Postquam pœnitens suas enumerauit miserias, conuertit se ad Dei gloriam enarrandam, ut facilius apud eum gratiam et misericordiam consequatur, commendans illum a natura, quæ est æterna: *Quia tu, Domine, in æternum permanes*. Et a fama quæ est perpetua, quia *memoriale tuum in sæculum sæculi*. A misericordia, quæ est larga, quia *tu exurgens misereberis Sion*, et a sapientia, quæ est prouida, |^{1090d} *quia uenit tempus miserendi eius*; et a familia, quæ est placida, quia *beneplacitum habuerunt serui tui lapides eius* et eadem pariter quæ est pia, quia *terræ eius miserebuntur*, a reuerentia, quæ est multa, quia *timebunt gentes eius nomen tuum, Domine*, et a gloria, quæ est magna, quia *timebunt omnes reges terræ gloriam tuam*, a potentia, quæ est inclita, quia *ædificabit Dominus Sion*, ab honorificentia, quæ est summa, quia *uidebitur in maiestate sua*.

¹³⁶ R litteræ, unde

¹³⁷ Alii in generatione et generationem

Quis ergo tantum non timeat, aut talem non diligat Redemptorem? Propterea insistens commendationi pœnitens ait: *Tu autem, Domine, in æternum permanes*, quia *principio carus et fine, cum tu sis* |¹⁰⁹¹ *a α et ω, principium et finis* (Ap 1,7-8), per quem naturam accipimus et gloriam obtinemus. *Et memoriale tuum in sæculum sæculi*. Licet enim homo ex sua conditione sit *quasi fenum et umbra*, si tamen memor sit tui ad obediendum tibi per omnia, teque super omnia diligendum, erit tecum *in sæculum sæculi*, futurum scilicet quod erit consecutum præsentis; quia quod ei ex sua natura negatur, ex tua gratia conceditur. Et *memoriale tuum*, id est is qui memor est tui, non transibit *ut umbra*, sed erit *in sæculum sæculi*, id est in perpetuum permanebit resurrectionis gloria decoratus; quoniam temporalem seruabis æternus. Uel *memoriale tuum*, id est promissum de te memorabile, quo tu memor es nostri, aut tua memoria, qua nostri memor existis, erit *in generatione præsentis*, et usque *in generationem futuram*; quia |^{1091b} pietas promissionem habet uitæ quæ nunc est, et futuræ (1Tm 4). Unde:

[v 13]

*Tu exurgens, Domine, misereberis Sion,
quia uenit tempus miserendi eius*

Quantæ sit uirtutis et efficacæ uera et humilis pœnitentia manifeste probatur etiam secundum spiritum prophetiæ. Ecce enim in hoc tertio quinario de Christo et Ecclesia uaticinando prophetat inter cætera dicens: *Quia tempus miserendi uenit*, et secundum aliam translationem repetit, quia *uenit tempus*. Hæc repetitio confirmationem designat, secundum quod Ioseph inquit ad Pharaonem: *Quod secundo uidisti ad eandem rem pertinens somnium, firmitatis est indicium* (Gn 41,32). Uel repetitio ista |^{1091c} exprimit desiderium, secundum quod alibi dicitur: *Miserere mei, Deus, miserere mei* (Ps 56,2).

Quia uero: *Uniuersæ uia Domini misericordiæ sunt et ueritas* (Ps 24,10), propter quod ipse Psalmista testatur: *Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine* (Ps 100,1): constat quod misericordiæ et iudicium conuenerunt; sed illa manifesta, hæc autem occulta. Ideoque bis dicit, *quia uenit tempus, quia tempus uenit*, quoniam Salomone testante: *Tempus est omni rei quæ sub celo est* (Eccl 3). Sed in primo misericordiam ponit et exprimit, dicens: *Tempus miserendi uenit*, quia misericordiæ existit manifesta; in secundo uero nec exprimit nec ponit iustitiam, sed dicit simpliciter: *Quia uenit tempus*, quia iustitia erat occulta. Hoc est tempus plenitudinis, de quo |^{1091d} dicit Apostolus: *Ubi uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret* (Ga 4,4-5).

Sed dices: Nunquid non semper existit tempus miserendi? Uel: Cur Deus tanto tempore distulit misereri? Posset forsitan aliquis respondere, quod mediator

Dei et hominum Christus in mundum ueniens,¹³⁸ sicut in medio locorum apparuit, ita in medio temporum uoluit apparere, ut quantam moram fecerat a principio mundi usque ad primum aduentum, tantam faceret moram ante secundum aduentum usque ad finem mundi, quatenus esset in omnibus, et per |^{1092a} omnia mediator. Quod enim in medio locorum apparuerit, ostendit Psalmista cum ait: *Deus rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ* (Ps 73,12). Quod autem apparuerit in medio temporum, Sapiens innuere uidentur, ita dicens: *Dum medium silentium tenerent omnia, et nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus, Domine, a regalibus sedibus uenit* (Su 18,14-15). Iustum quippe est, ut semper medium teneat mediator. Unde propheta: *In medio duorum animalium cognosceris, dum aduenerit tempus ostenderis* (Ez 1) Et parentes inuenerunt cum in medio doctorum audientem illos et interrogatem (Lc 2,46). Iudæi quoque crucifixerunt cum eo duo ladrones binc inde, medium autem Iesum (In 19,18) Sed Ioannes uidit in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis |^{1092b} uestitum podere (Ap 1,13). Rursum uidit in medio seniorum Agnum stantem tanquam occisum (Ap 5,6). Hinc de se dicit: *Ubi duo uel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum* (Mt 18,20); et iterum: *Ego in medio uestrum sum, sicut qui ministrat* (Lc 22,27). Et post resurrectionem stetit Iesus in medio discipulorum suorum, et dixit eis: *Pax uobis* (Lc 24,36). Sed dices, hoc stare non posse, propter id quod Paulus Apostolus ait: *Nos sumus, in quos fines seculorum deuenerunt* (1Co 10,11); et Ioannes apostolus ait: *Filii, nouissima hora est* (1Io 2,18). Porro cum Dominus dicat: *Oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis* (Lc 21,9); et Apostolus ad Thessalonicenses admonet, en terreantur *tanquam instet dies Domini* (2Te 2,2), |^{1092c} procul dubio finis sæculi uel nouissima hora intelligitur ætas ultima, quam huius assertor opinionis diceret duraturam, quantum cæteræ durauerunt, ad similitudinem ætatum hominis, quarum ultima nonnunquam plus cæteris perdurat.

Nam prima ætas hominis est infantia, quæ durat usque ad septem annos; secunda pueritia, quæ durat usque ad quatuordecim annos; tertia adolescentia, quæ durat usque ad uiginti quinque; quarta iuuentus usque ad quinquaginta; quinta senectus, usque ad octoginta: *nam si in potentialibus octoginta anni, plurimum eorum labor et dolor* (Ps 89,10); sexta senium, quod durat usque ad finem uitæ, quantumcunquesit homo uicturus. Sic sunt sex ætates sæculi. Prima, ab Adam usque ad Nœ; secunda, a Nœusque ad |^{1092d} Abraham; tertia, ab Abraham usque ad Dauid; quarta, a Dauid usque ad transmigrationem Babylonis; quinta, a transmigratione Babylonis usque ad Christum; sexta, a Christo usque ad finem sæculi: quantumcunque ipsa sit datura. Si ergo alicuius hominis ætas ultima durasse ponatur, quantum cæteræ durauerunt, inuenietur ille homo

¹³⁸ Alii non habent Domine

centum sexaginta annis uixisse, qui si diuidantur in sex partes æquales, singulæ habebunt uiginti sex annos et octo menses integros, sedecim autem dimidios, ne a senario recedatur. Qui numeri duo, quadraginta duo efficiunt simul iuncti, quot fuerunt mansiones filiorum Israhel in deserto. Et tale profecto mysterium conueniret humano generi, per desertum huius sæculi transeunti. Ego autem opinionem huiusmodi nec asserere uolo, nec debeo, propter id quod Dominus ait: *Non est uestrum nosse tempora uel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate* (Ac 1,7). Itemque: *De die illo nemo nouit, neque angelus, neque Filius* (Mc 13,32), uidelicet adoptiuus, uel etiam unigenitus secundum humanitatis naturam. Aut certe non nouit nobis, quia non fecit nosse, cum hæc magis expediat nobis ignorare, quam scire. Illud quoque huic assertioni maxime contradicit, quod Dominus de die iudicii loquens in parabola decem uirginibus, in fine concludit: *Uigilate ergo, quia nescitis diem neque horam* (Mt 24,42?). Et alibi: *Cum non putatis, filius hominis ueniet* (Lc 12,40). Quoniam, ut inquit Apostolus: *Dies Domini, sicut fur in nocte, ita ueniet. Cum enim dixerint pax et securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus* (1Te 5,3). Illa uero huius dilationis est ratio, quam Sapiens in præmissis uerbis insinuat: *Dum medium, inquit, silentium tenerent omnia, et nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus, Domine, a regalibus sedibus uenit* (Su 18,14-15). Licet enim aliter et aliter hoc ab aliis et aliis exponatur, congrue tamen potest intelligi primum silentium in lege naturæ, secundum in lege Scripturæ, tertium in lege gratiæ. Indidit enim conditor Deus legem naturalem mentibus hominum ab ipso creationis exordio, geminum continentem mandatum, unum affirmatiuum, quod ad præstandum beneficia docetur in Euangelio: *Quæcunque uultis ut uobis faciant homines, et uos facite illis* (Mt 7,12). Alterum negatiuum, quod ad uitandum iniurias legitur in Tobia: *Quæ tibi odis fieri, alii ne facias* (Tb 4,16). Sed lex ista siluit ab initio, cum Cain interfecit Abel, faciens alii, quod sibi nollet fieri (Gn 4). Et sic factum est primum silentium usque ad Moysen, per quem *suscitauit testimonium in Iacob, et præceptum posuit in Israhel* (Ps 77,5), dans per eum legis Decalogum in duabus tabulis scriptum, altera continente dilectionem Dei, reliqua proximi, in quibus duabus *pendet lex et propheta* (Mt 22,40). Sed lex ista siluit ab initio, cum populus uitulum conflabilem adorauit (Ex 23), contra primum legis præceptum, adorans deos alienos, et sic factum est secundum silentium usque ad Christum, qui misertus adueniens contulit legem gratiæ, scribens eam in cordibus hominum digito Dei. Sed lex ista silebit in ultimo, cum reuelabitur filius perditionis, qui extolletur *super omne, quod dicitur, aut quod colitur Deus* (2Te 2,4). Et forte iam silet, quoniam superabundauit iniquitas, et refrixit charitas multorum (Mt 24). *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum* (Ps 13,3). In prima uero lege contulit Deus homini posse, in secunda contulit nosse, in tertia contulit uelle. In prima contulit potentiam per

naturam, in secunda contulit scientiam per scripturam, in tertia contulit uoluntatem per gratiam. Præmisit itaque Deus legem naturalem, per quam conuinceret transgressorem, ne fortassis excusationem prætenderet, dicens: *Cecidi quidem, quia stare non potui*. Sed tollitur excusatio, quia per bonum naturæ potuit in bono stare, sed noluit. Præmisit et legem scriptam, per quam conuinceret præsumptorem, ne fortassis excusationem prætenderet dicens: *Cecidi, quia stare nesciui*.

Sed tollitur excusatio, quia per documentum Scripturæ potuit a malo declinare, sed noluit. Et ideo post utramque legem, tempore congruo, scilicet cum nox culpæ medium iter perageret, omnipotens sermo uenit, id est, *Uerbum caro factum est* (In 1,14), et contulit legem gratiæ ut quod poterat per naturam, et nouerat per Scripturam, impleret per gratiam. Eliseus quoque præmisit baculum ad suscitandum filium Sunamitis, per quem cum ille non surgeret, ipsemet uenit, et contrahens se puero coaptauit, et sic mortuus exsurrexit (4Re 4). *Tu ergo exsurgens misereberis Sion*. Ac si diceret manifestus: *Tu qui uidebaris tam diu differendo dormire, nunc tandem exsurgens misereberis Sion*. Propter quod antiqui fideles clamabant: *Exsurge, Domine, adiuua nos, et libera nos propter nomen tuum* (Ps 43,26). *Exsurge; quare ab dormis, Domine? Exsurge, et ne repellas in finem* (Ps 43,23); quia uenit tempus miserendi eius. Duo populi erant, Iudaicus et Gentilis, utriusque in aduentu suo uoluit Dominus miserereri, ut duos diuersos parietes in uno angulari lapide copularet. Et prius quidem misertus est Iudææ; unde præmittit: *Tu exsurgens misereberis Sion*, id est Iudææ, cuius metropolis erat Sion. Postea uero misertus gentium, unde subiungit: *Et timebunt gentes nomen tuum, Domine*. Quod bene signatum est in pastoribus, qui cum essent Iudæi, prius de uicino uenerunt ad uocem angeli (Lc 2,8-20); et in magis, qui cum essent gentiles, postea de longinquo uenerunt ad signum stellæ (Mt 2). Utrique tamen ad eum qui est *pax nostra, qui fecit utraque unum, in uno homine faciens pacem, pacem his qui prope, et pacem his qui longe*. (Ef 2,14). Et fortassis propter hos duos populos, quibus ueniens est misertus, prius dicit, *Quia uenit tempus miserendi Iudæis*, et postes dicit, *Quia uenit tempus miserendi gentilibus. Uere misereberis Sion*.

[v 14]

*Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius,
et terræ eius miserebuntur*

Lapis iste ipse Christus est, unde: *Lapis quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli* (Ps 117,22). Hic est *lapis offensionis et petra scandali* (1Pe 2,8), *lapis excisus de monte sine manibus* (Dn 2,45). Angelicus ordo, unde: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum* (Ez 28,13). Sancta Ecclesia, unde: *Sumentes lapidem posuerunt subter eum* (Lm 3,). Item lapis, quilibet sanctus, unde: *Sternam per orbem lapides pretiosos* (Is 54,11); et: *Dispersi*

sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum (Lm 4,1). Gentilis populus, unde: *Lapis calore solutus in æs uertitur* (Ib 28,2); et: *Potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ* (Mt 3,9; Lc 3,8). Induratus Iudæus, unde: *Auferam a te cor lapideum, et dabo tibi cor carneum* (Ez 11,19.36-26). Rursus lapis, spiritalis uirtus, unde: *Fundamenta ciuitatis omni pretioso lapide ornata* (Ap 21,19). Et: *Alius ædificat auram, argentum et lapides pretiosos* (1Re 17). Sacra scriptura, id est lex diuina, unde: *Dauid elegit quinque limpidissimos lapides de torrente, et misit eos in peram pastoralem*. Litteralis intellectus, unde: *Erat spelunca, et lapis superpositus erat ei* (In 11,38). Et *accendens reuoluit lapidem ab ostio monumenti* (Mc 16,3). Præterea, lapis est diabolus, unde: *Cor eius indurabitur quasi lapis, et astrigetur, quasi malleatoris incus* (Ib 41,15). Uir iniquus, unde: *Angelus sustulit lapidem quasi molarem, et misit in mare* (Ap 18,21). Grauedo peccati, unde: *Deuenerunt in profundum tanquam lapis* (Ex 15,5).

Lapides autem Sion, in hoc loco intelliguntur prophetæ, in fide fortes et stabiles, et serui Christi accipiuntur apostoli, de quibus ipse dicebat: *Non est seruus maior domino suo* (In 13,16). Ergo *lapides eius*, id est, prophetæ, *placuerunt seruis tuis*, hoc est apostolis; quia secundum testimonium prophetarum, apostoli Iudæis Euangelium prædicabant per auctoritates propheticas prædicationem euangelicam, ubi fundata fuerat prophetia: nam ibi ceperunt apostoli prædicare ubi ceperant uaticinari prophetæ: quia *de Sion exibit lex et uerbum Domini de Hierusalem* (Is 2,3).

Uel lapides Sion intelliguntur ipsi Iudæi, prius quidem duri, sed ad prædicationem apostolorum postea emolliti, iuxta quod legitur, quod ipso die Pentecostes, auditis uerbis quæ dixerat Petrus, compuncti sunt corde, et dixerunt ad Petrum et ad reliquos apostolos: *Quid faciemus, uiri fratres?* (Ac 2,37). Qui ergo receperunt sermonem eius baptizati sunt, et appositæ sunt illa die animæ circiter tria millia. Uere ergo *tu exurgens miseraberis Sion: quoniam lapides eius*, id est primitiui Iudæi ad fidem conuersi, *placuerunt seruis tuis*, id est apostolis, qui eos prædicando et baptizando conuertunt ad fidem. Et *terræ eius miserebuntur*: si per lapides intelliguntur fortes et stabiles, per terram debent intelligi debiles et infirmi, siue corpore, siue mente, quorum apostoli sunt miserti, aliquorum monitis doctrinis, reuocando eos ab errore ad ueritatem, et a uitii ad uirtutes: ut illos qui ad prædicationem apostolorum uendebant peculia sua, et *pretium ante pedes eorum ponebant, et erat multitudinis credentium cor unum et anima una nec inter eos quisquam egebat, quia diuidebatur singulis prout cuique opus erat* (Ac 4,32.36). Aliorum autem miserebantur apostoli prodigiis et uirtutibus, sanando eos a diuersis languoribus, et spiritibus immundis curando; ut illos de quibus legitur, quod *concorrebat multitudo uicinarum ciuitatum Ierusalem, ut ueniente Petro saltem umbra illius obumbraret eos, et curarentur a languoribus suis* (Ac 5,15-16). Sic ergo *seruistuis placuerunt lapides eius, et terræ eius*

miserebuntur. Non solum autem Sion, id est Iudæi, misericordiam consequentur, sed

[v 15]

Et timebunt gentes nomen tuum, Domine, et omnes reges terræ gloriam tuam

Timebunt quidem omnes, omnino, non solum minores, ut *gentes*, sed maiores, ut *reges*, secundum quod alibi dicitur: *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiet ei* (Ps 71,11). *Timebunt*, non timore mundano, de quo dicitur: *Illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor* (Ps 13,5): neque timore seruili, de quo legitur: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem* (1In 4,18): sed timore initiali, de quo dicitur: *Initium sapientiæ timor Domini* (Eccl 1,16), uel potius filiali, de quo legitur: *Timor Domini sanctus, permanet in sæculum sæculi* (Ps 18,10). Hoc timore, qui est deuotionis et reuerentiæ, *timebunt gentes*, id est gentilis populus ad fidem conuersus *nomen tuum, Domine*, non terribile, sed amabile. Illud utique, de quo legitur: *Uocabis nomen eius Iesum*, quod interpretatur Saluator. Ipse enim *saluum faciet populum suum a peccatis eorum* (Mt 1,21). Hoc est enim nomen sanctum et gloriosum quod inuocatum est super nos, *nec est aliud nomen sub celo datum hominibus, in quo illos oporteat saluos fieri* (Ac 4,12), de quo propheta dicebat: *Ego autem in Domino gloriabor, et gaudebo in Deo Iesu meo* (Ha 3,18). Et ob hoc *omnes reges terræ timebunt gloriam tuam*, siue nomen illud sanctum et gloriosum, quod inuocabitur super eos: siue naturam diuinam, in qua cum Patre ac Spiritu sancto pariter gloriaris, de quo *duo Seraphim clamabant alter ad alterum: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Plena est omnis terra gloria tua* (Is 6,3). Hæc autem idcirco fient,

[v 16]

*Quoniam ædificabit Dominus Sion, et uidebitur in maiestate sua*¹³⁹

Sion prius accipiebatur secundum litteram pro Iudæa, nunc autem accipitur secundum spiritum pro Ecclesia. Tribus enim modis accipitur: historice, pro Hierosolyma, unde: *De Sion exibit lex, et uerbum Domini de Hierusalem* (Is 2); allegorice, pro Ecclesia, unde: *Benigne fac in bona uoluntate tua Sion, ut ædificentur muri Ierusalem* (Ps 50,20); et tropologice, pro anima, unde: *Dabo in Sion salutem et in Ierusalem gloriam meam* (Is 46,13). Sion quippe interpretatur speculatio siue specula, hoc est uniuersalis Ecclesia, siue fidelis anima, quæ nunc Deus speculatur per fidem, et tandem contemplantur ipsum per speciem: quia *uidemus nunc per speculum, in ægnitate, tunc autem facie ad faciem uidebimus non per speculum, sed faciem cognoscentes, sicut et cogniti sumus* (1Co 13,12). Hanc ergo Sion, id est Ecclesiam, ædificauit Dominus de Iu-

¹³⁹ Alii *in gloria sua*

dæis et gentibus, quos conuertit ad fidem. Et cum ædificata fuerit ex toto, *postquam plenitudo gentium intrabit ad fidem*, et sic omnis Isræel saluus fiet (Rm 11,25?), ipse qui prius uisus est humilis et despectus, secundum illud: Uidimus eum non habentem speciem nec decorem (Is 53): tunc, adueniente iudicio, uidebitur in maiestate sua, gloriosus atque sublimis sicut ipse testatur: *Cum uenerit Filius hominis in maiestate sua, et omnes angeli eius cum eo, tunc, sedebit super sedem maiestatis suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes* (Mt 25,32), et *uidebit eum omnis caro* (Lc 3,6), et *qui eum pupugerunt* (Ap 1,7), etc. Sic ergo

[v 17]

*Respexit in orationem pauperum,¹⁴⁰
et non spreuit precem eorum*

Olim antiqui fideles qui erant pauperes spiritu, clamabant cum multo desiderio et orabant, ut Christus ueniret et ædificaret Sion (id est Ecclesiam congregaret), dicentes ad Patrem: *Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filix Sion* (Is 16,1). In *has orationes pauperum ipse respexit*, cum de cælo descendit, ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum. Et hoc faciens non spreuit precem eorum, sed misericorditer exaudiuit.

[v 18]

*Scribantur hæc in generatione altera,
et populus qui creabitur, laudabit Dominum*

Non solum quæ dicta sunt, sed etiam quæ dicenda in hoc quarto quinario, tanquam Dei magnalia sunt scribenda fideliter, et solemniter collaudanda. Scribenda, ut firmiter memoriæ commendentur, unde: *Scribantur hæc in generatione altera*. Laudanda, ut Deo grates humiliter referantur, unde: *Populus qui creabitur, laudabit Dominum*.

Deinde causam exponit, quare a populo, qui creabitur, laudabitur Dominus: quia cum sit natura sublimis, unde: *Prospexit de excelso sancto suo*. Ex gratia factus est humilis, unde: *Dominus de cælo in terram aspexit*. O quam bene in ipso conueniunt sublimitas et humilitas, ut sublimis sit humilis et humilis sublimis: Deus homo, et homo Deus. A modo reddit causas, cur Dominus de cælo in terram prospexit, uidelicet *ut audiret gemitus compeditorum*, ecce dignationis affectus. *Et solueret filios interemptorum*, ecce miserationis affectus. *Ut annuntietur in Sion nomen Domini*, ecce prædicatio ueritatis. *Et laudem eius in Ierusalem*, ecce glorificatio maiestatis. *In conueniendi populos in unum*, ecce uinculum pacis. *Et reges, ut seruiant Domino*, ecce obsequium seruitutis.

Sane duæ sunt generationes, una malorum, de

qua dicitur: *Generatio praua et adultera* (Mt 12,39);¹⁴¹ altera bonorum, de qua scribitur: *Hæc est generatio querentium Dominum* (Ps 23,6); et: *Generatio rectorum benedicetur* (Ps 111,2). *Hæc ergo quæ dicta sunt* (uidelicet deformatio per Adam facta et reformatio facienda per Christum), scribantur, ut memoriæ commendentur in generatione altera, id est in generatione bonorum, qui ea cupiunt intelligere: non autem in generatione malorum, qui ea considerare contemnunt; item, una Iudæorum generatio, quæ præcessit, et altera Christianorum quæ successit. Ergo *scribantur hæc*, ne obliuioni tradantur in *generatione altera*, hoc est ad opus generationis alterius, uidelicet populi Christiani, cui proficient magis; quia per ea, quæ spiritu prophetico sunt prædicta, Christiani amplius solidabuntur in fide, quam intelligent prophetici testimoniis commendatam. *Et sic populus qui creabitur*, id est populus Christianus, qui recreabitur per gratiam redemptionis ut noua sit creatura, secundum quod dicit Apostolus: *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid ualet, neque præputium, sed noua creatura* (Ga 6,15); et: *Uetera transierunt: ecce noua facta sunt omnia* (2Co 5,17). Ille inquam, populus laudabit Dominum, corde, ore et opere, diligendo, confitendo et obsequendo, ut ad perfectam laudem conueniant uita, lingua et conscientia. In creatione siquidem homo factus est ad imaginem Dei (Gn 1,26) sed in recreatione Deus factus est ad imaginem et similitudinem hominæ. Et certe illud maioris est dignitatis, hoc autem maioris dignationis existit. Uel optat Propheta, quatenus hæc digito Dei scribantur in cordibus aliorum, ut *populus qui creabitur*, protinus pro tantis beneficiis laudet Deum. Est enim Scriptura superior et inferior, interior et exterior. Scriptura superior, est diuina prædestinatio, quæ dicitur liber uitæ seu scriptura ueritatis, unde: *Deleantur de libro uiuentium, et cum iustis non scribantur* (Ps 68,29), et: *Gaudete, quia nomina uestra scripta sunt in cælis* (Lc 10,20); *Non delebo nomina eorum de libro uitæ* (Ap 3,5), et: *Annuntiabo tibi, quod expressum est in Scripturis ueritatis* (Dn 10,21). Scriptura inferior est macula criminalis; unde dicitur: *Recedentes a te in terra scribentur*, et: *Peccatum Iudæ scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino* (Ir 17,1). Scriptura interior est unctio spiritualis, unde: *Epistola nostra uos estis, scripta, non atramento, sed spiritu Dei uiui* (2Co 3,3); et: *Cuius est imago hæc et superscriptio?* (Mt 22,20). Scriptura exterior est exaratio litteralis unde: *Igressi omnes sapientes non potuerunt Scripturam legere, nec interpretationem eius indicare regi* (Dn 5,8), et: *Interpretabuntur in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant* (Lc 24,27). Superiorem et inferiorem scribit Deus, unde: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo, quem scripsisti* (Ex 32,32); et: *Scribes contra me amaritudinem* (Ib 13,26). Item: *Dedit Moyses duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei* (Ex 31,18), et: *Qui ea, quæ legis sunt, naturaliter faciunt, habent legem Dei scriptam in cordibus suis* (Rm 2,15). Exteriorem scribit

¹⁴⁰ Alii in orationem humilium

¹⁴¹ R continua: et requirentur hæc a generatione ista

homo, unde: *Quem scripsit Moyses in lege et propheta, inuenimus Iesum filium Ioseph a Nazareth* (In 1,45). Et scripsit Moyses canticum Domino. Inferiorem autem scribit diabolus, aut etiam uir iniquus, unde: *Pseudoprophetae scribebant et prophetabant, quos tamen Dominus non mittebat*. Est igitur scriba summus Spiritus sanctus, de quo legitur: *Lingua mea calamus scribae uelociter scribentis* (Ps 44,2). Scriba medius, de quo dicitur: *Omnis scriba doctus in regno caelorum, similis est homini patrifamilias*, etc. (Mt 13,52). Et scriba infimus, malus praelatus, de quo dicitur: *Super cathedram Moysi sederunt scribae et Pharisei, quaecumque dixerunt nobis, facite, quae autem faciunt, facere nolite* (Mt 23,2-3). Uel haec, quae scripta sunt in generatione Iudaeorum per legem et prophetas, scribantur in generatione gentium, per translationes et per interpretationes, quod factum est tempore Ptolomae Philadelphii, regis Aegypti, qui bibliothecam Iudaeorum transferri fecit per septuaginta interpretes in linguam Graecorum. *Magis scribantur in cordibus hominum digito Dei*.

[v 19]

*Quia prospexit de excelso sancto suo,
Dominus de caelo in terram aspexit*

Christus est sanctus sanctorum, inter sanctos excelsus, qui sanctus est Dei Patris, sicut ipse dicit in Psalmo: *Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem* (Ac 2,27), et ad ipsum dicitur in Euangelio: *Scio quod sanctus Dei sis* (Mc 1,1). De hoc excelso sancto suo Dominus Pater prospexit, id est generi humano prouidit, mittendo ipsum in mundum, ut genus humanum redimeret suo sanguine pretioso. Uel *prospexit ipse Christus de excelso sancto suo*, id est de sublimitate suae diuinae naturae, quae non solum est sancta sed sanctitas, quia nihil est in ea quod non sit sanctum. Unde subdit exponens: *Dominus de caelo*, id est de diuina natura, *prospexit in terram*, id est ad humanam miseriam, ut miseros homines liberaret. Sic enim aliquando caelum et terra in diuinis accipiuntur Scripturis, sicut inferius ostendetur. Cur autem Christus de caelo in terram prospexit, determinat subdens:

[v 20]

*Ut audiret gemitus compeditorum
et solueret filios interemptorum*

Sunt uincula corporis, unde: *Sancti ludibria et uerbera experti, insuper et uincula et carceres* (He 11,26). Paupertatis, unde: *Si fuerint in catenis, et uinciantur funibus paupertatis, indicabis opera eorum eis* (Ib 36,8-9). Pacis, unde: *Solluciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis* (Ef 4,3). Charitatis, unde: *Charitatem habete, quod est uinculum perfectionis* (Col 3,14). Sapientiae, unde: *Uincula illius alligatura sanitatis* (Eccli 6,31). Legis, unde: *Dirumpamus uincula eorum, et prouiciamus a nobis iugum ipsorum* (Ps 2,3). Doctrinae, unde: *Dirupisti uincula mea, et dixisti non seruiam* (Ir 2,20). Timoris, unde: *Excitasti uincula usque ad ceruices*. Praeterea

sunt uincula peccatorum, undedicitur: *Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis* (Ps 115,16-17). Tenebrarum, unde: *Persuasum habent iniqui, dominari posse nationi sanctae uinculis tenebrarum* (Su 17,2). Tormentorum, unde angelos qui suum non seruauerunt principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium Dei magni sub caligine uinculis reseruauit. Ad hoc autem spiritualiter uenit Christus in mundum, ut mortuos liberaret ab inferis, et uiuos solueret a peccatis. Et hoc est quod ait: *De caelo prospexit* |¹¹⁰⁰ *Dominus in terram, ut audiret gemitus uinculorum*, id est exaudiret gemebundas preces eorum qui tenebantur in inferno, quasi ligati uel compediti uinculis tenebrarum, quos Christus in triduo mortis descendens ad inferos liberauit. Et tunc solutis interni doloribus, in sanguine testamenti sui eduxit uinctos suos de lacu, in quo non erat aqua, captiuata. Et ipse *de caelo in terram prosperit, ut solueret a peccatis filios interemptorum*, id est primorum parentum, qui fuerunt interemptores et interempti, quia causam interemptionis et mortis, id est originale peccatum ad filios transmiserunt. Nam, ut inquit Apostolus, *per unum hominem*, id est Adam et Euam, qui fuerunt duo in carne una, etiam in omnes homines mors pertransiit (Rm 5,12). Et ipsi quidem propter inobedientiam interempti fuerunt, mortem corporis et animae incurrentes, sicut fuerunt illis praedictum: *Quacumque die comederitis, moriemini* (Gn 2,17). Ergo prospexit, ut solueret a peccatis filios interemptorum, id est generis humani, quod a primis parentibus interemptoribus quidem et interemptis est carnaliter propagatum. Uel, uinculatos et compeditos appellat sanctos, qui timore Dei uelut quibusdam uinculis et compedibus sunt ligati, de quibus Sapiens testatur: *Audi fili mi, et excipe sententiam meam, et ne abiicias consilium meum et infer pedem tuum in compedes illius, et in torquem eius collum tuum, et erunt tibi compedes in protectionem fortitudinis, et torques illius in stolam gloriae* (Eccli 6,30). Dominus autem *de caelo prospexit in terram, ut talium compeditorum gemitus exaudiret*, qui gemebant et postulabant ut Christus ad redemptionem humani generis adueniret et solueret nos anexibus criminum, et redderet, *filios interemptorum*, id est imitatores eorum, qui pro ueritate ueteri mortificati et interempti, ut multi prophetae in Ueteri Testamento, et martyres omnes in Nouo, quorum sunt filii, qui fidem sectantur eorum. Dominus etiam *de caelo prospexit in terram*, quando de diuina misericordia respexit ad humanam miseriam, *ut audiret cum effectu gemitus compeditorum*, id est eorum qui sunt peccatis mortalibus irretiti, qui suam miseriam cognoscentes, cum gemitu clamabant ad Dominum, ut per suam gratiam liberarentur. *Et solueret filios compeditorum*, id est imitatores eorum, qui fraude diaboli sunt perempti, a paternis illos erroribus liberando. Hoc enim Dominus quotidie operatur, cum et illos, qui propria peccata committunt, et eos, qui aliena peccata sectantur, per poenitentiam reuocat ad salutem. Ad quid autem audiret gemitus, subiungit:

[v 21]

*Ut annuntiet in Sion nomen Domini,
et laudem eius in Ierusalem*

Nomen Dei multipliciter accipitur in Scripturis. Nam aliud est *inessentiale*,¹⁴² quod communiter designat essentiam, ut Heloi, Adonai, *Deus Dominus*, et huiusmodi. Aliud personale, quod specialiter appellat personam, ut Pater, Filius et Spiritus sanctus, |¹¹⁰¹ Christus, Iesus, et similia. Nomen autem quandoque designat potentiam, unde: *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, ipse testimonium perhibent de me* (In 5,36). Quandoque notitiam, unde: *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo* (In 17,6). Quandoque inuocationem, unde: *Baptizate omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti* (Mt 28). Quandoque honorem, unde: *In nomine tuo leuabo manus meas* (Ps 62,5); Quandoque famam, unde: *Per uos nomen Domini blasphematur in gentibus* (Rm 2,24); Interdum immutabilitatem, unde: *Si dixerint filii Israël, quod est nomen eius, quid dicameis? Dixit Dominus: Ego sum qui sum* (Ex 3,13-14). Interdum cultum, unde: *Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iacob, misit me ad uos, hoc nomen mihi est in æternum* (Ex 3,15). Interdum secretum, unde: *Nomen meum adonay, non indicaui eis* (Ex 6,3). Interdum iustitiam, unde: *Hoc est nomen, quod uocabunt eum, Dominus iustus noster* (Ir 23,6). Est et nomen Domini tetragrammaton, I, e, u, e, quod dicitur, ineffabile trinitatis et unitatis mysterium significans excellenter, sicut alibi designauit. Nomina quoque Filii sunt diuersa. Dicitur enim Iesus, unde: *Uocabis nomen eius Iesum, quod interpretatur saluator. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum*. Dicitur Christus, unde: *Genuit Ioseph uirum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui uocatur Christus quod exponitur unctus* (Mt 1,16-17): quoniam *unxit eum Deus oleo letitiæ præ consortibus suis* (Ps 44,8), unde: *Oleum effusum nomen tuum* (Ct 1,2). Dicitur Emmanuel, quod interpretatur, *nobiscum Deus*. Dicitur oriens, unde: *Ecce uir Oriens nomen eius* (Za 6,12): quoniam *uisitauit nos Oriens ex alto* (Lc 1,78). Isaias autem multa eius nomina simul enumerat, dicens: *Uocabitur nomen eius, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, princeps pacis* (Is 9,6). Ipse est nomen Domini, de quo dicit propheta: *Ecce nomen Domini uenit de longinquo* (Is 30,27), cui datum est nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur (Fl 2,9). Merito ergo Psalmographus exclamabat: *Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in uniuersa terra!* (Ps 8,2). Illos ergo Dominus exaudiuit et soluit, ut pereos annuntietur in Sion, id est Ecclesia, quod sit nomen¹⁴³ eius glorificandum, benedicendum, et collaudandum, et ut per illos etiam annuntietur laus eius de magnificis operibus pro salute hominum gestis in Ierusalem, id est in Ecclesia

¹⁴² E *essentiale*

¹⁴³ Alii quodlibet nomen

sanctorum, qui propterea laudabunt Deum. Quid est autem quod cum Sion iungit nomen, et cum Ierusalem iungit laudem, nisi quia uirtutem diuini nominis speculatores intelligunt, et laudis præconium pacem uidentes attollunt. Sion quippe dicitur *speculatio*, et Ierusalem *uisio pacis*. Quatuor autem modis Ierusalem accipitur, secundum quatuor theologicos intellectus, historicum, allegoricum, tropologicum et anagogicum. Est enim Ierusalem |¹¹⁰² superior et inferior, interior et exterior. Superior est in patria, inferior est in uia, interior est in anima, exterior est in Palæstina. De superiori legitur: *Ierusalem quæ ædificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum* (Ps 121,3); ad inferiorem dicitur: *Surge, illuminare Ierusalem, quia uenit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est* (Is 60,1); de interiori legitur: *Dabo in Sion salutem, et in Ierusalem gloriam meam* (Is 46,13). Ad exteriorem dicitur: *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos, qui ad te missi sunt* (Mt 23,37; Lc 13,34).

[v 22]

*In conueniendo populos in unum
et reges ut seruiant Domino*

Non solum prædicta fecit ut annuntietur in Sion nomen Domini et laus eius in Ierusalem, uerum etiam in conueniendo populos in unum, Iudaicum et gentilem in unum cultum, et unam fidem, ut sit *unum ouile et unus pastor* (In 10,16) quia *unus est Deus, una fides, unum baptisma* (Ef 4,5). Et in conueniendo etiam regna mundi, ut seruiant Domino, illi uidelicet, de quo dicitur: *Domini Deum tuum adorabis, et illi soli serues* (Lc 4,8), id est ei soli seruitutem adorationis impendes, quæ græce latria nuncupatur. Hic est enim qui *habet in uestimento et in femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium* (Ap 19,16), cui seruire regnare est.

[v 23]

*Respondit ei in uia uirtutis suæ: Paucitatem dierum
meorum enunera¹⁴⁴ mihi. Et ne reuoces
me in dimidio dierum meorum, in generatione et
generationem anni tui*

Commendat hic in Ecclesia singularis *persecutionis propositum*,¹⁴⁵ unde: *Respondit ei in uia uirtutis suæ, supernæ patriæ desiderium, unde: Paucitatem dierum meorum enuntia mihi: finalis perseverantiæ initium*,¹⁴⁶ unde: *Ne reuoces me in dimidio dierum meorum. æternæ beatitudinis præmium, unde: In sæculum sæculi anni tui* (Ps 101).

Prædictis enim beneficiis Ecclesia prouocata, et in amorem æternitatis accensa, respondit Domino in filiis perfectis et uirtuosis non autem in infirmis et imperfectis. (Nam carnem habet et ossa, de quibus

¹⁴⁴ Alii *enumerata*

¹⁴⁵ R *perfectionis propositum*

¹⁴⁶ R *perseuerantia meritum*

prædixerat: *Adbaserunt ossa mea carni meæ*) postulans et implorans ingenti desiderio æstuando, ut indicet ei, utrum sit post paucos dies ad cœlestis beatitudinis patriam peruentura. Cupiebat *dissolui et esse cum Christo* (Fl 1,23). Hæc enim est differentia inter perfectos et imperfectos: quod perfecti mortem habent in desiderio, et uitam in patientia; imperfecti uero mortem habent in patientia, et uitam in desiderio.

Ei ergo, id est Domino *respondit* Ierusalem, hoc est Ecclesia, non tam uoce quam corde; nec tam uerbo, quam desiderio. *Respondit*, inquam; *in uia uirtutis suæ* id est in illis, qui iam sunt uiam suæ uirtutis et perfectionis aggressi, non autem meis, qui adhuc per uiam infirmitatis et imperfectionis incedunt. Hoc sane respondit: *Enuntia mihi paucitatem dierum meorum*, id est indica mihi, |¹¹⁰³ utrum ego paucis diebus debeam in hoc peregrinationis exsilio permanere, quoniam ad regnum tuum desidero peruenire. Unde iugiter oro, ut *adueniat regnum tuum* (Lc 11,2). Nequis autem putaret, quod *propter paucitatem dierum*, quam optat ante finem sæculi, esset Ecclesia finienda, subiungit et ait: *Ne reuoces me in dimidio dierum meorum*, id est ante sæculi finem (nam medium est, quod inter duo consistit extrema), cum promiseris fidelibus tuis, quod cum eis eris *cunctis diebus usque ad consumationem sæculi* (Mt 28,20). Non enim *paucitatem dierum* desidero, ut ante finem sæculi esse desinam, sed ut finis sæculi appropinquet. Unde nec certum, sed propinquum sæculi diem mihi postulo reuelari, ueniam contra illam sententiam euangelicam: *De die illa et hora nemo nouit, nec angelus, nec Filius, nisi solus Pater* (Mt 11,27); nam *dies Domini sicut fur ita in nocte ueniet* (1Te 5,2).

Et licet desiderem dies huius sæculi breuiari, cupio tamen esse tecum in annis æternitatis: *quoniam in sæculum sæculi anni tui* (Ps 101); qui nunquam deficiunt, quia nec principium habent nec finem. Hæc est æternitas tua, quæ cum sit una et eadem, per annos pluraliter designatur, sicut et alibi pluraliter designatur per dies, dicente propheta de Christo: *Egressus eius ab initio, a diebus æternitatis* (Mi 5,2); quia cum omnibus annis et cunctis diebus permanet immutabilis, nihil habens præteritum uel futurum.

Potest et aliter hoc intelligi, ut quia prædixerat ædificandum esse Sion, et Dominum in maiestate uidentem Ecclesia per Sion designata, maiestatem Domini uidere desiderans *respondit ei* desiderio et affectu *in uia uirtutis suæ*, uidelicet Domini, non Sion, ut possessiuum pronomen non ad Sion, sed ad Dominum referatur. *Respondit* ergo non in uia uirtutis suæ, id est non ex merito sui operis, ne de sua uirtute præsumat; sed *in uia uirtutis suæ*, id est fide Christi, non iam passibilis et mortalis, sed immortalis, et impassibilis, hoc est, in fide resurrectionis ipsius, per quam uirtus eius excellenter apparet. Hæc est enim uia, per quam peruenitur ad uitam. Et in hac uia uirtutis respondit Ecclesia, quoniam ad gloriam resurrectionis anhelat. Quid autem respon-

dit? Hoc scilicet: Exiguitatem *dierum meorum* enuntia mihi, non diem mortis, quem expedit ignorare. Propter quod Dominus ait: *Nescitis diem neque horam* (Mt 25,13), ut hic semper uiuere libeat tanquam mori semper oporteat. Si quis enim diem mortis præsciret, multum sibi de carnis illecebris et mundi uoluptatibus indulgeret, de finali pœnitentia præsumendo. Nec est contrarium, quod alibi dicitur: *Notum fac mihi, Domine, finem meum, et numerum dierum meorum quis est, ut sciam quid desit mihi* (Ps 38,5). Quia si sane fuerit expositum, ad hunc non pertinet intellectum. Sed exiguitatem, inquit, *dierum meorum* indica mihi, ut sciam non quando sed quam cito dierum meorum numerus finietur, cum desiderem meæ peregrinationis exsiliium |¹¹⁰⁴ in proximo terminari. Et ideo *ne reuoces me in dimidio dierum meorum*, ut tantum supersit mihi de uia, quantum de illa præcessit; nam illud est recte medium quod distat æqualiter ab extremis.

Uel quia *paucitatem dierum* desidero, ut citius ad annos æternitatis perueniam *ne reuoces me*, id est non sinas me reuocari *in dimidium dierum meorum*, id est ad uitam illam, quam in carnalibus desideriis consueuerunt adolescentes uel iuuenes exercere, quæ ad cœlestem patriam impediret ascensum; nam adolescentia et iuuentus mediæ sunt ætates inter infantiam et senectutem ac senium. Uel quia dies illi sunt nostri, quibus bene uiuimus, et uitam æternam meremur; illi uero non nostri, sed potius alieni, quibus opera diaboli exeremus. Quamuis optet Ecclesia dierum temporalium *paucitatem*, non uult tamen *in dimidio* spiritualium reuocari, ne ipsi minuantur. Et hoc est quod ait: *Ne reuoces me in dimidio dierum meorum*, id est ne diminuas mihi spirituales dies, qui uere ac proprie mei, sunt, ne diminuto merito diminuatur et præmium, sed anni uitæ perpetuæ, qui reuera sunt tui, quia post resurrectionem uitæ solummodo sancti uiuent propter quod dicit Apostolus, quia tu eris *omnia in omnibus* (1Co 15,28), illi sunt mihi *in sæculum sæculi*, ut semper tecum in æterna felicitate consistam. Uel intelligatur Dominus respondere, ac si diceret manifestius: Tu petis, *ne reuocem te in dimidio dierum tuorum*, et ego tibi respondeo, quod erunt *in sæculum sæculi anni tui*. Uere, Domine, anni tui sunt *in sæculum sæculi*, cum sis æternus, omnem naturam præcedens, quoniam.

[v 24]

*Initio tu, Domine, terram fundasti,
et opera manum tuarum sunt cæli*

Ecce circa creationis opera in Deo commendatur auctoritas; quia *in initio tu, Domine, terram fundasti*. Sublimitas, quia *opera manum tuarum sunt cæli*. Stabilitas, quia *ipsi peribunt, tu autem permanebis*. Potestas, quia *sicut operimentum mutabis eos, et mutabuntur*. Æternitas, quia *tu idem ipse es, et anni tui non deficient*. Liberalitas et benignitas, quia *fili seruorum tuorum inhabitabunt ibi, et semen eorum in*

sæculum sæculi dirigetur. Nec mireris, si propheta loquendo de operibus Dei, modo dirigit sermonem ad unam personam, et modo ad alteram, quoniam indiuisa sunt opera Trinitatis. Tria uero simul creata fuerunt, angelus, mundus et tempus. Et in creatione mundi simul creata fuerunt, cælum et terra, primum et infimum inter quatuor elementa, et cum ipsis pariter duo media, uidelicet ær et aqua confusa insimul et commista, quoniam aqua uaporabilis erat et ær spissus, sed postea discreta sunt et diuisa. Quia uero Moyses dixerat, quod *in principio creauit Deus cælum et terram*, etc. (Gn 1,1), ne quis ordinem uerborum attendens, putaret, quod prius cælum et postea terram creasset, occurrit Dauid in hoc loco, prius nominans terram quam cælum, ut ostendatur quod cælum et terra simul fuerunt creata, sed quod potuit simul fieri, ¹¹⁰⁵ non potuit simul dici. Multiplex autem initium siue principium legitur in Scripturis. Dicitur autem principium Deus Pater, unde: *In principio erat Uerbum* (In 1,1). Deus Filius unde: *Ego principium, qui et loquor uobis*. Deus Spiritus sanctus, quia tres sunt unum principium, unde: *Tecum principium in die uirtutis tuæ* (Ps 109,3). Principium temporis, unde: *Antequam quidquam faceret, a principio ordinata sum* (Pr 8,22-23). Principium dignitatis, unde: *Ipse est principium uirarum Dei* (Ib 40,14). Principium uirtutis, unde: *Initium sapientiæ timor Domini* (Ps 110,10), et principium uitiorum, unde: *Initium omnis peccati superbia* (Eccli 10,15). Dicitur etiam principium cuiuslibet rei exordium, unde: *Principium loquendi Domino* in Osee (Os 1,2). Cum enim dicitur: *In initio tu, Domine, terram fundasti*, potest intelligi uel de principio temporum, quia terra simul fuit cum tempore creata; uel de principio rerum, id est de Filio, qui est omnium rerum initium, per quem et in quo Deus Pater terram fundauit. Nam utrumque de ipso legitur: *Omnia per ipsum facta sunt* (In 1,10), et: *Omnia in sapientia fecisti, Domine* (Ez 28,4). In uno designatur auctoritas, cum dicitur Pater omnia fecisse per Filium, quoniam hoc ipsum Filius accepit a Patre. In altero uero consubstantialitas denotatur, cum dicitur, omnia fecisse Pater in Filio, quia Filius consubstantialis est Patri, propter quod alibi dicit: *Ego in Patre, et Pater in me est* (In 10,38). Ad notandam tamen distinctionem trium personarum in una substantia, dicit Apostolus: quod *ab ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia* (Rm 11,36). Ergo *in initio tu, Domine, terram fundasti*, hoc est in infimo collocasti; nam *inter ædificii partes est infimum*¹⁴⁷ fundamentum, et in sphærico corpore illud est infimum, quod est medium. Licet autem cælorum et terrarum distinctio nimis proluxa pateat in Scripturis, quia tamen ad intelligentiam huius loci est maxime necessaria, oportet illam hic exprimi sub compendio comprehensam. Terra ergo est machina mundialis, unde: *In principio creauit Deus cælum et terram* (Gn 1,1), id est naturam angelicam et mundanam.

Quantum elementum unde: *Uocauit Deus aridam terram* (Gn 1,10). Quælibet regio, unde: *Primo tempore alleuiata est terra Zabulon et terra Nephtalim* (Is 9,1). Hæc est habitabilis zona, unde dicitur: *Rex noster, Deus ante sæcula operatus est salutem in medio terræ* (Ps 73,12). Humana natura, unde: *Uos estis sal terræ* (Mt 5,13). Caro nostra, unde: *Terram ungula fodit* (Ib 39,21). *Sublimalis ær*,¹⁴⁸ unde: *Proiectus est draco magnus, serpens antiquus in terram* (Ap 12,9), id est hunc ærem caliginosum. Sancta Ecclesia, unde: *Benedixisti, Domine, terram tuam* (Ps 84,2). Perfida Synagoga, unde: *Uidi angelum fortem descendentem de caelo, et dextrum pedem posuit super mare, sinistrum autem super terram* (Ap 10,1-2). Gentilis populus, unde: *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, ¹¹⁰⁶ et possessionem tuam terminos terræ* (Ps 2,8). Fidelis homo, unde: *Terra, ne operias sanguinem iustum*¹⁴⁹ (Ib 16,19). Uir actiuus, unde: *Aduocauit cælum desuper et terram, ut discernat populum suum* (Ps 49,4). Mens auditoris, unde: *Terra super se uenientem bibens imbrem, generat herbam optimam* (He 6,7). Opus bonum, unde: *Det tibi Deus de rore cæli, et de pinguedine terræ abundantiam frumendi, uini et olei* (Gn 27,28). Sacra Scriptura, unde: *Qui operatur terram suam saturabitur panibus* (Pr 12,11). Caro Christi, unde: *Terra data est in manu impij. Cælestis patria, unde: Credo uidere bona Domini in terra uiuentium* (Ps 26,13). Uirgo Maria, unde: *Terra nostra dabit fructum suum* (Ps 84,13). Sæcularis conuersatio unde: *Adbæsit in terra uenter noster. Carnalis uoluptas unde: Non inuenietur in terra suauiter uiuentium* (Ib 28,13). Terrenus intellectus, unde: *Argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum* (Ps 11,7). Peccatum, unde: *Terram comedes cunctis diebus uite tuæ* (Gn 3,14). Mens reprobi, unde: *Terra proferens spinas et tribulos, reproba est, et maledicto proxima* (He 6,8). Infernus, unde: *Antequam uadam ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine* (Ib 10,21). Quamuis autem terram bonam Deus Pater creauit *in initio*, id est in Filio, terram tamen, secundum quod quatuor primis modis accipitur in initio temporis, cum tempore ipse creauit. *Et opera manuum tuarum sunt cæli.*

Est cælum diuinum, unde: *Descendi de cælo* (In 5), id est, de arcano maiestatis diuinæ factus uisibilis: *et: Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit* (In 3,13). Empyreum unde: *In principio creauit Deus cælum et terram* (Gn 1,1). Sidereum unde: *Fiant luminaria magna in firmamento cæli* (Ps 135,7?). Et æreum, unde: *Aues cæli comederunt illud* (Lc 8,5). Item cælum angeli sunt, unde: *Gelu de cælo quis genuit?* (Ib 38,29) Sancti prædicatores, unde: *Cæli enarrant gloriam Dei* (Ps 18,2). Fidelis anima, unde: *Cælum mihi, sedes est* (Is 66). Sacra Scriptura, unde: *Cælum ut liber plicabitur* (Ap 6,14). Spiritualis uita, unde: *Nostra conuersatio in cælis est* (Fl 3,20). Præterea diaboli et angeli eius, qui secundum Apostolum sunt *spiritualia nequitie in cælestibus* (Ef 6,12), unde: *Ignis de*

¹⁴⁷ Alii *in omni ædificio plano infimum*

¹⁴⁸ R. *sublunaris aer*

¹⁴⁹ R. *sanguinem meum*

cælo cecidit, et tactas oves et pueros consumpsit (Ib 1,16). Hic est, qui clatus in superbiam de seipso dicebat: Ascendam in cælum, et ponam sedem meam ad Aquilonem, similis ero Altissimo (Is 14,14): et ipsum imitantur superbi, qui ponunt in cælum os suum, cum eorum lingua transeat super terram. Omnes hos cælos, præter ultimos, qui sunt mali, fecit primum cælum, quod non est factura sed factor, et ideo ei dicitur: *Opera manuum tuarum*, id est tuæ potestatis, *sunt cæli*, quæ eum sit una, per manus tamen pluraliter designatur, propter diuersos effectus, qui creat, disponit, continet, et gubernat, sicut et alibi dicitur: *Manus* |¹¹⁰⁷ *tuæ, Domine fecerunt, me, et plasmaverunt me* (Ib 10,8), etc.

[v 25]

*Ipsi peribunt, tu autem permanebis,*¹⁵⁰
*et omnes ut uestimentum ueterascent.*¹⁵¹

Et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur

Super hoc Scripturæ diuinæ non solum uaria, sed et contraria uidentur testimonia pertulisse. Ecce enim Psalmista testatur, quod *cæli peribunt, et omnes ut uestimentum ueterascent*. Huic consonat Petrus apostolus, dicens: *Aueniet dies Domini sicut fur, in quo cæli magno impetu transibunt* (2Pe 3,10). Idemque de cælo et terra testatur, quod *cæli qui nunc sunt, et terra, eodem uerbo repositi sunt, igni seruari in diem iudicii* (2Pe, 3,7). Veritas quoque dicit in Euangelio: *Cælum et terra transibunt, uerba autem mea non transibunt* (Lc 21,33). Contrarium uero uidetur idem Psalmista dixisse, qui cum præmisisset in psalmo: *Laudate eum cæli cælorum, et aquæ quæ super cælos sunt laudent nomen Domini* (Ibid.), consequenter adiungit: *Statuit ea in æternum et in sæculum sæculi* (Ps 148,6). Et Salomon: *Terra, inquit, in æternum stat* (Eccl 1,4). Idemquo de cælo dicit et terra: *Nouimus, Domine, quod fabricasti tibi domum perpetuam, cælum et terram et mare, quamuis in Apocalypsi dicatur, quod mare iam non erit* (Ap 21,2).

Ne uero sacræ Scripturæ sibi contradicere uideantur, dicatur quod reuera *cælum et terra transibunt* (Mt 24,35), quantum ad qualitatem et formam, sed permanebunt, quantum ad substantiam et naturam. Et de cælis quidem æreis planum est, quod ipsi et terra per ignem absque dubio purgabuntur, et in meliorem formam transibunt, sicut Petrus ait, quod *cæli ardentes soluentur, elementa uero ignis ardore tabescent* (2Pe 3,12), quod hic aperte notatur, cum dicitur: *Sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur*. De superioribus autem cælis cum sideribus et aliis luminaribus non est certum omnino, utrum et ipsi sint aliquatenus immutandi, cum ad eos fætor et fæditas ex prauis hominum operibus non peruenerit: quanquam in illis angeli peccauerint apostatici, qui sunt de cælo proiecti. Nam *in angelis suis reperit prauitatem* (Ib 4,18). Et quidem Ioannes apostolus in

Apocalypsi testatur dixisse illum qui sedebat in throno: *Ecce noua facio omnia, seque uidisse cælum nouum et terram nouam. Primum enim cælum abitt et prima terra* (Ap 21,1). Et Isaias: *Ecce ego creo cælum nouum et nouam terram, et non erunt in memoria priora* (Is 65,17). In Apocalypsi uero Ioannis legitur, quod *ciuitas non eget sole neque luna ut luceant in ea, nam claritas Dei illuminat eam, ut lucerna eius est Agnus* (Ap 21,23). Item Isaias: *Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te, sed erit tibi, Dominus in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam* (Is 60,19). Idem autem alibi dicit, quod *erit lux lunæ, sicut lux solis et lux solis erit septempleriter, sicut lux septem dierum, in die qua alligauerit Dominus* |¹¹⁰⁸ *uulnus populi sui, et percussuram plagæ eius sanauerit* (Is 30,26). Salubre consilium dedit Apostolus: *Noli plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (Rm 12,3); et alius: *Altiora te ne quæsieris, et maiora te ne fueris scrutatus* (Eccl 3,22), quia *defecerunt scrutantes scrutinio* (Ps 63,7). Quid enim sæculi præcessit initium, et quid sæculi finem sequatur, uelata sunt nobis: media uero sunt manifesta, quod in duobus Seraphin est egregie designatum, qui *duabus alis uelabant Domini faciem, et duabus uelabant pedes ipsius, et duabus uolabant* (Is 6,2). Sane uero potest intelligi, quod cum dicitur: *Ipsi peribunt*, uerbum non actum, sed aptitudinem notat: quia quod de nihilo factum est, naturaliter redire posset in nihilum: sed quadam ex gratia perpetuo conseruabuntur, cum et de angelis scriptum sit quoniam *qui ei seruiunt non sunt stabiles* (Ib 4,18), quod utique referendum est ad naturam. Uel intelligatur de iustis, qui etsi cæli dicantur, quoniam eorum *conuersatio est in cælis* (Fl 3,20), omnes tamen secundum corpus peribunt: quod est animæ uestimentum. Et propterea recte dicitur, quod *omnes ut uestimentum ueterascent*, id est quantum ad corpus deficient, quia quod ueterascit et senescit, prope interitum est.

Et sicut opertorium mutabis eos et mutabuntur. Opertorium frequenter et multipliciter mutatur [.....]¹⁵² in mundo: quoniam *homo natus de muliere, breui uiuens tempore, nunquam in eodem statu permanet* (Ib 14,1-2). Quis autem uniuersas mutationes mortalis hominis ualeat explicare? Unde sufficiat hic exponere duas. Tu ergo eos, id est iustos, qui cæli uocantur, in mortis dissolutione mutabis; et ipsi tandem in resurrectionis gloria mutabuntur. Sed et cæli materialis recte opertorio comparantur, quia cætera operiunt infra posita; unde cæli dicti sunt a cælando *Cæli ergo peribunt*.

[v 26]

Tunc autem idem ipse es et anni tui non deficient

Quia inuariabilis es omnino et immutabilis, nihil habens in te, nisi te, nec in te aliud est habens ab habito, nec aliud habitum ab habente, quamuis habentis nullus

¹⁵⁰ Alii autem permanes

¹⁵¹ Alii sicut uestimentum ueterascent

¹⁵² Salt d'igual a igual mutatur... mutatur a PL. Text de R: mutatur, in lecto sicut iusti fuerit frequenter et multiplicati mutatur

sit habitus, nec alicuius habitus ipsum sit habens, cum ens idem sit in te omnino, quod esse; nam esse non est aliud, quam quod es, sed idem omnino *Ei anni tui non deficient*. Hoc superius expositum est, sed repetit illud, ut addat:

[v 27]

Filii seruatorum tuorum inhabitabunt ibi,¹⁵³ et semen eorum in sæculum dirigetur

Largus est Dominus et benignus, gloriam suam communicans seruis suis. *Ibi* ergo, id est in annis tuis *habitabunt*, id est perpetuo permanebunt *filii seruatorum tuorum*, id est imitatores apostolorum, qui supradicti sunt serui tui: nec tantum ipse uel eorum filii, *sed eorum semen*, id est omnes qui eorum fidem et opera imitantur, *dirigentur* in sæculum sæculi, hoc est in æternitatis gloriam perducentur.

Læta conclusio, quæ felicitatis æternæ gaudia repromittit.

SEXTUM PSALMUM PŒNITENTIALES ELUCIDATIO

[vi 1]

In psalmum sextum pœnitentialem Elucidatio. Titulus autem huius psalmi talis est:

Canticum graduum. — Tituli eiusdem explicatio |^{1109a}

Psalmus iste inter cantica graduum est undecimus, et inter pœnitentiales psalmos est sextus. Per senarium autem notatur perfectio, quia senarius numerus est perfectus, eo quod redditur ex suis partibus aggregatis. Unde sexto die perfecit Deus cælum et terram, et omnem ornatum eorum (Gn 2,1). Et cum in plenitudine temporis sexta uenisset ætate, sexta die sub hora sexta genus redemit humanum; idemque sex ultima uerba disit in cruce.

Per undenarium uero transgressio designatur, quia undenarius denarium legis excedit, et ad duodenarium apostolicum non pertingit. Unde undecim quoque uela capillacia siue saga cilicina erant in tabernaculo Domini, et undecim sunt psalmi Asaph, |^{1110a} et hoc numero remanserunt apostoli subtracto proditore Iuda, sed ad duodenarium redierunt, substituto Matthea.

His ergo datur intelligi, quod quantæcunque perfectionis existat aliquis, non tamen est sine omni peccato. Nam *si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et ueritas in nobis non est* (1Io 1), quoniam *in multis offendimus omnes* (Im 3,2). Salomone testante: *Quis*

potest dicere: Mundum est cor meum, et purus sum a peccato? (Pr 20,9). Quia nullus in hac uita mortali adeo est perfectus, cui pœnitentia pro peccato necessaria non existat, quod bene significat in hoc loco undenarius senario copulatus.

Psalmi centesimi uigesimi noni in ordine Psalmorum, in ordine uero pœnitentialem psalmorum sexti explicatio |^{1109b}

De profundis clamaui ad te, Domine, Domine, exaudi uocem meam

Psalmus iste octo continet uersus, monens et docens nos ita debere percurrere septem huius sæculi dies, ut ad diem resurrectionis octauum mereamur feliciter peruenire, in quo Deus ab omni corruptione circumcidet electos, et tunc ex toto redimet Israhel ex omnibus iniquitatibus eius.

Ostendit autem pœnitens in hoc psalmo, unde clamauerit, quoniam *De profundis*, non uno tantum, sed multis. Ad quem? quoniam *ad te, Domine* qui solus præuales liberare. Quid? hoc uidelicet: *Exaudi orationem meam*. Quo affectu? Certe humili et deuoto, unde: *Fiant aures tuæ intendent in orationem serui tui*. Quanta necessitate? Magna quidem et multa; quoniam *si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?* Qua fiducia? Plena pariter et segura; quoniam *apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinui te, Domine*. Quomodo? sperando et sustinendo, unde: *Sustinuit anima mea in uerbo eius, sperauit anima mea in Domino*. Quandiu? *A custodia matutina usque ad noctem, speret Israhel in Domino*, in prosperis uidelicet et aduersis. Qua de causa? quia Deus et uolens et ualens liberare tu es; nam *apud Dominum misericordia est, et copiosa apud eum redemptio*. Quo denique fine? Utique grato et salutari; quia *ipse redimet Israhel ex omnibus iniquitatibus eius*.

Ergo: *De profundis clamaui ad te, Domine, Domine exaudi orationem meam*.

[vi 2]

Est profundum diuinæ sapientiæ, de quo dicitur: *Domine, nimis profundæ sunt cogitationes tuæ* (Ps 91,6). Profundum sacræ Scriptura, de quo legitur: *Reuelat profunda de tenebris* (Ib 12). Et profundum humanæ conscientiæ de quo |^{1110b} scribitur: *Profundum est cor hominis et inscrutabile* (Ir 17,9). Itemque profundum damnabilis culpæ, unde: *Impius, cum uenerit in profundum peccatorum, contemnit* (Pr 18,3). Profundum sæcularis miseræ, unde: *Infiscus sum in limo profundi* (Ps 68,3). Et profundum infernalis gehennæ, unde: *Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferni* (Is 7,11).

De omnibus his profundis aliqui clamant, et exaudiri merentur, ultimo duntaxat excepto, de quo clamans nullatenus exauditur, quoniam in inferno nulla

¹⁵³ Alii *habitabunt illi*

est redemptio. Unde cum diues ille, qui sepultus fuerat in inferno, clamasset: *Pater Abraham, miserere mei* (Lc 16,24), etc.

De primo profundo Apostolus admirando clamabat: *O altitudo diuitiarum sapientiæ et scientiæ Dei: quam inscrutabilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles viæ eius! Quis cognouit sensum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit?* (Rm 11,33-34). Ipse quoque *raptus est* usque ad tertium cælum, ubi *audiuit arcana uerba, quæ non licet homini loqui* (2Co 12,4).

De secundo profundo clamabat orando Dauid: *Reuela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tuæ, et Dominus reuelauit auriculam eius, quia super senes intellexit* (Ps 118,18).

De tertio profundo Daniel orando clamabat ad Dominum, *suis sociis* indicando regni negotium, *ut quærent misericordiam a facie Dei cæli, super sacramento regis, ne ipsi perirent cum cæteris sapientibus Babylonis* (Dn 2,18). Et quidem meruit exaudiri, quia tunc ei nocte per uisionem mysterium reuelatum est.

De quarto profundo publicanus ingemiscendo clamabat: *Deus propitius esto mihi peccatori, et ipse in domum suam iustificatus descendit* (Lc 18,13.14).

De quinto profundo Petrus |¹¹¹ naufragando clamabat: *Domine, saluum me fac, et continuo extendens Iesus manum apprehendit eum dicens: Modicæ fidei, quare dubitasti?* (Mt 14,31).

Cæterum sub his profundis quidam iacent ita submersi, ut omnino non clament, de quibus dicitur: *Deuenerunt in profundum tanquam lapis* (Mt 18). Talis erat is, qui dicebat: *Maior est iniquitas mea, quam ut ueniam merear* (Gn 4,13). Nimis enim sunt in profundo submersi, qui cum peccatis sint obruti, et iniquitatibus pressi, nec ipsi clamant, nec alios uolunt audire clamantes, quin etiam clamare monentes irrident.

Sciens autem hic pœnitens, quod Dominus ex Basan conuertit (Ps 67,23-24) et *mittit crystallum suam sicut buccellas* (Ps 147,17), clamat ad eum, qui Ionam in uentre ceti clamatem audiuit (Mt 12). Clamat utique non tam uoce, quam corde, fortiter et instanter, eius exemplo, qui suo forti clamore et instanti illuminari promeruit, quem cum turbæ increparent undique, ut taceret, ipse magis ac magis clamabat: *Iesu fili Dauid, miserere mei*, suoque clamore fecit stare Iesum, et sic clamans obtinuit quod uolebat (Lc 18). Quia *de profundis* clamabat, id est de intimis uisceribus et oculis medullis, de quibus clamor egrediens usque ad cælum, ad Dei aures ascendit.

Clamat autem hic pœnitens non de uno tantum profundo, sed de multis profundis, uidelicet de profundo peruersitatis, et de profundo aduersitatis, siue de profunde culpæ, et de profundo miseræ, in quibus se sentit iacere submersum, cum non dicat: *Clamo*, tanquam incipiat nunc clamare, sed dicit: *Clamaui*, tanquam a longo tempore iam clamauerit: quoniam oportet *semper orare, et non deficere* (Lc 18,1).

Clamaui, inquam, *ad te, Domine*, qui cum sis omnipotens, potens es liberare. Fiducialiter ergo *clamaui*, hoc scilicet: *Domine, exaudi orationem meam*, quia licet ego indignus sum exaudiri, propter nimias offensas, et innumeras negligentias meas, tu tamen dignus exaudire, propter tuam pietatem immensam et misericordiam infinitam. Quapropter.

[VI 3]

*Fiant aures tuæ intendentes
in orationem serui tui*¹⁵⁴

Est auris numinis, auris hominis et auris dæmonis. Quælibet autem multipliciter accipitur in Scripturis; nam auris numinis ipsa est, quam Deus aperit ad clementiam, et hæc est auris misericordiæ, de qua dicitur: *Inclina, Domine, aurem tuam, et exaudi me* (Ps 85,1): unde: *Audiuit Dominus, et misertus est mei* (Ps 29,11). Et auris quam aperit ad uindictam, et hæc est auris iustitiæ, de qua legitur: *Auris cæli diiudicat omnia* (Mt 16), unde: *Audiuit Dominus, et spreuit, et ad nihilum redegit nimis Israël* (Ps 77,59).

Auris hominis alia corporalis, de qua dicitur: *Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se* (1Co 2,9), etc. Alia spiritalis, de qua dicitur: *Auris audiens beatificabat me, et oculus uidens testimonium reddebat mihi* (Ib 29,11). |¹¹² Et hæc est duplex, uidelicet, auris intelligentia, de qua dicitur: *Qui habet aures audiendi, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis* (Ap 2,11). Et auris obedientiæ, de qua legitur: *Populus quem non cognoui, seruiuit mihi; in auditu auris obediuit mihi* (Ps 17,45).

Auris quoque dæmonis duplex est, una quam obturat ad bonum, unde: *Furor ille secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ et obturantis aures suas* (Ps 57,5), et alia quam inclinat ad malum, unde: *Sonitus terroris semper in auribus eius; et cum pax fuerit, ille semper insidias suspicatur* (Ib 15,21).

Cæterum auris Dei, licet sit una, quia tamen multos habet effectus, pœnitens hic pluraliter dicit: *Fiant aures tuæ*, id est auditus misericordiæ tuæ, unus ad remittendum culpam, et alius ad dimittendum pœnam, *fiant*, inquam, *intendentes in orationem serui tui*, hoc est intendat misericordia tua mihi, ut et culpam dimittas et pœnam, quia *seruus tuus sum, et filius ancillæ tuæ* (Ps 115,16).

Seruus conditione, redemptione et professione. Ut autem sim seruus tuus ueneratione, deuotione, dilectione, libera me a seruitute peccati, de qua legitur: *Cum serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ* (Rm 6,20): nam a quo quis uincitur, et eius seruus efficitur. De talibus scriptum est: *Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me, nonne oportuit et te misereri conserui tui, sicut et ego misertus sum tui?* (Mt 18,33): unde: *Seruo pessimo latus san-*

¹⁵⁴ Alii in uocem deprecationis meae

quinare (Eccl 42,5). *Cibaria et uirga, et onus asino; panis et disciplina, et opus seruo* (Eccl 33,25).¹⁵⁵ Fac me seruum iustitiæ, ut sim ex illis, de quibus legitur. *Seruus meus es tu, in te gloriabor* (Is 49,3). Et: *in seruis suis consolabitur Deus* (Ps 134,14). *Seruite Domino in timore et exsultate ei cum tremore* (Ps 2,11). Spero autem quod uelis et digneris hoc facere quia cum sis Dominus omnium, factus es pro me seruus, sicut de te Paulus apostolus ait: *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed exinaniuit se, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inuentus ut homo* (Fl 2,6).

Et Deus Pater per Isaiam: *Ecce seruus meus, suscipiam eum* (Is 42,1). Est ergo seruitus bona, id est, humilitatis, de qua Dominus ait: *Qui maior est inter uos, erit omnium seruus* (Mc 10,44), et seruitus mala, id est, iniquitatis, de qua Ueritas dicit: *Qui facit peccatum, seruus est peccati* (In 8,34). Et seruitus indifferens, id est necessitatis, de qua dicit Apostolus: *Seruus uocatus es, non sit tibi curæ, sed si potes liber fieri, magis utere* (1Co 7,21). Itemque alibi: *Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed et discolis* (1Pe 2,18). Ergo *fiant aures tuæ intendentes in orationem serui tui.*

[VI 4]

*Si iniquitates obseruaueris, Domine,
Domine, quis sustinebit?*

Duplex est obseruatio, una quidem ad considerandum, et explorandum: alia uero ad obediendum |¹¹¹³ et obsequendum: de illa legitur: *Obseruasti omnes semitas meas, et uestigia pedum meorum considerasti* (Ib 13,27), etc., et: *Pharisæi obseruabant Dominum* (Lc 6,7), *ut caperent eum in sermone* (Mt 22,15). De ista dicitur: *Deum time, et mandata eius obserua, hoc est omnis homo* (Eccl 12,13); et: *Si uis intrare ad uitam, obserua mandata* (Pr 7,2). Si ergo tu, Domine obseruaueris, id est ad pœnam æternam seruaueris iniquitates cuiuslibet, Domine quis sustinebit te iudicem? Non ait: Ego non sustinebo, sed *quis sustinebit?* Quasi diceret: Pene nullus: quia prope omnis conscientia suis cogitationibus accusatur, unde: *Si iustus uix saluabitur, impius et peccator ubi parebunt?* (1Pe 4,18) Quanto minus ego potero sustinere, qui sum repletus iniquitatibus? Quoniam: *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus graue grauatae sunt super me* (Ps 37,5). De his ergo profundis clamaui, postulans exaudiri, ut iniquitates meas tu, Domine, non obserues. Et quidem exaudiri confido.

[VI 5]

*Quia apud te propitiatio est,
et propter legem tuam sustinui te, Domine*

Idem est propitiator et propitiatio, medicus et medicina, sacerdos et sacrificium uidelicet, unigenitus Dei

Filius Iesus Christus, Uerbum in principio apud Deum (In 1,1); de quo Ioannes apostolus ait: *Aduocatum habemus apud Deum Patrem Iesum Christum, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (1In 2,1-2). Ergo *apud te, Pater omnipotens, est propitiatio nostra, uiuens semper ad interpellandum pro nobis* (He 7,25). Nec dubito quin obtineat quod implorat, quoniam ut inquit Apostolus, *pro sua reuerentia exauditur* (He 5,7), quemadmodum ipse dicit ad Patrem: *Ego autem sciebam quia semper me audis* (In 11,42). Nam idem postulat et exaudit, postulat quidem, ut homo, et exaudit, ut Deus; quia *Uerbum erat apud Deum, et Deus erat Uerbum* (In 1,1).

Potest ergo sic notari Trinitas personarum, ut fideliter et recte dicatur *apud te Pater propitiatio est Filius*. Et propter legem tuam, uidelicet Spiritum sanctum, qui est lex salutaris, *scripta, non in tabulis lapideis, sed in cordibus hominum* (2Co 3,3); quia *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* (Rm 5,5). Propter hanc, inquam, legem, quæ est charitas tua, benignitas tua, unctio tua, docens de omnibus, *sustinui*, hoc est exspectaui te, Domine, ut per eundem Spiritum tuum mihi peccata dimittas, et sic, qui paulo ante dicebam, quod *si obseruares iniquitates, sustinere non possem, iam dicam, quod propter legem tuam sustinui te, Domine.*

Hic sane Spiritus est lex gratiæ, quæ quinquagesimo die in sono et igne apostolis est data de cœlo (Act 2), sicut olim lex litteræ quinquagesimo die fuit data Iudæis in fulgere ac tonitruo de monte Sina (Ex 19).

Multiplex autem lex legitur in Scripturis. Lex gratiæ, lex iustitiæ, lex clementiæ, lex naturæ, lex Scripturæ et lex culpæ. De prima: *Lex Domini immaculata, irreprehensibilis, conuertens animas* (Ps 18,8). Nam *lex per Moysen data, est gratia et ueritas per Iesum Christum facta est* (In 1,17). De secunda: *Propter hoc legem statuit delinquentibus in uia* (Ps 24,8). Et: *Israel in lege iustitiæ, non peruenit* (Rm 9,31). De tertia: *Lex clementiæ in ore eius* (Pr 31,26). De quarta: *Cum gentes ea, quæ legis sunt, naturaliter faciunt, ipsi sibi sunt lex* (Rm 2,14). De quinta: *Lex subintrauit, ut abundaret delictum* (Rm 5,20). De sexta: *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captiuantem me in lege peccati* (Rm 7,23). Ergo *propter legem clementiæ tuæ, tuam semper propitiationem exspectans sum*. Alioqui pro multitudine, magnitudine ac turpitudine iniquitatum mearum penitus desperassem. Sed nullus omnino desperet, *quia apud te propitiatio, id est propitiator existit, qui quidem distinctus est a te in persona, sed idem tecum est in essentia, consubstantialis et coomnipotens, coæqualis et coæternus, cum Spiritu Paracleto qui ab utroque procedit. Et ideo.*

[VI 6]

*Sustinuit anima mea in uerbo eius,
sperauit anima mea in Domino*

Quem propitiationem prædixerat, modo uerbum ap-

¹⁵⁵ R. *onus seruu*

pellat: quia ut propitiatio nobis fieret, *Uerbum caro factum est et habitauit in nobis* (In 1,14). Unus hic erat ex illis, qui cum nimio desiderio Redemptoris expectabant aduentum, dicentes: *Ueni, Domine* (Ap 22,17), at noli tardare, relaxa facinora plebis tuæ Israhel. *Domine Deus uirtutum, conuerte nos, et ostende faciem tuam, et salui erimus* (Ps 79,4). *Utinam dirumperes caelos et descenderes* (Is 64,1). *Excita potentiam tuam, et ueni ut saluos nos facias* (Ps 79,3). *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis* (Ps 84,8). *Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui; et uisita nos in salutari tuo* (Ps 105,4). *Emite Agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deserti ad montem filiæ Sion* (Is 16,1). Huius ille desiderio æstuabat, qui dicebat in Canticis: *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua uino, fragrantia unguentis optimis* (Ct 1,1-2).

Hinc ille Simeon senex, iustus et timoratus, expectans redemptionem Israhel, cum responsum accepisset a Spiritu sancto, non uisurum se mortem, nisi uideret Christum Domini, in spiritu uenit in templum, et recipiens eum in ulnas suas, benedixit et dixit: *Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum uerbum tuum in pace*, etc. (Lc 2,29). Hinc ipse dicebat apostolis: *Multi prophetae et reges uoluerant uidere, quæ uidetis, et non uiderunt*, etc. (Lc 10,23-24). *Sustinuit anima mea in uerbum tuum, illud uidelicet, quod per prophetam dixisti: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur et uiuat* (Ez 33,9), et quod Uerbum tuum inquit in Euangelio: *Non ueni uocare iustos, sed peccatores* (Mt 9,13). Et: *Uenit Filius hominis querere et saluare quod perierat* (Mt 18,11). Et ideo sperauit anima mea ¹¹¹⁵ in Domino, in ipso uerbo, de quo scriptum est per prophetam, quod *Dominus est nomen ei* (Ps 67,5). *Sperauit*, inquam, non in se, non in homine, non in mundo, sed tantum in Domino, qui solus saluare potest, nec derelinquit sperantes in se. Quare

[VI 7]

*A custodia matutina usque ad noctem,
speret Israhel in Domino*

Est mane temporis, mane sæculi, mane hominis, mane diei, mane salutis, mane peccatoris, mane gloriæ, mane prosperitatis et mane culpæ. Mane temporis est creationis initium, de quo dicitur ad Luciferum: *Quomodo cecidisti, Lucifer, qui mane oriebaris?* (Is 14,12). Mane sæculi, prima ætas, de qua legitur: *Exiit primo mane conducere operarios in uineam suam* (Mt 20,1). Mane hominis, pueritia, de qua Veritas ait: *Uigilate, quia nescitis quando Dominus ueniet: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane* (Mc 13,35-36). Mane diei, diluculum, de quo legitur: *Ualde mane una Sabbatorum* (Mc 16,2). Mane salutis, incarnatio Redemptoris, de qua dicitur: *Uespere scietis quia ueniet Dominus, et mane uidebitis gloriam eius* (Ex 16,6-7). Mane peccatoris, infusio gratiæ, de qua propheta: *In tribulatione sua mane consurgit ad me* (Os 6,1). Mane gloriæ, resurrectio, de qua dicit Psalmista: *Mane astabo tibi et uidebo, quoniam non Deus uolens iniquitatem tu es* (Ps 5,5).

Mane prosperitatis, arrisio temporalis, de qua dicitur: *Uæ, terræ, cuius principes mane comedunt* (Eccli 10,16). Mane culpæ, praua suggestio de qua dicitur: *Quasi mane expansus super montes* (Il 2,2).

Ergo a custodia matutina usque ad noctem, id est ab infusione gratiæ usque ad finem uitæ, de qua legitur: *Uenit nox, quando nemo potest operari* (In 9,4). Uel ab hora incarnationis usque ad tempus iudicii, de quo dicitur: *Media nocte clamor factus est* (Mt 25,6). Siue a statu prosperitatis usque ad aduersitatis articulum, de quo legitur: *Per diem sol non uret te, neque luna per noctem* (Ps 120,6). *Speret Israhel*, id est uir fidelis, in Domino.

Potest etiam sic intelligi: *A custodia matutina usque ad noctem*, id est a iusto usque ad peccatorem, omnes omnino sperent in Domino. Ex quo enim infunditur homini gratia, perseuerare debet in bono, ut merito speret de Deo usque ad finem uitæ, quoniam *qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit* (Mt 10,24). Unde in lege caput et cauda hostiæ debebant offerri (Lu 7,3). A tempore incarnationis Christi data est certa spes populo Christiano, ut de resurrectionis glorificatione confidat, præsertim ex quo Dominus a morte resurrexit.

Sed a mane usque ad noctem, id est in prosperis et aduersis homo fidelis sperare debet in Domino, ut in illo confidens, nec prosperis eleuetur nec deiiciatur aduersis. Est que semper ab ipso mane custodia siue uigilia necessaria, ne per serpentis astutiam pia intentio corrumpatur. Propter quod alibi dicitur: *Non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta* (Ps 126,5). Inimici namque sunt dæmones, qui homini aduersantur: porta est prauæ ¹¹¹⁶ suggestionis initium, per quod dæmones ingredi moliuntur in mentem.

Ille igitur non confunditur qui contradicendo et reclamando *suis loquitur inimicis in porta* ut statim in ipso prauæ suggestionis initio dæmones abiiciat et propellat, et ne fiant inimici eius in capite, paruulos allidat ad petram (Ps 139). Non est itaque contemnenda uigilia uel custodia matutina, dicente Psalmista: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ* (Ps 100,8). Nam et in uigilia matutina respexit Dominus super castra Ægyptiorum, et submersit illa in mare Rubrum (Ex 14,24). Quare a custodia matutina usque ad noctem speret Israhel in Domino, et merito potest sperare.

[VI 8]

*Quia apud Dominum misericordia,
et copiosa apud eum redemptio*

Eundem dicit misericordiam quem propitiatio nem prædixerat, id est Christum, iuxta quod alibi dicitur: *Misit Deus misericordiam suam et ueritatem suam*. Ipse quoque Redemptor alibi appellatur redemptio, unde Paulus: *Factus est nobis sapientia et redemptio* (Co 1); et Psalmista: *Redemptionem misit Dominus populo suo* (Ps 110,9).

Ipsam ergo dicit misericordiam, ut ostendat,

unde maxime misericors propitiator existat, quia uidelicet *apud eum est copiosa redemptio*, id est aspersio sanguinis eiusdem, quinque partibus abundanter effusi, ad plenam redemptionem sufficiens uniuersis. Quoniam cum ipse sit uerus Deus, et ob hoc *omnes gentes reputentur quasi nihilum* coram eo (Is 40,17), unus pro uniuersis suffecit, imo superabundauit omnino. Et ideo non dicit quod necessaria, sed quod *copiosa sit apud ipsum redemptio*. *Redempti enim sumus non corruptibilibus auro et argento, sed pretioso sanguine agni immaculati* (1Pe 1,19); iuxta quod alibi dicitur: *Redemisti nos, Domine, in sanguine tuo* (Ap 5,9); nam redemptio proprie dicitur liberatio quæ fit dato pretio.

Homo namque seipsum uendere potuit in seruitutem diaboli, sed redimere non potuit seipsum a seruitute diaboli; unde ad redemptionem ipsius necessaria fuit *miseriordia Domini copiosa*. Sane homo peccando seruum subtraxit et abstulit Deo, quem tradidit et subiecit diabolo. Pax igitur inter eos rationabiliter fieri non poterat, nisi damnum quod intulerat, restauraret. Homo uero nihil habebat quod Deo digne recompensaret pro damno; quia, si quid de irrationabili redderetur creatura, pro rationabili substantia minus esset. Sed hominem non potuerat digne restituere, quia iustum et innocentem abstulerat et neminem nisi peccatorem inueniebat.

Uidens itaque Deus hominem sua uirtute non posse iugum damnationis euadere, præuenit eum per solam misericordiam, ut deinde liberaret etiam per iustitiam. Ut ergo Deus placari posset ab homine, dedit Deus homini gratis, quod homo ex debito redderet Deo. Dedit igitur hominem homini, quem restitueret homo pro homine, qui, ut recompensatio digna fieret, priori non solum esset æqualis sed etiam maior. Et quidem oportebat eum esse ^{|1117a} maiorem, ut unus pro uniuersis sufficiens haberetur. Quocirca *Uerbum caro factum est* (In 1,14), ut daretur hominibus Deus homo, sicut prædixerat Isaias: *Puer natus est nobis et filius datus est nobis* (Is 9,6), ut in carne mundissima, quæ prorsus esset immunis a culpa, sustinendo pœnam indebitam, pretium redemptionis humanæ Deo Patri persolueret, *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* (Fl 2,8).

Suscepit igitur in se pœnam pro omnibus, ut daret per se gloriam uniuersis, Isaias testante, qui ait: *Uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, etc.* (Is 53,5).¹⁵⁶ Uel potius apud Dominum Filium misericordia est, qui nostras dignatus est miseras experiri, iuxta quod dicit Apostolus: *Non habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum per omnia pro similitudine absque peccato* (He 4,15). In eo enim, in quo passus est ipse et tentatus, potens

est et eis qui tentantur auxiliari. Recte itaque subditur:

[VI 9]

Et ipse redimet Isræl ex omnibus iniquitatibus eius

^{|1118a} Seruus quidem regem offenderat, propter quod traditus erat tyranno, qui eum in carcerem detinens grauiter affligebat. Cumque per se liberari non posset, pius adfuit mediator, qui soluens pœnam pro culpa, satisfecit regi pro seruo. Et sic cessante causa, cessauit effectus. Unde liberatus est seruus a debito culpæ, a iugo tyranni et ab ergastulo carceris.

Seruus homo, rex Deus, mediator Christus, offensa inobedientia, tyrannus diabolus et carcer infernus. Christus autem pro culpa hominis pœnam mortis Deo Patri persoluit, et sic dato pretio redemptus est homo a peccato, diabolo et inferno.

Hic est ergo qui redemit Isræl ex omnibus iniquitatibus eius. Isræl interpretatur *uir uidens Deum*, unde hic non carnalis, sed spiritualis Isræl debet intelligi, quia *spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quidquam* (In 6,64). Illos itaque Christus sua passione redemit ab omni culpa, et tandem redime illos ab omni pœna, cum *absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, et iam non erit amplius nec luctus, etc.* (Ap 21,4). Grata conclusio, quia de tristi principio lætus finis procedit.

SEPTIMUM PSALMUM PŒNITENTIALIS ELUCIDATIO

[VII 1]

In psalmum septimum pœnitentialem Elucidatio.

Titulus autem huius psalmi talis est:

Psalmus Dauid, quando persequeretur eum filius suus Absalon. Tituli eiusdem explicatio ^{|1117a}

Historia, quam titulus tangit, ex secundo libro Regum (2Re 17) est nota; de qua tamen Psalmus non agit, sed de significatione tantum ipsius: quia, sicut Absalon persequeretur Dauid patrem suum, sic illicitus motus perturbat et persequitur animum, de quo nascitur et procedit. Propter quod pœnitens ait: *Persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra uitam meam*. Ita ergo reprobis ^{|1118a} filius persequitur patrem et proles iniqua parentem, sicut e contrario bonus affectus reficit spiritum et pia cogitatio mentem.

Habet autem hic psalmus tredecim uersus, designans quod ab hac persecutione oportet animum liberari per observationem decalogi et fidem indiuiduæ Trinitatis. Uel per septem Spiritus sancti dona et sex opera pietatis.

Psalmi centesimi quadragesimi secundi in ordine psalmorum, in ordine pœnitentialium psalmorum

¹⁵⁶ R continua: *disciplina pacis nostrae super eum et liuore eius sanati sumus. Uere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portauit et domus posuit in eo iniquitatem omnis nostris*

ultimi explicatio

*Domine, exaudi orationem meam,
auribus percipe obsecrationem meam in ueritate tua;
exaudi me in tua iustitia* |^{1117b}

Psalmus iste in quatuor partibus diuiditur, quarum prima formam et causam postulationis exponit. Sed formam postulationis in orationem et obsecrationem distinguit, quas in ueritate ac iustitia postulat exaudiri, unde: *Domine, exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam*, etc. Causam uero postulationis distinguens ostendit, quod non decet Dominum in iudicium intrare cum seruo, nec expedit seruo in iudicium intrare cum Domino; unde: *Non intres in iudicium cum seruo tuo*, etc. Ait itaque pœnitens:

[VII 2]

Domine, exaudi orationem |^{1118b} *meam,
auribus percipe obsecrationem meam in ueritate tua;
exaudi me in tua iustitia*

Exaudi orationem meam, quam prosterno coram te, non in iustificationibus meis sed in miserationibus tuis. *Auribus percipe obsecrationem meam*, quam effundo coram te, non in meis auribus, sed in tua uoluntate et ueritate confidens; nec de meritis meis, sed de tua iustitia sperans. Et ideo in *ueritate tua*,¹⁵⁷ *exaudi me in tua iustitia*. Repetit idem diuersis uerbis cum dicit: *Exaudi orationem meam*, et addit: *Percipe obsecrationem meam*, per repetitionem huius exprimens desiderium et dictum confirmans.

Potest autem inter orationem et obsecrationem distinguui: ut ratio sit quæ cum supplicatione proponitur |¹¹¹⁹ (ut: *Exaudi quæsumus Domine supplicium preces*); obsecratio uero quæ cum adiuratione profertur (ut: *Per crucem et passionem tuam libera nos, Domine*). Auribus ergo, id est auditu benignitatis et pietatis —quæ cum sit una, diuersos habet effectus, quia et pœnam dimittit et culpam—, *percipe obsecrationem meam*, non in mea ueritate, sed tua: similiter in tua iustitia, non in mea.

Est enim ueritas essentia, unde: *Deus uerax est, omnis homo mendax* (Rm 3,4); et: *Ipse est uerus Deus et uita æterna* (In 5,20). Doctrina, unde: *Scimus quia uerax es et uiam Dei in ueritate doces* (Mt 22,16). Scriptura, unde: *Expressum est in Scriptura ueritatis* (Dn 10,21). Censura, unde: *Iudicabit orbem terræ in iustitia et populos in ueritate sua* (Ps 95,13). Promissi, unde: *Lex per Moysen data est, gratia et ueritas per Iesum Christum facta est* (In 1,17). Mandati, unde: *Omnia mandata tua ueritas* (Ps 118,86). Testimonii, unde: *Ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati* (In 18,17). Sacramenti, unde: *Caro mea uere est cibus et sanguis meus uere est potus* (In 6,56). Cordis, unde: *In spiritu et ueritate oportet adorare* (In 4,24). Oris, unde: *Loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo* (Ef 4,25). Operis, unde: *Inueni de filiis tuis ambulantes in ueritate* (2Io 4). His omnibus modis Christus est uerax, unde

ipse antonomastice dicitur Ueritas. *Ego sum, inquit, uita, ueritas et uita*, etc. (In 14,6).

Ego exaudi me in ueritate tua, ut uerax appareas, quia promissisti: Quacunque hora peccator conuersus fuerit et ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor (Ez 33). Et: *Exaudi me in tua iustitia*, ut iustus appareas, quia tu decreuisti: *Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur et uiuat* (Ez 33,11). Sit itaque ueritas secundum promissum et iustitia secundum decretum, ut inueniaris iustus et uerax. Certe iustitia est ut sicut peruersis irasceris, ita miserearis conuersis. Uel quia secundum sententiam euangelicam, *ueri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et ueritate* (In 4,23), tu, *Domine Pater, exaudi me in ueritate tua*, id est in Filio tuo, in quo et per quem omnia operaris.

In ipso ergo, quem apud te propitiorem et mediatorem habemus, *exaudi me in tua iustitia*, diuina uidelicet non humana; nam secundum humanam iustitiam, cum reus confitetur peccatum, conuictus a iudice condemnatur: secundum diuinam, absolutus a Domino non damnatur, iuxta quod legitur: *Dic tu iniquitates tuas, ut iustificeris* (Eccli 47); et: *Dixi: Confitebor, et tu remisisti impietatem cordis mei* (Ps 31,5). Homo quippe iudicat secundum quod peruersus mala commisit, Deus autem secundum quod conuersus mala dimisit. Si ergo: *In ueritate tua, exaudi me in tua iustitia*.

[VII 3]

*Et ne intres in iudicium cum seruo tuo, Domine,
quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens* |¹¹²⁰

Est iudicium auctoritatis, quo iudicat tota Trinitas, iuxta quod legitur: *Iudica, Domine, nocentes me* (Ps 34,1). *Ipse iudicabit pauperes huius populi* (Ps 71,4). Et ego in spiritu meo iudico. Et iudicium manifestationis, unde: *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio* (Ib 5): quia solus Filius in iudicio apparebit, et secundum appropriationem magis ad sapientiam, quam ad potentiam uel benignitatem uidetur iudicium pertinere. Iudicium discretionis, unde: *Ego in iudicium ueni in hunc mundum* (In 9,39); et: *Iudica me, Deus, et discerne causam meam* (Ps 42,1). Discussionis unde: *Si æquitas iudicii queritur, nemo pro me audeat dicere testimonium* (Ib 9,19). Et ideo Psalmista clamabat: *Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens*. Correctionis unde: *Tempus est, ut iudicium incipiat a domo Dei* (1Pe 4). *Cum iudicamur a Domino, corripimur* (1Co 11,32). Excæcationis, unde: *Qui non credit, iam iudicatus est* (In 3,18). Saluationis, unde: *Non damnabit eum, cum iudicabitur illi* (Ps 36,33). Damnationis unde: *Fornicatores et adulteros iudicabit Deus* (He 13,4). Comparationis, unde: *Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, et condemnabit eam, quia uenit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis* (Mt 12,42). Præsumptionis, unde: *Tu qui es, qui iudicas alienum seruum?* (Rm 14,4). Suspicionis, unde: *Mihi autem pro minimo est, ut a uobis iudicari, ab humano die, etc.* (1Co 4,3).

Non ergo discutias in iudicio merita mea, quia si secundum exigentiam meritorum meorum me uolueris, iudicare absque dubio iustificari non potero, cum sint merita

¹⁵⁷ R. uirtute tua

mea mala, non gratia digna, sed poena: non indulgentia, sed uindicta. *Si enim iniquitates obseruaueris Domine, Domine, quis sustinebit?* (Ps 129,3). Nullus omnino. Ergo *ne intres in iudicio cum seruo tuo, Domine*, mecum uidelicet, qui utique sum seruus tuus; quia non docet Dominum iudicium intrare cum seruo, praesertim immensum cum infimo, de quo praeter iudicium potest omnino suum beneplacitum adimplere. Nec expedit seruo, ut tu, qui est Dominus omnium, in iudicium intres cum ipso: quia *in conspectu tuo* —id est coram te qui conspicias uniuersa, quoniam oculis tuis omnia nuda sunt et aperta— *non iustificabitur omnis uiuens* in hac carne mortali. Nullus est enim in hac uita praesenti qui non sit astrictus uinculis peccatorum, unde: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, et ueritas in nobis non est* (In I); nam *in multis offendimus omnes* (Im 3,2). Salomone testante: *Quis potest dicere: Mundum est cor meum et purus sum a peccato?* Nec infans unius diei, sine peccato est super terram.

Ille autem in iudicium intrat cum Domino qui, iustitiam suam statuens, iustitiae diuinae non est subiectus, de quo propheta: *Quid uultis mecum in iudicio contendere? Omnes dereliquistis me, dicit Dominus* (Ir 2,29). Ego ergo ¹¹²¹ nolo tecum contendere in iudicio, quia meam iustitiam non constituo, sed iniustitiam meam damno, sciens, quod *in conspectu tuo non iustificabitur omnis uiuens*. Meticulosum est¹⁵⁸ igitur omni uiuenti coram te causam agere criminalem, quia cum sis potentissimus, manus tuas nemo potest effugere, cum sis sapientissimus, oculos tuos nihil potest latere: cum sis iustissimus, animum tuum nemo potest corrumpere, coram quo accusatrix est conscientia, rea mens, aduocatrix ratio, testis memoria: et tu iudex, qui est iustus, potens, et sapiens, imo iustitia, potentia, et sapientia, reddens unicuique secundum opera sua.

Sed dicet aliquis: Nonne in hac uita mortali sunt aliqui iusti, qui etsi non omnino a peccatis uenialibus liberi, sunt tamen a criminalibus liberati. Numquid tales iusto possent iudicio condemnari, quoniam uerum est quod *in conspectu Dei non iustificabitur omnis uiuens*? Posset forsitan responderi, quod sicut est bona mors, ita et mala uita. De ista dicitur: *Fortis est ut mors dilectio, et dura sicut infernus aemulatio. Aquae multae non possunt extinguere charitatem* (Ct 8,6,7). Et *Mortui estis, et uita uestra abscondita est cum Christo in Deo* (Col 3,3). De illa legitur: *Uidua quae in deliciis uiuit, uiuens mortua est* (1Tm 5,6). Et filius prodigus, qui *abiit in regionem longinquam, dissipauit omnem substantiam suam uiuendo luctuose* (Lc 15,13). Qui ergo uiuunt sibi, non Christo (carni, non spiritui; mundo, non Deo), hi profecto *in conspectu Dei iustificari non possunt*, nisi prius moriantur sibi, ut uiuant Christo (morianur carni, ut uiuant spiritui; moriantur mundo, ut uiuant Deo). Taliter iste poenitens nouerat se uixisse, quocirca petebat ut Dominus in iudicium non intraret cum ipso, quia *in conspectu eius non iustificabitur omnis homo*, talis et taliter uiuens.

Porro cum nemo iustificetur nisi ex dono gratiae,

patet quod nullus iustificatur ex merito uitae. Nam infusio gratiae proprie iustificatio appellatur, quam Deus nulli concederet, si eum secundum meritorum exigentiam iudicaret. Uel de iudicio comparationis potest intelligi, ut sit sensus: *In conspectu tuo*, id est in comparatione tui, *non iustificabitur*, hoc est, non apparebit iustus *omnis uiuens*, siue angelus, siue homo. Unde non additur aliquis specialis terminus substantiuus, ut intelligatur de omni uiuente, quoniam in conspectu eius nec astra sunt munda. Unde beatus Iob ait: *Uere scio quia non iustificabitur homo comparatus Deo* (Ib 15?). Et: *Si innocentem me ostendero, prauum me comprobabit* (Ib 9,20). Nam omnis munditia creaturae immunda est comparata munditiae creatoris. Propter quod ab eodem sancto Iob dicitur: *Si lotus fuero quasi aqua niuum et fulserint uelut mundissimae manus meae, tamen sordibus me intinges et abominabunt me uestimenta mea* (Ib 9,30-31). Sicut enim stella comparata soli non lucet et argentum comparatum auro uilescit sic, imo incomparabiliter magis, *in conspectu Dei non iustificabitur omnis uiuens*. Ergo *exaudi orationem meam*, ut liberet me *et persequentibus me* (Ps 141,7).¹⁵⁹

Quantum ad litteram, uidetur innuere ne dimicasse cum hoste, sed ab eo fuisse conuersum in fugam. *Quia persecutus est* —inquit— *inimicus animam meam*, prostratum in terra, quia *humiliauit in terra uitam meam*, conclusum in carcere, quia *collocauit me in obscuro*, non utique amplo et claro, sed tenebroso et arcto sicut tumulus mortuorum; unde subiungit: *Sicut mortuos saeculi*. Et ideo praeter angustiam carceris *anxius est in me spiritus meus*, et praeter ipsius obscuritate *in me turbatum est cor meum*, praesertim ex recordatione felicitatis antiquae; quia *memor fui dierum antiquorum*, quibus florere solebam, unde: *Meditatus sum in omnibus operibus tuis*, quibus me recolo prosperatum; et etiam *meditabar in factis manuum tuarum*, quibus me dedesiro prosperandum. Et merito, quia tantam patior in carcere ipso miseriam, quod praeter ariditate sitis *expandi manus meas ad te*, quoniam *animam meam* est ad te suspirans, *sicut terra sine aqua*, et nisi protinus liberaueris, in breui animam exhalabo, ideo *uelociter exaudi me*, quia iam quasi *defecit spiritus meus*.

Ergo *ne auertas faciem tuam a me*, quia si auerteris, *similis ero descendentibus in lacum*, uelut in profundum submersus. Unde liberare non differas ultra diem, sed *audiam mihi fac mane misericordiam tuam*, quia non in me, sed *in te speraui*, Domine. Et cum deduxeris me de carcere, *notam mihi fac uiam, in qua ambulem*, quia non ad alium sed *ad te leuaui animam meam*, et ne ab inimicis meis iterum comprehendar, *eripe me de inimicis meis*, quoniam *ad te confugi*, tanquam ad munimentum securum. Quare *doce me facere uoluntatem tuam* ut in nullo illam offendam, propter quod tuam defensionem amittam; quia *tu*, non alius, *es Deus protector meus*.

Spero igitur quod *spiritus tuus bonus deducet me in uiam rectam*, ne aberrem ab itinere recto, ut sic ad te cito perueniam. Et *propter nomen tuum, Domine*, quod in meum auxilium inuocaui, *tu uiuificabis me*, quasi iam mortuum praeni-

¹⁵⁸ R *menticulosum est*

¹⁵⁹ R continua: *quare persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra uita mea*

mia miseria quam sustineo: et hoc facies non in iustitia mea, sed in *aequitate tua*. Sic igitur *educes de tribulatione* — quam patior— *animam meam et in misericordia tua* — non ex meritis meis— *disperdes omnes inimicos meos*, quasi uagos et profugos super terram. *Et perdes omnes qui tribulant animam meam*, hac profecto de causa: *quoniam seruus tuus ego sum*. Et tu, Domine, seruos tuos uindicas et defendis.

Ait ergo: *Persecutus est inimicus animam meam.*

[VII 4]

*Quia persecutus est inimicus animam meam,
humiliatus in terra uitam meam*

Secunda pars, in qua narrat, et illa quae patitur, et illa quae agit. Patitur enim persecutionem in anima, unde: *Persecutus est inimicus animam meam*. Humiliationem in uita, unde: *Humiliatus in terra uitam meam*. Obscuritatem in carcere, unde: *Collocatus me in obscuro sicut mortuos saeculi*. |¹¹²³ Anxietatem in spiritu, unde: *Anxiatu est in me spiritus meus*. Et turbationem in corde, unde: *Turbatum est in me cor meum*. Agit autem memoriam de diebus antiquis, quibus ipse in tempore floruit, unde: *Memor fui dierum antiquorum*.

De diuinis operibus, quibus Deus saeculum condidit, unde: *Meditatus sum in omnibus operibus tuis*. Et de factis Dominicis, quibus Christus mundum redemit, unde: *In factis manuum tuarum meditabar*. Agit etiam de manibus ad orationem extensis, unde: *Expandi manus meas ad te*, ac de spiritu ad desiderium inflammato, unde: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi*.

Persecutus est igitur *inimicus animam meam*, non unus tantum sed multiplex: daemon et homo, mundus et caro, uitium et peccatum. Propter quod alibi ait: *Inueterata inter omnes inimicos meos* (Ps 6,8). Et: *Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt* (Ps 24,19). Et persequendo me, multum inualuit contra me, quoniam *humiliatus in terra* — id est in terrenis uoluptatibus— *uitam meam*, ut terram comederem, quasi serpens maledictus a Deo (Gn 3). Sicut enim qui conspicit caelestia, exaltatur ad caelum, ita qui terram desiderat, humiliatur ad terram. Ille uero qui suffodit in terra talentum, meruit a Domino reprobari (Mt 25). Ad hoc enim tendit persecutio inimici: ut a spe caelestium deiciat animam ad concupiscentiam terrenorum.

Uita Christus, qui de se dicit: *Ego sum resurrectio et uita* (In 11,25). Uita naturae, unde: *Inspirauit in faciem eius spiraculum uitae* (Gn 2,7). Doctrinae, unde: *Cibauit eum Dominus pane uitae et intellectus* (Eccli 15). Gratiae, unde: *Uiuo iam non ego, uiuunt uero in me Christus* (Ga 2,20). Gloriam, unde: *Haec est uita aeterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, et quem misisti Iesum Christum* (In 17,3).

Sunt et hominum multae uitae, ut actiua, contemplatiua, regularis, saecularis, et huiusmodi, unde legitur: *Melior est misericordia tua super uitas* (Ps 62,4). Est praeterea uita culpae, unde: *Abiit in regionem longinquam, et dissipauit omnem substantiam uiuendo uocariose* (Lc 15,13). Miseriae, unde: *Homo natus de muliere, breui uiuens tempore repletur multis miseriis* (Ib 14,1). Poenae, unde: *Laudauit magis mortuos quam uiuentes*

(Eccl 4,2). Et gehennae, unde: *Laborabit in aeternum et uiuet adhuc in finem* (Ps 48,10). Non solum autem *humiliatus in terra uitam meam*, sed etiam:

[VII 5]

*Collocatus me in obscuro, sicut mortuos saeculi,
et anxiatu est in me spiritus meus,¹⁶⁰
in me turbatum est cor meum*

Redde singula singulis. *Anxiatu est* — inquit — *in me spiritus meus*, quoniam *inimicus meus*, quantum in se fuit, *humiliatus in terram uitam meam*. Et *in me turbatum est cor meum*: quia *collocatus me in obscuro*, id est in tenebris uitiorum, quae mentem obtenebrant et obscurant, quemadmodum de peccatoribus inquit Apostolus: *Obscuratum est insipientis cor eorum* (Rm 1,21). *Collocatus* — inquit — *me in obscuro*, |¹¹²⁴ *sicut mortuos saeculi*, hoc est sicut homines saeculares mortuos in peccatis: in corpore quidem uiuentes quantum ad saeculum, sed in anima mortuos quantum ad Dominum. Unde cognoscens suum periculum, *anxiatu est in me spiritus meus*, uehementi timore correptus. Et *in me turbatum est cor meum*, uehementi dolore compunctum: non solum autem intra me, sed et contra me, *anxiatu est in me spiritus meus et turbatum est cor meum*, quia ego huius anxietatis et turbationis sum causa, qui culpabiliter egi, unde mihi cordis turbatio et anxietas spiritus prouenerunt, non refundo culpam in alium, sed meipsum accuso ut merear indulgentiam facilius obtinere. Ne uero desperationem incurram, sed consolationem inueniam:

[VII 6]

*Memor fui dierum antiquorum,
et meditatus sum¹⁶¹ in omnibus operibus tuis,
et in factis¹⁶² manuum tuarum meditabar¹⁶³*

Magna est consolatio inter tribulationum angustias miserationum Domini recordari. Et ideo *memor fui dierum antiquorum*, quibus Deus antiquis Patribus multa consolationum remedia praestitit ab antiquo. *Et meditatus sum in omnibus operibus tuis*, quae ad creationem pertinent et naturam, ita ut uniuersitas extendatur, non ad singula genera sed ad genera singulorum. Et etiam *meditabor in factis manuum tuarum*, pertinentibus ad redemptionem et gratiam, quae fecerunt proprie manus tuae, ex quibus omnibus spem liberationis concipio in uariis tribulationibus constitutus. Et ideo

[VII 7]

*Expandi manus meas ad te,
anima mea sicut terra sine aqua tibi*

Confidenter ergo *expandi ad te*, Domine, manus meas, quia

¹⁶⁰ Alii *anxiatu est super me spiritus meus*

¹⁶¹ Alii *et non habet meditatus ??*

¹⁶² Alii *et non habent in factis ??*

¹⁶³ Alii *meditabor*

tu dignanter expandisti pro me tuas, in patibulo crucis extensas. Et ego manus meas in formam crucis expandi, glorians cum Apostolo in cruce tua, Domine Iesu Christe (Ga 6), quæ mihi salutis existit causa. *Expandi* —etiam— *manus meas*, id est affectus et opera dilataui, quæ prius erant quodam modo contracta, dum minus de liberatione sperabam.

Manus hominis multiplex. Operationis, unde: *Manus mee stillauerunt myrrham* (Ct 5,5); et: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es* (Ps 127,2). Orationis, unde: *Leuantes, puras manus in oratione* (1Tm 2,8). *Cumque leuaret Moyses manus in oratione, uincabat Israel* (Ex 17,11). Contemplationis, unde: *Manus hominis sub pennis eorum* (Ez 1,8); et: *Stellio manibus nititur et moratur in cælibus regum* (Pr 30,28). Curationis, unde: *Super cægos manus imponent et bene habebunt* (Mc 16,18); et: *Dedit illi manum et erexit illam* (Ac 9,40). Laudationis, unde: *Omnes gentes plaudite manibus* (Ps 46,2); et: *Flumina plaudent manibus in idipsum* (Ps 97,8). Ideo autem *manus* ad cælum in oratione *expandi*, quoniam *anima mea* est tibi sicut terra sine aqua, quæ carens humore uirtutum gemmen boni operis non producit, unde desiderat imbrem, ut germinet irrigata. |¹¹²⁵ Ne uero prorsus are scat et sterilis fiat: *Uelociter excaudi me*.

[VII 8]

*Domine, defecit spiritus meus.
Ne auertas faciem tuam a me,
et similis ero descendenti bus in lacum*

Tertia pars, in qua exprimit illa quæ postulat et postulandi causas exponit. Postulat primo diuinam a se faciem non auerti, unde: *Non auertas faciem tuam a me*. Causamque subiungit, quoniam si auerteres, *similis ero descendenti bus in lacum*. Secundo postulat misericordiam sibi adesse diuinam, unde: *Audiam fac mihi mane misericordiam tuam*, et causam assignat: *Quia in te, Domine, speraui*. Tertio postulat uiam in qua ambulet fieri sibi notam, unde: *Notam mihi fac uiam in qua ambulem*, redditque protinus causam: *Quia leuaui ad te animam meam*. Quarto postulat ab hostibus liberari, unde: *Eripe me de inimicis meis*, et causam ostendit, quoniam *ad te, Domine, confugi*. Quinto postulat edoceri diuinam facere uoluntatem, unde: *Doce me facere uoluntatem tuam*, et statim exprimit causam: *Quia tu es Deus meus*.

Uere itaque, Domine, *anima mea est sicut terra sine aqua* quia *defecit spiritus meus*, non a uita naturæ sed gratiæ, quam per peccatum amisit; uel: *Excaudi me Domine*, quia *defecit spiritus meus*, id est factus sum pauper spiritu, deficiente superbia et proficiente humilitate. Quare *non auertas faciem tuam*, id est benignitatem tuam a me, sed reddas humili quod abstulisti superbo. Etenim, si faciem tuam auerteris, *ero similis descendenti bus in lacum*, id est in profundum peccati, de quo alibi dicitur: *Impius, cum uenerit in profundum peccatorum, contemnit* (Pr 18,3): quia sine spe ueniæ licentiam sibi peccandi proponit, laxatis iniquitatum habenis; uel: *Ero similis descendenti bus in lacum*, id est unus ex reprobis descendentibus ad infernum.

Est enim lacus culpæ, unde: *Saluasti me a descendenti bus in lacum* (Ps 29,4). Miseriæ, unde: *Educit me de lacu miseræ et de luto fecit* (Ps 39,3). Et gehennæ, unde: *Æstimatus sum cum descendenti bus in lacum* (Ps 87,5). Ergo, *ne auertas faciem a me*.

[VII 9]

*Audiam fac mihi mane misericordiam tuam,
quia in te speraui Domine*¹⁶⁴

Mane (id est in ortu lucis, in infusione uidelicet gratiæ) *fac mihi audiam misericordiam tuam*, id est fac me audire —hoc est intelligere— illam, quæ lucem ueritatis et charitatis facit in anima coruscare. Uel *mane* resurrectionis, post finem sæculi *fac me audire misericordiam tuam*, uidelicet uerbum illud misericordia tua plenum: *Uenite benedicti Patris mei, percipite regnum*, etc. (Mt 25,34). *Quoniam in te speraui Domine*, ut mihi conferas et gratiam in præsentem, et gloriam in futuro.

Ut autem ad illam recta tramite ualeam peruenire:

[VII 10]

*Notam fac mihi uiam in qua ambulem,
quia ad te leuaui animam meam*

Hoc utique fecit Deus cum propheticum sermonem accendit, cui sicut Petrus ait debemus attendere |¹¹²⁶ *quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec illucescat dies* (2Pe 1,19). Ipse namque uiam ueritatis ostendit, id est fidem catholicam, per quam ambulare bonis operibus debemus ut perueniamus ad uitam. Qui uero per aliam uiam tendit, ut Iudæus, hæreticus uel paganus, ipse profecto non pergit ad uitam, sed uadit ad mortem. Is quoque qui est *uia ueritas et uita* (In 14,6), notam fecit semitam, notam fecit se uiam, per quam acedamus ad ipsam uitam, cum deitatis lumen in humanitatis testa proposuit ut per formam serui procedamus ad formam Dei, ad lumen piissimum, Uerbum quod erat in principio apud Deum (In 1,1). Hanc ergo *uiam in qua ambulem notam fac mihi*. Et certe debes, *quia ad te leuaui animam meam*, non ad mundum curuaui, sed afferens uas ad fontem ut impleas illud aqua saliente in uitam æternam (In 4).

Nullus ergo de suo sibi præsumat ingenio suam scientiam sufficere ratus ad cognoscendam uiam per quam tendat ad patriam, quia non sunt in homine uia eius, sed a Domino *gressus hominis diriguntur* (Pr 20,24). *Est autem uia quæ uidetur homini recta, nouissima autem eius ducunt ad interitum* (Pr 14,12). Ergo *notam fac mihi uiam in qua ambulem quia ad te, Domine, leuaui animam meam*. non enim eam continui quasi sufficientem in me, sed leuaui eam uelut insufficientem ad te, ut ad cognoscendum uiam, in qua ambulem, ad te posulem intellectum. Unde leuaui eam ad cælestia de terrenis, nam *omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est descendens a Patre luminum* (1m 1,17). In ipsa uero salutis uia,

[VII 11]

¹⁶⁴ Alii *in te non habet Domine ??*

*Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi:
doce me facere uoluntatem tuam, quia Deus meus es tu*

Multi sunt inimici qui obsident uiam, ut deuiare faciant uiatores, uisibiles et inuisibiles, spirituales et corporales. De his omnibus *inimicis eripe me*, ne impediatur uiam meam, quoniam *ad te confugi*, qui es refugium sperantium in te, Domine. Nemo quippe te potest effugere, unde quilibet ad te debet confugere, qui ad te uenientes foras non eiecis, sed intrare permittis. Et ne a te ultra recedam, *doce me per Spiritum sanctum tuum* — qui est unctio, docens de omnibus — (1Io 2) *facere uoluntatem tuam*, id est implere praecepta tua. Uoluntas enim Dei quae Deus est, et beneplacitum appellatur, illa non fit, sed facit omnia quaecumque uult fieri *in caelo et in terra, in mari et in abyso* (Ps 134,6). Haec utique una est, sed eius multa sunt signa, de quibus pluraliter dicit *Magna opera Domini, exquisita in omnes uoluntates eius* (Ps 110,2). Inter quae sunt consilium et praeceptum, de quibus ait: *Doce me facere uoluntatem tuam*, ut illud agam quod tu consulis et praecipis faciendum.

Ad te confugi, *quia tu es Deus meus*. Ad aliud quippe fugerem si ab alio factus essem, sed *quia tu es Deus meus*, creator meus, *ad te confugi*. Quare *doce me facere uoluntatem tuam*, quia tu es magister et doctor meus. |¹¹²⁷

[VII 12]

*Spiritus tuus bonus deducet me in uiam rectam,
propter nomen tuum Domine uiuificabis me in aequitate tua*

Quarta pars in qua circa se beneficia diuina comendat. Quia Deus erit ductor ipsius (Nm 10), unde: *Spiritus tuus bonus deducet me in uiam rectam*. Uiuificator ipsius, unde: *Uiuificabis me in aequitate tua*. Liberator ipsius, quia *educes de tribulatione animam meam*. Et ultor ipsius, quia *disperdes omnes inimicos meos*. Qui ergo prius spem liberationis conceperit, iam obtinet certitudinem, unde secure dicit: *Spiritus tuus bonus deducet me in uiam rectam*.

Et Spiritus diuinus, de quo dicitur: *Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et ueritate oportet adorare* (In 4,24). Specialiter autem tertia in Trinitate persona, unde: *Tres sunt qui testimonium dant in caelo: Pater, Filius et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt* (1Io 5,7). Spiritus angelicus, unde: *Qui facit angelos suos spiritus et ministros suos ignem urentem* (Ps 103,4); et: *Omnes sunt administratorum spiritus, in ministerium missi* (He 1,14). Spiritus humanus, unde: *In eius manu est anima omnis uiuentis et spiritus uniuersae carnis hominis* (Ib 12,10). Spiritus daemoniacus, unde: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem, sed aduersus spiritualia nequitate in caelestibus* (Ef 6,12). Et spiritus animalis, unde dicitur: *Quis nouit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum et spiritus iumentorum descendat deorsum?* (Eccli 3,21). Item spiritus gratiae, unde: *Si spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis* (Rm 8,13); et: *Spiritu ambulante et desideria carnis non perficietis* (Ga 5,16). Spiritus prophetiae, unde: *Spiritus prophetarum erat eis subiectus* (1Co 14,32). Spiritus sapientiae, unde: *Uerba quae locutus sum uobis, spiritus et uita sunt* (In 6,64). Spiritus Scripturae, unde: *Littera occidit,*

spiritus autem uiuificat (2Co 3,6). Nec non spiritus potentatis, unde: *Ubi era impetus*, id est potestas *spiritus illuc gradiebantur* (Ez 1,12), siue ad bonum salutare, siue ad malum damnabile. Et de quo Apostolus: *Domini Iesus interficiet eum spiritus oris sui* (2Te 2,8). Spiritus uoluntatis, unde: *Qui adhaeret Deo, unus spiritus est cum eo* (1Co 6,17). Spiritus indignationis, unde: *Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est* (Gn 6,3). Et spiritus contemplationis, unde: *Eleuauit me spiritus inter caelum et terram, et adducit me in Ierusalem in uisione Dei* (Ez 8,3). Spiritus uirtutum, unde: *Requiescet super eum spiritus sapientiae et intellectus*, etc. (Is 11,2). Spiritus uitiorum, unde: *Uidi de ore draconis et de ore bestiae et de ore pseudoprophetae tres spiritus immundos exire in modum ranarum* (Ap 16,13); et: *Ecce duae mulieres egredientes, et spiritus in aenis earum* (Za 5,9) — hi sunt spiritus superbiae, xenodoxia et huiusmodi —. Spiritus aegritudinum, unde: *Ecce mulier quae habebat spiritum infirmitatis annis decem et octo* (Lc 13,11). Et spiritus tempestatum, unde: *Spiritus procellarum* |¹¹²⁸ *pars calicis eorum* (Ps 107,7).

Ποιο, *spiritus tuus bonus deducet me in uiam rectam*. Hic est qui mihi uiam per quam ambulem facit notam, et tuam me docet facere uoluntatem (Ps 142,8,10); quoniam ipse me in uiam rectam deducet. Bonus quidem in se, quia est ipsa bonitas, et bonus in nobis, quia nos efficit bonos. O quam bonus, quam pius et quam benignus, quam suauis, quam dulcis et quam iucundus est spiritus tuus, Domine, his qui te diligunt *ex corde puro et conscientia bona et fide non ficta* (1Tm 1). Hic *deducet me in uiam rectam*, id est in uiam mandatorum tuorum (Ps 118,32), per quam recte itur ad patriam.

Potest et iam Spiritus Dei bonus intelligi, bonus angelus, qui datus est ad custodiam. Ipse quidem *deducet me in uiam rectam*. Siquidem spiritus meus malus me deduxit in uiam prauam, sed *spiritus tuus bonus deducet me in uiam rectam*, non propter meritum meum sed *propter nomen tuum*, ut rem impleas nominis tui, quod est Iesus, id est Saluator. Ergo quippe me occidi per culpam, tu uero me iustificabis per gratiam, sed ipsa gratia non erit sine iustitia, quia *uiuificabis me in aequitate*, non mea quidem sed tua, sicut superius est ostensum. Uel *uiuificabit me in aequitate tua, propter nomen tuum*, ut nominatus inde gloriose lauderis, iuxta quod alibi dicitur: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* (Ps 113B,1).

[VII 13]

*Educes de tribulatione animam meam,
et in misericordia tua disperdes inimicos meos*

Quandiu anima in hoc mortali corpore manet inclusa, multis afflictionibus tribulatur, sed cum ab illo educitur carcere, de tribulatione huius mundi liberatur, ne grauiorem tribulationem incurrat. Propter quod alibi Psalmista dicebat: *Educ de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo* (Ps 141,8); et Paulus apostolus: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* (Rm 7,24). Hoc itaque fit, cum remissione indulta peccatorum, Deus animam de corpore iubet exire, quasi de carcere liberatam.

Et in misericordia tua — quantum ad me qui non merui — *disperdes omnes inimicos meos*, ut ultra mihi nocere non possint. De spiritualibus inimicis, id est dæmonibus, absque dubio uerum est quod omnes disperdes; et de corporalibus quoque, omnes qui usque ad mortem suam perseuerauerunt inimici.

Notanda sunt autem quæ dicuntur in fine præcedentis uersus et in fine sequentis. Nam ibi dicitur: *Uiuifica bis me in æquitate tua*, et hic dicitur: *In misericordia tua disperdes inimicos meos*: cum potius uideatur quod ad iustificandum misericordia et ad perdendum æquitas debeat pertinere, sed utrumque pertinet ad utrumque: quoniam: *Omnes uia Domini misericordia sunt et ueritas* (Ps 24,10). Propter quod ei misericordiam et iudicium Psalmista cantabat (Ps 110). Quia uero quidam inimicorum meorum prædestinati sunt ad uitam æternam, et ad æternam mortem aliqui reprobat, de prædestinatis optando omnino dico *in misericordia tua* — id est per effectum misericordiæ |¹¹²⁹ *tua* — *disperdes omnes inimicos meos*, id est omnes eorum inimicitias, ut fiant de inimicis amici, secundum illud quod alibi dicitur: *Uerte impias, et non erunt* (Pr 12,7). De reprobatis autem spiritu prophetandi dico:

[VII 14]

*Et perdes omnes qui tribulant animam meam,
quoniam ego seruus tuus sum*

Omnes huiusmodi *perdes* in gehenna ignis æterni, qui obstinato corde *tribulant animam meam, quoniam seruus tuus ego sum*, id est pœna peccati, quo me seruum tuum nequiter persequuntur. Uel *perdes eos, qui propterea tribulant animam meam, quoniam seruus tuus ego sum*, id est quoniam tibi serui. Est et hoc graue peccatum: propterea persequi aliquem quoniam seruit Deo.

Exultatiua conclusio, qui liberationem animæ suæ ac perditionem |¹¹³⁰ inimicorum suorum, Deo inspirante, prædicat.

[EXCUSATIO PAPÆ INNOCENTII]

Quoniam in humanis operibus nihil est ex omni parte perfectum, benigne huius operis quæso lectorem, quatenus si quid in eo dignum inuenerit, diuinæ gratiæ totum ascribat. Quidquid autem in ipso cognouerit minus dignum, ad humanum referat imperfectum, rogans humiliter ut ipse pro me suppliciter intercedat apud piissimum Patrem et iustissimum iudicem, ut plenam mihi concedat indulgentiam peccatorum, per uirtutem ueræ ac fructiferæ pœnitentiæ, quam in hac POENITENTIALIUM EXPOSITIONE PSALMORUM utcumque descripsi, ad laudem et gloriam nominis Iesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto uiuit et regnat, Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

[DECLARATIO PENAS INFERNI ET BEATITUDINES PARADISI]

** Text de T¹T²**

In inferno autem nulla est redemptio nec mirum sunt ibi innumerabiles pene.

Prima, ignis. Secunda, frigoris et glatiæ intollerabilis, unde, *Matthæi XXII*,[13]: *Ibi erunt fletus et stridor dentium. Fletus ex fumo; stridor ex frigore*. Tertia sunt^a uermes qui uiuunt in igne sicut pisces in aqua, qui semper deuorando excruciant^b corpora dampnatorum; unde *Marchi IX*,[= Is 66,24]:^c *Ignis eorum non extinguetur et uermes eorum non morietur*. Quarta est fetor incomparabilis, quasi si quis granum milii quantitati totius mundi uellet comparare quid esse ita fetores mundani quantum ad illum fetorem. Quinta pena sunt flagella incessantia sicut enim faber ferrum calefactum super incudem minutissime tundit ita longe incomparabiliter sunt parata flagella dampnatorum; unde *Prouerbia XIX*,[29]: *Parata sunt flagella blasphematoribus et mali percucentes stultorum corporibus*. Sexta pena sunt tenebre dense ut queant palpari tanquam grossus pannus; de hac legitur *Iob X*,[22]: *Terra miserie et tenebrarum*. Septima pena est pudor et confusio eternalis quam habebunt de hoc qui nunquam fecerunt quare ibi dampnentur et quare sine fine dampnabuntur sine fine erit illa confusio; unde *Psalmo nono*,[]: *Confundantur in inferno omnes gentes quæ obliuiscuntur Deum*. Octaua pena erit uisio demonum, quos uidebunt igne cintillante et erit eis maximum tormentum, quoniam dominos suos cuius uoluntatem fecerentur sibi et illis nichil posse proficere; unde:^d *Qui male egerunt ibunt in ignem eternum tam demones quam illi obediens*. Nona pena erunt uincula ignea, quibus ligati se mouere non poterunt nisi quantum dicit scriptura, *Iob XXXIII*,[19]: *Transibunt de aquis nixum ad calorem nimium*.

Sed cum in inferno multe et diuersæ sint pene, tunc per aliis hec nouem speciales esse dicuntur, ista fratres in animo uestro cogitate, uitam corrigite, mores mutate, ut qui actenus fuit superbus sit humilis, et qui auarus largus: et qui talis fuerit, in regno celorum ex corona aurea coronabitur. In qua septem lapides preciosi erunt qui sunt septem beatitudines. Prima est uita sine morte; secunda, iuuentus sine senectute; tertia, sanitas corporis et anime; quarta, pax sine discordia; quinta, lux sine tenebris; sexta, gaudium sine merore; septima, dilectio sine fastidio.

Et Deus det nobis talia facere, ut ex hac corona ualeamus coronari, prestante Domino nostro. *Deo Gratias*

^aSunt tertia pena T¹ ^bexcuciant T² ^cunde Scriptura T¹
^dunde Scriptura T¹